

ספר שיחות הר"ן

שיחות הרב רבי נחמן

והוא שיחין עלאין קדישין, אשר רוח אלקים
דבר בו ומלתו על לשונו להורות לתלמידיו
המקורבים אליו, להעלותם במסלה העולה
בית-אל בחסידות ופרישות.

מאת הרב הגאון הקדוש, צדיק יסוד עולם, כבוד
אדנינו מורנו ורבונו, בוצינא עלאה רבא ויקירא,
אור הגנוז והנעלם, כבוד קדשת שמו מורנו
ורבונו הרב רבי נחמן זכר צדיק וקדוש לברכה, לו
דמיה תהלה, בעל-המחבר ספר לקוטי מוהר"ן
ושאר ספרים.

הובא לדפוס על ידי

מכון אב"ן שתיה

תמוז התש"ע

ספרי רבי נחמן מברסלב ותלמידיו

יו"ר:

עורך ראשי:

עורך אחראי:

ניהול פרויקט:

הרב עודד ניצני
הרב עופר שלמה גיסין
הרב דוד הרפז
הרב יונתן להב

השתתפו בעריכת כרך זה:

הכרעת נוסחאות:

ניקוד ופיסוק:

ביאורים ומראי מקומות:

הגהת והוספת ביאורים ומראי מקומות:

ביקורת ביאורים ומראי מקומות:

עריכת מפות עתיקות:

הגהות:

הרב אליעזר חשין
הרב אשר ירבלום
הרב יוסף מוסן-לוי
הרב עופר שלמה גיסין
הרב אברהם תפילינסקי
הרב אביחי כהן
הרב שמעון פרידברג
הרב ישראל קוסמן
הרב יעקב לנצר
הרב אהרון חשין
הרב פנחס טייבר
חיים מושקין, ר. פלד

מבלת שינו"ס:

סדר ועימוד:

כריכה ושערים:

מהדורה זו מודפסת על ידי
חברת מרייט בע"מ - יזמות ונדל"ן עסקי

לזכר מייסדי החברה היקרים

אליעזר (לולק) זיטניצקי ז"ל

פלה זיטניצקי ז"ל

יוסף שרף ז"ל

אברהם שרף ז"ל

יהי זכרם ברוך

אב"ן שתיה

מכון אב"ן שתיה

לעילוי נשמות אברהם נחמן ניצני הי"ד

נעקדה"ש - כ"ח כסלו תשס"ב

*

טלפון: 1599-5-10000

האתר: evenshtia.com

© כל הזכויות שמורות לעמותת אבן שתיה ע"ר - 580379600
אין להעתיק, לשכפל, להפיץ או לעשות שום שימוש אחר בספר זה ללא אישור מפורש בכתב מהמוציא לאור.

בחסדי השם יתברך, הננו זוכים להגיש לפני הציבור הרחב את הספר שיחות הר"ן. ספר זה מצטרף לספרים שכבר יצאו לאור בסדרת כתבי ברסלב המפוארת והמדויקת בהוצאת מכון אב"ן שתיה.

אלה ההוספות וההידורים שנוספו בספר שלפניכם:

הגהה מדוקדקת - הספר עבר הגהה מדוקדקת מול דפוסים ישנים וכתבי יד, תוקנו בו טעויות ושיבושי מילים רבים, נוספו מילים וקטעים שנשמטו, וכן תוקנו בו טעויות ניקוד ופיסוק. ניתן לעיין בטבלאות התיקונים וההוספות בסוף הספר.

מראי מקום - בשולי הגליון הוספנו כ-1170 מראי מקום בגוף הטקסט. כמו כן ישנם מקומות בהם בחרנו להביא את ציטוט לשון המקורות המלא על הדף כאשר הדבר נחוץ ומועיל למעיין על מנת להעמיק את הבנתו.

ביאורים - בשולי הגליון הוספנו ביאורים תמציתיים רבים וכן תרגומי מילים בארמית ואידיש על מנת להקל על הלומד והמעייין. כן הוספנו נספח בסוף הספר ובו קורות חייהם של הצדיקים המוזכרים בו.

נספח מפות - המציינות את המקומות המוזכרים בספר.

עיצוב וכותרות - בהוצאה זו הושקעה מחשבה רבה בעריכת הספר כדי להקל על הקריאה בו. כמו כן הוספנו כותרות בראשי הדפים, לתועלת המעיין.

הננו מודים לגדולי ומשפיעי אנ"ש שחזקו את ידינו בהסכמותיהם הנלהבות להוצאת המהדורה החדשה של הספרים:

הרה"ח רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

הרה"ח רבי שמואל משה קרמר שליט"א

הרה"ח רבי יצחק מאיר מורגנשטרן שליט"א

הרה"ח רבי שמועון טייכנר שליט"א

ברכת ישראל כח להוצאת "תורת הנצח" ומנהלה הרב נתן בורשטיין שאפשרו לנו להשתמש בעבודתינו בסדרי הדפוס של ספרי ברסלב פרי עמלם.

כולם יבורכו מפי עליון. ויהי רצון שזכות רבינו הקדוש ז"ל ותלמידיו תעמוד להם ולזרעם עד עולם, אמן.

אודות רבי נחמן מברסלב

מאת הרב עופר שלמה גיסין

לידתו וראשית הנהגתו

רבינו הקדוש, מורנו הרב רבי נחמן מברסלב ז"ע (מוהר"ן) נולד בעיר מז'יבוז' (אוקראינה), ביום שבת, ראש חודש ניסן, בשנת תקל"ב (1772). אביו היה רבי שמחה, בנו של רבי נחמן מהורודנקא, מתלמידיו החשובים של רבי ישראל בעל שם טוב (הבעש"ט), מייסד תנועת החסידות. אימו, פייגא, היתה בתה של אדל, בתו של הבעש"ט.

כנהוג בין היהודים במזרח אירופה באותן שנים, נשא רבינו את אשתו סאשיא (בת ר' אפרים מהוסאטין) בגיל שלוש עשרה, ביום בר המצוה שלו, בשנת תקמ"ה. ראשון תלמידיו, רבי שמעון, שהיה מבוגר ממנו, התקרב אליו ביום חתונתו. תיאור מהלך ילדותו ונעוריו והתעלותו בעבודת השם עד שזכה למדרגותיו הנעלות מובא בספרים 'שבחי הר"ן', 'שיחות הר"ן' ו'חיי מוהר"ן'. לאחר שהתגורר כמה שנים בהוסאטין עבר רבינו לעיר מדוודיבקה, שם התקרבו אליו חסידים ותלמידים והוא היה לרבה ומורה.

נסיעתו לארץ ישראל

בח"י אייר (ל"ג בעומר) תקנ"ח (1798) יצא רבינו לנסיעתו לארץ ישראל, והגיע אליה בערב ראש השנה תקנ"ט לעיר חיפה, ושם התפלל בראש השנה. לאחר מכן ביקר בטבריה וצפת ובמירון, ומעכו הפליג בחזרה לביתו. בנסיעתו זו שהה במשך יותר משנה, עד לחזרתו מארץ ישראל אחרי חג השבועות תקנ"ט. רבינו סיפר גדולות ונצורות על מעלת ארץ ישראל ועל מה שהשיג שם. וכך כותב תלמידו רבי נתן: "ועוצם ההשגה שזכה בארץ ישראל, אילו כל הימים היו וכו' אין מספיק לבאר, אשר לא נשמע ולא נראה מי שיזכה ע"י כניסה לארץ ישראל להשגה מופלגת עצומה ועליונה כזו, עד שעלה למדרגה עליונה גבוה מאד. וחלילה לנו לדבר מזה, שלא לפגום ולמעט בכבודו, חס ושלום, כי אין לנו כלים ודיבורים לכנות בהם עוצם השגתו ומעלתו, כי רבינו ז"ל היה חידוש מופלג מאד, אשר לא היה חידוש כזה אפילו בדורות הקודמים" (חיי מוהר"ן ק"מ).

המחלוקת שהיתה עליו

בשנת תק"ס (1800) עבר לעיר זלאטיפולי. לקראת סיום ישיבתו שם, התעוררה עליו מחלוקת גדולה מצד הסבא משפאלי, אמנם רוב גדולי הדור מתלמידי המגיד ממזריטש (תלמיד הבעש"ט וממשיך דרכו) כמו הרבי מברדיטשוב ובעל התניא ורבים אחרים החזיקו ידם עם רבינו.

ישיבתו בברסלב

באלול שנת תקס"ב (1802) עבר רבינו לעיר ברסלב (הנקראת בפי הגויים בראצלב). בכניסתו לגור שם אמר "היום נטענו שם 'ברסלב חסידים', ושם זה לא ישתקע לעולם, כי לעולם יהיו

אנשי שלומנו נקראים על שם עיר ברסלב" (חיי מוהר"ן קט"ו). את שינוי השם ל'ברסלב' הסביר על פי דברי הנביא: "[ונתתי לכם לב חדש, ורוח חדשה אתן בקרבכם] והסירותי את לב האבן מברסלב, ונתתי לכם לב בשר" (יחזקאל ל"ו כ"ו), ודרשו חז"ל: "אל תקרי לב בשר' אלא לב בסר', שיהיה לב כל אחד בוסר בחלקו של חברו [כלומר אינו מקנא בשל חברו]" (ילקוט שמעוני יחזקאל רמז שנ"א, ופירוש זית רענן שם), 'לב בסר' אותיות 'ברסלב' (חיי מוהר"ן של"ט).

התקרבות תלמידו רבי נתן

סמוך לכניסתו לברסלב התקרבו לרבינו תלמידו המובהק מורנו הרב רבי נתן (מוהרנ"ת), וחברו רבי נפתלי. שניהם היו לתלמידיו הגדולים המובהקים, ועליהם אמר שהם היחידים מתלמידיו שניתן לומר עליהם שידועים ומבינים קצת את ענינו ודרכיו.

רבי נתן נולד בט"ו בשבט תק"מ (1780), לאביו ר' נפתלי הירץ מהעיר נמירוב, והיה חתנו של אחד מגדולי הרבנים בדורו, רבי דוד צבי אוירבאך. בהיותו בן עשרים בערך התקרב לתורת החסידות, והיה מקורב לכמה אדמוורי"ם, ובעיקר היה לתלמיד חביב לרבי לוי יצחק מבארדיטשוב. לאחר שחברו רבי ליפא התקרב לרבינו, נסע רבי נתן לברסלב יחד עם חברו רבי נפתלי, ומאז דבקה נפשו ברבינו. עוד לפני שהגיע רבי נתן לברסלב, אמר רבינו לתלמידיו: שהוא משתוקק שיתקרב אליו איש למדן ובעל לשון נפלא, ודיבר גדולות על מעלת נשמתו (חיי מוהר"ן שס"ד, אבנייה ברזל ה'). לאחר שנתקרב רבי נתן והתחיל לכתוב את תורתו וספריו של רבינו אמר עליו: "ברוך השם, שהזמין לי רך בשנים אחד, שאפילו דיבור אחד מדיבורי לא יהיה נאבד עוד" (חיי מוהר"ן שס"ה), ו"אם לא היה הוא, לא היה לכם אפילו עלה [דף] אחד מהספר [ליקוטי מוהר"ן]" (חיי מוהר"ן ש"ע). תלמידי רבינו הבינו מומנו שהוא סומך את רבי נתן כתלמידו המובהק, ועל פיו תהיה השארת והמשכת ענינו בעולם (פרפראות לחכמה ו' ט"ו).

מחלתו ויסוריו

לאחר שנפטרה אשתו הראשונה בקיץ תקס"ז, חלה רבינו בחולי השחפת. "ותיכף שעשה ההוסט [השיעול] הראשון, אמר תיכף שיסתלק [שייפטר מן העולם], והתחיל מיד לדבר מהסתלקותו וכו' ודיבר הרבה מהחולאת שלו שהוא מסוכן מאד, וציוה להתפלל עליו" (מי מוהרנ"ת כ"ו).

לרבינו נולדו שני בנים ושש בנות. אשתו הראשונה, שני בניו ושתיים מבנותיו נפטרו בצעירותם עוד בחייו. כמו כן הטלטל בנסיעות רבות לצורך רפואתו ולעוד מטרות נשגבות שלא גילה אותן. על יסוריו, מחלתו וטלטוליו, והמחלוקת הגדולה שהיתה עליו, כתב רבינו ז"ל במכתב משנת תקס"ז: "כה דברי אהובכם הכותב בדמע, מגודל השמחה אשר בלבבי, שהקדוש ברוך הוא נתן לי כוח ברזל לשאת עול היסורים וטלטולים כאלו" (חיי מוהר"ן קס"ו).

גילוי סיפורי המעשיות

בקיץ של שנת תקס"ו (1806) שהה רבינו בנסיעה לכמה עיירות בסביבות ברסלב, וכשחזר מנסיעה זו סיפר את המעשה מאבדת בת מלך, הסיפור הראשון בספר 'סיפורי מעשיות'. זמן

קצר אחר כך, בראש השנה תקס"ז אמר רבי נחמן את התורה "פתח רבי שמעון", בסימן ס' בספר 'ליקוטי מוהר"ן', אשר בה הוא מבאר שהתעוררות השינה של אנשים ש'ישנים את ימיהם' (כלומר עובדים עבודת השם שאין בה את חיות השכל והחכמה) נעשית ע"י שמספרים להם סיפורי מעשיות משנים קדמוניות, שבהם מרומזים ומולבשים שרשי סודות התורה והבריאה. כמושך ארבע השנים שאחר כך, עד לשנת תק"ע, סיפר רבינו בהזדמנויות שונות סיפורים נוספים. בדרך כלל היה שומע סיפורים ושיחות מאנשיו בענינים שונים ואז היה מתחיל לפתע לספר סיפור. רבי נתן כותב שהחלק מהסיפורים היו מבוססים על סיפורים ידועים שמספרים בעולם, אבל רובם היו חדשים לגמרי. רבי נחמן הפליג מאד במעלת שלושה עשר הסיפורים שסיפר, ואמר שיש להם סגולות רוחניות עליונות לנשמה בעצם שמיעתם וגם סגולות גשמיות (כמו פקידת עקרות). בין גדולי חסידי ברסלב בדורות האחרונים מקובל שעצם אמירת הסיפורים ע"י רבי נחמן ותוכנם נעשה כחלק מענין גדול ונשגב של תיקון נשמות ישראל וגילוי אורו של משיח לקראת הגאולה השלמה.

הדפסת ספרו 'ליקוטי מוהר"ן'

בשנת תקס"ח (1808) צייה רבינו להדפיס את התורות שאמר עד אז בספר 'ליקוטי מוהר"ן', ושלח לקבל הסכמות עליו מכמה מגדולי הדור וביניהם החוזה מלובלין והמגיד מקאזניץ. הוא הפליג בשבחיו של ספרו מאד ואמר שיציאתו בעולם היא אתחלתא דגאולה (חיי מוהר"ן שמי"ז). כשאמר לרבי נתן תורות ומאמרים מאז והלאה אמר לו: "זה יהיה לך על הספר השני" (ימי מוהר"ן כ"ט), ואכן חלק שני ('תניינא', בארמית) מהספר נדפס ע"י רבי נתן בשנת תקע"א לאחר הסתלקות רבינו ז"ל. בספריו חוזרת ההמלצה והעצה לקבוע שיעורים יומיים בספרו בבקאות ועיון, והדרכה לדרך מיוחדת של 'הליכה עם התורות' המשלבת עיון עמוק בעבודת השם למעשה (חיי מוהר"ן שמי"ז, שמי"ט, שפ"ח, שפ"ט).

גילוי ה'תיקון הכללי'

בשנת תק"ע גילה רבינו לתלמידיו את ענין ה'תיקון הכללי', והוא אמירת עשרה מזמורי תהלים (ט"ז ל"ב מ"א מ"ב נ"ט ע"ז צ"ק ק"ה קל"ז ק"ט) למי שקרה לו מקרה לילה, ח"ו. הוא גילה שאמירת המזמורים היא תיקון לפגם זה, שהוא פגם הברית, שורש כל הפגמים שבנפש וזהו התיקון הכללי לכל העברות. כמו כן ייחד את תלמידיו [רבי נפתלי ורבי אהרן] לעדות "ואמר: שגם כי ימלאו ימיו, אזי אחר הסתלקותו מי שיבוא על קברו ויאמר שם אלו העשרה קפיטל [מזמורי] תהלים, אפילו אם גדלו ועצמו עוונותיו וחטאיו מאד מאד, חס ושלום, אזי אתאמין ואשתדל לאורך ולרוחב להושיעו ולתקנו. ואני חזק מאד בכל הדברים שלי, אך בזה אני חזק ביותר, שאלו העשרה קפיטל [מזמורי] תהלים מועילים מאד מאד" (שיחות הר"ן קמ"א, חיי מוהר"ן רכ"ה, ליקוטי מוהר"ן ר"ה, תניינא צ"ב). את ענין ה'תיקון הכללי' צייה על תלמידיו לגלות ולפרסם בעולם, לתועלת כלל נשמות ישראל.

המעבר לעיר אומן

קודם חג הפסח בשנת תק"ע (1810) אמר רבינו לחפש לו דירה בעיר אומן. בליל שבת קודש, ראש חודש אייר תק"ע היתה שריפה גדולה בעיר ברסלב, וביתו של רבינו נשרף בין שאר בתי

העיר. למחרת בבוקר באו והודיעו לו שהדירה בעיר אומן מוכנה, ומיד יצא רבינו לדרך, התעכב בדרך אצל חסידיו בכמה עיירות, ונכנס לגור באומן ביום רביעי ה' אייר תק"ע. לרבינו היתה "כוונה גדולה ונוראה מאד בזה שבא לאומן" (חיי מוהר"ן קצ"ב). הוא גילה שבא לגור ולהיפטר באומן כדי להקבר בבית החיים הישן שם, אשר בו טמונים אלפי יהודים שמתו על קידוש השם בגזירות שנת ת"ח. רבינו אמר: "לא אלפים נשמות כאן, כי אם רבבות, רבבות, רבבות וכו' מצפים על תיקונים שלי" (חיי מוהר"ן קצ"א).

הדרכתו ועצותיו

כידוע ומפורסם בעולם, יש בספרי רבינו ז"ל עידוד וחיזוק גדול לכל אדם, ועצות רבות ונפלאות בכל עניני החיים ועבודת השם, מלבד אזהרתו על דקדוק שמירת ההלכה, ועסק התורה התפילה והמצוות באמונה ובשמחה. אמנם על שתי הנהגות אמר שהם חיוב ותיקון סגולי לכל נשמה מישראל לדורות: לימוד הלכה בספר שולחן ערוך בכל יום, ושעה של תפילה אישית בכל יום שבה יפרש האדם את שיחתו לפני בוראו (שיחות הר"ן קפ"ה). עצה זו נקראת 'התבודדות', ועליה אמר רבינו ז"ל שהיא "מעלה עליונה וגדולה מן הכל" (ליקוטי מוהר"ן תניינא כ"ה).

כמו כן הזהיר רבינו ז"ל את תלמידיו בחייו להתקבץ אליו בראש השנה ולהתפלל עימו ביחד, ואמר שהוא עושה בזה תיקונים גדולים שאף הוא אינו יכול לעשות בשום זמן אחר. תלמידי רבינו ז"ל הבינו ממנו שרצונו חזק מאד שימשיכו לקיים את הקיבוץ הזה גם לאחר הסתלקותו: עליה לצינו הקדוש בערב ראש השנה ואמירת 'תיקון הכללי', ותפילה ביחד בימי ראש השנה בבית כנסת בעיר אומן (חיי מוהר"ן ת"ג, ת"ו, פרפראות לחכמה על ליקוטי מוהר"ן תניינא ה' בסופו). שלוש עצות אלו (לימוד שולחן ערוך, התבודדות, הקיבוץ בראש השנה) הן שלוש ההנהגות העיקריות שעליהן בנו עניני חסידות ברסלב לדורות (ביאור הליקוטים ס"א אות ס"א, נתיב צדיק מכתב מ"א).

הסתלקותו מן העולם

ביום שלישי, י"ח תשרי תקע"א (1810), היום הרביעי של חג הסוכות, נסתלק רבינו ז"ל ונטמן בבית החיים הישן באומן. רבי נתן כתב תיאור ארוך ומרגש על הסתלקות רבינו ז"ל, ומסיים שם: "כי שם המקום המוכן לו מששת ימי בראשית, לעסוק שם בתיקון העולם לדורות, לכל מי שיבוא אליו לשם, ויאמר העשרה קפיטל [מזמורי] תהלים הידועים אצלנו, כאשר הבטיח בחיים חיותו, אשרי הזוכה לזה" (ימי מוהר"ן ס"ז).

"האש שלי תוקד עד ביאת המשיח"

לאחר הסתלקות רבינו נבנתה חסידות ברסלב ע"י רבי נתן. הוא לא הפך לאדמו"ר במקום רבינו, כי שמע ממנו שרצונו שהמשכת שיטתו תהיה "להשאיר תלמידים שיעשו תלמידים", וזוהו ואמר שכך יהיה עד ביאת המשיח (חיי מוהר"ן מ"ו, ש"ע"ג).

הוא סידר והדפיס את ספרי רבינו ז"ל ('ליקוטי מוהר"ן', 'סיפורי מעשיות' ו'ספר המידות'), כתב את שיחותיו ותולדותיו של רבינו (בספרים 'חיי מוהר"ן', 'שיחות הר"ן' ו'שבחי הר"ן'), וכתב ספרים המלקטים את עצות רבינו למעשה ('קיצור ליקוטי מוהר"ן', 'ליקוטי עצות').

רבי נתן בנה את בית המדרש באומן, והמשיך את הקיבוץ הקדוש בראש השנה, כפי שלמדו מרבינו ז"ל שרצונו שימשיכו בו גם לאחר הסתלקותו. כמו כן היה נוסע בין העיירות והכפרים באוקראינה ולימד את תורת רבינו, וקירב יהודים רבים לחסידות ברסלב. בשנת תקפ"ב (1822) נסע רבי נתן לארץ ישראל, וסיפור נסיעתו מופיע בספר תולדותיו שכתב.

מלבד ספרי רבינו, כתב רבי נתן את ספריו הנפלאים 'ליקוטי תפילות', ו'ליקוטי הלכות' (שמונה כרכים על סדר השולחן ערוך, ובהם ביאור והרחבה על פנימיות הלכות התורה על פי ספרי הקבלה וספרי רבינו ז"ל). רבי נתן כתב גם את תולדות חייו ('ימי מוהר"ת'), את ספר 'שמות הצדיקים', ומכתבים רבים לבנו ותלמידיו שנדפסו בספר 'עלים לתרופה'.

במשך שלוש שנים (תקצ"ה-תקצ"ח) סבל רבי נתן ממחלוקת קשה וגדולה עליו ועל כלל חסידיו ברסלב. ממכתביו וספריו שכתב באותה תקופה ניכרת התחזקותו המופלאה גם בזמנים קשים ביותר, ואמונתו בשיחתו של רבינו ז"ל שהבטיח שענינו יגמר כרצונו (חיי מוהר"ן רכ"ט).
ושאמר: "האש שלי תוקד עד ביאת המשיח" [באידיש: "מיין פייעריל וועט שוין טלואין ביז משיח וועט קומען"] (חיי מוהר"ן מ"ו, רכ"ט, ש"ו). בספר שיחות וסיפורים אות ג' כתב שמשמעות המילה באידיש שאמר רבינו היא גם שלעיתים עלול להיות שיישאר מן האש רק ניצוצות קטנים. ראה עוד בספר שיח שרפי קודש ה' תנ"ב).

בערב שבת קודש, י' בטבת תר"ה (1845) נסתלק רבי נתן מן העולם, מוקף בכניו ותלמידיו. לפני פטירתו חיזק את תלמידיו בצוואתו שיתאמצו "בממון, ברצון ובטרה" להדפיס את ספרי רבינו ולהפיצם בעולם, ואמר: "אפילו דף אחד מספרי רבינו ז"ל יהיה תיקון על הכל" (סוף ספר עלים לתרופה).

בזמנו התפרסמו ונפוצו ספרי רבינו ז"ל בכל העולם בשפות רבות, ועשרות אלפי יהודים נוסעים מידי שנה לציונו הקדוש באומן. על כך כתב תלמידו של רבי נתן, רבי נחמן ממשערהרין בשנת תרל"ו (1876) בספרו 'פרפראות לחכמה':

"ידוע שכל עסקו של רבינו ז"ל גם בחיים חיותו, היה העיקר להכניס מידת האמונה הקדושה בישראל, לגדלה ולהשלימה וכו' וביותר עוסק בזה גם עכשיו אחרי הסתלקותו ז"ל וכו' ומוזה מובן ממילא כי אדרבא דייקא עכשיו שאין אנו זוכין לראות את מורנו בעיני אדם ממש, וכן לשמוע מוסר מפיו הקדוש ולטעום מתיקות אמרי נועם שלו בפועל ממש בשעת הקיבוץ כמו שהיה בחיים חיותו ז"ל, ואף על פי כן מתקבצין אליו ונשענין על זכותו הקדושה, וכל אחד צועק מעומק לבבו בתמימות ובפשיטות גדול לזכות לשוב אל ה' ולהתקרב אליו יתברך באמת"
(פרפראות לחכמה, ה' תניינא)

"ומי שמסתכל על זה בעין האמת ומתבונן בגודל כח וזכות הצדיק שזכה וזיכה את הרבים בחייו כל כך, עד שגם עכשיו זה שנים רבות אחר פטירתו ז"ל עומד ומשמש במרום ומזכה את הרבים כל כך בספריו הקדושים ובקברו הקדוש, וזה מה שנראה גם לעיני בשר הגשמיים, מלבד מה שעוסק ברוחניות בתיקון נפשות ישראל, להחזירם בתשובה ולקרבתם להשם יתברך.

וביותר נראה זכות ההתפארות הזאת בראש השנה בזמן הקיבוץ הגדול ומי שיש לו עינים לראות הוא מתפלא מאוד בכל שנה ושנה בעת זמן הקיבוץ כי מי פועל ועוסק זאת לקבץ בכל שנה ושנה קיבוץ גדול כזה ה' עליהם יחיו וכו' וגם בעזרת השם בכל שנה נתוספין נפשות חדשות אל כלל הקיבוץ ורואין בחוש ממש הפעולה הטובה שיש לכל אחד מאנשי הקיבוץ בכל השנה על ידי זה ברוחניות. וכמעט שהחיות וההתחזקות של כל אחד בעבודת ה' כל השנה כולה הוא על ידי החיות דקדושה וההארה הגדולה שמקבלין אז בזמן הקיבוץ וכשנתקן ברוחניות ממילא מסתמא נתתקן גם בגשמיות גם כן כמבואר במקום אחר וכו'"

(פרפראות לחכמה, מ' תניינא)

אודות הספר 'שיחות הר"ן'

מאת הרב עופר שלמה גיסין

שיחות הר"ן [הרב רבי נחמן]

ספר 'שיחות הר"ן' הוא המקור החשוב ביותר להכרת חייו ואישיותו של רבינו הקדוש רבי נחמן מברסלב, וללימוד עצותיו והדרכתו לכל אדם.

באופן שווה לכל נפש משרטט תלמידו רבי נתן פרקים חשובים מחייו של רבו, ומאריך לצטט מאות שיחות, הדרכות ודברי תורה שאמר רבינו מוהר"ן מברסלב לתלמידיו. זהו ליקוט יסודי, מוסמך ומקיף ששימש במשך השנים השלמה חשובה ועיקרית לספר תורתו של רבינו, 'ליקוטי מוהר"ן'.

רבינו אמר על עצמו: 'אני אוצר של יראת שמים' [חיי מוהר"ן סימן רצ"ד], ורבי נתן מוסיף: 'וגם עכשיו עדיין יראתו הגדולה גנוזה בספריו הקדושים'.

על ידי לימוד השיחות שבספר זה יכול כל קורא למצוא לעצמו דרך חיים ועצות בעבודת השם אשר ילוו אותו בהדרגה נכונה בדרך אשר התווה הנחל נובע מקור חכמה, רבי נחמן מברסלב, לתורה ותפילה, שמחה ואמונה.

תולדות הדפסת הספר וכתב היד המקורי שלו

הספר 'שיחות הר"ן' מקביל בהרבה חלקים לספר 'חיי מוהר"ן'. כמו כן בהוצאות הראשונות נדפס כמה פעמים בשם 'מגיד שיחות', ומהות הספר והשתלשלות כתיבתו והדפסתו צריכה ביורור.

מעיון בכתבי היד של הספר והוצאות הדפוס השונות, נראה שתולדות הדפסת הספר הן כדלהלן (על פי ספר 'נוה צדיקים' מאת רבי נתן צבי קעניג זצ"ל, ובתוספת פרטים שקיבלנו מהרב אליעזר חשין יבדלחט"א):

הספר נדפס לראשונה ע"י רבי נתן בשנת תקע"ו ללא שם, כתוספת בסוף ספר 'סיפורי מעשיות' שהדפיס באותה תקופה עם תוספות והשלמות רבות לספרי רבינו (תיקונים ל'ליקוטי מוהר"ן' דפוס ראשון, ספר 'שבחי הר"ן' ללא שם, ועוד). לכן נמצאת הרבה פעמים בספרי ברסלב התייחסות לספר כ'שיחות שאחרי הסיפורי מעשיות'. בהוצאה זו נדפסו השיחות עד סוף סימן קט"ז.

בשנת תר"ו נדפסו חלק מהשיחות בשם 'מעגלי צדק' שלא ע"י חסידי ברסלב (ובשנים שאחר כך נדפסו שוב באופן כזה).

הדפוס הראשון של הספר המלא כפי שהוא בידינו (בתוספת השיחות מאות קי"ז עד הסוף) נדפס ע"י תלמיד מוהרנ"ת רבי נחמן מטולטשין תחת השם 'מגיד שיחות' בסוף ספר 'סיפ"ם' (כלומר: 'סיפורי מעשיות'; כך היה שם הספר בדפוס). בהוצאה זו חסר ציון מקום ושנת הדפוס, אולם על פי ההשערה נדפס בו'ולקבה שנת תר"י בערך. בשנת תרכ"ד נדפסה מהדורה נוספת של הספר והיא נקראה לראשונה בשם 'שיחות הר"ן'.

כל השיחות שנוספו בדפוס לאחר פטירת מוהרנ"ת (בשנת תר"ה) מקורן ב'חיי מוהר"ן' כתב יד' שכתב מוהרנ"ת, שהיה אף הוא מחולק למדורים. במספר כתבי יד של 'חיי מוהר"ן' ניתן לראות

שיחות מהמשכו של 'שיחות הר"ן' ושיחות מ'חיי מוהר"ן' מופיעות בהמשך אחד על פי סדר פנימי. לפי זה ניתן להבין את הכותרת המופיעה לפני שיחה קיי"ז ב'שיחות הר"ן', וכן את הכותרות המופיעות ב'חיי מוהר"ן' סימן ר"ל, רמ"א. הפרק האחרון ב'חיי מוהר"ן', השונה מקודמיו בזאת שהוא מכיל שיחות כלליות, נקרא בשמו "עבודת ה'" (החל מסימן תמ"ד), ומקבילו ב'שיחות הר"ן' (החל מסימן רל"ה) בשם דומה "שיחות הר"ן", כלומר שיחות כלליות, ולא נושא מיוחד כהתבודדות וכו'. במהדורות הקודמות של 'שיחות הר"ן' בסימנים ר"ד רט"ו (תחת הכותרת "לענין המחלוקת שעליו") מופיעות שתי שיחות מענין ראש השנה, והוא פלא גדול, במה הם שייכות לפרק האמור, אולם עיון בכתב היד מגלה, כי שיחות אלו שייכות לפרק שאחריו "גודל יקרת ראש השנה שלו", ומפני שהן שיחות קצרות נדפסו בתוכו.

בשנת תרל"ד הדפיס הרב מטשעהרין את הספר 'חיי מוהר"ן', וכלל בו שיחות מכתב היד שלא הודפסו ע"י רבי נחמן מטולטשין ב'מגיד שיחות'.

באופן כזה נוצרו שני ספרים שונים, אחד בשם 'חיי מוהר"ן', ואחד בשם 'שיחות הר"ן', אשר מקבילים בחלקים מסוימים ביניהם.

מאז ההוצאות הראשונות שתיארנו הספר נדפס יותר מעשר פעמים (לפעמים בשם שונה, כפי שהוזכר למעלה), עד שיצא בשנת תשמ"א במהדורה מנוקדת עם מראי מקומות, תרגומים ומפתחות ע"י הוצאת "משך הנחל", ואחר כך עוד כמה פעמים על פי הוצאתם.

מהדורת אב"ן שתיה

במהדורתנו זו הגהנו את הספר מדפוסים ראשונים וכתבי יד, ונוספו בו תיקונים והגהות חשובים. הרחבנו במראי מקומות חדשים, תרגומים, הסברי מושגים ותולדות הצדיקים, ומקבילות רבות מספרי חסידות ברסלב ושיחות בעל פה שנדפסו. (בעבודתנו זו נעזרנו רבות בהערותיו של רבי אריה קפלן זצ"ל למהדורה האנגלית של הספר, כפי שנדפסו במהדורת "תורת הנצח"). כמו כן ערכנו מפתחות חדשים ומורחבים לספר, אשר יסייעו לכל הלומדים למצוא את מבוקשם.

שיחות

הר"ן

שיחות הר"ן

א

"פי אני ידעתי פי גדול ה' ואדנינו מפל-אלקים". דוד המלך עליו השלום אמר: "פי אני ידעתי", 'אני ידעתי' דיקא, כי גדלת הבורא יתברך - אי אפשר לומר לחברו. ואפלו לעצמו אי אפשר לספר מיום ליום, לפי מה שמזריח לו ומתנוצץ לו באותו היום, אינו יכול לספר לעצמו ליום שני הזריחה וההתנוצצות של גדלת הבורא יתברך שהיה לו אתמול; ועל-כן אמר: "פי אני ידעתי", 'אני ידעתי' דיקא, כי אי אפשר לספר כלל.

ואמר שמה שכתוב אחריו: "כל אשר-חפץ ה' עשה בשמים ובארץ" וכו' הוא ענין אחר לגמרי ורחוק לגמרי משבח "פי אני ידעתי", כי כונתו באלו הדברים "פי אני ידעתי" - אי אפשר לספר כלל, והוא גבה מאד מאד, גבה מעל גבה, מה שאי אפשר לפה לספר, רק "אני ידעתי" דיקא כנ"ל; וכמו שכתוב בזהר: "נודע בשערים בעלה" - כל חד לפום מה דמשער בלבה", כמבאר במקום אחר.

מקורות והערות

א. תהלים פרק קל"ה פסוק ה'. ב. דייקא: דווקא - כלומר ההרגשה היא על המילה "אני". ג. חלק א' דף ק"ג עמוד ב': "נודע בשערים בעלה" דא קב"ה, דאיהו אתידיע ואתדבק לפום מה דמשער בלביה, כל חד כמה דיכול לאדבקא ברוחא דחכמתא, ולפום מה דמשער בלביה הכי אתידיע בלביה, ובגין כך נודע בשערים... אבל דאתידע כדקא יאות לא הוה מאן דיכול" וכו' (תרגום: בעלה, זה הקב"ה שהוא נודע ומושג לברואיו כפי מה שכל אחד משער בלבו, כפי שיוכל להשיג ברוח החכמה שבו שהוא כח נשמתו ולפי מה שמשער. ולכן נאמר "בשערים" ע"י אלו ההשערות והמחשבות שכל אחד משער בלבו... אבל שיהיה נודע אמיתות עצמות הקב"ה כראוי - לא היה מעולם שום נברא שיוכל להשיג ולדעת אותו (עפ"י מתוך מודבש). ראה חיי מוהר"ן סימן תקס"ו: "עיקר שלמות האמת ואמונה הוא לכל חד כפום (כפי) מה דמשער בלבה כמו ששמעתי מפיו הקדוש זכרונו לברכה". ד. משלי פרק ל"א פסוק כ"ג. ה. עיין בלקוטי מוהר"ן סימן ע"ב. ובלקוטי הלכות (יורה דעה בשר בחלב הלכה ה' אות כ"ז) כתב: "...הם יוכו להשגות אלקות כנ"ל... שזהו בחינת נודע בשערים בעלה, כל חד לפום מה דמשער בלביה, כמו שנאמר בזהר הקדוש, שהוא בחינת השגות אלקות, שאי אפשר לדבר בוה כלל, רק הוא לכל אחד כפום מה דמשער בלביה, שזוכה לזה על ידי הצדיק האמת כשזוכה להתקרב אליו" וכו'.

ב שיחות ב - ג הר"ן

ב

טוב מאד להשליך עצמו על-השם יתברך ולסמוך עליו. ודרפי: פשבא היום אני מוסרי כל התנועות שלי ושל בני והתלויים בי - על השם יתברך, שיהיה הכל פרונו יתברך; וזה טוב מאד. גם אזי אין צריך לדאג ולחשב כלל אם מתנהג פראוי אם לאו, מאחר שסומך עליו יתברך; ואם הוא יתברך רוצה בענין אחר - הוא מרצה להתנהג בענין אחר, פרונו יתברך.

וכן פשמגיע שבת או יום-טוב, אזי אני מוסרי כל-ההתנהגות וכל הענינים והתנועות של אותו השבת או היום-טוב להשם יתברך, שיהיה הכל פרונו יתברך; ואזי איך שמתנהג באותו השבת ויום-טוב - שוב אינו חשב וחושש כלל שמא לא יצא ידי חובה בהנהגת קדשת אותו היום, מאחר שכבר מסר הכל להשם יתברך וסמוך עליו יתברך לבר.

ג

הפליג מאד בגדלת הבורא יתברך שמו; ואי אפשר לבאר זאת בכתב. ואמר" כי גדלת הבורא יתברך - אין שעור; כי נעשים דברים נוראים בעולם, נפלאים ונוראים מאד, ואין יודעים כלל, הינו שעדין אין

מקורות והערות

ו. הכוונה: מקשר וסומך את עצמי על ה' יתברך. ראה בליקוטי תפילות חלק א' תפילה מ"ט: "...הריני מוסר גופי ונפשי ורוחי ונשמתני אליך לבר. "בדרך אפקיד רוחי פדיתה אותי ה' אל אמת. אליך ה' נפשי אשא". ואני מוסר כל לבבי עליך לבר. "הורני ה' דרכך אהלך באמתך, יחד לבבי ליראה שמך". הורני ולמדני איך להתנהג בענין התשוקה וההתלהבות אליך וכו'. ז. וכן הוא לקמן בשיחה רל"ה. ח. ראה בחיי מוהר"ן סימן ס"ז: "שיך להשיחה וכו' המתחלת "הפליג מאד בגדולת השם יתברך" ושם חסר קצת ולא נכתב כראוי, וכן צריך להיות: בהיותו יושב על העגלה בעת שנסעתי עמו מפה ברסלב לאומן להסתלק שם, ענה ואמר: השם יתברך גדול מאד ואין יודעים כלל וכו' ושאלתי אותו: הלא כבר אמרתם שעתה נודע לכם ענין תכלית הידיעה אשר לא נדע וכו' (חיי מוהר"ן סימן רפ"ג). השיב: זינט איך בין ארויס פון ברסלב ביז אהער ווייס איך שוין אויך ניט (מאו שיצאתי מברסלב עד הנה שוב איני יודע)". עיין שם עוד.

יודעים שום ידיעה כלל כלל לא. וגם מה שמוכא פי "תכלית הידיעה - אשר לא נדע" - הינו גם-פן אצל כל-ידיעה וידיעה, הינו שאפלו כשמגיעין להתכלית של הידיעה, דהינו "לא נדע" - אף-על-פי-כן עדין אין זה התכלית, פי זה התכלית הוא רק באותה הידיעה, אבל בהידיעה הגבה ממנה - עדין לא התחיל בה כלל, וכן למעלה מעלה; נמצא שלעולם אין יודעין כלל כלל לא - ואף-על-פי-כן אין זה התכלית, פי עדין לא התחיל כלל לידע בידיעות שלמעלה מזאת הידיעה שהגיע בה אל-התכלית שלא נדע וכו'.

גם הפליג מאד בגדל מעלת התשובה, ואפלו כשנפלים מאד חס ושלום, וכל-אחד נפל למקום שנפל רחמנא לצלן, אף-על-פי-כן אסור ליאש עצמו; פי תשובה גבה למעלה מן-התורה, על-פן אין שום יאוש בעולם, פי אם יזכה יהיו נעשין מעונותיו ענין אחר לגמרי, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה שנתהפכין העונות לזכיות. ויש בענין זה סתרי נסתרות; רק הפלל: שמכל הנפילות והירידות שבעולם רחמנא לצלן - יכולים לחזור אליו תברוך בנקל, פי לגדלתו אין חקר.

מקורות והערות

מ. "בחינות עולם" י"ג מ"ה. וראה בשל"ה הקדוש מסכת שבועות (דף ל"ז עמוד ב' בסוף ההגה"ה לפני דיבור "לא תרצה") ובשיחת הבעש"ט בתחילת ספר כתר שם טוב (אות ג). ובשכחי הר"ן אות ל"ה מובא: "ובענין תכלית הידיעה שלא נדע, סיפר גם כן קצת עמנו איזה פעמים איך בכל ידיעה יש זה התכלית, ועל כן אף על פי שזוכים לבוא לזה התכלית אשר לא נדע, אף על פי כן עדין אין זה התכלית האחרון, כי עדין אין זה תכלית הידיעה כי אם בידיעה זו, וצריכים אחר כך לטרוח לזכות לתכלית גבוה יותר לזכות למדרגת התכלית אשר לא נדע בידיעה הגבוה יותר, וכן לעולם. נמצא שלעולם אין יודעים כלל, ואף על פי כן לא התחיל עדין להשיג התכלית. ...וענין זה עמוק ונסתר מאד מאד". י. הרחמן (ה') יצילנו. ב. עיין בליקוטי הלכות (אורח חיים תפילת ערבית הלכה ד' אות ט'): "ותשובה היא למעלה מהתורה, הינו שמחמת שעבר על התורה הוא צריך לעשות תשובה. והתשובה היא שיסתם עיניו מחיזו דהאי עלמא לגמרי (ממראה העולם הזה) ...כי מחמת שעבר על דברי תורה הוא צריך לעלות לבחינת ביטול גמור לקבל על עצמו ...ולסתם עיניו מחיזו דהאי עלמא לגמרי, עד שיזכה לבוא לבחינת ביטול הנוכר לעיל, ולהסתכל על התכלית שהוא כולו טוב כולו אחד. ושם, בבחינת ביטול הנוכר לעיל, שם הוא למעלה מהתורה. ועל כן שם דייקא יכול לתקן מה שפגם וקלקל על ידי שעבר על התורה ...ועל כן אמרו רבותינו ז"ל (והר שמות פרישת משפטים דף ק"ו עמוד ב'): במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמד. כי מי שמקיים את התורה בפשיטות נקרא צדיק גמור. אבל הבעלי תשובה עלו לבחינת ביטול אל התכלית ששם הוא למעלה מהתורה, שכל התורה נמשך משם. שהוא בחינת אור הגנוז משבעת ימי בראשית וכנוכר לעיל". ל. מסכת יומא דף פ"ו עמוד ב': "אמר ריש לקיש גדולה תשובה - שדונות נעשות לו כזכויות שנאמר "ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם הוא יחיה" (יהוואל פרק ל"ג פסוק י"ט). מ. תהלים פרק קמ"ה פסוק ג'.

ד שיחות ד הר"ן

והעקר שהכל תלוי בו: שלא יהיה מיאש עצמו מלצעק אל ה' ולהתחנן ולהתפלל אליו יתברך תמיד.

ד

עכשו בעתים הללו קשה מאד מאד שיהיה מעות לאיש כשר^י, כי צריך שיהיה לו ירידה גדולה מאד חס ושלום עד שישגי מעות, ואפלו אחר הירידה הגדולה חס ושלום מעבודתו יתברך עדין לאו כל אחד משיג מעות; כי גם הרשעים וקלי-עולם לאו כל אחד משיג מעות, אבל איש כשר באמת - רחוק מאד שיהיה לו עשירות.

כי דע, שמיים שחרב בית-המקדש נפל העשירות בעמקי הקלפות, בבחינת: "ותרד פלאים"^י, 'פלאים' - אותיות 'אלפים'. הינו שהאלפים של עשירות ירד פלאים, דהינו ירידה גדולה ונפלאה, על-כן בהכרח שיהיה לו חס ושלום ירידה גדולה מאד קדם שבא לעשירות, דהינו אלפים מזמנים, ועדין הוא ספק כנ"ל; אבל איש כשר באמת - קשה לו מאד שיהיה לו עשירות. ואף-על-פי שנמצאים גם צדיקים ואנשים כשרים שיש להם מעות, אבל הוא כבד וקשה מאד מאד, וגם העשירות שיש להם לצדיקים הוא מזיק להם לעבודתם; גם באמת אף-על-פי שיש להם מעט עשירות, אבל אף-על-פי-כן אין להם עשירות גדול מזמן כמו שיש להקלי-עולם, שיש להם אלפים ורכבות אדמים^י מזמנים, כי עכשו קשה וכבד מאד שיהיה להפשרים עשירות כנ"ל, וכמו שאמרים בשם רבי נחמן^י זקני זכרוננו לברכה, שאמר על

מקורות והערות

ג. חיי מוהר"ן סימן תקס"ה: "יכולין לבוא לזה (לתשובה) ובלבד שלא יתיאשו עצמן מן הצעקה ותפלה ובקשה (יתמידו בדבר), רק לעסוק בצעקה ותפילה ותחינה וכו' ולא יתיגע לעולם, עד שיבוא לזה לעלות (מנפילתו) וכו' כי עיקר התשובה הוא צעקה וזעקה להשם יתברך" וכו', עיין שם עור. ס. אדם ירא שמים העוסק בתורה ומצוות. ע. מגילת איכה פרק א' פסוק ט'. פ. מטבעות זהב. צ. רבי נחמן מהורודנקע זצ"ל - סבו של רבינו ז"ל. היה נאמן ביתו של רבי ישראל הבעש"ט ואחד מגדולי תלמידיו. בנו רבי שמחה נשא לאשה את פייגא בתה של מרת אדל בת הבעש"ט. עלה להשתקע בארץ ישראל בשנת תקכ"ד ביהרד עם רבי מנחם מנדל מפרמישלאן וקבוצה קטנה מתלמידי הבעש"ט. הסתלק בב' בתמוז תקכ"ה ונטמן בבית החיים הישן בטבריה.

שיחות ה הר"ן ה

מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה^פ: "ארך ימים בימינה"י - ואמרו רבותינו זכרונם לברכה: "ארך ימים איפא, עשר וכבוד ליפא"? ואמרו: "כל-שפן עשר וכבוד"^ש, ואמר רבי נחמן זכר צדיק לברכה שהוא רק 'כל-שפן', הינו שפודאי הוא קל-וחמר וכל-שפן שראוי שיהיה להם עשר וכבוד - אבל לא בפרוש^י, כי אף-על-פי-כן אין להם מזמנים כמה אלפים אדמים וכנ"ל.

ה

היה מגנה מאד את-ספרי המחקרים והפילוסופים. ואמר שאין שם כלל שכל גמור כמו שיש באיזה מאמר מהרש"א או מהר"ם שיף^י וכיוצא מספרינו הקדושים שיש בהם עמקות ושכל נפלא ונעים מאד, אבל באלו הספרים לא נמצא זה השכל כלל; כי הם מדברים רק בדרך הקשים מנה ובה עד שבאים לאיזה מופת^י, אבל השכל שיש בתורתנו הקדושה להבדיל - אין שם כלל כלל.

ואמר: אשרי מי שאינו יודע כלל מספריהם, רק הולך בתמימות ויש לו יראת-הענש; כי עקר העבודה בתחלה היא רק מחמת יראת-הענש, ובלי יראת-הענש אי אפשר להתחיל כלל בעבודת ה'. ואפלו צדיקים

מקורות והערות

ק. מסכת שבת דף ס"ג עמוד א'. ה. משלי פרק ג' פסוק ט"ו: "אורך ימים בימינה, בשמאלה עושר וכבוד". כאשר הכוונה לתורה. ש. מקשים בגמרא האם רק אורך ימים יש ע"י לימוד התורה ועושר וכבוד אין? ומתרגמים: למימינים בה - הלומדים אותה לשמה אורך ימים איכא (יש) וכל שכן עושר וכבוד. ולמשמאלים בה - שלומדים אותה שלא לשמה אורך ימים ליכא (אין) אך מכל מקום עושר וכבוד יש. ת. כספר תולדות יעקב יוסף פרשת חוקת אות ו' (פרק כ' פסוק י"ד): "...ושמעתי בשם הרבני מהר"ן (ר' נחמן מהורודנקע): כמו שאינו מפורש עושר וכבוד למימינים רק דאתי (בא) מכל שכן, כך (לכן) לא נראה עושרם, רק שעל כן מתפרנס בטוב וכל צרכו בכבוד כמו העושר (העשיר), ואין היתרון כי אם ראות העין - העשיר בעושרו ודברי פי חכם חן" - כלומר השפע הניתן לאלה ההולכים בדרך השם הוא כדי סיפוקם והצטרבותם בדיוק כמו לעשיר. וראה עוד בתולדות יעקב יוסף (סוף פרשת שלח בהנה"ה), ובליקוטי הלכות (חושן משפט גניבה הלכה ב' אות ב' - ד'). א. ראשי תיבות: מ'ורנו הר"ב ש'מואל א'ליעזר איירלם. מגדולי מפרשי התלמוד, חי בעיר אוסטראה בין השנים שכ"ה-שצ"א, פירושו נרפס בכל מהדורות התלמוד בימינו. ב. ראשי תיבות: מ'ורנו הר"ב מ'איר ש'ף. חיבר חידושים עמוקים על התלמוד הבבלי, חי בגרמניה בין השנים שס"ה-ת"א. ג. מופת - הוכחה שכלית, וראיה.

צריכים גם-כן יראה, כי עבדי מאהבה הם מועטים מאד מאד; ועקר הוא יראת-העונש, כי היראה עלאה "בגין דהוא רב ושל"ט" וכו', הינו יראת-הרוממותו - לאו כל אדם זוכה לזאת היראה, אבל עקר העבודה הוא רק על-ידי יראת-העונש אצל רב בני-אדם.

ומי שלומד חס ושלום בספרי המחקרים והפילוסופים, נכנס בלב ספקות וכפירות. כי כל-אדם נולד עם רשעות, כי טבע כל-אדם נמשך אחר רשעות, הינו אחר תאוות רעות של עולם-הזה רחמנא לצלן, רק מחמת יראת-העונש הוא שבר תאוותו ונכנס בדרכי ה'; אבל פשלומו באותן הספרים של חקירות חס ושלום, אזי מוצא לעצמו ספקות וכפירות שהם סיוע לרשעות שלו שיש בו בטבעו. ועל-כן אין אנו מוצאים כלל שיהיה איזה אדם נעשה איש פשר וירא ה' על-ידי ספרי המחקרים, אף-על-פי שנמצא בדבריהם איזה דברים ממדות טובות וכיוצא, אף-על-פי-כן הכל הבל, כי הפסד מרבה משכרם, כי הם מבלבלים דעת האדם מאד. ועין במקום אחר מזה, מגדל האסור ללמד אלו הספרים רחמנא לצלן.

ואמר: אשרינו שמשה רבנו עליו השלום בחר לנו חלק טוב מאד, ונתן לנו את התורה ופתח בה: "בראשית ברא אלקים את השמים" וכו', בלי שום חקירות ומופתים שלהם, רק צנה עלינו להאמין בהשם יתברך באמונה לבד; ועל-כן אסור לנו לכנס בחקירות כלל חס ושלום.

מקורות והערות

ד. ספר החינוך מצוה תל"ב. זהר שמות (פרשת וקהל דף רמ"ז עמוד א'), תיקוני זהר (דף ה' עמוד ב'), מסילת ישרים פרק כ"ד. עיין בליקוטי מוהר"ן סימן פ"ז: "...וידוע הוא כי אי אפשר לבוא לאמונה רק על ידי יראת העונש" וכו'. ה. היראה העליונה, ראה הקדמת הוהר (דף י"א עמוד ב'). ו. הנובעת כאמור מהכרת גודלו של הבורא ואהבתו. ז. בראשית פרק ח' פסוק כ"א, וראה בפרוש רבינו בחיי שם. ח. ראה ליקוטי הלכות (אורח חיים שבת הלכה ו' סוף ח'): "קיסר שאל לר' יהושע בן חנניא... חכמות חיצוניות מהיכן שורשן... השיב לו שכל חכמותיהם נמשכות רק מהשבעה מדות רעות, שהם (חכמי הפילוסופיה) משוקעים בכל התאוות והמידות רעות... ומשם נמשך כל חכמותיהם. כי כל חכמותיהם הם רק מחמת תאוות עולם הזה... כי המחשבות והחכמה שבאדם הוא כפי המידות שאוחז בהן כמובא בליקוטי מוהר"ן סימן כ"ט על פסוק "שבע מחלפות ראשו". ט. הי מוהר"ן 'להתרחק מחקירות' סימנים ת"ז - תכ"ה. י. בראשית פרק א' פסוק א'.

שיחות ה' הר"ן ז

וְאִם שְׁבוּזֵהוּ הַקְדוּשָׁה הוּא מְגַנֵּה יְרֵאת־הָעֹנֵשׁ, כְּכֹר מְבֹאֵר עַל־זֶה תְרוּצִים בְּסִפְרֵי מוֹסְרֵי; כִּי בְּאֵמֶת עֶקֶר עֲבוֹדַת ה' הִיא רַק עַל־יְדֵי יְרֵאת־הָעֹנֵשׁ כְּנִ"ל.

וְאָמַר שְׂאֵלוֹ הַתְּחַבּוּלוֹת וְהַמְצָאוֹת שֶׁהַמְצִיאֵי הַפִּילוֹסוֹפִים בְּחֻמְתָּם,^ב כְּגוֹן כְּלֵי־מִלְחָמָה נִפְלְאִים וְשֵׁאֵר פְּלִים הַעֲשׂוּיִים בְּתְחַבּוּלוֹת עַל־פִּי חֻמְתָּהּ, וְכִיּוֹצֵא בְזֶה שֵׁאֵר עֲנִינֵי חֲדוּשִׁים שֶׁלָּהֶם שֶׁהַמְצִיא כָּל־אֶחָד וְאֶחָד מִחֻמְתֵּיהֶם, אָמַר שֶׁהַכֹּל מְלַמֵּעַלָּה, כִּי לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לָהֶם לְבֹא עַל־זֶה: רַק עַל־יְדֵי שֶׁהַתְנוּצֵץ לָהֶם הַשֶּׁכֶל בְּזֵאת הַחֻמְתָּהּ, שֶׁבָּא לְאוֹתוֹ הַחֻמְתָּהּ הַתְנוּצָצוֹת מְלַמֵּעַלָּה; כִּי כְּשֶׁהֲגִיעַ הָעֵת וְהַזְמַן שֶׁיִּתְגַּלֶּה אוֹתָהּ הַחֻמְתָּהּ אוֹ הַתְּחַבּוּלָה בְּעוֹלָם, עַל־כֵּן שֶׁלְּחוֹ לָהֶם מְלַמֵּעַלָּה בְּשֶׁכֶלֶם זֹאת הַתְּחַבּוּלָה, כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּלֶּה בְּעוֹלָם. כִּי בּוֹדָאֵי גַם הַחֻמְתִּים הַקְדָּמוֹנִים שֶׁהָיוּ מְקַדְּמִים חֻמְתֵּיהֶם עַל־זֵאת, וּמִפְּנֵי מֶה לֹא בָּאוּ הֵם עַל־זֵאת הַתְּחַבּוּלָה וְהַמְצָאָה? רַק בְּאֵמֶת הַכֹּל מְלַמֵּעַלָּה, וְכִשְׁבָּא הָעֵת שֶׁיִּתְגַּלֶּה זֹאת הַדְּבָר אֲזִי מִתְנוּצֵץ לוֹ הַשֶּׁכֶל, וְאֲזִי בָּא אוֹתוֹ הַחֻמְתָּהּ עַל־אוֹתָהּ הַתְּחַבּוּלָה, כִּי נִשְׁלַח לוֹ מְלַמֵּעַלָּה, מִמְּקוֹם שֶׁהֲגִיעַ לוֹ (כִּי בּוֹדָאֵי אֵינָם מְקַבְּלִים דְּרַף הַקְדָּשָׁה, רַק דְּרַף הַסְטְרָא־אֲחָרָא^ב, וְזֶה פְּשׁוּט).

וְגַם לְהַבְדִּיל אֵלּוֹ הָאֲמָרִים פְּשָׁטִים וְחֲדוּשִׁים בְּגִמְרָא פְּרוּשׁ רִשׁוּי וְתוֹסְפוֹת, אֵלּוֹ לֹא הָיָה נִשְׁלַח לָהֶם מְלַמֵּעַלָּה מִן־הַשְּׂמִים - אִי אֶפְשָׁר לָהֶם כָּלֵל לְבֹא עַל הַחֲדוּשׁ; כִּי לְפַעְמִים הוּא עוֹמֵד עַל־דְּבָר אֶחָד אֲרַבְעָה יָמִים - וְאַחֲר־כֵּן פִּתְאֵם נִתְגַּלֶּה לוֹ הַחֲדוּשׁ; רַק בְּאֵמֶת הַכֹּל מְלַמֵּעַלָּה (וְכֹל אֶחָד מְקַבֵּל מִמְּקוֹם שֶׁמְקַבֵּל, וְעֵינֵי בְּמְקוֹם אֲחֵר מְזֵה^ב; כִּי בּוֹדָאֵי

מקורות והערות

ב. פרשת בראשית (דף י"א עמוד ב'). ל. ראה באריכות בספר ראשית חכמה שער היראה פרק י"ד. מ. כוונתו לממציאים למוניהם. נ. להמציא את המצאותיהם. ס. סטרא אחרא - צד אחר. הוא כינוי ליצר הרע ולרע בכללו שהוא מהצד האחר, המנגד לצד הקדושה. ע. לקמן בסימון רמ"ה כתב: "ספר עמי לענין חדושי תורה: מי שזוכה לחדש איזה דבר בתורה, אמר בלשון תימה וחדוש: מהיכן לוקחין החדוש... והמובן מדבריו היה שבוה שזוכן לחדש, בוה רואין התגלות אלוקותו יתברך שהוא יתברך ממציא מאין ליש. כי בתחילה לא היה יודע כלל זאת החדוש, רק עכשיו הוא לוקח ושואב ממקור החכמה שהוא בחינת אין, הינו מאין סוף. ובוה אנו רואים בעיני השכל התגלות הבורא יתברך". וראה בחיי מוהר"ן סימנים שמ"ב, שג"ג.

יש בענין זה אלפים ורבבות מדרגות, מהיכן כל-אחד ואחד מקבל הארה והתנוצצות בשכלו, ומאיזה מקום מושיטין לו החדוש או החכמה, אבל הכלל: שכל מיני חדושים שמחדשים החכמים, הן בקדשה, כגון פשטים ודרושים וכיוצא, הן להבדיל בעניני חכמות שלהם - הכל מושיטין להם ושולחין להם בשכלם מלמעלה, לכל-אחד ואחד ממקום הראוי לו פנ"ל).

ו

היצר הרע דומה כמו מי שהולך ורץ בין בני-אדם וידו סגורה, ואין אדם יודע מה בתוכה, והוא מרמה בני-אדם ושאל לכל-אחד: מה אני אחז? ולכל-אחד נדמה כאלו הוא אחז מה שהוא מתאנה, ועל-פן הכל רצים אחריו, כי כל-אחד סובר שיש בידו מה שהוא חפץ; ואחר-כך הוא פותח את-ידו - ואין בה כלום. כמו כן ממש היצר הרע, שהוא מרמה כל העולם, והכל רצים אחריו, ומרמה לכל-אחד ואחד עד שנדמה לכל-אחד ואחד כאלו יש בידו מה שהוא חפץ, כל-אחד כפי שטותו ותאותו; ואחר-כך בסוף הוא פותח את-ידו - ואין בה כלום, כי אין מי שימלא תאותו אצלו.

גם נדמו כל-התאות של העולם כמו עמודי אור הנכנסין בבית מן-אור החמה, כנראה בחוש שהם נדמין לעמודים מחמת הזריחה של החמה, וכאלו רוצים לתפס אותן העמודי אור, שתופסים ותופסים ואין בתוף היד כלום - כך הם כל התאות של עולם-הזה:^פ

ז

טוב מאד מי שיכול לשפף שיחו לפני השם יתברך ברחמים ותחנונים, כבן המתחטא לפני אביו.^צ כי הלא השם יתברך כבר קראנו 'בנים',

מקורות והערות

פ. בחינות עולם פרק ד': ואתה בקש לך תאוות גדולות כאלה, אל תבקש וכו' וכעלם יאסוף אל ידו ניצוץ השמש מלא קומצו, ובפתחו עומד מרעיד כי איננו רואה את כל מאומה בידו". צ. וכן מצינו לשון זה במשנה מסכת תענית פרק ג' משנה ח': "מעשה שאמרו לו לחוני המעגל, התפלל שירדו גשמים...התפלל ולא ירדו גשמים. מה

כְּמוֹ שְׁכַתּוֹבָב: "בְּנִים אַתֶּם לֵה' אֱלֹקֵיכֶם"; עַל-כֵּן טוֹב מְאֹד לְפָרֵשׁ שִׁיחָתוֹ וְצִעְרוֹ לְפָנָיו יִתְפָּרֵף כְּבֵן שְׁקוּבְלֵי לְפָנֵי אָבִיו, בְּתַנוּעוֹת שֶׁל חֵן וְרַחֲמִים שְׁקוֹרִין פֶּעֶסְטִין^ט. וְאִף אִם נִדְמָה לְהָאָדָם שֶׁלְפִי מַעֲשִׂיו אֵינּוּ כְּבֵן לְפָנָיו יִתְפָּרֵף, עִם-כָּל-זֶה, הֲלֹא הַשֵּׁם יִתְפָּרֵף קִרְאָנוּ 'בְּנִים' כִּנ"ל (כִּי "בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף קְרוּיִים לֶף בְּנִים"^י); וְאִם עֲתָה הוּא מְגַרֵשׁ אוֹתִי חֵס וְשְׁלוֹם מִבְּחִינַת בֵּן - הַטּוֹב בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה^י, עָלֵי לַעֲשׂוֹת אֶת שְׁלִי, לַעֲשׂוֹת עֲצָמִי כְּבֵן כִּנ"ל^י. וּמָה טוֹב כְּשִׁיכוֹל לְעוֹרֵר לְבוֹ בְּתַחֲנוּנִים עַד שֶׁיִּבְכֶּה וְיִוְרִיד דְּמָעוֹת כְּבֵן לְפָנֵי אָבִיו.

וְשִׁמְעֵתִי מַעֲשֶׂה מְזֻקְנֵי רַבֵּי נַחֲמָן זְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה: כְּשֶׁהָיָה עַל-הַסְּפִינָה פֶּעַם אֶחָד לֹא הָיָה לָהֶם לֶחֶם, וְלֹא אָכְלוּ כִּמְהָ יָמִים, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְאֵיזָה עִיר, וְלֹא הָיָה שָׁם יְהוּדִים, רַק יִשְׁמַעְאֵלִים, וְלָקַח יִשְׁמַעְאֵל אֶחָד אֶת רַבֵּי נַחֲמָן הַנ"ל וְנָתַן לוֹ לֶאֱכֹל. וְהוּא כְּבָר לֹא

מקורות והערות

עשה: עג עוגה (סימן באדמה צורת מעגל) ועמד בתוכה ואמר לפניו: ריבוננו של עולם בניך שמו פניהם עלי, שאני כבן בית לפניך. נשבע אני בשמך הגדול שאיני זו מכאן, עד שתרחם על בניך. התחילו גשמים מנמפים, אמר: לא כך שאלתי... התחילו לירד בועף, אמר: לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון, ברכה ונדבה... שלח לו שמעון בן שטח (אב בית הדין): אלמלא חוני אתה, גורני עליך נידוי. אבל מה אעשה לך, שאתה מתחטא לפני המקום (ה) ועושה לך רצונך כבן שהוא מתחטא על אביו ועושה לו רצונו. וכיאר רש"י בגמרא מסכת תענית (דף י"ט עמוד א') את הלשון 'מתחטא' שאפילו כשהבן אינו ראוי ועושה דברים רעים, ובמדרש תנחומא (פרשת ראה אות י"א) מופיעה המילה במובן חיטוי וטהרה, וכן הוא במדרש תנחומא (פרשת ראה אות י"א). ואילו רבי עובדיה מברטנורא כיאר מתחטא - מתגעגע, וראה עוד בפרי צדיק (פרשת תבוא אות ו'). קי. דברים פרק י"ד פסוק א'. ד. קובל - מבקש וטוען מענה כלפי חבירו. ש. ראה בספר חרדים פרק מ"ז מצוה ע"ג - שמונה תנועות הידיים בתפילה כמצוה של תורה התלויה בידיים. ת. מסכת קידושין דף ל"ו עמוד א': "בנים אתם לה' אלהיכם וכו'" בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרוים בנים. אין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרוים בנים דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: בין כך ובין כך אתם קרוים בנים שנאמר (ירמיהו פרק ד' פסוק כ"ב) "בנים סכלים המה" וכו'. וראה שו"ת הרשב"א (סימנים קצ"ד, רמ"ב) "ואף על גב דרבי מאיר ורבי יהודה (כאשר הם חולקים) הלכה כרבי יהודה הכא רבי מאיר קראי קא דייק" (כאן רבי מאיר מדייק מלשון הכתוב, והלכה כמותו). כלומר לדברי רבי מאיר בכל מקרה בני ישראל נקראים בנים אפילו כשהם סכלים (מפשים) ואינם עושים רצונו ולכן בכל מצב אין לנו להרגיש ריחוק ממנו. א. דברי הימים א' פרק י"ט פסוק י"ג: "חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלהינו וה' הטוב בעיניו יעשה". ופירש המצודת דוד: "רוצה לומר: ואם בכל ההתחזקות לא נועיל, יעשה ה' הטוב בעיניו, ונקבל באהבה". ב. וזה לשונו לקמן בסיומן ס"ט: "כי אף על פי שנדמה להאדם שהשם יתברך אינו רוצה לקרבו מחמת שקלקל הרבה. וגם עכשיו אינו מתנהג כראוי כרצונו יתברך, אף על פי כן צריך האדם לחזק עצמו ביותר ולהשתטח עצמו לפניו ולפרוש כפיו אליו יתברך שירחם עליו ויקרבהו לעבודתו" וכו'. ג. ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן צ"ה: "לענין התבודדות ושיחה בינו לבין קונו ואמירת תהלים ותחינות ובקשות, טוב מאד כשוזכין לאמרם בלב שלם באמת, עד שיוכה לבכות לפני השם יתברך, כבן הבוכה לפני אביו" וכו'. ד. עיין לעיל אות ד' בהערה שם.

שיחות ז הר"ן

אָכַל כֶּמֶה יָמִים, וְנָטַל יָדָיו וּבִרְךָ בְּרֶכֶת 'הַמּוֹצִיא', וְקָדַם שֶׁהִתְחִיל לֶאֱכֹל בָּא לוֹ עַל-מַחְשַׁבְתּוֹ: "אֶל-תִּלְחַם אֶת-לֶחֶם רַע עֵינַי";^ה וּמַחְשַׁבוֹת שֶׁלָּנוּ אֵינָם דִּבְרַר רִיק כָּלֵל (כִּי אָמַר רַבִּי נַחֲמָן זְקֵנוּ הֵנּוּ"ל בְּסִפּוּרוֹ מֵעֵשָׂה זו), וְלֹא יָדַעְתִּי מַה לַּעֲשׂוֹת, כִּי כָּבַר בְּרַכְתִּי בְּרֶכֶת הַמּוֹצִיא, אַךְ אַף-עַל-פִּי-כֵן הָיָה בְּדַעְתִּי לְמַנַּע מִלֶּאֱכֹל כָּלֵל מַחְמַת הַמַּחְשָׁבָה הַזֹּאת. אַחֲר־כֵּן בָּא עַל-מַחְשַׁבְתּוֹ: "וְאֵת-הָעֲרָבִים צוּיְתִי לְכַלְפֹּלֶךְ"^ו - וְאִז אָכַל (וְאָמַר רַבֵּנוּ זְכָרוֹנוּ לְבִרְכָה בַּעַת סִפּוּרוֹ זֹאת: וְזֶה נִרְאֶה וְהוּטַב בְּעֵינַי מְאֹד, מִה שֶׁהֶעֱמִידוּ עַל-הַמַּחְשָׁבָה, שֶׁמִּסְתַּמָּא כִּשְׂבָא עַל-מַחְשַׁבְתּוֹ כִּי - בְּוֵדָאֵי הוּא כִּי בְּאַמְתּוֹ).^א

כְּמוֹ כֵּן לְעֵנִין כָּל הַמַּחְשַׁבוֹת הַבָּאִים עַל-הָאָדָם לְבַלְבְּלוֹ, אַחֲר־כֵּן עוֹזְרוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְשׁוֹלַח לוֹ מַחְשָׁבָה אַחֲרַת שֶׁל הַתְּקַרְבוֹת; כְּגוֹן לְעֵנִין הֵנּוּ"ל, שֶׁלְּפַעֲמִים יִדְמָה לְהָאָדָם בְּמַחְשַׁבְתּוֹ שְׂאִינוּ רְאוּי לְהִיּוֹת כִּבְּן לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, אַף-עַל-פִּי-כֵן עָלָיו לַעֲשׂוֹת אֶת שְׁלוֹ כְּנִ"ל, וְאַחֲר־כֵּן יַעֲזְרוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁלַח לוֹ מַחְשַׁבוֹת שֶׁל הַתְּקַרְבוֹת.

כִּי בְּאַמְתּוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל כָּלָם קְרוּיִים 'בְּנִים' אֲצִלוֹ יִתְבָּרַךְ; וְעַל-כֵּן רְאוּי לָנוּ לְפָרֵשׁ שִׁיחַתָּנוּ וְצַעֲרָנוּ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ כִּבְּן הַקּוֹבֵל לְפָנָיו אָבִיו.

מקורות והערות

ה. משלי פרק כ"ג פסוק ו'. שם מבואר שאין לאכול עם אדם שהוא רע עין אפילו אם מראה לך פנים שוחקות ובוהר שמות (פרשת שמות דף ג' עמוד א') מובא על פסוק זה: אם כאשר ירדו ישראל מצרים לא היו טועמים את לחם המצריים, לא היו משתעבדים בגלות ולא היו מעיקים להם המצרים. ו. מלכים א' פרק י"ז פסוק ד', ופירש המצודת דוד: "בכדי להעיר את רוחו (של אליהו הנביא) לבל יתאכזר על ישראל, בראותו כי העורבים האכזרים יחמלו עליו לבלבלו ואיך לא יחמול הוא על ישראל". ועיין ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן ד'. שיחה הזו אמר רבינו לאהר ש'אמר את התורה הזו בשבועות תקס"ט. ז. כן כתב בלקוטי מוהר"ן סימן ג"ד אות ב': "וכל יום יש בו מחשבה דבור ומעשה, והקדוש ברוך הוא מצמצם אלקותו מאין סוף עד אין תכלית. עד נקודת המרכז של עולם הנשמי שעומד עליו, ומזמין לו לכל אדם מחשבה דבור ומעשה, לפי היום ולפי האדם ולפי המקום. ומלביש לו, בזאת המחשבה דבור ומעשה שמזמין לו, רמזים כדי לקרבו לעבודתו. בכך צריך להעמיק מחשבתו בזה, ולהגדיל בינתו, ולהבין מהו הרמזיות בפרטיות, שמלוכש בזאת המחשבה דבור ומעשה של זה היום, שהזמין לו השם יתברך. הן מלאכה או משא ומתן, וכל מה שמזמין לו השם יתברך בכל יום, צריך להעמיק ולהגדיל מחשבתו בזה, כדי להבין רמזותיו של השם יתברך".

שיחות ח - י הר"ן יא

ח

כְּשֶׁלֹמְדִין מְלִי דְפּוֹרְעָנוּתָא^ה, כְּגוֹן כְּשֶׁלֹמְדִין הַלְכוֹת אַבְלוֹת וְכִיּוֹצֵא,
אֵין לְעֵין שְׁם הַרְבֵּה. כִּי אֵין צְרִיכִין לְהַעֲמִיק הַמַּחֲשָׁבָה בְּמִקְוֹמוֹת כְּאֵלוֹ,
כִּי הַמַּחֲשָׁבָה יֵשׁ לָהּ תִּקְוָה גְדוֹל כְּמִבְּאֵר בְּמִקְוֹם אַחֲרִי^ב, וְעַל־כֵּן צְרִיכִין
לְעַבֵּר בְּמַהֲרָיוֹת מִקְוֹמוֹת כְּאֵלוֹ.

ט

בְּשֵׁם הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה, שְׁסַפִּין - אֵין נִתְּנִין בְּמַתְּנָה, הֵינּוּ
שְׂאֵחַד לֹא יִתֵּן לְחִבְרוֹ סִפִּין בְּמַתְּנָה.

הַרְשָׁעִים הֵם מְלֵאִים חֲרָטוֹת^א - וְהֵם אֵינֶם יוֹדְעִים כָּלֵל מֵהוּ חֲרָטָה^ב; כִּי
זֶהוּ בְּעֵצְמוֹ שֶׁהֵם מִתְּגַבְּרִים בְּעֵינֵין רְשָׁעֵתָם, זֶהוּ בְּעֵצְמוֹ חֲרָטָה, כִּי
מִחֲמַת שְׂפָא בְּדַעְתָּם חֲרָטוֹת עַל־כֵּן הֵם מִתְּגַבְּרִים בְּיוֹתֵר בְּרְשָׁעֵתָם. כְּמוֹ
שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁנִּלְחָמִים זֶה כְּנִגְדֵּזֶה, שְׂפָאֵחַד רֵאָה שֶׁחִבְרוֹ מִתְּגַבֵּר נִגְדּוֹ
- אֲזִי הוּא מִתְּגַבֵּר בְּיוֹתֵר כְּנִגְדּוֹ, כְּמוֹ כֵּן מִמָּשׁ כְּשֶׁהֲרַע רֵאָה שֶׁמִּתְחִיל
אֵיזָה טוֹב לְהִתְעוֹרֵר אֲצֵלֶם - אֲזִי הוּא מִתְּגַבֵּר בְּיוֹתֵר; וְהֵבֵן.

וְזֶהוּ כָּלֵל גְּדוֹל בְּעִבּוּדַת ה' אֲפֵלוֹ לְשֶׁאֵר בְּנֵי־אָדָם, לְכָל־אֵחָד לְפִי עֲרֹכוֹ,
שְׂפָל מֵה שְׂרוּצָה יוֹתֵר לְפָנֶיךָ בְּעִבּוּדַת ה' - מִתְּגַבֵּר עָלָיו הַבְּעַל־דְּבָרֵי

מקורות והערות

ח. ענינים המדברים על פורענויות ודברים שיש בהם צער. ט. ליקוטי מוהר"ן סימן קצ"ג: "דע שהמחשבה יש לה תוקף גדול, ואם יחזק ויגבר מחשבתו על איזה דבר שבעולם, יוכל לפעול שיהיה כד' וכו'. וכן הוא בליקוטי מוהר"ן תנינא סימן נ"ג: "גודל יקרת המחשבה נודע לי עתה. כי המחשבה יקרה מאד מאד, שנעשה ממנה דברים שלמים ממש, שיש להם קיום כל הימים שיתקומו העולמות," וכו' ועיין לקמן סימנים מ"ו, ס"ב. י. ראשית חכמה שער היראה (פרק ג' אות י') וראה בספר אלפא ביתא קדמיתא עמוד 551. ראה ליקוטי מוהר"ן סימן קנ"ח וחיי מוהר"ן סימן ר"מ. כ. ראה הסבר הענין בספר שיחות וסיפורים (הנדפס עם הספר כוכבי אור) מרבי אברהם ב"ר נתמן אות ח' הצעה שלישית. ל. כינוי ליצר הרע.

יב שיחות יא הר"ן

ביותר, וכבר מבאר מזה במקום אחר^פ. וצריך להיות משכיל על-דבר זה, ובתחבולות תעשה מלחמה להתגבר על-הרע בהתגברות גדול בכל פעם. אשרי הזוכה לנצח המלחמה.

יא

אשרינו שהשם יתברך היטיב עמנו מאד, שזכינו לקדשת ישראל^פ. ואמר שיש לו שמחה גדולה על-שזכה להיות בארץ-ישראל; כי כמה מניעות וכמה בלבולים וכמה מחשבות וכמה עכובים וסכסוכים היה לו על-ענין הנסיעה לארץ-ישראל, ומניעות מחמת ממון, והוא קפץ על-כלם וגמר העבדה בשלמות, והיה בארץ-ישראל^פ.

ואמר: זה אני מאמין, וגם אני יודע הרבה בענין זה, שכל-התנועות וכל-המחשבות וכל-מיני העבודות שעושין בשביל איזה עבדא שפקדשה, אין שום תנועה ולא שום מחשבה נאבדת כלל^פ; וכשזוכין לשבר כל-המניעות ולגמר העבדא שפקדשה, אזי נעשין מכל התנועות והמחשבות והבלבולים שהיה לו בענין זה קדם ששבר ועבר על-כל-המניעות, בעת שהיה מספק ומבלבל והיה עומד על-המשקל אם לעשות דבר זה, והמניעות היו מונעים אותו מכל-צד, אחר-כך כשזוכה לעבר על-כל-זה ולשבר הכל אזי נעשין מכל-המניעות ומכל המחשבות והתנועות והבלבולים הנ"ל דברים עליונים למעלה בקדשה, והכל נרשם למעלה לטובה, כל תנועה ותנועה שהיה לו

מקורות והערות

מ. ליקוטי מוהר"ן סימן ע"ב: "לפעמים בא לאדם הרהור תשובה ונעשה באותו שעה איש כשר, ואחר כך רוצה לעשות עובדא (דבר מצווה) ...ואחר כך ...מתגבר עליו היצר הרע ונופל מתשוקתו שהיה לו תחילה ...כי כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו (כי לפני התשובה היצר היה חלש אבל כשקבל עליו תשובה עלה בדרגה ויצרו גדל בהתאם) ויש לו עתה יצר הרע גדול ממה שהיה לו תחילה. על כן אם אינו מתחזק נגדו אזי מתגבר עליו זה היצר הרע החדש" וכו'. נ. עפ"י לשון הכתוב במשלי פרק כ' פסוק י"ח ופרק כ"ד פסוק ו'. ס. ראה ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן ז': "כי מי שיוודע קדושת ישראל מאין הם לקוחים, ויודע רוחניות ודקות של ישראל, הוא יודע שישראל הם רחוקים לגמרי מעוון, ואין עוון שיד להם כלל כלל לא, לפי גדול קדושתם משרשם וגודל דקותם ורוחניותם". ע. שיחה זו נאמרה בליל שבת נחמו י"א אב שנת תק"ע, ואז אמר רבינו את תורה ע"ה בליקוטי מוהר"ן תנינא (היי מוהר"ן סימן רט"ו). פ. זהר ויקרא (פרשת תרומה דף ק"ג עמוד ב'): "...ולית רעותא טבא דיתאביד מקמי מלאכא קדישא" (אין שום רצון טוב נאבד מלפני המלך הקדוש).

שיחות יב הר"ג יג

מקדם כנ"ל. אשרי כשזוכין לקפץ ולדלג על-פל-המניעות, וזוכין לגמור ולעשות איזה עבדא טובה.

יב

אלו הרוצים להיות אנשים פשרים ולכנס בעבודת ה', ואזי יש להם בלבולים גדולים ומניעות גדולות, ואינם יכולים לתת עצה לנפשם איך לעשות מחמת גדל הבלבולים והמניעות שיש להם, וכל מה שרוצים לעשות בעבודת ה' קשה להם לעשות פראוי; דע, שזה בעצמו שהם מתנגעים ולהוטים לעשות איזה עבודה או לקדש עצמו באיזה קדשה, אף-על-פי שאינם יכולים לגמור פראוי, זה בעצמו שהם מתנגעים ולהוטים אחר-זה הוא בחינת קרפנות, בבחינת: "כיעליך הרגנו כל-היום, נחשבנו כצאן טבחה" - ואיך בתקונים שזה בחינת תפלה שיהא בחינת קרפנות, הינו פשוטים להתפלל ואין מניחין אותו, ומבלבלין אותו בכמה מיני בלבולים, והוא צריך לכמה יגיעות בשעת התפלה, ואזי אפלו אם אינו זוכה להתפלל פראוי, אף-על-פי-כן היגיעה בעצמה שמיגע עצמו בכל-כחו ומוסר נפשו להתפלל פראוי, זה בעצמו הוא בחינת קרפנות, בחינת "כיעליך הרגנו" וכו'. וכמו כן בכל העבודות והקדשות שאדם רוצה לקדש עצמו, אף-על-פי שאינו זוכה חס ושלום לקדש עצמו פראוי, אף-על-פי-כן היגיעה בעצמה והיסורין והבלבולים שיש לו מזה, מחמת שרוצה וחפץ לקדש עצמו

מקורות והערות

צ. עיין ליקוטי מוהר"ן סימן קט"ו: "...אבל הוא יתברך מסתיר את עצמו כביכול בתוך המניעות. ומי שהוא בר דעת יכול למצוא את השם יתברך בתוך המניעות בעצמו, כי באמת אין שום מניעה בעולם כלל... ועל ידי המניעות בעצמן דייקא יכולין להתקרב להשם יתברך". ק. תהלים פרק מ"ד פסוק כ"ג. ד. תיקוני זהר (תיקונא חד ועשרין דף נ"ט עמוד ב'): "כמה דאוקמוהו כי עליך הורגנו כל היום, ובכל יומא לא מניחין צלותין, ובדיק לון קודשא בריך הוא בכמה מכתשין, ואמרין זה לזה בצלותין, קודשא בריך הוא פריק לן מדינא דבעירין וחיון דארעא, ואעיל לן למהו לן חולקא במלאכיא, דאינון חיות הקדש, דקראן זה לזה ואמרין קדוש קדוש קדוש", (כמו שפירשו בזה את הפסוק "כי עליך הורגנו כל היום" ובכל יום אנו לא מפסיקים מלהתפלל והקב"ה מנסה אותנו בכמה נעים ואנו אומרים זה לזה בתפילה ה' הוציא אותנו מבחינת הבהמות וחיות הארץ והעלה אותנו שיהיה חלקנו בין המלאכים שהם חיות הקדש הקוראים זה לזה ואומרים: קדוש קדוש קדוש).

יד שיחות יג - יד הר"ן

רק שאין מניחין אותו, זה בעצמו הוא בחינת קרבנות, בחינת "כִּי-עָלֶיךָ הִרְגָנוּ כָּל-הַיּוֹם, נַחֲשָׁנוּ כְּצֹאן טְבָחָה".

על-כן על האדם לעשות את-שלו תמיד, ליגע עצמו בעבודת ה' בכל מה שיוכל, ואת-כל אשר תמצא ידך לעשות עשה^ט; אף-על-פי שקשה עליו מאד, ונדמה לו שאין מניחין אותו כלל ומרחיקין אותו מאד מאד, ואינו זוכה לעשות פראוי שום דבר שבקדשה וכו', אף-על-פי-כן עליו לעשות מה שיוכל, וה' הטוב בעיניו יעשה.

יג

יש אנשים פשרים שאין להם פרנסה, ויש להם דחק ובלבולים גדולים מזה - והוא טובה להעולם; ודע שיש דבורים יקרים שיוצאים על-ידי בלבולים דיקא. אף יש חלוקים בין הבלבולים, וכמוכא במדרש^י שיש תרדמה של נבואה, כמו שכתוב: "ותרדמה נפלה על-אברם", ויש תרדמה של שטות וכו'; תרדמה הוא בלבול הדעת^י.

יד

אני מקנא מאד איש פשר, שקורין 'ערליכר יהודי'^י; כי נדמה שהולך בן-אדם עם דקין וכרכשות ואברים פשאר כל-העולם, ואף-על-פי-כן באמת הוא ענין^י אחר לגמרי, כי איש פשר יקר מאד, אשרי לו.

מקורות והערות

ש. עפ"י לשון הכתוב במגילת קהלת פרק ט' פסוק י'. ת. מדרש רבה בראשית פרשה מ"ד סימן י"ז: "רב אמר: שלשה תרדמות הן, תרדמת שינה ותרדמת נבואה ותרדמת מרמיטה (עמוקה ביותר כמו אבן). תרדמת שינה - ויפל ה' אלהים תרדמה על האדם וישן" (בראשית פרק ב' פסוק כ"א). תרדמת נבואה - "ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברם" (בנבואת ברית בין הבתרים בראשית פרק ט"ו פסוק י"ב). ותרדמת מרמיטה שנאמר "ואין רואה ואין יודע ואין מקיץ כי כלם ישנים כי תרדמת ה' נפלה עליהם" (שמואל א' פרק כ"ו פסוק י"ב). ורבנן אמרי אף תרדמה של שמות - דכתיב כי נסך עליכם ה' רוח תרדמה וגו'" (ישעיהו פרק כ"ט פסוק י'). א. בראשית פרק ט"ו פסוק י"ב. ב. במצודת דוד (ישעיהו פרק כ"ט פסוק י') פירש: "תרדמה" - להיות מבולבל כמו שהתרדמה אחותו. ג. יהודי כשר וישר שעובד את השם כראוי. ד. בני מעיים וכרם. ה. עיין ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן קמ"ז: "...כי הצדיק הוא בדמות וצלם ככל האנשים ואין בו שום שינוי ואף על פי כן הוא ענין אחר (נבדל ונעלה משאר בריות) לגמרי... כי איש כשר הוא ענין אחר לגמרי כנ"ל מכל שכן הצדיקים האמיתיים".

וְהַעֲקֹר הוּא הַרְצוֹן וְהַפְסוּפִין; וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאִין לְצִאת בְּזָה (כְּמִבְאָר
 בְּמֵאמֶר "וַיְהִי-נָא פִי שְׁנַיִם"), כִּי צְרִיכִין לְהוֹצִיא מִכַּח אֶל-הַפְּעַל דְּוָקָא, כִּי
 אֶף-עַל-פִּי שְׂ"אֲנִס רַחֲמָנָא פִּטְרָה", עַם-כָּל-זֶה זָהוּ לְמִי שְׂרוּצָה לְצִאת
 הַחוּב, אֲבָל צְרִיף שְׂלָא לְקַרֵּר דַּעְתּוֹ בְּזָה, בְּמָה שֶׁהוּא פְּטוֹר מִחֻמַּת
 הָאֲנִס, רַק לַעֲשׂוֹת עֲבוּדַת הַשֵּׁם בְּפִעַל (כְּמִבְאָר כָּל-זֶה בְּמֵאמֶר הַנַּ"ל, עֵינ
 שָׁם), אֶף-עַל-פִּי-כֵן גַּם זֶה טוֹב, כְּשֶׁאֲחֻזִּין בְּזָה שְׂאִין רוּצִים לְצִאת עִם
 הָאֲנִס, רַק שְׂפִסְפוּ חֲזַק וּרְצוֹנוֹ תְּקִיף מְאֹד לְזִכּוֹת לַעֲשׂוֹת עֲבוּדַת הַשֵּׁם
 בְּפִעַל, וְזֶה הַרְצוֹן בְּעֶצְמוֹ טוֹב מְאֹד; וְאִם אֶף-עַל-פִּי-כֵן הוּא אָנוּס,
 וְאִינוּ זוֹכֵה אֶל-הַעֲבוּדָה - הַרְצוֹן הַנַּ"ל בְּעֶצְמוֹ הוּא טוֹב מְאֹד.^ט

טז

אָמַר שֶׁהוּא חֲכָמָה וּמְלָאכָה גְּדוּלָה לְהִיּוֹת כְּמוֹ בְּהֵמָה, וְזֶה בְּחִינַת: "כָּל
 אֲשֶׁר נָתַן ה' חֲכָמָה בְּהֵמָה", הֵינּוּ שֶׁהוּא חֲכָמָה לַעֲשׂוֹת עֶצְמוֹ כְּבְּהֵמָה
 (וּכְמוֹ שְׂאֲמָרוֹ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְבִרְכָה לְעַל-פְּסוּק^ט "אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ ה'":
 "אֵלוֹ בְּנֵי-אָדָם שְׂעָרוּמִים בְּדַעַת וּמְשִׁימִין עֶצְמָן כְּבְּהֵמָה", וּכְמוֹ שְׂאֲמָר אֶסְפִּי:
 "וְאֲנִי-בְּעַר וְלֹא אֲדַע, בְּהֵמוֹת הַיִּתִּי עֲמָךְ"; וְעֵינ בְּמִקּוּם אַחֵר מְזֵה^ט).

מקורות והערות

ו. כיסופין - השתוקקות, שאיפה מתוך אהבה. ראה בבראשית (פרק ל"א פסוק ל'): אמר לבן ליעקב: "...כי נכסף נכספתה לבית אביך וגו'" ופירש רש"י: נכספתה - חמדת. ז. ליקוטי מוהר"ן סימן ס"ו סוף אות ד': "כי אין לאדם לפטור את עצמו ולמצוא לעצמו תירוץ ע"י המניעה, לומר שהוא חפץ לעשות את אותו הדבר, רק שאי אפשר לו מחמת המניעה והאונס, ועל כן יהיה נחשב לו כאילו עשאה וכו'. כי באמת ראוי לאיש הישראלי שיוגמור חפצו ורצונו בכל דבר שבקדושה מכוח אל הפועל", עיין שם. ח. אונס - כלומר עבירה שנעשתה מתוך אונס, רחמנא - הקדוש ברוך (התורה), פטריה - פוטר אותו מעונש (מסכת בבא קמא דף כ"ח עמוד ב'). ובהשאלה לנושא שלנו עצם הרצון מהווה עבודה כשלעצמה והוא העיקר אם אין האדם מסוגל להגיע למימוש רצונו בעבודת ה' מסיבות שאינן תלויות בו ולכן אין עליו טענה. ט. עיין לקמן בסימן ר"ס. שם מביא ראייה לענין זה משולחן ערוך (אורח חיים סימן ס"ב סעיף ד' בהגה"ה) שמי שאינו יכול לומר קריאת שמע בגלל שהמקום אינו נקי יהרהר בלב. וכתב המג"א בסעיף ב' בשם השל"ה הקדוש: "שיהרהר בליבו היינו שיחשוב בליבו שמחוייב לברך ויצטער על כך על שאינו יכול לברך". י. שמות פרק ל"ו פסוק א'. לשון הכתוב הוא: "וכל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה ותבונה בחמה". ב. על הויהוין בין המילה "בהמה" שפירושו בפסוק - בהם, לבין בהמה ממש כפי שמבאר רבינו, ראה מדרש רבה שמות (פרשה מ"ח סימן ג'): "כל מי שנתעסק במלאכת המשכן נתן בו הקב"ה חכמה ובינה ודעת שנאמר: (שמות פרק ל"ו פסוק ח') "ויעשו כל חכם לב". ולא בבני אדם אלא אפילו בבהמה וביה, שנאמר (שם) "חכמה ותבונה בהמה", בהמה כתיב שנתנה חכמה באדם ובהמה" וכו'. ל. מסכת חולין דף ה' עמוד ב'. מ. תהלים פרק ל"ו פסוק ז'. נ. תהלים פרק ע"ג פסוק כ"ב. ס. ליקוטי מוהר"ן סימן קכ"ג: "ועיקר העבודה, להיות

דע, ש'יכולין לצעק בקול דממה דקה - בצעקה גדולה מאד, ולא ישמע שום אדם כלל, כי אינו מוציא שום קול כלל, רק הצעקה היא בקול דממה דקה. וזה יוכל כל-אדם, דהינו שיציר במחשבתו הצעקה ויכניס קול הצעקה במחשבה, ויציר בדעתו קול הצעקה ממש עם הנגון, כדרך שצעקין, ויכנס בזה עד שיצעק ממש בבחינת קול דממה דקה, ושום אדם לא ישמע כלל.

כי באמת אינו ציור כלל, רק צעקה ממש; כי יש סמפונות בראה שמשם יוצא הקול, וגם יש סמפונות דקים היוצאים מן-הראה אל-המח, ועל-כן יכולים להכניס הקול דרך הסמפונות הדקים ההלכים אל-המח, עד שיצעק ממש במחו על-ידי מה שמציר במחשבתו קול הצעקה ממש, שבזה הוא מכניס קול הצעקה אל-המח, ויוכל לעמוד בין כמה בני-אדם ויצעק מאד - ושום אדם לא ישמע כנ"ל. ולפעמים יוכל להשמט מזה איזה קול דק שיהיה נשמע; כי מחמת שנכנס הקול דרך הסמפונות של המח אל-המח, יוכל להשמט לפעמים שיצא הקול דרך הסמפונות המוציאים קול, אבל הוא בדקות גדול.

ובלא דבור (הינו פשאין מוציאים שום דבור בשעת הצעקה הנ"ל) קל יותר לצעק כנ"ל; כי פשצריך להוציא הדבור קשה יותר לתפס את-הקול אל-המחשבה ולבלי להניחו לצאת דרך הקנה המוציא קול, אבל בלא דבור קל יותר.

תם וישר ירא אלקים וסר מרע בלי שום חכמות, ושלמה המלך עליו השלום אחר שכתוב בו "ויחכם מכל האדם" (מלכים א' פרק ה' פסוק י"א) אמר "כי בער אנכי מאיש ולא בנית אדם לי" (משלי פרק ל' פסוק ב')...וכן כתיב (משלי פרק כ"א פסוק ל') "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'". ראה בליקוטי הלכות אורח חיים - תפילין (הלכה ד' אות ו'), ברכת הפירות (הלכה ה' אות י"ד), יורה דעה - גילוח (הלכה ג' אות ט"ו), חושן משפט - מתנה (הלכה ה' אות ל') ועוד.

יז

הוכיח את-אחד על-התמדת הלמוד, ואמר לו: מדוע לא תלמד? מה תפסיד בזה? הלא תקבל עולם-הבא על-הלמוד; ואין צריך לומר כשהתורה מראה אהבה לאחד - אז אין רוצה כלל עולם-הבא, רק שרוצה את-התורה בעצמה". והלא גם השם יתברך לומד, כמו שמבאר בדברי רבותינו זכרונם לברכה סדר היום שיש להקדוש-ברוך-הוא: "שלש שעות עוסק בתורה" וכו'.

ובדורות הללו בעונותינו הרבים נפל למוד התורה מאד. ודע שהגדולים שהיו בדורות שלפנינו, דהינו הרבנים הגדולים שהיו אז, לא היו יודעים שום פגנות, ואף-על-פי-כן היו יכולים לעשות מופתים רק על-ידי למוד התורה הקדושה, כי על-ידי-זה כשהיו אמרים איזה דבור - נתקיים כפי.

יח

פעם אחד ספרנו עמו מענין הדפסת ספרים, שבדורות הללו נתרבו מאד בעלי-מדפיסים, והם מדפיסים בכל-פעם ספרים הרבה מאד מראשונים ואחרונים, וקפצו עליהם זבינא מאד, כי הכל קונים ספרים עכשו וכו'. ואמר רבנו זכרוננו לברכה: כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה: "עתידה תורה שתשתפח מישראל", על-פן מדפיסים ספרים

מקורות והערות

ע. וזה לשון האור החיים הקדוש (דברים פרק כ"ו פסוק י"א): "...ואין טוב אלא תורה, שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה" וכו'. פ. מסכת עבודה זרה דף ג' עמוד ב': "אמר רב יהודה אמר רב, שתיים עשרה שעות הווי היום, שלוש הראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה" וכו'. צ. כלומר יש צדיקים שפועלים מופתים בעולם מתוך שלמדו את תורת הקבלה ובקיאם בכוונות עליונות ונסתרות להמתקת הדינים. אבל הרבנים הגדולים בדורות שלפנינו, למרות שאז עדיין לא נתגלתה תורת הקבלה ורוי הכוונות, היו פועלים מופתים ע"י דיבורם ותפילתם לבד. ק. בזכות לימוד התורה שלהם. ר. בבחינת: צדיק גזור וד' מקיים. פסיקתא רבתי (סימן ג' אות א'), מסכת תענית (דף כ"ג עמוד א'), מסכת מועד קמן (דף ט"ז עמוד ב'). ש. מפרשי התלמוד ומורי ההלכה הגדולים. תקופת הראשונים לפני 950-480 שנה. והאחרונים מתקופת גירוש ספרד והלאה. ת. זבינא - קונים. כלומר יש הרבה קונים. א. מסכת שבת דף קל"ח עמוד ב'.

יה שיחות יט הר"ן

הַרְבֵּה וְכָל־אֶחָד קוֹנֶה סְפָרִים, כְּדִי שְׂיִהְיוּ סְפָרִים בְּיַד כָּל־אֶחָד, כְּדִי שֶׁלֹּא תִשְׁתַּפַּח הַתּוֹרָה עַל־יְדֵי רַבּוּי הַסְּפָרִים הַנִּמְצָאִים בְּיַד כָּל־אֶחָד וְאֶחָד; וְאֶפְלוּ בְּיַד חֵיט וְכִיּוֹצֵא נִמְצָאִים עֲכָשׁוּ סְפָרִים, וְכָל־אֶחָד חוֹטֵף וְקוֹנֶה סְפָרִים, כְּדִי שְׂיִהְיֶה סְפָרִים בְּיַד כָּל־אֶחָד, כְּדִי שֶׁלֹּא תוֹכַל הַתּוֹרָה לְהִשְׁתַּפַּח עַל־יְדֵי־זֶה. אָבֵל זֶה אֵין יוֹדְעִים, שֶׁכְּשֶׁאֵין לוֹמְדִים הַתּוֹרָה - אֵין מוֹעִילִים הַסְּפָרִים כָּלֵל; כִּי בַעֲוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים נִפְל לְמוֹד הַתּוֹרָה מְאֹד, וְהַלְמוֹד הוּא מוֹעֵט מְאֹד עֲכָשׁוּ בַעֲוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים (הֵינּוּ כִּי מֵה יוֹעִילוּ הַסְּפָרִים הַרְבִּים שֶׁלֹּא תִשְׁתַּפַּח הַתּוֹרָה, מֵאַחַר שֶׁאֵין לוֹמְדִים אוֹתָהּ בַעֲוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים).

יט

וְאָמַר: נִכְסַפְתִּי מְאֹד לְהַמְשִׁיךְ אֶת־הָעוֹלָם אֶל־עֲשִׂיָּה, שְׂיִהְיֶה חַיִּיב אֶצֶל כָּל־אֶחָד וְאֶחָד לְלַמֵּד כֶּךָ וְכֶךָ בְּכָל־יּוֹם וְיּוֹם וְלֹא יַעֲבֹר־י וְכִיּוֹצֵא. וְאָמַר שֶׁאֶפְלוּ אוֹתָן הָאֲנָשִׁים הַרְחוֹקִים מִן־הַקִּדְשָׁה מְאֹד שֶׁנִּלְכְּדוּ בַמְצוּדָה רָעָה עַד שֶׁרָגִילִין בַּעֲבֻרוֹת חֵס וְשְׁלוֹם, רַחֲמָנָא לְצַלְן, רַחֲמָנָא לְשׁוּבָנֵי, אֶף־עַל־פִּי־כֵן הִפְחַח שֶׁל הַתּוֹרָה גְּדוֹל כָּל־כֶּךָ עַד שֶׁיִּכְוֹלָה לְהוֹצִיא אוֹתָם מִן־הָעֲבֻרוֹת שֶׁרָגִילִין בָּהֶם חֵס וְשְׁלוֹם, וְאִם יַעֲשׂוּ לָהֶם חֵק קְבוּעַ וְחַיִּיב חֵזֶק לְלַמֵּד בְּכָל־יּוֹם וְיּוֹם כֶּךָ וְכֶךָ יִהְיֶה אֵיךְ שְׂיִהְיֶה - בְּיָדָי יִזְכּוּ לְצֵאת מַמְצוּדָתָם הַרְעָה עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה; כִּי פָחַח הַתּוֹרָה גְּדוֹל מְאֹד.

מקורות והערות

ב. הכוונה ללימוד בקביעות יומית. עפ"י לשון הכתוב בספר תהלים (פרק קמ"ח פסוק ו'): "ויעמידם (את גרמי השמים על מסלולם) לעד לעולם, חק נתן ולא יעבור". ג. רחמנא לשובן - ה' יצילנו- יושיענו (רחמנא - השם יתברך). ד. ליקוטי הלכות (אורח חיים בציעת הפת הלכה ה' סעיף כ"ב): "...השיב בלשון גערה קצת, אין אתה יודע כח הגדול של התורה וכו'. וכונתו היתה שאפילו מי שנלכד בעבירות חס ושלום, ונדמה לו שאי אפשר לו לצאת משם. אם אף על פי כן היה קובע לו שעורים קבועים לתורה בכל יום ויום היה כח התורה מתגבר עד שגם הוא היה נתתקן ויוצא מהם סוף כל סוף, נמצא - שעיקר נצחון היצר הרע על ידי התורה". ה. גם אם יקשה עליו הדבר. ו. בחיי מוהר"ן סימן תקע"ג מובא שכשאמר רבינו שיחה זו שאל אותו רבי נתן: "ואם אחד הוא בעל עבירה ממש רחמנא ליצילן (כלומר שקוע ממש בפגם הברית), השיב לו רבינו ז"ל: וכי אתה יודע גודל מעלת התורה הקדושה; הלא עסק התורה הוא גדול במעלה משמירת הברית. כי ברית ביסוד (היא כנגד ספירת היסוד) ואורייתא בתפארת" (התורה כנגד ספירת התפארת הגבוהה מספירת היסוד). עיין בתיקוני זהר (סוף תיקון ג' דף י"ח עמוד ב').

שיחות ב הר"ן יט

וכל עקר מגמתו וּחפצו הִיָּה תְּמִיד רַק לְעֲבֹדוֹת וְעֲשִׂיּוֹת שֶׁל קִדְשָׁה, בְּלִי שׁוֹם חֲכָמוֹת פְּלִלִי, רַק שְׁנַעֲסֵק תְּמִיד בְּעֲשִׂיּוֹת שֶׁל קִדְשָׁה בְּפִשְׁטוּת, דִּהְיֵנוּ לְהִרְבּוֹת בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְלַעֲשׂוֹת מִצְוֹת הַרְבֵּה בְּכָל־יּוֹם, וְלְהִרְבּוֹת בַּתְּפִלָּה וְתַחֲנוּנִים תְּמִיד - וְהַכֵּל בְּפִשְׁטוּת, בְּלִי שׁוֹם חֲכָמוֹת.¹

וְהִזְהִיר מְאֹד לְהִיּוֹת בְּשִׂמְחָה תְּמִיד², וְהִרְבֵּה מְאֹד לְדַבֵּר עִמָּנוּ מְזֵה, מְעַנֵּן שִׂמְחָה, כְּמִבְאֵר בְּסִפְרֵי הַקְּדוּשִׁים, אֲךָ יוֹתֵר מְזֵה הַרְבֵּה לְדַבֵּר עִמָּנוּ בְּעַל־פִּה, וְהִזְהִיר מְאֹד בְּכַמְהָ אֲזָהָרוֹת כְּמָה וְכַמְהָ פְּעָמִים לְהִיּוֹת אֲךָ שִׂמַח תְּמִיד.

ב

כְּשֶׁהָאָדָם כָּל־הַיּוֹם בְּשִׂמְחָה, אֲזִי בְּנִקְלָ לּוֹ לִיְחַד לּוֹ שְׁעָה בַּיּוֹם לְשַׁבֵּר אֶת־לְבוֹ וְלִהְשִׁיחַ אֶת־אֲשֶׁר עִם־לִבּוֹ לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמִבְאֵר אֶצְלָנוּ כְּמָה פְּעָמִים; אֲבָל כְּשֵׁישׁ לּוֹ עֲצָבוֹת חָס וְשָׁלוֹם, קָשָׁה לּוֹ לְהִתְבּוֹדֵד וּלְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ. וְעַיִן בְּמָקוֹם אַחֲרֵי כְּמָה הָאָדָם צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק לְהִיּוֹת שִׂמַח תְּמִיד, וּבִיּוֹתֵר בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה, וְשִׁצְרִיכִין לְהַכְרִיחַ עֲצָמוֹ בְּכָל כַּחוֹתָיו לְזָפוֹת לְשִׂמְחָה.

מקורות והערות

1. הכוונה שלא להדגיש את הצורך בהכנת המצוות כתנאי לקיומן אלא לקיומן מתוך אמונה תמימה וראה לקמן סימן ק"ו: "...עם כל זאת עיקר אמונה הוא שהוא מאמין בהשם יתברך בלא אות ומופת וחכמה" וכו', וכן כתב גם בסימן נ"א: "גם חכמות אינם כלום רק תמימות ופשיטות". ובליקוטי מוהר"ן תנינא סימן מ"ד: "באמת אחר כל החכמות, אפילו מי שידע חכמות באמת, אחר כל החכמות צריך להשליך כל החכמות ולעבוד את ה' בתמימות בפשיטות גמור בלי שום חכמות. וזה היא החכמה הגדולה שבכל החכמות... כי רחמנא לבא בעי" (כי ה' רוצה את כוונת הלב הפשוטה והתמימה של היהודי). ח. עיין ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן י"ב: "ועיקר היהדות הוא רק לילך בתמימות ובפשיטות, בלי שום חכמות" וכו'. ט. עיין בליקוטי מוהר"ן סימן רכ"ב: "צריך להיות תמיד בשמחה ולעבוד ה' בשמחה" וכו'. ובליקוטי מוהר"ן תנינא סימן כ"ד: "מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד" וכו'. ובסימן מ"ח: "...והעיקר להיות בשמחה תמיד וישמח עצמו בכל מה שיוכל, ואפלו על ידי מילי דשמותא, לעשות עצמו כשוטה ולעשות עניני שמות וצחוק או קפיצות וריקודים, כדי לבוא לשמחה, שהוא דבר גדול מאוד", ועוד. י. כמו שכתב בליקוטי מוהר"ן תנינא סימן כ"ד: "...אף שגם לב נשבר הוא טוב מאד, עם כל זה הוא רק באיזו שעה, וראוי לקבוע לו איזה שעה ביום לשבר לבו ולפרש שיחתו לפניו יתברך, כמובא אצלנו, אבל כל היום כלו צריך להיות בשמחה. כי מלב נשבר בקל יכולין לבוא למרה שחורה (עצבות), יותר מאשר יכולין להיכשל על ידי שמחה, חס ושלוש, לבוא לאיזה הוללות, חס ושלוש, כי זה קרוב יותר לבוא מלב נשבר למרה שחורה. על כן צריך שיהיה בשמחה תמיד, רק בשעה מיוחדת יהיה לו לב נשבר". כ. לקמן סימן ע"ד.

ב שיחות כא הר"ן

וְאָמַר פִּי לְזָפוֹת לְשִׁמְחָה - זֶה קָשָׁה וְכָבֵד לְהֵאָדָם לְזָכוֹת לְזֶה יוֹתֵר מִשָּׂאֵר כָּל הָעֲבוֹדוֹת.^א עָנָה וְאָמַר: כְּפִי הִנְרָאָה שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְבוֹא לְשִׁמְחָה^ב פִּי אִם עַל-יְדֵי עֲנִינֵי שְׂטוּת; לַעֲשׂוֹת עֲצָמוֹ כְּשׁוֹטָה וּלְעֲשׂוֹת עֲנִינֵי צְחוּק וּשְׂטוּת וְכוּ' כַּמְבָאָר בְּמָקוֹם אַחֲרָי; וְרַק עַל-יְדֵי זֶה בָּאִין לְשִׁמְחָה.

כְּשֶׁהֵאָדָם זוֹכֵה לְשִׁמְחָה אֲזֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעֲצָמוֹ שׁוֹמֵר אוֹתוֹ וּמַצִּיל אוֹתוֹ מִפְּגַם הַבְּרִית.^ג

כא

בְּרֵאש־הַשָּׁנָה צְרִיכִין לְהִיֹּת חָכֵם, שְׂיִחֶשְׁבֵּב רַק מִחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת, שְׂיִיטִיב הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עִמָּנוּ וְכוּ'.

וְצְרִיכִין לְהִיֹּת שְׂמֵחַ^ד בְּרֵאש־הַשָּׁנָה; גַּם צְרִיכִין לְבָכוֹת בְּרֵאש־הַשָּׁנָה.^ה

מקורות והערות

א. ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן כ"ד: "...כי טבע האדם למשוך עצמו למרה שחורה ועצבות... על כן צריך להכריח עצמו בכח גדול להיות בשמחה תמיד". ב. ראה בליקוטי הלכות (אורח חיים נפילת אפיים הלכה ד' אות ה'): "...כי אין דבר מוזק לעבודת ה' כמו העצבות כמוכא בכל הספרים הקדושים. ומגודל מרירת וצרות הגלות המר, הזה וכו'... אי אפשר להיות בשמחה כי אם ע"י מילי דשמותא דייקא כנ"ל. וזהו בחינת מילי דבדיחותא שהיו נוהגים התנאים ואמוראים הקדושים קודם הלימוד כדי לבוא לשמחה על ידי מילי דבדיחותא שהם מילי דשמותא דייקא". ג. אמר רבי לוי יצחק בנדר ז"ל לענין שיחה זו שכפי שראו מנהג חסידי ברסלב בכל הדורות הרי שהיו מאד נוהרים מבדיחות ומילי דשמותא בפועל. והיה אומר שענין זה שאמר רבינו לאלו שכאמת עבודתם בעבודת השם יתברך היתה קודש ברצף, עד שמחמת רוב ההתעוררות שבלבם היו צריכים גם להתרוממות הדעת וכו' מה שאין כן אנו בדרגתנו שהמילה דשמותא יכול להתהפך במהירות לליצנות וצריך בזה שמירה גדולה. ועיקר העצה לבוא לשמחה היא מה שכתוב בליקוטי מוהר"ן (תנינא סימן י') על ידי שמוצא בעצמו נקודות טובות (שיח שרפי קודש חלק ח' אות ס"ג, ועיין שם עוד באריכות גם באותיות ס"ד ס"ה). ד. ליקוטי מוהר"ן תנינא סימנים כ"ד, מ"ה. ע. כמו שכתב בליקוטי מוהר"ן סימן קס"ט: "עוד מצאתי, שזהו בחינת 'ושמר ה' לך את הברית'. כי כשתזכר לשמחה אזי השם יתברך בעצמו ישמור לך את הברית, והיינו שיהיה בעורך לשמור את הברית קודש, כי עיקר פגם הברית הוא על ידי עצבות כידוע, כי פגם הברית בא על ידי הקליפה הידועה שנקראת לילית, על שם שמיללת תמיד שזהו בחינת עצבות. ועל כן עיקר שמירת הברית זוכין על ידי שמחה, כי על ידי שמחה זוכין שהשם יתברך בעצמו יעזור לו לשמור את הברית קודש כנ"ל". פ. עיין ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן נ"ג: "גודל יקרת המחשבה נודע לי עתה. כי המחשבה יקרה מאד מאד שנעשה ממנה דברים שלמים ממש שיש להם קיום כל הימים שיתקיימו העולמות". ז. בספר נחמיה פרק ח' פסוקים א' - י' מובא שהתכנסו כל העם בראש השנה, וכששמעו את קריאת הלויים בספר התורה בכו ונעצבו מתוך הרהורי תשובה, ואז אמרו להם עזרא ונחמיה: "לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים וכו' ואל תעצבו כי חרות ה' היא מעוכם". ח. מובא בוהר שמות (פרשת שמות דף י"ב עמוד ב') שהבכיה בימים הנוראים מועילה להתקבל בתשובה.

שיחות כב - כג הר"ן כא

בראש-השנה ביום הראשון צריכין למעט בדבור מאד מאד. ואמר שאדם גדול צריך לדקדק בזה ביותר; ועל-פן הוא אינו אמר ביום הראשון אפלו הפיט", רק מה שייסד רבי אלעזר הקליר", אבל שאר הפיט" אינו אמר, מחמת שאדם גדול צריך לדקדק אז ביותר לכלי לדבר שום דבור שאינו מכרח.

כב

טוב מאד מי שזוכה להיות מקרב לצדיק אמת. פי לעתיד לבוא כתיב: "לאחז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה", שיאחז בכנפות הארץ וינער את-הרשעים. אבל מי שהוא מקרב לצדיק אמת - אזי יחזיק ויאחז עצמו בהצדיק, ויהיה נשאר קיים, ולא יהיה ננער עם הרשעים, מאחר שיחזיק ויאחז עצמו בהצדיק.

כג

ענה ואמר: הרחמנות של העולם-הזה - הפל רואין; ובשביל זה הפל רודפין אחר העולם-הזה, כי רואין: פשהאדם רעב וצמא וכיוצא קשה לו מאד, ויש רחמנות גדול עליו, וכך מי שהולך ערום ויחף יש רחמנות גדול עליו. אבל מי שיש לו עינים וראה גדל הרחמנות שיש על-הנשמות שבעולם-הבא, פי שם בעולם-הבא נמצאים בני-אדם שהולכים ערומים ממש - ואי אפשר לרחם עליהם כלל, פי בעולם-הזה פשהאדם ערום בלא מלבוש אזי אפשר לקבץ נדבות עבורו ולעשות לו קאפטיין, אבל בעולם-הבא מי שהולך ערום אי אפשר

מקורות והערות

ר. שהוא דינא קשיא, (פרי עין חיים שער ראש השנה פרק א'). ש. הפיוטים שנאמרים בתוך התפילה בראש השנה ויום הכיפורים שנכתבו במשך הדורות על ידי גדולי ישראל. ת. עיין בנספח אות א. א. שאר הפיוטים שלא נכתבו על ידי רבי אלעזר הקליר, וראה בפרי עין חיים (הקדמה לשער התפילה) שהאר"י ז"ל אמר שרק התנאים ור"א הקליר חיברו תפילות ופיוטים על דרך האמת ורק אותם היה אומר. ב. איוב פרק ל"ח פסוק י"ג. ג. כונתו לנשמות ערמילאין ועיין עוד בהמשך. ד. קאפטיין - סוג של מלבוש עליון, מעיל.

כב שיחות כד הר"ן

לְרַחֵם עָלָיו כָּלֵל, כִּי שָׁם אֵין מוֹעִיל שׁוּם רַחֲמָנוּת, כִּי אֵיזָה מְלָבוּשׁ הוּא צָרִיף? הֲלֹא הוּא רַק מְלָבוּשׁ שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת^ה, וְלָזֶה אֵין מוֹעִיל שָׁם רַחֲמָנוּת; אֲבָל מִי שְׁזוֹכָה לְהִתְקַרֵּב לְצַדִּיק אֲמִתִּי - הוּא יְכוּל לְרוּץ לְהִצְדִּיק וְלִקַּח אֶצְלוֹ אֵיזָה מְלָבוּשׁ לְהִתְלַבֵּשׁ עִצְמוֹ.

שׁוּב שְׁמַעְתִּי שִׁיחַתוֹ הַקְּדוּשָׁה מֵעֵין זֶה, שְׁאָמַר: בְּעוֹלָם-הַבָּא מְנַחֵין כַּמָּה בְּנֵי-אָדָם בַּחוּץ, וְהֵם צֹעְקִים בְּקוֹל מַר: תָּנוּ לָנוּ מָה לְאָכֵל; וּבְאֵין אֶצְלָם וְאִמְרִים לָהֶם: הֲרֵי לָכֶם אֲכִילָה וְשִׁתְיָה, אֲכֹלוּ וּשְׁתוּ; וְהֵם מְשִׁיבִים: לֹא, לֹא, אֵין אָנוּ צָרִיכִים אֲכִילָה זֹאת, רַק אָנוּ צָרִיכִים אֲכִילָה וְשִׁתְיָה שֶׁל תּוֹרָה וְעִבּוּדָה. וְכֵן מְנַחֵים כַּמָּה בְּנֵי-אָדָם עֲרוּמִים בַּחוּץ, וְהֵם צֹעְקִים גַּם-כֵּן מְאֹד: תָּנוּ לָנוּ בְּמָה לְהִתְכַּסּוֹת; וּבְאֵין אֶצְלָם וְאִמְרִים: הֲרֵי לָכֶם מְלָבוּשִׁים; וְהֵם מְשִׁיבִים: לֹא, אֵין אֵלוֹ מְלָבוּשִׁים נִצְרָכִים לָנוּ כָּלֵל, רַק אָנוּ צָרִיכִים מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם.

עֲנֵה וְאָמַר: אֲשֶׁרִי מִי שְׁזוֹכָה לְאָכֵל כַּמָּה פְּרָקִים מְשֻׁנּוּת, וְלִשְׁתוֹת אַחֲרֵי-כֵן אֵיזָה קַפִּיטְלִיף¹ תַּהֲלִים, וְלְהִתְלַבֵּשׁ בְּאֵיזָה מִצְוֹת.

כד

מַעֲלַת הַזּוֹכָה לְתֵן מְעוֹת לְצַדִּיקִי אֲמַת הִיא גְדוּלָה וְיִקְרָה מְאֹד מְאֹד. לְמִשְׁל: בֵּין שְׁנַתְרַחֵק מֵאֲבִיו, וְהֵבֵן יֵשׁ לוֹ גַּעְגּוּעִים גְּדוּלִים מְאֹד לְאֲבִיו, וְכֵן הָאֵב יֵשׁ לוֹ גַּעְגּוּעִים גְּדוּלִים לְבָנוֹ. לִימִים נִתְיָשֵׁב בְּדַעְתּוֹ הָאֵב לִילֵף וְלִסַּע לְבָנוֹ, וְכֵן הֵבֵן נִתְיָשֵׁב גַּם-כֵּן לִילֵף וְלִסַּע לְאֲבִיו. וְהִלְכוּ וְנִסְעוּ זֶה

מקורות והערות

ה. והר שמות (פרשת פקודי דף רכ"ט עמוד ב'): "והא אוקמוה דעובדן טבין דבר נש דעביד בהאי עלמא אינון עובדן משכי מנהורא דוויא עלאה לבושא לאתתקנא ביה לההוא עלמא לאתחזאה קמי קב"ה ובההוא לבושא דלביש אתהני וחמי גו אספקלריא דנהרא כמה דאת אמר (תהלים פרק כ"ז פסוק ד'): לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו" (וכבר למדנו שמעשים טובים של האדם שעושה בעולם הזה אלו המעשים מושכים אור של זיו העליון לתקן לו לבוש לעולם ההוא, להתראות לפני הקב"ה. ומכוחו של אותו הלבוש שלובש, נהנה ורואה במראה המאירה כמו שכתוב "לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו"). וכן כתוב בדרוש ארוך בספר הליקוטים מהאר"י ז"ל שיר השירים. ו. ראה זהר חדש פרשת יתרו דף ל"ז: "ואלו הערומים בעולם הזה (הכוונה שהם ללא תורה ומצוות) כשיוצאים מהעולם הזה משוטמים להכנס בעולם ההוא (עולם הבא) ונועלים השערים לפנייהם בכל צדדי העולם ואינם מוצאים מנוחה" וכו'. ז. קאפיטליך - פרקים.

שיחות כד הר"ן כג

לְזֶה, וְכָל מָה שֶׁנִּתְקַרְבוּ יוֹתֵר - נִתְגַּדֵּל בְּיוֹתֵר הַגְּעֻגּוּעִים שֶׁלָּהֶם. וְהָיוּ הוֹלְכִים וְנוֹסְעִים זֶה לְזֶה, דְּהֵינּוּ הָאֵב לְהֵבֵן וְהֵבֵן לְהָאֵב, עַד שֶׁנִּתְקַרְבוּ וְלֹא הָיָה בִּינֵיהֶם כִּי אִם שְׁתֵּי פְרָסָאוֹת לְבָד. וְהֵבֵן הָאֵב בְּגֵדֵל הַגְּעֻגּוּעִים שֶׁלּוֹ שָׂאֵם יֵנִיחַ עֲצָמוֹ לְהָיִיתׁ נִמְשָׁךְ אַחֵר הַגְּעֻגּוּעִים - לֹא יִהְיֶה לוֹ כַּח לְסַבֵּל עוֹד הַגְּעֻגּוּעִים שֶׁל אֱלוֹי הַשְׁתֵּי פְרָסָאוֹת, וְכֵן הֵבֵן הֵבֵן גַּם-כֵּן שְׂאִין לוֹ עוֹד כַּח לְסַבֵּל הַגְּעֻגּוּעִים שֶׁל אֱלוֹי הַשְׁתֵּי פְרָסָאוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת, וְאִם יִמְשִׁיךְ עֲצָמוֹ אַחֲרֵיהֶם תִּצָּא נִפְשׁוֹ חַס וְשָׁלוֹם; וַיֵּשְׁבוּ עֲצָמָן לְהַשְׁלִיךְ לְגַמְרֵי כָּל-הַגְּעֻגּוּעִים וְלְהַעֲבִירָם מִדַּעְתָּם. בְּתוֹךְ-כֵּן בָּא אַחַד עִם עֲגָלָה וְחִטָּף אֶת-הֵבֵן וְהֵבִיאוֹ לְאָבִיו בְּמַהֲרֵי רַגְלָה; כִּמְהָ תַעֲנוּג נִפְלָא וְעָצוֹם גָּרַם זֶה הָאִישׁ שֶׁהֵבִיא אֶת-הֵבֵן לְהָאֵב שֶׁהָיָה לָהֶם גְּעֻגּוּעִים כְּאֵלֶּה.

וְכֵן הִצְדִּיק, שֶׁהוּא בֵּן לְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ, וּמִחֲמַת מִסָּךְ הַמְּבַדִּיל נִתְרַחַק מֵאָבִיו יִתְבָּרַךְ, וַיֵּשׁ גְּעֻגּוּעִים כְּכִיכּוֹל לְשֵׁם יִתְבָּרַךְ, וְכֵן לְהִצְדִּיק - לְחִזּוֹר וְלְהִתְקַרֵּב לְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ. וּבְתוֹךְ שֶׁהֵם מִתְקַרְבִּים זֶה לְזֶה, עַד שֶׁהִגִּיעוּ סְמוּכִים זֶה לְזֶה וְאִין בִּינֵיהֶם רַק הֶרְחַק מְעַט כַּנִּל, וְהֵבִינוּ שֶׁלְגַדֵּל הַגְּעֻגּוּעִים אִי אֶפְשָׁר לְסַבֵּל עוֹד, וְהִסְפִּימוּ לְהַשְׁלִיךְ הַגְּעֻגּוּעִים מִדַּעְתָּם; כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ אָמַר: הָאֵם אִין לוֹ רַק עֶסֶק זֶה? הֲלֹא יֵשׁ לוֹ כִּמְהָ וְכִמְהָ עוֹלָמוֹת וְכוּ', וְכֵן הִצְדִּיק אָמַר בְּדַעְתּוֹ: וְכִי אִין לוֹ רַק זֹאת (דְּהֵינּוּ גְעֻגּוּעִים הַנִּל)? הֲלֹא יֵשׁ כִּמְהָ עֲבָדוֹת אַחֲרוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת, כְּגוֹן צִיצֵת וְתַפְלִין וְשָׂאֵר מִצְוֹת; וְהִסְפִּימוּ לְהַעֲבִיר הַגְּעֻגּוּעִים מִדַּעְתָּם. בְּתוֹךְ-כֵּן בָּא אִישׁ יִשְׂרָאֵלִי אַחַד עִם עֲגָלָה וְהֵבִיא לְהִצְדִּיק פְּרָנְסָה, וְעַל-יַדֵּי-זֶה קָרְבוֹ וְהֵבִיאוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ; כִּי "צְדִיק אֵכֵל לְשֹׁבַע נִפְשׁוֹ"^פ, וְזֶה בְּחִינַת: "וְהַשְׁבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נִפְשָׁךְ", נִמְצָא שֶׁהִצְדִּיק הִגְדוּל הָאֲמִתִּי זוֹכֶה עַל-יַדֵּי פְּרָנְסָתוֹ וְאֵכֵלְתוֹ לְבַחֲינַת אוֹרוֹת הַצַּחְצָחוֹת,^ק

מקורות והערות

ח. מעשים. ז. משלי פרק י"ג פסוק כ"ה. וראה ליקוטי מוהר"ן תנינא (סימן ה' אות ג'): "אכילת הצדיק הוא רק בשביל הנשמה כמו שכתוב צדיק אוכל לשובע נפשו". י. ישעיהו פרק נ"ח פסוק י"א. ב. זרר בראשית (פרשת ויחי דף רכ"ד עמוד ב'), פירוש רימונים שער י"א, ליקוטי מוהר"ן סימן כ"ד אות ח'.

ועל-ידי אלו הצחצחות נתבטל מסוף המבדיל, ועל-ידי-זה נתקרב הצדיק להשם יתברך. נמצא: כמה וכמה תענוג גרם זה האיש שהביא פרנסה להצדיק האמתי, שעל-ידי-זה הוא מביא ומקרב את-הצדיק להשם יתברך כנ"ל.

כה

בענין המחשבות שבמח, הוא פלא גדול וגדלת הבורא יתברך שמו, איך המחשבות מנחים במח חבילות חבילות הרבה מאד על-אלו, וכשאדם צריך לאיזה דבר ונזכר בו - אזי מושך ומוציא אותו הדבר שהיה מנח במחשבה ונזכר בו; והדבר פלא, היכן היה מנח אותו הענין עד עכשו? ויש קשרים וסימנים בהמחשבות המנחים בהמח חבילות חבילות הרבה, וכשנזכר באיזה דבר מחמת שנודמן ענין המעורר אותה המחשבה על-ידי הקשר והסימן שבה, אזי מוציא אותה המחשבה מתוך חבילי חבילות המחשבות המנחים ומסדרים במח; ואזי, כשמושך ומוציא אותה המחשבה, אזי מתהפכים ומתגלגלים כל המחשבות מסדרם שהיו מנחים (כעין שרואין בדברים גשמיים, ששמושכין ומוציאין דבר מתוך איזה קפה וחבילה אזי מתהפך ומתגלגל כל הקפה והחבילה).

כו

אצל העולם - השכחה היא חסרון גדול בעיניהם; אבל בעיני יש בהשכחה מעלה גדולה. כי אם לא היתה שכחה, לא היה אפשר לעשות שום דבר בעבודת ה' אם היה זוכר כל מה שעבר, ולא היה אפשר לו להרים את-עצמו לעבודתו יתברך בשום אופן, גם היו מבלבלים את-האדם מאד כל-הדברים שעוברים עליו; אבל עכשו על-ידי השכחה נשפך מה שעבר. ואצלו הדרך שכל מה שעבר והלך - נפסק והלך לחלוטין, ואינו חוזרו בדעתו עוד כלל, ואינו מבלבל כלל עצמו עוד במה שפך עבר והלך וכו'.

שיחות כו הר"ן כה

וענין זה הוא דרך יצאה טובה גדולה מאד בעבודת ה'. פי על-פי רב יש להאדם בלבולים רבים וערפוב-הדעת מאד ממה שחלה ועבר, בפרט בשעת התפלה, שאז באים עליו כל הבלבולים ומערבבים ומעקמים את-דעתו ממה שכבר עבר: לפעמים יש לו בלבולים מענין המשא-ומתן שלו ועסקי-ביתו וכיוצא, באשר פי לא טוב עשה בענין זה וכיוצא, וכך היה צריך לעשות, וכיוצא בזה הרבה; ויש שמבלבלים אותו בעת עבודתו בתורה או בתפלה וכיוצא בהפגמים שפגם מקדם, באשר שבענין זה לא עשה כהלכה נגדו יתברך, וכיוצא בזה הרבה מאד באשר ידוע לכל אדם בעצמו. על-פני השכחה היא יצאה טובה גדולה מאד לזה, שתתקן ומיד שחלה ועובר הדבר - יעביר ויסלק אותו מדעתו לגמרי, ויסיר דעתו מזה לגמרי, ולא יתחיל לחשב עוד במחשבתו בענין זה כלל; והבן הדבר היטב, פי הוא דבר גדול מאד.

ואיתא בספרים^א שבשכיל-זה נתן השכחה, כדי שתהא התורה חביבה על-לומדיה תמיד כשעה הראשונה, פי על-ידי השכחה, כשחוזר ובא ולומד אפלו מה שכבר למד - הוא אצלו כחדשות; וחביב עליו. ואיתא משלם על הלומד ושוכח, ששכרו אנשים למלאת חביות, והחביות היו נקובים, וכל מה שהיו שופכין לתוך החביות - נשפף לחוץ. והטפשים אמרו: הואיל וחוזר ונשפף לחוץ - למה לנו ליגע ולמלאת, מאחר שאחר-כך נשפף; אבל החכם אמר מה לי בזה? הלא פורעין לי על-היום, ושכרי לא יקפח מפל יום-ויום, פי אני משפר לימים, ומה

מקורות והערות

ל. ראה ליקוטי הלכות (יורה דעה, ספר תורה הלכה ד' אות ה'): "...והתיקון הוא דייקא על ידי בחינת שבירת הלוחות שגרמו שכחה בעולם, שהוא בחינת הסתלקות המוחין, היינו שהמשך זה הדרך בעולם שבכל פעם מתחיל התיקון מחדש, ובכל עת שיהיה איזה פגם וקלקול, חס ושלום, יהיה נמשך שכחה - לשכוח בכל פעם מה שעובר ולהתחיל בכל פעם מחדש" וכו'. מ. מדרש רבה קהלת פרשה א' אות ל"ב: "...רבנן דתמן בשם ר' יצחק דהכא ורבי טוביה בשם רבי יצחק: "למובתו אדם לומד תורה ושוכח. שאילו היה אדם לומד תורה ולא שוכחה, היה מתעסק בתורה שנים שלש שנים וחוזר ומתעסק במלאכתו ולא היה משגיח (לומד) בה לעולם כל ימיו. אלא מתוך שאדם לומד תורה ושוכחה, אינו מוזי (ז) ואינו מויע (מנתק) את עצמו מדברי תורה". נ. ראה דברים (פרק כ"ו פסוק ט"ז): "היום הזה ה' אלקיך מצוד" וכו' ופירש רש"י: "בכל יום יהיו בעיניך חדשים, כאילו בו ביום נצטווית עליהם" (עפ"י מדרש תנחומא). ס. מדרש שיר השירים רבה פרשה ה' סימן י"א, ובמדרש ויקרא רבה פרשה י"ט סימן ב'. ע. ובתורה השכר הוא על העמל ולא דווקא על התוצאה, וכך מובא שם במדרש.

כו שיחות כו הר"ן

לי אם נשפף? כף אף-על-פי ששוכח למודו, שכרו לא יקפח מפל-יום ויום.

ודע שלעתיד מזכירין את-האדם כל מה שלמד, אף אם שכח^ב; גם בני-אדם השמעים התורה של הצדיק האמת ואינם מבינים אותה, לעתיד בעולם-הבא יבינו^א. פי עקר התורה היא להנשמות, שבעולם-הבא יהיו הנשמות בקיאים ומשיגים היטב את-התורה שלמד ושמע האדם בעולם-הזה. אשרי המבלה ימיו בתורה ועבודה הרבה.

כו

אף-על-פי שהאדם צריך להיות זריז גדול מאוד מאד בעבודת ה', להזדרז מאד בכל-עת ובכל-שעה לעשות הרבה בעבודת ה', פי עקר הוא העשייה, ללמד הרבה ולעשות מצות הרבה, ולהתפלל ולהתחנן הרבה, לשפף לבו לפניו יתברך וכיוצא בזה שאר עניני עבודת ה'; אף-על-פי-כן אל תהי נבהל כשאתה ראה בספרים קדושים עניני עבודות הרבה, אל תבהל מפני-זה לאמר: מתי אוכל לקיים אחת מהנה מפל הענינים הללו, מפל-שפן פלם. פי צריך לבל יהיה מבהל לחטוף הכל בבת אחת, רק לילך בנחת בהדרגה מעט מעט, ולא שיהא מבהל ומבלבל, שרוצה לקיים ולחטוף הכל בבת אחת - ומחמת זה נתבלבל לגמרי, כמו שיש בשרפה חס ושלום, שמחמת הבהלה חוטפין מה שאין צריכין; רק צריך לנהג בהדרגה בנחת מעט מעט.

מקורות והערות

פ. זהר בראשית (פרשת וישב דף קפ"ה עמוד א'): "כל מאן דאשתדל באורייתא בהאי עלמא זכי לאשתדלא בה לעלמא דאתי" (כל מי שעסק בתורה בעולם הזה וזכה לעסוק בה בעולם הבא) ועיין שם שבתחיית המתים זכור ויבין כל מה ששכח ולא הבין בעולם הזה. צ. ראה עוד בחיי מוהר"ן סימן שפ"ה. ק. "ולעתיד לבא כל אחד ואחד מישראל, ישיג לדעת כל התורה כפי אותו הפירוש המכוון עם שורש נשמתו" (שער הגלגלים מהאר"י ז"ל, הקדמה י"ו). ר. מדרש רבה שיר השירים פרשה ה' סימן י"א: " המיפש אומר מי יכול ללמוד התורה שבלב רבי (הכוונה שבלב רבו יש הרבה מאד תורה), והפקח אומר והוא לא מאחר למדה (הרי גם רבי למד זאת מרבו), הריני לומד היום שתי הלכות ושתים למחר עד שאני למד התורה של חכם זה".

שיחות כח - כט הר"ן כז

וְאִם לְפַעֲמִים אֵין הָאָדָם יְכוֹל לַעֲשׂוֹת כָּלֵל בְּעִבּוּדַת ה' - מֵה לַעֲשׂוֹת, אֲנִס רַחֲמָנָא פְּטָרָה^ט; וַיִּרְגִּיל עֲצָמוֹ לְכֹסֶף וְלִהְתַּגְעֲגַע וְלִהְשַׁתּוֹקֵק תָּמִיד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי הֵהֱשַׁתּוֹקֵקוֹת וְהַפְסוּפִין בְּעֲצָמָם הֵם דְּבָרִים גְּדוּלִים מְאֹד, וְרַחֲמָנָא לְבָא בְּעֵי.^ח

וַיֵּשׁ בְּעֵנִין זֶה כַּמָּה שִׁיחוֹת וְסִפּוּרִים יָפִים שְׁשִׁמְעֵנוּ, שֶׁהֵם עֲצוֹת גְּדוּלוֹת טוֹבוֹת מְאֹד לְהִרְגִּיל עֲצָמוֹ בְּעִבּוּדָתוֹ יִתְבָּרַךְ; אִךְ אֵי אֶפְשָׁר לְבָאֵר דְּבָרִים אֵלּוּ בְּכֹתֵב הַיָּטֵב, וְהַמְשַׁפִּיל הַחֶפֶץ בְּאֵמֶת יָבִין קֶצֶת.

כח

רְאוּי לְאָדָם שְׁיַעֲבֹר וַיִּלְךְ בְּזֵה הָעוֹלָם בְּכָל הַסְּפָרִים הַקְּדוּשִׁים, וְלִלְמַד כָּלֵם, כְּדִי שְׁיִהְיֶה בְּכָל־מְקוֹם; כְּמוֹ שְׁנִמְצָא הַשָּׁרִים הַגְּדוּלִים שְׁהִלְכִים וְעֹבְרִים בְּמַדִּינוֹת וּמוֹצִיאִים הוֹצָאוֹת רַבּוֹת עַל־זֶה, כְּדִי שְׁיִוְכַל אַחֲר־כֵּן לְהִתְפָּאֵר וְלוֹמַר שְׁהִיָּה בְּמַדִּינוֹת, כְּמוֹ שְׁדָרְךְ הַשָּׁרִים לְהִתְפָּאֵר וְלוֹמַר: הִיִּיתִי בּוֹרְשָׂא וְכִיּוֹצֵא בְּזֵה, כְּמוֹ כֵּן רְאוּי שְׁיִהְיֶה הָאָדָם בְּעוֹלָם־הַזֶּה בְּכָל מְקוֹמוֹת הַקְּדוּשִׁים שֶׁל הַתּוֹרָה, כְּדִי שְׁיִוְכַל לְהִתְפָּאֵר בְּעוֹלָם־הַבָּא שְׁהִיָּה בְּכָל־מְקוֹם, דְּהֵינּוּ בְּכָל הַסְּפָרִים הַקְּדוּשִׁים כְּנ"ל; וְלַעֲתִיד, בְּעוֹלָם־הַבָּא - מְזַפְרִין אוֹתוֹ כֹּל מֵה שְׁלֵמַד בְּעוֹלָם־הַזֶּה.

כט

וְעַל לְמוֹד הַפּוֹסְקִים הַזֵּהִיר מְאֹד מְאֹד, בְּיֹתֵר מִכָּל הַלְמוּדִים. וְרְאוּי לְלַמַּד כֹּל הָאֲרַבְעָה 'שְׁלַח־עֲרוּךְ'^א כָּלֵם מֵרֵאשִׁים עַד־סוּפָם כְּסִדְר; אִם

מקורות והערות

ש. ראה לעיל סימן י"ד בהערה למטה. ת. רחמנא לבא בעי - הקדוש ברוך הוא רוצה את הלב, זהר שמות (פרישת תרומה דף קס"ב עמוד ב.). זהר חדש מגילת רות (דף צ"ז עמוד ב.). רש"י מסכת סנהדרין (דף ק"ו עמוד ב.) דיבור המתחיל "רבותא למבעא בעי". א. עיין בנספח אות ב.

כח שיחות ל הר"ן

יכול ללמד כל הארבעה שלחן-ערוף עם כל-הפרושים הגדולים - מה טוב, ואם לאו - על-כל-פנים ילמד כל הארבעה שלחן-ערוף הקטנים.

והוא תקון גדול מאד מאד; כי על-ידי החטאים נתערב טוב ורע, ועל-ידי למוד פוסק, שמברר הכשר והפסול, המתר והאסור, הטהור והטמא, על-ידי-זה נתברר ונפרש הטוב מן-הרע, וכמבאר במאמר "ראיתי מגורת זהב" ובשאר מאמרים מעלת למוד הפוסקים.

ואמר שכל איש ישראל מחייב ללמד בכל-יום ויום פוסקים ולא יעבור, ואף אם הוא אנוס ואין לו פנאי, ילמד על-כל-פנים איזה סעיף שלחן-ערוף באיזה מקום שהוא, אפלו שלא במקומו שהוא עומד עתה בשלחן-ערוף, כי צריך ללמד איזה דין בשלחן-ערוף בכל-יום ויום כל-ימי חייו; וכשאינו אנוס - ילמד פסדר כל הארבעה שלחן-ערוף מדי יום ביומו. וכשיגמר ויסים הארבעה שלחן-ערוף - יחזור ויתחיל ללמוד פסדר; וכן ינהג כל-ימי חייו.

ל

על המבלים זמן בשביל נקיות ומאריכין בבית-הכפס הקפיד מאד מאד, והתלוצץ מאותן האנשים מאד, והאריך הרבה בענין זה. והפלל: כי "לא נתנה תורה למלאכי-השרת", ואין צריך להחמיר יותר מן-הדין, ועל-פי הדין האסור הוא רק כשהוא נצרך לנקבו ממש, כמו

מקורות והערות

ב. כוונתו למפרשים הנדפסים על הרף בדפוסים הגדולים כגון: מגן אברהם, מורי זהב, שפתי כהן, בית שמואל, חלקת מחוקק, מאירת עיניים ועוד מפרשים רבים. ג. הכוונה לשולחן ערוך עם פירוש באר היטב שהוא בפורמט קטן יותר מספרי השולחן ערוך הגדולים, כפי שנדפסו בזמן רבינו. ד. ליקוטי מוהר"ן סימן ח' אות ו': "ולבוא לזה להפריש ולהבדיל ולבטל הרע מהטוב הוא על ידי תורה ותפילה. ולימוד התורה יהיה ללון לעומקה של הלכה - היינו ללמוד פוסקים וכו' דהיינו על ידי לימוד פוסקים, או מפריש הטוב מהרע" וכו'. ה. ליקוטי מוהר"ן סימן ס"ב אות ב', סימן רפ"ו ובליקוטי מוהר"ן תנינא סימן כ"א. ו. ראה גם מסכת נדה דף ע"ג עמוד א': "כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא". ז. נקיות היא הכנת הגוף לתפילה בעשיית צרכיו. אותם האנשים שרבינו מתכוון אליהם כאן הם אלה שמנסים לרוקן את גופם לגמרי ועל כן שוהים לפני התפילה הרבה זמן בבית הכסא ללא צורך, וזוהי חומרה יתירה שרבינו התנגד אליה. ח. מסכת ברכות דף כ"ה עמוד ב'.

שְׁאֵמְרוּ בַגְמָרָא^מ: "הַנְּצָרָךְ לְנִקְבֵי אֵל יִתְפַּלֵּל" וְכוּ', "הַנְּצָרָךְ" דִּיקָא; וְאֶפְלוּ כְּשֶׁהוּא נִצְרָךְ לְנִקְבֵי מַמְשׁ יֵשׁ גַּם-כֵּן דִּינִים בְּזֶה בְּדִיעֵבַד וּבְשַׁעַת הַדְּחָק, כְּמוּבָא בְּשִׁלְחַן-עֲרוּף^י סִימָן צ"ב, עֵינֵי שָׁם בְּמַגְן-אֲבָרְהָם^י שְׁהָרִי"ף^י מִתִּיר לְכַתְחֵלָה בְּיָכוֹל לְעַמֵּד עֲצָמוּ עַד פְּרָסָה^ה וְכוּ'. נִמְצָא שְׁעַל-כָּל-פְּנִים כְּשֶׁאֵינּוּ נִצְרָךְ לְנִקְבֵי מַמְשׁ - אֵין צָרִיךְ לְהַחֲמִיר וּלְבַטֵּל עֲצָמוּ מִתּוֹרָה וּתְפִלָּה בְּחִנָּם מִחֲמַת חֲשָׁשׁוֹת וְחֲמָרוֹת יִתְרוֹת וְשִׁגְעוֹן בְּעֵלְמָא, רַק טוֹב לְהִתְפַּלֵּל בְּבִקְרָתְךָ אַחֵר עֲמִידָתוֹ מִמְטָתוֹ, אִם אֶפְשָׁר בְּקַל לְפָנוֹת - אֶפְשָׁר, וְאִם לֹא - לֹא, וְיִתְפַּלֵּל כָּךְ, וְאֶפְלוּ אִם חוֹשֵׁשׁ בְּמַעֲיו לֹא יִשְׁגִּיחַ וְלֹא יִסְתַּפֵּל עַל-זֶה כָּלֵל.

גַּם אֵין צָרִיכִין לְהֶאֱרִיךְ בְּבֵית-הַכֶּסֶּא, כִּי הוּא מְזִיק מְאֹד לְבְרִיאוֹת הַגּוּף, וְכַמָּה חֲלָאִים בָּאִים מְזֶה, בְּפִרְט בְּבֵית-הַכֶּסֶּא שְׁלָנוּ שְׁצָרִיכִים לְהִיֹּת תּוֹלָה בְּהֵם, וְהַתּוֹלָה בְּבֵית-הַכֶּסֶּא מְזִיק מְאֹד מְאֹד, בְּפִרְט הַחֲלִי הַיְדוּעַ שְׁקוֹרִין 'מּוֹרִידִין': בָּא מְזֶה מְאֹד רַחֲמָנָא לְצַלָּן. עַל-כֵּן צָרִיכִין לְזַהֵר מְאֹד מִלְּהֶאֱרִיךְ בְּבֵית-הַכֶּסֶּא; וְאֵין לְחַפְשׁ אַחֵר חֲמָרוֹת^מ וּמְרָה-שְׁחוֹרוֹת בְּזֶה, כִּי לֹא נֶאֱמַר כָּלֵל בְּדוֹרוֹת הַלָּלוּ.

וְהוּא עֲצָמוּ הֵיךְ גַּם-כֵּן בְּזֹאת הַטְּעוֹת מִקְדָּם, וְהֵיךְ עֲשֶׂה דְבָרִים זָרִים מְאֹד בְּשִׁבְלֵי נְקִיּוֹת, וְכַמְעַט שָׂבָא לְיַדֵּי סַכְנָה עַל-יְדֵי-זֶה, וְגַם לֹא נִמְלֵט מִחֲלָאִים רַחֲמָנָא לְצַלָּן עַל-יְדֵי-זֶה; וְעַתָּה הוּא יוֹדֵעַ וְאֵמַר שֶׁהַכֵּל שִׁגְעוֹן, וְחֲלִילָה לְבָלוֹת זְמַן הֵיקָר עַל-זֶה.

וּבִקְאֻמַּת אֵי אֶפְשָׁר בְּשׁוּם אֶפֶן שְׁיִהְיֶה הַגּוּף נָקִי לְגַמְרֵי וְלֹא יִשְׁאַר בְּתוֹכוֹ כָּלוּם, כִּי הֵלֵא אֶפְלוּ מִי שְׁמַתְעֵנָה מִשְׁבֶּת לְשִׁבֶת הוּא צָרִיךְ לְנִקְבֵי גַם

מקורות והערות

מ. מסכת ברכות דף כ"ג עמוד א'. י. אורח חיים. כ. סעיף קטן א'. ל. ר"ף על מסכת ברכות דף ו"ד. ועיין לעיל בסימן ס"ב בהערה למטה. מ. פרסה היא מידת אורך - בערך 4 קילומטר. וזמן הילוך פרסה הוא 72 דקות. נ. טחורים. ס. וכן הוא לקמן ביתר ביאור בסימן רל"ה, ובליקוטי מוהר"ן תנינא סימן מ"ד: "ועל אלו המודקדקים ומחמירים בחומרות יתרות עליהם נאמר "והי בהם ולא שימות בהם" (כלומר המצוות ניתנו על מנת שהאדם יוכל להיות מקוימם ולא להיפך) כי אין להם שום חיות כלל ותמיד הם במרה שחורה מחמת שנדמה להם שאינם יוצאים ידי חובתם בהמצוות שעושים" וכו'.

ל שיחות לא - לב הר"ן

בסוף השבוע, אף-על-פי שלא אכל מקדם כמה ימים, פי בהכרח שישא קצת בהגוף.

ואמר שדבר גדול הוא אצלו שדבר מענין זה, פי יוצא מזה דבר גדול מאד, דהינו שלא לבלות זמן בשביל זה ושא לא להאריך שם; ואפלו אם לפעמים הוא מכרח להאריך - טוב לצאת ולחזור מלישב הרבה שם.

לא

ראוי להזדרז להתפלל תמיד בבקר השכם בכל מה שיוכל^א; פי לפי גדל מעלת התפלה, שיקרה מעלתה מאד מאד, מי יודע אם יזכה אחר-כך להתפלל, על-פן כל מה שיוכל להקדים עצמו - ראוי לו לזרז מאד ולהקדים.

לב

צריך לחזק את-עצמו באמונה, ולבלי לכנס בחקירות כלל, ולבלי לעיין כלל בספרים של מחקרים^ב, רק להאמין בהשם יתברך באמונה לבד, בלי שום חקירות כלל^ג. ואף-על-פי שנדמה לנו שההמון-עם הם רחוקים מחקירות, ואינם מחקרים כלל, אף-על-פי-כן באמת כלם הם מערבים בחקירות; פי כל-אחד ואחד יש לו חקירות, ואפלו קטנים באים על-מחשבתם חקירות ובלבולים. אבל באמת צריך כל-אחד ואחד לזהר מאד להרחיק החקירות מלבבו ולהשליכם מלבבו לגמרי, לבלי להיות חס ושלום שום חקרן כלל, רק להאמין בה^ד ובצדיקים אמתיים באמונה לבד, בלי שום חקירות כלל. פי כבר זכינו לקבל

מקורות והערות

ע. שולחן ערוך אורח חיים סימן א' סעיף א'. פ. חקירות על פי פילוסופיה בעניני אמונה. עיין בהרחבה מזה בחיי מוהר"ן סימנים ת"ז - ת"ב, תי"ט, תכ"ג. לעיל אות ה' ולקמן אות מ', רי"ט. צ. עיין ליקוטי מוהר"ן סימן ס"ד אות ב', ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן י"ט, חיי מוהר"ן סימנים כ"ד, תט"ו, תט"ז ולקמן האכורים סימנים ק"ב, רט"ז, רי"ז, רי"ח.

שיחות לב הר"ן לא

תורתנו הקדושה על-ידי משה רבנו עליו השלום, וכבר היה לנו צדיקים רבים גדולים ונוראים בכל-דור ודור, וראוי לנו לסמך עליהם בלי שום חקירות ולילף בעקבותם, להאמין בהשם יתברך בפשיטות ולקיים תורתו ומצותיו כאשר מסרו לנו אבותינו הקדושים.

וכשאדם הולך בתמימות באמונה לבד, בלי שום חקירות, יכול לזכות שיעזר לו השם יתברך שיבוא לבחינת 'רצון', שהוא למעלה מחכמה. כי באמת חכמה דקדשה היא למעלה מאמונה, אבל אף-על-פי-כן אנו צריכים לבלי לילף בחכמות וחקירות, רק באמונה לבד, כי אמונה הוא דבר חזק מאד; ואזי, כשהולך באמונה לבד, בלי חקירות וחקמות, אזי זוכה לבוא לבחינת רצון, שהוא למעלה אפלו מחכמה, דהינו שיזכה שיהיה לו רצון מפלג חזק מאד אליו יתברך בהשתוקקות נמרץ מאד, עד שלא ידע מה לעשות כלל מגדל ההשתוקקות, ויצעק וכו'.

אף יש חקרן שהוא בתוך לב בני-אדם, דהינו הבעל-דבר שהוא מכניס חקירות בלב האדם; וצריכין להכניעו ולגרשו, לגרש מלבו כל-החקירות ולחזק את-עצמו באמונה פנ"ל.

ודע, כי יש עברות שהם מכניסים בפירות באדם. ויש שבאים עליהם מחשבות על-האמונה מחמת שלא נולדו בקדשה כראוי, ויש שהוסיפו על-זה מעשיהם הרעים שעשו בעצמם; כי יש עברות שהם מזיקים ופוגמים את-האמונה פנ"ל. ולזה צריכין בוששה ולב-נשבר, שמי שיש לו חקירות ומחשבות אלו חס ושלום ראוי לו להתביש מאד מאד על-אשר נולד בגשמיות כזה, או שעשה מעשים כאלו שבא לזה שיבואו לו מחשבות כנגד אמונתנו הקדושה, וכבוד ה' מלא את-כל-הארץ, כי "מלא כל-הארץ כבודו" - ועליו באים מחשבות חס ושלום לגרשו ולעקרו חס ושלום מאלקים חיים אשר הוא חי החיים

לב שיחות לב הר"ן

יתברך ויתעלה שמו; ואין צריך לבאר גדל הבושה שראוי שיהיה לו כשבאים עליו מחשבות פאלו חס ושלום. ועל-ידי בושה ולב-נשבר, על-ידי-זה מגרש ומשבר החקירות והמחשבות הנ"ל.

ובאמת אמונה הוא ענין חזק מאד, וחייו חזקים מאד על-ידי אמונה. כי כשיש לו אמונה, אפלו כשבאים עליו יסורים חס ושלום, אזי יוכל לנחם עצמו ולהחיות את-עצמו כי השם יתברך ירחם עליו ויטיב אחריתו, והיסורים הם לו לטובה ולכפרה, ובסוף ייטיב לו השם יתברך בעולם-הזה או בעולם-הבא; אבל מחקר, שאין לו אמונה, כשבא עליו איזה צרה - אין לו למי לפנות, ואין לו במה להחיות את-עצמו ולנחם את-עצמו. והמשפיל יבין דברים אלו מאליו, ויבין דבר מתוך-דבר, כי אי אפשר לבאר הכל בכתב; והפלל: שעקר הוא האמונה, בלי שום חקירות כלל, ובזה יהיה חזק לעולם, בעולם-הזה ובעולם-הבא, ולעולם לא ימוט, אשרי לו.

גם זאת צריך לדעת, שיש נשמות פשרות, שנולדו בכשרות וגם לא קלקלו מעשיהם, שאין באים עליהם כלל מחשבות פאלו; ואפלו כשמדברים בפניהם מענינים אלו - לא אכפת להם כלל, ואינו מבלבל דעתם כלל. וזה דומה כמו שמדברים מתאוה הידוע בפני סריס, שבודאי אינו מבלבל דעתו כלל; כן אלו האנשים-כשרים הנ"ל אינם שמעים כלל ואינו נכנס באזניהם כלל עניני חקירות ובלבולים הנ"ל.

ובאמת הקשיות והחקירות של ההמון-עם הם שטותים גדולים, ואינם קשיות כלל; ויש בני-אדם שהלכים עם איזה קשיא זמן רב - ובאמת הקשיא שלו הוא תרוץ, רק מחמת שאין לו דעת נדמה לו לקשיא. כמו למשל ששואלין את-התינוק שנשבר הזכוכית של החלון, ולקחו

מקורות והערות

ת. וראה לקמן סימן נ"ג: "מי שיש לו אמונה חייו חיים והוא מבלה ימו חייו בטוב תמיד. כי כשהולך לו כראוי ויש לו טוב בודאי טוב לו. ואפילו כשאינו כך (דהיינו שאין מתנהג לו ככדור ויש לו יסורין חס ושלום) גם כן טוב וכו'".

שיחות לג - לד הר"ן לג

הזכויות השני שאצלו" וקבעוה פאן; ואם-פן יפרח הצפור דרף החלל הזה של זכויות השני. וכשואלין את-התינוק פף, דהינו שכוללין לו התרוץ עם הקשיא ביחד, אזי נדמה לו לקשיא גדולה, ואינו יודע מה להשיב כלל, פי נדמה לו לקשיא גדולה; ובאמת הכל שטות, פי אדרבא, הקשיא שיפרח הצפור הוא תרוץ על קשיא הראשונה של שטות, פי באמת אין לקחין בשביל זה הזכויות השני לסתם, פי יפרח דרף שם, רק התינוק מחמת חסרון הבנתו אינו מבין שכוללין לו הקשיא עם התרוץ ביחד, ונדמה לו לקשיא גדולה. כמו כן ממש יש בני-אדם שנכנס בלבם קשיות של שטות פאלו, שבאמת זאת הקשיא הוא תרוץ, אף מחמת חסרון הבנתו נדמה לו שהוא קשיא גדולה, והבן היטב.

על-פן צריך האדם לסלק מדעתו ולברח מקשיות וחקירות ושטותים ובלבולים, רק לחזק את-עצמו באמונה לכד כנ"ל.

לג

שוב פעם אחת היה מדבר מאמונה; ענה ואמר: אצל העולם - אמונה הוא דבר קטן, ואצלי - אמונה הוא דבר גדול מאד. ועקר האמונה היא בלי שום חכמות וחקירות כלל, רק בפשיטות גמור, כמו שהנשים וההמון-עם הפשרים מאמינים.

לד

אמונה חשוב כצדקה, כמו שכתוב: "והאמין בה" - ויחשבה לו צדקה; ועל-ידי-זה זוכה לבנים. 'אמונה' בגימטריה 'בנים'.

מקורות והערות

א. מהחלון השני שלידו. ב. בראשית פרק ט"ז פסוק ו', נאמר על אברהם אבינו לאחר שה' הבטיחו על ריבוי זרעו. ג. בחיי מוהר"ן סימן תע"ז מסופר שלפני שנסע רבינו לארץ ישראל ביקש ממנו יהודי שיתפלל עליו שיהיו לו בנים וענה לו רבינו שיתן צדקה וכשאמר לו שאין לו ממון ענה לו רבינו שיתחזק באמונה שחשובה כצדקה.

לד שיחות לה הר"ן

לה

ואמר שהולך אפיקורסות גדול על-העולם, וכן ספר כמה פעמים שהולך ונמשך אפיקורסות גדול בעונותינו הרבים בעולם; אשרי מי שיחזק עצמו באמונה באלו העתים.

ואמר: אף-על-פי שאינו מועיל כלל מה שהוא מספר זאת, שיהיה אפיקורסות בעולם ושצריכין להתחזק עצמו באמונה, כי אף-על-פי שהוא אמר זאת, אף-על-פי-כן מתגברת האפיקורסות והבלבולים; כי הלא גם דניאל וכיוצא הודיעו מקדם שקדם שיבוא משיח "יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים, והרשיעו רשעים, והמשכלים יבינו" וכו', ואם-כן מאחר שהודיע מקדם שזה יהיה הנסיון קדם ביאת משיח, שיתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים באמונה, ומי שיזכה לעמד בנסיון וישאר קים באמונתו אשרי לו ויזכה לכל טוב המעתד לבוא לנו במהרה בימינו אשר נבאו עליהם כל-נביאינו וחקמינו מקדם, ואם-כן היה ראוי שכל-אחד ישכיל ויחוס על-עצמו לשאר קים חזק באמונתו, ולא יהיה לו עוד שום נסיון וצרוף כלל מאחר שפבר הודיעו זאת מקדם, ובאמת אף-על-פי-כן, אף-על-פי שהודיעו זאת מקדם, אף-על-פי-כן יהיה נסיון גדול ורבים ירשיעו, כמו שכתוב: "והרשיעו רשעים"; אף אף-על-פי-כן אני מודיע זאת מקדם בשביל אותן מעט הכשרים שיחזקו עצמן באמונתן, ובודאי יהיה להם מלחמות גדולות בדעתן, למען יהיה להם למשיב נפש והתחזקות והתאמצות יותר כשיראו שפבר דברו מזה מקדם.

מקורות והערות

ד. הכוונה היא שמתפשטות בעולם דעות אפיקורסיות ואכן בימיו ובעיקר לאחר פטירתו של רבינו החלה תנועת ההשכלה של היהודים הכופרים באירופה, שעשתה שמות והדיחה הרבה יהודים תמימים מאמונתם במסוה של קדמה תרבותית. ה. דניאל וכמוהו עוד נביאים. ו. יטהרו על ידי עמידה בנסיונות בעניני האמונה, כמו הצורף המסיר את הסיגים מחזקב ע"י האש. ז. ספר דניאל פרק י"ב פסוק י'. ח. עפ"י לשון הכתוב במגילת רות (פרק ד' פסוק ט"ו) שאמרו לנעמי בלדת רות את עובד, אבי ישי, אבי דוד - מלך המשיח שיופיע במהרה בימינו. ט. ראה עוד לקמן בסימן ר"ב.

שיחות לו - לה הר"ה לה

לו

ואמר: עוד יהיה זמן, שמי שיהיה איש פשר פשוט - יהיה חדוש גדול כמו הבעל-שם-טוב זכרונו לברכה.

לו

אפיקורסות נקראת 'משא', כמו שפרש רש"י על "משאכם": "מלמד שהיו בהם אפיקורסים"; על-כן כשנסע להצדיק הוא משליף מעליו משאוי גדולה, כי מאחר שנסע - כבר יש לו אמונה, שהוא הפך האפיקורסות.

לה

"שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ". כי עכשו נתפשט האפיקורסות, שהתרה הרצועה לדבר סרה על-כל-הצדיקים ועל-כל-יראי ה', והוא כמו מי שפושט לשונו נגד כל-העולם, שאינו משגיח על-כל-העולם; ובאמת זה האפיקורסות הוא גם נגד השם יתברך בעצמו, אך שהם בושם לדבר בפרוש על השם יתברך, על-כן הם מהפכין אפיקורסות שלהם לדבר על-כל-העולם. וזה: "שתו בשמים פיהם", שבאמת מה שמדברים בפיהם הוא באמת למעלה בשמים, כי עקר דבריהם נגד השם יתברך כביכול כנ"ל, אך "ולשונם תהלך

מקורות והערות

י. דברים פרק א' פסוק י"ב: "איכה אשא לבדי מרחכם משאכם וריבכם". ופירש רש"י שם "ומשאכם - מלמד שהיו אפיקורסין". ופירש שם השפתי חכמים באות ר': "רוצה לומר מורדים, והן שתי מילים: אפיק-מסיר) רסן, שמסירים מעליהם את רסן האמונה, כסוס ההולך ללא רסן". כ. "ואם לא היו פועלים כל החסידים בנסיעתם לצדיקים אלא מה שיש להם על כל פנים אמונה בזה הצדיק שהם מקורבים אליו ובכמה צדיקים - דיים, כי אמונת חכמים הוא יסוד האמונה הקדושה". ימי מוהרנ"ת (חלק שני סימן ע"ח). ל. תהלים פרק ע"ג פסוק ט'. מ. עפ"י לשון הכתוב בדברים פרק י"ג פסוק ו'.

לו שיחות לט הר"ן

בְּאַרְצֵי, שְׁמַחְמַת שְׁבוּשִׁים לְדַבֵּר בְּפָרוּשׁ נִגְדוּ יִתְבָּרֵךְ, עַל-כֵּן לְשׁוֹנֵם תְּהִלָּה בְּאַרְצֵי, שְׁפוּשְׁטִין לְשׁוֹנֵם נִגְדוּ הָעוֹלָם כְּנִ"ל; אֲבָל בְּאַמַּת שְׁתוּ בְּשָׁמַיִם פִּיהֶם כְּנִ"ל.

לט

רְאוּי שְׁיִרְגִישׁ צָרַת יַחֲדִיד, מִכָּל-שָׁפֵן צָרַת רַבִּים חֵס וְשְׁלוֹם - בְּלֵב; כִּי אֲפָשׁוּר שְׁיִדַּע מִהֲצָרָה חֵס וְשְׁלוֹם, וְיִוִּדַע בְּכַוֵּן כָּאֵב הֲצָרָה חֵס וְשְׁלוֹם, וְעַם-כָּל-זֶה לְבוֹ אֵינוֹ מִרְגִישׁ הֲצָרָה כָּלֵל. וְעַל-כָּל-פָּנִים צָרַת רַבִּים חֵס וְשְׁלוֹם, רְאוּי שְׁהֵלֵב יִרְגִישׁ כָּאֵב הֲצָרָה; וְאִם אֵינוֹ מִרְגִישׁ - צָרִיף לְהַפּוֹת הָרֵאשׁ בְּקִיר, הֵינּוּ לְהַפּוֹת הָרֵאשׁ בְּקִירוֹת לְכָבוֹ, כְּמוֹכָא בְּמָקוֹם אַחֲרֵי עַל-פְּסוּק "וַיִּדְעַתְּ הַיּוֹם וְהִשְׁבַּתְּ אֶל-לְבָבְךָ" שְׁצָרִיף לְהִבִּיא הַדַּעַת בְּהֵלֵב, וְהִבֵּן הַיֵּטֵב.

אַחֲרֵי-כֵן שְׁמַעְתִּי בְּשֵׁמוֹ שְׁאַמֵּר שְׁזָהוּ בְּחִינַת: "וַיִּסַּב חֲזַקְיָהוּ פָּנָיו אֶל-הַקִּיר", שְׁהֵסֵב וְהִמְשִׁיף הַפָּנִים, שְׁהוּא הַמַּח וְהַדַּעַת, אֶל-קִירוֹת הַלְּבִי, הֵינּוּ כְּנִ"ל; כִּי עֵקֶר הַפָּנִים הוּא הַחֲכָמָה וְהַדַּעַת, שְׁהוּא אוֹר הַפָּנִים כְּמִבְּאֵר בְּמָקוֹם אַחֲרֵי.

מקורות והערות

ג. כך כתב הרמב"ם (בספר מורה הלכות טוונאת צרעת פרק ט"ו הלכה י'): "זוה דרך ישיבת הליצים הרשעים: בתחילה מרבין בדברי הבאי וכו' ומתוך כך באין לספר בנגות הצדיקים וכו' ומתוך כך באין לדבר באלקים וכופרין בעיקר וכו' והרי הוא אומר "שתו בשמים פיהם ולשונם תיהלך בארץ". מי גרם להם לשית בשמים פיהם - לשונם שהלכה תחילה בארץ", עיין שם. ס. כמו שאמרו במסכת אבות פרק ו': משנה ו' "נושא בעול עם חברו". ע. ראה בעמוד פרק ו' פסוק ו', שם הוא כועס על העשירים שאינם מצטערים עם פשוטי העם וממשיכים בתענוגיהם: "השותים במזרקי יין וראשית שמנים ימשחו, ולא נחלו (ולא הצטערו ולא השתתפו) על שבר יוסף (בצרת עם ישראל)". פ. לקמן סימן ר"ו. צ. דברים פרק ד' פסוק ל"ט. ק. ישעיהו (פרק ל"ח פסוק ב'), ועיין גם מלכים (פרק כ' פסוק ב'). שכאשר הודיע ישעיהו הנביא לחזקיהו מלך יהודה החולה שהוא עומד למות הפך פניו אל הקיר והתפלל במרירות אל ה', שענה לתפלתו והוסיף לו שנות חיים. "קירות הלב" עפ"י לשון הכתוב בירמיה (פרק ד' פסוק י"ט): "מעו מעי אוחילה, קירות לבי הומה לי, ליבי לא אחריש", וראה בפירוש מצודת דוד שם. וראה בתקוני זהר (דף צ"ב עמוד ב'): "דקיר - קירות הלב". ד. עיין תיקון ג"ה. ש. ליקוטי מוהר"ן סימן ל"ה אות ה': "כי עיקר השכל

בענין ספרי המחקרים¹, כבר מבאר אצלנו כמה פעמים שאסור לעסק בהם, וצריך להרחיק מאד לבלי ללמד אותם ולבלי להביט בהם כלל, אפלו בספרי חקירות של גדולי ישראל². כי הוא אסור גדול מאד ללמד אותם (וכבר מבאר בכמה ספרים גדל האסור ללמד בהם), כי לא כאלה חלק יעקב, כי אין לנו שיכות בהם, כי אנו מאמינים בו ותברך באמונה לך בלי שום חקירה, כי הוא יתברך ברא את-העולם פלו, ומקים את-עולמו, ועתיד לחדש את-עולמו וכו'.

ודרך אלו הספרים להקשות קשיות שנוראין כקשיות גדולות, והתרוץ חלוש מאד, ומי שרוצה לחקר יותר ולהקשות על-התרוץ - יוכל להקשות, ולא יועיל לו התרוץ על-כן אסור לעיין בהם כלל; ובאמת כל הקשיות שלהם אינם כלום, והם כלם הכל ורעיון רוח. ומה שאנו ראים שיש בני-אדם שאין דעתן נמשכת אחר ספרים קדושים ונוראים מאד כגון ספרי הזהר וספרי האר"י וצ"ל וכיוצא, אף-על-פי שיש בהם חדושים נוראים מאד מאד המאירים עינים ומתוקים מדבש, והם נמשכים דיקא אחר ענינים אחרים, כגון חקירות; דע כי זהו מחמת מזגם³, כי מזגם בטבעם הוא מזג רע מן-ההולדה, שנולדו במזג רע,

מאור הפנים כמו שכתוב (קהלת פרק ח' פסוק א') "חכמת אדם תאיר פניו". ת. שיחה זו נאמרה בחנוכה תק"ע (חיי מוהר"ן סימן נ"ט). כוונתו לספרי פילוסופיה, אפילו של גדולי ישראל, הבנויים על פי הפילוסופיה היוונית וכדומה, וכמו שכתב בליקוטי הלכות (אבן העזר קידושין הלכה ג' אות כ"א): "כי רק הספרים המדברים מחקירות צריכין להרחיק כמטחוי קשת... אפילו אם חיברם גדולי ישראל יהיה מי שיהיה צריכים ביעור מביתו ורשותו כי אסורים במשהו יותר מחמץ ושאר... על כן בוודאי אין לחלוק כבוד בענין זה אפילו לגדול שבגדולים מאחר שיכולין להכשל על ידי זה לזלול בכבוד כל התורה ומשה וישראל כי כל דבריהם כמדקרות חרב נגד דברי כל התנאים והאמוראים הקדושים והנוראים" וכו', וכן הוא באורח חיים (ראש חודש הלכה ז' אות ז'). ועיין באריכות ברמב"ן על התורה בתחילת פרשת וירא (בראשית פרק י"ח פסוק א'). א. עיין חיי מוהר"ן סימנים ת"ז, ת"ח, ת"י. ב. ירמיהו פרק ו' פסוק ט"ז: "לא כאלה חלק יעקב" וכו'. פסוק זה מופיע אחרי תיאור דברי ההבל של עובדי עבודה זרה, וכתב עליהם בליקוטי מוהר"ן תנינא סימן י"ט: "והמחקרים והכופרים מפרשים כל התורה כולה על פי חכמות ואפיקורסות שלהם, שכל התורה, ואפילו מצוות מעשיות הכתובים בתורה, מפרשים הכל על פי צורה ושכל... וכופרים בפשוטו לגמרי" וכו'. ג. כוחות הנפש שלהם.

שאינם יכולים לסבל את הדבר הקדוש באמת. ובאמת בודאי יש לו בחירה ויש לו כח לשבר את-מזגו הרע, אבל מאחר שנולד במזג רע כזה הוא צריך לסבל מרירות גדול לשבר את-מזגו וטבעו הרע. ואשרי לאדם שנולד בקדשה.

ונמצא בספריהם קשיות על סדר הבריאה, מה זכה הפוכב להיות כוכב או המזל להיות מזל, ומה חטאו הדברים השפלים שיהיו שפלים, כגון בהמות וחיות וכיוצא, ומדוע לא היה בהפך, וכן מפני מה הראש ראש והרגל רגל, ומדוע לא יהיה בהפך וכיוצא בזה, כמבאר אלו הקשיות באריכות בספריהם; ובאמת הכל הבל ורעות רוח, ואין צריכין לחקר אחריו יתברך, כי צדיק וישר הוא.

ובאמת דע, כי כל העולם פלו הוא בחינת גלגל-החוזר שקורין דריידילי, והכל חוזר חלילה ונתהפך, מאדם מלאך וממלאך אדם ומראש רגל ומרגל ראש, וכן שאר כל-הדברים שבעולם כלם חוזרים חלילה ומתגלגלים ומתהפכים מזה לזה ומזה לזה, מעליון לתחתון ומתחתון לעליון.

כי באמת בהשרש הכל אחד. כי יש נבדלים, דהינו מלאכים שהם נבדלים לגמרי מן החומר; ויש גלגלים, שהם בחינת חומר, אבל חמרם זך מאד; ויש עולם השפל, דהינו זה העולם השפל שהוא חמר גמור; ואף-על-פי שבודאי כל-אחד ואחד מאלו השלשה הנ"ל הוא נלקח ממקום מיוחד, אף-על-פי-כן בשרש הכל שם פלו חד. ועל-כן כל העולם פלו הוא בחינת גלגל-החוזר, והכל חוזר ונתהפך, שעתה זה הדבר הוא בבחינה עליונה, בבחינת ראש, ודבר אחר בבחינה שפלה, בבחינת רגל; ואחר-כך נתהפך וחוזר ונעשה מבחינת רגל בבחינת ראש

שיחות מ הר"ן למ

וימראש רגל. וכן נתהפך מאדם מלאך ומלאך אדם, כמו שמצינו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה שהשליכו מלאכים מן השמים אל-עולם השפל, ונכנסו בחמר גמור עד שהיו בעלי-תאוות וכו', וכן כמה פעמים שבאו מלאכים בעולם הזה ונתלבשו בחמר כמבאר בכמה מקומות, וכן להפך, שמצינו שנעשה מאדם מלאך. כי העולם הוא בחינת גלגל-החוזר שקורין 'דריידיל' והכל חוזר חלילה, כי באמת בהשרש כלו אחד כנ"ל (גם מצינו שרגלו של זה הוא גבה יותר במעלה מראשו של אחר, וכן בעולמות, כי המדרגה התחתונה של עולם העליון הוא במעלה יותר ממדרגה העליונה של עולם התחתון ממנו; אבל באמת הכל חוזר חלילה כנ"ל).

וזה בחינת מה שמשחקין בחנפה בדריידיל; כי חנפה הוא בחינת חנכת הבית המקדש, ועקר בנין בית המקדש היא בחינת הנ"ל, בחינת גלגל-החוזר. כי בבית-המקדש היה בחינת "עליונים למטה ותחתונים למעלה"; כמו שכתוב במשפן: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", שפככול השם יתברך השרה שכינתו למטה במשפן ובבית-המקדש, שזה בחינת "עליונים למטה", וכן להפך, כל ציורא דמשפנא הכל היה רשום למעלה, וזה בחינת "תחתונים למעלה"; שזה בחינת דריידיל, בחינת גלגל-החוזר, שהכל חוזר ונתהפך כנ"ל.

כי על-פי חקירה הוא דבר רחוק מאד שה' יתברך, שהוא מרומם ומנשא למעלה מכל-הרוחניות, יהיה מצמצם שכינתו בכלי המשפן,

מקורות והערות

1. פרקי דרבי אליעזר פרק כ"ב. זהו בראשית (פרשת בראשית דף כ"ג עמוד א') ובעוד מקומות בזה. 2. חנוך - בראשית (פרק ה' פסוק כ"ד) ובתרגום יונתן בן עוזיאל שם. ואלהו הנביא - מלכים ב' (פרק ב' פסוק י"א) ועיין זהו בראשית (פרשת ויגש דף ר"ט עמוד א'): "ויעל אליהו בסערה השמימה וכו'... ואשתאר מלאכא קדישא (ונשאר מלאך קדוש) כשאר קדישי עליונים" וכו'. ח. המילה חלילה נגזרת מהשורש מחול, היינו שהכל חוזר מהתחלה כמו הרוקדים במעגל שבכל פעם כל אחד משנה מקומו אך חוזר אליו בגמר המעגל וכן הלאה. ט. מסכת שבת דף כ"א עמוד א'. י. מסכת בבא בתרא דף י' עמוד ב'. כ. שמות כ"ה פסוק ח'. ל. ציורא דמשכנא - תבנית המשכן, ראה תיקוני זהר (דף י"ג עמוד א'). מ. מדרש תנחומא פרשת פקודי סימן ב': "אמר רבי שמעון בר יוחאי זאת אומרת שהיכל (המשכן) שלמטה מכוון כנגד היכל של מעלה שנאמר (שמות פרק ט"ו פסוק י"ז): "מכון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ירך". נ. חכמת הפילוסופיה.

הן "השמים ושמי השמים לא יכלפלוך" וכו';^ס ואף-על-פי-כן הראה השם יתברך שהוא דוקא להפך מדעתם, כי באמת השם יתברך השרה שכינתו במשכן.^ז וכן להפך, הוא דבר רחוק על-פי חקירה שהאדם, שהוא בריה שפלה, יהיה לו כח לעשות רשם למעלה,^ח או בהמה שפלה יהיו מקריבין אותה לקרבן שתעלה לריח ניחוח, לנחת-רוח לפניו יתברך "שאמר ונעשה רצונו"^ט - ואיך שיף רצון אצלו יתברך; אבל באמת הראה השם יתברך להפך מדעתם, כי באמת השם יתברך השרה שכינתו למטה במשכן ובבית-המקדש, והבהמה עלתה לריח ניחוח וכו', וזה בחינת "עליונים למטה ותחתונים למעלה", בחינת גלגל-החזור, בחינת דריידיל.

והנה כח היוליא המובא בספריהם הוא בחינת הממצע בין הכח והפעל. כי כל דבר הוא בתחלה בכח, ואחר-כך יוצא מפח אל-הפעל, וכשיוצא מן הכח, קדם שבא אל-הפעל, יש בחינת היוליא שהוא ממצע בין הכח והפעל, שהוא שרש כל הנבראים; כי כלם יוצאים מן כח ההיוליא, כי כלם היו תחלה בתוך בחינת כח ההיוליא. וכל הנבראים היוצאים משם, שהם שלש בחינות הנ"ל, שהם נבדלים, גלגלים, שפלים, כלם חוזרים חלילה, וחוזר ונתהפך מנבדל לשפל ומשפל לנבדל, וכן כלם; כי בשרש פלו אחד כנ"ל.

מקורות והערות

ס. מלכים א' פרק ח' פסוק כ"ו: "האמנם ישב אלהים על הארץ, הנה השמים ושמי השמים לא יכלפלוך, אף כי הבית הזה אשר בניתי" - כלומר הרי השמים ושמי השמים אינם מסוגלים להכיל את גדולתך ובודאי לא הבית הזה אשר בניתי. ע. כמו שכתוב בתורה (שמות פרק כ"ה פסוק ח'): "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". פ. ככתוב בתהלים (פרק קמ"ה פסוק י"ט): "רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע וישעם". צ. ככתוב בתורה (שמות פרק כ"ט פסוק י"ח): "והקמרת את כל האיל המזבחה עולה הוא לה' ריח ניחוח אשה לה". ופירש רש"י שם "ריח ניחוח" - "נחת רוח לפני, שאמרת ונעשה רצונו". ק. ראה פירוש הרמב"ן על בראשית פרק א' פסוק א': "...הקב"ה ברא כל הנבראים מאפיסה מוחלטת ואין אצלנו בלשון הקדש בהוצאת היש מאין אלא לשון "ברא" ואין כל הנעשה תחת השמש או למעלה, הוה מן האין התחלה ראשונה אבל הוציא מן האפס הגמור המוחלט יסוד רק מאד, אין בו ממש, אבל הוא כח ממוציא, מוכן לקבל הצורה, ולצאת מן הכח אל הפועל, והוא החומר הראשון, נקרא ליוונים "היוליא" ואחר ההיוליא לא ברא דבר, אבל יצר ועשה, כי ממנו המציא הכל והלביש הצורות ותקן אותן".

שיחות מ הר"ן מא

וְזֶה בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת הַחֲקוּקִים עַל הַדְּרִיידִיל, שֶׁהֵם הַיִּגְשִׁי - רֵאשֵׁי-תְבוֹת הַיּוֹלֵי נִבְדָּל גְּלָגַל שְׂפָל, שֶׁהֵם כָּלֵל כָּל הַבְּרִיאָה כַּנִּל, שְׂפָלִים חוֹזְרִים חֲלִילָה וּמִתְגַּלְגְּלִים וּמִתְהַפְּכִים מִזֶּה לְזֶה וּמִזֶּה לְזֶה כַּנִּל, שֶׁזֶּה מְרַמֵּז בְּחִנּוּכָה שֶׁהוּא בְּחִינַת חֲנֻכַּת הַבַּיִת-הַמְּקֻדָּשׁ, שֶׁשָּׁם הָיָה בְּחִינַת "עֲלִיוֹנִים לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה", שֶׁזֶּה בְּחִינַת דְּרִיידִיל, בְּחִינַת גְּלָגַל-הַחוּזָר, שֶׁנִּתְהַפֵּף מִבְּחִינָה זֹאת לְבְּחִינָה זֹאת וּמִזֶּה לְזֶה כַּנִּל.

וְזֶה בְּחִינַת הַגְּאֻלָּה, כִּי זֶהוּ עֵקֶר הַגְּאֻלָּה, שִׁיְהִיָּה בְּחִינָה הַנִּל, דְּהִינּוּ בְּחִינַת חוּזָר חֲלִילָה הַנִּל, בְּחִינַת "עֲלִיוֹנִים לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה" שִׁיְהִיָּה בְּבֵית-הַמְּקֻדָּשׁ. וְעַל-כֵּן פְּשִׁיטָאוּ מִמְצָרִים תַּכְף בְּשִׁירַת הַיָּם אָמְרוּ: "תִּבְאָמוּ וְתִטְעֲמוּ בְּהַר נַחֲלֶתְךָ וְגו'...", שֶׁבְּשָׂרוּ עַל בְּנֵי בֵּית-הַמְּקֻדָּשׁ; כִּי זֶה עֵקֶר הַגְּאֻלָּה, שִׁיְהִיָּה בְּנֵי בֵּית-הַמְּקֻדָּשׁ, שֶׁשָּׁם הוּא בְּחִינַת גְּלָגַל-הַחוּזָר הַנִּל, בְּחִינַת "עֲלִיוֹנִים לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה" (שֶׁזֶהוּ עֵקֶר הַתְּכֵלִית); כִּי בְּאִמַּת כְּלוּ חֵד, כִּי בְּהַשְׂרֵשׁ הַכֹּל אֶחָד כַּנִּל. וְזֶהוּ גַם-כֵּן בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת הַנִּל, שֶׁהֵם הַיִּגְשִׁי - רֵאשֵׁי-תְבוֹת "גְּאֻלַּת שְׂבֵט נַחֲלֶתְךָ הַיָּר צִיּוֹן", בְּחִינַת "תִּבְאָמוּ וְתִטְעֲמוּ בְּהַר נַחֲלֶתְךָ", בְּחִינַת הַבַּיִת-הַמְּקֻדָּשׁ שֶׁשָּׁם הָיָה בְּחִינַת גְּלָגַל-הַחוּזָר, שֶׁזֶהוּ עֵקֶר הַגְּאֻלָּה כַּנִּל.

וְעַיִן בְּמֵאמְרֵי הַנְּאֻמָּר בְּחִנּוּכָה זֶה, הַמִּתְחִיל: "וַיְהִי מִקֵּץ - כִּי מְרַחֲמִים יִנְהַגִּם" וְכו', שֶׁם מְבֹאָר גַּם-כֵּן מֵעַנֵּין "עֲלִיוֹנִים לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה" וּמֵעַנֵּין חֲנֻכָּה שֶׁהוּא חֲנֻכַּת בֵּית-הַמְּקֻדָּשׁ, עַיִן שָׁם. וְזֶה בְּחִינַת מְקִיפִים הַנְּאֻמָּר בְּמֵאמְרֵי הַנִּל, הִינּוּ בְּחִינַת גְּלָגַל-הַחוּזָר דְּהִינּוּ דְּרִיידִיל הַנִּל הוּא בְּחִינַת מְקִיפִים, שֶׁמְקִיף וְסוֹבֵב; וְעַיִן שָׁם וְהִבֵּן (חֲכָמָה הוּא בְּחִינַת הַיּוֹלֵי).

מקורות והערות

ר. הכוונה לאותיות הכתובות על הסכיבונים של תנוכה. בחוץ לארץ חורמים על הסכיבון את האותיות נ"ס ג'דול היה ש"ם - היינו בארץ ישראל. ש. שמות פרק מ"ו פסוק י"ז: בהמשך הפסוק שם נאמר: "...מכון לשבתך פעלת ה" ופירש רש"י שם: "מקדש של מטה מכון כנגד כסא של מעלה" וכו', והקשר ברור לדברי רבינו בענין עליונים למטה ותחתונים למעלה, שהוא מקדש של מטה כנגד מקדש של מעלה. ת. תהלים פרק ע"ד פסוק ב': "זכור עדתך קנית קדם גאלת שבט נחלתך הר ציון זה שכנת בו". א. לקושי מוהר"ן תנינא סימן ז'.

מב שיחות מא - מב הר"ן

וְנַחֲזֹר לְעֵנִין רֵאשׁוֹן: כִּי אֵין אָנוּ צְרִיכִים לְפָנִים כָּלֵל בְּחִקְרוֹת, כִּי הוּא אֲסוּר גְּדוּל מְאֹד; רַק אָנוּ מְאֲמִינִים בּו יִתְבַּרֵּךְ בְּאֶמּוּנָה לְבַד שֶׁהוּא יִתְבַּרֵּךְ בְּרָא אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת כְּלָם, וּמְקִיָּם כְּלָם, וְעֵתִיד לְחַדֵּשׁ אֶת-עוֹלָמוֹ.

מא

לְבִנְשֵׁבֶר וְעֲצָבוֹת אֵינוּ עֵנִין אֶחָד כָּלֵל; כִּי לְבִנְשֵׁבֶר הוּא בְּלָב, אָבֵל עֲצָבוֹת הוּא בָּא מִן-הַטְּחוּלָּה, וְעֲצָבוֹת, שֶׁהוּא מִהַטְּחוּלָּה, הֵיא סְטְרָא-אֲחֵרָא, וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שׁוֹנָא אוֹתָהּ, אָבֵל לְבִנְשֵׁבֶר הוּא חֲבִיב לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבַּרֵּךְ. כִּי לְבִנְשֵׁבֶר יֶקֶר מְאֹד מְאֹד בְּעֵינָיו יִתְבַּרֵּךְ, וְהָיָה טוֹב שְׂיִהְיֶה לוֹ לְבִנְשֵׁבֶר כָּל הַיּוֹם; אִךְ אֲנָשִׁים כְּעַרְפְּכֶם יִכּוֹלִין לְבוֹא מִלְּבִנְשֵׁבֶר לְעֲצָבוֹת, עַל-פֶּן צְרִיכִין לִיְחַד אֵיזָה שְׁעָה בַּיּוֹם שְׂיִהְיֶה לוֹ לְבִנְשֵׁבֶר, דִּהְיִנוּ לְהַתְּבַדֵּד וּלְשַׁבֵּר לְבוֹ לְפָנָיו יִתְבַּרֵּךְ כַּמְבָּאָר בְּמִקּוּם אֲחֵרִי, אָבֵל שְׂאָר כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ - יִהְיֶה רַק בְּשִׁמְחָה. וְעַל-זֶה הַזְּהִיר אוֹתָנוּ כַּמָּה פְּעָמִים, לְהַתְּאַמֵּץ וּלְהַתְּגַבֵּר שְׂלֵא יִהְיֶה לָנוּ לְבִנְשֵׁבֶר רַק אֵיזָה שְׁעָה בַּיּוֹם, וְעֲצָבוֹת - כָּלֵל כָּלֵל לֹא; וְשְׂאָר כָּל הַיּוֹם יִהְיֶה בְּשִׁמְחָה.

מב

עֲצָבוֹת הוּא כְּמוֹ מִי שֶׁהוּא כְּכַעַס וּבְרָגָז, כְּמִי שֶׁמְתַרְעֵם וּמְתַלּוֹנֵן עָלָיו יִתְבַּרֵּךְ חֵס וְשְׁלוֹם עַל שְׂאֵינוּ עֲשָׂה לוֹ רְצוֹנוֹ. אָבֵל לְבִנְשֵׁבֶר הוּא כְּבֵן

מקורות והערות

ב. תקוני זהר (דף נ"ט עמוד א'). ג. הצד האחר - הנגדי לצד הטוב, כנוי ליצר הרע, לצד הטומאה. ד. כמו שכתוב בספר תהלים פרק נ"א פסוק י"ט: "...לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבוה". ה. כערככם - ברמתכם. עפ"י לשון הכתוב בתהלים (פרק נ"ה פסוק י"ד): "ואתה אנוש כערכי וגו'", שמשמעו חשוב כמוני וכאן בהשאלה חשוב כמותכם כמובן השלילי היינו ברמתכם שאינה גבוהה. ו. כבן המתחטא לפני אביו כמבואר בשיחה הבאה בסימן מ"ב, וכמו כן בסימן קפ"ה שכתב שם: "גם זאת היתה הנהגה כללית שהזהיר את כל אחד ואחד, דהיינו להתבודד בכל יום ולפרש שיחתו לפני השם יתברך ולבקש מלפניו רחמים ותחנונים לזכות להתקרב לעבודתו ושיחה זו תהיה בלשון אשכנז שמדברים בו" וכו'. וראה בליקוטי מוהר"ן תנינא סימן כ"ה. ז. העצבות היא תוצאה של אכזבה, ולכן נקראים האלילים עצבים שהם מאכזבים את הבושתים בהם (פירוש מצודת ציון שמואל א' פרק ל"א פסוק ט').

שיחות מג הר"ן מג

המתחטא לפני אביו, כתינוק שקובל ובוכה לפני אביו על שנותרחק ממנו וכו'; ועין במקום אחר מזה".

מג

על-ידי מרה-שחורה ועצבות - אינם יודעים משמו". ואמר בדרך צחות, שהמת פשוואלין אותו שיאמר שמו הוא שוכח את-שמו כמובא; וזה מחמת שהמת הוא בעצבות ומרה-שחורה מאד, על-פן אינו יודע משמו.

והכלל שצריך לזהר מאד מאד להיות בשמחה תמיד; ואפלו אם הוא כמו שהוא, דהינו שהוא חס ושלום רחוק מאד מהשם יתברך, אף-על-פי-כן יש לו לשמח מאד שלא עשהו גוי. וכבר מבאר שעל-עניני מעשיו אשר אינם כראוי נגדו יתברך, על-זה צריכין ליחד שעה ביום להתבודד ולשבר לבו לפניו יתברך כמבאר במקום אחר; וגם אותה השעה אסור שיהיה לו עצבות, רק לב-נשבר; אבל שאר כל היום - יהיה רק בשמחה.

גם על-ידי השמחה יכולין להחיות אדם אחר. כי יש בני-אדם שיש להם יסורים גדולים ונוראים רחמנא לצלן, ואי אפשר להם לספר מה שבלבם, והם היו רוצים לספר, אף אין להם בפני מי לספר ולהשיח עמו את-כל-אשר עם-לבבם, והם הלכים מלאים יסורים ודאגות; וכשפא אדם עם פנים שוחקות - יכול להחיות אותם ממש. ולהחיות

מקורות והערות

ח. ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן צ"ה, ולקמן סימנים מ"ה, רל"א. ט. ליקוטי הלכות (חושן משפט העושה שלוח לגבות חוב, הלכה ב' אות ט"ו): "ע"י העצבות אין האדם יודע משמו, וע"ז האדם שוכח שמו לאחר מיתתו, והכל ע"י העצבות וכו'... ועל כן מי שיש לו עצבות, דהינו שאין זוכה לשמחה ואין זוכה לכלל את השם בשרשו, דהינו להעלות הבריאה לשרשו וכו'... ועל כן שוכח את שמו, חס ושלום, כי מאחר שיש לו עצבות שהוא בחינת מקבל, על כן נפגם הזכרון שהוא סטרא דרכורא, בחינת זכור כידוע, ואינו זוכה לכלול את השם בבחינת זכרון, כי אינו זוכה לכלול אחר הבריאה בשרשו בבחינת משפיע מאחר שאין לו שמחה וכו'". י. מסכת חייבוט הקבר פרק ב', מובאת בראשית חכמה שער היראה פרק י"ב אות מ"ג. כ. ראה לעיל בסימן מ"ו.

מד שיחות מד הר"ן

אדם אינו דבר רק, כי הוא דבר גדול מאד, וכמו שמוכא בגמרא^א מהני תרי בדחי שזכו למה שזכו על-ידי-זה שהיו משמחים בני-אדם.

מד

בענין השם של אדם, השם הוא דבר גדול מאד; ודבר הרבה מזה. גם דבר עמנו מענין הפסוקים שנוהגין לומר קדם "יהיו לרצון" המתחילין ומסימין באותיות של שמו^ב, ואמר שידע לבאר כל השמות של אותן שעמדו סביבו היכן הם רומזים. וביותר מרבי שמעון דבר הרבה: 'שמעון' הוא צרוף 'עו"ן מ"ש'; ולא רצה לבאר באור הדבר, ואמר שצרוף הנ"ל זהו ממש כל ענינו ובחינתו של רבי שמעון; זה רבי שמעון היה אחד מתלמידיו החשובים. ואמר, שאל תטעה אם אמר לך היכן אתה מרמז - שגם אדם אחר ששמו כשמה אחיזתו גם-כן שם, אל תאמר כן^ג; ומכלל דבריו הבנו, שכל אחד כפי ענינו ומדרגתו ובחינתו - כן יש לו איזה צרוף ורמז, והוא יודע כל-זה היטב לאמתו^ד.

ואמר שצרופי אותיות הוא דבר גדול מאד; ואמר שהתורה שלו היא גדולה מאד, אך במקום שהוא צריך להשתמש עם צרופי אותיות - הוא גדול ביותר^ה.

מקורות והערות

ל. מסכת תענית דף כ"ב עמוד א'. וזה תרגום דברי הגמרא: ר' ברוקא מהעיר חזאה היה מצוי תדיר בשוק של העיר לפט, ואלהו הנביא היה אתו. שאל את אליהו הנביא האם יש בשוק הזה אדם שהוא בן העולם הבא? אמר לו: לא וכו' (ראה שם המשך הסיפור). בינתיים הגיעו שני אנשים, ואמר לו אליהו הנביא שגם הם בני העולם הבא. הלך אליהם ר' ברוקא ואמר להם: מה עיסקכם? אמרו לו: אנשים שמחים אנחנו ומשמחים אנשים עצובים וכו'. מ. בספר אליה רבה (מחשבי הפוסקים) בסוף סימן קכ"ב כתב בשם ספר 'בית יוסף' שיש לומר בסוף תפילת שמונה עשרה לפני "יהיו לרצון" השני פסוק המתחיל ומסיים אותיות שמו. לדוגמא: מי ששמו חיים (מתחיל ב-ח' ומסתיים ב-ם) יאמר "חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם". סגולה זו מובאת בסידורים רבים בשם השל"ה או קיצור של"ה, ועיין ליקוטי מהר"ח (סדר תפילת י"ח). נ. רבי שמעון ב"ר בער, היה ראשון תלמידי רבינו, שהתקרב אליו ביום חתונתו וזכה לשמשו שנים רבות ואף פעל אצלו שיזכה לשמשו בעולם העליון (היי מוהר"ן סימן תקל"ד). ס. אמרו אנ"ש שכמו כן שמעון הוא צירוף "שם עון" כמובא בזהר שמות (פרשת משפטים דף ק"ד עמוד א') עיין שם. ע. וראה בספר כוכבי אור (בהקדמה לחכמה וכינה בהנהגה אות ה') שמוה נלמד מעלת הענין של שמות הצדיקים, עיין שם. פ. כעין זה מובא לקמן בסימן ר"ג.

מה

אחר לב־נשָׁבֵר בָּא שְׁמָחָה; וְזֶה סִימָן אִם הִיא לֹא לִב־נִשְׁפָּר,³ כְּשֶׁבָא אַחֲר־כֶּן לְשִׁמְחָה.

מז

צָרִיף לְשִׁמּוֹר אֶת־הַמַּחְשָׁבָה מְאֹד⁴, כִּי מִמַּחְשָׁבָה יָכוֹל לִהְיוֹת נַעֲשֶׂה דְבָר חַיּוּנֵי מַמְשִׁי. וְדַע, שְׁכָל בְּחִינָה שְׁהִיא גְבוּהָ לְמַעְלָה יוֹתֵר אֶצֶל הָאָדָם - הִיא יָכוֹלָה לְהַגִּיעַ וּלְהַשִּׁיג יוֹתֵר. כִּמּוֹ לְמִשְׁל: עִם הַרְגֵל יָכוֹלִין לְהַשְׁלִיף אֵיזָה דְבָר לְמַעְלָה; אָבֵל עִם הַיָּד - יָכוֹלִין לְהַשְׁלִיף לְמַעְלָה יוֹתֵר; וְהַדְּבוּר יָכוֹל לְהַשִּׁיג וּלְהַגִּיעַ יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי בְּהַדְּבוּר יָכוֹלִין לְדַבֵּר לְמִרְחוּק; וְהַשְׁמִיעָה הִיא גְבוּהָ יוֹתֵר, וְיָכוֹלִין לְשַׁמֵּעַ קוֹל מִרְחוּק מְאֹד, כְּגוֹן כְּשִׁיּוּרִין בְּקִנְי־שְׂרָפָה (שְׁקוּרִין הוֹרְמָאטִיס)⁵ יָכוֹלִין לְשַׁמֵּעַ מִרְחוּק מְאֹד; וְהִרְאִיָּה יָכוֹלָה לְהַשִּׁיג וּלְהַגִּיעַ עוֹד יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי בְּהִרְאִיָּה יָכוֹלִין לְרְאוֹת וּלְהַבִּיט עַל־הַשָּׁמַיִם; נִמְצָא שְׁכָל בְּחִינָה שְׁהִיא גְבוּהָ יוֹתֵר לְמַעְלָה - הִיא יָכוֹלָה לְהַשִּׁיג וּלְהַגִּיעַ יוֹתֵר. וְהַמַּחְשָׁבָה הִיא גְבוּהָ מְאֹד מְאֹד, לְמַעְלָה מִן־הַכּוֹל, וְיָכוֹלָה לְהַשִּׁיג וּלְהַגִּיעַ לְמַעְלָה לְמַעְלָה; עַל־כֵּן צָרִיכִין לְשַׁמְרָה מְאֹד.

מז

צָרִיף לָזֶה זְכוּיָה גְדוּלָה, שְׁיִזְכָּה לִישָׁב עֲצָמוֹ שְׁעָה אַחַת בַּיּוֹם, וְשִׁיְהִיָּה לֹא חֲרָטָה עַל מַה שְׁצָרִיכִין לְהַתְחַרֵּט; כִּי לֹא כָל־אָדָם זֹכֶה לִישָׁב הַדַּעַת אֵיזָה שְׁעָה בַּיּוֹם, כִּי הַיּוֹם הוֹלֵךְ וְחוֹלֵף וְעוֹבֵר אֶצְלוֹ, וְאֵין לֹא פְּנָאֵי לִישָׁב עֲצָמוֹ אֶפְלוֹ פְּעַם אַחַת כָּל יְמֵי חַיָּו. עַל־כֵּן צָרִיכִין לְהַתְגַּבֵּר

מקורות והערות

3. ולא עצבות. ק. שלא לחשוב על דברים שאינם טובים. ר. וכן כתוב בליקוטי מוהר"ן סימן קצ"ג: "דע שהמחשבה יש לה תוקף גדול, ואם יחזק ויגבר מחשבתו על איזה דבר שבעולם ויכל לפעול שיהיה כך וכו'. והמחשבה תקיפה כל כך עד שאפשר למסור נפשו במחשבתו ממש" וכו'. ש. כלי יריה (תותח או רובה).

לראות ליחד לו פנאי לישוב עצמו היטב על-כל-מעשיו אשר הוא עשה בעולם, אם כן הוא ראוי לו, לבלות ימיו במעשים פאלו.

ומחמת שאין האדם מישוב עצמו ואין לו דעת; ואפלו אם יש לו לפעמים איזה ישוב-הדעת - אין הדעת המישוב מאריך זמן אצלו, ותכף ומיד חולף ועובר הדעת ממנו, וגם אותו המעט הדעת שיש לו אינו חזק ותקיף אצלו - מחמת זה אין מבינים שטות העולם-הזה. אבל אם היה להאדם שכל מישוב חזק ותקיף, היה מביין שהכל שטות והבל; בפרט התאוה שיש לכמה בני-אדם להיות מפרסם ולהנהיג העולם ולנסע על-המדינה, הכל הבל ורעות רוח, והוא שטות גדול באמת, פי באמת אין זה שום תענוג ונחת-רוח אפלו בעולם-הזה פי הוא מלא יסורים ובזיונות.

גם כבר הוכיח את-אחד מאנשים פאלו שהתאוה להיות מפרסם, ואמר לו: הלא לא תוכל אפלו לברך ברפת-המזון באמת, פי תצטרך בכל מעשיך לכוון שיתקבלו מעשיך בעיני בני-אדם, ולא תוכל לעשות שום עבודה קלה לשם-שמים.

מח

ספר הרבה מענין גדל היראה והקדשה שהיה לו בילדותו, שהיה זריז וקדוש מאד. ואמר שהיה מתחיל כמה פעמים ביום אחד; הינו שהיה מתחיל להיות איש כשר, שמעתי יעבד את-השם יתברך, ואחר-כך באותו היום עצמו נפל מזה, ונפל לתאות אכילה וכיוצא, וחזר והתחיל באותו היום פעם אחר, שמאותו השעה יהיה איש כשר וכו', וחזר ונפל, וחזר והתחיל מחדש, וכן היה כמה פעמים ביום אחד. וכבר

שָׁמַעְנוּ מִמֶּנּוּ כִּמְהָ פְּעָמִים שֶׁהָיָה לוֹ כִּמְהָ הַתְּחִלּוֹת, שֶׁבְּכָל-פַּעַם הַתְּחִיל מִחֲדָשׁ לַעֲבֹד אֶת ה'.

וְזֶהוּ כָּלֵל גָּדוֹל מְאֹד בְּעִבּוּדַת ה', לְבַל יִנִּיחַ עֲצָמוֹ לְפַל חֵס וְשָׁלוֹם מִחֲמַת שֶׁנֶּפֶל מֵאִיזָה עֲבוּדָה אוֹ מִתְּפִלָּה בְּכוֹנָה, אוֹ שֶׁנֶּפֶל לְמָקוֹם שֶׁנֶּפֶל חֵס וְשָׁלוֹם, עִם-כָּל-זֶה יִחֲזַק אֶת-עֲצָמוֹ בְּכָל הָאֲפָשָׁר, וַיִּתְחִיל בְּכָל-פַּעַם מִחֲדָשׁ כְּאִלוֹ הַיּוֹם הַתְּחִיל לְהִתְקַרֵּב לַהֵשֶׁם יִתְבָּרַךְ, וְאִם יִהְיֶה כֵּן כִּמְהָ פְּעָמִים, דִּהְיִנוּ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ חֵס וְשָׁלוֹם כִּמְהָ וְכִמְהָ נְפִילוֹת מִעֲבוּדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, עִם-כָּל-זֶה יִתְחִיל בְּכָל-פַּעַם מִחֲדָשׁ, אֶפְלוֹ כִּמְהָ וְכִמְהָ פְּעָמִים; וּבְלֹא זֶה אֵי אֲפָשָׁר לְהִיּוֹת אִישׁ כְּשֶׁר בְּאֵמַת וּלְהִתְקַרֵּב לַהֵשֶׁם יִתְבָּרַךְ בְּאֵמַת. וְכָל זְמַן שֶׁאֵינּוּ חֲזַק בְּדַעְתּוֹ שֶׁתְּמִיד יִמְשִׁיף עֲצָמוֹ לַהֵשֶׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל מָה שְׁיֻכַּל, בֵּין בְּעֲלִיָּה בֵּין בִּירִידָה חֵס וְשָׁלוֹם, אֶפְלוֹ אִם תִּהְיֶה הִירִידָה חֵס וְשָׁלוֹם אִיף שֶׁתִּהְיֶה, אֶף-עַל-פִּי-כֵן יִהְיֶה חֲזַק וְאֵמִיץ בְּדַעְתּוֹ לְמִשְׁךָ וּלְהִשְׁתַּוְּקֶךָ וּלְהִתְגַּעְגַּע תְּמִיד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְלַצֶּעֶק וּלְהִתְפַּלֵּל וּלְהִתְחַנֵּן אֵלָיו יִתְבָּרַךְ תְּמִיד, וְלַעֲשׂוֹת מַה שְׁיֻכַּל בְּעִבּוּדַת ה' בְּשִׂמְחָה אֶפְלוֹ אִם יִהְיֶה אִיף שֶׁיִּהְיֶה; כָּל זְמַן שֶׁאֵינּוּ לוֹ הַתְּחִיבוֹת הַזֹּאת בְּאֵמַת - אֵי אֲפָשָׁר לוֹ לְהִתְקַרֵּב לַהֵשֶׁם יִתְבָּרַךְ בְּאֵמַת.

וְכָל-כֶּף הוּא צָרִיף לְהִתְחַזֵּק, עַד שֶׁהוּא מְכַרַח לְהִיּוֹת מְרַצָּה לַעֲבֹד אֶת ה' תְּמִיד כָּל-יְמֵי חַיָּיו עַל-מְנַת שְׁלֹא לְקַבֵּל פְּרָס; כִּי לְפַעְמִים נִדְמָה לְהָאָדָם שֶׁרְחוּק שֶׁהוּא יִזְכֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם-הַבָּא לְפִי גְדֹל הַתְּרַחֲקוּתוֹ מֵהֵשֶׁם יִתְבָּרַךְ, אֶף-עַל-פִּי-כֵן יִהְיֶה מְרַצָּה לַעֲשׂוֹת מַה שְׁיֻכַּל בְּעִבּוּדַת ה' בְּלֹא עוֹלָם-הַבָּא, וְאֶפְלוֹ אִם נִרְאָה לוֹ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ גִּיהֵנָם גַּם-כֵּן חֵס וְשָׁלוֹם, יִהְיֶה אִיף שֶׁיִּהְיֶה הוּא מְחַיֵּב לַעֲשׂוֹת אֶת-שְׁלוֹ תְּמִיד בְּעִבּוּדַת ה', כָּל מַה שְׁיֻכַּל לַעֲשׂוֹת וְלַחֲטֹף אִיזָה מְצוּהָ אוֹ תוֹרָה וּתְפִלָּה וְכִיּוּצָא,

א. שבחי הר"ן סימן ו': "והיה רגיל להתחיל בכל פעם מחדש, דהיינו כשנפל ממדרגתו לפעמים, לא היה מיואש עצמו בשביל זה, רק אמר שיתחיל מחדש כאלו לא התחיל" וכו'. ב. מסכת אבות פרק א' משנה ג': "אנטיגונוס איש סוכו קיבל משמעון הצדיק, הוא היה אומר אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הוּו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס, והיו מורא שמים עליכם".

וה' הטוב בעיניו יעשה. וכעין מה שמספרים בשם הבעל-שם-טוב זכר צדיק לברכה, שפעם אחת נפל בדעתו מאד מאד, עד שנדמה לו שבודאי לא יהיה לו עולם-הבא חס ושלום, ולא יהיה לו כמה להחיות את-עצמו כלל; ואמר: אני אהב את-השם יתברך בלא עולם-הבא.

וכל אדם, אפלו איש פשוט, אי אפשר להיות איש כשר באמת כי אם כשיכול לעמד בכל הנ"ל. ואפלו ביום אחד צריך לחזק את-עצמו כמה פעמים ולהתחיל בכל פעם מחדש כנ"ל, עד אשר-יזכה ברבות הימים לילך בדרכי ה' בסדר, אמן.

מט

בענין קדוש-השם, שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: "אלמלא נגדוה לחנניה מישאל ועזריה" וכו' - אמר שאינו חיובי, כי אף-על-פי-כן יכול להיות שימצא אחד שיקדש השם אפלו אם יעשו לו כל היסורים והכאות שבועולם; וכמו שמספרים מהדורות הסמוכים לפנינו כמה מיני ענויים שסבלו הקדושים בשביל קדוש-השם, אשרי להם.

ג

מענין דוקטורים ורפואות הרבה לדבר עמנו מאד, והיה מגנה מאד מאד ענין רפואות ודוקטורים, והזהיר מאד לכל מי שרוצה לחוס על-חיי וועל חיי זרעו ובני-ביתו שיתרחק עצמו מאד בתכלית הרחוק מלעסק חס ושלום ברפואות ודוקטורים. ואפלו מי שיש לו חולה בתוך ביתו, ואפלו אם החולאת חזק חס ושלום רחמנא לצלן,

מקורות והערות

ג. מסכת כתובות דף ל"ג עמוד ב': ופירוש הגמרא שם (ראה בחידושי הרשב"א שם) הוא: שאם היו מייסרים אותם במלקות, ולא משליכים אותם לאש, לא היו עומדים בנסיון והיו עוברים לפסל. וראה בתוספות שהקשו ממעשה רבי עקיבא ותירצו שלא היה עבודה זרה, רק היו צריכים למסור נפשם משום מראית העין של קדוש השם. ד. כלומר אין הדבר מוחלט שהארם לא יוכל לעמוד ביסורים של מלקות ועינויים. ה. המחלה.

שיחות נ הר"ן מט

אָף-על-פּי-כֵן יִשְׁלִיךְ עַל ה' יְהוּבֵי וַיִּשְׁעַן בְּאַלְקֵי לְבָדִי, וְאֵל יַעֲסֹק בְּרַפּוּאוֹת וְדוֹקְטוּרִים כָּלֵל; אֲפֹלוּ בְּמָקוֹם שֵׁישׁ דוֹקְטוּרִים מְפֹלְגִים, אָף-על-פּי-כֵן אֵל יִסְמֶךְ עֲלֵיהֶם וְאֵל יִמְסֹר חַיָּו בְּיָדָם, כִּי הֵם קְרוּבִים לְמִיתָה יוֹתֵר מִחַיִּים רַחֲמָנָא לְצִלָּן.

כִּי אֲפֹלוּ מִי שֶׁהוּא דוֹקְטוּר גָּדוֹל, אִי אֲפֹשֶׁר לוֹ לְכַוֵּן הַחוֹלָאָה וְהַרְפוּאָה הַשְּׂיִכָּת לוֹ לְפִי מְזִגּוֹ וְטַבְעוֹ וְכַפִּי הַחוֹלָאָה שְׁלוֹ וְכַפִּי הַעֵת וְהַזְּמַן, כִּי יֵשׁ בְּזֶה פְּמָה וְכַמָּה שְׁנוּיִים שֶׁצָּרִיךְ הַדוֹקְטוּר לְכַוֵּן בָּהֶם מְאֹד, וְקָשָׁה לוֹ מְאֹד שְׂיִכּוֹן וְלֹא יִטְעָה בְּכָל הַפְּרָטִים, כְּאֲשֶׁר הֵם בְּעֵצָמָם מוֹדִים בְּזֶה, וּבְקָל בְּקָל יוּכַל לְקַלְקֵל לוֹ הַרְבֵּה הַרְבֵּה שְׁלֹא יוֹעִיל שׁוֹם תְּקַנָּה לְחַיָּו חֵס וְשְׁלוֹם, וְאֲפֹלוּ הַדוֹקְטוּר הַגָּדוֹל מְאֹד, מְכַל-שֶׁפֶן וְכַל-שֶׁפֶן רַב הַדוֹקְטוּרִים הַמְּצוּיִים בְּמִדְיַנְתָּנוּ, אֲשֶׁר רַבָּם אֵינָם יוֹדְעִים בֵּין יְמִינָם לְשְׂמֹאלָם, וְהֵם רוֹצְחִים מְמֹשׁ וְהוֹרְגִים נְפֹשׁוֹת בְּיָדֵים חֵס וְשְׁלוֹם, צָרִיךְ לְבָרַח מֵהֶם כְּמַטְחֵי קֶשֶׁת לְבַל יִמִּית עֲצָמוֹ אוֹ הַחוֹלָה שְׁמוּסֵר לָהֶם בְּיָדֵים חֵס וְשְׁלוֹם; וְאֲפֹלוּ כְּשֹׁמוֹךְ עַל דוֹקְטוּרִים גָּדוֹלִים הוּא סַכְּנָה גָּדוֹלָה מְאֹד, וְרַחוּק מִן הַחַיִּים מְאֹד שֶׁנֶּפֶל לְיַד הַדוֹקְטוּר. וְאִי אֲפֹשֶׁר לְהֶאֱרִיךְ וּלְסַפֵּר כָּל מַה שֶׁסִּפֵּר רַבְּנוּ זְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה בְּעֵנֵי זֶה.

וְסִפֵּר שֶׁכְּשֶׁהָיָה בְּקַהֲלַת-קַדְשׁ לְמִבְּרַגָּי, שֶׁהוּא מְקוֹם קְבוּץ דוֹקְטוּרִים גָּדוֹלִים, הָעִיד לְפָנָיו דוֹקְטוּר גָּדוֹל מְאֹד בְּעֵצָמוֹ שֶׁטוֹב לְהִתְרַחֵק מִרַפּוּאוֹת וְדוֹקְטוּרִים בְּתַכְלִית הַרְחִיק; וְאָמַר שֶׁכָּבַד חֲקָרוֹ כָּל-כָּף בְּחֻכְמַת הַדוֹקְטוּרִיא עַד שֶׁעֲכָשׁוּ אֵינָם יוֹדְעִים כָּלֵל לָא, כִּי מִרְבּוּי חֻקֵּיהֶם כָּבַד רָאוּ שְׂאֵי אֲפֹשֶׁר לְחַקֵּר וּלְבָרַר אֲמַתַּת הַדְּבָרִים עַל-מְכוּנָם.

מקורות והערות

ו. יהבך - משאך, הנטל שעליך, והוא עפ"י לשון הכתוב בתהלים (פרק נ"ה פסוק כ"ג): "השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך" וכו'. ז. ראה בפירושו הרמב"ן על התורה (ויקרא פרק כ"ו פסוק י"א) שכתב בענין הרופאים: "והוא מאמרם ז"ל (מסכת ברכות דף ס' עמוד א'): שאין דרכם של בני אדם ברפואות אלא שנהגו. אילו לא היה דרכם ברפואות יחלה האדם כפי אשר יהיה עליו עונש חטאו, ויתרפא ברצון השם. אבל הם נהגו ברפואות והשם הניחם למקרי הטבעים. וזו היא כוונתם באמרם (שם) "ורפא ירפא" - מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות. לא אמרו שניתנה רשות לחולה להתרפא" עיין שם עוד. אמנם נראה שרבינו מדבר נגד עסק הרופאים מצד חוסר בקיאותם וסכנתם ולא מצד האמונה. ח. בשנת תקס"ח נסע רבנו ללמברג ועסק שם ברפואות (חיי מוהר"ן סימנים קס"ז, קס"ח).

גם יש מחלקות גדולות ביניהם בעניני הרפואות. ובקהלת קדש למברג יש שתי פתות דוקטורים מחלקים בענין איזה חולאת מסכן איך להתנהג בו, שכת"א אחת אמרת שכל-הדברים החזקים, שיש להם איזה חריפות, מזיק מאד לזה החולאת, ושצריך החולה לקח רק הדברים שהם בהפך; וכת האחרת אמרים בהפך ממש, שצריך לזה החולאת דיקא דברים חזקים וכיוצא, ודברים מתוקים ורכים מזיקים מאד לחולאת הזאת. וכל-אחת ואחת מהפתות הנ"ל מביאה ראיות חזקות לדבריהם, ולפי דעת כל-אחת מהפתות מי שמתנהג בהפך דעתם - הוא סם המות חס ושלום לפי דעתם; נמצא שלפי דעת פת זו - כל ההנהגות של החולה הנ"ל שמתנהג על-פי הדוקטורים של הפת השניה הם סם המות חס ושלום, וכן להפך לפי פת האחרת. וכל אחת מהפתות הם דוקטורים גדולים ומפלגים בחכמה זו מאד, ואף-על-פי-כן אינם יכולים לכוון האמת לאמתו; וגם אי אפשר לברר בחוש עם מי האמת, כי לפעמים נראה בחוש כפי דעה זו, ולפעמים להפך, ואי אפשר להם לברר הדבר כלל.

נמצא שאי אפשר לסמוך על-הדוקטורים, מאחר שהם בעצמם מבלבלים מאד מאד בחכמה זו, ואי אפשר להם לעמד על האמת לאמתו; ואיך ימסר חייו בידם, שהוא תלוי בחוט השערה, שפאשר הדוקטור שוגה איזה תנועה בעלמא פחוט השערה - הרי הוא מקלקל חייו וממיתו בידים, וכאשר רואין בחוש רב הפעמים שרבים מאד מתים מן-העולם על-ידי הדוקטורים. כי יש בענין חכמת הדוקטוריא דקדוקים הרבה הרבה מאד מאד, והם נעלמים מהם מאד מאד, "כעצמים בבטן המלאה", עד שאי אפשר שיכוון הדוקטור בכל הדקדוקים והפרטים ולא ישגה כלל; על-כן צריכים להתרחק ולברח מהם מאד.

ואל יאמר האדם שהוא חולה חס ושלום, או שיש לו חולה בתוך ביתו חס ושלום: אם-כן על מי אסמך? פי בהכרח לעשות איזה עסק בדרך הטבע, ואיך אניח את-החולה ולא אשתדל בהצלתו; פי באמת זה שטות, פי מאחר שהדוקטור רחוק מחיים וקרוב להפך פנ"ל, וסוף כל-סוף הוא צריך לסמך רק על-השם יתברך - טוב טוב לסמך מיד על-השם יתברך ואל יספן את-החולה בידיים על-ידי הדוקטור, פי על-פי רב הדוקטורים הם שלוחי המלאך-המנות רחמנא לצלן, רחמנא לשזבן, וידמה בעיניו כאלו הוא יושב במדבר או ביער, שבהכרח לסמך על-השם יתברך לכו, מאחר שאין יודעים מה לעשות; כמו כן עכשו, אף-על-פי שיושב במקום שיש דוקטורים ורפואות, אף-על-פי-כן מאחר שהם בעצמם מבלבלים בחכמה זו ושאר החששות הרבה מאד שיש בענין רפואות, אם-כן קרוב הדבר שעל-ידי הרפואות והדוקטור לא די שלא יועיל, אדרבא, יקלקל בודאי, ואם-כן למה יעשה עסק בדרך הטבע מה שרחוק משכר וקרוב להפסד. והבן הדבר היטב, פי הוא זכרונו לברכה ספרי הרבה עם דוקטורים גדולים, והיה יודע הדבר על-בריו, והזהיר מאד להתרחק מהם מאד; ואי אפשר לבאר כל מה שספר בענין זה.

ואמר שכבר היה בעולם מלך אחד שהרג כל הדוקטורים שבמדינתו, מחמת שהם מזיקים מאד את בני-אדם. ואמר בדרך צחות, שעל מלאך-המנות הוא קשה מאד להמית בעצמו, פי כל העולם תלוי בו, וקשה וכבד עליו לעשות הכל בעצמו; על-כן העמיד שלוחים במקומו בכל-מקום, והם הדוקטורים, שהם שלוחיו להמית אנשים, פי הם ממיתים בני-אדם הרבה מאד מאד. אשרי מי שמתרחק מהם ומחזק עצמו בהשם יתברך, לסמך עליו לכו.

נב שיחות נ הר"ן

וּכְבֹּר מְבֹאֵר קֶצֶת מֵעֵינַי הַרְחַקת רְפוּאוֹת בְּאִיזָה מְקוֹמוֹת בְּסִפְרֵים הַנִּדְפָּסִים כָּבֵר. רַק שֵׁם מְרֻמֵּז הַדְּבָר קֶצֶת בְּרֻמֵּז בְּעֵלְמָא^ל; אֲבָל הַרְבֵּה לְדַבֵּר עִמָּנוּ מְאֹד בְּעֵינַי זֶה, לְהַתְּרַחֵק מֵהֶם מְאֹד, יִהְיֶה אִיךָ שְׂיֵהִיָּה חֵס וְשָׁלוֹם, יִשָּׂא עֵינָיו לְשָׁמַיִם וְיִשְׁעֵן בְּה' לְכָרֵם.^ב

וּמָה שֶׁרַבְּנוּ זְכוּרָנוּ לְבִרְכָה בְּעֵצְמוֹ נִסְע לְקַהֲלֵת-קֹדֶשׁ לְמַבְרָג וְעֵסֶק שֶׁם בְּרְפוּאוֹת - יֵשׁ בְּזֶה סוּדוֹת וּדְבָרִים נִסְתָּרִים מְאֹד, כִּי לֹא הָיָה כְּוָנָתוֹ כְּלָל בְּמָה שֶׁנִּסְע לְשֵׁם בְּשִׁבִיל הַרְפוּאוֹת, רַק בְּשִׁבִיל עֲנִינִים אַחֲרֵים הִידוּעִים לוֹ; וְכִמּוֹ שֶׁכָּל הַנְּסִיעוֹת שָׁלוֹ הָיוּ פְּלֵאוֹת נִשְׁגָּבוֹת וְנִעְלָמוֹת מְאֹד, כְּמוֹ הַנְּסִיעָה לְקַמִּינִיץ וְלְנְאוֹרִיטְשׁ וְלְשֶׁאֲרִיגְרָאד^ו וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם הַמְּזַכְּרִים קֶצֶת בְּדַבְּרֵינוּ, כִּי הָיָה לוֹ בְּזֶה סוּדוֹת נוֹרְאוֹת מְאֹד הַנִּעְלָמוֹת מֵעֵין כָּל-חַי. וְכִמּוֹ שֶׁפַּעַם אֶחָד כָּשָׁבָא מִהַדְרָךְ מִהַדְרָכִים הַנִּלְסָפֵר אִיזָה מֵעֵשָׂה נוֹרְאָה הַמְּבֹאֵר בְּסִפְּוִרֵי-מַעֲשֵׂיֹת^א, וְאָמַר שְׂזֵאת הַמַּעֲשָׂה מְבֹאֲרֵת עֵינַי הַנְּסִיעָה שָׁלוֹ; וּבְאֻמַּת הַדְּבָר סְתוּם וְחֲתוּם מְאֹד, כִּי מִי יוּכַל לְעַמֵּד בְּסוּד הַמַּעֲשֵׂיֹת שֶׁסִּפֵּר אוֹ בְּסוּד הַנְּסִיעוֹת וְהַנְּהַגוֹת הַנִּפְלְאוֹת וְהַנִּעְלָמוֹת שָׁלוֹ. וְכִמּוֹ כֵּן הָיְתָה בְּנִסְיעָה שָׁלוֹ לְקַהֲלֵת-קֹדֶשׁ לְמַבְרָג; וּמֵאַחַר שֶׁבָּא לְשֵׁם - הָיָה מְכָרַח מִן-הַשָּׁמַיִם לְעֵסֶק בְּרְפוּאוֹת מְטַעְמִים וְסוּדוֹת הִידוּעִים לוֹ^ז, אֲבָל כָּשָׁבָא מִשָּׁם, אִזְ דִּיקָא הַרְבֵּה לְדַבֵּר

מקורות והערות

ל. ליקוטי מוהר"ן סימנים רס"ח, רע"ו. תנינא סימן א' אות ט', וסימן ג'. חיי מוהר"ן סוף סימן קפ"א. מ. ראה בספר דיבורי אמונה (חלק ה' שיחה ס"ז) באריכות את דברי רבי לוי יצחק בנדר ז"ל שהיו שתי דעות בין תלמידיו רבינו כיצד לפרש את דבריו למעשה, ולמרות שלא היה ברור נמור כיצד לנהוג הרי ברור משיחות רבינו שחיסונים מועילים חייבים לעשות, ויש חובה גדולה לשמור על בריאות הגוף והעיקר להרבות בתפילה. כמו כן יש שאמרו שניתוחים אינם נכללים באזהרת רבינו. וסיכם שם שאין אפשרות לאף אחד להורות לשני מה לעשות בענין זה. כמו כן מובא שרבינו אמר שאם כבר הולכים לרופא יש ללכת לרופא הגדול ביותר (שיח שרפי קודש חלק ב' אות ח'). נ. לפני נסיעתו לארץ ישראל בשנת תקנ"ח. חיי מוהר"ן סימן קכ"ב. ס. אדר תקס"ו. חיי מוהר"ן סימן קנ"ג. ע. בין פסח לשבועות תקס"ה. חיי מוהר"ן סימן קכ"א. פ. מעשה ז' - מזובכ ועכביש. "וקודם שסיפר אותו מעשה אמר: אפשר לכם נסיעתי" (חיי מוהר"ן ק"ס). צ. בחיי מוהר"ן סימן קפ"א מובא מה שאמר אז רבינו: "...והיסורים שהיו לי שם (בלמברג) אין לבאר אין צריך לומר מה יסורים (שורש היסורים). גם קבלתי רפואות והייתי שותה חינא (סוג של תרופה) ושם במדינת חינא (סין) כופרים לגמרי ואומרים לית דין ולית דין (אין בורא לעולם המשגיח על המתרחש באמצעות שכר ועונש), וכיוצא שאר הרפואות ממקומות האחרים שיש שם שאר אפיקורסות, וכשבא כל זה בתוך מעי נעשה מזה מה שנעשה, כי היה צריך שיבוא הסם הבא משם במעוי כרי להכניע כפירות הגל, וכיוצא בזה בשאר סמים". ועיין בפרפראות לחכמה על תורה רפ"ב.

שיחות נא הר"ן נג

ביותר ויותר מהרחקת הרפואות, ואמר אז כמה תורות על-זה. וגם מקדם שנסע ללמברג היה מדבר מענין זה, אבל אחר-כך היה מדבר הרבה מאד מזה, להתרחק מהם בתכלית הרחוק.

נא

שיחתו הקדושה של רבנו ז"ל

העולם-הזה אינו כלום, רק למשך אל-התכלית הנצחית; ואין להסתכל אם יהיה לו מעות אם לאו, כי בין כך ובין כך יבלה ימיו בשוה. כי העולם-הזה מטעה אותנו לגמרי, שמראה אל-האדם כאלו הוא מרויח בכל-פעם - ובסוף אינו כלום, כאשר נראה בחוש ברוב בני-אדם שעוסקים ועובדים ימים ושנים בסחורות ומשא-ומתן, ולבסוף כשבאין לחשבון - אין נשאר בידם כלום; ואם אפלו משיג מעות - לקחין אותו מן המעות. והכלל: ששניהם אין להם קיום ביחד, דהינו האדם עם המעות, רק או שלקחין המעות מן-האדם - או שלקחין האדם מהמעות, ומעולם לא נמצא שישאר אחד עם המעות, רק כנ"ל. גם היכן הוא כל-המעות שעושין מימות עולם; כי מעולם עושין תמיד מעות, והיכן הוא כל המעות? רק באמת אינו כלום לגמרי.

ולעבד ה' - איני יודע מי הוא זה שיוכל לומר שיעבד את ה'; לפי גדלת הבורא יתברך, מי שיודע מעט מגדלתו יתברך - איני יודע איך יכול לומר שיעבד אותו יתברך, ושום מלאך ושרף אינו יכול להתפאר על-זאת, שיוכל לעבד אותו יתברך. רק העקר הוא הרצון, להיות רצונו חזק ותקיף תמיד להתקרב אליו יתברך; ואף-על-פי שהכל חפצים ורוצים לעבדו, אף-על-פי-כן אין כל הרצונות שוין, ויש חלוקים רבים

מקורות והערות

ק. שיחה זו נאמרה בעת שנאמרה תורה ד' בליקוטי מוה"ן תנינא, המדברת ממעלת הרצון - ליקוטי הלכות (חושן משפט ערב הלכה ג' אות א').

גד שיחות נא הר"ן

ברצון, אפלו באדם אחד בעצמו בכל-עת ובכל-רגע יש חלוקים גדולים בין הרצונות. והפּלל: שעקר הוא הרצון והפסופין, שיהיה כוסף תמיד אליו יתברך; ובתוך-כּף מתפללין ולומדין ועושין מצות (ובאמת לפי גדלתו יתברך כל-אלו העבודות אינם פּלום, רק הכל הוא בדרך 'פּאלו', כי הכל הוא כמו שחוק בעלמא כנגד גדלתו יתברך, בלשון אשכּנז: 'קלאמירשט').

גם חכמות אינם פּלום, רק תמימות ופשיטות. גם בתמימות אסור להיות שוטה; אבל אף-על-פי-כן חכמות אין צריכים פּלל, וכמבאר במקום אחר.

גם אין טוב להיות זקן, הן חסיד זקן והן צדיק זקן - זקן אינו טוב; כי צריך רק להתחדש בכל-יום, להתחיל בכל-עת מחדש. רק יש מה שהוא משביח פּשהוא זקן, הינו 'דבר-אחר' שמוסיף כח פּשמזקין כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה.

גם הפקרות אין צריכים; אף-על-פי שבאמת אצלי אינו נקרא הפקרות פּלל, אדרבא, להפך, כשרודף אחר עסקי עולם-הזה ורחוק מעבודתו יתברך - זהו מפקר באמת, אך אף-על-פי-כן אפלו מה שנקרא אצל העולם הפקרות, דהינו מי שפּמפקיר כל עסקי עולם-הזה מכל וכל ועוסק רק בעבודת ה', שזהו אצל העולם הפקרות - גם זה אין צריכים, כי יכולים להיות איש פּשר בלי הפקרות.

מקורות והערות

ר. כמו שכתב בליקוטי מוהר"ן (תנינא סימן ה' אות ט"ו): "...כי צריכין להשליך כל החכמות ולעבוד את ה' בפשיטות וכו' ועל כן צריך לסלק כל החכמות ולעבוד את ה' בפשיטות בלי שום חכמות. לא מבעיא (לא רק) חכמות של שמות של סתם בני אדם, אלא אפילו חכמות גמורות, אפילו מי שיש לו מוח גדול באמת, כשמגיע לאוזה עבודה, הוא צריך להשליך כל החכמות, ולעסוק בעבודתו יתברך בפשיטות", עיין שם עוד. ש. "זקן" כאן משמעו: ישן ללא התחדשות. ת. מסכת שבת דף ע"ו עמוד ב': "תנו רבנן: שלושה כל זמן שמוקינים מוסיפין גבורה ואלו הן: דג ונחש וחזיר". א. התעלמות מצרכיו החומריים של האדם בעולם הזה, ועיין בליקוטי הלכות (חושן משפט הפקר ונכסי הגר הלכה ג' אות א').

שיחות נא הר"ן נה

את־זוּ תִקְבְּלוּ מֵאֵתִי: שְׁלֹא לְהִנִּיחַ עֲצֻמוֹ לְהַעֲוֹלָם לְהַטְעוֹתַי, שְׁלֹא יִטְעֶה אוֹתוֹ הָעוֹלָם; כִּי לֹא נִמְצָא אֶחָד שִׁיְהִיָּה לוֹ קֶץ וְסוֹף טוֹב מִן־הָעוֹלָם, וְכֹל בְּנֵי־אָדָם שֶׁהָיוּ, אֶפְלוּ אוֹתָן שֶׁתִּפְסוּ בְיָדָם כֹּל הָעוֹלָם־הַזֶּה כְּלוּ - הֵיךְ סוֹפָם רַע מְאֹד, גַּם לְדוֹרֵי דוֹרוֹת קִלְקְלוּ וְהִפְסִידוּ. וְאֶפְלוּ אֲמוֹת־הָעוֹלָם צְרִיכִים לִידַע מִזֶּה: מֵאַחַר שֶׁאֵין הָעוֹלָם־הַזֶּה כְּלוּם, מֵהַ צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת? עַל־זֶה צְרִיכִים זְכִיָּה מִן־הַשָּׁמַיִם, לְזִכּוֹת לִידַע מֵהַ שְׁצְרִיכִים לַעֲשׂוֹת; אֵךְ יִשְׂרָאֵל אֵין צְרִיכִים לָזֶה, כִּי כְּבָר הֵם יוֹדְעִים מֵהַ לַעֲשׂוֹת עַל־יַדֵּי הַתּוֹרָה.

הָעוֹלָם אֲמָרִים שֶׁאֵין צְרִיף לְבַקֵּשׁ גְּדוּלוֹת; וְאֲנִי אֲמַר שְׁצְרִיף דְּוָקָא לְבַקֵּשׁ גְּדוּלוֹת, לְבַקֵּשׁ וּלְחַפֵּשׁ אַחַר הַצְּדִיק הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר דְּוָקָא. וְכִבְר מְבֹאֵר מִזֶּה בְּסִפְרֵי שְׁצְרִיף לְחַפֵּשׁ דְּיָקָא אַחַר הַצְּדִיק וְהַרְבֵּי הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר.

וּכְנֻגַּד הַתְּאֻוֹת הַמְטְרִידִים אֶת הָאָדָם - בְּאֲמַת אֵין נִמְצָא שׁוּם תְּאֻוָּה כְּלָל; כִּי אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה הוּא הַכְּרַח לְקִיּוּם הַגּוּף, וְגַם בְּנִים מְכַרְחִים לְהוֹלִידוֹ, וְכֹל זֶה הָאָדָם מְכַרַח, וְאִם־כֵּן אֵין שׁוּם תְּאֻוָּה כְּלָל, רַק שְׁצְרִיכִים לְהִתְנַהֵג בְּהֵם בְּקִדְשָׁה וּבְטְהָרָה.

וְהַשְּׁכַל שֶׁל הָאָדָם יְכוּל לַעֲמֹד כְּנֻגַּד כְּל־הַתְּאֻוֹת; כִּי הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא "יְהִיב חֲכָמְתָא לְחַפְיָמִין", כִּי יֵשׁ לְכָל־אֶחָד חֲכָמָה בְּכַח, רַק שְׁצְרִיכִין

מקורות והערות

ב. ראה בליקוטי הלכות (אבן העזר פריה ורביה הלכה ג' אות ל"ד). ג. כמו שכתבו התוספות (מסכת עבודה זרה דף ב' עמוד ב') ששואל הקב"ה את אומות העולם לעתיד לבוא: "במה עסקתם" ופירושו: "שואל להם במה זכו בכל דור ודור". ד. עיין בליקוטי מוהר"ן סימן ל' אות ב': "וכל מה שהוא קטן ביותר ומרוחק ביותר מהשם יתברך הוא צריך רבי גדול ביותר". ה. כלומר, באמת כל מה שאנחנו מכנים בשם 'תאוות' הם כוחות טבעיים שיש באדם לצורך החיים. רק מפני שהאדם אינו משתמש בהם בשכל ובמידה על פי התורה הם ממרידים אותו במחשבות ובמעשים אסורים ונראים כמכשול לעבודת השם יתברך. ו. המצוה הראשונה בתורה: (בראשית פרק א' פסוק כ"ה): "ויברך אותם אלוקים ויאמר להם אלוקים פרו ורבו וגו'". ז. דניאל פרק ב' פסוק כ"א: "והוא מהשנא עדניא וחמניא מהעדה מלכין ומתקום מלכין ירב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה" (והוא משנה עיתים וחמנים, מעביר מלכים ומעמיד מלכים, נותן חכמה לחכמים, ודעה לידועי בינה). וכן אמרו במסכת ברכות (דף נ"ה עמוד א'): "אמר רבי יוחנן: אין הקדוש ברוך הוא נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה, שנאמר: ירב חכמתא לחכימין ומנדעא לידועי בינה", ומבאר רבינו ש"נותן חכמה לחכמים" הכוונה לאלו החכמים בכח שהוא מאפשר להם להוציאה לפועל.

להוציאה מפח אל-הפעל, ובזה השכל לבד שיש לכל-אחד בכח חכמתו, דהינו מה שיש לו מעצם בריאתו מלבד מה שהשם יתברך מוסיף לתן חכמה לחכימין, בכח חכמתו לבד יכול גם-כן לעמד כנגד התאוות.

ואפלו מי שכבר נמשך אחר תאוות עולם-הזה ועבר מה שעבר ונפגם שכלו ונתבלבל ונתמעט, אף-על-פי-כן במעט מעט שכל הנשאר יכול גם-כן לעמד; ואפלו נקדה אחת מן-השכל יכולה לעמד כנגד כל-העולם עם התאוות. ובכל מקום שהוא יכולין להיות סמוכין לשם יתברך; ועיין במקום אחר מזה, שגם בשאול תחתיות חס ושלום יכולין להתקרב אליו יתברך ולעבדו יתברך באמת^ה.

ענה ואמר: או שצריכין לזה רחמנות מהשם יתברך, או יגיעות ועבודות, או שצריכין שניהם, שיהיה לו יגיעות גדולות בעבודת ה' וגם רחמנות מאתו יתברך, קדם שזוכין שיעמדו וישקטו שמרי המח"ל למטה עד שלא ירצה שום דבר בעולם, ויהיה הכל שוה אצלו: "בהתהלךך תנחה אותך, בשכבך תשמר עליך, ויהקיצות היא תשיחך" - הינו שהכל שוה ואין שום חלוק בין העולם-הזה ובין הקבר ובין העולם-הבא; כי "בהתהלךך תנחה אותך" התורה, וכן "בשכבך תשמר עליך" - ששם, בשכבך בקבר, שם גם-כן השם יתברך והתורה, וכן "ויהקיצותך" - לעולם הבא^כ, כי מאחר שאין לו שום תאנה ורצון כלל לשום דבר, רק להשם יתברך ולהתורה, נמצא שהכל שוה אצלו, בין בעולם-הזה, בין בקבר, בין בעולם-הבא - בכלם הוא דבוק רק בהשם יתברך ובהתורה. כי מי שמקשר בעולם-הזה^ל - יש חלוק גדול

 מקורות והערות

ח. וכן כתב בליקוטי מוהר"ן (סוף סימן ו'): "...שאפילו אם יפול חס ושלום למקום שיפול אפילו בשאול תחתיות גם כן אל יתיאש עצמו לעולם, ותמיד יחפש ויבקש השם יתברך ויחזק עצמו בכל מקום שהוא וכו'. כי גם בשאול תחתיות נמצא השם יתברך, וגם שם יכולין לדבק את עצמו אליו ויתברך" וכו'. ז. שמרי המוח - הבלבולים שבמוח. כמו בין - כאשר שוקטים השמרים מתסיסם ושוקעים לתחתית החבית רק אז נהיה היין ראוי לשתיה. י. משלי פרק ו' פסוק כ"ב. כ. מסכת אבות פרק ו' משנה ט'. ל. ששקוע בעניי העולם הזה.

שיחות נב הר"ן נו

בין העולם הזה שהוא רחבת ידיים, ובין הקבר שהוא מקום צר וכיוצא בזה, אבל מי שגזדפך מחו ואין לו שום שמרים במח - הכל שוה אצלו פנ"ל.

נב

מכל הדברים צועק כבוד השם יתברך; כי "מלא כל הארץ כבודו"^א. ואפלו מספורי הגוים צועק גם כן כבוד השם יתברך, כמו שכתוב: "ספרו בגוים כבודו", שאפלו בספורי הגוים צועק כבוד השם יתברך. כי כבודו יתברך צועק תמיד וקורא ומרמז להאדם שיתקרב אליו יתברך^ב, והוא יתברך יקרב אותו ברחמים, באהבה ובחבה גדולה.

וזה שהאדם נתלהב לפעמים בתוך תפלתו ומתחיל להתפלל בהתלהבות וחשק גדול, ותפלתו שגורה ומרצה בפיו - זהו אור השם יתברך בעצמו כביכול שנתלבש בו וקורא אותו לעבודתו יתברך; כי זה ההתלהבות שהאדם מתלהב בתפלתו זה בחינת השם יתברך בעצמו כביכול, בחינת: "הוא תהלתך והוא אלקיך"^ג, שהוא יתברך, הוא בעצמו התהלה והתפלה^ד.

ולפעמים האדם מתפלל לפני השם יתברך כביכול; וגם כשהשם יתברך מסתלק ומתרחק חס ושלום מן האדם - הוא צריך גם כן להתפלל, ולהשליך התפלות אחריו יתברך, בחינת: "השליך על ה' יתברך"^ה, שצריך לזרק ולהשליך אחריו יתברך תפלות כשהוא מסתלק ומתרחק מן האדם. וזה בחינת: "זכאה מאן דידע לזרקא חצין" וכו' המובא בתקונים^ו, שצריך לזרק אחריו יתברך תפלות פנ"ל.

מקורות והערות

מ. ישעיהו פרק ו' פסוק ג'. נ. תהלים פרק צ"ו פסוק ג'. וראה בליקוטי מוהר"ן סימן ל"ג אות ב', ובמכתב רבינו למהותנו - עלים לתרופה (סוף מכתב ח'). ס. ראה בליקוטי מוהר"ן סימן נ"ד אות ב'. ע. דברים פרק ו' פסוק כ"א. פ. ועיין בליקו"מ סי' ד' אות ט'. צ. תהלים פרק נ"ה פסוק כ"ג. ק. ראה בתיקוני זוהר (דף כ"ט עמוד ב').

נג

מי שיש לו אמונה - חייו חיים, והוא מבלה ימי חייו בטוב תמיד; כי כשהולך לו כראוי, ויש לו טוב - בודאי טוב לו, ואפלו כשאינו כף (דהינו שאין מתנהג לו כסדר ויש לו יסורי חס ושלום) - גם כן טוב, כי הוא בטוח שאף-על-פי-כן השם יתברך ירחם עליו להבא ויטיב אחריתו, כי מאחר שהכל מאתו יתברך בודאי הכל לטובה.

אבל מי שאין לו אמונה חס ושלום - חייו אינם חיים כללי; כי תכף כשעובר עליו איזה רעה - שוב אין לו שום חיות, כי אין לו במה לנחם עצמו כלל, מאחר שאין לו אמונה כלל, ואין לו שום חיות ושום טוב מאחר שהולך בלי השם יתברך ובלי השגחה רחמנא לצלן. אבל על-ידי אמונה - מה-טוב ויפה החיות שלו כנ"ל.

נד

השם יתברך אינו עשה שני פעמים דבר אחד. כי אפלו גלגולים, אין זאת הנשמה מתגלגלת פעם שניה כמות שהיא, רק זאת הנפש עם-זה הרוח וכיוצא בזה כידוע, נמצא שעכשו, כשזה הנפש מתקבץ עם רוח אחר וכיוצא בזה, שוב אין זה מה שהיה קדם; כי אין השם יתברך עשה שני פעמים דבר אחד.

מקורות והערות

ר. כתב בליקוטי הלכות (ברכות הראיה וברכות פרטיות הלכה ג'): "...וכמו ששמעתי מרבנו נרו יאיר שמי שאין לו אמונה ונוטה אחר חכמות הטבע אין חייו חיים. כי אין לו שום נחת רוח, מאחר שהולך בלי ה' יתברך ובלי השגחה. כי העולם מלא יסורים, ומי שהוא מאמין בו יתברך שהכל ברצונו, אז יש לו חיים, כי כשיש לו טובה בודאי טוב, ואפילו כשהם ושלום להפך, גם כן טוב. כי מאחר שידועין שהכל מאתו יתברך, כל מה דעבד רחמנא למב עבד" (כל מה שעושה הרחמן עושה לטובה. מסכת ברכות דף ס' עמוד ב', שו"ע אורח חיים סימן ר"ל סעיף ה'). ש. ראה בליקוטי הלכות (חושן משפט ניקין הלכה ד' אות כ'): "...חייב אדם לברך על הרעה...לפי דעתם הרעה של המינים אין שייך לברך על הרעה, מאחר שאין תכלית נצחי חס ושלום על ידי זה העולם, ואם כן למה לו לסבול כל הצרות וכו'. ועל כן באמת כל חייהם של אלו ההולכים בדרכיהם אינו חיים כלל, כי תיכף כשעובר עליהם איזה רעה אין להם במה להחיות את עצמם" וכו'. ת. שער הגלגולים הקדמה ב', וראה בליקוטי הלכות (אבן העזר גיטין הלכה ג' אות ט"ו), ובספר שיחות וסיפורים מרבי אברהם ב"ר נחמן (הנדרס עם הספר כוכבי אור) סימנים ל"ג, ל"ו.

נה

פעם אחת דבר מענין טוב העולם-הבא, מה שיכולין לזפות על-ידי עבודת ה' באמת. ענה ואמר: מכרחין לומר ולקרותו בשם 'טוב', כי אי אפשר לקרותו בשם אחר להודיע לבני האדם; אבל באמת אפלו שם 'טוב' אין שיף לומר על-זה. כלומר שהוא אפלו למעלה למעלה מטוב, אך אי אפשר להודיע יותר לבני-אדם כי-אם כשמכנין אותו בשם 'טוב', אבל באמת וכו', "עין לא ראתה" וכו'.

נו

יש בני-אדם שנדמה עליהם שהם רחוקים מאיזה תאוות גדולות, כגון תאוות ממון וכיוצא בזה; דע, שאף-על-פי-כן יכול להיות שהוא גרוע יותר מחברו שהוא משקע באותה התאוה, דהינו שיש לו איזה תאוה אחרת שהוא משקע בה כל-כך, עד שאפלו תאוות ממון וכיוצא בזה, שהיא תאוה גדולה מאד - נתבטלה אצלו כנגד אותה התאוה, נמצא שהוא גרוע יותר, כי הוא משקע כל-כך באיזה תאוה - עד שאפלו תאוה גדולה של ממון וכיוצא נתבטל אצלו מחמת אותה התאוה. ואפלו אם היתה התאוה שהוא משקע בה קטנה מתאוה האחרת שהוא רחוק ממנה, עם-כל-זה אין נפקא מנה כלל, מאחר שהוא משקע בה כל כך עד שתאוה גדולה נתבטל אצלו על-ידי-זה כנ"ל. וכמו שפצינו שיש עקשן, כגון תינוק שבשביל עקשנות לבד יכול להפקיר עצמו לגמרי ולהפנות ראשו בתבה מחמת עקשנות כנגד אמו, שעשה לה

א. "עולם שכולו טוב" מסכת קידושין (דף ל"ט עמוד ב'). ב. במסכת ברכות דף ל"ד עמוד ב' (על הפסוק בספר ישעיהו פרק ס"ד פסוק ג'): "ומעולם לא שמעו לא האוינו, עין לא ראתה אלהים וולתך יעשה למחבה לו". אומרת הגמרא: "אמר רבי יוחנן כל הנביאים כולן לא נתבאו אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא - עין לא ראתה אלהים וולתך". ופירש המהרש"א שם שאפילו הנביאים אינם יכולים להשיג את ענין העולם הבא.

ס שיחות נו - נח הר"ן

להכעיס; כמו כן יש בבני-אדם, שיכול להפקיר הכל ולסלק כל התאוות בשביל איזה תאוה או עקשנות שהוא רוצה.

נו

מקדם ספר שבימי בחרותו היה לו פחד גדול מאד מאד מן המיתה, והיה מתפחד ומתירא הרבה מאד מן המיתה. ואז היה מבקש מהשם יתברך שימות על קדוש-השם, והלך בזה זמן רב, ואינו זוכר כמה, אבל זה הוא יודע, שהיה זמן גדול, אפשר שנה שהלך בזה ובקש תמיד על-זה, ולא היתה שיחה ותפלה שלא בקש על-זה, שישתלק על קדוש-השם; ומגדל פחדו ויראתו אז מהמיתה כנ"ל, היה זה בעצמו אצלו מסירת-נפש על קדוש-השם ממש, מה שהיה מתפלל על-זה, כי היה פחדו גדול מאד אז.

מזה ומהנ"ל הבנתי, שאותו הדבר שמתגבר על-האדם והוא משקע בו - אותו הדבר דוקא הוא צריך לשבר בשביל השם יתברך, כי זה עקר עבודתו, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: "ובכל מאדך" - יש לך אדם שחביב עליו וכו', והבן.

נח

כשחושבין תורה צריך להיות חשב הדבר-תורה שרוצה לחדש בה, לחשב ולחזר במחשבתו אותו הפסוק או אותו הענין כמה וכמה פעמים הרבה מאד, ולהיות נוקש ודופק על-הפתח עד שיפתחו לו.

מקורות והערות

ג. במסכת ברכות דף ס"א עמוד ב' על הכתוב בספר דברים (פרק ו' פסוק ה'): "ואהבת את ה' אלוךך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך": "תניא רבי אליעזר אומר: אם נאמר "בכל נפשך" למה נאמר "בכל מאורך"? ואם נאמר "בכל מאורך", למה נאמר "בכל נפשך"? אלא אם יש לך אדם שנופו חביב עליו מממונו, לכך נאמר "בכל נפשך" ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מנפשו, לכך נאמר "בכל מאורך".

שיחות נט - ס הר"ן סא

יש דבר שפירח במחשבה כמו זריחה, ואחר-כך פרח מהמחשבה; וצריך שיהיה לזה בריה ואיש-חיל, שיוכל לרדף ולרוץ אחריה להשיגה.

נט

מסגל"ה יותר לבנים להיות רחוק מהם, לבלי היות דבוק בהם לשעשע בהם בכל-פעם, רק לבלי להסתכל עליהם כלל.

ס

שיחתו הקדוש של רבנו זכרוננו לברכה בעת שארע מעשה בקהלת-קדש ברסלב, שנזוקה ילדה אחת בבית שחפרו בו ועשו בו בנינים חדשים, גם כמה נפשות היו בסכנה גדולה, אז שמעתי מפיו הקדוש ענין זה:

מקורות והערות

ד. בריה (באדיש) - כינוי לאדם חרוץ וזריז. ה. מועיל. ו. ראינו לנכון להביא כאן עוד כמה שיחות מרבינו ותלמידיו הנוגעות לחינוך הילדים: אמר רבי אברהם ב"ר נחמן זצ"ל: "שמעתי מאבי ששמע ממוהרנ"ת ז"ל, שמאד הקפיד רבינו ז"ל על הכאת הבנים (כי יש בזה סכנה). ובלשון תימה אמר פעם אחת רבינו למוהרנ"ת: 'לילד מרביצים', ומאמר הכתוב (משלי פרק י"ג פסוק כ"ד) 'ואוהבו שיחרו מוסר' פירשו חכמינו ז"ל (כבא בתרא דף כ"א עמוד ב'): 'כד תימחי לינוקא לא תמחי אלא בערקתא דמסאנא' (כשתכה לילד לא תכה אלא בשרוך הנעל) - יען אשר בזה לבד לא נמצא סכנה כנ"ל". (שיח שרפי קודש חלק א' סימן תפ"ט). "רבינו אמר פעם: נוהגים העולם שכשהילד מתעקש מכן אותו, ואחר כך חוזרים ומוותרים לו - אני אומר: לא להרביץ ולא לוותר" (שיח שרפי קודש חלק ב' סימן צ"א). "כידוע שלל רבינו מאד בחינוך הבנים הן את ענין השעשוע עמהם (כמבואר בשיחות הר"ן סימן נ"ט), והן את ההכאות לילדים, אולם אמר רבינו: 'פעם, נותנים סמירה'. והיו אנ"ש אומרים שתמיד צריך האדם לדחות את ה'פעם' לפעם אחרת". (שיח שרפי קודש חלק ב' סימן רי"ב). "מוהרנ"ת היה נוהג להמתין בערב לבניו שחזרו מהחדר, כדי לסעוד עמהם סעודת ערבית, והיה מברך עמהם ברכת המזון, וקורא עמהם קריאת שמע שעל המיטה, והלכו אחר כך לישון יחד. אף על פי שנוהג זה לקח וגזל ממנו משעות הלילה והכביד עליו בסדר קימת הצות שהיה זהיר בה מאוד. כדי לחנכם בדרך התורה והיראה" (שיח שרפי קודש חלק ב' סימן תרל"ו). "היה אומר (רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל) על מה שאמר רבינו (בשיחות הר"ן סימן נ"ט): שסגולה לבנים להיות מרוחק מהם וכמו כן הזהיר כמה פעמים לכלי להרביץ להם ח"ו". שאין האדם יכול לקחת רק צד אחד בזה, כי היו אנשי שלומינו מרבים הרבה הרבה בבכיות ובבקשה מעומק הלב בברכת התורה לבקש בתפילה עליהם. והיו אומרים בצחות: ברכת התורה היא תחנה טובה במסע התפילות, שלעומת ההנהגה הנוכרת לבלי להיות קרוב לילדים, צריך ומחויב להפציר כנגדו הרבה בתפילה ובקשה". (שיח שרפי קודש ז' סימן תק"ו). ז. תוספות בניה.

בְּעֵינַי בְּנֵינִים, עֵינַי וְהִסְתַּכַּלְתִּי בְּעֵינַי זֶה, וְרֵאִיתִי שְׁכַל הָעוֹסְקִים
 בְּבֵנִים וּבְחֹמוֹת - אֵין אֶחָד מֵהֶם יוֹצֵא נְקִי, וְאֶפְלוּ עֲפוּ"ם";
 וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן הָעוֹלָם עוֹסְקִים בְּזֶה, כִּי הוּא קִיּוּם הָעוֹלָם, כִּי אֵי אֶפְשָׁר
 לְהִיּוֹת בְּלֹא זֶה, וְעַל-כֵּן בְּהִכָּרַח שְׂיִהְיוּ בְּנֵי-אָדָם שְׂיִהְיֶה לָהֶם חֲשָׁקוֹת"
 לְזֶה; יֵשׁ בְּעֵינַי זֶה כַּמָּה עֵינִים וְחִלּוּקִים, אֲךָ סוּף כָּל-סוּף אֵינוֹ יוֹצֵא
 נְקִי. וְנִרְאָה שְׂזָהוּ פְּרוּשׁ: "כֹּל הָעוֹסֵק בְּבֵנִין מִתְּמַסְכֵּן", 'מִתְּמַסְכֵּן' הוּא
 לְשׁוֹן עֲנִיּוֹת, וְגַם הוּא לְשׁוֹן סִפְנָה; וּבַמְדַּרְשׁ מְבֹאָרִי בְּפְרוּשׁ עַל-פְּסוּק
 "וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה"¹: "חַד אָמַר: שְׂמַמְסַנּוֹת אֶת-בְּעַלְיָהֶן, וְחַד
 אָמַר: שְׂמַמְסַנּוֹת אֶת-בְּעַלְיָהֶן".

וְהַעֲקָר הוּא הַנְּחַת הַיְסוּד (שְׁקוּרִין 'זֹאקְלֵא שְׂטָשִׁינָא'), וְצָרִיף לִידַע בְּאִיזָה
 זְמַן לְהַנִּיחַ הַיְסוּד, וּמֵאִיזָה עֵץ לְהַנִּיחַ הַיְסוּד, כִּי יֵשׁ עֲצִים שְׂאִינָם
 רְאוּיִים לְהִיּוֹת יְסוּד; אֲךָ אֵי אֶפְשָׁר לִידַע כָּל-זֹאת. וְגַם מֵה שְׂאִין גְּדֻלִים
 פְּרוּת בְּמַדְינּוֹת אֵלוֹ הוּא גַם-כֵּן מַחֲמַת זֶה; הֵינּוּ שְׂיֵשׁ כַּמָּה פְּרוּת שְׂאִין
 יְכוּלִים לְהִיּוֹת גְּדֻלִים כָּאֵן, וְהוּא גַם-כֵּן מַחֲמַת זֶה שְׂאִין יוֹדְעִים עֵינִים
 הַנְּ"ל.

כִּי אֶבֶן-שְׂתִיָּה², "שְׂמַמְנָה הַשְּׁתַת הָעוֹלָם", מְשֵׁם יוֹצֵאִין גִּידִין לְכָל-
 הָאֲרָצוֹת, וְשַׁלְמָה הַמְּלִךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם שְׂהִיָּה חֲכָם גְּדוֹל וְיָדַע כָּל-הַגִּידִין
 בְּפְרָטוֹת, הִיָּה נוֹטֵעַ עֵץ כָּל-פְּרִי כְּמוֹ שְׂדֵרְשׁוֹ רְבוּתִינוֹ זְכוּרָנָם לְבִרְכָּה³;
 וְגַם בְּמַדְינּוֹת הַלְלוֹ אִם הֵיוּ יוֹדְעִים הַלּוּף הַגִּידִים בְּפְרָטִיּוֹת הַיֵּטֵב, הֵיוּ
 יְכוּלִים לְטַע גַּם כָּאֵן אֶת-הַפְּרוּת שְׂאִינָם גְּדֻלִים פַּה, כִּי גַם כָּאֵן,
 אֶף-עַל-פִּי שְׂהַגִיד הַהוֹלֵף לְמַדְינָה זֹו הוּא מְסַגֵּל לְפְרִי מִיַּחַדָּת, עַם-כָּל-
 זֶה כָּל-הַגִּידִין מִתְּעַרְבִין וּמִתְחַבְּרִין יַחַד, וְעַל-כֵּן גַּם כָּאֵן בְּמַדְינּוֹת אֵלוֹ

מקורות והערות

ח. עכו"ם - גויים. אמרו אנ"ש שעיקר כוונת רבינו דווקא על בניית בתים בחוץ לארץ (שיח שרפי קודש ז' סימן תק"ז).
 ז. חשק - רצון. י. מסכת יבמות דף ס"ג עמוד א'. מתמסכן - מתרושש. ב. מדרש רבה שמות פרשה א' סימן
 י'. ל. שמות פרק א' פסוק ו"א. מ. היא האבן שהיתה בבית המקדש בקדש הקדשים. ואמרו חז"ל במסכת יומא
 דף נ"ד עמוד ב': "ושתייה היה שמה - שממנה הושתת העולם" וכו', כלומר שעל בסיסה נברא העולם וראה עוד
 בזהר בראשית (פרשת ויחי דף רל"א עמוד א'). נ. מדרש תנחומא פרשת קדושים פיסקה י'.

יכול להיות פשטתרחקים מעט יכולין לטע גם שאר הפרות שאין גדלין פה. גם יש מציאות שאם היו פותחים באר באיזה צד, היו יכולין לטע ברחוק מקום משם אותן הפרות הנ"ל. גם צריכין לידע העליות והירידות של האבן-שתייה, ולידע לפי הזמן את בחינת האבן-שתייה, באיזה בחינה ומדרגה הוא האבן-שתייה באותו הזמן, ולפי אותה הבחינה של האבן-שתייה באותו הזמן - ידע איך להתנהג בענינים הנ"ל. אך כל זה נעלם ונסתר מן העולם, כי יש דברים שאסור לגלותן.

והענין, כי העולם אמרים שבכל-פעם נתחכם העולם יותר; ובאמת בנדאי הדורות הקודמים בנדאי היו חכמים יותר מאד, והם גלו עקר החכמה, אך מאחר שהם כבר הכינו הפל, על-כן באים הדורות האחרונים על-חכמות יותר, כי הדורות האחרונים הם באו אל-המוכן, כי כבר מוכן החכמה מהדורות הקודמים שגלו עקר החכמה, ועל-כן הדור האחרון מוסיף מעט - ונתחכם יותר, וכמו שמצינו בדברי רבותינו זכרונם לברכה שאמרו: "אי לאו דדלאית חספא לא אשכחית מרגניתא תותה", ועל-כן אף-על-פי שהקודם לא פעל כלל, כי העקר הוא המרגניתא, אף-על-פי-כן הראשון עקר, כי הוא דלה חספא, הינו שהוא גלה וחרפ יסוד ועקר החכמה, שעל-ידי-זה בא השני בנקל על-עסק החכמה בתכלית.

ועל-כן יש דברים שאסור לגלות אותם, כי אם היה מגלה אותם - היו יכולים לבוא מזה בדורות האחרונים לעבודות-זרות; כי יש באותו הענין פמה דברים וענינים שצריכין לעשות לזה, ואם היה נתגלה אותו החכמה בעולם והיו יודעים אותן הענינים שצריכים לעשות לאותו הענין, היו יכולים לבוא מזה בדורות האחרונים לעבודות-זרות. כי

מקורות והערות

ס. מסכת יבמות (דף צ"ב עמוד ב') ומסכת בבא מציעא (דף י"ז עמוד ב') ותרנומו: אם לא הסרתי את מכסה החרם לא היית מוצא את המרגלית שהסתתרה תחתיו - אם לא חכמתם של החכמים הראשונים שהסירו את המכסים מעל החכמות שאנו יודעים היום, לא היינו מניעים אליהם לבר. ע. שהרי עיקר העבודה זרה נבעה מיחוס לא נכון לכוחות ששם ה' במבע, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות עבודה זרה פרק א' הלכה א'.

הדורות האחרונים מוסיפים בכל-פעם חכמה כנ"ל, ולפעמים הדורות האחרונים טועין בחכמתם שמוסיפין על-הראשונים, על-כן אם היו מגלים ענינים הנ"ל, והדורות האחרונים היו רוצים בכל-פעם להוסיף עליהם חכמתם, והיו יכולים לטעות בטעות חכמתם שהיו מוסיפים, עד שהיה יכול להתגלגל מענינים הנ"ל הנעלמים מן העולם עבודות-זרות חס ושלום, כי היה נדמה להם על-פי טעותם שפך צריך להיות חס ושלום, לעבוד אותן העבודות-זרות חס ושלום.

וכמו שמוכא בענין ערלה^פ, כי איתא בזהר^ק שבאותן השלש שנים שורה קלפה על האילן, ובדורות הראשונים טעו בזה עד שהיה להם עבודה-זרה בזה, בתחלת נטיעת האילן דוקא, בעת ששורה הקלפה הנ"ל; כי כפי שהיו יודעין היטב ענין נטיעת האילן מה שנעשה מזה, היה נדמה להם על-פי טעותם שבדאי צריכים לעשות אותו העבודה-זרה חס ושלום שהיו עובדים, כי היה נדמה להם שהוא פשוט כפי מה שטעו בחכמתם. על-כן אסור לגלות ענינים כאלו.

סא

ענין "הדרי בי"^פ הנאמר בגמרא - זה היה בחינת תשובה, ששב בתשובה על שפגם בתורה לומר שלא כענין וכראוי, ותכף ומיד שהקשה אותו חברו, הבין מיד שפגם, ושב בתשובה מיד. כי יש תשובה שהיא בכח, ועדין לא יצאה לפעל; ובשביל זה אדם משיג

מקורות והערות

פ. ויקרא פרק י"ט פסוק כ"ג: "וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל, וערלתם ערלתו את פרו, שלש שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכל". כלומר שלש שנים מהנטיעה אסור לאכול את פרי העץ. צ. זהר שמות (פרשת פקודי דף רמ"ד עמוד ב'): שם מבואר שהערלה היא כח רוחני מכוחות הטומאה החל על הנטיעה משעת נטיעתה ועד סוף שלש שנים. ק. הדרי בי - חזרתי בי. בתלמוד הבבלי הביטוי מופיע בשתי הוראות, האחת: מעיתי במעשה על פי סברתי, ומהיום לא אמשך לנהוג כן, והשניה: כאשר היה דיון בלימוד ואחד האמוראים נקט שיטה מסויימת ולאחר שהוכיחו לו שלא כדבריו חזר בו מפירושו. הביטוי עצמו נמצא בכמה מקומות: במסכת עירובין (דף ס"ד עמוד א') - שם המשמעות מעיתי במעשה, וכדברי רש"י שם "לא אוסיף עוד". ובמסכת בבא קמא (דף י"ט עמוד א') במשמעות השניה.

שיחות סב הר"ן סה

לפעמים למעלה ממדרגתו, מה שאינו ראוי לזה, הוא כדי שתצא התשובה מפח אל-הפעל כנ"ל. וזה בחינת "הדרי בי", הינו שהתשובה היתה בי מתחלה, רק שהיה בלח כנ"ל ועתה יצאה לפעל (פי על-ידי שהשיג למעלה ממדרגתו, על-ידי-זה פגם לומר שלא פענן, ואזי חברו מקשה עליו, ואז הוא מתעורר מיד ומבין שפגם, ושב בתשובה מיד; נמצא שעל-ידי-זה יצאה התשובה מפח אל-הפעל).

סב

דע שיש בכני-אדם סגלות גדולות, פי יכולין לפעל על-ידי מחשבתם מה שהם חשבים; ואפלו היקרותי חס ושלום הוא בא ממחשבות בני-אדם.

פי כשהמחשבה היא כלה אחוזה ודבוקה בדבר אחד שיהיה פן, דהינו כל הבחינות שיש במחשבה, דהינו פנימיות וחיזוניות ושאר הבחינות כלם עד הנקדה, וכשכלם כאחד אחוזה ודבוקים וחשבים שיהיה פן בלי בלבול ונטיה למחשבה אחרת, על-ידי-זה הם פעלים שבהכרח יהיה פן כמו שהם חשבים.

וגם שהמחשבה תהיה בפרטי פרטיות, לא בדרך כלל, כגון שיחשב שאם יהיה פן - יהיה פן וכן בפרטיות; אבל כשחשב בדרך כלל הוא בחינת גלמי כלים, ויכול לטעות, כמו שטעה נבטי שראה אש יוצא וכו'.

מקורות והערות

ר. תכונות נעלות וחזקות. ש. ראה גם ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן נ"ג. ת. הכוונה: האמרת המחירים ויוקר המחיה.
א. יש במחשבה ובמוחין בחינות רבות המפורטות בספרי הקבלה, כגון פנימיות וחיזוניות וכו'. וכולם מצטמצמים עד לנקודה, שהיא התפיסה הקטנה ביותר - וכל הכוחות האלה עד לנקודת המחשבה הראשונית צריכים להיות אחוזה ודבוקים בדבר שרוצים לפעול. ב. כלים שלא הושלמה מלאכתן ולכן גם אינם מקבלים טומאה כיון שאינם בגדר כלי. עיקר הדין נמצא במשניות (מסכת כלים פרק י"ב משנה ו') ופירוט הנושא נמצא בתלמוד בבלי במסכת חולין (דף כ"א עמוד א'). ג. אביו של ירבעם (בן נבט) מלך ישראל. ואמרו חז"ל (במסכת סנהדרין דף ק"א עמוד ב'): שראה סימן של מלכות בעצמו וחשב שהכוונה אליו ולמעשה היתה הכוונה לירבעם בנו, ודרשו את שמו "נבט" - "שניבט ולא ראה" (הביט ולא הבין).

וגם לענין הלמוד מועיל זה, אם תהיה מחשבתו תקיפה מאד כנ"ל בודאי יהיה פן; ובלבד שתהיה המחשבה תקיפה ואחוזה מאד בזה פנ"ל. דהינו למשל שיחשב במחשבתו שיזכה ללמד ולגמור כל הארבעה פוסקים כלם עם כל הפרושים הגדולים, ויחשב ויציר בדעתו באיזה אפן ילמד אותם ובכמה זמן, כגון למשל שיזכה ללמד חמשה דפין ביום אחד עד שיזכה לגמור כלם בשנה אחת, ויכניס מחשבתו בזה היטב היטב בתקף גדול מאד עד שתהיה המחשבה תקיפה ואחוזה בזה מאד, וכיוצא בזה בשאר למודי התורה הקדושה, כגון ש"ס עם הרי"ף והרא"ש וטורים וכו' ותנ"ף וכיוצא, ויכסף וישתוקק ויחשב בזה הרבה בתקף גדול - אזי יזכה שיהיה פן.

ואמר שזה מרמז בדברי רבותינו זכרונם לברכה" במה שאמרו: "מחשבה מועלת אפלו לדברי-תורה", 'מועלת' ממש, דהינו שמועלת ומסייע לזה אפלו לדברי-תורה; ואף-על-פי שרש"י פרש שם בענין אחר, אף-על-פי-כן הוא פן. ולא סיים לבאר הדבר יותר; ואלו ואלו דברי אלקים חיים.

סג

בכל-מדינה ומדינה יש דבר' שחשוב באותה המדינה, ותכף כשמתחיל אותו הדבר יש בו טוב ורע, והטוב הוא מעט, והרע הוא שנה ממש

מקורות והערות

ד. ארבעת חלקי השולחן ערוך עם המפרשים הגדולים. אורח חיים - מ"ז (טורי זהב) ומגן אברהם. יורה דעה - מ"ז (טורי זהב) וש"ך (שפתי כהן). אבן העזר - חלקת מחוקק ובית שמואל. חושן משפט - ש"ך (שפתי כהן) וסמ"ע (ספר מאירת עינים). ה. עיין בנספח אות ג. ו. עיין בנספח אות ד. ז. עיין בנספח אות ה. ח. במסכת סנהדרין דף כ"ו עמוד ב'. כתב המהר"ל בדרך החיים (פרושו למסכת אבות) פרק ד' משנה ה': "כי המחשבה השכלית פועלת, ואין זה דומה למה שאמרו (מסכת סנהדרין דף כ"ו עמוד ב'): 'מחשבה מועלת אפילו לדברי תורה', היינו שלא התחיל בלימוד, אבל התחיל בלימוד כדי ללמד אחרים בודאי השכל גורם שיצא לפועל, כי התורה גורמת זה בעצמה כי השכל הוא שפועל עד שיצא לפועל וכו', ואולי זאת כוונת רבינו שענין תועלת המחשבה לדברי תורה מרומז בדברי הגמרא, למרות שלא כך פשט הדברים. ז. רש"י שם במסכת סנהדרין דף כ"ו עמוד ב': "מחשבה" - דאנת הלב על מוונותיו של אדם, "מועלת" - מהניא לשכחת תלמודו, כלומר גורמת לשכחת הלימוד. י. תופעה חברתית ופעולות בני אדם.

בכל התנועות אֶל-הטוב, פְּדִי שְׁלֵא יִהְיֶה נֶכֶר בֵּין הַטּוֹב וּבֵין הָרָע, וְאוֹתוֹ הַדְּבָר הוֹלֵךְ וְחָשׁוּב עַד הַסּוֹף; כְּגוֹן בְּמִדְיָנָה זֹו - חָשׁוּב בְּעַל-שֵׁם^ל, וּבְאֵמֶת הָיוּ כְּמָה בְּעַל־שְׁמוֹת אֲמִתִּיִּים וְצַדִּיקִים, וְעַתָּה נִתְרַבּוּ הַרְבֵּה בְּעַל־שְׁמוֹת שֶׁל שְׁקֵר^ב.

וְהַכֵּלֶל, שֶׁכָּל מִי שְׁרוּצָה וְחָפֵץ לְכַנֵּס בְּזָה, לְעֶסֶק בְּאוֹתוֹ הַדְּבָר הַחָשׁוּב בְּאוֹתָהּ הַמְּדִינָה, כְּגוֹן בְּעַל-שֵׁם בְּמִדְיָנָה זֹו, הוּא מְצַלִּיחַ בְּאוֹתוֹ הַדְּבָר אִף שֶׁהוּא שְׁקֵר, כִּי בְּאֵמֶת אֵינּוּ יוֹדֵעַ כְּלוּם. רַק שֶׁהַדְּבָר תְּלוּי בַּהֲתַעֲרָרוֹת שְׁלוֹ, אִיךְ שֶׁהוּא מִתְעוֹרֵר וְחָפֵץ בְּאוֹתוֹ הַדְּבָר; וְגַם תְּלוּי בְּהַמְקוֹם שֶׁמִּתְחִיל שֵׁם לְהִנְהִיג אוֹתוֹ הַדְּבָר, אִם הֵתְחִלָּה בְּמְקוֹם שֶׁהֵם מְאֱמִינִים בְּזָה, אוֹ שֶׁמִּתְחִיל עִם נְשִׁים, שֶׁהֵם דְּרָכָן לְהֵאֱמִין בְּכָל דְּבָר - אֲזִי מְצַלִּיחַ, וְאֲזִי יָכוֹל לְהִיּוֹת שְׂאֲחֵר-כֶּף יְאֱמִינוּ בּוֹ גַם אוֹתָם שֶׁהֵם רְחוּקִים מִלְּהֵאֱמִין בְּכָזָה, וְאִם הָיָה מִתְחִיל בְּמְקוֹמָם הָיוּ מִתְלוֹצְצִים מִמֶּנּוּ וְלֹא הָיָה מְצַלִּיחַ כָּלֵל, אִךְ מֵאַחַר שֶׁכָּבַר הִתְחִיל בְּמְקוֹם שֶׁחָשׁוּב שֵׁם וְיֵשׁ לָהֶם אֱמוּנָה, עַל-יְדֵי-זָה יָכוֹל לְהִיּוֹת שְׂגֵם הֵם יִהְיוּ מְכַרְחִין לְהֵאֱמִין בּוֹ, מֵאַחַר שֶׁהוּא מְצַלִּיחַ. אֲבָל יֵשׁ מְדִינָה אַחֶרֶת, שְׂאִין חָשׁוּב שֵׁם כָּלֵל אוֹתוֹ הַדְּבָר, כְּגוֹן מְדִינַת אֲשְׁכְּנָזִי, שְׂאִין לָהֶם שׁוּם אֱמוּנָה בְּבְעַל־שְׁמוֹת, וְשֵׁם אֵין שׁוּם הַצְּלָחָה וְהִתְחִלָּה לְמִי שְׁרוּצָה לְעֶסֶק בְּזָה.

וּכְמוֹ כֵּן עֲנִין הַהֲנַהֲגָה וְהַגְּדָלָה שֶׁל צַדִּיקִים בְּמִדְיָנָה זֹו, וּבְמִדְיָנָה אַחֶרֶת אֵין לָהֶם אוֹתָהּ גְּדָלָה, כְּגוֹן בְּמִדְיַנַּת יִשְׁמַעְאֵל, שְׁנִקְרָאִים 'חֲכָמִים', וְאֵין לָהֶם אוֹתוֹ הַהֲנַהֲגָה וְהַגְּדָלָה כָּלֵל^ב. וְעַל-כֵּן בְּמִדְיָנָה זֹו כָּל מִי שְׁרוּצָה לְעֶסֶק בְּזָה וְלְהִנְהִיג בְּדֶרֶךְ הַצַּדִּיקִים כְּפִי הַנְּהוּג עַתָּה - הוּא מְצַלִּיחַ בְּזָה כְּנ"ל. הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִגְלֶה הָאֵמֶת בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ, אָמֵן.

מקורות והערות

ב. בכל המאפיינים שלו. ל. כינוי לצדיק מפורסם, ה'בעל שם' נקרא כך על שם שיצא שמו בכל הארץ, או על שם שהיו פועלים באמצעות שמות הקודש להושיע אנשים ממצוקותיהם ולהדריכם בעבודת ה'. מ. הפועלים בדרכים שאינן כשרות, או על ידי כוחות הטומאה, או שאינם יודעים כלום ומטעים את הבריות. נ. גרמניה. ס. כלומר שבארצות המזרח אינם רגילים לסגנון ההנהגה של ארמור"י החסידות כפי שהתפתח באוקראינה ופולין, שרבינו מכנה "מדינה זו" שבה היה גר.

במדינה שמתקבלין שם מופתים ומתנהגת בדרך זה, על-ידי זה בעצמו נעשין לפעמים מופתים; ולפעמים אינו עולה בידו.

סד

מן התנשאות וגדלה אין ראיה כלל^ע; פי ההתנשאות הוא דבר בפני עצמו, ולפעמים עשים דבר שעל-ידי זה זוכין לגדלה והתנשאות, וכיון שעלה - לא ירד, ומצינו במלכי ישראל שבשביל דבר אחד זכו למלוכה עד-דור רביעי, כמו שכתוב: "בני רבעים ישבו לך על-פסא ישראל"; ודבר זה באמת קשה להבין, על-כל-פנים זה הדור רביעי מכרח שיפסק אצלו הגדלה והמלוכה, ואפלו אם יעשה דבר זה שעשה זקנו, ויותר ויותר מזה - לא יועיל, מחמת שנגזר כבר שאצלו יפסק המלוכה, והוא צריך לסבל ענש אבותיו (נמצא שהוא פליאה נשגבה מאד, פי אבותיו זכו על-ידי דבר זה לבד למלוכה עד-דור רביעי, והדור הרביעי בעצמו, שכבר מחזק במלוכה מאבותיו - אינו מועיל לו שום דבר, אפלו אם יעשה אותו הדבר שעשה אבי זקנו - לא יועיל לו שתמשך מלכותו יותר לדורות שאחריו, ואפלו אם יעשה מה שיעשה לא יועיל, מאחר שכבר נגזר שאצלו יפסק המלוכה; והוא דבר תמוה מאד, והבין); ובאמת אין אנו מבינים דרכי ה'. על-כל-פנים נמצא שלפעמים אחד עשה דברים טובים הרבה - ואף-על-פי-כן אין לו גדלה, מחמת שמכרח על-פי הגזרה שיפסק אצלו הגדלה כנ"ל; ולפעמים אדם זוכה לגדלה על-ידי דבר אחד אפלו עד-דור רביעי, והבין.

מקורות והערות

ע. כלומר מכך שאדם זכה לכבוד וגדולה אין ראיה כלל על גדולתו האמיתית מצד עצמו. פ. הכוונה למלך יהוא שהשמיד את בית אחאב דבר שהיה לרצון ה' ובעויו (מלכים ב' פרק ט פסוק ו'): "כה אמר ה'...משחתוך למלך אל עם ה' אל ישראל והכיתה את בית אחאב וגו'". ואז, אחר שביצע זאת, אמר ה' אליו (מלכים ב' פרק ו' פסוק ל'): "ויאמר ה' אל יהוא יען אשר הטיבת לעשות הישר בעיני ככל אשר בלבבי...בני רבעים ישבו לך על כסא ישראל", לכן זכה שבני רביעים שלו מלכו, עד המלך זכריהו שנרצח על ידי שלום בן יבש כאמור שם בספר מלכים ב' פרק ט"ו פסוק ו'. צ. מלכים ב' פרק ו' פסוק ל'.

סה

על-ידי שמחה נצולין ממיתת בנים; פי הקלפה העושקת אותם חס ושלום נקראת 'לילית'^פ, והשמחה הוא ההפך ממנה.

סו

הזהיר מאד כמה פעמים להתפלל בכח גדול, להכניס כל-כחו בדבורי התפלה, וכמבאר מזה בספריו הקדושים בכמה מקומות. ואמר כמה פעמים שהאדם צריך להכריח עצמו מאד לתפלה, לא כמו שאומרים קצת שאין להכריח עצמו לתפלה, רק אדרבא, צריכין להכריח עצמו מאד מאד בכל הכחות לתפלה.

שוב אמר: כשאדם מתפלל בכונה, דהינו שמקשר המחשבה אל-הדבור ומטה אָזְנוֹ וְשִׁמְעַ מֶה שֶׁהוּא מְדַבֵּר - אֲזֵי הַכּוּחַ נִמְשָׁכִין מִמִּילָא לְתוֹף דְּבוּרֵי הַתְּפִלָּה; פִּי כָל הַכּוּחַ מְצַפִּין וּמְסַתְּפִין תְּמִיד עַל-זֶה שִׁימְשִׁכוּ וַיִּכְנָסוּ בְּתוֹף דְּבוּרֵי קְדוּשִׁים, עַל-כֵּן כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכוּנָה נִמְשָׁכִין וְנִכְנָסִין כָּל הַכּוּחַ שֶׁלּוֹ מִמִּילָא לְתוֹף הַתְּפִלָּה, וְזוּכָה לְהַתְּפַלֵּל בְּכַח גְּדוֹל אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵינוֹ מְכַרִּיחַ עֲצָמוֹ לָזֶה, פִּי הַכּוּחַ נִמְשָׁכִין מִמִּילָא לְתוֹף דְּבוּרֵי הַתְּפִלָּה כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכוּנָה.

מקורות והערות

ק. הקדמת הוהר (דף י"ד עמוד ב'). ר. זהר במדבר (פרשת פנחס דף רכ"ז עמוד ב' ברעיא מהימנא), ועיין ליקוטי מוהר"ן סימנים ר"ה, רכ"ו. ש. לבח בתפילה יש שתי משמעויות: א' - כוונה מירכית, ב' - בקול רם. כמו שאמרו במסכת שבת (דף ק"ט עמוד ב'): "אמר רבי יהושע בן לוי: כל העונה 'אמן' יהא שמייה רבא מברך' בכל כחו - קורעין לו גזר דינו", ופירש רש"י שם: "בכל כחו" - בכל כוונתו. והתוספות פירשו גם לענות "הא שמייה רבא" בקול רם. ת. ליקוטי מוהר"ן סימן ה' אות ג', סימן מ"ח, תנינא סימן פ"ה, ועוד. א. וכמו שאמר רבינו (לקמן סימן קכ"א) שכשהכריחו אותו למשוך בחבל העונן בספינה עשה עצמו כמתאמץ, אבל למעשה לא השקיע כח כלל, והוכיח את תלמידיו "...כך הוא התפילה שלכם בכח ובכוונה", היינו שאתם רק מראים עצמכם כמתכוונים ולא ממש. ולקמן בסימן ע"ד מובא שאמר: "בענין התפילה לפעמים אין לאדם שום התלהבות בתפילה וצריכין לעשות לעצמו התלהבות וחמימות ולב בוטר להתפילה". ב. ראה לקמן בסימן ע"ה, ובליקוטי מוהר"ן סימן פ'.

סז

מי שאינו שמע וצית לדברי חכמים אמתיים, הוא יכול להשתגע; פי עקר שגגון של כל-המשגעים הוא רק מחמת שהוא אינו צית ושמע לדברי הבעלי-שכל. פי המשגע, אם היה שמע וצית לדברי אחרים שהם הבעלי-שכל - בודאי לא היה משגע כלל, פי אף-על-פי שלפי רוח-שטות וסגגון שלו נדמה לו בברור גמור שהוא צריך לילך קרוע ולהתגלגל באשפה, וכיוצא בזה מדרכי השטות וסגגון, אף-על-פי-כן מאחר שהגדול ממנו אמר לו שאינו צריך לעשות כן, אם היה מבטל דעתו נגד דעת הגדול ממנו בחכמה - בודאי היה מתבטל כל-הסגגון שלו; נמצא שעקר השגגון הוא רק מחמת שהוא אינו רוצה לשמע ולצית לדברי חכמים. והבן הדבר היטב.

סח

הזהיר מאד כמה פעמים על-ענין השיחה בינו לבין-קונו, שכל אדם ידבר וישח בינו לבין-קונו, וישוב עצמו היטב מה הוא עשה בעולם-הזה, וירחם על-עצמו, ויפרש בפיו בתחנונים ופיוסים לבקש ולהתחנן מלפניו יתברך שיזכהו ברחמיו המרבים להתקרב לעבודתו יתברך, וישתדל להמציא לו טענות ובקשות על-זה; וענין שיחה זו יהיה בלשון אשכנז שמדברים בו. וכבר מבאר זאת בספרים הנדפסים, אבל יותר מזה הרבה לדבר עמנו הרבה בענין זה, פי מי שירגיל עצמו לנהג הנהגה זו בכל יום על-כל-פנים שעה אחת - בודאי יזכה להתקרב אליו יתברך באמת; ואף אם לפעמים הוא ראה שמקיים

מקורות והערות

ג. מציית. ד. כלומר יבין את מצבו הקשה בעבודת השם ומתוך כך יתעורר לעזור לעצמו ולהתפלל לרחמי ה'.
ה. ובזמן רבינו היו מדברים בלשון אשכנז (אידיש), ומוה ידון כל אדם לעצמו וידבר בשפה שהוא רגיל בה. ו. ליקומי מוהר"ן סימנים נ"ב, ל"ד, תנינא סימן כ"ה, וכן מסופר שזו היתה עיקר עבודתו של רבינו בימי נעוריו (שבחי הר"ן סימן י').

שיחות סט הר"ן עא

הנהגה זו ימים ושנים ואף על-פי-כן עדין לא זכה להתקרבות פראוי, אף על-פי-כן יחזק עצמו יותר ויותר, פי סוף כל-סוף יועיל לו בודאי. ואמר שדוד המלך עליו השלום יסד מזה ספר תהלים¹; ואמר שעקר ההתבודדות של דוד המלך היה על-מטתו, בעת ששכב על-מטתו וכסה עצמו בסדין², אז היה מדבר ומשיח כל-לבו לפני השם יתברך, כמו שכתוב: "אשחה בכל לילה מטתי, בדמעתי" וכו'. אשרי, אשרי מי שיגיל עצמו לקים הנהגה זו העולה על-הכל.

ועין בספר לקוטי תנינא בדרף ל"ב, ושם לבך לכל מה שנאמר שם בענין זה; ותרגיל עצמך לקים הדברים הנאמרים שם, והשם יתברך יעזר בכל-פעם שתזכה לפתח פיה שתוכל לפרש שיחתך לפניו באמת.

סט

"זמרו למי שמנצחין אותו ושמח"³. פי צריכין לנצח אותו יתברך כביכול, פי אף על-פי שנדמה להאדם שהשם יתברך אינו רוצה לקרבו, מחמת שקלקל הרבה וגם עכשו אינו מתנהג פראוי כרצונו יתברך, אף על-פי-כן צריך האדם לחזק עצמו ביותר, ולהשתטח עצמו לפניו ולפרש בפיו אליו יתברך שירחם עליו ויקרבהו לעבודתו, פי אף על-פי-כן, אני רוצה להיות ישראל. נמצא שרוצה לנצח את-השם

מקורות והערות

1. וכן כתב לקמן בסימן רל"ד: "שאפילו אם עוברים ימים ושנים הרבה ונרמה לו שלא פעל עדין בשחתו ודבריו כלום אף על פי כן אל יפול מזה כלל כי האמת בודאי עושים רושם". ח. ליקוטי מוהר"ן סימן קנ"ו: "כי מזה שמדברים בינו לבין קונו הוא בבחינת רוח הקדש ודוד המלך עליו השלום שהיה מעלתו גדולה מאד יסד מזה ספר תהלים" וכו'. ט. ורבינו הוסיף בסימן רע"ה: "ואמר רבינו ז"ל שתחת המלית הוא גם כן חדר מיוחד כי כשמשלשלין המלית על עינו יכולים לדבר בינו לבין קונו מה שרוצין" וכו'. י. תהלים פרק ו' פסוק ז'. כ. בסוף ספר ליקוטי מוהר"ן תנינא יש כמה תורות ושיחות העוסקות בענין ההתבודדות. ראה שם סימנים צ"ה - ק"א. ל. מסכת פסחים דף ק"ט עמוד א': "מאי דכתיב (תהלים פרק ד' פסוק א') למנצח מזמור לדוד זמרו וגו'" - זמרו למי שנוצחין אותו ושמת. בוא וראה שלא כמידת הקב"ה מידת בשר ודם. בשר ודם מנצחין אותו ועצב, אבל הקב"ה נוצחין אותו ושמת שנאמר (תהלים פרק כ"ו פסוק כ"ג): "ויאמר להשמידם לולי משה בחירי". כלומר משה ניצח את ה' כביכול והניא אותו מלהעניש את בני ישראל, וה' שמח על כך וקרא לו "בחירי" לשון שבה, ועיין עוד בליקוטי מוהר"ן סימן קב"ד.

עב שיחות ע - עא הר"ן

יתברך כביכול; והשם יתברך יש לו שמחה מזה שמנצחין אותו כביכול.

ע

ענה ואמר: היתכן שאנו מניחין את-השם יתברך שיעשה ויחשב לגזר גזרות בעולם (פי אז באותו הזמן נשמע שיוצאין גזרות² על-ישראל חס ושלום); פי אנו צריכין לקרות את-השם יתברך מעסקיו שהוא עוסק בהם, באיזה גזרה וכיצא חס ושלום, לקרות אותו משם שישליף זאת ויפנה אלינו, למה שאנו רוצים לדבר עמו, לבקש ממנו שיקרב אותנו לעבודתו יתברך. פי כשאחד מישראל רוצה לדבר עם השם יתברך, לפרש שיחתו לפניו יתברך, אזי השם יתברך משליף כל-עניניו וכל-הגזרות שרוצה לגזר חס ושלום, וכל העסקים שלו שהוא יתברך עוסק בהם כביכול, והוא משליף הכל ופונה עצמו רק לזה האיש שרוצה לדבר עמו, לפרש שיחתו לפניו לבקש מאתו שיעזרהו להתקרב אליו יתברך.

עא

בענין מה שכתוב בזהר הקדוש: שעל פגם הברית, בפרט מאן דאושיד זרעא בריקניא³ חס ושלום וכו', אין מועיל תשובה - אמר רבנו זכרוננו לברכה שאין הדבר כן, רק על-הכל מועיל תשובה⁴; ואמר שבזה המאמר זהר אין שום אדם מבין הפשט, רק הוא לבד. והכלל שבאמת מועיל תשובה בודאי על-חטא זה, אפלו אם הרבה לפשע חס ושלום

מקורות והערות

מ. עיין בנספח אות ו. ג. זהר בראשית (פרשת ויחי דף ר"ט סוף עמוד ב'), זהר בראשית (פרשת וישב דף קפ"ח עמוד א'). ס. כל המוציא זרע לבטלה, ראה בשולחן ערוך אבן העזר סימן כ"ג. ע. בודר בראשית (פרשת נח דף ס"ב עמוד א'), ובתיקוני זהר (דף ס"ו עמוד א') ובעוד ספרים משמע שתשובה מועילה על פגם זה, (ראה בניצוצי זהר על תיקוני זהר דף ס"ו עמוד א' ובמילואים בסוף הספר). ואולי אפשר לפרש שרבינו מתכוון שרק הוא מבין כיצד גם בודר הנ"ל שאומר שאין מועיל תשובה - גם שם יש משמעות נסתרת שכן תועיל (ובפירוש הרמ"ק שגדפם בומגנו מבאר במאמר זה כיצד מועילה תשובה, ראה בפירוש מתוק מדבש בפרשת ויחי דף ר"ט שם).

שיחות עב הר"ן עג

בְּזֶה. וּכְבָר מִבְּאֵר בְּסִפְרִים הַנְּדַפְּסִים כָּבֵר שְׁעָקֵר הַתְּשׁוּבָה הוּא לְבַל יַעֲשֶׂה עוֹד מִפְּאֵן וּלְהַבְּאֵ; וְהוּא מְכַרְח לְעִבֵר בְּאֵלוֹ הַמְקוֹמוֹת וְהַעֲנִינִים שֶׁהִיָּה בְּתַחֲלָה וּלְהַתְּנִסוֹת שָׁם, וּכְשֶׁמֶרְחֵם עַל-עַצְמוֹ עֲכָשׁוּ וְאִינוֹ עֹשֶׂה עוֹד מֵה שֶׁעָשָׂה מִקֵּדָם, וּמִשִּׁבֵר תִּאֲוָתוֹ - זֶהוּ עָקֵר הַתְּשׁוּבָה.³

עב

כָּבֵר מִבְּאֵר שְׁאִין לְהַשְׁגִּיחַ כָּלֵל עַל-פְּנִיּוֹת וּמַחְשְׁבוֹת-זָרוֹת וּבְלִבּוֹלִים שֶׁבְּתַפְּלָה, רַק לַעֲשׂוֹת אֶת-שְׁלוֹ, לִילֵךְ בְּתַפְּלָתוֹ כְּסִדְרָא, וְלֹא יִשְׁגִּיחַ עַל שׁוֹם בְּלִבּוֹל וּמַחְשְׁבֵה-זָרָה כָּלֵל, רַק הוּא יַעֲשֶׂה אֶת-שְׁלוֹ וְלֹא יַחְזִיר פְּנִיּוֹ לְהִבִּיט עַל-אֵלוֹ הַמַּחְשְׁבוֹת כָּלֵל. גַּם אָמַר שֶׁזֶה טוֹבָה גְּדוֹלָה, מֵה שֶׁבָּאִים עָלָיו מַחְשְׁבוֹת-זָרוֹת וּפְנִיּוֹת, כִּי בְּלֹא זֶה, אִם הִיָּה הָאָדָם מִתְּפַלֵּל הַתְּפִלָּה כְּרְאוּי - לֹא הִיָּה אֶפְשָׁר לְסַבֵּל כָּלֵל אֶת-גְּדֹל עֲצָם הַקְּטָרוּגִים שִׁישׁ עַל-הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא כְּרְאוּי; אֲבָל עַל-יְדֵי שֶׁהַתְּפִלָּה מְלַבֶּשֶׁת בְּמַחְשְׁבוֹת-זָרוֹת, עַל-יְדֵי-זֶה אֵין הַחִיצוֹנִים מְסַתְּפִלִין עָלֶיהָ כָּל-כָּף, וְאֵין הַקְּטָרוּג גְּדוֹל כָּל-כָּף, וְעַל-יְדֵי-זֶה יְכוֹל הַתְּפִלָּה לַעֲלוֹת. וּבּוֹחֵן לְכַבּוֹת הוּא יוֹדֵעַ הָאֱמֶת לְאֱמֶתוֹ, שֶׁאֵף-עַל-פִּי שִׁישׁ לְהָאָדָם פְּנִיּוֹת וּמַחְשְׁבוֹת-זָרוֹת, אֵף-עַל-פִּי-כֵן פְּנִימִיּוֹת מַחְשְׁבָתוֹ הוּא לְהַ' לְבָדוֹ, כִּי פְּנִימִיּוֹת כּוֹנְנִתוֹ בְּתַפְּלָה הוּא הָאֱמֶת לְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ; וְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ בּוֹחֵן

מקורות והערות

פ. ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן מ"ט: "על כן צריך לחזק עצמו מאד בעבודתו בכל מה שיוכל אף אם הוא כמו שהוא ויסמוך על רחמיו המרוכים מאוד בלי שיעור, כי בודאי לא יעזוב אותו אף אם עבר מה שעבר - העבר אין! והעיקר מכאן ולהבא לא יעשה עוד ויהיה שב ואל תעשה... כי גם המחשבה של אנשים כאלו היא גם כן עשה וכו', ודע שעיקר התשובה השלמה היא כשאדם עובר באלו המקומות ממש שהיה מקודם התשובה, כל אחד לפי מה שעבר עליו בימים הקודמים וכו' ועכשיו פונה עורף מהם וכופה יצרו לבלי לעשות עוד מה שעשה - זהו עיקר התשובה השלמה, ורק זה נקרא תשובה". צ. מסכת יומא דף פ"ו עמוד ב': "היכי דמי בעל תשובה? (באיוו דרך מוכח שהאדם חוזר בתשובה) אמר רב יהודה: כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה, מחוי (מראה, מסביר) רב יהודה: באותה אשה, באותו פרק, באותו מקום". וכן פסק הרמב"ם בהלכות תשובה פרק ב' הלכה א'. בפירוש כלי יקר על התורה (במדבר פרק י"ט פסוק כ"א) כתב להתיר לבעל תשובה להעמיד עצמו שוב בנסיון כדי לעמוד בו, ורבי צדוק הכהן מלובלין מביא זאת גם בשם הבעש"ט (מספר רב ייבא), אולם הוא עצמו סובר שלא ניתן להיאמר כך, ואולי רק בעניני היתר (תקנת השבין דף צ"א). ק. ליקוטי מוהר"ן סימן ע"ב בסוף המאמר. ר. הכוחות המנסים לעכב את התפילות מלהגיע למקומן.

עד שיחות עג - עד הר"ן

לְכַבּוֹת, וּמִסְתַּכֵּל עַל פְּנִימִיּוֹת כְּוָנָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ, וּמִקְבֵּל תְּפִלָּתוֹ בְּאַהֲבָה אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא מְלַבֶּשֶׁת בְּמָה שֶׁמְלַבֶּשֶׁת, כִּי פְּנִימִיּוֹת רִצּוֹנוֹ וְכוּנָתוֹ הוּא טוֹב.

וְזֶהוּ: "רַבּוֹת מִחֻשְׁבוֹת בְּלִב־אִישׁ, וְעֵצַת ה' הִיא תְּקוּם", הֵינּוּ שֵׁשׁ מִחֻשְׁבוֹת הַרְבֵּה בְּלִב־אִישׁ בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה, כִּי אִזּוּ בְּאֵין עָלָיו בְּלִבּוֹלִים גְּדוּלִים וּמִחֻשְׁבוֹת רַבּוֹת; אָבֵל "עֵצַת ה' הִיא תְּקוּם", הֵינּוּ פְּנִימִיּוֹת הַנִּקְדָּה שְׁפֵלֵב, מֵה שֶׁבְּפְּנִימִיּוֹת הַמִּחְשְׁבָה מִתְּפֹנֵן לְהַתְּפַלֵּל לְהֵשֵׁם יִתְבָּרֵךְ לְבַד, שֶׁזֶה בְּחִינַת 'עֵצַת ה'', שֶׁמִּתְּפֹנֵן לְהֵשֵׁם יִתְבָּרֵךְ לְבַד בְּפְּנִימִיּוֹת מִחֻשְׁבָתוֹ, זֶה נִשְׁאָר קָיָם, בְּחִינַת "עֵצַת ה' הִיא תְּקוּם" כִּנ"ל. עַל-כֵּן אֵין לְהַסְתַּכֵּל עַל-שׁוּם מִחֻשְׁבוֹת-חַוֵּץ וּפְנִיּוֹת, רַק לְהַתְּפַלֵּל כְּסֹדֵר כִּנ"ל.

עג

יֵשׁ צְדִיקִים שֶׁמְגַלִּין וְאֹמְרִים תִּכְפֹּף מֵה שֶׁהֵם רְאִים, וְאֵלוּ הַצְּדִיקִים נִשְׁמָתָם הוּא מְבַחֲנִת אוֹתִיוֹת 'מְנַצֵּף' ה'; וְזֶהוּ: "מְנַצֵּף" ה' צוֹפִים אֲמָרוּם", אֵלוּ שֶׁהֵם מְבַחֲנִת מְנַצֵּף" ה' שֶׁהוּא בְּחִינַת צְמֻצוּם פִּדְוּעָה, מֵה שֶׁרְאִים וְצוֹפִים - הֵם אֹמְרִים, וְאֵינָם יְכוּלִים לְהַחֲזִיק אֶצְלָם. אָבֵל יֵשׁ צְדִיקִים שֶׁשָּׂרְשָׁם מְבַחֲנִה גְבוּהַ יוֹתֵר, שֶׁהוּא בְּחִינַת הֶרְחָקָה, הֵם יְכוּלִים לְהַחֲזִיק אֶצְלָם כֹּל מֵה שֶׁרוֹאִין.

עד

בְּעֵינֵי הַתְּפִלָּה, לְפַעֲמִים אֵין לְהֶאָדָם שׁוּם הַתְּלַהֲבוֹת בְּהַתְּפִלָּה; וְצָרִיכִין לַעֲשׂוֹת לְעֻצְמוֹ הַתְּלַהֲבוֹת וְחֻמִּימוֹת וְלֵב בּוֹעֵר לְהַתְּפִלָּה. כְּמוֹ לְמַשָּׁל

מקורות והערות

ש. משלי פרק י"ט פסוק כ"א. ת. האותיות מ' נ' צ' פ' כ' הן האותיות הכפולות שיש מהן גם אות רגילה וגם אות סופית. ועל זה נאמר במסכת שבת דף ק"ד עמוד א' כי את האותיות הסופיות צופים (הנביאים נקראים צופים) אמרום, כלומר החזירו את השימוש בהן ("שכחום, וחזרו ויסדום"). א. "מנצפ" ה' הם ה' גבורות, ולכן באים בסוף התיבה לתת גבול ומידה כי כן טבע הגבורות" (מאורי אור מ' כ"ד).

שיחות עה הר"ן עה

שנמצא לפעמים שהאדם עשה לעצמו רגז - עד שבא בכעס ונתרגז, כמו שאמרים העולם בלשון אשפנוז: "ער שניצט זיך איין רגז"; כמו כן ממש בקדשה בענין התפלה, צריכים לפעמים לעשות לעצמו רגז, ויעשה לו חמימות ותבערת הלב בדבורי התפלה אזוי וויא איינר שניצט זיך ארגזי - ועל-ידי-זה יבוא אחר-כך באמת להתלהבות וחמימות הלב בהתפלה, ויזכה שיבער לבו להשם יתברך ויתפלל בהתלהבות גדול.

וכן בענין השמחה, בפרט בשעת התפלה, שצריכין שתהיה התפלה בשמחה גדולה, וצריכין להכריח עצמו לשמח עצמו בכל מה שישכח כדי לזכות לשמחה, ובפרט בשעת התפלה, וכמובא על-פסוק: "אזמרה לאלקי בעודי" וכו', עין שם. ואם לפעמים דעתו מבלבל, ואינו יכול בשום אופן לשמח עצמו - אזי עצתו שיעשה עצמו כאלו הוא שמח; ואף-על-פי שבתחלה עדין אין השמחה באמת בלבו, אף-על-פי-כן על-ידי שעשה עצמו כאלו הוא שמח, על-ידי-זה יזכה אחר-כך באמת לשמחה. ועצה זאת היא עצה גדולה מאד גם בכל הדברים שבקדשה. שבתחלה צריכין לעשות עצמו כאלו הוא להוט אחר אותו הדבר שבקדשה, ואחר-כך זוכין באמת לזה; והבן מאד.

עה

בענין התפלה ספר' רבנו זכרוננו לברכה עמנו הרבה, והזהיר מאד להכריח את-עצמו להתפלל בכונה גדולה, דהיינו לקשר המחשבה

מקורות והערות

ב. נראה בחיי מוהר"ן סימן ע' שזה הענין שאמרו חז"ל במסכת קדושין דף ל' עמוד ב': "לעולם ירגז אדם יצר טוב על יצר הרע", פירוש המילה רוגז בלשון הקודש הוא תנועה ורעדה של התעוררות מחמת פחד או כעס או יציאה למלחמה. ג. מחדד את עצמו לרוגז, מחמם את עצמו לכעס. ד. תהלים פרק קמ"ו פסוק ב'. ה. בליקוטי מוהר"ן סימן רפ"ב: "ע"י שאינו מניח להפיל את עצמו ומחיה את עצמו במה שמחפש ומבקש ומוצא בעצמו איזה נקודות טובות מתוך הרע והפסולת שבו וכו' כנ"ל, על ידי זה נעשין ניגונים כנ"ל, ואזי הוא יכול להתפלל ולומר ולהודות לה". ו. לעשות פעולה חיצונית המורה על הלהיטות למרות שעדיין אינו מרגיש זאת בפנימיותו, על ידי זה בסופו של דבר יגיע ללהיטות אמיתית. ז. סיפר - דיבר.

עו שיחות עה הר"ן

אל-הדבור בקשר אמיץ וחזק, שיטה אנו היטב היטב וישמע מה שהוא מדבר בתפלה, וזה עקר תפלה בכונה. ולא היה מצוה להתפלל עם פונות ממש על-פי כתבי האר"י זכרוננו לברכה אפלו לאותן האנשים שהיו לומדים כתבי האר"י על-פי פקדתו; ואמר שעקר שלמות התפלה הוא "ברוך אתה ה' וכו' כפשוטו, וזה עקר פונת התפלה, שיכון פרוש המלות וישמע היטב מה שהוא אמר.

והיה מתלוצץ מאד מאותן האמרים שאין צריכין להכריח עצמו לתפלה, והיה מזהיר מאד להתפלל בכחות, להכניס כל כחו באותיות התפלה.

ועל המחשבות-זרות הבאים בתוך התפלה - היה מצוה לבלי להשגיח עליהם כלל, רק יעשה את-שלו ויתפלל כדרךכו, ואל ישגיח כלל על-שום בלבול, ואל יחזיר פניו ומחשבתו אליהם כלל, וכאשר מבאר מזה בספרים הנדפסים כבר.^ח

גם אמר רבנו זכרוננו לברכה שאי אפשר להתפלל כל התפלה בכונה כראוי, רק כל-אחד ואחד אינו מתפלל פי אם קצת מהתפלה בכונה, כנראה בחוש שאחד אמר קטרת בכונה, ואחד אמר פסוקי דזמרה בכונה וכו' וכיוצא בזה. וראיתי בכתיביו תורה על-זה, אך לא זכיתי להעתיקה; וקצת מה שאני זוכר משם הוא שזה בחינת מה דאיתא בתקונים דאית מארי דידין ואית מארי דרגלין וכו', זה בחינה הנ"ל, שכל-אחד מתעורר וזוכה להתפלל בכונה חלק מהתפלה כפי בחינתו. על-פן אל יפל לב אדם בראותו שזכה להתפלל קצת בכונה איזה חלק

מקורות והערות

ח. שולחן ערוך אורח חיים (הלכות תפילה סימן צ"ח סוף א'): "המתפלל צריך שיכוין בלבו פירוש המלות שמוציא בשפתיו" וכו' וראה בליקוטי מוהר"ן תנינא סימן ק"ב שאמר לאחד מתלמידיו שלא יתפלל עם כוונות רק יכוון פירוש המילות כפשוטו. ט. ליקוטי מוהר"ן סימן ע"ב. י. תיקוני זהר (דף ל"ב עמוד ב'): יש בעלי ידיים ויש בעלי רגלים, והכוונה שם למלאכים, שלכל אחד מהם יש כח מיוחד ועובר את עבודתו בבחינה אחרת המכונה בשם אחד מהאברים. ובהשאלה גם בענינינו שלכל אדם יש בחינה בתפילה שביכולתו לכוון בה, ויש לזה ערך בפני עצמו.

שיחות עה הר"ן עז

מהתפלה, ופתאם נפסק ואינו יכול עוד להתפלל כראוי בשום אופן, כי זה מכרח כנ"ל, וישתדל להתפלל שאר התפלה בפשיטות גמור.

ואפלו אם לפעמים הוא מיגע עצמו ואינו יכול להתפלל כלל, אף-על-פי-כן אל יפל בדעתו מזה כלל, כי זה כלל גדול, שאסור לפל בדעתו בשום אופן, אפלו אם יעבר עליו מה ואפלו אם אינו יכול להתפלל כלל, רק יכריח את-עצמו על-כל-פנים לדבר דבורי התפלה בפשיטות גמור, כמו תינוק בבית-הספר ממש, ויאמר כף כמה וכמה דבורים בפשיטות גמור; ועל-פי הרב יזכה ברחמי יתברך להתעורר מזה עד שיחזור ויתלהב לבו מאד, ויתחיל פתאם להתפלל בהתעוררות; רק שלא יעמיד זאת לנסיון.

כי בודאי כל-אחד ואחד כפי מה שיודע בנפשו פחיתותו ראוי לו לדעת שהוא רחוק מאד מאד מתפלה, כי תפלה גבה מאד מאד, וגבה יותר מלמוד התורה, ומהיכן יזכה לעבודה גבה כזו; על-פן עליו לעשות את-שלו, להתחיל דבורי התפלה בפשיטות גמור: "אדון עולם אשר מלך" וכו', ויטה אָזְנוֹ מה שֶׁהוּא אֵמֵר, ויצמצם מחשבתו מאד שלא תתפזר מחשבתו לחוץ, רק שתהיה כל מחשבתו בתוך דבורי התפלה, ויתפלל כף כסדר בפשיטות גמור אפלו בלי התעוררות וחיות והתלהבות, וילך כף בתפלתו כמה וכמה מלות או כמה דפין; עד שבתוך-כף יעזרו ה' ברחמי להתעוררות וכו' כנ"ל. ואם לפעמים אינו

מקורות והערות

ב. ראה בליקוטי הלכות (אורח חיים ראש חודש הלכה ה' אותיות ג', ד') שכותב על מאמר חז"ל (מסכת שבת דף א' עמוד א'): "מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה" הדין במי שמאריך בתפילה על השבון לימוד התורה. ופירש רש"י שם ש'חיי שעה' היא התפילה שמתפללין על רפואה, שלום, ומוזנות. ומוהר"נ"ת מבאר שיש שני סוגי תפילות: תפילה על צרכי הגוף בשביל קיום התורה, "שתפילה כזאת בודאי מפילה להתורה וכו' ועל תפילה כזאת הקפידו רז"ל שלא להאריך בה ביותר". אבל סוג התפילה השני הוא "כשאדם מתפלל רק על צרכי נשמתו בעצמו וכו' לזכות ליראת ה' ועבודתו וכו', ותפילה כזאת אינה מפילה להתורה, אדרבא תפילה כזאת היא עיקר קיום התורה וכו', וזאת התפילה היא שוה עם התורה וגבוה ממנה וכו'. נמצא שהתורה והתפילה שניהם שווים בקומתם, ואף גם התפילה גבוה יותר", עיין שם באריכות.

עח שיחות עה הר"ן

זוכה כל התפלה להתעוררות - מה לעשות, אם יזכה יוכל לדבר אחר-כך איזה קפיטל תהלים^ל או בקשה ותחנה אחרת בכונה.

הפלל, שהאדם צריך להכריח עצמו בכל הפחות לכל-הדברים שבקדשה מאד, בפרט לתפלה; ואם אף-על-פי-כן אינו זוכה - אסור לו לפל בדעתו כלל, ויחזק את-עצמו ויחיה את-עצמו בכל מה דאפשר; וכבר מבאר מזה הרבה בספרים הנדפסים^מ. ויזהר מאד להתפלל בשמחה, ולהרגיל עצמו שתהיה התפלה בנגון של שמחה: ויראה לשמח את-עצמו קדם התפלה, ולהחיות את-עצמו בכל מה דאפשר, ולחפש למצא בעצמו איזה נקדה טובה כדי לזכות לשמחה, שיוכל להתפלל בשמחה; וכבר מבאר מזה במאמר: "אזמרה לאלקי בעודי" וכו'^נ, עין שם היטב.

ויש בענין זה של תפלה הרבה לספר, אף אי אפשר לבאר בכתב כי אם קצת ראשי פרקים; והמשכיל החפץ באמת יבין היטב את-כל-דברינו, כי הם עצות נפלאות ונוראות, אמתיות ותמימות.

גם יעין היטב במאמר "תהומות יכסימו", מה שכתב שם על-פסוק:^ז "צהר תעשה לתבה" וכו' בס' ט'^ז ובסימן קי"ב, והטה אונך ושמע ופקח עיניך וראה שם היטב באמת מה דאיתא שם מענין שעקר הוא

מקורות והערות

ל. פרק תהלים. מ. ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן מ"ח: "כשארם נכנס בעבודת ה' או הדרך שמראין לו התרחקות, ונדמה לו שמרחיקין אותו מלמעלה, ואין מניחין אותו כלל להכנס לעבודת ה'. ובאמת, כל ההתרחקות הוא רק כולו התקרבות, וצריך התחזקות גדול מאד מאד לבלי ליפול בדעתו חס ושלום" וכו'. ועיין גם בשיחות הר"ן סימן ק"ב: "ענה ואמר: חזקו ואמצו כל המיוחלים לה' (עפ"י לשון הכתוב בתהלים פרק ל"א פסוק כ"ה). כל המיוחלים (המחכים - אף על פי שלא הגיעו עדיין למדרגה כל שהיא) דייקא, אפילו אם אינכם זוכים לשום קדושה ועבודה חס ושלום רק מיוחלים לבד, אף על פי כן חזקו ואמצו ואל תיפלו משום דבר שבעולם יהיה איך שיהיה" וכו'. נ. ראה בספר חסידים (מאת רבי יהודה החסיד) סימן קנ"ח: "חקור לך אחר ניגונים וכשתתפלל אמור אותן באותו ניגון שגעים ומתוק בעיניך. באותו ניגון אמור תפילתך ותתפלל תפילתך בכוונה, וימשוך ליבך אחר מוצא פיך. לדבר בקשה ושאלה - ניגון שמכין את הלב. לדברי שבח - ניגון המשמח את הלב, למען ימלא פיך אהבה ושמחה למו שרואה לבבך, ותברכהו בחיבה רחבה וגילה". ס. הנדפס בליקוטי מוהר"ן סימן רפ"ב. ע. בראשית פרק ו' פסוק מ"ז. פ. סימן קי"ב נכלל בסימן מ' בליקוטי מוהר"ן, ונאמרו ביה עם המאמר הנדפס בסימן ז' (עין ביאור הליקוטים על תורה מ', וחיי מוהר"ן אות ג').

שיחות עו הר"ן עט

האמת, שפשמבלבלין את-האדם בתפלתו ובעבודתו מאד מאד בכמה מיני בלבולים, העקר הוא האמת, שיראה בתפלתו לדבר על-כל-פנים הדבור באמת בפשיטות באיזה מדרגה שהוא וכו' וכו', עין שם היטב, ועל-ידי-זה תזכה בודאי לתפלה, אם תרגיל עצמך לקיים מה שנאמר שם באמת; גם הוא כלל גדול בכל עבודות ה' כמבאר שם, עין שם.

גם שמעתי שאמר שכל התנועות שעושין בשעת התפלה בידיים וכיוצא, זה בחינת: "וידוהי כתבין רזין" וכו' הנאמר בתקונים.

עו

שמעתי בשמו מכבר שספר שלמד כל הארבעה שלחן-ערוך שלש פעמים: פעם אחת כפשוטו; ופעם שני למד וגמר אותם, והיה יודע בכל-דין ודין מארבעה שלחן-ערוך השרשי שלו בגמרא פרוש רש"י ותוספות; ופעם שלישי למד וגמר אותם, וזכה לידע בכל-דין ודין סוד הכונה של הדין, מפני מה הדין כף על-פי סוד. וכפי הנשמע כל זה היה בימי נעוריו, כי אחר-כך חזר וגמר אותם עוד כמה פעמים.

וידרכו היה תמיד שהיה לומד הרבה הרבה פל-ימיו, עד הסוף, אפלו בעת החולאת הפכד" שהיה לו בסוף, ואף-על-פי שהיה עליו טרחא דצבורא, שהיה עוסק הרבה עמנו ועם פלאנשיו לקרבם לעבודת ה' ולתן לנו עצות בכל עסקינו וכו' וכו', וגם מחו היה משוטט תמיד בהשגות גבוהות ונוראות תמיד וכו' וכו', אף-על-פי-כן היה עוסק בלמוד התורה בפשיטות הרבה בכל-יום ויום, ולא היה טרוד כלל, רק

מקורות והערות

צ. ליקוטי מוהר"ן סימן קי"ב: "כגון למשל שיאמר "ה' הושיעה" באמת, אף על פי שאינו יכול לדבר בהתלהבות והתעוררות כראוי, אף על פי כן יאמר הדיבור באמת כפי מה שהוא" וכו'. ק. "ואצבעו כתבין רזין" תיקוני זהר (תיקון כ"א דף מ"ד עמוד ב). ובתרגום ללשון הקודש: "צדיק הוא מי שמתפלל ויודע להעלות את הרצון למעלה שהרי פיו מוציא שמות, ואצבעותיו (בשעה שעושה עמהן תנועות) כותבין סודות, ועל ידם עולים השמות". ר. מקור כל ההלכות שבשולחן ערוך הוא בתלמוד הבבלי והירושלמי ובפסקי רבותינו הראשונים. ש. עיין בנספח אות ז. ת. עיין בנספח אות ח. א. מחלת השחפת. ב. טרחא דציבורא - טורח הציבור. וכאן הכוונה לעול הנהגת הציבור.

פ שיחות עו הר"ן

תמיד היה בשוב הדעת; ובענין זה היה חדוש נפלא, ואי אפשר לספר מזה כלל, ומחמת זה היה לו פנאי על-כל-דבר.

ותמיד היה למודו במהירות גדול מאד, והיה לומד כמה דפיין פוסק בשעה אחת עם כל הפרושים כלם שסביב הארבעה שלחן-ערוף הנדפסים בכרך גדול, שהם ה'טורי-זהב' וה'מגן-אברהם' וה'באר-הגולה' ו'פרי-חדש' ו'עטרת-זקנים', וכיוצא בהם בשאר החלקים; וספר שבעת שהעולם מכינים עצמן להתפלל בבקר, בעת שמתחילין להתקבץ עד שמתחילין להתפלל - באותה השעה הוא לומד ארבעה דפיין פוסק. וכן כל מה שלמד, גמרא או פוסק וכיוצא, הכל היה במהירות גדול מאד.

וספר עמנו הרבה הרבה בענין זה, שטוב ללמד במהירות ולבלי לדקדק הרבה בלמודו, רק ללמד בפשיטות בזריזות ולבלי לבלבל דעתו הרבה בשעת למודו מענין לענין, רק יראה להבין הדבר בפשיטות במקומו; ואם לפעמים אינו יכול להבין דבר אחד - אל יעמד הרבה שם, ויניח אותו הענין וילמד יותר להלן, ועל-פי הרוב ידע אחר-כך ממילא מה שלא היה מבין בתחלה כשילמד בסדר בזריזות להלן יותר.

ואמר שאין צריכין בלמוד רק האמירה לבד, לומר הדברים בסדר, וממילא יבין, ולא יבלבל דעתו בתחלת למודו שירצה להבין תכף, ומחמת זה יקשה לו הרבה תכף ולא יבין כלל, רק יכניס מחו בהלמוד ויאמר בסדר בזריזות, וממילא יבין; ואם לא יבין תכף - יבין אחר-כך; ואם ישארו איזה דברים שאף-על-פי-כן לא יוכל לעמד על-פונתם - מה בכך, פי מעלת רבוי הלמוד עולה על הכל, וכמו שאמרו רבותינו

מקורות והערות

ג. עיין בנספח אות מ. ד. עיין בנספח אות י. ה. מראה מקום למקורות השולחן ערוך שחובר על ידי רבי משה רבקהש זצ"ל. ו. עיין בנספח אות יא. ז. עיין בנספח אות יב. ח. לבלי להתעכב על דברים שאינם הכרחיים להבנת הלימוד. ט. על ידי קושיות ותירוצים ממקומות אחרים.

שיחות עו הר"ן פא

זכרונם לברכה: "לגמר והדר לסבר", ואף-על-גב דלא ידע מה קאמר, שנאמר: "גרסה נפשי לתאבה" וכו', כי על-ידי רבוי הלמוד, שילמד במהירות ויזכה ללמד הרבה, על-ידי-זה יזכה לעבור כמה פעמים אלו הספרים שלומד, לגמרם ולחזור להתחיל ולגמרם פעם אחר-פעם, ועל-ידי-זה ממילא יבין בפעם השני והשלישי כל מה שלא היה מבין בתחלה, כל מה שאפשר להבין ולעמד על-דבריהם.

ודבר הרבה מאד בענין זה, ואי אפשר לבאר דברים אלו בכתב היטב, אבל באמת הוא דרך יצאה טובה מאד בענין הלמוד, כי על-ידי זה יכולים לזכות ללמד הרבה מאד, לגמר כמה וכמה ספרים, וגם יזכה להבין הדברים יותר מאשר היה לומד בדקדוק גדול, כי זה מבלבל מאד מן הלמוד, וכמה בני-אדם פסקו מלמודם לגמרי על-ידי רבוי הדקדוקים שלהם, ומאומה לא נשאר בידם; אבל פשיטת גיל עצמו ללמד במהירות פנ"ל, בלי דקדוקים הרבה - התורה תתקיים בידו, ויזכה ללמד הרבה מאד גמרא ופוסקים כלם ותנ"ך ומדרשים, וספרי הזהר וקבלה ושאר ספרים כלם, וכבר מבאר שיחתו של רבנו זכרוננו לברכה שטוב לאדם שיעבר בחייו בכל הספרים של התורה הקדושה.

ופעם אחד חשב רבנו זכרוננו לברכה מה שהאדם צריך ללמד בכל-יום, עד שאין היום מספיק, דהינו לגמר בכל-שנה ש"ס עם הרי"ף והרא"ש, וארבעה שלחן-ערוך הגדולים, וכל המדרשים כלם, וכל-

מקורות והערות

י. מסכת שבת דף ס"ג עמוד א': "ליגמר איניש והדר ליסבר" ופירש רש"י שם: "דליגמר איניש - לגרום שמעתא מרביה, ואף על גב דלא ידע לכולהו טעמיה. (ללמוד מרבו ואף על פי שאינו מבין לעומק את כל דבריו), והדר ליסבר - טעמיה" (ואחר כך להתעמק בטעמי הדברים). ב. תהלים (פרק קי"ט פסוק ב'). ומסביר רש"י במסכת עבודה זרה (דף י"ט עמוד א'): "גרסה - לשון 'גרש וברמל' (ויקרא פרק ב' פסוק י"ד) שלא היה טוחן הדיק (טחינה דקה לקמח) אלא כריחים של גרוסות המחלקין חיטה לשנים או לארבע לצורך מאכל. גרסה נפשי לתאבה - מרוב תאותי לתורה הייתי שובר לפי היכולת אע"פ שאיני טוחנה הדיק ליכנס בעומקה". מסביר רש"י שהביטוי לגרום משמעו טחינה ראשונית בלבד, שעל ידה עדיין לא נעשית החיטה קמח. ובהשאלה לענינו הטחינה הוא הלימוד המעמיק ואילו הלימוד הראשוני המהיר נקרא "לגרום". למסכת עבודה זרה דף י"ט עמוד א': "אמר רבא, לעולם לגרום איניש ואף על גב דמשכח ואף על גב דלא ידע מאי קאמר שנאמר 'גרסה נפשי לתאבה' גרסה כתיב ולא כתיב וטחינה". מ. בעיון. נ. לעיל סימן כ"ה.

ספרי הזהר ותקונים וזהר-חדש, וכל-ספרי קבלה מהאר"י ז"ל, גם צריכין ללמד איזה שעור ביום בקצת עיון, ועוד חשב הרבה דברים, גם צריכין לומר תהלים בכל יום ותחנונות ובקשות הרבה הרבה. ואז ספר הרבה מענין זה, שצריכין ללמד במהירות גדול ובזריזות ולכלי לכלבל דעתו בדקדוקים הרבה מענין לענין; והדברים הללו הם בדוקים ומנסים.

גם לא היה מצוה לחזור תכף על-למודו, רק רצונו תמיד היה ללמד הספר או הפוסק שלומד בסדר מראשו לסופו בזריזות, ואחר-כך יתחיל פעם שני ויגמר אותו כלו, וכן פעם אחר-פעם.

גם אמר לבל יהיה נבהל מזה שהזכיר שצריכין ללמד כל-כף בכל-יום; כי גם אם אינו זוכה ללמד כל-כף, אף-על-פי-כן הוא יכול להיות איש כשר באמת. וגם כבר ספר מזה שיכולין להיות איש כשר אפילו אם אינו יכול ללמד כלל, ואפלו צדיק יכולין להיות אף-על-פי שאינו למדן כלל; רק בעל-השגה אין יכולין להיות כ"אם כשהוא למדן בגמרא פרוש רש"י ותוספות, אבל איש כשר וצדיק גמור יכולין לזכות אפלו מי שהוא איש פשוט לגמרי, ו"לא עליו המלאכה לגמור - ואי אתה בן-חורין להבטל ממנה"ם.

עז

כל העולם מלא מחלקת, הן בין אמות העולם, וכן בכל-עיר ועיר, וכן בכל-בית ובית, בין השכנים ובין כל-אחד עם אשתו ובני-ביתו ומשרתיו ובניו; ואין מי שישים על-לבו התכלית, שבכל-יום ויום האדם מת, כי היום שעבר לא יחיה עוד, ובכל-יום הוא מתקרב למיתה.

ודע שהכל אחד, שהמחלקת שבפרטיות בין איש וביתו וכיוצא כנ"ל, הוא גם-כן ממש המחלקת שבין המלכים והאמות; כי כל-אחד מאנשי ביתו הוא בחינת אמה מיחדת, והם מתגרין זה עם-זה כמו שיש מלחמות בין האמות. וגם אפשר להכיר כל-אחד מאיזה בחינה של אמה הוא; כי ידוע מדות האמות, שזה כעסן ורוצח וכיוצא, וכמו כן יכולין למצא בפרטיות בבני-הבית. ואפלו אם אחד אינו רוצה לריב, ורוצה לישוב בהשקט ושלום, עם-כל-זה הוא מכרח להיות גם-כן בתוך המחלקת והמלחמות; כמו שנמצא בין המלחמות שבין המלכים והאמות, שנמצא לפעמים איזה אמה שרוצה לישוב בשלום ואין רוצה שום מלחמה, אדרבא, היתה מרצה להשתחות לחברו כמה פעמים, עם-כל-זה חוטפין אותה גם-כן על-פרחה בתוך המלחמה, שזה אמר שיהיה מצדו וזה להפך, עד שנלחמין עמו גם-כן, כמו כן ממש נמצא בפרטיות במלחמות הבית הנ"ל. כי האדם בעצמו הוא עולם קטן, ונכלל בו כל העולם ומלואו, מכל-שכן האדם וביתו, שנכללין בהם כל-האמות ונלחמין ומתגרין זה בזה כנ"ל.

ועל-כן לפעמים כשאחד יושב לבדו ביער יכול להיות שיהיה נעשה משגע, זה נעשה מחמת שהוא לבדו, ונכללין בו לבד כל-האמות, והם מתגרין זה בזה, והוא מכרח להשתנות בכל-פעם לבחינת אמה אחרת כפי התגברות אמה על-אמה שהם כלם נכללין בו לבדו, ומחמת זה יכול להשתגע לגמרי, מחמת התהפכות הדעות שבו על-ידי התגרות האמות שנכללין בו לבדו כנ"ל; אבל כשהוא בישוב, בין אנשים, יש מקום להמלחמה להתפשט בכל אחד מהבני-בית או בין השכנים כנ"ל. המחלקת שבבית הצדיק הוא גם-כן בחינת מלחמות האמות כנ"ל. גם נכללין שם בחינת מלחמות השבטים שהיו נלחמין זה על-זה, אפרים על-יהודה וכיוצא.

פר שיחות עה הר"ן

וּכְשִׁיבֹא מְשִׁיחַ בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ, אֲזִי יִתְבַטֵּל כָּל מִינֵי מַחְלָקֹת, וַיְהִי שְׁלוֹם גָּדוֹל בְּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "לֹא-יִרְעוּ וְלֹא-יִשְׁחִיתוּ" וְכוּ'.

עה

בְּכָל-מְקוֹם יֵשׁ יִשְׂרָאֵל, אֲפֵלוּ מִי שֶׁעָשָׂה כָּל הָעוֹלוֹת, אֶף-עַל-פִּי-כֵן בְּהִכָּרַח יִמָּצָא בּוֹ אֵיזָה יִשְׂרָאֵל; רַק שְׂיֵשׁ חֲלוּק בֵּין בְּנֵי-אָדָם מְתִי מִתְחִיל הַיִּשְׂרָאֵל, שְׂיֵשׁ בְּנֵי-אָדָם שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל מִתְחִיל אֲצֵלוֹ תַכְף, וַיֵּשׁ שְׂאִין מִתְחִיל אֲצֵלוֹ הַיִּשְׂרָאֵל רַק אַחֲר־כֵּן, אַחֲרֵי שֶׁעָשָׂה עוֹלָה, וַיֵּשׁ שְׂמֵתָאֲחֵר אֲצֵלוֹ הַתְּחִלַּת הַיִּשְׂרָאֵל יוֹתֵר, דִּהְיִינוּ אַחֲרֵי שֶׁעָשָׂה כְּמָה עוֹלוֹת, וְכֵן יֵשׁ שְׂמֵתָחִיל אֲצֵלָם בְּאַחֲרֵי יוֹתֵר, אֲבָל אֶף-עַל-פִּי-כֵן יִמָּצָא גַם בּוֹ אֵיזָה יִשְׂרָאֵל, רַק שֶׁהוּא מְאַחֵר הַרְבֵּה.

כְּגוֹן לְמַשָּׁל שֶׁהִיא מַעֲשֵׂה שְׂרָאֵי תִי בְּכַפֵּר, שֶׁבָּא אִישׁ-חִיל וְצוּהָ שֶׁיִּתְנוּ לוֹ הַסּוּסִים עַל-הַפֶּאטְשֵׁט, וְשִׁחְדוּ אוֹתוֹ בְּמִמּוֹן; וְאַחֲר־כֵּן בָּא הַשָּׂנִי, וְהִסִּית אוֹתוֹ הָרֵאשׁוֹן שֶׁיִּקַּח גַּם-כֵּן הַסּוּסִים כִּנְ"ל, וְשִׁחְדוּ אוֹתוֹ גַּם-כֵּן; וְאַחֲר־כֵּן בָּא הַשְּׁלִישִׁי, וְהָיָה צָרִיף בְּאֵמֶת סוּסִים עַל-הַפֶּאטְשֵׁט, וְרָצָה גַם-כֵּן לְקַח הַסּוּסִים, וְהִלֵּךְ הַבְּעַל-כֶּפֶר וְהִתְחַנֵּן לְפָנָי הָרֵאשׁוֹן שֶׁהִיא אֲדוֹן" שֶׁיִּנְיַחֵהוּ, וְעֵתָה נִשָּׂא לוֹ פָּנִים הָאִישׁ-חִיל הָרֵאשׁוֹן, וְצוּהָ לְהַנִּיחוֹ וְלֹא יִקַּח אֲצֵלוֹ הַסּוּסִים. נִמְצָא שֶׁאֲצֵל זֶה הַגְּזֵלָן, הָאִישׁ-חִיל הָרֵאשׁוֹן הַנִּ"ל, הַתְּחִיל הַיִּשְׂרָאֵל אַחֲרֵי שֶׁעָשָׂה שְׂתִי עוֹלוֹת כִּנְ"ל, וְאַזִּי הַתְּחִיל אֲצֵלוֹ הַיִּשְׂרָאֵל וְצוּהָ לְהַנִּיחוֹ; כִּי אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא גְזֵלָן וְעָשָׂה עוֹלוֹת כְּאַלֵּה, אֶף-עַל-פִּי-כֵן בְּפַעַם הַשְּׁלִישִׁית הַתְּחִיל הַיִּשְׂרָאֵל, וְהִכָּרַח לְהַנִּיחוֹ. נִמְצָא שֶׁבְּכָל-מְקוֹם יֵשׁ יִשְׂרָאֵל, רַק שֶׁהַחֲלוּק מְתִי מִתְחִיל הַיִּשְׂרָאֵל כִּנְ"ל, וְהִבֵּן.

מקורות והערות

צ. ישעיהו פרק ו"א פסוק ט', פרק זה מתחיל בפסוק "ויצא חמר מגזע ישי וגו'" שהוא כינוי למשיח. חיי מוהר"ן סימן תקמ"ו: שכבר נתבטלו הרבה שמויות מן העולם, אבל שמות המלחמה עדיין לא נתבטלה. ורבינו לעג מאד לחכמי האומות שמנסים להמציא כלי נשק שיהרגו אלפי נפשות בבת אחת, וסיים: "וכי יש שמות יותר מזה, לאבר ולהרוג נפשות רבות בחינם". (כלומר בלי שום סיבה). ק. איש צבא. ר. הפאטשט - הרואר. ש. בעל סמכות יתר.

שיחות עט הר"ן פה

וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁכְּתוּב בְּזֵהר הַקְּדוֹשׁ שֶׁגַם בְּסֵטְרָא דְשִׁמְאֵלֵא יֵשׁ יְמִין וְשִׁמְאֵל, רַק שְׂיָמִין שְׁלֵהֶם רְחוּק הַרְבֵּה אֶפְלוּ מִשִּׁמְאֵל שֶׁל הַקְּדוּשָׁה; נִמְצָא שֶׁגַם בְּהֵסְטְרָא-אַחֲרָא יֵשׁ יְמִין, בְּחִינַת יֵשׁ, רַק שְׁהֵימִין וְהֵיִשָּׁר שְׁלֵהֶם מִתְחִיל מְאֹד מְאֹד אֶפְלוּ מִן הַשִּׁמְאֵל שֶׁל הַקְּדוּשָׁה, וְהֵבִין.

עט

מֵה שֶׁשָּׁאָדָם מִתְחִיל לְכַנֵּס בְּעִבּוּדַת הַשֵּׁם וּלְהִתְקַרֵּב לְצַדִּיק הָאֱמֻת בְּאִים עָלָיו הִרְהוּרִים וּבִלְבוּלִים גְּדוּלִים - זֶה כְּמוֹ לְמִשְׁלַל כְּלֵי מַיִם, שֶׁמִּתְחִלָּה נִרְאָה כְּאִלוֹ הַמַּיִם צְלוּלִים, וְאַחֲרֵי-כֵן כְּשֶׁשׁוּפְתִין וּמַעֲמִידִין הַמַּיִם אֶצֶל הָאֵשׁ וּמִתְחִיל לְהִתְבַּשֵּׁל אֲזִי מִתְבַּלְבֵּל הַמַּיִם, וּמַעֲלָה הִרְתִּיחָה כָּל-הַפְּסֻלֹת שֶׁהָיָה בְּמַיִם, וְעוֹלָה כָּל-הַפְּסֻלֹת לְמַעְלָה, וְצָרִיף שְׂיַעֲמַד אֶחָד לְהִסִּיר חֲלָאֵת וּפְסֻלֹת הַמַּיִם בְּכָל-פַּעַם; וּמִתְחִלָּה נִדְמָה כְּאִלוֹ הַמַּיִם צְלוּלִים לְגַמְרִי, וְאַחֲרֵי-כֵן נִרְאָה הַפְּסֻלֹת שֶׁבְּמַיִם הָעוֹלָה בְּכָל-פַּעַם לְמַעְלָה, וְאַזִּי, כְּשֶׁמְסִירִין בְּכָל-פַּעַם חֲלָאֵת וּפְסֻלֹת הַמַּיִם, אֲזִי אַחֲרֵי-כֵן נִשְׁאָרִין הַמַּיִם צְלוּלִים וְזָפִים בְּאֱמֻת כְּרָאוּי.

כְּמוֹ כֵּן מִמֶּשׁ קָדָם שֶׁמִּתְחִיל הָאָדָם לְכַנֵּס בְּעִבּוּדַת ה' אֲזִי הַטוֹב וְהָרַע מְעַרְבִין בּוֹ, וּמִחֲמַת שֶׁהֵם מְעַרְבִים מְאֹד אֵין נִרְאָה הַפְּסֻלֹת וְהָרַע שָׁבוּ כָּלֵל, פִּי הֵם מְעַרְבִים יַחַד לְגַמְרִי, הָרַע עִם הַטוֹב. אַךְ אַחֲרֵי-כֵן, כְּשֶׁמִּתְחִיל לְכַנֵּס בְּעִבּוּדַת הַשֵּׁם וּמִתְקַרֵּב לְצַדִּיק הָאֱמֻת, אֲזִי מִתְחִיל לְהִזְדַּכֵּךְ וּלְהִתְבַּרֵּר, וְאַזִּי עוֹלָה הַפְּסֻלֹת וְהָרַע בְּכָל-פַּעַם לְמַעְלָה כְּמִשְׁלַל הַנֵּל; וְצָרִיף שְׂיַעֲמַד אֶחָד שְׂיַסִּיר מִמֶּנּוּ חֲלָאֵתוֹ וּפְסֻלָּתוֹ בְּכָל-פַּעַם, וְאַזִּי יִשָּׁאֵר אַחֲרֵי-כֵן זָךְ וְצָלוּל לְגַמְרִי בְּאֱמֻת כְּרָאוּי.

מקורות והערות

ת. סטרא דשמאלא - צד שמאל. כינוי לצד המנגד לקדושה. א. מנוחים את הכלי על הכירה. ב. מתעוררת תנועה במים. ג. חלאת - זוהמה. יחזקאל (פרק כ"ד פסוק ו'): "...סיר אשר חלאתה בה וגו'", ופירש רש"י: "חלאתה - זוהמתה שמוציאין מעל פיה על ידי הרתחתה".

הָיָה אָפְשָׁר לְהוֹצִיא הַפְּסֻלִת וְהַרְפֵּשׁ מִיַּד מְהַאֲנָשִׁים שֶׁהָיוּ בְּגִשְׁמִיּוֹת מִתְחַלְּלֵה וְנִתְקַרְבוּ לַהֵשֶׁם יִתְבָּרֵךְ, אֲךָ מָה יִהְיֶה, אִם יִהְיֶה מוֹצִיא הַרְפֵּשׁ - יוֹצִיא הַרְפֵּשׁ עִם הַמַּח, מֵאַחַר שֶׁמְעַרְבֵי הַכֹּל יַחַד; עַל-פֶּן הַהִכָּרַח לְהִיּוֹת מִתּוֹן מִתּוֹן, עַד שֶׁיִּזְדַּכֵּךְ מְעַט מְעַט.

פ

בְּנֵי-אָדָם יֵשׁ לָהֶם כַּח לְמַנְעַ וְלַהֲסִית אֶת-הָאָדָם, לְרַחֲקוֹ מֵעֲבוּדַת הַבּוֹרָא וּמִצְדִּיקֵי אָמֶת - יוֹתֵר מִן הַיִּצְר־הָרַע; כִּי הַיִּצְר־הָרַע אֵין לוֹ יִכְלֹת רַק כְּפִי כַחוֹ, כְּפִי בַחֲיִנַת הַיִּצְר־הָרַע מֵאִיזָה הָעוֹלָם שֶׁהוּא, אֲבָל הָאָדָם הוּא כְּלָלִיּוֹת, שֶׁכְּלוּל מִכָּל הָעוֹלָמוֹת, וְעַל-כֵּן מְנִיעוֹת שֶׁל בְּנֵי-אָדָם הֵם יוֹתֵר מִמְּנִיעוֹת הַיִּצְר־הָרַע.

פא

בְּנֵי-אָדָם הֵם מוֹנְעִים גְּדוֹלִים מְאֹד. וְדַע: אִם הָיָה הָאָדָם לְבָדוֹ וְלֹא הָיָה אֲצִלוֹ בְּנֵי-אָדָם אַחֲרֵים לְמַנְעוֹ, אֲף-עַל-פִּי שֶׁגַּם אֲזֵי הָיוּ בְּאִים עַל-הָאָדָם כָּל-הַבְּלָבוּלִים וְכָל-הַמַּחְשָׁבוֹת הַטּוֹרְדוֹת וְכָל-הַמְּנִיעוֹת, אֲף-עַל-פִּי-כֵן בְּוַדָּאֵי הָיָה מְטָה עֲצָמוֹ לְדַרְךְ הַחַיִּים; כִּי סוּף כָּל-סוּף הָיָה נוֹטָה תָּמִיד לְדַרְךְ הָאָמֶת, וְאִפְלוּ אִם הָיָה עוֹבֵר עַבְרָה חֵס וְשָׁלוֹם רַחֲמָנָא לְצַלָּן, אֲף-עַל-פִּי-כֵן בְּוַדָּאֵי הָיָה מִתְחַרֵּט חֲרָטָה גְּדוֹלָה מְאֹד בְּכָל-פַּעַם, וְסוּף כָּל-דְּבָר הָיָה נִשְׁאָר אֲצֵל הָאָמֶת.

אֲבָל כְּשֵׁי שׁ בְּנֵי-אָדָם הַמְּבַלְבְּלִים, דְּהֵינּוּ כְּשֶׁהָאָדָם מִתְחַבֵּר חֵס וְשָׁלוֹם לְאִיזָה חֲכָמִים בְּדַעְתָּם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אִיזָה יְדִיעָה בַּחֲקִירָה וּפִילִּסוֹפִיָּא, אוֹ לְכַת לְצִים, וְהֵם הַחֲכָמוֹת הַנְּהוּגִים עֲכָשׁוּ שֶׁעֲשִׂים לִיצְנוּת מִכְּמָה דְּבָרִים

מקורות והערות

ד. זהו שמות (פרשת פקודי דף רס"ב סוף עמוד ב'): "דכמה סמרון ודרגין אית ליצר הרע" וכו' (שכמה צדדים ומדרגות יש ביצר הרע) עיין שם. ה. כמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות פרק ו' הלכה א': "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו נוהג כמנהג אנשי מדינתו" וכו', עיין שם.

שיחות פב הר"ן פו

שְׁבַקְדָּשָׁהּ כִּדְוַע הַיֵּטֵב לְמִי שֶׁבָּקִי בְּחֻמּוֹת וְלִיצְנוֹת אֱלוֹ, זֹאת הַמְּנִיעָה וְהַבְּלוֹל הוּא גְרוּעַ מֵהַפֶּלֶל, כִּי אֱלוֹ הַחֻמּוֹת הֵם מְבַלְבְּלִים וּמוֹנְעִים בְּיוֹתֵר, כִּי כָל־דְּרָכָיו נֶעֱשִׂין לוֹ מִישׁוֹר חֵס וְשְׁלוֹם עַל־יְדֵי הַחֻמּוֹת, הֵן שֶׁל פִּילוֹסוֹפִיָּא, שְׁזֹאת הַחֻמָּה מְזַקֶּת בְּנֻדָּאֵי מְאֹד מְאֹד כְּמִבְּאֵר לְעֵילָּה, וְכֵן הַחֻמּוֹת וְהַלִּיצְנוֹת הַנִּלְשָׁל שֶׁל אֲנָשִׁים הַנְּדַמִּין כְּכֹשְׂרִים הִיא מְזַקֶּת גַּם־כֵּן מְאֹד מְאֹד; כִּי בְּאֵמֶת הַכֹּל אַחַד, כִּי הַחֻמּוֹת וְהַלִּיצְנוֹת שֶׁלָּהֶם הִיא מְמַשׁ כְּמוֹ הַפְּפִירוֹת שֶׁל הַפִּילוֹסוֹפִיָּא, וּבְאֵמֶת גְרוּעַ יוֹתֵר הַחֻמּוֹת וְהַלִּיצְנוֹת שֶׁלָּהֶם מְחַכְמֶת הַפִּילוֹסוֹפִיָּא, כִּי מְחַכְמֶת הַפִּילוֹסוֹפִיָּא הַכֹּל בְּרַחִים, כִּי רַב יִשְׂרָאֵל הֵם בְּרַחִים מְאֹד מִפִּילוֹסוֹפִיָּא, מְחַמֶּת שֶׁהֵם יוֹדְעִים שֶׁפִּילוֹסוֹפִיָּא מְזַקֶּת מְאֹד וּמוֹרְדֶת אֶת־הָאָדָם לְשֹׂאוֹל תַּחְתִּיּוֹת חֵס וְשְׁלוֹם רַחֲמָנָא לְצִלָּן, אֲבָל זֹאת הַלִּיצְנוֹת וְהַחֻמּוֹת הַנִּלְשָׁל אֵין הָאָדָם בְּרַח מֵהֶם כָּל־כָּף, מֵאַחַר שִׁיּוּצָאִין מִפִּי אֲנָשִׁים הַנִּרְאִין כְּהַגּוֹנִים, וּמְלַבִּישִׁין הַכֹּל בְּדְרָכֵי אֵמֶת, כְּאֱלוֹ הָאֵמֶת עִמָּהֶם, עַל־כֵּן אֵין הָאָדָם בְּרַח מֵהֶם כָּל־כָּף, וְהֵם מְזַקִּים וּמְבַלְבְּלִים וּמוֹנְעִים אֶת־הָאָדָם מְאֹד מְאֹד מֵעֲבוֹדַת הַבּוֹרָא יִתְבָּרֵךְ בְּאֵמֶת. אֲשֶׁרֵי הַזּוֹכָה לִילָךְ בְּדַרְךְ אֵמֶת לְאֵמֶתוֹ וְלִהְיוֹת תָּם וְיָשָׁר, יֵרָא אֱלֹקִים וְסָר מֵרַע¹, בְּלִי שׁוֹם חֻמּוֹת כָּלָל.

פב

”בְּזֹאת יִדְעָתִי כִּי־חֻפְצָתָּ בִּי, כִּי לֹא־יָרִיעַ אִיבִי עָלַי²”: בְּזֶה שְׂאִיבִים שְׁלִי אֵינִם רָעִים, כִּי צְדִיקִים חוֹלְקִים עָלַי, בְּזֹאת יִדְעָתִי כִּי־חֻפְצָתָּ בִּי³.

מקורות והערות

1. בימי רבינו היו הרבה קבוצות של מתחכמים כאלו מבני עמנו, ראשוני המשכילים, שכלפי חוץ נראו כתיממים כמו שכותב בהמשך דבריו כאן, וראשית מעשיהם היתה הרפסת ספרי הומור וליצנות מדברים שבקדושה. 2. באוצר היראה (ערך 'בנסת קהל צבאות' מהדורא בתרא אות ז') מביא המעתיק שיחה ששמע בשם רבי נתן שאמר: "...ופתח הטומאה הוא ליצנות וסמך על דברי רבותינו ו"ל שאמרו (מסכת יומא דף ל"ח עמוד ב'): "בא ליטמא פותחין לו שנאמר "אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן" (משלי פרק ג' פסוק ל"ד). ח. בסימן ה'. 3. אויב פרק ב' פסוק ג'. 4. תהלים פרק מ"א פסוק י"ב. 5. וכן כתב רבינו בליקוטי מוהר"ן סימן רפ"ג: "נמצא שהמחלוקת של צדיקים, הוא נמשך מהתורה וכו' וזה שביקש דוד (תהלים פרק כ"ג פסוק ו') "אך טוב וחסד ירדפוני וגו'" - שבכל עת שיהיה עלי רדיפות ומחלוקת שיהיה המחלוקת רק משם, מבחינת טוב וחסד" וכו'.

בענין היראות והפחדים, שאדם מתירא ומתפחד על-פי הרב מכמה דברים או מבני-אדם שאינם יכולים להזיק לו כלל, והדבר נראה שרק בסוף, כשהאדם נסתלק ושכב על-הארץ ורגליו אל-הדלת, אז יהיה לו ישוב-הדעת באמת, ויסתכל על-עצמו ויראה האמת, שכל היראות והפחדים שהיה מתירא מאיזה בני-אדם שעמדו כנגדו היה הכל שטות והכל, ובחנם היה לו יראות ופחדים מהם, כי מה-יעשה לו אדם; וכן לענין התאוות, כי אז יראה היטב אשר בחנם כלה בהכל ימיו, ובשטותים ובבלבולים כאלו, ומי הכריח אותו לזה וכו', כי רק אז יראה האמת היטב היטב.

ובאמת יש בזה דברים בגו, כי יש דברים אצל האדם שאותו הדבר הוא מתירא ומתפחד ממיני הפחדים שהוא מתפחד מהם; ואף-על-פי שהוא יודע בדעתו בברור חזק שאותו הענין שהוא מתפחד ממנו אינו יכול לעשות לו כלל, אף-על-פי-כן יש לו פחד גדול מאד ממנו, כי אותו הדבר שיש אצל האדם הוא מתפחד. כמו שאנו רואין שנמצאים כמה בני-אדם שהם פחדנים גדולים, שיש להם פחדים של שטות, והם בעצמן יודעים שזה הדבר אינו כלום, ואף-על-פי-כן הם מתפחדים מאד, וכן אנו ראים שמשמפחידין את-האדם מאחריו, שבאין עליו מאחריו פתאם בבהלה בקול פחד, אזי הוא תכף מתפחד מאד קדם שמתחיל הדבר לכנס בדעתו כלל, שעדין אינו יודע כלל שום דבר, כי באו עליו פתאם מאחריו, ואף-על-פי-כן הוא מתפחד תכף ומיד, קדם שהתחיל הדעת לידע מענין הפחד; ומאחר שעדין לא

ל. עיין גם ליקוטי מוהר"ן סימן ט"ו סוף סעיף ב'. מ. המנהג היה להשכיב את המת על הרצפה בביתו, ורגליו לבוון דלת היציאה. נ. גו בארמית - תוך. כלומר: יש משמעות פנימית נסתרת בתוך הענין. ס. כח פנימי שהוא בלתי מודע לו, והוא הגורם לו לפחד.

שיחות פד הר"ן פמ

התחיל דבר הפחד לכנס בהדעת כלל, אם-כן איך שיך להתפחד? אף באמת עקר הפחד של האדם הוא שיש דבר אצל האדם שאותו הדבר הוא מתפחד.

וכן בענין התאוות הוא גם-כן כן ממש, שאף-על-פי שהאדם יודע שהתאוה הזאת הוא שטות והבל, אף-על-פי-כן יש דבר אצל האדם שהוא מתאוה התאוה, אף-על-פי שהאדם יודע שהוא הבל גמור.

ועל-כן בודאי אם האדם יישב עצמו היטב היטב - בקל יוכל לסלק ממנו כל-היראות והפחדים וכן כל-התאוות, מאחר שידע שבאמת אינם פלוג, רק שיש דבר אצלו שהוא מתירא ומתאוה, על-כן בקל יוכל לשבר ולסלק הכל. כי האדם הוא בעל-בחייה, ובקל יוכל להרגיל דעתו לסלק ממנו אותו הדבר שממנו באים כל-הפחדים שלו וכל-התאוות כנ"ל.

פד

"ואל תאמר שהשאל והקבר בית-מנוס לך"^פ: כי בעולם-הזה, שיש להאדם טרדות ועל הפרנסה, יכול להיות שיעקץ וינשף אותו פרעוש - והוא לא ירגיש, מחמת שמחשבתו טרודה באיזה מחשבה של פרנסה וכיוצא; אבל שם בקבר, שאז אין להאדם שום טרדה ושום מחשבה אחרת, אז הוא שמע אפלו הרחיש וההלוח של התולעים, איך הם רוחשים וכאים אליו, ומרגיש הצער של כל-נשיכה ונשיכה,^ג ואין שום דבר שיטרידהו וימנעהו מגדל צערו הקשה רחמנא לצלן.

מקורות והערות

ע. נטייה פנימית בלתי מודעת לתאוה. פ. בית מנוס - מקום מקלט מהעונש. מסכת אבות פרק ד' משנה כ"ב, לשון המשנה הוא: "ואל יבטיחך יצרך שהשאל בית מנוס לך". צ. כפי שאומרת הנמרא במסכת ברכות דף ו"ח עמוד ב' (על הפסוק באיוב פרק י"ד פסוק כ"ב): "אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל, ואמר רבי יצחק: קשה רמה למת כמחט בבשר החי".

פה

אחד שאל אותי על-ענין נסיעה לאיזה מקום, אם יסע לשם. השיב לו: כשראה אדם נסיעה לפניו אין לו להתעקש למנע מזה, לישוב בביתו דוקא, כי בכל מקום שאדם נסע לשם הוא מתקן שם איזה דבר^פ; רק שיזהר להיות שמור מן-העברה חס ושלום, אבל כשהוא רק שמור מן העברה חס ושלום איזי כל-אדם מתקן בכל-מקום שהוא נסע לשם, אפלו איש פשוט לגמרי.

כי בכל מקום שהאדם בא לשם הוא עשה שם בודאי איזה דבר שבקדשה על-כל-פנים, כי מתפלל שם ואכל שם, ומברך על-אכילתו לפניו ולאחריו וכיוצא בזה, כי בודאי איש ישראלי, אפלו הפחות שבפחותים, על-כל-פנים הוא עשה כמה דברים שבקדשה בכל-מקום אשר הוא שם; ועל-פן בודאי האדם מכרח מן-השמים להיות שם באותו מקום דוקא, כדי שיתקן שם מה שהוא דיקא צריך לתקן שם.

על-פן הוא טובה לפניו מה שנודמן לו נסיעה לשם, כי אולי היה מכרח לבוא לשם בשלשלאות של-ברזל, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה על יעקב אבינו^ו: "ראוי היה יעקב לירד למצרים בשלשלאות של-ברזל, אלא וכו', כמו כן הוא בכל-אדם, שהוא טובה לפניו מה שמזדמן לו נסיעה לשם, כי בלא זה אולי היה מכרח לירד לשם בשלשלאות וכו' חס ושלום כנ"ל. וכל זה דבר עם איש פשוט לגמרי; כי אפלו איש פשוט לגמרי מישאל מתקן גם-כן בכל-מקום שהוא,

מקורות והערות

ק. עיין בליקוטי מוהר"ן תנינא סימן ס"ב: "הנסיעות שבני ישראל נוסעין ממקום למקום הם מכפרין על (מה שאמרו ישראל במעשה העגל) אלה אלוקיד ישראל (שמות פרק ל"ב פסוק ד') - היינו על פנים עבודה זרה וכו' ועל ידי הנסיעות של ישראל נתכפר" וכו'. ר. שנוהר על כל פנים להישמר מן העבירה. ש. מסכת שבת דף פ"ט עמוד ב': "אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שזכותו גרמה לו דכתיב (הושע פרק י"א פסוק ד') "בחבלי אדם אמשכם בעבותות אהבה" וכו'. וכתב שם המהרש"א בחידושי אנרות: "בחבלי אדם וגו' רצונו לומר: בזכותו של יעקב משכו אותו בחבלי אדם, דהיינו ע"י יוסף ולא בשלשלאות. ובעבותות אהבה, של יוסף כמו שכתוב: "וישראל אהב את יוסף מכל בניו" וכו'.

שיחות פו הר"ן צא

ובלבד שיהא שמור וכו' כנ"ל (וסוד זה מרמז ב'פרי-עין-חיים' בפער קריאת שמע"ה בכונות זכירת יציאת מצרים, עין שם והבן).

פו

מה שאמרים על-החתנה מלתא דבדיחותא, ואמרים מקדם: 'עלא' - רמז שאשה עולה עמו ואינה יורדת עמו; וזה: 'עלא' - במלתא דבדיחותא, הינו עולה עמו לכל שמחה וטוב ותענוג, אבל אינה יורדת עמו.

מה שמכסין את-הפלה בדעק-טויף - פי הפלה רומזת לרחל, "עולימתא שפירתא דלית לה עינין"; גם רמז על-בחינת "פבוד אלקים הסתר דבר".

מה שמשליכין אפיין - לרמז... (חסר). וזה שמשליכין על-החתן אפיין, לרמז: "אל-אשר יהיה-שמה הרוח ללכת, שמה ילכו האופנים"; והחתן הוא בחינת רוח.

מה שנותנין כל-אחד מעות שקורין "שבת" בשביל המרקדין - על-שם "מלכי צבאות ידון ידון"; הינו הם מרקדין, וינות בית תחלק

מקורות והערות

ת. פרק ג'. א. מלתא דבדיחותא - דברי שחוק ושמחה הנהוגים להיאמר בחתונה על ידי בדתנים. ב. את דברי הברדכות היו מתחילים בקריאת זיוו "עלא" שבהברה אשכנזית נשמע כמו "עולה", מילה המזכירה את ההלכה של "עולה עמו ואינה יורדת עמו" (מסכת כתובות דף מ"ח עמוד א') שהאשה זכאית לעלות ברמת חייה הכלכליים יחד עם בעלה למרות שהדבר לא סוכם מראש, לעומת זאת אינה חייבת לוותר על המובטח לה במקרה והוא מוריד את רמת חייו. ועל ידי שאומרים זאת לפני דברי הברדכות, מרמזים ברכה לחתן שתעלה עמו כלתו לכל שמחה וטוב. בשיחה זו רבינו מסביר רבים ממנהגי החתונה, השיחה נאמרה בשנת תקס"ג לפני חתונתה של שרה בת רבינו. בזמן החתונה אמר רבינו את סימן מ"ט בליקוטי מוהר"ן. ג. דעק-טויף - הינומה, שאיתה מכסים את פני הכלה לפני החופה. ד. עלמה יפה שאין לה עיניים. זהר שמות (פרשת משפטים דף צ"ה עמוד א'). ה. משלי פרק כ"ה פסוק ב'. ו. גרעיני חיטה אפויין וכדומה. ז. שצליל המלה אופן דומה למלה אופן, היינו אופן המרכבה. ח. עפ"י לשון הכתוב ביחזקאל פרק א' פסוק כ', ומפרש שם רש"י: הרוח - הרצון. ט. המנהג היה כשהברדכנים מסיימים מחזור בדיחות הם אומרים "שבת" ואז הופכים כובעם ואוספים כסף מהנוכחים ורבינו נותן מעט למנהג זה. י. תהלים פרק ס"ח פסוק י"ג, והכוונה היא למלאכים, כמוכא במסכת שבת דף פ"ח עמוד ב'.

שָׁלַל^ב, הם נותנין מעות 'שבת' בשביל המרקדין. החתנה היא בחינת סיני, כמו שכתוב^א: "ביום חתנתו" - זה מעמד הר סיני^ב, ו'סיני' גימטריא 'סלם'; וכתוב: "והנה מלאכי אלקים עלים וירדים בו"^ג, הינו רקודין, שבשעת רקודין עולה ויורד, פי כן דרך רקודין, שעולה את-גופו ויורד את-גופו. ומה שקורין זאת המעות 'שבת', פי ראשי-תבות "ונות בית תחלק ש'לל" - אותיות 'שבת'.

מה שהחתן דורש - כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה: "ביום חתנתו" - זה מעמד הר סיני^ב, לרמז שהחתנה היא מעמד הר סיני, בשביל זה הוא דורש. ומה שנותנין לו מעות שקורין 'הרשה-גישאנק'^ד - לרמז: "עלית למרום שבת שבי", בשביל (זה): "לקחת מתנות"^ה; וזהו הדרשה-גישאנק שנותנין להחתן.

מה שהחתן דורש הדרשה היא מועלת לזווגים, כמו שכתוב^ו: "וישכב במקום ההוא" - "יש כ"ב אותיות"^ז, הדרשה שהיא בכ"ב אותיות הם לזווג.

הפרסטיקסיס שעושין בשעת רקודין - זה בחינתו: "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלה"; פי גלות מצרים היה בשביל לברר ניצוצי קרי של אדם הראשון וחתנה היא תקון ויחוד הברית, שהיא בחינת "אנכי אעלה גם-עלה".

מה שפוסקין את-הדרשה^ח - זה בחינת שברי לוחות.

מקורות והערות

ב. הוא המשך הפסוק. ל. מסכת תענית דף כ"ו עמוד ב', לשון הגמרא הוא "ביום חתנתו זה מתן תורה". מ. בראשית פרק כ"ח פסוק י"ב. נ. מעלה ומוריד את גופו. ס. דרשה גישאנק - דורון (מתנת) דרשה. ע. תהלים פרק ס"ח פסוק י"ט. פ. פסוק זה נאמר לגבי משה שעלה להר סיני וקבל את התורה (עלית למרום שבת שבי). וכן קבל מתנות מהמלאכים כמבואר במסכת שבת (דף פ"ט עמוד א'): "לקחת מתנות באדם - בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות", ובהשאלה כאן לגבי החתן. ז. בראשית פרק כ"ח פסוק י"א. ח. תיקוני זהר (דף קל"ב עמוד ב'). ק. פטרסטיקסיס - פיזו וכירכור, תנועות הריקוד מעלה ומטה. ר. בראשית פרק מ"ו פסוק ד'. ש. פרי עץ חיים, שער חג המצות פרק א'. ת. המנהג הוא להפסיק את החתן באמצע הדרשה.

שיחות פו הר"ן צג

השושבי"ן מלביש הקיטל להחתן - זה רמז: "ויוסף ישית ידו על-עיניך"¹; כי יוסף הוא שושבי"ן, וקיטל הוא בגד מתים.

מה שמהפכין את-עצמן - זה בחינת: "ומשה עלה"², "ויירד ה' על-הר סיני"³; שהתחתונים עלו למעלה ועליונים ירדו למטה.

פו

לפי בחינת הימים-נוראים, ראוי שיהיה לנו אתרוג נאה. כי אמרי אינשי"⁴: "כל נער יש לו אשה נאה", והאתרוג הוא בחינת אשה, כמו שכתוב בזהר"ש שהאתרוג הוא בחינת "כלף יפה רעיתי ומום אין בך"⁵, ובקמים-נוראים ישראל הם בבחינת נער, כי אזי הם בבחינת: "והנה נער בכה"⁶, מיד: "ותחמל עליו"⁷ כמו שכתוב בתקונים⁸; ועל-כן ראוי שיהיה לישראל אתרוג נאה כנ"ל. ומי שבכה ביותר ונכנס ביותר בבחינת "נער בכה" - ראוי שיהיה לו אתרוג נאה ביותר כנ"ל.

כי זה שאמרים העולם שכל נער יש לו אשה נאה, זה יש להבין. כי עקר השכל הוא מהמח, והמח שאב ממח שבצעמות, שהוא נשקה על-ידי לחות ושמנונית הגוף, בבחינת "ומח עצמותיו ישקה"⁹; כי על-ידי לחות ושמנונית הגוף נשקה המח שבצעמות, וזהו עקר קיום השכל, כי עקר קיום השכל על-ידי לחות ושמנונית הגוף פמוכא

מקורות והערות

א. האדם המוביל את החתן לחופתו ומשתדל בעניני חתונתו (רש"י ברכות דף ס"א עמוד א'). ב. קיטל - לבוש מבר לבן (הדומה לתכריכי המת) הבא להזכיר לאדם את יום המיתה על מנת לעוררו לתשובה, ולכן לובשים קיטל בראש השנה ויום הכיפורים שהם ימי דין, והמנהג בקהילות אשכנז שהחתן לובש קיטל בשעת החופה. ג. בראשית פרק מ"ו פסוק ד'. פרוש הפסוק הוא שהקב"ה הבטיח ליעקב שיוסף יהיה עימו בעת פטירתו ויעצום את עינו, ומכאן המנהג של עצירת עיני המת על ידי בניו (והר במדבר פרשת שלח לך דף קס"ט עמוד א'). ד. הכוונה לגלגול ראש בעת הריקוד. ה. שמות פרק י"ט פסוק ג'. ו. שם פרק י"ט פסוק כ'. ז. שיחה זו נאמרה בין יום כיפור לסוכות בשנת תק"ע (ימי מוהרנ"ת סימן ל"ט) ואז לא היו אתרוגים לקהילת אנשי רבינו - ליקוטי הלכות (אורח חיים יום כפור הלכה ב' אות ב'). ח. כי אמרי אינשי - כמו שאומרים האנשים, כלומר: ביטוי עממי. ט. בתיקוני זהר תקון י"ג (דף כ"ט עמוד א') מבואר כי האתרוג חייב להיות ללא שום פסול מכיון שהוא רומז לשכינה שעליה נאמר בשיר השירים "כולך יפה רעיתי ומום אין בך". י. שיר השירים פרק ד' פסוק ז'. כ. שמות פרק ב' פסוק ו'. ל. תיקוני זהר (דף כ"ו עמוד ב'). מ. איוב פרק כ"א פסוק כ"ד.

במקום אחר. ועל-פן מי שהוא נער ואין שכלו בשלמות, ונשארו מחו כנוס בעצמות, כי אין שאב מחו ממח שבעצמות, ומחמת זה אין שכלו בשלמות כנ"ל, נמצא שנשארו המח כנוס בעצמות; ועל-פן בת-זוגו שנלקחה מן-העצמות, כמו שנאמר: "ויקח אחת מצלעתיו" וכו', נמשך אליה רבוי המח שנשארו כנוס בעצמותיו אשר משם נלקחה כנ"ל, ועל-פן בת-זוגו נאה, כי עקר היפי על-ידי המח והחכמה, בבחינת: "חכמת אדם תאיר פניו", ועל-פן היא נאה, מחמת שנמשך אליה רבוי המח, כי היא עצם מעצמיו של זה שאין שכלו שלם ונשארו מחו כנוס בעצמותיו כנ"ל.

ובקדשה זה בחינת שנמשכין שרשי הדעת אל-הארתו; ועין בכונות^א סוד ארתו ולולב, עין שם (ולבאר קצת: כי עקר הכונה להמשיך אל-הארתו, שהוא בחינת מלכות, המחין שבגוף, דהינו החסדים שבני"ו קצוות, אף אי אפשר שיתנו הארה אל-הארתו כי אם על-ידי שמקבלין הארה משרשי המחין, דהינו משרשי החסדים שבדעת, שזהו סוד הנענועים, עין שם; נמצא שעקר הארת הארתו, בחינת מלכות, על-ידי שנתרבין ומאירין בחינת המחין שבני"ו קצוות על-ידי שנמשך אליהם הארת המחין שבראש כנ"ל. וזה בחינה הנ"ל; רק שם הוא נער ממש, ונשארו מחו כנוס בעצמות ולא עלה למעלה אל-המח כנ"ל, וכאן בקדשה הארת הארתו על-ידי שממשיכין בכונה הארת המחין שבראש לתוף בחינת הגוף, ונתרבה ומאיר המחין שבגוף, ומשם נמשך המחין אל-הארתו, והבין), עין שם היטב בפונות ותבין.

וזה בחינת ספה, בחינת: "כי נער ישראל ואהבהו"^ב - אהבה זה בחינת ימין, בחינת חבוק יד ימין, בחינת ספה^ג; וזה נעשה על-ידי בחינת "נער ישראל", בחינת "נער בכה" כנ"ל.

מקורות והערות

ג. ליקומי מוהר"ן סימן רב"ה: "שעיקר קיום השכל הוא על ידי הלחלוחית שבגוף", ובליקומי מוהר"ן תנינא סימן ה' אות ז': "כי עיקר המח ע"י לחות הגוף". ב. בראשית פרק ב' פסוק כ"א. ע. מגילת קהלת פרק ח' פסוק א'. פ. פרי עץ-חיים שער לולב ומינוי פרק ג'. צ. הושע פרק י"א פסוק א'. ק. פרי עץ חיים, שער חג הסוכות פרק ד'.

פח

הפיכת השלחן בשבת הגדולי מרמז כי עדין לא יצא הדבור מהגלות, עד פסח שאז יצא הדבור מהגלות, בחינת 'פה סח', כידוע שזה עקר בחינת יציאת מצרים, שיצא הדבור מהגלות. והשלחן הוא בחינת הדבור, בחינת: "וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'", "וידבר אלי" דיקא, כי עקר הפרנסה והאכילה, שהוא בחינת שלחן, הוא משם, מבחינת דבור, בחינת: "כי על-כל-מוצא פי ה' יחיה האדם", וכשאינ הדבור בגלות, אז השלחן שהוא בחינת דבור בבחינת 'פנים', בבחינת: "וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'", "לפני ה'" דיקא, בחינת פנים; ועל-כן בשבת הגדול, שאז הוא קדם יציאת מצרים, אזי הוא בחינת הפיכת השלחן, שמרמזין שהדבור היה בגלות מצרים, עד שזכינו ליציאת מצרים בפסח, ואז יצא הדבור מן הגלות, בחינת 'פה סח' כנ"ל.

פט

דע, שיש חבילות חבילות של עברות: רחמנא לצלן. פי "עברה גוררת עברה" הינו פשאדם עובר עברה חס ושלום אזי עברה ראשונה גוררת

ר. נראה לפרש שהיו נוהגים להפוך את לוח שולחן האכילה לאחר שהכשירו אותו לפסח, ובשבת הגדול הסמוכה לפסח היו אוכלים חמץ על הצד השני של לוח השולחן. ש. בזה שמות (פרשת וארא דף כ"ה ודף כ"ו) מבואר שבזמן גלות מצרים הדיבור היה בגלות (שהוא סוד השכינה וספירת המלכות), וגם בני ישראל לא יכלו להתפלל בדיבור ורק נאנחו וזעקו, וגם במציאות לא יכלו בני ישראל להתפלל בדיבור, ואפילו משה היה כבוד פה וכבוד לשון. ובכתבי האר"י (פרי עץ חיים שער חג המצות פרק א') גילה שסוד פסח הוא פה-סח - גאולת הדיבור מן הגלות. ת. יחזקאל פרק מ"א פסוק כ"ב. מה שראית עומד לפני בית ה' - הוא קדש הקדשים, הנה זהו השלחן (עפ"י המצודות). וראה במסכת אבות פרק ג' משנה ג' שדרשו את הפסוק כך: שכל שולחן שדיברו עליו דברי תורה כאילו אכלו משולחנו של מקום, והוא ענין "וידבר אלי" - תיקון הדיבור, "זה השולחן" - תיקון האכילה שנחשב כאילו אכלו מקדש המזבח ככהנים. א. דברים פרק ח' פסוק ג'. ב. וכן כתב בליקוטי מוהר"ן ס"ז ב': "וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה', לפני ה' דייקא בחינת הארת פנים על ידי השלחן דהיינו על ידי אכילה בקדושה" וכו'. ג. מקור הביטוי במדרש רבה (ויקרא פרשה כ"א סימן ה' עמוד ב'): "אם עשית חבילות חבילות של עבירות, עשה כנגדן חבילות חבילות של מצוות". ד. רחמנא לצלן - ה' יצילנו. ה. מסכת אבות פרק ד' משנה ב'. וראה בזה ויקרא (פרשת ויקרא דף ט"ו עמוד ב'): "כל חובי עלמא אחידן דא בדא" - (כל עונות העולם אחוים זה בזה).

אותו לעשות עברות אחרות השייכים לה דיקא, וכן כשעשה עברה אחרת חס ושלום אזי גוררת גם-כן עברות השייכים לה, פי כל-עברה ועברה גוררת עברות השייכים לה ונגררין אחריה, אבל לא עברות שאין שייכים לה; וזה בחינת חבילות חבילות עברות חס ושלום, פי עברה הראשונה עם-העברות שנגררו אחריה, דהינו השייכים לה פנ"ל, הם בחינת חבילה אחת של עברות, וכן עברה אחרת עם העברות השייכים לה שנגררו אחריה הם חבילה אחרת וכו', עד שנעשו חס ושלום חבילות חבילות של עברות רחמנא לצלן.

ומכל חבילה וחבילה נבראת פת אחת של מחבלים ומקטרגים, והמחבלים צעקים: הב לנא חיי, הב לנא מזוני; פי הוא הפעל-עברה, הינו שהוא הפעל של העברה, וצריך לתן להם חיי ומזוני. פי עברה הראשונה עשה בלי הכרח, וצריך בנדאי לתן לה מזונות, ואפלו העברות האחרות השייכים לעברה הראשונה, שנגררו אחריה - צריך לתן להם גם-כן מזונות, ואף-על-פי שהיה כמו מכרח לעשותן, פי עברה הראשונה גררה אותן פנ"ל, אף-על-פי-כן צריך לתן להם מזונות, פי יש להם טענה: היה לה לעשות מצנה תכף אחר עברה הראשונה, והיתה המצנה מגנה עליו; על-כן צריך לתן לכלם מזונות וחייות.

והתקון הוא שילמד לעשות ולקיים השלש-עשרה מידות של רחמים וחסדים, דהינו שיהיה לו רחמנות וירבה לעשות חסד, ויקיים כל

מקורות והערות

ו. הב לן לנא חיי, הב לן לנא מזוני - תן לנו חיים (חיות), תן לנו מזונות. תקוני זוהר דף כב עמוד א'. ז. על פי המשנה במסכת אבות (פרק ד' משנה י"א): "...העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד, והעובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד", וכן כתב הרמ"ק בספרו תומר דבורה (פרק א' מידה ב') וראה בליקוטי מוהר"ן (סימן כ"ב אות ז'), ובפרפראות לחכמה (סימן כ"ב אות ט'). ח. שלש עשרה מידות של רחמים שלימד ה' למושה, שמות פרק ל"ד פסוק ו': "א-אל ב-רחום ג-וחנון ד-ארך ה-אפיים ו-ורב חסד ז-ואמת ח-נוצר חסד ט-לאלפים י-נושא עוון יא-ופשע יב-וחטאה יג-ונקה". (זוהי החלוקה על פי האר"י ז"ל - פרי עין חיים שער הסליחות פרק ד'. ישנן גם חלוקות אחרות: ראה רמב"ן שמות פרק ל"ד פסוק ו'. תוספות מסכת ראש השנה דף י"ז עמוד ב' ד"ה שלש עשרה. ובמהר"ל נתיבות עולם נתיב התשובה פרק ו') וראה בראשית חכמה שער הענוה פרק א', רמח"ל כללי חכמת האמת אות ס', ובספר תומר דבורה מאת הרמ"ק.

השִׁלֵּשׁ-עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים. כִּי עַל-יְדֵי שְׁמֵקִים הַשִּׁלֵּשׁ-עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים, עַל-יְדֵי-זֶה הוּא מְעוֹרָר לְמַעַלְהָ הַשִּׁלֵּשׁ-עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הָעֲלִיוֹנִים שֶׁל רַחֲמִים, וְעַל-יְדֵי-זֶה נִכְנָעִין וְעוֹבְרִין הַמַּחְבְּלִים שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל-יְדֵי הָעֲבֻרוֹת, בְּבַחֲיַנְתּ: "אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל-כִּסֵּא רַחֲמִים וְכו', מוֹחֵל עֲוֹנוֹת עַמּוֹ, מְעַבֵּיר רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן"^ז, הֵינּו שֶׁעַל-יְדֵי הַשִּׁלֵּשׁ-עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים מְעַבֵּיר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עֲבֻרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁבְּכָל חֲבִילָה וְחֲבִילָה, וְאִזִּי שָׂאָר הָעֲוֹנוֹת שֶׁבְּחֲבִילָה שָׂבִים אֶל-הַשֵּׁם יְתָבָרֵךְ, וְהוּא יְתָבָרֵךְ נִתֵּן לָהֶם חַיּוּת. וְזֶה בְּחִיַּנְתּ: "אֶלְמֶדָה פִּשְׁעִים דְּרַכִּיךָ וְחֻטָּאִים אֵלֶיךָ יָשׁוּבוּ", "דְּרַכִּיךָ" זֶה בְּחִיַּנְתּ הַשִּׁלֵּשׁ-עֶשְׂרֵה מִדּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:^ח "הוֹדַעְנִי נָא אֶת-דְּרַכֶּךָ" - וְהִרְאָה לּוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הַשִּׁלֵּשׁ-עֶשְׂרֵה מִדּוֹת; הֵינּו כְּשֶׁלּוֹמְדִים לַעֲשׂוֹת הַשִּׁלֵּשׁ-עֶשְׂרֵה מִדּוֹת, אִזִּי: "וְחֻטָּאִים אֵלֶיךָ יָשׁוּבוּ", הֵינּו שֶׁהָעֲבֻרוֹת שֶׁבְּחֲבִילָה שָׂבִים אֶל-הַשֵּׁם יְתָבָרֵךְ.

אִךְ מֵאִין הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִתֵּן לָהֶם חַיּוּת? דַּע, כִּי יֵשׁ בְּסִטְרָא-אַחֲרָא בְּחִיַּנְתּ 'רֵאשׁוֹן לְרֵאשׁוֹנִים', דִּהֵינּו בְּחִיַּנְתּ אָדוּם שֶׁנִּקְרָא 'רֵאשׁוֹן', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:^ט "וַיֵּצֵא הָרֵאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי", וְהוּא בְּחִיַּנְתּ 'רֵאשׁוֹן לְרֵאשׁוֹנִים', דִּהֵינּו שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן לְהָעֲבֻרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים הַנִּל, כִּי כָּלֵם נִמְשָׁכִים וּבָאִים עַל-יְדוֹ; כִּי בְּאֻמַּת לְפִי גִדְּל קִדְשֵׁת יִשְׂרָאֵל אִין רְאוּי לָהֶם כָּלֵל לַעֲשׂוֹת עֲבֻרוֹת חֶס וְשָׁלוֹם, רַק מַחֲמַת תִּקְוָה הַגְּלוּת, שֶׁסּוֹבְלִים מֵהָאֻמוֹת עַל-יְדֵי מַסִּים וְאַרְנוֹנִיּוֹת, מַחֲמַת-זֶה בָּאִים לַעֲבֻרוֹת חֶס וְשָׁלוֹם; נִמְצָא שֶׁכָּל הָעֲבֻרוֹת נִמְשָׁכִים עַל-יְדֵי אָדוּם, עַל-יְדֵי שְׁאָנוּ מְסוּרִים בְּגִלוּת אֶצְלוֹ, וְהוּא בְּחִיַּנְתּ 'רֵאשׁוֹן לְרֵאשׁוֹנִים' כַּנִּל, וְעַל-כֵּן הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הוּא נִתֵּן הָעֲוֹנוֹת עֲלֵיו, וְנִמְשָׁךְ לָהֶם חַיּוּת מִמֶּנּוּ. וְזֶה בְּחִיַּנְתּ: "תְּנֶה-עוֹן

מקורות והערות

ז. נוסח התפילה שאומרים לפי אמירת שלוש עשרה מידות בציבור. י. תהלים פרק נ"א פסוק מ"ו. כ. שמות פרק ל"ג פסוק י"ג. ל. מפרש את המילה חמאים מלשון עוונות, ולא כפי הפשט - האנשים החוטאים. מ. בראשית פרק כ"ה פסוק כ"ה. נ. שבכל חבילה.

צח שיחות פט הר"ן

על עונם^ס, הינו שהקדוש-ברוך-הוא נתן העונות של ישראל עליו, ונמשך להם חיות ממנו.

וכל זה נעשה על-ידי הרחמנות, שעל-ידי-זה מעוררין השלש-עשרה מדות של רחמים פנ"ל. אבל העניים, שאין להם מדת רחמנות מפני שהם בחינת 'תקפא דדינא', בחינת שמעון^פ שנאמר בו: "אחלקם ביצקב ואפיצם בישראל"^ז - שהם מחזירין על-הפתחים, ושמעון הוא בחינת גבורות ודינים פמוכא, וכמו שאנו רואין בחוש שהם אכזרים מאד, פי אין להם מדת רחמנות מחמת שהם בחינת 'תקפא דדינא', בחינת: "ואין מרחמים בדין"^ח; ומאחר שאין להם רחמנות, דהינו בחינת השלש-עשרה מדות של רחמים, ואין יכולין לעורר השלש-עשרה מדות העליונים, על-פן צריכין לבקש מהשם יתברך רחמים, דהינו שצריכין לבקש ולחנן לפני השם יתברך שירחם מעצמו יתברך עם השלש-עשרה מדות שלו, ויעורר ברחמיו מעצמו השלש-עשרה מדות של רחמים, ויעביר ראשון ראשון.

וזה בחינת: "אל-תזכר-לנו עונות ראשונים, מהר יקדמונו רחמיה פי דלנו מאד"^י, הינו שאנו מבקשים מהשם יתברך לבל יזכר לנו עונות הראשונים שבכל חבילה וחבילה של עונות פנ"ל, דהינו שיעביר ראשון ראשון שבכל חבילה וחבילה פנ"ל, בחינת "מעביר ראשון ראשון" וכו' פנ"ל, שעל-ידי-זה ממילא בטלין ונסתלקין כל שאר העונות שבכל חבילה וחבילה פנ"ל; אף לזה היינו צריכים לקיים כל השלש-עשרה מדות של רחמים, כדי לעורר על-ידי-זה שלש-עשרה

מקורות והערות

ס. תהלים פרק ס"ט פסוק כ"ה. הפירוש לפסוק זה על פי הפשט, מובא במצודת דוד: "תנה עון - חשוב העון הוזה להצטרף על העונות שכבר עשו". ע. תוקפא דדינא - תוקף הדין, זוהר (פרשת בראשית דף כ"א עמוד ב'). פ. שבט שמעון מצד הדין היו כמו שמוכא במדרש רבה בראשית (פרשה צ"ח סימן ה'): "ואפיצם בישראל" - זה שבטו של שמעון הדא אמרה רובן של עניים משבט שמעון היו" ובוהר (פרשת ויחי דף רל"ו עמוד ב') מבואר שכל העניים הם באותו הגדר של דין וחיוור על הפתחים האמור בשבט שמעון. צ. בראשית פרק מ"ט פסוק ו'. ק. משניות כתובות פרק ט' משנה ג' ובגמרא שם דף פ"ד עמוד א'. ר. תהלים פרק ע"ט פסוק ח'.

שיחות צ הר"ן צמ

מדות רחמים העליונים שעל-ידי-זה הקדוש-ברוך-הוא מעביר ראשון ראשון וכו' כנ"ל, ועל-זה אנו מבקשין: "מהר יקדמונו רחמיך", רחמיך דיקא, "כי דלוננו מאד", הינו כי אנחנו דלים ואכיונים מאד ואין לנו מדת הרחמנות כנ"ל, ואין לנו כח שאנחנו נזכה לעורר השלש-עשרה מדות של רחמים, על-כן אנו פְּרָשִׁים כפינו לפניו יתברך ומתחננים אליו שיעורר בעצמו השלש-עשרה מדות של רחמים, כי אנו אין לנו כח לעוררם, "כי דלוננו מאד" וכו' כנ"ל. וזהו: "מהר יקדמונו רחמיך" דיקא, מעצמך, "כי דלוננו מאד" וכו' כנ"ל; ועל-ידי- זה: "אל-תזכר-לנו עונות ראשונים", בחינת "מעביר ראשון ראשון" וכו' כנ"ל.

צ

דע, שכל אדם קדם השנה הוא ראה כל-הנשמות של המתים של קרובים שלו, או אותן שהם משרשו; כמו שקדם המיתה רואין הנשמות הנ"ל כידוע, כמו כן קדם השנה, שהוא אחד מששים במיתה, רואין אותם גם-כן. רק מחמת שהראיה היא בהעברה בעלמא מאד, כי קדם המיתה ממש אזי יש גם-כן חלוקים, שאדם גדול ואיש כשר ראה הנשמות הנ"ל קדם מותו בראיה גמורה, אך סתם בני-אדם אפלו קדם מותם אינם ראים אותן הנשמות רק בהעברה בעלמא, כמו שעובר זריחה והתנוצצות בעלמא לפני העינים; וקדם השנה, שהיא רק אחד מששים במיתה, אזי גם הראיה הנ"ל של הנשמות הנ"ל הוא רק אחד מששים מהתנוצצות הנ"ל. ועל-כן אינו נרגש בחוש הראות כלל ראיה הנ"ל, ואין אדם יודע מזה, מחמת

מקורות והערות

ש. זה תרגום לשון הזהר בבראשית (פרשת ויחי דף ר"ח עמוד א'): "למדנו בשעה שהאדם מסתלק מן העולם אביו וקרוביו נמצאים שמה עמו ורואה אותם ומכירם" וכו'. ת. מסכת ברכות דף נ"ז עמוד ב' (הביטוי 'אחד מששים' משמעותו שיש בו קצת ממשות, כדוגמת הדבר עצמו). א. ראיה ברפרוף.

שהוא התנוצצות מעט מאד, אחד מששים מהתנוצצות הנ"ל; אבל באמת הכל רואין קדם השנה פנ"ל.

צא

סגלה להתמדה, שיזכה להיות מתמיד בלמודו, הוא להזהר לבלי לדבר על-שום איש ישראל. כמו כשהפלה היא יפה אזי האהבה בשלמות, אבל כשיש להפלה איזה חסרון ומום אזי בודאי אין האהבה בשלמות; כמו כן התורה נקראת פלה, כמו שכתוב: "תורה צוה לנו משה מורשה", ודרשו רבותינו זכרונם לברכה: "אל תקרי מורשה אלא מאורסה", וכל אחד מ'ישראל יש לו אות בתורה, פי ששים רבוא אותיות התורה כנגד ששים רבוא נשמות ישראל, וכשיש חסרון באחד מ'ישראל - נמצא שיש חסרון בתורה, ששם שרש נשמות ישראל פנ"ל, ועל-כן בודאי אי אפשר לאהב את-התורה בשלמות. אבל כשיזהר מלדבר על-שום ישראל, ולבלי למצא שום חסרון בשום ישראל - נמצא שאין בהתורה שום חסרון ומום, ואזי בודאי יאהב את-התורה מאד; ואזי יתמיד בלמוד התורה מגדל האהבה פנ"ל.

וזהו: "תורת ה' תמימה", הינו כשתורת ה' היא תמימה, בלי שום חסרון ומום, דהינו כשנזהרין לבלי לדבר ולבלי למצא שום חסרון בשום ישראל, שהוא אות מהתורה, נמצא שאז תורת ה' תמימה, בלי שום חסרון ומום - אזי היא "משיבת נפש", כי אז דיקא זוכין לאהבת התורה ומרגישיין טעם מתיקות התורה שמשיבה את-הנפש, מאחר שאין בה שום חסרון פנ"ל; ואז זוכין להתמדה פנ"ל.

מקורות והערות

ב. דברים אלו נאמרו על ידי רבינו בערב ראש השנה האחרון לפני פטירתו באומן למי שבקש ממנו עצה להתמדה בלימוד (חיי מוה"ר סימן ל"ד). ג. דברים פרק ל"ג פסוק ד'. ד. מסכת ברכות דף נ"ז עמוד א'. ה. ריבוא (רבבה) - עשרת אלפים, ששים ריבוא - שש מאות אלף. ו. מובא בספרים רבים. בפני יהושע (קדושין דף ל' עמוד א' ד"ה תנו רבנן) נתקשה בזה שהרי בתורה יש על פי המסורת 304,805 אותיות, ועיין שם בשם ספר חסד לאברהם מעיין שני נהר ו"א, עיין עוד בישמח משה פרשת כי תשא דף קצא עמוד ב', ופרי צדיק האוינו אות ה'). ז. תהלים פרק י"ט פסוק ח'. ח. עיין מעין זה בספר מעבר יבוק שפתי צדק פרק כ"ו.

כְּשֶׁבָּאָה נִשְׁמָה לְעוֹלָם, אֲזִי אוֹתָהּ הַפְּעֵלָה¹ שֶׁל אוֹתָהּ הַנִּשְׁמָה מִתְחַלֵּת לְהִתְעַלּוֹת, כְּגוֹן אִם הַנִּשְׁמָה שֶׁל חֶכֶם - אֲזִי הַחֲכָמָה מִתְחַלֵּת לְעֵלּוֹת, וְעוֹלָה לְמַעְלָה לְמַעְלָה מִיּוֹם הַיּוֹלָדוֹ עַד-יּוֹם הַסְּתַלְקוֹתוֹ, וְכֵן אִם הִיא נִשְׁמָה שֶׁל מַלְכוּת - אֲזִי תַכְסִּיסי מַלְחָמָה וְעַסְקִי הַמַּלְכוּת מִתְעַלֵּין; וְלִפִּי מֵהוּת הַחֲכָמָה, אֵיזָה חֲכָמָה שֶׁהִיא - אוֹתָהּ הַחֲכָמָה מִתְעַלִּית בְּעֵת שֶׁבָּא הַנִּשְׁמָה לְהָעוֹלָם, וְכֵן לִפִּי מֵהוּת הַמַּלְכוּת, אִם הוּא מַלְכוּת הַרְשָׁעָה אוֹ מַלְכוּת טוֹבָה. הַכֶּלֶל: אוֹתָהּ הַפְּעֵלָה שֶׁל אוֹתָהּ הַנִּשְׁמָה מִתְחַלֵּת לְהִתְעַלּוֹת מִיּוֹם בִּיאַת אוֹתָהּ הַנִּשְׁמָה לְעוֹלָם.

וַיֵּשׁ בִּימֵי חַיָּיו שֶׁל הָאָדָם יָמֵי עֲלִיָּה, וַיֵּשׁ בִּימֵי עֲמִידָה, וַיֵּשׁ בִּימֵי יְרִידָה; כְּגוֹן אִם יָמֵי חַיָּיו שְׁבַעִים שָׁנָה אוֹ מֵאָה שָׁנָה, אֲזִי שְׁלִישׁ יָמָיו הֵם יָמֵי עֲלִיָּה, וְשְׁלִישׁ יָמֵי עֲמִידָה, וְשְׁלִישׁ יָמֵי יְרִידָה, דִּהְיִינוּ שְׁשֻׁלִישׁ יָמָיו עוֹלָה מַעְלָה מַעְלָה עִם כָּל הַכּוֹחוֹת, וְשְׁלִישׁ יָמָיו הוּא עוֹמֵד, וְאַחֲרֵי-כֵן שְׁלִישׁ יָמֵי יְרִידָה; וַיֵּשׁ בִּימֵי עֲמִידָה הוּא בְּמִלּוּאָה, שְׁאֵז כָּל הַכּוֹחוֹת בְּשִׁלְמוֹתָן וּבְמִלּוּאָן.

וְהוּא בְּחִינַת נִגּוּד הַלְּבָנָה; כִּי הַלְּבָנָה בְּשַׁעַת הַמּוֹלָד הִיא קְטַנָּה, וְאַחֲרֵי-כֵן עוֹלָה וְנִגְדָּלֶת עַד שֶׁבָּאָה נִגְדַּת הַשֶּׁמֶשׁ, וְאַזִּי הוּא בְּחִינַת עֲמִידָה, וְאַחֲרֵי-כֵן יוֹרֶדֶת וְנִקְטָנֶת. וְסִגְלַת הַלְּבָנָה הִיא לְחִלּוּחִית, וְעַל-כֵּן הֵימָּה מַעַת מוֹלָד הַלְּבָנָה מִתְחִיל לְעֵלּוֹת וּלְהִגְבִּיחַ עַצְמוֹ לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְאַחֲרֵי-כֵן בְּסוּף הַחֲדָשׁ נִפֵּל וַיּוֹרֵד וְנִקְטָן.

וְדַע, שֶׁהַדְּבוּרִים שֶׁמְדַבְּרִים בְּרַבִּים, כָּל מָה שֶׁהָעוֹלָם הֵם רַבִּים יוֹתֵר - הַדְּבוּרִים נִמְתָּקִים בְּיוֹתֵר. וְזֶה בְּחִינַת שֶׁל הַ"הִינוּ דְּאִמְרֵי אִינְשֵׁי"², שֶׁהֵם דְּבוּרִים שֶׁל גּוֹיִם, וְאַחֲרֵי-כֵן, כְּשֶׁבָּאוּ בְּתוֹךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּדְּבְרוּ בִּינֵיהֶם,

מקורות והערות

ז. התכונה המיוחדת. י. מובא בתולדות יעקב ויסף פרשת וישב אות ה' בשם העוללות אפרים' (מחבר הפירוש לתורה 'כלי יקר', תלמיד המהר"ל מפראג). ב. עיין בתוספות יום טוב על מסכת ראש השנה, פרק ב' משנה ח'. ל. ביטוי המופיע בתלמוד הבבלי בהרבה מקומות, ומשמעותו: "זה מה שאומרים אנשים" - פתגמים ואמרות עממיים.

קב שיחות צג הר"ן

על-ידי-זה נמתקו ונעשו מהם דברים עליונים^מ. וזה בחינת מי הים, שהם מלוחים ואי אפשר לשותתם, וכשהלכים דרך הרים של חול - על-ידי-זה נמתקים, כי החול ממתיק המים, ואזי ראויין לשתייה (ולא באר יותר).

צג

דע, שיש אור שהוא מאיר באלף עולמות, וזה האור אין אדם פשוט יכול לקבל מחמת גדלו^ו; וצריך לזה חכם גדול שיוכל לחלק אלפים למאות, דהינו שיוכל לחלק האור הגדול לחלקים קטנים כדי שיוכלו הקטנים במעלה לקבלו מעט מעט. כמו למשל כשאחד אמר פשוט או חלוק גדול מאד, ומחמת זה אין יכולין לקבל ממנו, מחמת גדלו, כי חצי פשוט אי אפשר לקבל, כי אם כלה, אבל כשמחלקין הפשוט והחלוק לחלקים וענינים, אזי יכולין להכין כל ענין וענין בפני עצמו; כך יש אור שהוא מאיר באלף עולמות, והוא השגה אחת, דהינו שאי אפשר להשיג אותו אלא כלו, אבל לא במקצת, כי הוא אור אחד פשוט. אך תלמיד-חכם שהוא נקם ונוטר - הוא יכול לחלק אלפים למאות, דהינו לחלק האור גדול לחלקים כדי שיוכלו לקבלו כנ"ל.

וענין זה, שתלמיד-חכם שהוא נקם ונוטר יכול לחלק אלפים למאות, הוא מפרש, כמו שכתוב^ב: "ושנה בדבר מפריד אלוף", ופרש רש"י דהינו נקם ונוטר, ששונה בדבר שעשה לו חברו, על-ידי-זה הוא מפריד אלופו של-עולם, כן פרש רש"י; אבל תלמיד-חכם צריך דיקא

מקורות והערות

מ. כי לעתים חז"ל משתמשים באמרות עממיות אלו גם לדיונים בתלמוד ולפסקי הלכה. נ. ראה גם פרי עין חיים שער השבת פרק ח' וביקרא דשבתא לרב ממשערהין על שיחה זו. ס. שיחה זו נאמרה בחנוכה תקס"ז בשבוע שחל ברית המילה של יעקב בן רבינו ז"ל (ימי מוהרנ"ת חלק א' סימן י"ד). עיין בליקוטי הלכות (חושן משפט ערות הלכה ד' כולה, אבן העזר קדושין הלכה ג' אות ט"ו). ע. פשט - באור הסוגיה. כי אי אפשר להכין חצי סברא אלא רק את כולה, אבל אם מחלקים את הסברא לחלקים וענינים יש אפשרות גם לקטנים במעלה לתפוס את עומקה. פ. משלי פרק י"ז פסוק ט', ופירש רש"י שם: "שונה בדבר" - שנוטר איבה ומזכירו כך וכך עשית לי.

להיות נקם ונוטר, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: "כל תלמיד-חכם שאינו נקם ונוטר" וכו'; אף פרוש הפסוק הוא פנ"ל, שתלמיד-חכם שהוא נקם ונוטר יכול לחלק אלפים למאות, וזהו: "ושנה בדבר" - הינו נקם ונוטר, "מפריד אלוף" - הינו שהוא מפריד ומחלק אלפים למאות פנ"ל.

וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה^פ: "אם ראית תלמיד-חכם שהוא נקם ונוטר - חגרהו על-מתניו, לסוף שתהנה מתלמודו", פי על-ידי שהוא נקם ונוטר, על-ידי-זה יכול לחלק אלפים למאות, דהינו לחלק אור גדול לחלקים, ועל-ידי-זה יכולין להנות מתלמודו ולקבל ממנו, פי בלי זה אי אפשר לקבל מחמת גדל האור פנ"ל.

אבל השכל והטעם של ענין זה, מפני מה מי שהוא נקם ונוטר יכול לחלק אלפים למאות וכו' - זה עמק עמק וכו'. ודע, מי שידע זאת - הוא יכול להחיות מתים, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: "עתידים צדיקים להחיות מתים", וידע מה הוא מת; פי על-ידי שמחלק אלפים למאות וממשיך האלפים לתוף המאות פנ"ל, על-ידי-זה נעשה מ'מות' 'מאות'^ט, על-ידי שנכנסו האלפים לתוכם.

ומי שאינו יודע זאת - אינו יודע מפני-מה הוא עכשו בשמחה; ואינו יודע היחוד של "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"^י, ואינו יודע

צ. מסכת יומא דף כ"ב עמוד ב': "כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם". וכתב מוהרנ"ת בליקוטי הלכות (חושן משפט ערות הלכה ד' אות ה'): "ועל כן צריך התלמיד חכם להיות נוקם ונוטר כנחש. היינו שיתנהג עם האמת, ממש כמו שהנחש מתנהג עם השקר (שהוא חלק ממהותו), לקיים "עם עיקש תתפתל", היינו כמו הנחש שערום מכל ומכסה ומסבב האמת על ידי שקריו ורמאותיו בכמה דרכים, כמו כן יתנהג התלמיד חכם כנגדו עם האמת, ויתנהג עמהם בחכמה וערמה למען האמת לבד כמו שמתנהג הנחש בשקריו" וכו'. ק. מסכת שבת דף ס"ג עמוד א' ובפרוש רש"י שם. ר. מסכת פסחים דף ס"ח עמוד א', וכן הוא בזהר בראשית (פרשת תולדות דף קל"ד עמוד א'). ש. כי את האור הגדול אין לאדם יכולת לקבל ועל כן אין לו חיות ממנו, וע"י שהצדיק מחלק את האור אזי הוא יכול להאיר בנפש המקבל ולהחיותו. ודורש שהוספת ה"א" של המילה אלפים למילה "מות" הופכת אותה ל"מאות". ת. שאומרים בלחש אחרי "שמע ישראל". זהו תרגום לשון הזהר בבראשית (פרשת ויגש דף ר"ט עמוד א'): "בוא וראה בשעה שהטוב נתעורר שהוא ימין כל שמחה וכל טוב וכל הברכות נמצאות והכל הוא בחשאי כמו שבארו שאמרו בני יעקב 'ברוך שם כבוד מלכותו' בחשאי, וסוד זה הוא משום שאז הוא יחוד כראוי".

קד שיחות צג הר"ן

מה זו ציקי קדרה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: "משל לבת-מלך שהריחה ציקי קדרה, תאמר - יש לה גנאי, לא תאמר - יש לה צער"; ואינו יודע מה זה 'ח'ש' מ'חשמ'ל'; ואינו יודע מה זה נגה, כמו שכתוב: "ונגה לו סביב"; ואינו יודע מהו מעשה-מרפכה; ואינו יודע מהו ברית; ואינו יודע מפני-מה חולקין עליו.

ומשיח יודע כל-הענין הזה בשלמות; אבל הצדיקים אינם יודעים אלא כשעושין מאלפים מאות. ואלו הצדיקים שהם נקמין ונוטרים, שיכולים לעשות מאלפים מאות, הם חגורה למשיח; פי אמרו רבותינו זכרונם לברכה: "אם ראית תלמיד-חכם שהוא נקם ונוטר פנחש - חגרוהו על-מתניו", הינו בחינת חגורה למשיח שנאמר בו: "והיה צדק אזור מתניו", (כתרגומו): "ויהיו צדיקיא סחור סחור ליה", הינו בחינת "מתון מתון", דהינו מאות, הינו מי שיכול לחלק אלפים למאות הם חגורה למשיח פנ"ל; ואלו הצדיקים מחיין את-הצדיקים הקטנים.

מקורות והערות

א. מסכת פסחים דף נ"ו עמוד א'. שם מבואר מדוע אנו אומרים "ברוך שם כבוד מלכותו" ברוב ימות השנה בלחש. כי כשקרא יעקב לבניו, אמרו לו: 'שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד' וכו'. באותה שעה פתח יעקב אבינו וענה: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. ומכיון שמשנה רבינו לא כתבו (כשכתב 'שמע ישראל' (דברים פרק ו' פסוק ד') לא הוסיף 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד') אין אנו יודעים כיצד לנהוג, שהרי יעקב אמרו, ומשה לא כתבו בתורה, לכן אנו אומרים שבח חשוב זה בלחש להראות שאין אנו ראוים לאומרו בצורה גלויה. ב. התלמוד שם במסכת פסחים שהבאנו בהערה הקודמת, משווה את רצוננו לומר את השבח "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" לבת מלך שהריחה "ציקי קדרה" (מין רוטב הנעשה משיירי התבשיל ומתובל בתבלינים). והוא גנאי לבת מלך לאכול, ולכן הביאוהו עבדיה בחשאי (בהיחבא). ולכן גם אנו אומרים "ברוך שם" וכו' בלחש. וראה בפירוש רבינו בחיי (דברים פרק ו' פסוק ד') את הסבר הענין על פי פנימיות התורה. ג. המלה חשמל מופיעה בפעם הראשונה בתנ"ך בספר יחזקאל פרק א' פסוק כ"ז: "וארא כעין חשמל כמראה אש ונגו" ופירש רש"י שם "לא ניתן רשות להתבונן במקרא זה", ובמסכת חגיגה דף י"ג עמוד א': "מעשה בתינוק אחד שהיה קורא בבית רבו בספר יחזקאל והיה מבין בחשמל ויצאה אש מחשמל ושרפתו" וכו'. וראה בזה במדבר (פרשת פנחס דף רכ"ג עמוד ב'), ובספר עין חיים שער מ"ט פרק ב'. ד. יחזקאל פרק א' פסוק ד'. ה. המוזכר שם בתחילת ספר יחזקאל. ו. ישעיהו פרק י"א פסוק ה'. ז. במסכת ברכות דף כ' עמוד א' מתואר מעשה מרב אדא בר אבהו שראה אשה גויה, שחשב שהיא יהודיה, הלובשת בגד לא צנוע שמתאים לגויים, ולכן קרע מעליה את אותו לבוש בשוק. משנתבררה מעותו חיבהו בית דין לשלם לה ארבע מאות זוז. וכששאל לשמה אמרה לו ששמה 'מתון' הדומה בצלילו ל'מאתן' היינו מאתיים זוז. ואז אמר רב אדא בר אבהו: 'מתון מתון (היינו מתנות) ארבע מאה זוזי שויא (שווה)'. כלומר: אם הייתי מתון הייתי חוסך ארבע מאות זוז, ולענינו 'מתון מתון' פירושו לחלק למאות.

צד

דע, כְּשֵׁישׁ שְׁלוֹם בְּעִיר, הוּא מִפְּנֵי שְׁאִין בְּרִדְעַת בְּעִיר הַזֹּאת; כִּי "אם אין דעת - הכדלה מנין", אבל כְּשֵׁישׁ בְּרִדְעַת בְּעִיר - אֲזִי יֵשׁ הַכְּדָלָה, דְּהִינוּ שְׁיֵשׁ אֲנָשִׁים שְׁנוּטִים לְהַבְרִדְעַת וּדְבָקִים בּוֹ, וַיֵּשׁ אֲנָשִׁים שְׁחוּלְקִים עָלָיו.

צה

דע, שְׁהֵשֶׁם שְׁנוּתָנִין לוֹ לְאָדָם הוּא לְפִי הַפְּעֵלָה שְׁיֵשׁ לוֹ לְאָדָם לַעֲשׂוֹת בְּעוֹלָם; וַיֵּשׁ אֶחָד שֶׁעָשָׂה הַפְּעֵלָה שְׁלוֹ בְּחֻצֵי שָׁנִים שְׁיֵשׁ לוֹ, וְצָרִיף לְקָרָא לוֹ שֵׁם אַחֵר, דְּהִינוּ שֵׁם חָדָשׁ.

כִּי הֵשֶׁם שְׁנוּתָנִין לְאָדָם הוּא לְאַחַר מוֹתוֹ לְבוֹשֵׁין שְׁלוֹ; כִּי הֵשֶׁם הוּא בְּחִינַת לְבוֹשֵׁין, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב^ב: "אֲנִי ה' הוּא שְׁמִי וְכְבוֹדִי" וְכוּ', "כְּבוֹדִי" זֶה בְּחִינַת לְבוֹשֵׁין, כִּי "רַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לְמֵאנָה מְכַבְּדוֹתָא".

כִּי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִקְרָא 'הוֹי"ה' כִּי בְּשֵׁם הוֹי"ה נִתְהַוָּה כָּל-הָעוֹלָמוֹת, אֲבָל לְמַעַלָּה מִכָּל-הָעוֹלָמוֹת - אֵין לוֹ שֵׁם, כִּי לְמַעַלָּה מִכָּל-הָעוֹלָמוֹת אֵי אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיג אוֹתוֹ. וְזֵהוּ: "כִּי-הִגְדַּלְתָּ עַל-כָּל-שְׁמַךְ אִמְרַתְךָ", "אִמְרַתְךָ" זֶה הַפְּעֵלָה, כִּי בְּמֵאֵמֶר נִבְרָא הָעוֹלָם, דְּהִינוּ הַפְּעֵלָה; הִינוּ לְפִי הַפְּעֵלוֹת שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְמַעַלָּה מִכָּל-הָעוֹלָמוֹת - הוּא גְּדוֹל מִכָּל-הַשְּׁמוֹת שְׁיֵשׁ לוֹ יִתְבָּרֵךְ, כִּי לְמַעַלָּה מִכָּל-הָעוֹלָמוֹת אֵין לוֹ שֵׁם כָּלָל, וְזֵהוּ: "כִּי-הִגְדַּלְתָּ עַל-כָּל-שְׁמַךְ אִמְרַתְךָ".

ח. תלמוד ירושלמי מסכת ברכות דף ה' עמוד ב': "מפני מה תקנו הבדלה (בתפילת ערבית של מוצאי שבת) בברכת 'חונן הדעת'? שאם אין דעת - הבדלה מנין". כלומר הדעת היא תנאי הכרחי בכדי להבדיל בין דבר לדבר. ט. ספר ישעיהו פרק מ"ב פסוק ח'. י. שבת דף ק"ג עמוד א' (רבי יוחנן קרא לבגדיו 'מכבדי'), ופירש רש"י: "מכבדותי" - שמכבדין (הבגדים) את בעליהן (הלובשים אותם) וכמו שכתוב במדרש רבה (שמות פרשה י"ח סימן ה'): "שכבודו של אדם בגדו". כ. תהלים פרק קל"ח פסוק ב'. ל. משנה מסכת אבות פרק ה' משנה א': בעשרה מאמרות נברא העולם.

קו שיחות צו הר"ן

וזהו שכתוב לעתיד לבוא^ב: "וראו כל-העמים צדקך וכו', וקרא לך שם חדש", פי האמות יהיו ראים הפעלה שיהיה לישראל, ויקראו להם שם חדש; כמו כן יש אחד שעשה הפעלה שלו לפי השם שיש לו בחצי שניו, ועשה אחר-כך פעולות חדשות, וצריך לקרא לו שם חדש, ויש בזה סודות גדולים ונוראים מאד מאד.

וזהו שקורין לחולה שם אחר; פי השם שיש לו מקדם כבר עשה הפעלה שלו כפי אותו השם שהיה לו, והיה ראוי לו למות, לפיכך קוראין לו שם אחר, שיהיה לו פעלה אחרת, ויוכל לחיות עוד כמה שנים על-ידי שקוראין לו שם אחר כדי לעשות הפעלה כפי אותו השם.

ועל-כן משה רבנו עליו השלום היה לו כמה שמות כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה^ג, כי בכל-פעם עשה הפעלה שלו כבר לפי השם, והיה צריך בכל-פעם שם אחר לעשות פעולות אחרות כנ"ל.

צו

ראוי לאדם להרגיל את-עצמו להיות בעולם-הבא, דהינו להיות מפרש מתאוות, כמו בעולם-הבא שאין בו לא אכילה ולא שתיה ושום תאוה מתאוות הבהמיות הכלות ונפסדות של העולם-הזה^ד; וכמו שאנו רואין החולה, מחמת שהוא סמוך קצת לעולם-הבא^ה על-כן הוא מואס באכילה ושתיה ומשגל, ואין לו שום תאוה, אדרבא, כל-התאוות קצים

מקורות והערות

מ. ספר ישעיהו פרק סב' פסוק ב': 'וראו גוים צדקך וגו' וקורא לך שם חדש'. נ. ראש השנה דף ט"ז עמוד ב': "ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם... שינוי השם" וכו'. ס. מסכת מגילה דף י"ג עמוד א': 'ירד' זה משה... שירד להם מן בימיו, 'גדור' - שגדר פרצותיהן של ישראל, 'חבר' - שחיבר את ישראל לאביהם שבשמים, 'סוכו' - שנעשה להם לישראל כסוכה, 'קתיאל' - שקוו ישראל לאל בימיו, 'ונוח' - שהזניח עונותיהם של ישראל (לפני הקב"ה), 'אבי, אבי, אבי' (כלומר שלושת הפעמים שמוכר 'אבי' בדברי הימים א' פרק ד' פסוק י"ח) - אב בתורה, אב בחכמה, אב בנביאות" וכו'. ע. ברכות דף י"ז עמוד א': "העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות" וכו'. פ. כי נחלש ולעתים קרוב למוות רח"ל.

ומאויסים עליו, מחמת שהוא סמוך לעולם-הבא שאין בו אכילה ושתיה וכו' - כן יש לאדם להרגיל עצמו בעודו בחיים חיותו ובבריאותו שיהיה יכול להתנהג בלא תאוות, כמו בעולם-הבא.

ובודאי אם היה נזכר בטוב זכרון מתענוגי העולם-הבא - בודאי לא היה יכול לסבל כלל חיות ותענוגי העולם-הזה; עד שבשביל זה מעלה גדולה השכחה, אף שהיא מדה לא טובה, עם-כל-זאת היא מעלה, שעל-ידיה אפשר לאדם לחיות בעולם הזה. כי אם היה נזכר מתענוגי העולם-הבא - פי' יש מלאך גדול מאד שיש לו אלה ראשים, וכל ראש יש לו אלה לשונות, וכל לשון יש לו אלה קולות, וכל קול יש לו אלה נגונים, וכשהמלאך הזה עומד לשורר - בודאי יפה ונעים מאד אשר אין להעריף ולשער כלל; ועתה יזכר האדם עצמו פחיתות ופלות ערכו נגד-זה, ואיך יוכל לסבל חיו, בודאי ימאס עצמו בחייו עד שיגוע בלא עתו. וכן אם היה זוכר פחיתותו, בפרט כמו כמה אנשים שהם מלכלכים ומתעבים מאד בעונות, בודאי אם לא היה שכחה כלל - לא היה אפשר לו להרים עצמו כלל לעבודת השם יתברך. ומחמת כל זה השכחה הוא מעלה מצד זה; אבל האדם ראוי לזכר עצמו לבל יאבד עולמו חס ושלום.

וחכמינו זכרונם לברכה אמרו^ז שעתידי הקדוש-ברוך-הוא להנחיל לכל-צדיק וצדיק ש"י עולמות וכו', וישער בדעתו גדלת עולם אחד, וכמה וכמה בתים יש בו, וכמה וכמה חצרות ומבואות וכמה וכמה עירות ומדינות, וגדל שטח של כל-עולם, וכמה וכמה כוכבים ומזלות עד-אין מספר וגלגלים נפלאים ונוראים שיש בכל-עולם ועולם, כי כל אלו יש בעולם אחד מהעולמות; ומעתה ש"י עולמות שיש לכל צדיק - מה יקרה גדלתו ושעשועיו ותענוגיו עד-אין להעריף ולשער.

מקורות והערות

צ. ראה לעיל שיחה כ"ו. ק. מביא דוגמא לתענוגי העולם הבא. ר. מובא בספר ראשית חכמה שער האהבה פרק ו' אות י"א. ש. משניות מסכת עוקצין פרק ג' משנה י"ב.

והנה הש"י עולמות שיש להצדיק הוא בונה אותם ממחלקת. כי כל דברי המחלקת שכל אחד מדבר הם בחינת אבנים, כי האותיות נקראים אבנים, כמוכא בספר יצירה: "שתי אבנים בונות וכו'; והם בחינת": "חלקי אבנים", כי האבנים הבאים על-ידי דבריהם של המחלקת הם מחלקים ואין להם חבור. והצדיק נוטל אלו האבנים ומחבר אותם ובונה מהם בתים, כי הוא עשה שלום ביניהם ומחברם ומסדרם יחד זה על-זה עד שבונה מהם בית, וזה בחינת שלום-בית, שעשה מחלקי האבנים הנ"ל בחינת שלום-בית; ומהבתים נעשה עיר, עד שנעשה מהם עולם מלא, וכן ש"י עולמות. וזה בחינת: "להנחיל אהבי יש" (אהבי דיקא, בחינת אהבה ושלום, כי על-ידי השלום והאהבה שעשה בין החלקי אבנים נעשו הש"י עולמות כנ"ל). וזה מה שאמרה אביגיל לדוד בעת שחלק עליו נבל ודבר עליו סרה פנאמר שם, אמרה לוי: ועתה ידעתי כי-בית יעשה-לך ה', הינו על-ידי זה המחלקת יעשה לך ה' בית מהאבנים הנ"ל כנ"ל.

כי הצדיק מטה כלפי חסד ודן את-כל-החולקים עליו לכף זכות, שפונתם לשם שמים; כי לא היה העולם יכול לסבל אור של הצדיק, שאורו גדול מאד להעולם לסבלו, וגם מחמת שיש כמה דינים וקטרוגים גדולים על-הצדיק הגדול האמת, על-פן הם חולקים עליו ובזה הם משתיקים הדינים והקטרוגים.

כמו שאנו ראים כשיש דין קשה על אדם אחד, ואחד לובש קנאה ואמר: אני אלף ואנקם ממנו ואעשה בו דין - על-ידי-זה הוא משתיק ממנו שאר הבעלי-דין שמקטרוגים, שלא היה אפשר לו לסבל דיניהם, נמצא שזה שהולך לנקם ממנו עשה לו טובה גדולה מאד, כי בודאי טוב ונח לו לסבל דינו של זה האחד, שזה אפשר לו לסבלו, מלסבל

שיחות צו - צח הר"ן קט

דינייהם חס ושלום שלא היה אפשר לסבלו; וכמו שמצינו אצל פינחס במעשה זמרי, כי לולא פינחס היו ישראל חס ושלום חיבין פליה חס ושלום, אף מחמת שיצא פינחס וקנא קנאת ה', על-ידי-זה נשתק הדין מעל ישראל, כמו שכתוב: "בְּקִנְאוֹ אֶת-קִנְאֹתֵי בְּתוּכֶם וְלֹא-כִלִּיתִי" וכו'; בן זה שחולק על-הצדיק ואמר אני אעשה לו ואראה לו גבורתי ונקמתי ממנו - על-ידי-זה הוא משתיק ממנו שאר הדינים כנ"ל; וגם עשה לו טובה, פי כשהצדיק צריך לילך מדרגא לדרגה, אזי מנסים אותו אם יש לו כח לעמד בהיכל המלך, והיכל המלך הוא בחינת פה של הצדיק שנקרא 'היכל' שהוא בגימטריא 'אדני', שהוא בחינת פה, כמו שכתוב: "מַלְכוּת - פֶּה", וזה שהצדיק חולק עליו הוא נסיון לזה הצדיק שעליו המחלקת אם יש לו כח לעמד בהיכל המלך, בפה של הצדיק החולק עליו, ועל-ידי-זה מעלין אותו מדרגה לדרגה יותר עליונה, נמצא שעשה לו טובה.

צו

על-ידי בשורות טובות יכולין לומר תהלים.

צח

אמירת תהלים מעלה גדולה, כאלו אמרם דוד המלך בעצמו; כי הוא אמרם ברוח-הקדש, וְהָרוּחַ-הַקֹּדֶשׁ מָנַח בְּתוֹךְ הַתְּבוּת, וכשאמרם הוא מעורר ברוח פיו את הרוח-הקדש, עד שנחשב כאלו אמרם דוד המלך עליו השלום בעצמו.

מקורות והערות

ד. במדבר פרק כ"ה מפסוק א' והלאה. ה. במדבר פרק כ"ה פסוק ו"א. ו. עיין ליקוטי מוהר"ן סימן רמ"א. ז. ראה מדרש רבה שמות סימן ב' אות ג'. ח. זהר בראשית (פרשת בראשית דף כ"ג עמוד ב'): 'ויהא בתפילין כאביון לגבי תרעא דאיהו אדני', דהכי סליק לחושבן היכ"ל, ודא איהו אדני שפתי תפתח'. ט. במאמר "פתח אליהו" תיקוני זהר (דף י"ז עמוד א'). י. ממכתב מוהר"ת בעלים לתרופה סימן קמ"ו (יום ד' ויצא תקצ"ד) משמע קצת שהכוונה שמי שרגיל לבשר בשורות טובות יכול לומר תהלים (כלומר יש לו הרצון והיכולת לומר הרבה תהלים בכוונה). כ. ראה גם בליקוטי מוהר"ן סימן קנ"ו: "כי מה שמדברים בינו לבין קונו הוא בחינת רוח הקדש ודוד המלך עליו השלום שהיה מעלתו גדולה מאד יסד מזה ספר תהלים".

והוא מסגל מאוד לרפאות החולה, להיות לו בטחון רק על-השם יתברך, שעל-ידי אמירת תהלים יושיעו ה'. והבטחון הוא בחינת משענת, כמו שהאדם נשען על-המטה - כן הוא נשען על-הבטחון, שבוטח שיושיעו ה', כמו שאמר דוד^ל: "ויהי ה' למשען לי"; ועל-כן על-ידי-זה נתרפא החולה, כמו שכתוב^ב: "אם-יקום והתהלך בחוץ על-משענתו ונקה". וזה בחינת^י: "ויצא חטר מגזע ישי" הנאמר על משיח שהוא דוד, בחינת^ס: "רוח אפינו משיח ה'". וזה בחינת^ב: "עתידין צדיקים שיחיו מתים" - על-ידי המשענת, בחינת^ב: "ואיש משענתו בידו", בחינת^י: "ונתת המשענת על-פני הנער". עד כאן (כל זה לא נכתב בשלמות, וחסר הרב, רק מה שנתפס במח קצת נכתב, ורבו נשפח).

חרף הוא בחינת עבור, וקנין הוא בחינת לדה; ואז דבר עמנו שיחה נפלאה, ונשפח הרב. ומה שאני זוכר עדין הוא מה שדבר אז מענין הקנין שהיה אז ממשמש ובא, כי שיחה זו הייתה אז בימי ניסן קדם פסח, בעת שהיה הברית-מילה של בנו שלמה אפרים זכרוננו לברכה ביום שלישי למילה; ודבר אז שפחרף כל-העשבים וכל-הצמחים כלם מתים, כי בטל כחם פחרף והם אז בבחינת מיתה, וכשבא הקנין - כלם נתעוררים וחיים, ואז טוב ויפה מאוד כשיוצאים לשוח בשדה, "שיחה זו תפלה"^פ ותחינה ותשוקה וגעגועים להשם יתברך, ואז כל שיח ושיח-השדה המתחילים לחיות ולצמח אז, כלם נכספים ונכללים בתוך שיחתו ותפלתו. והאריך אז בשיחה נפלאה בענין זה ועוד בשאר ענינים.

 מקורות והערות

ל. תהלים פרק י"ח פסוק י"ט. מ. שמות פרק כ"א פסוק י"ט. נ. ישעיהו פרק י"א פסוק א' ופירש רש"י שם "חומר - שבט מלוכה". ופירש במצודות ציון: "ענינו כמו מטה", שהוא משענת. ומקל תרגום מטה. ס. מגילת איכה פרק ד' פסוק כ'. ע. פסחים דף ס"ח עמוד א' "עתידים צדיקים שיחיו מתים שנאמר (זכריה פרק ח' פסוק ד') עוד ישבו זקנים וקנות ברחובות ירושלים ואיש משענתו בידו מרוב ימים". פ. זכריה פרק ח' פסוק ד'. צ. מלכים ב' פרק ד' פסוק כ"ט: "ושמת משענתי על פני הנער וגו'", שאלישע החיה את הילד על ידי משענתו. ק. ברכות דף כ"ו עמוד ב': "יצחק תיקן תפילת מנחה שנאמר (בראשית פרק כ"ד פסוק ס"ג): 'ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב' ואין שיחה אלא תפלה". ר. לקמן בסימן רכ"ו כתב: "...שטוב יותר שהתבודדות יהיה מחוץ לעיר במקום עשבים כי העשבים גורמים שיתעורר הלב". ובסימן קמ"ד: "ועמדנו בשדה אחד... ואמר אחר כך שכמו שאנחנו

צט

כְּשֶׁאֶחָד מְדַבֵּר עִם-חֵבְרוֹ בְּיִרְאַת-שָׁמַיִם נַעֲשֶׂה אֹרֶז-יִשְׂרָאֵל וְאֹרֶז-חֲזוֹרָה; וְלִפְעָמַיִם מְקַדִּים הָאֹרֶז-חֲזוֹר קִדְּם הָאֹרֶז-יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁהַמְּקַבֵּל יֵשׁ לוֹ מִחַ קָטָן וְאֵינָן יָכוֹל לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֵבְרוֹ, כִּי אִזּוֹ קִדְּם שְׁמֵקַבֵּל חֵבְרוֹ מִמֶּנּוּ, שְׁזֵהוּ בְּחִינַת אֹרֶז-יִשְׂרָאֵל, קִדְּם לְזֶה מְקַבֵּל הוּא מִחֵבְרוֹ, וְאִזִּי הָאֹרֶז-חֲזוֹר קִדְּם לְאֹרֶז-יִשְׂרָאֵל.

כִּי כְּשֶׁמְדַבְּרִין עִם-חֵבְרוֹ בְּיִרְאַת-שָׁמַיִם, אִף שְׂאִין חֵבְרוֹ מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, אִף-עַל-פִּי-כֵן הוּא מְקַבֵּל הַתְּעוֹרוֹרֹת מִחֵבְרוֹ, כִּי עַל-יְדֵי הַהִפְּאָה, שְׂיִצְאוּ הַדְּבָרִים מִפִּיו לְחֵבְרוֹ, עַל-יְדֵי-זֶה חֲזוֹר הָאֹרֶז אֵלָיו (וְזֵהוּ בְּחִינַת אֹרֶז-חֲזוֹר מִמֶּשׁ הַמּוּבָא בְּכַתְּבִים, עֵין שָׁם), כְּמוֹ מִי שְׁמַפְּהָ בְּפִתְלָל, שְׁחֲזוֹר הַדְּבָר אֵלָיו - כְּמוֹ כֵן כְּשֶׁמְדַבֵּר לְחֵבְרוֹ, אִף-עַל-פִּי שְׂאִין חֵבְרוֹ מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, אִף-עַל-פִּי-כֵן הוּא בַּעֲצָמוֹ יָכוֹל לְהַתְּעוֹרֵר מֵהֶם עַל-יְדֵי הַהִפְּאָה, שְׂיִצְאוּ הַדְּבָרִים לְגַבֵּי חֵבְרוֹ וְהִכּוּ בוֹ וְחֲזְרוּ אֵלָיו. וְעַל-כֵּן אִם הִיָּה מְדַבֵּר אֵלָיו הַדְּבָרִים בֵּינוֹ לְבֵין-עַצְמוֹ - יָכוֹל לְהִיּוֹת שְׁלֵא הִיָּה מִתְּעוֹרֵר מֵהֶם כָּלֵל, וְעַל-יְדֵי שְׂדַבְּרָם לְחֵבְרוֹ - נִתְּעוֹרֵר מֵהֶם אִף שְׁחֵבְרוֹ לֹא נִתְּעוֹרֵר, כִּי חֲזְרוּ אֵלָיו עַל-יְדֵי בְּחִינַת הַהִפְּאָה כַּנִּל (וְזֵה בְּחִינַת אֹרֶז-חֲזוֹר שֶׁהוּא עַל-יְדֵי בְּחִינַת הַפְּאָה כְּמִבְּאֵר בְּכַתְּבִים, וְהֵבִין).

ק

שְׁמַעְתִּי בְּשֵׁם רַבְּנֵנוּ זְכָרוֹנוֹ לְבָרְכָה מְכָבֵד: "וְתִתְּפֹשֶׁהוּ בְּבִגְדוֹ" - שְׁהַבְּעַל-דְּבָרָה וְהַסְּטָא-אַחְרָא תּוֹפְסָתָ אֶת-הָאָדָם בְּבִגְדוֹ, דְּהֵינּוּ

מקורות והערות

עומדים סביבו הוא רואה כל העשבים איך כל עשב ועשב דוחק עצמו לכל אחד ואחד מהעומדים שם כדי לעלות ולכנוס בתוך תפלתו" וכו'. ש. אור ישר - השפעה, אור חזר - קבלה (פרדס רמונים לרמ"ק שער כ' פרק י'). ת. בליקוטי מוהר"ן סימן קפ"ד כתב על חשיבות הדיבור עם החבר לאדם המדבר עצמו: "...ועל כן אם היה מדבר אלו הדיבורים בינו לבין עצמו יכול להיות שלא היה מתעורר מהם כלל, ועל ידי שדיברם לחברו נתעורר מהם" וכו'. א. קשה תפסה. ב. פעולת חיתוך המילים והוצאתם אל הפועל. ג. ספר עין חיים היכל א' שער ו'. ד. בראשית פרק ל"ט פסוק י"ב. ה. בעל דבר - כינוי ליצר הרע.

קיב שיחות קא - קב הר"ן

שְׁמַטְרִיד אוֹתוֹ בְּטַרְדַּת בְּגָדָיו וּמְלַבּוֹשֵׁיו, כִּי טַרְדַּת הַצְּטָרְכוֹת מְלַבּוֹשִׁים וּבְגָדִים שֶׁל אָדָם הֵם מְבַלְבְּלִין מְאֹד אֶת-הָאָדָם וּמוֹנְעִים אוֹתוֹ עַל-יַדֵּי-זֶה מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְזֶהוּ: "וַתִּתְפָּשֶׂהוּ בְּבִגְדוֹ".

אִךְ מִי שֶׁהוּא בְּעַל-נַפֶּשׁ וְלָבוֹ חֶזֶק בַּה' אֵינוֹ מִשְׁגִּיחַ גַּם עַל-זֶה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵין לוֹ בְּגָד לְלַבֵּשׁ, אֶף-עַל-פִּי-כֵן אֵינוֹ מְטַרִיד עֲצָמוֹ בְּזֶה וְאֵינוֹ רוֹצֵה לְהִנָּיֵחַ עֲצָמוֹ לְבַלְבֵּל עֲצָמוֹ בְּזֶה. וְזֶהוּ: "וַיִּנַּח בְּגָדוֹ אֶצְלָה וַיִּנְס" וְכו', שֶׁמִּנָּיֵחַ בְּגָדוֹ וּמְלַבּוֹשָׁיו וְנָס וּבוֹרַח מֵהֶם, וְאֵינוֹ מִשְׁגִּיחַ כָּלל עַל-זֶה, רַק עֹשֶׂה אֶת-שְׁלוֹ בְּעֲבוֹדַת ה' כְּפִי מַה שֶׁיְּכוֹל.

קא

כְּכָר מְבֹאָר כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁאֵין צְרִיכִין שׁוּם חֲכָמוֹת בְּעֲבוֹדוֹת הַבוֹרָא יִתְבָּרֵךְ, רַק תְּמִימוֹת וּפְשִׁיטוֹת וְאִמּוּנָה. וְאָמַר שֶׁפְּשִׁיטוֹת הוּא גְבוּהַ מִן הַכֹּל; כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּרוּךְ-הוּא הוּא בּוֹדֵאֵי גְבוּהַ מִן הַכֹּל, וְהוּא יִתְבָּרֵךְ הוּא פְּשוּטֵי בְּתַכְלִית הַפְּשִׁיטוֹת.

קב

שְׁמַעְתִּי בְשֵׁמוֹ עַל-פְּסוּק: "לֹא-הִבִּיט אֶן בְּיַעֲקֹב וְלֹא-רָאָה עֵמָל בְּיִשְׂרָאֵל, ה' אֱלֹקָיו עֲמוֹ וּתְרוּעַת מְלֶךְ בּוֹ", אֲבָל שְׂכַחְתִּי הָעֲנִין; אִךְ זֹאת אֲנִי זוֹכֵר, מַה שֶּׁפָּרַשׁ סוּף הַפְּסוּק: "וּתְרוּעַת מְלֶךְ בּוֹ": "וּתְרוּעַת" - לְשׁוֹן שְׂבִירָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "תְּרַעַם בְּשֹׁבֵט בְּרִזְלֵ" ; הֵינּוּ כְּשֶׁשְׂפָרִין אֶת-הַכְּפִירוֹת, אֲזִי: "מְלֶךְ בּוֹ", הֵינּוּ שְׂמוּצָאִין אֶת-הַמְּלֶךְ יִתְבָּרֵךְ גַּם בְּתוֹךְ הַכְּפִירוֹת עֲצָמָן, כִּי גַם בְּהַכְּפִירוֹת בְּעֲצָמָן מְלַבֵּשׁ חֵיטּוֹ יִתְבָּרֵךְ.

מקורות והערות

ו. לעיל סימנים ה', ט"ו, ל"ב, ל"ג ובלקוטי מוהר"ן תנינא סימנים י"ט, מ"ד, ועוד. ז. בספרי המחשבה המונח 'פשוט' מתייחס לשלמות מוחלטת, היפך מהמורכב, ובספרי המקובלים ובספרי החסידות נקרא יחודו "אחדות פשוט", וראה ליקוטי מוהר"ן סימן ה' ותנינא סימנים ב' (סעיף ו') ו-ס"ג. ח. במדבר פרק כ"ג פסוק כ"א. ט. תהלים פרק ב' פסוק ט' עיין רש"י ומצודות המפרשים "תרעם" - תשבור ותרוצץ אותם. י. ההסבר לכך על פי פשוטו, כי בלי חיות מהשם יתברך אין להם כח לכפור (ועיין בתחילת ספר תומר דבורה לרמ"ק), וראה בלקוטי מוהר"ן תנינא סימן י"ב.

שיחות קב הר"ן קיג

גם אמר שהמחקרים³ - גם חיייהם אינם חיים פלל אפלו בעולם-הזה; כי תכף פשיש להם איזה דבר שאינו פרצונם, מפל-שפן פשיש להם איזה צרה, אזי אין להם למי לפנות, מאחר שתולין בטבע חס ושלום רחמנא לצלן, ואין להם במה להחיות את-עצמן פלל. אבל איש אמונות⁴, המאמין בה' - חיייו טובים מאד; כי אפלו כשעובר עליו חס ושלום איזה צרה רחמנא לצלן, אזי הוא גם-כן יכול להחיות את-עצמו בהשם יתברך, כי בוטח בה' כי הכל לטובה: או שעל-ידי יסורין אלו ינפו לו מעונותיו, או שעל-ידי-זה יזכה לאיזה טובה גדולה בסוף וכיוצא בזה, כי פונת השם יתברך היא בודאי לטובה. על-כן איש אמונות הוא חי חיים טובים תמיד, וטוב לו בעולם-הזה ובעולם-הבא; אבל המחקרים אין להם שום חיות, לא בעולם-הזה ולא בעולם-הבא.

וזה מבאר מאד למי שבקי בהם, כי הם מלאים יסורים תמיד פנראה בחוש, כי אי אפשר שיתנהג להם פרצונם, ומאחר שהם בוחרים רק בעולם-הזה, והעולם-הזה הוא פלו מלא יסורים ויגונות רחמנא לצלן, על-כן בכל-עת ובכל-שעה יש להם צער ויגונות ודאגות מענייני העולם-הזה שאין מתנהג להם פרצונם, וכל-ימיהם פעס ומכאבות. כי אי אפשר שיתנהג להאדם בעולם-הזה שום דבר שיהיה הכל פרצונו, ומאחר שאין מסתפלין על התכלית האמתית והנצחית, רק על תאות עולם-הזה - על-כן בודאי הם מלאים יסורים תמיד פנ"ל; וגם פשבאין עליהם היסורים והדאגות והיגונות, אין להם במה להחיות את-עצמן פנ"ל.

אבל איש פשר, מאחר שמאמין בהאמת ועקר תקנתו הוא לעולם-הבא, על-כן חיייו טובים מאד, כי כל מה שעובר עליו הוא מאמין שהכל

מקורות והערות

ב. החוקרים על דרך הפילוסופיה וההגיון ואינם מאמינים בחידוש הבריאה וכאילו הטבע ללא מנהיג ח"ו. ל. עפ"י לשון הכתוב במשלי פרק כ"ח פסוק כ': "איש אמונות רב ברכות וגו'".

קיד שיחות קב הר"ן

לְטוֹבָה^מ, כְּדִי לְהַזְכִּירוֹ שֶׁיָּשׁוּב מֵעֲוֹנוֹתָיו אוֹ בְּשָׂבִיל כְּפָרָה עַל-עֲוֹנוֹתָיו; כְּדִי שֶׁיִּזְכֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם-הַבָּא, לְטוֹב הַנִּצְחִי וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה.

וְאִפְלוּ הַיִּסּוּרִין שֶׁיֵּשׁ לְאִישׁ כָּשֶׁר מִחֲמַת הַצַּעַר שֶׁל הַחֲרָטָה כְּשֶׁנִּזְדַּמְּן לוֹ אֵיזָה פָּגָם אוֹ אֵיזָה עֲבָרָה חֵס וְשָׁלוֹם, אִפְלוּ אִם חֵס וְשָׁלוֹם עֲבַר עֲבָרָה מִמֶּשׁ רַחֲמָנָא לְצַלֵּן, אַחֲר־כֵּן כְּשֶׁזֹּכָה לְהַתְחַרֵּט עָלָיו, אֶף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ צַעַר גָּדוֹל מְאֹד וַיִּסּוּרִים גְּדוֹלִים עַל-שָׂבָא לְיַדֵּי מְכָשׁוֹל אוֹ לְיַדֵּי עֲבָרָה רַחֲמָנָא לְצַלֵּן, רַחֲמָנָא לְשִׁזְבוֹן, אֶף-עַל-פִּי-כֵן גַּם אֵלוּ הַיִּסּוּרִין אֵינָם יִסּוּרִין כָּלֵל; כִּי זֶה הַצַּעַר וְהַיִּסּוּרִין שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַל-שָׂעֵבֶר עֲבָרָה חֵס וְשָׁלוֹם, אֵלוּ הַיִּסּוּרִין הֵם מוֹסִיפִים חַיִּים לְהָאָדָם, בְּבַחֲיַנְתָּ: "יִרְאֵת ה' תוֹסִיף יָמִים"^פ.

וְתִדַּע כָּלֵל זֶה, כִּי כָּל הַיִּרְאוֹת^ו וְכָל הַיִּסּוּרִים שֶׁיֵּשׁ לְאָדָם הֵם מְקַצְרִים וּמְכַלִּים יְמֵי חַיָּיו, וְעַל-כֵּן אֵלוּ הַקְּלִי-עוֹלָם הַעוֹסְקִים בַּחֲקִירוֹת חַיִּיהֶם אֵינָם חַיִּים כָּלֵל, כִּי הַיִּסּוּרִים וְהַדְּאָגוֹת שֶׁלָּהֶם מְכַלִּים חַיִּיהֶם כְּנ"ל; אֲבָל כָּל הַיִּרְאוֹת וְכָל הַיִּסּוּרִין שֶׁיֵּשׁ לְאָדָם מִחֲמַת יִרְאֵת ה' - הֵם מוֹסִיפִים יָמִים וְחַיִּים, בְּבַחֲיַנְתָּ: "יִרְאֵת ה' תוֹסִיף יָמִים", וְגַם אֵלוּ הַיִּסּוּרִין שֶׁיֵּשׁ לְאָדָם מִחֲמַת שָׂעֵבֶר אֵיזָה פָּגָם אוֹ עֲבָרָה חֵס וְשָׁלוֹם וּמִתְחַרֵּט עַל-זֶה וְיֵשׁ לוֹ צַעַר גָּדוֹל מְזֵה, אֵלוּ הַיִּסּוּרִים הֵם בְּחַיַּנְתָּ: "יִרְאֵת ה' תוֹסִיף יָמִים", כִּי הַיִּסּוּרִין שֶׁלוֹ הֵם מִחֲמַת שְׂמִתִּירָא מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הֵן מִחֲמַת רוּמָמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ אוֹ מִחֲמַת יִרְאֵת הַעֲנָשׁ, וְאֵיךְ שֶׁהוּא עַל-כָּל-פְּנִיָּם הוּא בְּכָלֵל יִרְאֵת ה', כִּי הַכֹּל מִיִּרְאֵתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעַל-כֵּן הִיא מוֹסֶפֶת יָמִים כְּנ"ל.

גַּם מִי שֶׁהוּא אִישׁ אֲמוּנָה הַתְּשׁוּבָה שֶׁלוֹ הִיא יוֹתֵר קָלָה, כִּי הַתְּשׁוּבָה צְרִיכָה לְהִיֹּת תְּשׁוּבַת-הַמְּשָׁקֵל, דְּהֵינּוּ שְׂכָפִי הַתְּעַנוּג שֶׁהִיָּה לוֹ מֵהַעֲבָרָה

מקורות והערות

מ. כמו שנפסק להלכה בשולחן ערוך אורח חיים סימן ר"ל סעיף ה': "לעולם יהא אדם רגיל לומר: כל מה דעבד רחמנא לטב עבד" (כל מה שעושה ה' לטובה הוא עושה). נ. דברים פרק ח' פסוק ה': "וידעת עם לבבך כי כאשר יסר איש את בנו ה' אלהיך מייסרד" וכן שם בפרק ד' פסוק ל': "בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת ער ה' אלוךך וגו'". ס. משלי פרק י' פסוק כ"ו. ע. הפחדים.

שיחות קג הר"ן קטו

- בן יהיה לו ממש צער ויסורי^ב; ומאחר שיש לו אמונה, על-כן לא היה תענוגו בשלמות בשעת העברה חס ושלום רחמנא לצלן, פי היה מערב ביגון, פי ידע פי-מרה תהיה באחרונה, פי יהיה לו ענש קשה ומר רחמנא לצלן, רק שלא היה יכול להתגבר על-תאנתו, על-כן תשובתו קלה יותר, פי אין צריך לסבל יסורי התשובה כל-כף, מאחר שגם בשעת העברה לא היה תענוגו בשלמות כנ"ל. אבל המחקרים, שאין להם אמונה, תשובתם כבדה יותר, פי לא היה להם יסורים כל-כף בשעת העברה; פי התשובה צריכה להיות תשובת-המשקל כנ"ל.

ועין בספר 'שני לוחות הברית' במסכת שבועות, שם מבאר ביותר גדל עצם האסור להסתפל בספרי המחקרים; והביא שם שמי שמסתפל באלו הספרים אין לו חלק לעולם-הבא^א, והביא שם בשם כמה גדולי הקדמונים שהפליגו בעצם אסור זה שחמור מכל עברות שבתורה, וכן מבאר בכמה ספרים קדושים.

קג

טוב יותר להיות "פתי יאמין לכל-דבר"^י, דהינו להאמין אפלו בשטותים ושקרם - כדי להאמין גם בהאמת, מלהיות חכם - ולכפר בכל חס ושלום, דהינו לכפר בשטותים ושקרם, ועל-ידי-זה נעשה הפל ליצנות אצלו, וכופר גם בהאמת חס ושלום. "ומוטב שאקרא שוטה כל-ימי - ואל אהיה רשע שעה אחת לפני המקום"^ש.

מקורות והערות

פ. בספר חסידים סימן קס"ז, רוקח הלכות תשובה סימן ו'. וראה באור החיים הקדוש ויקרא פרק כ"ה פסוק כ"ז.
צ. מאת רבי ישעיה הלוי הורביץ, השל"ה הקדוש מסכת שבועות, נר מצוה אות ז', שם הביא תשובת הרשב"א חלק א' תשובה תי"ד, הכותב שהחוקרים גרועים מספרי הפלוסופיה היונית שאין חשש שיטעו אחריהם מאחר ויודעים שהם לא מבני ברית, אבל על החוקרים היהודים הוא מתבטא בלשון חריפה ביותר. וראה עוד בפירוש הכותב בעין יעקב על מסכת חגיגה דף ו"ד בשם רב האי גאון, ובספר "לב העיבור", ובספרי תלמיד מוהרנ"ת "קנאת ה' צבאות" ו"מכניע זדים". ק. סנהדרין דף צ' עמוד א': "ואלו שאין להם חלק לעולם הבא...רבי עקיבא אומר אף הקורא בספרים החיצונים". ר. משלי פרק י"ד פסוק ט"ו. ש. משניות מסכת עדיות פרק ה' משנה ו'.

קד

"אם פגע בך מנוול זה - משכהו לבית-המדרש"^ה. כי לפעמים הוא (הינו הבעל-דבר) מתפלל מתוך האדם, ואזי האדם כמו בית-הכנסת ואחד מתפלל בתוכו, וכן בלמוד, לפעמים האדם הוא כמו בית-המדרש ואחד לומד בתוכו; אף אף-על-פי-כן למוד כזה טוב יותר מתפלה כזו, כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה: "אם אכן הוא - נמוח, אם ברזל הוא - מתפוצץ". וזהו: "אם פגע בך מנוול זה", 'פגיעה' - לשון תפלה כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה, הינו כשהמנוול מתפלל מתוך, ואתה רק כמו בית-הכנסת - "משכהו לבית-המדרש", כי טוב יותר שיהיה נעשה בחינת בית-המדרש כי הלמוד טוב יותר כנ"ל.

קה

"ואשר פח בהם לעמד בהיכל המלך"^ו - כי יש למעלה היכל המלך, ולמטה היכל המלך הוא הדבור, כי "היכל דא אדני"^ז, "אדני שפתי תפתח"^ח; וצריך שיהיה לו פח לעמד בהיכל המלך, בפה הצדיק וכו' (הינו כשהצדיק חולק עליו ומדבר עליו, יהיה לו פח לעמד).

קו

אמונה בחינת אור, כמו שכתוב: "ואמונתך בלילות"^י. ואמונה שהיא על-פי חכמה בחכמות התורה, ומשיג את ה' ועל-ידי זה יש לו אמונה,

מקורות והערות

ת. מסכת קידושין דף ל' עמוד ב' ופירש רש"י: "מנוול זה - יצר הרע מתגרה בך". א. בעל דבר - כינוי ליצר הרע. ב. שם במסכת קידושין דף ל' עמוד ב' בהמשך הפיסוקא. ג. מסכת ברכות דף כ"ו עמוד ב': "ויפגע במקום וילן שם וגו'" (בראשית פרק כ"ח פסוק פסוק י"א) ואין פגיעה אלא תפילה שנאמר (ירמיהו פרק ז' פסוק ט"ז) "ואתה אל תתפלל בעד העם הזה... ואל תפגע בי". ד. דניאל פרק א' פסוק ד' (ועיין עוד לעיל בסימן צ"ו). ה. זהו דבר בראשית (פרשת בראשית דף כ"ג עמוד ב'): "ויהא בתפילין כאביון לגבי תרעא דאיהו אדני", דהכי סליק לחושבן היכ"ל, ודא איהו אדני שפתי תפתח". ו. ספר תהלים פרק נ"א פסוק י"ו. ז. תהלים פרק צ"ב פסוק ג'.

שיחות קו הר"ן קיז

הגם שהוא טוב, עם כל-זאת עקר אמונה הוא שיהא מאמין בהשם יתברך בלא אות ומופת וחכמה; וזה הוא עקר אמונה בשלמות ובחינת אור, כמו שכתוב: "ואמונתך בלילות" כנ"ל.

ויש חכם שהוא חכם אפלו בחכמות התורה - ואין לו אמונה בה. ואילו החכמים שאין להם אמונה נקראים 'בעלי-ראתן'; פי חכמה אמיתית, דהינו עם אמונה, נקרא ראיה, כמו שכתוב: "ולבי ראה חכמה" וכו', ולעמת זה החכמים שאין להם אמונה נקראים בעלי-ראתן, וכמו שפרש רש"י: שיש להם שרץ במחם, (הינו שיש להם טמאה וכפירה במחם).

וצריכין להרחיק מאנשים אלו שהם בחינת בעלי-ראתן אפלו משכונתם, פי ההבל-פיהם מזיק לאדם כשר שיפל לתאות-נאוף; פי זויג דקדושה הוא על-ידי בחינת דעת, כמו שכתוב: "וידע אדם", ואילו הבעלי-ראתן, שדעתם מקלקל ופגום ויש להם שרץ במחם, על-פן זויגם נאחז בקלפה, ועל-פן הם נאפים. (כי נאוף תלוי בעינים); פי חכמת אמת, שהיא בחינת ראיה כנ"ל, בחינת עינים, על-אלו החכמים נאמר: "ברית כרתי לעיני" וכו', אבל הבעלי-ראתן הם נאפים. וזה שדרשו רבותינו זכרונם לברכה: "ולא-תתורו אחרי לבבכם" - זהו מינות, 'ואחרי עיניכם' - זהו נאוף, פי זה תלוי בזה כנ"ל. ועל-ידי חכמה עם אמונה נצול כנ"ל.

מקורות והערות

ח. כלומר 'בלילות', בחושך - כשאינן אות ומופת שכלי - אז האמונה היא האור שמאיר את החושך ורואים את מעלתה. ט. מגילת קהלת פרק א' פסוק ט"ז: "וליבי ראה הרבה חכמה". י. בראשית פרק ד' פסוק כ"ה. כ. איוב פרק ל"א פסוק א'. ל. ברכות דף י"ב עמוד ב' (על הפסוק במדבר פרק ט"ו פסוק ל"ט): "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם", וזה לשון הגמרא: "אחרי לבבכם זו מינות... אחרי עיניכם זה הרהור עבירה", אך עיין במפרשים (רמב"ן במדבר פרק ט"ו פסוק ל"ט, מנחת חינוך מצוה שפ"ז אות א') שגורסתם היתה כך: "ולא תתורו אחרי לבבכם זו מינות ואחרי עיניכם זו זנות".

קז

"אסתר בינונית היתה, לא ארפה ולא קצרה"^מ - הענין, שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: "בשביל צניעות שהיתה ברחל זכתה ויצא ממנה שאול, ובשביל צניעות שהיה בשאול זכה ויצא ממנו אסתר המלכה"; וברחל כתיב: "רחל בתך הקטנה"^ס, ובשאול נאמר: "משכמו ומעלה גבה מכל-העם"^פ, ואסתר, ממצע בין שאול ורחל - "בינונית היתה".

קח

ידוע שלמוד הזהר מסגל מאד מאד. ודע, שעל-ידי למוד הזהר נעשה חשק לכל מיני למודים של התורה הקדושה, והלשון הקדוש של הזהר מעורר מאד לעבודת השם יתברך, דהינו השבח שמשבח ומפאר את העובד ה', דהינו הלשון הרגיל בזהר לומר: "זכאה" וכו' על כל-מצוה ועבודה^פ, ולהפך הצעקה שצועק: "וי וכו', וי לה, וי לנשמתה" על הסר מעבודת ה' - אלו הלשונות מעוררים מאד את-האדם לעבודתו יתברך.

קט

רבי שמעון בר-יוחאי קדש כל-כף את-לשון תרגום^י, עד שאפלו שאר דברים הנכתבים בלשון תרגום יש להם כח לעורר להשם יתברך.

מקורות והערות

מ. מגילה דף י"ג עמוד א': "בן עזאי אומר אסתר לא ארוכה ולא קצרה היתה אלא בינונית כהרסה". נ. בהמשך שם בעמוד ב'. שאול היה משבט בנימין (בנה של רחל), ואסתר היתה ממשפחת קיש אבי שאול. ס. בראשית פרק כ"ט פסוק י"ח. ע. שמואל א' פרק ט' פסוק ב'. פ. זהר בראשית (פרשת לך לך דף צ"ב עמוד א'): "זכאה חולקה מאן דישתדל באורייתא ולא יתפרש מינה" וכו' (אשרי חלקו של מי שעוסק בתורה ואינו פורש ממנה) ובעוד מקומות רבים בזהר הקדוש. כלומר שהזהר בלשונו מפליג בשבחם של מקיימי המצוות מחד ומרחם על רוע גורלם של עוברי העבירות מאידך כגון שאומר "וי לנשמתיה" - כלומר אבוי לגורל נשמתו שלהחוטא. צ. לשון ארמית שבה כתוב הזהר הקדוש, ונקראת 'לשון תרגום' כי תרגום אונקלוס לתורה ותרגום יונתן בן עוזיאל על הנ"ך נכתבו בארמית.

שיחות קי - קיב הר"ן קיט

קי

יש כמה שטותים ובלבולים המתדבקים ומתחברים בהמח, ובפרט בלבולי האמונה; ועל-ידי השנה נפרדים מהמח. וביותר מועיל השנה לאמונה פנ"ל.

קיא

"אנלת אדם תסלף דרכו, ועל ה' יזעף לבו". פרוש: מי שאינו מקשר ומקרב לצדיק אמתי, אזי כל עבודתו הוא רק כמו מי שמעקם עצמו ומתדמה לחברו כקוף בפני אדם; וזהו: "אנלת אדם תסלף דרכו", הינו שהאדם על-ידי אנלתו כל עבודתו הוא רק בבחינת "תסלף דרכו", כמו מי שמסלף ומעקם עצמו אחר חברו פנ"ל; והטעם: כי "ועל ה' יזעף לבו", הינו להצדיק, שהוא בחינת "על ה'", כי "מי מושל בי - צדיק" - "יזעף לבו", הינו שחולק על-הצדיק ואינו מקרב אליו, על-ידי-זה: "תסלף דרכו", שהוא רק פמי שמעקם עצמו פנ"ל. כי אין ממש בעבודה כי אם על-ידי הצדיק האמתי, פמוכא במקום אחר.

קיב

איתאי: אם התורה היתה נכתבת בסדר, היו יודעין כל ענש ושכר של כל לא-תעשה ועשה. הנה יש עברה, שענשה של עברה ההיא שיהא

מקורות והערות

ק. השינה היא אחת הדרכים להתחדשות המוחין וכמו שכתב רבינו בליקוטי מוהר"ן סימן ל"ה אותיות ג', ד': "והידוש השכל היינו חידוש הנשמה הוא על ידי שינה וכו'. כי כשהמוחין מתייגעים אז על ידי השינה הם מתחדשין וכו'. כי יש שינה בגשמיות וכו'. גם יש בחינת לימוד שהוא נקרא גם כן שינה לגבי דבקות הבורא וכו'. וכשלומד פשטא אורייתא אזי המוחין שלו היינו נשמתו באה בתוך אמונה". ר. משלי פרק י"ט פסוק ג'. ש. כלומר, עושה חיקוי והצגה, כמו שאומרים: "עושה את עצמו". ת. בזהר מבואר שכל קליפה ביהם לתוך היא כקוף בפני אדם, כלומר חיקוי ללא תוכן אמיתי. עיין זהר שמות (פרשת תרומה דף קמ"ח עמוד ב.). א. מסכת מועד קטן (דף ט"ז עמוד ב.) על הכתוב בשמואל ב' (פרק כ"ג פסוק ג'): "...אמר אלוקי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם, מי מושל בי - צדיק, שאני גוזר גזירה ומבטלה". "מושל באדם אני, מי מושל בי, צדיק מושל בי, ומבטלה" רש"י שם. ב. ליקוטי מוהר"ן סימן קכ"ג. ג. מוכא. ראה מדרש תנחומא פרשת עקב אות ב', ובמדרש שוחר טוב תהלים ג' ו-ט'.

קב שיחות קיג - קיד הר"ן

בעל-חוב תמיד, ואפלו יעשה כל טעדיקי דאפשרי והתפעלות - לא יועיל כלל, ויהיה בעל-חוב תמיד. ולפעמים גורם העברה שמפיל גם אחרים להיותם בעלי-חובות; ולזה יש עתה שנעשה כמה בעלי-חובות בעולם, זהו מחמת העברה הנ"ל שנתגברה בעולם חס ושלום.

ועצה לזה: לשוב בתשובה בכלליות, ולהתחנן לפני השם יתברך להצילו מעברה זו, ולהתחרט בכלליות על-עברה זו. ועת לשוב על-זה הוא כשהוא במחין-דגדלות, אזי טוב להתחרט ולבקש מאת הבורא יתברך על-זה ולשוב בתשובה; כי מחין דקטנות הוא בחינת בעל-חוב, כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה: "עשרה קבין שנה ירדו לעולם, תשעה נטלו עבדים", שנה הוא בחינת מחין-דקטנות, עבדים - בחינת "עבד לזה לאיש מלזה", ולזה כשהוא במחין-דגדלות, אזי העת לשוב על-זה ולבטל הענש של בעל-חוב, בחינת מחין דקטנות כנ"ל.

קיג

העולם אמרים: מי שהקדוש-ברוך-הוא רוצה לעשותו נער - הוא לקח אשתו ממנו; כי אשה כשרה היא בחינת "אשת-חיל עטרת בעלה", וכשמטה חס ושלום, הוא בחינת "נפלה עטרת ראשנו" - ראשי-תבות נער.

קיד

עכשו בנקל יותר לעמד בנסיון; כי הראשונים שעמדו בנסיון כבר שברו כל-כף קלפה הזאת של תאנה זו, עד שעכשו בקל יכולים לעמד

מקורות והערות

ד. כל ההתחמויות האפשריות. ה. עפ"י לשון הכתוב במגילת קהלת (פרק ח' פסוק ו'): "כי לכל חפץ יש עת".
ו. קידושין דף מ"ט עמוד ב'. ז. עץ חיים שער כ"ט פרק א' מ"ב, ועיין ליקוטי מוהר"ן סימן כ"ט אות ב', וסימן קי"ו. ח. משלי פרק כ"ב פסוק ז'. ט. אנשי העולם. י. משלי פרק י"ב פסוק ד'. כ. איכה פרק ה' פסוק ט"ו.
ל. הכוונה לתאות ניאוף.

שיחות קטו - קטז הר"ן קכא

בְּנִסְיוֹן, וְאָפְלוּ אִישׁ פְּשׁוּט לְגַמְרֵי יָכוֹל עֲכָשׁוּ לְעַמֵּד בְּנִסְיוֹן. וְעַל-כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה²: "תִּקְפוּ שֶׁל יוֹסֵף - עֲנוּתְנוֹתוֹ שֶׁל בְּעֵז, תִּקְפוּ שֶׁל בְּעֵז - עֲנוּתְנוֹתוֹ שֶׁל פְּלִטֵי בֶן-לִישׁ", כִּי תִקְרֶה הַנְּסִיוֹן שֶׁל יוֹסֵף הַצְּדִיק³ הָיָה דְבַר קָל וּפְשׁוּט אֲצֵל בְּעֵז שֶׁהָיָה אַחֲרָיו⁴, וְכֵן תִּקְרֶה הַנְּסִיוֹן שֶׁל בְּעֵז הָיָה קָל וּפְשׁוּט אֲצֵל פְּלִטֵי⁵, כִּי כָּל מִי שֶׁהָיָה אַחֲרוֹן יוֹתֵר - הַנְּסִיוֹן קָל אֲצֵלוֹ יוֹתֵר כִּנ"ל; וְעַל-כֵּן עֲכָשׁוּ בְּנִקָּל לְעַמֵּד בְּנִסְיוֹן אֲפֹלוּ אִישׁ פְּשׁוּט לְגַמְרֵי כִנ"ל.

קטו

עֵקֶר הַנְּסִיוֹן שֶׁל כָּל אָדָם בְּעוֹלָם-הַזֶּה הוּא בְּתַאֲוָה הַזֹּאת שֶׁל נְאוּף⁶; וְאָפְלוּ תַאֲוַת-מְמוֹן, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהָיָה תַאֲוָה גְּרוּעָה מְאֹד וְכו' וְכו' וְהָיָה עֲבוּדָה-זָרָה מִמֶּשׁ, אֶף-עַל-פִּי-כֵן עֵקֶר הַנְּסִיוֹן הוּא בְּתַאֲוָה הַזֹּאת.

קטז

אֶחָד הָיָה מְדַבֵּר עִמוֹ, וְהָיָה מְשַׁבַּח אֶת-אִישׁ אֶחָד שֶׁמִּתְנַהֵּג בְּיִשְׂרָאֵל, וְאָמַר עָלָיו בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְנֵז שֶׁהָאִישׁ הַזֶּה הוּא 'אֲרִינְטְלִיךְ'⁷. עָנָה הוּא זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה וְאָמַר שֶׁעַל אִישׁ יִשְׂרָאֵלִי אֵין שִׁיף לִוְמַר 'אֲרִינְטְלִיךְ'; כִּי אֲמוֹת הָעוֹלָם יֵשׁ לָהֶם הַנְּהַגוֹת נִימוּסִיּוֹת מַה שֶׁהַשֶּׁכֶּל וְהַיִּשָּׁר מְחִיב, שְׂזָה נִקְרָא 'אֲרִינְטְלִיךְ', אֲבָל יִשְׂרָאֵל, עִם קְדוּשָׁה, אֲפֹלוּ אֵלוֹ הַמְּצוֹת שֶׁהֵם מְצַד

מקורות והערות

מ. סנהדרין דף י"ט עמוד ב', ופירש רש"י שם: "תקפו של יוסף ענוותנותו של בועז" - דבר גדול של יוסף (נסיונו הגדול של יוסף) כדבר קל וקטן שבבועז. תוקף - דבר גדול וחמור שיש לו שם, ענוה - דבר שאין לו שם שאדם עושה לפי תומו". כלומר, רבינו מסביר שמעשה שנחשב אצל יוסף לדבר גדול, אצל בועז נחשב הדבר למעשה קטן, כי בועז הועמד בפני נסיון גדול יותר מיוסף ואף על פי כן עמד בו, כי עכשוו יותר קל לעמוד בנסיון. נ. עוצמת הנסיון. ס. עם אשת פוטיפר (בראשית פרק ל"ט). ע. שהיתה רות עמו בגורן בלילה ועמד בנסיון. מגילת רות פרק ג'. פ. פלטי בן ליש בספר שמואל א' (פרק כ"ה פסוק מ"ד): "ושאול נתן את מיכל בתו אשת דוד לפלטי בן ליש אשר מגלים", ומאחר ומיכל היתה למעשה אשת דוד עמד פלטי בנסיון ולא בא אליה, כפי שמבואר בתלמוד מסכת סנהדרין דף י"ט עמוד ב'. צ. ומובא בגמרא במסכת חגיגה דף י"א עמוד ב': "דאמר מר: גול ועריות נפשו מחמתן, ומתאה להם... עריות - בין בפניו בין שלא בפניו נפיש יצריה (יצרו גדול). גול - בפניו נפיש יצריה, שלא בפניו - לא נפיש יצריה". ק. בעל יושר אנושי טבעי.

דְּרָף-אֶרֶץ, מֵה שְׁהִיָּשֶׁר וְהַשְּׁכַל מְחִיב, אֶפְלוּ אֵלוּ הַמְצוֹת אֵין עוֹשִׂין מַחֲמַת דְּרָף-אֶרֶץ, מֵצַד חַיִּיב הַשְּׁכַל וְהִיָּשֶׁר, רַק מְגִזְרַת הַמְּלָךְ הַבּוֹרָא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ שְׂצוּהָ עֲלֵינוּ בְּתוֹרָתוֹ לַעֲשׂוֹת כְּפִי.

וְזֶה שְׁאָמַר דָּוִד הַמְּלָךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם: "דְּרָף מְצוֹתֶיךָ אֶרֶץ", הֵינּוּ שְׁאֶפְלוּ הַמְצוֹת וְהַתְּנָהְגוֹת שֶׁנִּקְרָאִים "דְּרָף", דִּהְיֵנוּ שֶׁהֵם מִדְּרָף-אֶרֶץ, שְׁמֵצַד הַדְּרָף-אֶרֶץ וְהִיָּשֶׁר מְחִיבִים לְהַתְּנַהֵג כְּפִי, כְּגוֹן לְבָלִי לְגַזֵּל אֶת-חִבְרֹו וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה, וְאָמַר דָּוִד הַמְּלָךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם שְׁאֶפְלוּ אֵלוּ הַמְצוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת דְּרָף כַּנִּל - "מְצוֹתֶיךָ אֶרֶץ", הֵינּוּ שְׁאֵינִי מְקַיְיֵמָם מֵצַד דְּרָף-אֶרֶץ, כִּי אִם מַחֲמַת מְצוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה; וְזֶהוּ: "דְּרָף - מְצוֹתֶיךָ אֶרֶץ", שְׁאֶפְלוּ הַמְצוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת דְּרָף, שֶׁהֵם מֵצַד דְּרָף-אֶרֶץ וְכוּ' כַּנִּל, אֶף-עַל-פִּי-כֵן: "מְצוֹתֶיךָ אֶרֶץ", שְׁאֵינִי מְקַיְיֵמָם חֵס וְשְׁלוֹם מֵצַד נְמוּסִיּוֹת וְדְרָף-אֶרֶץ, כִּי אִם "מְצוֹתֶיךָ אֶרֶץ", שְׁאֵינִי רֵץ לְקַיֵּם מְצוֹתֶיךָ שֶׁגִּזְרַתָּ עֲלֵינוּ בְּתוֹרָה.

וְעַל-כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנָם לְבִרְכָהּ: "יִשְׂרָאֵל קְרוִיִים אָדָם, וְאֵין הָעַכּוּ"ם קְרוִיִים אָדָם", כִּי 'אָדָם' הוּא רְאִשֵׁי-תִבּוֹת: "דְּרָף מְצוֹתֶיךָ אֶרֶץ"; כִּי יִשְׂרָאֵל, עִם קְדוּשָׁה, אֶפְלוּ הַמְצוֹת שֶׁהֵם מֵצַד הַשְּׁכַל וְדְרָף-אֶרֶץ, גַּם אוֹתָן הַמְצוֹת אֵינָם מְקַיְיֵמִים מֵצַד הִיָּשֶׁר, כִּי אִם מַחֲמַת מְצוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה כַּנִּל, וְעַל-כֵּן הֵם קְרוִיִים 'אָדָם', בְּחִינַת "דְּרָף מְצוֹתֶיךָ אֶרֶץ" וְכוּ' כַּנִּל.

ר. וכמו שאמרו חז"ל גם על המצוות השמעיות (שלולא ששמענום מפי הנבורה בסני, לא היינו מבינים בשכלנו לקיימם) בספרא (מדרש הלכה לספר ויקרא) קדושים פרשה י': "רבי אלעזר בן עזריה אומר מנין שלא יאמר אדם אי איפשי ללבוש שעמנו או אפשי לאכול בשר חזיר, אי איפשי לבוא על הערוה, אבל איפשי מה אעשה ואבי שבשמים גור עלי כך תלמוד לומר (ויקרא פרק כ' פסוק כ"ו): "ואבריל אתכם מן העמים להיות לי" נמצא פורש מן העבירה ומקבל עליו מלכות שמים". ש. תהלים פרק קי"ט פסוק ל"ב. ת. יבמות דף ס"א עמוד א': "אתם קרויין אדם ואין העובדי כוכבים קרויין אדם".

שיחות ק"ז הר"ן קבג

ואלה מוסיף על הראשונים, מה שלקטנו ואספנו שושנים ופרחים נאים מתוך שיחות מוהר"ן הקדוש אשר עדין המה בפתחים.

ק"ז

בכפר אסאטאן סמוף לעיר מעדוודיווקע, שם היה דר חמיו זכרון לברכה, ושם היה עקר גדול; ושם הולך נהר גדול, ועליו גדלים קנה וסוף הרבה למאד מאד. היה דרכו בקדש של אדוננו מורנו ורבנו זכר צדיק וקדוש לברכה שהיה לוקח לפעמים ספינה קטנה, ושט עמה בעצמו לתוך הנהר הנ"ל; אף-על-פי שלא היה יכול היטב להנהיג ספינה זאת, אף-על-פי-כן היה שט עמה עד אחורי הקנה וסוף, עד המקום שלא היו רואין אותו עוד, ושם עשה מה שעשה בעבודת השם יתברך, בתפלה והתבודדות, אשרי לו, פי באמת זכה למה שזכה, פנראה בחוש בספריו הקדושים.

מענין הספינה הנ"ל, שהלך עם הספינה לתוך הנהר, והוא לא ידע להנהיג הספינה, וכשבא בתוך הנהר רחוק מהיבשה ולא ידע כלל מה לעשות, פי הספינה מתנוודת וכמעט שיטבע חס ושלום; ואז צעק להשם יתברך והרים ידיו אליו פראוי. וכן פשה תלוי בידיו על-החומה בטבריה פשרצה לברח מהעפוש רחמנא לצלן וכו', וראה תחתיו היס-כנרת וכמעט פמעט שיפל פמבאר במקום אחר, בספור הנסיעה שלו לארץ-ישראל; אז גם-כן צעק בלבו להשם יתברך פראוי.

מקורות והערות

א. עד כאן נדפסו השיחות בהוצאה הראשונה בשנת תקע"ו בסוף ספר סיפורי מעשיות. מכאן ואילך נדפס בהוצאה השניה ע"י רבי נחמן ממולמטשין בשנת תר"י. ב. רבי אפרים. ג. מגיל שלש עשרה שנה ועד גיל שמונה עשרה. ד. נהר התיאומן - פלג הדניפר. ה. מגפה של מחלה (דבר) שהיתה אז בטבריה, כפי שמסופר בשבחי הר"ן סוף אות ו"ט שהיה נאלץ לברוח מהעיר ושער החומה היה סגור ונסה לברוח מעל החומה שליד הים והיה תלוי בין שמים ומים ר"ל.

כרד שיחות קיח - קיט הר"ן

וְהָיָה רָגִיל לְסַפֵּר זֹאת, וְרָצָה לְהַכְנִיס בְּלִבְנוּ שְׂפָרָה צָרִיף כָּל־אֶחָד וְאֶחָד לְצַעֵק לְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ וְלִשְׂא לְבוֹ אֱלֹו יִתְבָּרַךְ, כְּאִלוּ הוּא בְּאִמְצַע הַיָּם, תְּלוּי עַל חוּט הַשְּׁעָרָה, וְהַרוּח־סְעָרָה סוֹעֵר עַד־לֵב הַשָּׁמַיִם עַד שְׁאִין יוֹדְעִין מָה לַעֲשׂוֹת, וְכִמְעַט אֵין פְּנָאֵי אֶפְלוּ לְצַעֵק; אֲבָל בְּאִמַּת בּוֹדָאֵי אֵין לוֹ עֲצָה וּמְנוּס כִּי אִם לִשְׂא עֵינָיו וְלְבוֹ לְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ. וְכִף צָרִיכִין בְּכָל־עֵת לְהִתְבּוֹדֵד וְלְצַעֵק לְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הָאָדָם בְּסַכְנָה גְדוֹלָה בְּזֶה הָעוֹלָם כְּאֶשֶׁר יוֹדֵעַ כָּל־אֶחָד בְּנַפְשׁוֹ, וְהַבֵּן הַדְּבָרִים הַיֵּטִב.

קיח

שְׁמַעְתִּי בְּשֵׁם רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה שְׁאֵמַר בְּלִשׁוֹן תְּמַהוּ: עַל־הֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ קָשָׁה קְשִׁיּוֹת הַרְבֵּה מְאֹד; וּמַה־טוֹב וּמַה־נְּעִים לְהָאִישׁ הַזֶּה שְׁזוֹכָה לְדַעַת שְׁלָם, שְׁיֹשֵׁב לוֹ וְרָאָה יוֹדֵעַ שְׁאִינוּ קָשָׁה שׁוּם קְשִׁיָּה כָּלֵל, וְהַכֵּל נִכוּן וְיִשָּׁר, "כִּי־יִשְׁרִים דְּרָכֵי ה'". וְכֵן אֲנִכִי שְׁמַעְתִּי פַעַם אֶחָד שְׁאֵמַר: עַל־הֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ קָשָׁה קְשִׁיּוֹת וְכוּ'; וְכִוְנַתּוּ הֵיךְ כְּמַתְלוּצִין מִזֶּה שְׁקָשָׁה לְקַצַּת בְּנֵי־הָעוֹלָם קְשִׁיּוֹת גְּדוֹלוֹת הַרְבֵּה עַל־הֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ חֵס וְשְׁלָוִם, אֲבָל בְּאִמַּת בּוֹדָאֵי אֲסוּר לְהַרְהֵר חֵס וְשְׁלָוִם אַחֲרֵי דְרָכֵיו יִתְבָּרַךְ, כִּי בּוֹדָאֵי צְדִיק ה' בְּכָל־דְּרָכָיו וְכוּ', רַק שְׁאֵי אֶפְשָׁר לְשַׁכַּל הָאֲנוּשֵׁי לְהַבִּין דְּרָכָיו וְהַנְּהַגְתּוֹ אֶת־הָעוֹלָם בְּשׁוּם אַפְּן.¹

קיט

אֵינִי זוֹכֵר הַיֵּטִב לְעַנְיִן מָה נִדְבַר הָעַנְיָן, אֲבָל זֶה אֲנִי זוֹכֵר, שְׁבַסְפּוֹף אָמַר: כְּשִׂאחֲזִין בְּזֶה וְכוּ' - וְהַפְּלִיג בְּתַנּוּעוֹתָיו לְמַעַלָּה גְּדוֹלָה מְאֹד כְּשִׂאחֲזִין בְּזֶה, דְּהֵינּוּ כְּשִׂאחֲזִין בְּזֶה שֶׁהוּא מְרָצָה וְחַפֵּץ וּמִשְׁתַּוָּקֵק מְאֹד שְׁחַבְרוּ

מקורות והערות

1. בלשון פליאה, כלומר: האם יש על ה' יתברך קושיות. 2. הושע פרק י"ד פסוק י'. 3. וכן כתב בליקוטי מוהר"ן תנינא סימן נ"ב: "...אדרבא כך ראוי להיות דייקא שיהיו קושיות על השם יתברך וכך נאה ויפה לו יתברך לפי גדולתו ורוממותו (הכוונה שאנו איננו יכולים להבין דרכו והנהגתו)... ואם היה הנהגתו כפי חיוב דעתנו אם כן היה חס ושלום דעתו כדעתנו".

שיחות קיט הר"ן קכה

יהיה איש כשר וצדיק אף-על-פי שהוא לא יהיה חס ושלום - זהו מעלה גדולה מאד. גם נזפרתי שאמר אז זה הלשון: שהוא מרצה שאף-על-פי שאני איני זוכה חס ושלום לעבד את ה', על-כל-פנים יעבד ישראל השני את-השם יתברך - זהו דבר גדול מאד כשאחזין בזה.

כך שמעתי מפיו הקדוש; ולפי דעתי נדמה לי שזהו דבר פשוט מאד, כי בודאי אני רוצה ורפץ מאד ומשתוקק ומתגעגע מאד שיהיו כל-ישראל כשרים וצדיקים אמתיים, אפלו אם חס ושלום חס ושלום לא אזכה אני לזה, על-כל-פנים יהיו חברי בני-גילי וכל-ישראל צדיקים נוראים אמתיים. כי זה עקר האהבה והרחמנות שצריכין לרחם אחד על-חברו ועל-כל-ישראל, שיזכו לתכלית האמת, להיות פרצונו הטוב באמת, שזהו עקר טובתן של ישראל, וכמבאר בהתורה "כי מרחמם ינהגם" וכו' בסומן ז' בלקוטי תנינא, עין שם.

אבל ידעתי שיש בני-אדם שפשהם נפלים חס ושלום מעבודת ה', מפל-שפן וכל-שפן אותן שנכשלין באיזה תאוה רעה או בעברה חס ושלום, הם שנאים ומתגרים במי שעוסק בעבודת ה' ורוצים להפילו חס ושלום, ומחלישים את-דעתו מאד ומבזים אותו בכמה לשונות, וגם אמרים לו שגם הוא יפל כמו שנפל הוא חס ושלום, רחמנא לצלן.

כמו שראיתי כמה מהחסידים של עכשו, שלפני כמה שנים התחילו קצת בעבודת ה', ואחר-כך נפלו למה שנפלו, כל-אחד לפי נפילתו רחמנא לצלן, ואחר-כך כשראו בני-הנעורים הרפים בשנים כשנתעוררו בעבודת ה' והתחילו להתפלל בהתלהבות בלב שלם ולהתמיד בלמוד וכו', פאשר מצוי עכשו כמה בני-הנעורים הפשרים המשתוקקים מאד מאד להשם יתברך ומתחילים להתפלל בכל-לב

מקורות והערות

מ. ישעיהו פרק מ"ט אות י'. י. אות ג': "וזהו עיקר הרחמנות לרחם על ישראל עם קדוש להוציאם מהמשא הכבד של עוונות" וכו'.

קכו שיחות קכ הר"ן

בְּכֹנֶנָה גְדוּלָה וְכוּ', וּכְשֵׁרָאִים אֵלּוּ הַחֲסִידִים הַנְּפוּלִים אוֹתָם הֵם שׁוֹחֲקִים מְאֹד מֵהֶם וּמְבַזִּים אוֹתָם, וּמְחַלְשִׁים אֶת־דַּעְתָּם מְאֹד מְאֹד, וְאֹמְרִים לָהֶם שְׂאִין מִמֶּשׁ בְּעִבּוּדְתָם וְכוּ'; וְכֹל זֶה מַחְמַת קִנְיָה, מַחְמַת שֶׁהֵם נִפְלוּ הֵם רוֹצִים חֵס וְשְׁלוֹם שְׁגָם הַשָּׂאֵר יִהְיוּ כְּמוֹתָם רַחֲמָנָא לְצִלָּן. וּבִקְאֻמַּת צְרִיף שְׂיֵהִיָּה בְּהַפֵּךְ פִּנְיָא לְ.

קכ

עָנָה וְאָמַר: "חֲזָקוּ וְאִמְצוּ כָּל־הַמִּיחָלִים לֵה"י"; "כָּל־הַמִּיחָלִים" דִּיקָא, אֲפִלוּ אִם אֵינְכֶם זֹכִים לְשׁוֹם קְדֻשָּׁה וְעִבּוּדָה חֵס וְשְׁלוֹם, רַק מִיחָלִים לְבָד, אֶף־עַל־פִּי־כֵן חֲזָקוּ וְאִמְצוּ וְאֵל תִּפְלוּ מִשׁוֹם דְּבַר שְׂפִעוּלָם, יִהְיֶה אִיף שְׂיֵהִיָּה, כְּמִבְאָר מִזֶּה בְּדִבְרֵינוּ כְּמָה וְכִמָּה פְּעָמִים לְ.

וְיִוְתֵר וְיִוְתֵר מִזֶּה צְרִיף כָּל־אֶחָד וְאֶחָד לְחֲזֹק אֶת־חֲבֵרוֹ לְבָל יִפֹּל בְּדַעְתּוֹ מִשׁוֹם דְּבַר שְׂפִעוּלָם; וְאֲפִלוּ אִם הוּא יוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא כְּמוֹ שֶׁהוּא, אֶף־עַל־פִּי־כֵן יִחֲזַק אֶת־חֲבֵרוֹ, כִּי אֶת־חֲבֵרוֹ בְּקַל יִוְתֵר לְחֲזֹק מִלְחֲזַק אֶת־עַצְמוֹ, כִּי "אֵין חֲבוּשׁ מִתִּיר אֶת־עַצְמוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים" בְּ.

כִּי אֵין רְעָה גְדוּלָה מִנְּפִילָה, וְכִמּוֹ שְׂאֹמְרוֹ רַבּוּתֵינוּ זְכוּרָנָם לְבָרְכָהּ: לְעֵינֵין מִלְחָמָה הַגִּשְׁמִיית עַל־פְּסוּקָא "אֵל־תִּירָאוּ וְאֵל־תַּעֲרָצוּ" וְכוּ':

מקורות והערות

כ. עפ"י לשון הכתוב בתהלים פרק ל"ט פסוק כ"ח: "חזקו ויאמץ לבבכם כל המוחלים לה". ל. ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן ע"ח: "הכלל, כי אסור לייאש עצמו, כי אפילו מי שהוא איש פשוט ואינו יכול ללמוד כלל... אפילו מי שהוא במדרגה התחתונה לגמרי חס ושלום רחמנא לצלן אפילו אם מונח בשאל תחתיות רחמנא לצלן אף על פי כן אל יתיאש עצמו ויקיים: "מבטן שאול שועתי" וגו' (יונה פרק ב' פסוק ג' - כמו יונה שהתפלל ולא התיאש) ויחזיק עצמו במה שיוכל" וכו' ועיין גם בליקוטי מוהר"ן תנינא סימן מ"ה. מ. ברכות דף ה' עמוד ב', שם מבואר כי רבי יוחנן ביקר את רבי חייא בר אבא שהיה בעל יסוריים ונתן לו ידו והקימו מיסוריו לאחר מכן כשרבי יוחנן עצמו חלה ובקרו ר' חנינא שנתן לו ידו והקימו. ובמענה לשאלה שם אם רבי יוחנן יכול היה להקים אחרים מדוע לא הקים את עצמו על זה עונה הגמרא "אין חבוש (אסיר) מתיר עצמו מבית האסורים (ללא עזרה מבחוץ)". נ. סוטה דף מ"ב עמוד א': "אל ירך לבבכם - מפני צהלת סוסים וציחצוח חרבות, אל תיראו - מפני הגפת תריסין ושפעת הקלגסין, אל תחפזו - מקול קרנות, אל תערצו - מפני קול צווחות". ס. דברים פרק כ' פסוק ג': "אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם", ושם בתלמוד מבואר: "אל תיראו" - 'מפני הגפת תריסין ושפעת הקלגסין', ופירש רש"י: 'קלגסין - חיילות (חיילים רבים), הגפת תריסין - מניפין וסוגרין ומדבקין התריסין (המנינים) זה סמוך לזה כדי שישקשו זה על זה והקול נשמע כקול המון, לאיים על שכנגדם'.

שיחות קבא הר"ן קבו

"אל-תיראו' - משפעת הקלגסים, 'ואל-תערצו' - מקול הקרנות" וכו', שפל הדברים האלה עברים על-מי שחפץ לנס בעבודת ה', שפמה מיני מלחמות ופחדים ושפעת הקלגסים וקול הקרנות והצנחות וכו' וכו' עברים על-פל-אחד ואחד, וכמבאר בדברינו מזה", וצריך לעמד על-עמדו לבלי להניח את-מקומו בשום אפן בעולם, ולצפות לישועה תמיד, ולבלי להתרחק ולנוס ממנו יתברך חס ושלום, וכמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה: לענין מלחמה, שתחלת מפלה - ניסה רחמנא לצלן, פי "אנה מפניך אברח, אם-אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הגן" וכו', פי השם יתברך בכל-מקום; פי צריכין להיות עקשן גדול בעבודת ה' כמבאר בדברינו, עין שם.

וכשיזכה לבלי להפיל את-חברו אף-על-פי שידע בעצמו שהוא רחוק מעבודתו, אדרבא, יחזקו בכל-מיני התחזקות, ויחיהו וישיבהו בכל-מיני דבורים המשיבין את-הנפש וכו', על-ידי זה יכול להיות שאחר-כך יזכה גם הוא לחזר ולשוב לעבודת ה' על-ידי-זה.

קבא

פעם אחד הוכיח אותנו להתפלל בכונה ובכחות, כמבאר בספריו

מקורות והערות

ע. ליקוטי הלכות (יורה דעה הלכות גילוח ג' אות ט'). פ. שבת דף ל"א עמוד א': אחד מששת הדברים ששואלים את האדם לאחר פטירתו בבית דין של מעלה "ציפית לישועה" - וביאר רש"י: "לדברי הנביאים" - שמשמעו נבואות על ימות המשיח. אך המהרש"א אומר: שמשמעות ישועה הוא שם דבר ולא ישועה הידועה, והכוונה כאן היא לכל הישועות. צ. סוטה דף מ"ד עמוד ב', שם מתואר במשנה מהלך ההכנה למלחמה כפי שכתוב בתורה (דברים פרק כ' מפסוק ה' והלאה), עיין שם. ולאחר שגמרו לדבר עם העם יצאו למלחמה "...ובעקיבו של עם מעמידין וקיפין לפניהם ואחרים מאחוריהם וכשילין (מוטות) של ברזל בידיהן וכל המבקש לחזור (לברוח) הרשות בידו (של הזקף) לקפח (להכות) את שוקיו, שתחלת ניסה - נפילה" וכו', היינו שהניסה מכל מערכה גם רוחנית מביאה לנפילה ומה שכתב רבינו להיפך - שתחילת נפילה ניסה, כך מסקנת הגמרא שם. ק. תהלים פרק קל"ט פסוק ח'. ר. הקדמת מוהרנ"ת לליקוטי מוהר"ן. ליקוטי הלכות אורח חיים הלכות סעודה ה' אותיות כ"ג, מ"ד, הלכות ברכת המזון ומים אחרונים הלכה ד' אותיות י"ב, כ', הלכות בשר בחלב ה' אות כ"ט, הלכות שלוחין ג' אות ל"ג. דברים אלו מבוססים על מה שכתוב בליקוטי מוהר"ן תנינא מ"ח: "וצריך להיות עקשן גדול בעבודת ה' לבלי להניח את מקומו דהינו מעט מקצת עבודתו שהתחיל, אף אם יעבור עליו מה. וזכור דבר זה היטב כי תצטרך לזה מאד כשתתחיל קצת בעבודת השם כי צריך עקשנות גדול מאד מאד להיות חזק ואמין... אף אם מפילין אותו חס ושלום" וכו'. ש. ליקוטי מוהר"ן סימן ה' אות ג' ועוד. וראה לעיל סימן ס"ו: "הזהיר מאד כמה פעמים להתפלל בכח גדול להכניס

קכח שיחות קכב הר"ן

הרבה שצריכין להכריח עצמו מאד לתפלה ולהתפלל בכל הכחות; ואמר שתפלה שלכם בכח - הוא כמו שמשכתי אני את-החבל עם האנקירי כשהייתי על-הספינה, הינו שבהייתי על-הספינה היה פעם אחד שעת הדחק, שהיו מכריחים את-כל-אנשי הספינה שימשכו בכל-כחם את-החבל הנ"ל, והייתי מושך בכל-כחי החבל - אבל באמת לא הכנסתי שום כח, רק היה לפנים, כי הכרחתי להראות לפניהם כאלו אני מושך בכל-כחי - כך הוא התפלה שלכם בכח ובכונה; כלומר שעדין אין אנו מכניסין כל-כחנו באמת לתוך התפלה.

קכב

שמעתי בשמו שאמר, שאם לא היה ממתין בבטחון לישועת ה' - כבר היה איש נסע ומטלטל, כמו כל-הנסעים ומטלטלים עצמם בשביל הפרנסה, כנהוג עכשו. והכונה, כי אמר זאת לענין הנהגת הבית בפרנסה ומלבושים ושאר צרכי הבית, שעל-פי רב חסר לאדם הרבה, כגון לזה חסר מלבוש פשוט, ויש שחסר להם מלבושים חשובים או דירה וכו' - שצריכין להמתין לישועת ה' ולבלי לדחק את-השעה; למלאות החסרון תכף ומיד, רק צריכין להמתין עד-ירחם ה'; ואמר על-עצמו ענין הנ"ל, שאם לא היה ממתין, כגון כשהיה חסר לו איזה דבר אם היה דוחק את-השעה שיהיה דוקא תכף - היה צריך ללוות לעצמו ולהיות בעל-חוב, עד שהיה מכרח להיות נסע ומטלטל, כמו שאנו יודעים ענין הנסעים, שהם מכרחים תמיד לסע על-המדינה מחמת שהם בעלי-חובות.

מקורות והערות

כל כוחו בדבורי התפלה" וכו'. ת. אנקיר - עוגן. א. כלפי חוץ בלבד. ב. כך הם הכח והכונה שאתם מכניסים בתפילתכם. ג. עירובין דף י"ג עמוד ב': "וכל הדוחק את השעה - שעה דוחקתו", ופירש שם רש"י: "הדוחק את השעה" - מתניע להעשיר ולהתגדל, ורואה שאינו מצליח, ואף על פי כן חוזר והולך למרחקים, ומכניס עצמו לגבורות".

שיחות קבג הר"ן קבט

וענין זה צריכים לידע מאד, וצריכין ללמד עצמו להרגיל את-עצמו בזה מאד, פי לכל-אדם חסר הרבה, אפלו בעלי-בתים ועשירים גדולים, מפל-שפן מקבלים, אפלו החשובים והגדולים, וצריך לזהר להסתפק במעוט ולהנהיג ביתו כפי השעה והזמן. ואם נדמה לו שצריך מלבוש, או לאשתו ובניו, אף-על-פי שמכרח לו - אל ידחק השעה ללוות ולהקיף ולהיות בעל-חוב, אף ימתין עד-יבוא עתו, וטוב לסבל דחק אפלו במזונות, וכל-שפן במלבושים ודירות וכו' - ולא להיות בעל-חוב חס ושלום; ומוטב שיהיה בעל-חוב לעצמו או לבני-ביתו במלבושים - מלהיות בעל-חוב להחננוני או לאחרים. פי בכל עניני פרנסה צריכין להמתין עד שיבוא עתו כנ"ל, כמו שכתוב: "עיני-כל אליך ישברו ואתה נותן-להם את-אכלם בעתו".

קבג

מענין קצת אנשים שמתקרבים לעבודת השם יתברך ואחר-כך מתרחקין, ענה ואמר: אף-על-פי-כן יקר אצל השם יתברך ההתקרבות בעצמו, אף לפי שעה, אף-על-פי שאחר-כך נעשה מה שנעשה חס ושלום. ואמר: הלא על שעת מתן-תורה נאמר: "לבבתי באחת מעיניך", ואיתא במדרש: "מהו 'באחת מעיניך', אלא שבועין השנית כבר היו מסתכלין על-העגל", נמצא שבשעת מתן-תורה כבר היה דעתם לפרש חס ושלום - ואף-על-פי-כן היה יקר בעיני השם יתברך מאד ההתקרבות בעצמו, כמו שכתוב: "לבבתי באחת מעיניך", פי זה בעצמו יקר מאד בעיני השם יתברך.

מקורות והערות

ד. מקבלים - (המתפרנסים מן הצדקה), שפרנסתם תלויה במה שמקבלים מאחרים. ה. תהלים פרק קמ"ה פסוק ט"ו.
ו. וחזור ונבשל. ז. שיר השירים פרק ד' פסוק ט'. ח. ראה שבת דף פ"ח עמוד ב' ובפרוש רש"י שם, ומדרש רב שיר השירים פסקא ד' אות ר"א, ומפורש בפירוש הר"ף על עין יעקב במסכת שבת שם.

קבר

פעם אחת שאל אותי בלשון תמיה: השמעת ממי דברי-מוסר? ואמר שאינו יכול לומר דברי-מוסר, כי כל דבור-מוסר שלו הוא מטביל ומרחץ בדמעות (בלשון אשכנז אמר בזו הלשון: איטליכס ווארט פון מוסר איז בייא מיר פר וואשין מיט טרעהרין), ומחמת זה אינו יכול לומר מוסר בפרוש.

ובתחלה היה אצלנו קצת תמיה מה שאמר שאינו אמר מוסר, כי לפי דעתנו כל-דבריו הם דברי מוסר גדול מאד מאד, כאש בערת ממש. אך באמת לא היה רגיל לומר דברי-מוסר בפרוש כדרך המוכיחים, אבל אף-על-פי-כן כל-דבריו וכל-שיחותיו היה רק מענין עבודת ה', וכל דבריו היו כגחלי-אש ממש; ומי שזכה לשמע דבור מפיו היה נכנס בקרבו כאש בערת ממש. ואי אפשר לבאר ולצייר לא בכתב ולא בפה עצם תבערת קדשת דבוריו שיצאו מפיו הקדוש והנורא בקדשה ובטהרה, אשר כל-דבור ודבור שלו, אפלו בשיחת-חלין, מכל-שכן כשהיה מדבר בעבודת ה' או כשהיה אמר ומגלה תורה, היה כל-דבור ודבור מאיר ומזהיר ומתלהב כאש להט, רשפי רשפי שלהבת; ומי שהיה מאזין ומקשיב לדבריו באמת ובתמימות היה כל-דבור ודבור שלו פרח ונכנס בקרבו כלבת-אש ממש, עד שכל-אחד מהשמעים היו נמשכין על-ידי דבוריו להשם יתברך בהתקשרות נפלא והתלהבות גדול להשם יתברך באמת. ועל-פי רב היה נדמה לנו באותו שעה שעמדנו לפני הדרת קדשתו הנורא שבודאי לא יהיה לנו עוד שום בחירה, כי בודאי בהכרח להיות כרצון השם יתברך, ואי אפשר לפרד עוד מהשם יתברך, מכל-שכן לשנות רצונו יתברך לעבר חס ושלוש אפלו איזה דבר קל בעלמא; כי הלב היה נמשך מאד מאד להשם יתברך על-ידי דבוריו הקדושים, אשר אי אפשר לשער ולערך.

שיחות קבה הר"ן קלא

גם עכשו כל מי שיעסק בספרי רבנו הקדוש והנורא זכר צדיק וקדוש לברכה ויעיין ויסתפל בהם באמת ובתמימות - בודאי יתלהב לבו מאד להשם יתברך; כי כל דבריו כגחלי-אש.

קבה

בחג הסכות תק"ע, אז אמר מענין האתרוג, שלפי בחינת הימים נוראים ראוי שיהיה לנו אתרוג נאה כמובא לעיל. ובאותה השנה לא היו מצויים אתרוגים, והיו העולם סבורים שלא יהיה להם אתרוגים כלל; ולא היה שום אתרוג במדינה עד ערב סכות, שעשה השם יתברך נסים וסבב סבות בדרך נס שבאו אתרוגים לקצת עירות. והיו נתנים אז ממון הרבה בעד אתרוג, בקצת קהלות נתנו חמשים אדמים ויותר בעד אתרוג אחד. וגם לקהלת ברסלב בא אתרוג מהדר מאד ליד רבנו זכר צדיק לברכה, והיה שמחה גדולה מאד לרבנו ז"ל, ואמר להביא לו כלי-זמר מגדל השמחה, ושלשה ימים רצופים היה לו חיות גדול מן האתרוג, והיה בריא כל אותן השלשה ימים, ולא היה מרגיש כלל החולאת הקשה שהיה לו, מגדל השמחה שהיה לו מן האתרוג.

וגם אחר סכות ספר הרבה מן האתרוג, ואמר שאין אנו יודעים כלל גדל יקרת מעלת מצות אתרוג; והרי אנו רואין שישראל מפזרים ממון הרבה בשביל מצוה זו, יותר מעל שאר מצות, ובודאי לא על-חנם הוא, מסתמא מצוה זו היא יקרה מאד מאד אשר אין לשער, רק שאין אנו יודעין גדל מעלתה. אפשר אם היו יודעין גדל מעלת מצוה זו - היו עשים מה שהיו עשים בשביל מצוה זו; כי ישראל עם קדוש הם חכמים וקשה להטעותם, ובודאי כשהם מפזרים ממון הרבה בשביל מצוה זו - לא לחנם הוא. ועוד האריך בספור זה, והפליג מאד במעלת מצות אתרוג.

קבו

ליל מוצאי-שבת של שבת-תשובה שנת תק"ע לפ"ק דברו מְּשִׁיחַ, כי היו מְּפָרְסְמִים^כ שְׁאֲמָרוּ שְׁבִשְׁנָה זו יבוא. וְדַעְתּוּ לֹא הִיְתָה נוּטָה לְזָה, וְאָמַר אִז שְׁקָדְם שְׁיָבֹא מְשִׁיחַ לֹא אֶחָד יִהְיֶה שְׁיִצְעַק עַל-אַמוּנָה, כִּי כִּמָּה צְדִיקִים שְׁיִהְיוּ אִז יִהְיוּ צְעָקִים בְּקוֹל גְּדוֹל עַל-אַמוּנָה כְּמוֹנֵי הַיּוֹם עַד שְׁיִהְיֶה נֶחֱר גְּרוֹנָם (שְׁקוֹרִין בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֹז 'אִיין רִיִּסִין דִּיא קִיִּילִי'), וְלֹא יוֹעִיל. וּמָה שְׁכַתּוּב^ל: "כָּל-הַנְּשֹׂאֵר בְּצִיּוֹן וְהַנוֹתֵר בִּירוּשָׁלַיִם קְדוֹשׁ יֹאמֵר לוֹ", וְאָמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנוֹם לְבָרְכָהּ^י שְׁיֹאמְרוּ לְפָנֵי הַצְּדִיקִים 'קְדוֹשׁ' - הוּא כְּפִשׁוּטוֹ; כִּי בְּוֹדָאֵי הַצְּדִיקִים שְׁיִשְׁאָרוּ אִז וַיִּתְחַזְּקוּ וַיִּשְׁאָרוּ בְּאַמוּנָתָם הַקְּדוֹשָׁה, יִהְיוּ רְאוּיִים לוֹמַר לְפָנֵיהֶם אֲפֵלוּ יוֹתֵר מִזֶּה, מֵאַחַר שְׁיִשְׁאָרוּ קְיָמִים בְּאַמוּנָה וְלֹא יִנְיָחוּ עֲצָמָם לְפַל וְלִטְעוֹת חַס וְשָׁלוֹם אַחַר הָעוֹלָם. וַיִּהְיֶה כִּמָּה מְּפָרְסְמִים וּמְנַהִיגִים שֶׁל שְׁקָר; וְאִין סַפֵּק שְׁלֹא יִמָּצֵא אִז קְבוּץ כְּמוֹנֵי הַיּוֹם, שְׁנִמְצָאִים כִּמָּה בְּנֵי-אָדָם שְׁמַתְקַבְּצִים יַחַד שְׁחַפְּצִים בְּאַמַּת לְשִׁמְעַ דְּבַר ה', וְאַף-עַל-פִּי שְׁיִהְיוּ אִז אֵיזָה כְּשָׂרִים בְּדוֹר, אִף יִהְיוּ מְּפָזְרִים. עָנָה וְאָמַר: כֶּתֵב זֹאת זְכוֹרֹן בְּסִפְרֵי לְמַעַן יִדְעוּ בְּיָמֵים הַבָּאִים שְׁכָבֵר הָיָה מִי שְׁיִדְעַ זֹאת מְקָדָם, וַיִּדְעוּ לְהַתְחַזֵּק בְּאַמוּנָה בּו יִתְבָּרַךְ וּבְצְדִיקוֹ הָאֱמֵתִיִּים^ם.

קבו

פַּעַם אֶחָד הָיָה מְּדַבֵּר מְּעַנִּין אֶלּוּל, וְאָמַר שְׁמָה שְׁנוּהֵגִין לוֹמַר 'תְּקוּנִים'^י בְּאֶלּוּל, שְׁהַנְּגוֹן שֶׁל הַתְּקוּנִים, וְגַם מֵהַחֲלִישׁוֹת-הַלֵּב שְׁיִשׁ לְכָל-אֶחָד אִז

מקורות והערות

כ. רבנים מפורסמים. ל. ישעיהו פרק ד' פסוק ג'. מ. בבא בתרא דף ע"ה עמוד ב': "אמר רבי אלעזר עתידין צדיקים שאומרים לפניהם קדוש כדרך שאומרים לפני הקב"ה, שנאמר והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלים קדוש יאמר לו". נ. עפ"י לשון הכתוב בשמות (פרק י"ז פסוק י"ד): "כתוב זאת זכרון בספר ושם באוני יהושע כי מחה אמחה את זכר עמלק". ס. בסימן ל"ה אמר בדברו על המצב שיהיה באחרית הימים "ובודאי יהיה להם מלחמות גדולות ברעתן למען יהיה להם למשיב נפש והתחזקות והתאמצות יותר, כשיראו שכבר דיברו מזה מקודם". ע. הכוונה לספר תיקוני הזהר, מתורתו של רבי שמעון בן יוחאי.

שיחות קב"ח - קב"ח הר"ן קלג

מחמת שפ"ל-אחד מתאחר אז בבית-המדרש יותר מרגילותו^פ, מפ"ל זה נעשה דברים עליונים ותקונים גדולים למעלה.

קב"ח

ספר בשבחו שידע כל דברי העץ חיים^פ ופרי עץ חיים^פ וכל כתבי האר"י ז"ל מספר הזהר, והעקר מן התקונים; והמוכן מדבריו היה שזה היה בימי נעוריו. והפליג מאד כמה פעמים בשבח גדלת קדשת התקוני-זהר, והיה רגיל לעסק בו ביותר גם בכל השנה, אפלו שלא בימי אלול, ואמר שבספר התקונים פ"ל כל החכמות שבעולם וכו'.

קב"ח

עקר התגברות התאונה הידועה, דהינו תאות המשגל, הוא רק מחמת עצבות ומרה-שחורה; וצריך להתגבר מאד בכל-עז להיות אף שמח תמיד. ואמר: אפלו כשנפלים לפעמים לתוך רפש וטיט, שקשה לו מאד לצאת משם - צועקין וצועקין וצועקין; ואמר בלשון אשכנז בזה הלשון: אין אפלו אז מעפ"ט אין אה בלאטי אריין - שרייט מען אין מע שרייט אין מע שרייט; והגביה ידיו קצת, ולא אמר יותר. ואמר שלענין המחשבות והבלבולים שמבלבלים לאדם בענין זה, שדיה לצרה בשעתה^פ, ולא יבלבל עצמו כלל וכלל בענין זה, לא קדם ולא אחר-כך.

מקורות והערות

פ. בגלל אמירת התקונים והתפילות, כמו שכתב לקמן בסימן רצ"ד. צ. ספרי היסוד בקבלת האר"י ז"ל, מתורת תלמידו רבי חיים ויטאל. ק. ליקוט קבלת האר"י ז"ל על כוונות המצוות והמועדים. ר. עיין עוד לעיל בסימן רפ"ה: "...ועל ספר התקונים לבד לא יספיקו אלפים ספרים לבאר עוצם ריבוי הסודות שיש שם" וכו'. ש. ברכות דף ט' עמוד ב'. פירוש הביטוי הוא אל תדבר על ההצלה מהרעה העתידה מספיק שנמפל בבעיה לכשתעורר. ובענינו, מספיקים עגמת הנפש והבלבולים שיש לאדם בשעת מעשה, ולא יבלבל עצמו יותר מזה.

קל

שְׁמַעְתִּי בְשִׁמוֹ לְעִנְיֵן הַמְּפָרְסָמִים בְּעַל־יְמוּפְתֵי, סֵפֶר מַעֲשֵׂה שְׁמֶלֶךְ אֶחָד הָיָה לוֹ שְׁנֵי בָנִים, אֶחָד הָיָה חָכֵם וְאֶחָד שׁוֹטֵה; וְעָשָׂה אֶת־הַשׁוֹטֵה מְמֻנָה עַל־הָאוֹצְרוֹת, וְהַחֲכָם לֹא הָיָה לוֹ שׁוֹם הַתְּמֻנוֹת, רַק יָשָׁב אֶצֶל הַמְּלֶךְ תָּמִיד. וְהָיָה קָשָׁה לְהַעֲלוֹם מְאֹד שָׁזָה שְׁאִינוֹ חָכֵם יֵשׁ לוֹ כָּל־הַתְּמֻנוֹת, וְהַכֹּל בָּאִים וְנִכְנָסִים אֶצְלוֹ לְהַכְנִיס אוֹ לְהוֹצִיא מִן הָאוֹצְרוֹת, וְזֶה הַחֲכָם אֵין לוֹ שׁוֹם הַתְּמֻנוֹת כָּלֵל. וְהַשִּׁיב לָהֶם הַמְּלֶךְ: וְכִי זֶה הוּא מַעֲלָה, מַה שֶּׁהוּא לִקְחַ אוֹצְרוֹת מוֹכְנִים וּמְחַלְקִים לְהַעֲלוֹם? כִּי זֶה הַחֲכָם יוֹשֵׁב אֶצְלֵי וְחָשַׁב מַחְשְׁבוֹת וּבָא עַל־עֲצוֹת חֲדָשׁוֹת שְׁאִינוֹ יָכוֹל לָבוֹא עֲלֵיהֶם, וְעַל־יְדֵי אֵלוֹ הַעֲצוֹת אָנִי כּוֹבֵשׁ מְדִינוֹת שֶׁלֹּא הֵייתִי יוֹדֵעַ מֵהֶם כָּלֵל, אֲשֶׁר מֵאֵלוֹ הַמְּדִינוֹת נִמְשָׁכִים וּבָאִים כֹּל הָאוֹצְרוֹת שְׁלִי; אֲבָל זֶה הַמְּמֻנָה לִקְחַ אוֹצְרוֹת מוֹכְנִים וּמְחַלְקִים לְהַעֲלוֹם. עַל־כֵּן בְּיָדָי גְּדֻלָּה וְשִׁגְבָה מְאֹד מַעֲלַת הַחֲכָם עַל הַמְּמֻנָה, אֶף־עַל־פִּי שֶׁנִּרְאָה שְׁאִין לוֹ שׁוֹם הַתְּמֻנוֹת, כִּי מִמֶּנּוּ נִמְשָׁכִים כֹּל הָאוֹצְרוֹת כִּנּוּל.

שיחות וספורים וענינים שהיה אצל כל תורה ומעשה.

קלא

כְּשֶׁכָּתַבְתִּי לְפָנָיו הַתּוֹרָה "וְאֵלֶּה הַמַּשְׁפָּטִים" (בְּסִימָן יו"ד, חֶלֶק א' מִלְּקוּוֹטֵי מוֹהַר"ן) הַמְּתַחֲלָת: "כְּשֵׁי שׁ דִּינִים חֵס וְשְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי רְקוּדִין וְהַמְּחָאֵת־כֶּף נַעֲשֵׂה הַמְּתַקַּת הַדִּינִים" וְכוּ', אָמַר לִי: כֶּף אָמַרְתִּי; שְׁעַכְשׁוֹ נִשְׁמַע גְּזֵרוֹת" חֵס וְשְׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל, וְהִנֵּה הַלְכִים וּמְמַשְׁמְשִׁים לָבוֹא יְמֵי הַפּוֹרִים הָאֵלֶּה (כִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶאֱמָרָה סְמוּךְ לְפּוֹרִים), יִהְיוּ

ת. כלומר רבנים ואדמו"רים בעלי מופתים, הנראים כחשובים יותר מאלה העוסקים בעיון התורה ומגלים עצות חדשות בעבודת השם. א. הכוונה לגזירות ה"פונקטין" - גיוס ילדי ישראל לצבא הצאר. ראה עוד לעיל סימן ע', ובנספח באות ו'.

שיחות קלא הר"ן קלה

ישראל מרקדים וימחאו-כף - ועל-ידי-זה ימתיקו הדינים. וחזר וכפל דבריו, ואמר בפה מלא: כף אמרתי.

וכונתו היתה להעיר לבבנו שגדע ונבין שכל דברי תורתו הקדושה, אף-על-פי שיש בה עמקות גדול ונורא מאד מאד ורזין עלאין וסודי סודות עמקים ורחבים מני-ים בכל-דבור ודבור, אף-על-פי-כן עקר כונתו שנשמע ונקבל דבריו הקדושים בפשיטות, לשמר ולעשות ולקיים את-כל-דברי תורתו בפשיטות ובתמימות. כמו למשל התורה הקדושה הזאת, שנאמר שם שעל-ידי המחאת-כף ורקודין נמתקין הדינים, היתה כונתו כפשוטו, שיחזקו עצמן לשמח בימי שמחה כגון פורים וחנכה וימים טובים או חתנה, וכיוצא בזה כל מיני שמחה של מצוה, שיחזקו עצמן בשמחה גדולה עד שיזכו להתעורר לרקודין והמחאת-כף, ועל-ידי-זה ימתיקו הדינים, כי כל דברי התורה לא בשמים היא לאמר שאין מי שיכול לזכות לזה, להמתיק הדינים על-ידי המחאת-כף ורקודין, כ-אם גדולים בני-עליה; רק כל אחד מישראל יש לו פח הזה כשיקיים הדברים כפשוטן באמת ובתמימות, וכן בכל הדברים הנאמרים שם בהתורה הקדושה, וכן כל מה שנאמר בכל-תורה ותורה, כי "לא המדרש הוא העקר אלא המעשה".

ושים עינך היטב היטב ותסתכל יפה בכל-תורה ותורה, ותשים לבך להבין בכל מקום העבדות והעצות והמוסר וההתעוררות היוצאים משם על-פי פשוטן של דברים, ותבקש מהשם יתברך שיאיר עיניך לזכות לזה, להבין הדברים היטב למעשה, כי כל דבריו זכרוננו לברכה כלם נצרכים ומכרחים לעבדות ועצות טובות לעבדו יתברך; ואפלו בקצת מקומות אשר לפום ריהטא בהשקפה ראשונה אין מבינים

מקורות והערות

ב. רבינו עצמו הרבה בריקודים באותה התקופה, יותר מכפי הרגלו כמו שמסופר בחיי מוהר"ן סימן רס"ג. ג. מסכת אבות פרק א' משנה י"ו. ד. המעשים הנחוצים בעבודת השם - 'עובדא' בארמית - מעשה. ה. במרוצה - בקריאה שמתחת.

קלו שיחות קלב הר"ן

היטב איך נגע הענין הזה לעבדא לפי מדרגתו, אף-על-פי-כן באמת יש שם עצות נפלאות והתעוררות נורא לשוב אליו יתברך ממקום שהוא שם, ואם תשים עיונה ולבך שם היטב בודאי תמצא גם שם עצות ודרכים טובים לפי מדרגתך.

כי כל דבריו זכרוננו לברכה הם פלילות גדול, וכל תורה ותורה פלול מפל התורה פלה ומפל בני-אדם שבעולם בכל-דרגא ודרגא, מן תכלית קצה העליון עד תכלית קצה התחתון; הינו שעם כל תורה ותורה ושיחה שלו יכול לעבד את-השם יתברך הגדול במעלה בתכלית המעלה, וכן אפלו הקטן והפחות בתכלית דיוטא התחתונה יכול גם-כן לשוב להשם יתברך ולמצא עצות לנפשו על-ידי אותה התורה בעצמה, כי הם פלילות נפלא מאד.

קלב

בלקוטי מוהר"ן חלק ראשון סימן י"ד, המתחלת: "תקעו וכו', להמשיך שלום" - זאת התורה אמר בשבת-חנפה, ואז באותו העת נפטר הרב החסיד המפרסם מורנו הרב רבי גדליהו זכר צדיק לברכה, אב-בית-דין דקהלת ליניץ, ורמז באותה התורה הספד להרב הנ"ל, כי הזכיר אז בתוך התורה מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: "אין מספידין בחנפה". גם אמר אז שעכשו קשה לומר תורה, כי כשנסתלק צדיק קשה לומר תורה, כי כל צדיק נסתלק עם כל חלקו שיש לו בהתורה; כי כל-צדיק וצדיק יש לו חלק בהתורה, וכשנסתלק - נסתלק עם כל חלקו שיש לו בהתורה, על-פן קשה אז לומר תורה; ואף-על-פי-כן אמר אז תורה נפלאה.

מקורות והערות

1. של המעיין. 2. במדור התחתון - בדרגה הנמוכה ביותר. 3. היה תלמידו של רבי יהודה לייב המגיד מפולנאה תלמיד הבעש"ט מחבר הספר "תשואות חן", נפטר בנר חמישי של חנוכה תקס"ה. 4. שבת דף כ"א עמוד ב' ונפסק להלכה בשולחן ערוך (אורח חיים סימן תר"ע סעיף א'). ובלקוטי מוהר"ן סימן י"ד כתב: "כי ההספד הוא כשכיל לתקן הסתלקות הכבוד שנפגם על ידי הסתלקות הצדיק הזה... ועל כן בחנוכה אין מספידין בו כי אז מאד הכבוד על ידי נר חנוכה כנ"ל".

שיחות קלג - קלד הר"ן קלו

מה שכתוב שם באות ד' על מאמר רבותינו זכרונם לברכה: "מפני מה תלמידי-חכמים אין בניהם תלמידי-חכמים, על-שלא ברכו בתורה תחלה" - שמעתי ממנו זכרוננו לברכה עוד בזה, פי ההולדה נמשכת כפי המאכלים שאכל תחלה וכו', וצריך כל-אדם לברך ולקדש את בחינת ה'תחלה', דהינו מה שהוא תחלה וקדם להולדה, דהינו האכילה וכל-עסקיו וכו', עד שימשיך ההולדה בקדשה ובטהרה כראוי; וזהו: "על שלא ברכו בתורה תחלה", שלא ברכו וקדשו בקדשת התורה את התחלה, דהינו מה שהוא תחלה וקדם להולדה כנ"ל, פי צריך לברך ולקדש את בחינת תחלת ההולדה הנ"ל בהתורה, ואז יהיה גם בנו תלמיד-חכם וכנ"ל.

קלג

מה שכתוב בהתורה המדברת מגדל אסור גזלה וחקמדה אפלו במחשבה (בסימן ס"ט חלק א')¹ פרוש על "הגזול את-חברו", שפרוש "יוליכנו אחריו אפלו למדי" דהינו "למודי ה'", הינו הבנים וכו', עין שם; שמעתי מפיו הקדוש שאמר שפך שמע שהיו לומדים כן הגמרא הנ"ל במקום ששמע.

קלד

שיף לסימן ער"ה בלקוטי חלק ראשון, המתחלת: "דע שכל-מצוה וכו' נעשה ממנה נר" וכו', עין שם. עתה שמעתי מאחד ששמע גם-כן

מקורות והערות

י. נדרים דף פ"א עמוד א': "ומפני מה אין מצויין תלמידי חכמים לצאת תלמידי חכמים מבניהן... רבינא אומר שאין מברכין בתורה תחילה". ב. ליקוטי מוהר"ן סימן ס"ט בתחילתו, שם מבאר רבינו את הקשר בין גזל הממון לפגיעה בבני הנגול. ל. בבא קמא דף ק"ג עמוד א' במשנה: "הגזול את חברו שוה פרוטה ונשבע לו (לשקר והודה אח"כ) יוליכנו אחריו (חייב ללכת ולהחזיר לו) למדי". ומבאר רש"י שם: "דאין לו כפרה עד שיחזיר לנגול עצמו" וכו'. מ. 'למדי' - אותיות 'למודי' מלשון הכתוב (ישעיה פרק נ"ד פסוק י"ג) "וכל בניך לימודי ה'". ומסביר רבינו שם בסימן ס"ט: "זה סוד כוונת הגמרא... יוליכנו אחריו אפילו למדי... היינו 'למודי ה'', היינו הבנים שצריך להחזיר לו אפילו הבנים שגזל ממנו", עין שם. נ. כלומר בשמים, בעולמות עליונים. ס. מוהר"ן

קלח שיחות קלה הר"ן

זֶה הָעֵינֵן מִפִּי הַקְּדוֹשׁ, וּבְאֵר הַדְּבָר יוֹתֵר קֶצֶת, שְׁאֵמֵר שֵׁשׁ אֶחָד שָׁנָר שְׁלוֹ אֵינּוּ יָכוֹל לְדַלֵּק כִּי אִם אֵיזָה שְׁעָה, וְהוּא מְחַפֵּשׂ עִם הַנֵּר אוֹתָהּ שְׁעָה שְׁדוּלָק, וְאַחֲר־כֵּן נִכְלָה הַנֵּר וְאֵין לוֹ בְּמָה לְחַפֵּשׂ; וַיֵּשׁ אֶחָד שָׁנָר שְׁלוֹ דוּלָק אֵיזָה שְׁעוֹת יוֹתֵר, וַיּוּכַל לְחַפֵּשׂ יוֹתֵר, אֲבָל אַחֲר־כֵּן נִפְסָק; וַיֵּשׁ שָׁנָר שְׁלוֹ דוּלָק יוֹם אֶחָד, וַיֵּשׁ שְׁדוּלָק עוֹד יוֹתֵר וַיּוֹתֵר; אֲבָל יֵשׁ אֶחָד שֵׁשׁ לוֹ הַרְבֵּה נְרוֹת נִפְלְאִים כְּאֵלוֹ שְׁדוּלָקִים וּמְאִירִים לְעוֹלָם וָעֶד וְאֵינָם נִכְבִּים לְעוֹלָם, וְהוּא זוֹכֶה לְחַפֵּשׂ בְּגִנְזֵי דְמַלְכָא תְּמִיד^א, לְעוֹלָמִי עַד וּלְנִצְחַת נְצָחִים, אֲשֶׁרֵי לוֹ.

וְהִנֵּה מִזֶּה מוֹבֵן שְׁגָם אֲנָשִׁים כְּשָׂרִים פְּשׁוּטִים זוֹכִים בְּעוֹלָם-הַבָּא לְחַפֵּשׂ בְּגִנְזֵי דְמַלְכָא, אֲבָל הַחֲפוּשׁ שְׁלָהֶם הוּא רַק לְפִי שְׁעָה, כְּפִי הַמְצוֹת שְׁלָהֶם; וּבּוֹדָאֵי גַם זֶה הוּא זְכִיָּה גְדוּלָה וְנִפְלְאָה מְאֹד מְאֹד, כִּי אֶפְלוּ כְּשֶׁמְחַפֵּשׂ בְּגִנְזֵי דְמַלְכָא אֵיזָה שְׁעָה יוּכַל גַּם-כֵּן לְמַצָּא שֵׁם אוֹצְרוֹת נִפְלְאִים שְׁיּוּכַל לְחִיוֹת בָּהֶם חֵי עוֹלָם-הַבָּא לְנִצְחַת, אֲבָל חֵייו יִהְיֶה רַק כְּפִי מַה שְׁיִמְצָא בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה. אֲבָל מִי שְׁזוֹכֶה שְׁנֵרוֹת מְצוֹתָיו מְאִירִין וְדוּלְקִין יוֹתֵר וַיּוֹתֵר - בּוֹדָאֵי יִמְצָא רַב טוֹב בְּגִנְזֵי דְמַלְכָא יוֹתֵר וַיּוֹתֵר, וְכֵן כָּל-אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שְׁנֵרוֹת מְצוֹתָיו דוּלְקִין יוֹתֵר. אֲבָל הַצְּדִיק הַגְּדוֹל זוֹכֶה לְחַפֵּשׂ תְּמִיד בְּגִנְזֵי דְמַלְכָא, וְנֵרוֹת שְׁלוֹ לֹא יִכְבוּ לְעוֹלָם וָעֶד; וְעוֹד יֵשׁ בְּזֶה דְבָרִים בְּגוֹ, וְדִי בְּזֶה.

קלה

דְּבָר עִם אִישׁ אֶחָד שְׁהֵיָה רְחוּק מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְאֹד, וְאָמֵר לוֹ שְׁיִרְגִיל עֲצָמוֹ לְהַתְאַנַּח עַל עֵינָיו. וְאָמֵר אֲזִי הַתּוֹרָה "יֵשׁ-הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה עַל-הָאָרֶץ" וְכוּ^ב (בְּסִימָן ק"ט^א חֵלֵק א'), שְׁמִבְאָר שֵׁם שְׁעַל-יְדֵי אֲנָחָה

מקורות והערות

ע. גנוי דמלכא - גנוי המלך (הקב"ה) וזהו תכלית כל תענוגי עולם הבא כמו שמבואר בזהר שמוות (פרשת תרומה דף קס"ו עמוד ב'). פ. מגילת קהלת פרק ח' פסוק י"ד. צ. בליקומי מוהר"ן.

שיחות קלו הר"ן קלט

שמתאנחין לשוב אליו יתברך נפסקין מחבל הטמאה ונתקשרין לחבל דקדושה. וכן אמר אחר-כך עוד כמה תורות על אנחה, שהיא יקרה מאד^פ.

קלו

שיף להתורה "מלא כל הארץ כבודו"^ש, שמעתי מאיש אחד מאנשי שלומנו ששמע מפיו הקדוש בבאור יותר קצת. והענין, שהאדם צריך לבטל כל-מדה ומדה, עד שיתבטל לגמרי כאין ואפס; כי בתחלה צריך לבטל מדה זאת עד שתהיה פלא ממש, ואחר-כך מדה אחרת עד שיהיה גם-כן לא, וכן כל המדות, עד שיהיו כלם פלא היו. וכפי מה שמבטלין כל-מדה ומדה - פן מאיר ומתגלה לו כבוד ה'; כי עקר האור הוא כבודו יתברך, כמו שכתוב: "והארץ האירה מכבודו".

אף כשמעמידין דבר גשמי פנגד דבר רוחני - עשה צל, וכפי גשמיות וגדל הדבר שעומד פנגד הדבר - כמו כן נעשה צל; כגון כשמעמידין מקל נגד אור השמש עשה צל קטן, כפי מדת המקל, אבל כשמעמידין דבר גדול יותר נגד השמש עשה צל גדול ביותר, וכן כשמעמידין בית גדול - עשה צל גדול יותר ויותר, וכן כל מה שגדול הדבר יותר - עשה צל גדול יותר ויותר. והצל הוא הסתרת והעלמת האור פי'דוע, ועל-כן כפי מה שהאדם משקע באיזה מדה ותאנה - כמו כן עשה צל נגד אור כבודו יתברך, וכמו כן נעלם ממנו אורו יתברך.

אבל כשמבטל המדות והתאוות, כפי הבטול - פן נתבטל הצל, וכמו כן נתגלה אור כבודו יתברך; עד שזוכה שיבטל הכל לגמרי, עד שיהיה הכל לא ואין ואפס, ואז תגלה כבודו בכל-הארץ, כי לא יהיה שום דבר שישתיר האור ושיעשה צל כנ"ל.

מקורות והערות

ק. ליקוטי מוהר"ן סימן ח', סימן כ"ב אות ה, סימן נ"ו אות ט', חיי מוהר"ן סימן ל"ו ולקמן סימן קס"ו. ר. בליקוטי מוהר"ן סימן קע"ב. ש. ישעיהו פרק ו' פסוק ג'. ת. יחזקאל פרק מ"ג פסוק ב'.

קמ שיחות קלו הר"ן

וזהו: "מלא - כל הארץ כבודו", הינו 'מן לא', הינו כשזוכין לבטל הפל כלא ממש - על ידי זה מלא כל הארץ כבודו, ועל ידי זה נתגלה כבודו בכל הארץ, פי אין דבר שישתיר אור כבודו יתברך ויעשה צל פנ"ל.

קלו

שיף להתורה "מעו" - ראשי תבות "וכו' בחלק ראשון" סימן ר"ד. וספר מקדם מעשה: שני אנשים בני הנעורים היו בעיר אחת, והיה ביניהם אהבה והתקשרות גדול. פעם אחת ראה אחד מהם בחברו שנטה מדרך הישר קצת, ועשה איזה דבר שלא כהגן; וחשב: מקרה הוא. אחר כך ראה אותו שעשה דבר גרוע יותר; אחר כך ראה שעבר עברה ממש, ומאז נרחק ממנו והפריד עצמו מאתו.

אחר כך ברבות הימים פשירו מעל שלחן חתנם שניהם, התחיל זה שעבר העברה פנ"ל לעלות מעלה מעלה, עד שנעשה עשיר גדול; והשני הנ"ל נעשה עני גדול. והיה זה בדעתו מתרעם תמיד על מדותיו של השם יתברך, פי אמר בלבו: הלא אני יודע בעצמי שזה עבר עברה, ומדוע יתנו לו גדלה כל כך?

פעם אחת ראה במקום אחד שהיו עמדים פת אחת ומשמיעין קול ומקשקשין במעות הרבה; ונתקרב אליהם, ואמרו לו: אל תגע בזה המעות, פי זה שיף לאיש הנ"ל, הינו לחברו הנ"ל. אמר: עכשו הגיע העת לשאל; ושאל אותם: מדוע יגיע לו מעו"ת? הלא בעיני ראיתי שעבר עברה. השיבו לו: מיום שירדתם שניכם מעל שלחן חתנכם, מאז חברך קבע עתים לתורה, וקבל על עצמו חק ולא יעבור ללמד

מקורות והערות

א. בליקוטי מוהר"ן. ב. וכתב שם: "...אבל באמת זה המעות שנותנין לתלמיד חכם הוא בחינת תורה ממש, ואין עבירה יכול לכבות זה המעות שנותנים לתלמיד חכם, כי אין עבירה מכבה תורה כמו שאמרו רבותינו ז"ל וכו', מעו"ת ראשי תבות 'ואין עבירה מכבה תורה'".

שיחות קלח - קלט הר"ן קמא

בְּכָל-יּוֹם וַיּוֹם כָּךְ וְכָךְ; אָבֵל אֶתָּה אֵינְךָ עוֹסֵק בְּתוֹרָה. וְעַל-כֵּן נִתְּנִין לְחִבְרֵךְ מְעוֹת אֶף-עַל-פִּי שְׁעָבַר עֲבָרָה, כִּי "עֲבָרָה מְכַבָּה מְצוּהָ, וְאֵין עֲבָרָה מְכַבָּה תוֹרָה"¹; "וַיֵּאֵין עֲבָרָה מְכַבָּה תוֹרָה" - רַאשֵׁי-תְבוּת 'מְעוֹת'.

קלח

שְׁמַעְתִּי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּעַת שְׁדַבֵּר עִמָּנוּ מִגְּדֹל הָעֲנִין שֶׁל סְפוּרֵי-מַעֲשִׂיֹת מִצְדִּיקִים שְׁנִדְפָס בְּסִפְרֵי הַקְּדוֹשִׁים בְּסִימָן רל"ד חֵלֶק רִאשׁוֹן, וְאָמַר אֲזִי שֶׁהוּא בְּעֵצְמוֹ זְכוּרָנוּ לְבִרְכָּה, עָקַר הַתְּעוֹרְרוֹתוֹ לְעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּאֵמַת הִיָּה עַל-יְדֵי סְפוּרֵי-מַעֲשִׂיֹת מִצְדִּיקִים. וְסִפֵּר שְׁכַבִּית אָבִיו וְאָמוֹ הַצְדִּיקִים זְכוּרָנָם לְבִרְכָּה הָיוּ שְׁכִיחִים שָׁם כָּל הַצְדִּיקִים, כִּי כָּל-הַצְדִּיקִים הָיוּ מְצוּיִים בְּקַהֲלַת מְעוֹז'בוֹז' מַחֲמַת שֶׁהוּא מְקוֹם הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב זְכוּרָנוּ לְבִרְכָּה, וְרַבָּם כְּכֹלֵם נִתְאַכְסְנוּ בְּבֵית אָבִיו זְכוּרָנוּ לְבִרְכָּה וְשָׁמַע הַרְבֵּה מַעֲשִׂיֹת מִצְדִּיקִים, וְעַל-יְדֵי-זֶה הָיָה עָקַר הַתְּעוֹרְרוֹתוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁזָּכָה לָמָּה שֶׁזָּכָה.

קלט

סִפֵּר לִי אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ, שֶׁפָּעַם אֶחָד סִפֵּר לָרַבְנוּ זְכוּרָנוּ לְבִרְכָּה שְׁדַבְּרוּ לוֹ אֵיזָה שְׁדוּף, וְאָמַר הָאִישׁ הַנֵּ"ל לְפָנָיו זְכוּרָנוּ לְבִרְכָּה שֶׁשֵּׁם אֵין מְקוֹם לְפָנָיו. הַשֵּׁיב לוֹ: כְּשֵׁי שֶׁלְהָאָדָם לֵב שֶׁל יִשְׂרָאֵלִי - אֵיךְ שִׁיף אֶצְלוֹ מְקוֹם וְכוּ', כִּי הֵלֵב הוּא אֶלְקוֹת וְכוּ' וְכוּ' (כְּנִדְפָס בְּלִקוּטֵי תַנְיָנָא סִימָן נ"ו).

מקורות והערות

ג. סוטה דף כ"א עמוד א'. ד. בליקוטי מוהר"ן, "דע שסיפורי מעשיות מצדיקים, היינו ממה שארע להם, הוא דבר גדול מאד ועל ידי זה נטהר מחשבתו" וכו' ועיין שם התנאים הנדרשים למספר, ועיין עוד בסימן רמ"ח. ה. כלומר אינו מרוצה לגור באותו מקום שחייבו אותו לגור במסגרת השידוך. ו. ובאלוקות אין שייך מקום כי מלא כל הארץ כבודו, וכמו שאמרו במדרש (בראשית רבה פרשה ס"ח סימן ט') "הוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו".

כְּשֶׁאָמַר לִי עֲנֵן הַנְּדָפֶס בְּלִקוּטֵי תַנְיָנָא סִימֵן פ"ו עַל-פְּסוּקֵי "מִקְצֹר רוּחַ וּמַעֲבֹדָה קָשָׁה", שְׁעַל-יְדֵי קִטְנוֹת אַמוּנָה צְרִיכִין לְעַבְדוֹת קָשׁוֹת וְכוּ', עֵינֵן שָׁם, עֲמַדְתִּי לְפָנָיו כְּמִשְׁתוּמֵם, וּמַחְשְׁבוֹתַי הָיוּ תַמְהִימִים בְּעֲנֵן זֶה, כִּי נִדְמָה לִי שֶׁיֵּשׁ לִי אַמוּנָה קָצָת. עָנָה וְאָמַר בְּלִשׁוֹן גְּעָרָה קָצָת, כְּאָמַר: וְאִם יֵשׁ לְךָ אַמוּנָה - אֵין לְךָ אַמוּנָה בְּעֲצָמְךָ (הָאֶסְטִי אֵין דִּיר קִיִּין אַמוּנָה נִיט). וְהַזְכִּיר מִיֵּד מְאֹמֵר רַבּוּתֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְבִרְכָה: "כִּי מִי בִּז לְיוֹם קִטְנוֹתֵי - מִי גָרַם לְצַדִּיקִים שְׂיִתְבַּזְּבוּ שְׁלַחְנָם לְעֵתִיד לְבוֹא - קִטְנוֹת שְׁהִיָּה בָהֶם" - בְּעֲצָמֵן, שְׁלֹא הָאֶמִינוּ בָהֶם בְּעֲצָמֵן; וְרַש"י זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה פִּרְשׁ שָׁם כְּפִשׁוּטוֹ: "קִטְנוֹת אַמוּנָה", אָבֵל מִדְּקָדוּק לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, שְׁאָמְרוּ שָׁם: "קִטְנוֹת שְׁהִיָּה בָהֶם", נִרְאָה מְבֹאֵר דְּבָרֵי רַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה, שְׁעָקַר קִטְנוֹת הָאֶמוּנָה שְׁלַחְנָן הִיָּה בָהֶם בְּעֲצָמֵן. וַיֵּשׁ לְפִרְשׁ לְפִי זֶה: "שְׁלֹא הָאֶמִינוּ בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא" - שְׁהוּא טוֹב לְכָל וְהֵם חֲשׁוּבִים וְגִדּוּלִים בְּעֵינָיו יְתִבְרָךְ, וּמַחְמַת זֶה הִיָּה בָהֶם קִטְנוֹת, וְזֶה הִיָּה עָקַר קִטְנוֹת הָאֶמוּנָה שְׁלַחְנָם, מֵה שְׁלֹא הָאֶמִינוּ בָהֶם בְּעֲצָמֵן; וַיֵּשׁ לְכוּן פִּרְוֵשׁ רַש"י גַּם-כֵּן לְזֶה.

וְהַכֵּלֵל הַמוּבָן מִדְּבָרָיו שְׁהָאֲדָם צְרִיךְ שְׂיִהִיָּה לוֹ אַמוּנָה בְּעֲצָמוֹ, שְׁגַם הוּא חָכִיב בְּעֵינָיו הַשֵּׁם יְתִבְרָךְ, כִּי לְפִי גְדֻלַּת טוֹבָתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יְתִבְרָךְ - גַּם הוּא גְדוּל וְחֲשׁוּב בְּעֵינָיו יְתִבְרָךְ. וְכִבְר מְבֹאֵר עֲנֵן זֶה כְּמָה פְּעָמִים, שְׁאֵיִן זֶה עֲנוּה לַהֲיוֹת בְּמַחֲזִין דְּקִטְנוֹת חַס וְשְׁלוֹם, וְצְרִיכִין לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה מֵהַשֵּׁם יְתִבְרָךְ לְזִכּוֹת לְדַרְכֵי עֲנוּה בְּאֶמֶת וְכוּ', עֵינֵן בְּלִקוּטֵי תַנְיָנָא סִימֵן ע"ב, וּבְסִימֵן כ"ב, וְעוֹד בְּכְמָה מְקוּמוֹת.

ו. בסִימֵן פ"ו. תורה זו נאמרה מעט לפני ראש השנה תקס"ח (פרפראות לחכמה סימן ס"א אות י'). אחר כך בראש השנה נאמרה תורה ס"א, ושם נכלל ענין זה בסוף אות ה' כמובא לקמן בשיחה. ח. שמות פרק ו' פסוק ט'. ז. סוטה דף מ"ח עמוד ב'. י. זכריה פרק ד' פסוק י'. כ. כמו שכתב בליקוטי תנינא סימן ע"ב: "כי בודאי אין זה התכלית שיהיה שפל ונבוה ועצל שקורין רוע מזל (בלע"ז שלימולניק - שלומיאל) וכו'. על כן צריכים רק לבקש מהשם יתברך שיעזור לזכות לעניויות ושפלות אמיתי שהוא עיקר החיים ועיקר התענוג של עולם הבא" וכו', וכן

שיחות קמא הר"ן קמג

גם אחר-כך בסמוך אחר שאמר ענין הנ"ל הגיע ראש-השנה, ואמר אז התורה "חדי רבי שמעון", סימן ס"א בחלק ראשון, ושם הזכיר ענין חסרון אמונה בעצמו, עין שם באות ה' מה שכתוב שם: "ויש שיש עליהם מחלקת מחמת שאין להם אמונה בעצמן" וכו'.

קמא

בלקוטי תנינא סימן צ"ב: "תקון למקרה-לילה רחמנא לצלן לומר עשרה קפיטל תהלים, כמבאר בסימן ר"ה וכו'; ודע שאלו הם העשרה קפיטל תהלים" וכו'.

דע אחי, כי בתחלה אמר הוא זכרונו לברכה התורה המתחלת: "תקון למקרה-לילה" כנודפס בספר הראשון בסימן ר"ה. ובתחלה בעת שהתחיל לגלותה לא הייתי לפניו אז, אף השם יתברך זכני ובאתי אצלו סמוך מאד לאותה העת שהתחיל לגלותה, וספר לי אחד בשמו התורה הנ"ל כפי מה ששמעתי מפיו הקדוש; ובתוך-כך, באותה השעה ששמעתי מפי אחר בשמו התורה הנ"ל, בתוך-כך סבב השם יתברך שדברתי עמו מזה, וחזר ואמרה לפני בקצור כנודפס כבר בסימן ר"ה הנ"ל.

ובאותה העת שגלה התורה לא גלה אז איזה קפיטלף לומר, רק אמר סתם לומר עשרה קפיטלף תהלים לתקון הנ"ל. ושמעתי מפיו הקדוש אז שאמר שהיה ראוי לגלות איזה הם עשרה קפיטלף תהלים שצריכין לומר; אף איזה שהם עשרה קפיטל תהלים שיאמרו - הם תקון לזה,

מקורות והערות

כתב בליקוטי מוהר"ן תנינא סימן כ"ב: "בענין ההכנעה טועים העולם הרבה (שעל ידי עבודה לא נכונה במידה זו נופלים למוחין דקטנות) כי הלא כמה אנו מונעין עצמנו בעבודות ובתפילה כדי לצאת ממוחין דקטנות למוחין דגדלות ואם כן אי אפשר שיהיה ההכנעה בפשיטות כי אם כן הוא נכנס לקטנות" וכו'. ל. זה היה ביום ששי י"ז סיון תקס"ה, ביום שבו ניתן כתב היד של ליקוטי מוהר"ן לכריכה. ראה בימי מוהר"ג"ת סימן ט' ובפרפראות לחכמה סימן צ"ב.

קמד שיחות קמא הר"ן

כי כל עשרה עשרה קפיטל תהלים איזה שהם - כלם הם פנגד עשרה מיני נגינה, שהם תקון להנ"ל.

ואז בעת שגלה התורה הנ"ל אמר בתחלה שתקון הראשון הוא המקנה, שצריכין לטבל במקנה (ואמר בזה הלשון: דאס ערשטי איז מקנה); ואחר-כך גלה התקון הנ"ל, לומר עשרה קפיטל תהלים כנ"ל. גם פעם אחת אמר שצריכין לזהר מאד לטבל באותו היום שיהיה האדם בלתי טהור, ואפלו אם לא יוכל לטבל בבקר, על-כל-פנים יטבל באותו היום, אפלו לפנות ערב, כי צריכין לזהר מאד לטבל באותו היום ויקא (ועין בסוף ספורי-מעשיות שאמר שטוב מאד לטבל תכף ומיד וכו', עין שם).²

אחר-כך, אחר שעברו קרוב לארבע שנים, ומה שעבר באלו השנים יקצרו רבבות יריעות לספר, וכבר היה לו החולאת שלו שנסתלק ממנו, וכבר חזר מלמברג; פעם אחת בחרף שכב על-מטתו ואנחנו עמדנו לפניו, והתחיל לדבר מענין העשרה קפיטל תהלים שהם תקון להנ"ל, ואז צוה עלי לכתב על-הנר הפסוקים שמרמז בהם העשרה מיני נגינה שהם תקון להנ"ל, וישבתי לכתב ומפיו יקרא אלי, וגלה לי הפסוקים, וכתבתים על-הספר כאשר הם נדפסים בלקוטי תנינא סימן צ"ב הנ"ל. ואז גלה דעתו שרצונו לגלות בפרטיות איזו הם העשרה קפיטל תהלים שצריכים לומר באותו היום; והיינו עמדים ומצפים שיגלה לנו, ולא זכינו מיד.

אחר-כך נסענו מאתו, ואחר-כך הייתי אצלו באיזה שבת, והזמין השם יתברך שראיתי בעיני פתיבת-ידו הקדושה, שכבר רשם לעצמו

מקורות והערות

מ. וזה לשון רבינו בשיחות שאחר ספורי המעשיות: "הזהיר לאנשיו שכשקרה להם מקרה בלתי טהור חס ושלום שילכו תכף ומיד למקוה לטבול, כי על ידי המקרה חס ושלום נעשה מה שנעשה, על כן טוב מאד שקודם שמתחיל להעשות מזה איזה דבר חס ושלום שקדים עצמו האדם ויטבול ויטאר עצמו". נ. מחלת השחפת. ס. עפ"י לשון הכתוב בירמיה פרק ל"ו פסוק י"ח.

שיחות קמא הר"ן קמא

העשרה קפיטל תהלים שצריכין לומר, אף לא היה מדרג-אָרץ שאַקח כתיבת-ידו בעצמי בלי רשותו; ורציתי לתפסם במחי בעל-פה, ולא יכלתי מחמת אימת רבי פן יקפיד, כי באתי לחדרו ומצאתי כתיבת-ידו הנ"ל והסתפלותי בו בלא רשותו (כי המעשה הזאת היתה בשבת פּרשת שקלים שנת תק"ע, שהוא זכרונו לברכה יצא מחדרו ונכנס לבית הגדול שלו בעת קריאת התורה, ואז נכנסתי בחדרו וראיתי כתיבת-ידו הנ"ל). ואחר-כך ביום ראשון, בעת שלקחתי רשות מאתו לשוב לביתי, דברתי עמו ושאלתי ממנו שישגלה לי העשרה קפיטל הנ"ל, כי ידעתי שפּכּר הם נרשמים אצלו פּנ"ל; ולא רצה, ואמר שיהיה עת אחר לזה, והלכתי מאתו.

אחר-כך סמוך לאותה העת, בעת שהייתי אני בביתי בנעמרוב, אז גלה העשרה קפיטל תהלים לפני הרב דפה ברסלב" ולפני חברי רבי נפתלי מנעמרוב, ויחד אותם לעדות על-זה; וכך אמר להם: היות בענין זה הידוע (הינו ענין מקרה-לילה חס ושלום) נלפדים בודאי שלשה חלקי העולם, אני לקח אתכם לעדות, ותדעו שאלו העשרה קפיטל תהלים מועילים מאד מאד לתקון קרי, והם תקון גמור ומועיל מאד מאד.

ויש מי שיקרה לו על-ידי רבוי אכילה ושתייה, או על-ידי חלשות ועיפות, או על-ידי שאינו שכב פראוי - וכל זה אינו פלוס (והוא כמו תינוק שמשתיין בשנה). גם יש ששמרים אותו מלמעלה ונצול מן-המקרה, או שהמזל שומר אותו ונצול; גם לפעמים נדמה להאדם בשנה בחלום כאלו הוא נפל, ואחר-כך מתעורר משנתו - גם זה מן-השמים שמצילין אותו מזה. רק מי שיקרה לו חס ושלום מחמת הרהורים³ - מזה נבראים ממש קלפות חס ושלום כמבאר בספרים;

מקורות והערות

ע. רבי אהרן, רבה של ברסלב מתלמידי רבינו. פ. כתובות דף מ"ו עמוד א': "ונשמרת מכל דבר רע מכאן אמר ר' פנחס בן יאיר: אל יהרהר אדם ביום ויבוא לידו טומאה בלילה". צ. זרר בראשית (פרשת בראשית דף י"ט עמוד א') ובמסכת גדה (דף י"ג עמוד א'). וראה כל זה באריכות בספר ראשית חכמה (שער הקדושה פרק י"ז). וראה בליקוטי מוהר"ן סימן קמ"א, ובשל"ה מסכת פסחים דף ה' עמוד א'.

קמו שיחות קמא הר"ן

אבל מי שיאמר באותו היום אלו העשרה קפיטל תהלים בודאי יתקן בזה מאד מאד.

וכמה וכמה צדיקים גדולים שרצו לעמד על-ענין זה ונתיגעו למצא לזה תקון גמור, וקצתם לא ידעו כלל מהו ענין זה, וקצתם התחילו לידע קצת בענין תקון זה ונסתלקו לעולמם באמצע עסקם בזה, ולא גמרו; ולי עזר השם יתברך שזכיתי לעמד על-זה בשלמות.

וענין תקון זה על-ידי אמירת העשרה קפיטל תהלים הנ"ל הוא דבר חדש לגמרי, חדוש נפלא, כי הוא תקון נפלא ונורא מאד מאד (עין למטה); ומי שיוכל לילך למקוה ואחר-כך יאמרם - בודאי מה-טוב, אף אפלו אם הוא אנוס, שאי אפשר לטבל, כגון שהוא חולה או שהוא בדרך, אף-על-פי-כן אם יאמרם אשרי לו, כי הם תקון גדול ונורא מאד. ואם יאמרם בכונה כראוי - בודאי מה-טוב, אף גם האמירה בעצמה מסגל מאד.

ואמר: כי לא נודע זאת מיום בריאת העולם; מסתמא הייתי רוצה לבטל זאת לגמרי, אף אי אפשר זאת, לא בגשמיות ולא ברוחניות: בגשמיות אי אפשר, כי היה צריך לבטל ולשנות הטבע של כלליות בני האדם בתמידות, וזה דבר שאי אפשר, כי אפלו משה רבנו עליו השלום וכיוצא שבטלו הטבע, היה רק לפי שעה ובדבר פרטי, כגון קריעת ים-סוף או בקיעת הירדן וכיוצא שהיה רק לפי שעה, אבל לבטל הטבע של כלליות בני-אדם, כי כל-אחד ואחד בהכרח לבטל ולשנות הטבע אצלו, וגם צריך לבטל ולשנות הטבע תמיד, וזה דבר שאי אפשר; וגם ברוחניות אי אפשר וכו'. אף העשרה קפיטל הם דבר נפלא ויקר ומועיל מאד.

מקורות והערות

ק. עיין במסכת יומא (דף ס"ט עמוד ב') במעשה מאנשי כנסת גדולה שפעלו בתפילתם שימסר היצר הרע של תאוות ניאוף בדם. לאחר שהכחישו כוחו לשלשה ימים ראו שאם יבטלוהו לגמרי או גם תבטל פריה ורביה ויכלה ויאבד העולם.

שיחות קמא הר"ן קמו

גם יחד אותם לעדות ואמר שגם כִּי־מֵלֵאוּ יָמָיו, אָזִי אַחַר הַסְתַּלְקוֹתוֹ מִי שֵׁיבּוֹא עַל־קִבְרוֹ וַיֹּאמֶר שֵׁם אֱלוֹ הָעֶשְׂרָה קִפִּיטֵל תְּהִלִּים הַנִּלְוִי וַיִּתֵּן פְּרוּטָה לְצִדְקָה (נוסח אחר: עבוּרִי), אֶפְלוּ אִם גָּדְלוּ וְעִצְמוּ עוֹנוֹתָיו וְחֻטְאָיו מְאֹד מְאֹד חֵס וְשְׁלוֹם, אָזִי אֶתְאַמֵּץ וְאֶשְׁתַּדֵּל לְאַרְךָ וְלִרְחֹב לְהוֹשִׁיעוֹ וְלִתְקֵנוֹ וְכוּי'; וְאֲנִי חִזַּק מְאֹד בְּכָל הַדְּבָרִים שְׁלִי, אֲךָ בְּזֶה אֲנִי חִזַּק בְּיוֹתֵר, שְׂאֵלוֹ הָעֶשְׂרָה קִפִּיטֵל מוֹעִילִים מְאֹד מְאֹד.

וְאֵלוֹ הֵן הָעֶשְׂרָה קִפִּיטֵל תְּהִלִּים: ט"ז, ל"ב, מ"א, מ"ב, נ"ט, ע"ז, צ', ק"ה, קל"ז, ק"נ, כַּאֲשֶׁר כָּבַד נְדָפְסוּ בְּמָה פְּעָמִים (רק בְּסִפּוּר 'סְפוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת' נְדָפְסוּ בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹן בְּטַעוֹת הַקִּפִּיטֵל שֶׁל קל"ז" עַל־יְדֵי עוֹוֹת הַמְדַּפְּסִים, וּמִשֵּׁם נִתְפַּשֵּׁט הַטַּעוֹת בְּכַמָּה סְפָרִים וְסִדּוּרִים שֶׁהֶעֱתִיקוּ מִשֵּׁם); וַיֹּאמְרָם כְּסֹדֶר שֶׁהֵם כְּתוּבִים בְּתִהְלִים.

וַאֲמַר שֶׁהוּא תְּקוּן הַכִּלְלִי; כִּי כָּל עֲבָרָה יֵשׁ לָהּ תְּקוּן מִיחַד, אֲבָל תְּקוּן הַנִּלְוִי הוּא תְּקוּן הַכִּלְלִי. גַּם אָמַר אֲזַי שֶׁעֲנִין הַנִּלְוִי שֶׁל אֱלוֹ עֶשְׂרָה קִפִּיטֵל תְּהִלִּים יֹאמְרוּ וַיִּגְלוּ בְּפָנָיו הַכֹּל.

וַאֲמַר: אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא דָּבָר קָל לֹמַר עֶשְׂרָה קִפִּיטֵל תְּהִלִּים, אֶף־עַל־פִּי־כֵן גַּם זֶה יִהְיֶה כְּבֹד מְאֹד לְקַיָּם; וְכֵן נִתְקַיָּם עִתָּה בְּעוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, שֶׁמִּחְמַת רַבּוּי הַמַּחְלֶקֶת רַב הָהֵמוּן רְחוּקִים לְקַיָּם זֹאת, וְהוּא זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה הוֹדִיעַ כָּל זֹאת מִקֶּדֶם. וְאַנְחֵנוּ עֲשִׂינוּ מַה שֶׁמֻּטָּל עָלֵינוּ, לְהוֹדִיעַ הַתְּקוּן לְכָל־הַחֶפֶץ לְהִתְתַּקֵּן; וְכָל־אֶחָד הַטּוֹב בְּעִינָיו יַעֲשֶׂה, הַשְׁמַע יִשְׁמַע וְהַחֲדֵל יִחְדַּל, וְאַנְחֵנוּ אֶת־נַפְשֵׁנוּ הַצְּלוּנוּ.

וּמָה שֶׁהָרַב בְּעַל־הַמַּחְבֵּר 'סֵדֶר תְּקוּן שְׁבַת' מְבִיאֵם בְּשֵׁם סֵפֶר 'עֶשְׂרָה הַלִּילִים' - זֶה אֵינוֹ, כִּי יְדִידֵי הַקּוֹרֵא, עֵינָיִם נָא בְּסִפּוּר 'תְּקוּן מוֹעֵד' וְתִרְאֶה שֶׁמּוּבָאִים שֵׁם בְּפִרוּשׁ בְּשֵׁם רַבּוּנוֹ הָרַב רַבִּי נַחֲמָן זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה; וְכֵן

מקורות והערות

ר. בנירסא המופיעה בחיי מוהר"ן סימן רכ"ה כתוב: "ואמר שבהפאות יוציא אותו מהגיהנם ואפילו יהיה האדם איך שיהיה". ש. ברפוס ראשון של סיפורי מעשיות בסופו נדפסת השיחה המתחילה: "הזהיר לאנשיו וכו' ושם מציין מה הם פרקי התהילים אותם יש לומר לתיקון הכללי ובטעות נדפס שם ציון לפרק אחר במקום לפרק קל"ז.

קמח שיחות קמב הר"ן

בְּכַמָּה סְפָרִים יֵשׁ שְׁמוּבָאִים שֶׁם בְּשֵׁם רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה; וְגַם נִסְגָּר וְחִפְּשׁ בְּכָל-הַסְּפָרִים שְׁמוּבָאִים שֶׁם שְׁלֵא בְּשֵׁם רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה, וְתִרְאֶה שְׁכֹלָם נִדְפְּסוּ אַחַר פְּטִירַת רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה, שֶׁנִּפְטַר תְּחִלַּת שְׁנַת תַּקַּע"א בְּחוֹל-הַמוֹעֵד סְכוּת.

וְאֶפְשָׁר שֶׁהָרַב הַנ"ל וְכִיּוֹצֵא מִגְדֹּל תְּשׁוּקָתָם לְזִכּוֹת בָּהֶם אֶת-הָרַבִּים בְּתַקּוּן גְּדוֹל כְּזֶה, וַיִּדְעוּ שֶׁיֵּשׁ שְׁנֵי מִתְּנַגְּדִים וְחֻלְקִים עַל-רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה, עַל-כֵּן קִיְּמוּ בְּנִפְשָׁם מֵאֵמֶר חֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה שֶׁמִּתֵּר לְשָׁנוֹת בְּדִבְרֵי הַשְּׁלוֹם, וּבִפְרָט בְּדִבְרֵי גְדוֹל וְתַקּוּן כְּזֶה.

וְעַתָּה בֵּין תְּבִין שֶׁצָּדֵקוֹ הַנֶּאֱמָר לְעֵיל, שֶׁהֵם תַּקּוּן חָדָשׁ לְגַמְרֵי וְלֹא יָדַע מִזֶּה שׁוֹם נִבְרָא מִיְּמוֹת עוֹלָם, וְתֵאמְרֶם בְּשֵׁם רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה בְּכִדֵי שְׁשִׁפְתוֹתָיו יִהְיוּ דוֹכְבוֹת וְכוּ', אֲשֶׁר כָּל הַצְּדִיקִים מִתְּנַעֲנְעִים לְזֶה; וּמִזֶּה אֲשֶׁר אֶלְצוֹנֵי לְגִלוֹת כָּל הַנ"ל. וְזִכּוֹתוֹ יַעֲמֵד לָנוּ, וּמִכָּל פְּגָמֵינוּ וְצָרוֹתֵינוּ יִתְקַנְּנוּ וְיִוָּשִׁיעֵנוּ, אָמֵן כֵּן יִהְיֶה רְצוֹן.

קמב

שֶׁיֵּךְ לְמָה שֶׁאֵמֶר רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה עַל-פְּסוּקֵי "אוֹדִיעַ אֶמוֹנַתְךָ בְּפִי" שֶׁעָקַר הָאֱמוּנָה תוֹלָה בְּפִה שֶׁל הָאָדָם וְכוּ', בְּלִקוּטֵי תַנְיִנָּא סִימָן מ"ד.

רְאֵה זֶה מְצֵאתִי מִכְּתַב-יַד הַחֲבָרִים בְּכַאוּר יוֹתֵר קָצֵת, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: כְּשֶׁנִּפְּלַל לְאָדָם סְפָקוֹת בְּאֱמוּנַת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, יֵאמֶר בְּפִה מְלֵא: אֲנִי מֵאֲמִין בְּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהוּא יְחִיד, רֵאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן. כִּי יְדוּעַ שֶׁיִּצָּר הָרַע נִמְשָׁךְ מִגְּבוּרַת הַנְּפוּלִין, וְיֵשׁ גְּבוּרַת דְּקֻדְשָׁה שְׁבָהֶם מִמִּתִּיקִים הַגְּבוּרַת דְּקֻלְפָּה, וְהַדְּבוּר הוּא בְּחִינַת גְּבוּרַת דְּקֻדְשָׁה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב:

מקורות והערות

ת. ו"ח תשרי. א. יבמות דף ס"ה עמוד ב'. ב. סנהדרין דף צ' עמוד ב' שם כתוב: "כל מי שנאמרה הלכה בשמו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר" וכו', ופירש רש"י "דובבות - כלומר נעות ומתנודדות שפתיו ישני עפ"י". ג. שאמרו דברי תורה בשמם אחרי מותם. ד. תהלים פרק פ"ט פסוק ב'. ה. שהם הקליפה של עמלק שהוא המעורר ספקות באמונה כמו שכתב באוצר היראה על פורים. ו. תהלים פרק קמ"ה פסוק י"א.

שיחות קמוג הר"ן קמט

"וּגְבוּרַתְךָ יִדְבְּרוּ"; נִמְצָא, כְּשֵׁי־אָמַר: 'אֲנִי מֵאֲמִין' כַּנֵּ"ל - הוּא גְבוּרוֹת דְקִדְשָׁה, וּבְזֶה הוּא מְמַתִּיק אֶת־הַסְּפָקוֹת שֶׁהוּא בְּחִינַת גְבוּרָה דְקִלְפָּה. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ בְּגִמְרָא: "לְעוֹלָם יִרְגִּיז אָדָם יֵצֵר טוֹב עַל־יֵצֵר הָרַע", דְּהֵינּוּ שֶׁבְּגְבוּרוֹת דְקִדְשָׁה מְמַתִּיק גְבוּרוֹת דְקִלְפָּה. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ בְּגִמְרָא שְׁמִי שְׂרוּצָה שְׁלֹא יִהְיֶה רִגְזָן יִהְיֶה דְבוּרוֹ בְּנַחַת; נִמְצָא שֶׁהַדְּבוּר בְּנַחַת הוּא אֵינוֹ כָּל־כֶּף רִגְזוֹ, וְהַשְׁתִּיקָה - מִשְׁתַּק הָרִגְזוֹ, אֲבָל הַדְּבוּר בְּפֶה מְלֹא הוּא בְּחִינַת רִגְזוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת גְבוּרָה כַּנֵּ"ל.

קמוג

(כְּתִיב־יָד הַחֲבָרִים, וְהוּא שֵׁיף לְסִימָן רַס"ג בְּחֵלֶק רֵאשׁוֹן):

כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִיָּנִי אֲכִילַת הַבְּהֵמִיּוֹת, דְּהֵינּוּ שֵׁישׁ אָדָם שֶׁאֵכֵל בְּתֵאוּה גְדוֹלָה כְּבִהְמָה - וְהַמְּאָכֵל הוּא מֵאֲכַל־אָדָם, וְיֵשׁ אָדָם שֶׁאֵכֵל כְּאָדָם - אֲבָל הַמְּאָכֵל אֵינוֹ מֵאֲכַל־אָדָם, דְּהֵינּוּ שֶׁהֵנִיצוּצוֹת לֹא נִתְבָּרְרוּ כָּל־כֶּף שְׂרָאוּי לְאָדָם, אֲלֹא הוּא מֵאֲכַל־בְּהֵמָה; וְהַאֲכֵל מִשְׁנֵי הַמְּאָכֵלִים הָאֵלוּ בָּא לִידֵי חֲלֵי הַקְּדֻחַת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב: "הַרְפַּכֶּת אָנוּשׁ לְרֵאשֵׁנוּ", דְּהֵינּוּ כְּשֶׁאָנוּ בְּמַדְרָגָה קְטַנָּה, שֶׁאָדָם גְּדוֹל מִמֶּנּוּ, שֶׁאָנוּ אֲכֵלִים מִשְׁנֵי הַמְּאָכֵלִים הַנֵּ"ל - אֲזִי "בָּאנוּ בְּאֵשׁ וּבַמַּיִם", הֵינּוּ קָר וְחָם, דְּהֵינּוּ קְדֻחַת. וְאִפְלוּ הַרוֹפְאִים אֹמְרִים גַּם־כֵּן כֵּן, שֶׁקְּדֻחַת בָּא מִן מֵאָכֵל יוֹתֵר¹.

וְזֶה בְּגִשְׁמִיּוֹת; וּבְרוּחָנִיּוֹת גַּם־כֵּן כֵּן: כִּי כְּשֶׁאָדָם הוּא בְּבְחִינַת דַּעַת אֲזִי יֵשׁ בּוֹ אֲהָבָה וְיִרְאָה דְקִדְשָׁה, וְכִשְׁנִפֵּל חָס וְשָׁלוֹם מִבְּחִינַת דַּעַת, אֲזִי נִפֵּל לְאֲהָבָה וְיִרְאָה הַנְּפֹלָה²; וְכִשְׁאָדָם אֵכֵל אֶחָד מִשְׁנֵי הַמְּאָכֵלִים הַנֵּ"ל הוּא נִפֵּל מִבְּחִינַת דַּעַת, כִּי "מוֹתֵר הָאָדָם מִן־הַבְּהֵמָה אֵין", הֵינּוּ בְּחִינַת

מקורות והערות

1. ברכות דף ה' עמוד א'. ומפרש רש"י שם "ריגזו יצר טוב" - שיעשה מלחמה עם יצר הרע". ח. תענית דף ד' עמוד א'. ז. בליקוטי מוהר"ן, י. תהלים פרק ס"ו פסוק י"ב. כ. שאנו נמוכים מדרגתו. ל. מאכילת יתר. מ. יראה ואהבה נפולה - שירא מדברים גשמיים או אוהב אותם, ומפיל יראת ואהבת השם מקדושתו. נ. מגילת קהלת פרק ג' פסוק י"ט.

קג שיחות קמד הר"ן

דעת, בחינת "החכמה מאין תמצא"^פ. נמצא, כשאכל מאכלים פאלו הוא בחינת בהמה, ונפל מבחינת דעת, ונפל באהבה ויראה הנפולה; וזה שכתוב: "הרכבת אנוש לראשו", הינו פנ"ל - אזי "פאנו באש ובמים", דהינו באהבה ויראה הנפולה.

קמד

כשבא מלמברג, והיה עדין החולאת שלו דהינו ההוסט מתגבר עליו, ואז היה נסע כמעט בכל-יום לטיל סמוך לעיר לרפואה ושאר פונות נוראות שהיה לו בזה; ושמענו מפיו הקדוש אז בדרך הטיוול כמה תורות וכמה שיחות וספורים נפלאים ונוראים.

גם המאמר המתחיל: "דע, כשאחד מתפלל בשדה", הנאמר על-פסוק^ק "ויצא יצחק לשוח בשדה" וכו' בלקוטי תנינא סימן י"א, נאמר גם-כן אז, בעת שנסענו עמו לטיל, ועמדנו בשדה אחד וירדנו מהעגלה, והוא היה עדין יושב על העגלה, ועמדנו סביבו; בתוך-כך הגיע שעת המנחה, והיינו רוצים להתפלל שם, אז אמר התורה הנ"ל, והענין שם שכשמתפללין בשדה אזי כל העשבים וכו' נכנסין לתוך התפלה וכו', עין שם. ואמר אחר-כך שכמו שאנחנו עמדים סביבו - הוא ראה כל העשבים, איך פל-עשב ועשב דוחק עצמו לכל-אחד ואחד מהעמדים שם כדי לעלות ולכנס בתוך תפלתו, כפי המבאר בתורה הנ"ל.^ל

גם התורה של "איה מקום כבודו"^פ על-פסוק "ואיה השעה לעלה"^י בלקוטי תנינא סימן י"ב, והתורה על-מאמר "מאי טעמא גמלי זוטרי גנובתה ותורא אריכא גנובתה"^ש המתחיל: "אלו המתפאריין בגדולות"

מקורות והערות

פ. אויב פרק כ"ח פסוק י"ב. ע. שיעול, מחלת השחפת. פ. בראשית פרק כ"ד פסוק ס"ג. צ. גם בסימן צ"ח לעיל נתבאר בהרחבה ועיין בהערות שם. ק. ראה ימי מוהרנ"ת סימן כ"ט וחיי מוהר"ן סימן נ"א. ר. בראשית פרק כ"ב פסוק ז'. ש. שבת דף ע"ו עמוד ב'. מה הטעם שזנבו של הגמל קצר ואלו זנבו של השור ארוך. ותשובת הנמרא היא: היות ומאכלו של הגמל קוצים וזנבו קצר כדי שלא יסתבך בקוצים, ואלו השור רועה באחו שם יש זבוכים וצריך הוא זנב ארוך כדי לסלקם מעליו.

שיחות קמה הר"ן קנא

בְּסִימָן ט"ו, וְהַתּוֹרָה הַמִּתְחִיל: "הַקְּשׁוּ: מִפְּנֵי־מָה כָּשָׂאֶחָד מִבְּקֶשׁ פְּרִנְסָה" וְכוּ' בְּסִימָן ט"ז - כֹּל זֶה שְׁמַעְנוּ עַל־הַדֶּרֶךְ בְּשַׁעַת הַטִּיּוֹל, וְעוֹד שְׂאֵרֵי תוֹרוֹת. וְכָל־הַמֵּאמָרִים הַנִּל, וּמָה שְׁנֵאָמַר עַל "בְּדִיחָא דְעֵתָה" ת, וְכָל מָה שְׁשָׁמַעְנוּ אֶז עַל־הַדֶּרֶךְ - הַכֹּל מְקֻשָּׁר וּמְרָמָז בְּמֵאמָר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה" בְּאֵגְדָה הַפְּלִיאָה שְׁשָׂאֵל רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי זִירָא בַּעַת שְׁהִיָּה בְּדִיחָא דְעֵתָה: מֵאֵי טַעְמָא תְּרַנְגּוּלָא מְדַלִּי עֵינָאֵי וְכוּ'; וְשֵׁם מְרָמָז כָּל־זֶה.

קמה

כְּשֶׁדִּבֶּר עָמִי וּגְלָה לִי הַדֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת מִהַתּוֹרוֹת תְּפִלוֹת כְּנֶדְפְּסֵי בְּלִקּוּטֵי תַנְיָנָא סִימָן כ"ה, אָמַר לִי שְׁטוֹב לְכַתֵּב לַעֲצֻמוֹ הַתְּפִלוֹת. וְאֶז רָאִיתִי וְהִבְנֵיתִי בְּתַנּוּעוֹתָיו הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁהוּא דָּבָר נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד מְאֹד, לַעֲשׂוֹת מִהַתּוֹרוֹת תְּפִלוֹת, וְכִמּוֹ שְׁאָמַר שְׁנַעֲשִׂין מְזָה שְׁעֲשׂוּעִים גְּדוֹלִים לְמַעַלָּה וְכוּ'. גַּם פַּעַם אַחַת הָיָה מְדַבֵּר עִם אֶחָד, וְהָיָה מְתַגַּעֵגַע מְאֹד שְׁיַעֲשׂוּ מִהַתּוֹרוֹת תְּפִלוֹת, וְאָמַר: אֲנִי חִפֵּץ מְאֹד שְׁיַעֲשׂוּ מִהַתּוֹרוֹת תְּפִלוֹת; אֶךְ אֵינִי יוֹדֵעַ לְמִי מוֹסְרִים זֹאת.

וּפַעַם אֶחָד הִרְאָה לִי בְּסִפְרָא אֶחָד שֶׁהָיָה אֶצְלוֹ שְׁנַתְחַבֵּר בְּסִמּוּף, נִקְרָא "יְד הַקְּטָנָה" וּבְסוּף מְבֹאָר שֵׁם כְּמָה עֲנִינִים בְּלִשׁוֹן תְּפִלָּה, שְׁמִדְבַר לְהַשֵּׁם יְתִבְרַךְ וּמִתְחִיל כָּל־עֲנִינֵן: אֶלְקֵי וְכוּ', אֶלְקֵי וְכוּ', וְקָרָא אוֹתִי וְצוּהָ לַעֲזִין בּוֹ בְּפָנִים, וְרָמַז לִי אֶז כְּמִדְבַר: רְאֵה שְׁזָה הַמְּחַבֵּר מְדַבֵּר כְּמָה עֲנִינִים מְדַרְוֵשׁוֹ לְהַשֵּׁם יְתִבְרַךְ בְּלִשׁוֹן תְּפִלָּה; וְרָמַז לִי שְׁתִּשְׁקֶתוּ מְאֹד לַעֲשׂוֹת כֵּן מִתּוֹרוֹתָיו הַקְּדוּשׁוֹת, לַעֲשׂוֹת מִכָּל הַתּוֹרוֹת תְּפִלוֹת. כִּי

מקורות והערות

ת. בדיחא דעתיה - דעתו ברוחה (היה בשמחה ודורחבת הדעת). א. מסכת שבת דף ע"ז עמוד ב'. ב. "מאי טעמא האי תימרא דתרנגולתא (מה הטעם שרים העין התחתון של התרנגולת) מדלי לעילא (כשעוצם עיניו עולה התחתון אל עבר העליון - בעוד שאצל שאר כל הנבראים העליון שוכב על התחתון) - דריירי ארפי (שעולה לישון במקום גבוה) ואי עייל קטרא מתעוורא (ואם יעלה עשן יכנס בעיניו ויתעוור)". ג. ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן כ"ה. ד. מאת רבי בער ב"ר יעקב. נדפס בלמברג שנת תק"ס. שער י"ב מכונה "שיר אמונה", ושם מבוארים עיקרי האמונה בדרך תפילה.

קנב שיחות קמו הר"ן

כֵּן הָיָה דְרָפוֹ, לְרַמֵּז עַל-דְּבָרִים גְּבוּהִים עַל-יְדֵי דְבָרִים קְטַנִּים, מִחֲמַת שֶׁהָיָה קָשָׁה לוֹ לְבָאֵר דַּעְתּוֹ בְּפִרוּשׁ מִגְדֵּל הַקְטְרוּגִים וְהַמְנִיעוֹת וְעוֹד מִכַּמָּה טַעְמִים, עַל-פֶּן רִמְזוּ בְּדַרְכֵים נִפְלְאִים כְּדֵי שֶׁהָאָדָם בְּעֶצְמוֹ יִבִּין דַּעְתּוֹ מֵאֵלָיו אִם יִרְצֶה; וַיֵּשׁ בְּזֶה עֲנִינִים נִפְלְאִים בְּהִנְהָגְתּוֹ עִמִּי בְּכַמָּה עֲנִינִים, וְאִי אֶפְשֶׁר לְבָאֵרָם.

גַּם אָמַר שֶׁשְׂעוּשֵׁינ מִהַתּוֹרוֹת תְּפִלוֹת נַעֲשִׂים מְזֶה שֶׁשְׂעוּעִים גְּדוּלִים לְמַעַלָּה, שְׁלֹא עָלוּ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שֶׁשְׂעִיעִים גְּדוּלִים כְּאֵלֶּה מִימּוֹת עוֹלָם, כִּנְדָפֶס כְּבָר בְּהַקְדַּמַת הַתְּפִלוֹת; וְיוֹתֵר מְזֶה חִזְקָנוּ בְּזֶה עַל-יְדֵי הַשִּׁיחָה הַקְדוּשָׁה שֶׁפָּח עִמִּי אַחַר אֲמִירַת הַתּוֹרָה "בְּרֵאשִׁית - לְעִנֵּי כָל-יִשְׂרָאֵל", כַּמְבָאֵר לְקַמְוִי.

קמו

שִׁיחָה לְהַתּוֹרָה "קְשִׁיא" - רְאשֵׁי-תְבוּת: "שְׂמַע יְיָ קוֹלִי אֶקְרָא"¹ בְּלִקוּטֵי תַנְיָנָא סִימָן מ"ו, קֶדֶם תְּבַת "וְעַל-כָּל-פָּנִים הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שְׂמַע קוֹלוֹ, שְׁזֶה יִשׁוּעַתּוֹ", שְׁנִרְאָה לִי שֶׁחֲסַר שֵׁם; וְהַעֲקָר, כִּי הַצְּעָקָה בְּלִבּוֹ בְּעֶצְמָה הוּא בְּחִינַת אֲמוּנָה, כִּי אַף-עַל-פִּי שְׂבָאִים עָלָיו כְּפִירוֹת גְּדוּלוֹת וְקִשְׁיוֹת, עִם-כָּל-זֹאת מֵאַחַר שֶׁצֶעַק עַל-כָּל-פָּנִים בְּלִבּוֹ, בּוֹדָאֵי עֲדִין יֵשׁ בּוֹ נִיצוּץ וְנִקְדָּה מִהֶאֱמוּנָה הַקְדוּשָׁה, כִּי אִם חֵס וְשְׁלוֹם לֹא הָיָה בּוֹ עוֹד שׁוֹם נִקְדָּה מִהֶאֱמוּנָה כָּלֵל - לֹא הָיָה צֶעַק כָּלֵל, נִמְצָא שֶׁהַצְּעָקָה בְּעֶצְמָה הוּא בְּחִינַת אֲמוּנָה, וְהֵבֵן זֶה; וְגַם עַל-יְדֵי הַצְּעָקָה זוֹכִין לְאֲמוּנָה, הֵינּוּ שֶׁהַצְּעָקָה בְּעֶצְמָה הוּא בְּחִינַת אֲמוּנָה כַּנ"ל, רַק שֶׁהֶאֱמוּנָה הוּא בְּקִטְנוּת גְּדוּל, וְעַל-יְדֵי הַצְּעָקָה בְּעֶצְמָה יְכוּל לְזָכוֹת לְאֲמוּנָה, הֵינּוּ לְהַעֲלוֹת וּלְגַדֵּל אֶת-הֶאֱמוּנָה עַד שֶׁיִּסְתַּלְקוּ הַקִּשְׁיוֹת מִמֶּנּוּ; וְאֶפְלוּ אִם אֵינּוּ זוֹכֵה לְזֶה עֲדִין, אַף-עַל-פִּי-כֵן הַצְּעָקָה בְּעֶצְמָה טוֹב מְאֹד וְכַנ"ל.

מקורות והערות

ה. ההקדמה לספר 'ליקוטי תפילות' שנכתב על ידי מוהרנ"ת. ו. ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן ס"ו. ז. סוף סימן קצ"ו. ח. תהלים פרק כ"ז פסוק ז'.

קמוז

שְׁמַעְתִּי מֵאִישׁ אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שְׁאָמַר, שְׁקִדְמִי שְׁסִפֵּר רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַמֶּלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן שְׁכָלוּ מֵאֲבָנִים טוֹבוֹת הַנְּדַפְסֹת בְּסִפּוּרֵי-מַעֲשִׂיּוֹת^ז, אָמַר קִדְמִי שְׁסִפֵּר: אֲנִי יוֹדֵעַ מַעֲשֶׂה שֵׁשׁ בָּהּ כָּל-הַשֵּׁם שֶׁל מ"ב, וְאַחֲרֵכֶּךָ סִפֵּר זֹאת הַמַּעֲשֶׂה; וְאַף-עַל-פִּי-כֵן אֵין אֲנִי יוֹדֵעִים אִם זֹאת הִיא הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַשֵּׁם מ"ב.

וְגַם אֲנֹכִי שְׁמַעְתִּי מִפִּיּו הַקְּדוֹשׁ לִפְנֵי כַּמָּה שָׁנִים, שְׁאָמַר שֶׁהִבְעֵל-שֵׁם-טוֹב זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה הִיָּה יוֹדֵעַ מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בָּהּ הַשֵּׁם שֶׁל מ"ב. וְדַבֵּר עִמִּי אִם מֵהַשֵּׁם שֶׁל מ"ב, וְשֶׂאֵל אוֹתִי לְמִצָּא פְּרוֹשׁ בְּלִשׁוֹן לַעֲזוֹ עַל-שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת ו' צ' שֶׁנִּמְצָא בַשֵּׁם הַנִּלְל, וְלֹא יִכְלָתִי לְמִצָּא; וְכַפִּי הַמוֹכֵן הִיָּה שְׁכָבֵר יוֹדֵעַ סוּד כָּל-הַשֵּׁם הַנִּלְל, רַק שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת אֵלוֹ, ו' צ' הַנִּלְל, עֲדִין אֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְנִיסֵם בְּתוֹךְ הָעֲנִין שֶׁהָיָה רוֹצֵה לְהַלְבִּישׁ בּוֹ שֵׁם הַנִּלְל.

קמח

כְּשִׁפֵּר הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַבַּעַל-תְּפִלָּה הַנְּדַפְסֹת בְּסִפֵּר הַמַּעֲשִׂיּוֹת סִימֵן י"ב, שְׂאֵל אוֹתֵנוּ אַחֲרֵכֶּךָ: מִי סִפֵּר הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כְּתוּב בְּהַקְּרֵאֵינִיקִיסִי שְׁלֵהֶם מַעֲנִין הַכְּתוּב שֶׁנַּעֲשׂוּ בַעֲת שֶׁהָיָה הַרוּחַ-סְעָרָה בְּעוֹלָם וְכוּ'? הַשְּׁבָנוּ לוֹ שֶׁזֶה סִפֵּר אֶחָד מֵהַגְּבוּרִים שֶׁל הַגְּבוּרֵי-תְּפִלָּה, כְּמַבְאָר שֵׁם; וְנַעֲנֵעַ בְּרֵאשׁוֹ שְׁכֵן הוּא. וְהִבְנוּ מִדְּבָרָיו שֵׁשׁ בָּזָה מְכוּן גְּדוֹל מְאֹד, מֵהַשְּׂדִיקָא אֶחָד מֵהַגְּבוּרִים סִפֵּר זֹאת; וּמִזֶּה תִּלְמַד שְׁכָבֵל דְּבוּר וְדְבוּר

מקורות והערות

ז. מעשה ה'. י. שם של מ"ב יוצא מפסוק "בראשית ברא" וכו' ומורכב מארבעים ושתיים אותיות, שעל פיהם כתב רבי נחוניא בן הקנה את התפילה "אנא בכח" המורכבת משבעה פסוקים בני שש מילים כל אחד, אותה נוהגים לומר בתפילת שחרית, קבלת שבת, ספירת העומר ובעוד מקומות. לפי דעת רב האי גאון זה היה השם המפורש שאמר הכהן הגדול ביום הכיפורים (רא"ש על מסכת יומא סימן י"ט). ראה תיקוני זוהר (דף ק"ג עמוד ב'), רש"י על מסכת עבודה זרה (דף י"ז עמוד ב' ד"ה: למה), תוספות על מסכת חגיגה (דף י"א עמוד ב' ד"ה: עין), ופרדס רימונים שער י"ב פרק ב', ופרוש רבינו בחיי בראשית (פרק א' פסוק ב'), ודברים (פרק י"ח פסוק ה'). כ. ספרי ההיסטוריה של הגויים.

קנר שיחות קמט הר"ן

שֶׁל הַמַּעֲשִׂוֹת יֵשׁ מְכוּן גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, מֵה שְׂאִין הַפֶּה יְכוּל לְדַבֵּר וְהֵלֵב לְחֹשֵׁב.

קמט

הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל הַשְּׁבָעָה בְּעֵטְלִירִס הַנִּדְפָּסֶת בְּסֵפֶר הַמַּעֲשִׂוֹת סִימָן י"ג, סֵפֶר כַּמָּה יָמִים, וּבְכָל פַּעַם סֵפֶר עֲנִין הַשִּׁיף לְזֶה שֶׁסִּפְרוּ מִמֶּנּוּ, שְׁעַל-יַדֵּי-זֶה הַתְּחִיל לְסַפֵּר הַמַּעֲשֵׂה.

בַּתְּחִלָּה בְּלִיל שַׁבַּת-קִדְשֵׁי הַתְּחִיל עַל-יַדֵּי הַטְּאֵבִיקִי שֶׁלְקַח מֵאִישׁ מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, וְנִזְכָּר בְּהַאֲגָרֶת שֶׁשָּׁלַחְתִּי אֵנִי לְחֹבְרִי, שֶׁהִגִּיעַ לְיָדוֹ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה, וְכַתְּבֵתִי לוֹ שִׁיְהִיָּה בְּשִׂמְחָה; אִז דְּבַר מְזֵה, וְעָנָה וְאָמַר: אֲנִי אֲסַפֵּר לָכֶם אֵיךְ פַּעַם אַחַת הָיוּ שְׂמֵחִים - וְהַתְּחִיל לְסַפֵּר הַמַּעֲשֵׂה, וְסֵפֶר כָּל הַתְּחִלַּת הַמַּעֲשֵׂה עַד סוֹף הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל יוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל הַבְּעֵטְלִיר שֶׁהָיָה עוֹר. וְכֵן זֶה הָיָה בְּלִיל שַׁבַּת-קִדְשֵׁי, וְאֲנִי הֵייתִי אִז בְּבֵיתִי בְּנַעַמְרוֹב, וְאַחֲרֵיכֶן בְּיוֹם שְׁלִישִׁי בְּאֵ חֹבְרִי לְבֵיתוֹ וְסֵפֶר לִי מַעֲשֵׂה זֹאת, וְעַמְדָתִי מְרַעֵיד וּמְשַׁתּוֹמֵם, כִּי אִם אֲמַנֵּם כְּכֹר שְׂמֵעָתִי מִמֶּנּוּ מַעֲשִׂוֹת נוֹרְאוֹת הַרְבֵּה, אֲבָל מַעֲשֵׂה כְּזֹאת עֲדִין לֹא שְׂמֵעָתִי מִפְּיוֹ הַקָּדוֹשׁ מֵעוֹלָם. וְאַחֲרֵיכֶן נִסְעָתִי לְשָׁם, וּבֵאתִי לְבֵית רַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה בְּעֵת שֶׁהָיָה סָגוּר בַּחֲדָרוֹ כְּכֹר. וּבְבִקְרָה שֶׁהוּא יוֹם רְבִיעִי נִכְנַסְתִּי אֶצְלוֹ וְדַבַּרְתִּי עִמוֹ הַרְבֵּה, וְסִפַּרְתִּי לוֹ מַעֲשִׂוֹת מֵהָעוֹלָם שֶׁשְׂמֵעָתִי בְּסוּמָה; וְאַחֲרֵיכֶן דְּבַר עֲמִי מֵעֲנִין הַמַּעֲשֵׂה הַנִּלְשָׁן שֶׁסִּפְרָה בְּלִיל שַׁבַּת-קִדְשֵׁי, וְאָמַר שֶׁהוּא חָפֵץ מְאֹד לֵידַע (כְּלוֹמַר לְסַפֵּר) הַסּוֹף, דִּהְיֵנוּ מֵה שְׁנַעֲשֵׂה בְּכָל שָׂאֵר שְׁבַעַת יָמֵי הַמַּשְׁתָּה, וְגַם כָּל סוֹף גִּמְרַה הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל

מקורות והערות

ל. כ"ה באדר תק"ע. מ. טבק להרחח. נ. בחיי מוהר"ן סימן ס"ג מביא נוסח שונה ללשון רבינו: "מה אתם יודעים איך לשמוח מתוך מרה שחורה, אני אספר לכם איך פעם אחת היו שמחים" וכו', ובכוכבי אור אמת ואמונה בהג"ה אות ט"ו מביא את לשון מוהר"ג באדיש המתאימה ללשון המובאת בחיי מוהר"ן. ס. רבי נפתלי. ראה ימי מוהר"ג חלק א' סימן מ"ב. ע. הרב ממשערהרין כותב ששמע מפי רבי נפתלי: "אחר שסיפר רבינו זכרונו לברכה המעשה מהשבעה בעטלירס, הפליג במעלתה מאוד ואמר שרשאין ליסע לבראד וליכנס בבית הכנסת ולומר להשמש שיקבץ העולם לדרשה ולהכות על השולחן (כנהוג קודם הדרשה להשקט המיית העם) ולספר להם זאת המעשה" (חיי מוהר"ן ס"ג בהערות המעתיק).

שיחות קמט הר"ן קנה

הבן-מלך שקבל המלוכה מאביו בחייו, שממנו התחיל הספור. ואמר לי אז שפן בכל-יום ויום משבעת ימי המשתה, בא בכל-יום אחד מהשבעה בעטלירס וברכס, ונתן להם מתנה לדרשה וכו'. וגם ספר עמי מסדר הספור של הזקנים בעלי-הזרון, שלא שמעתי הענין פסדר בבאור יפה מפי חברי, וביאר לי הוא זכרונו לברכה בעצמו קצת פסדר. וגם דבר עמי מענין מה שהתפאר העור שאינו זוכר פלום (בלשון אשפנו: איך גידענק גאר נישט), שפרושו: איך גידענק גאר נישט,¹ שזוכר פשעדין לא היה שום הויה וכו', והתפלא על-זה. ואחר-כך הייתי נכסף מאד שיתחיל לספר מיום השני; ולא עלתה בידי, פי בתוך-כך בא המשרת שלו ואמר: רבי, הגיע זמן סעודה; וערף השלחן לפניו לאכל, והכרחתי לצאת מלפניו.

אחר-כך אחר שישן מעט אחר אכילתו, אחר-כך חזרתי ונכנסתי אצלו, ועמדתי לפניו וספרתי לפניו כמה דברים מעניני העולם, והרב מבארדיטשוב שהייתי אז בסמוך שם.² ודברתי עמו מענין שכלם מלאים דאגות וחסרונות הרבה, שפל העשירים הגדולים חסר להם הרבה מאד לכל-אחד ואחד וכו'; ואחר-כך עניתי ואמרתי לפניו פסוק זה:³ "גם את-העלם נתן בלבם מבלי אשר לא-ימצא האדם את-המעשה אשר-עשה אלקים מראש ועד-סוף" (עין פרוש רש"י). ענה הוא זכרונו לברכה: הלא זאת הוא המעשה שלנו; ותכף שאל: היכן אנו עמדים בהמעשה? ונבהלתי תכף מרב הכסופין שהיה לי לשמע זאת, והשבתי לו בבהלה שאנו עמדים ביום השני; ענה ואמר: ביום השני חזרו ונתגעגעו וכו'.

מקורות והערות

פ. התרגום המילולי של איך גידענק גאר נישט יש לו משמעות כפולה "אני לא זוכר כלום" או "אני זוכר את הכלום" שמשמעו: "אני זוכר זמן שהיה לא כלום", היינו לפני ההויה של העולם. צ. כלומר שמוהרנ"ת ביקר בבארדיטשוב סמוך לאותו זמן, ורוב הסיפורים שסיפר אז לרבינו היו מרשמיו מאותו ביקור. ק. מגילת קהלת פרק ג' פסוק י"א. וזה פירוש רש"י שם "...ולכך כתוב כאן העלם חסר (בלי ו) לשון העלמה שאם ידע האדם יום מיתתו קרובה לא יבנה בית ולא יטע כרם לכך הוא אומר שהכל יפה עשה בעתו זה שיש עת למיתה דבר יפה הוא שסומך האדם לומר שמא עדיין עת מיתתי רחוק ובונה בית ונוטע כרם וזו יפה שנעלם מהבריות".

קנו שיחות קנ - קנא הר"ן

וספר אז ביום רביעי כל המעשה של יום השני, ואחר-כך בליל שבת-קדש המעשה של יום שלישי ורביעי, ואחר-כך ביום ראשון המעשה של יום חמישי, ואחר-כך ביום שלישי שלאחריו המעשה של יום ששי.

ואחר שספר המעשה של יום ששי עמדנו לפניו, וספר לפניו איש אחד מאנשיו איזה מעשה. ענה ואמר: הלא זה הוא מענין המעשה של יום השביעי; ואמר שנהאך שהעולם מספרים ממעשה שלו. והיה רוצה מאד לספרה; אך לא זכינו שישפירה אז, ושוב לא ספרה עודי.

קנ

פעם אחת אמר: אצל מי שאני לקח ומקבל ממון וכיוצא - אני נתן לו; כי בזה שאני מקבל אני נתן (והוא ענין המבאר בהמעשה של יום הששי מהשבעה בעטלירס, שהתפאר אחד את-עצמו בנפלאות הכח שיש לו בידו, עין שם) ^ו.

קנא

המעשה של יום שלישי ורביעי ספר בליל שבת-קדש כנ"ל. ואז באותו העת היה נכדו היילד מטל על-ערש דניי, והיה לו צער גדול מזה, כי חליו היה כבד עליו מאד, בפרט שבתו הצדקת מרת אדיל תחיה אם היילד הנ"ל היה לה צער גדול בנים מאד רחמנא לצלן, השם ישמרה מעתה. והוא זכרונו לברכה נכנס בליל שבת-קדש וישב על-השלחן בצער, ולא נתמהמה בסעודה זאת כלל, ותכף ברכנו ברכת-המזון קדם

מקורות והערות

ר. וזה סיום המעשה שם: "גמר המעשה היינו מה שהיה ביום השביעי, היינו ענין הכעמליר שהיה בלא רגלים, וגם סיום התחלת המעשה מענין המלך הנ"ל - לא זכינו לשמעה, ואמר שלא יספרה עוד. והוא הפסד גדול, כי לא נזכה לשמעה עוד עד שיבוא המשיח במהרה בימינו אמן". ש. וזה לשון המעשה שם: "אחד היה מתפאר שיש לו כח בזה בידו שאצל מי שהוא לוקח ומקבל ממנו הוא נותן לו (פירוש שבו בעצמו שהוא לוקח ומקבל בזה הוא נותן כי קבלתו היא נתינה), וממילא הוא בעל צדקה" וכו'. ת. המדובר בימים ב' ו-ג' בניסן תק"ע (ימי מוהרנ"ת סימן מ"ג). א. קודם לכן נפטרו שתי בנותיה לאחר מכן נולדו בנה אברהם בער ובתה מרים.

שיחות קנא הר"ן קנא

שהתחילו העולם לכנס אליו כדרךכם תמיד. אחר-כך, אחר ברכת-המזון, נשאר יושב על-שלחנו הקדוש, ופתח פיו הקדוש והטהור והנורא, ואמר אז שיחה נפלאה ונוראה שהיה בה תורה קדושה כדרךכו תמיד ברב שיחותיו הקדושות, וכל השיחה היתה שיכת לצערו הגדול שהיה לו; וכמדמה שדבר אז מענין הלב שרדפין אותו וכו'.^ב

ואחר-כך בתוך אותה השיחה ענה ואמר: איך אנו עומדין בהמעשה? ותכף נבהלנו, והשבתי לו בבהלה באימה וביראה שאנו עומדים ביום השלישי; ותכף ענה ואמר: ביום השלישי חזרו ונזכרו הזוג הזה איך לוקחין וכו' (כנדפס שם), וספר כל המעשה של יום השלישי, ושם מבאר קצת מעין שספר קדם. ואחר שסיים המעשה של יום השלישי, שנעשה שם שמחה וכו', אז אמר בזו הלשון: זייא האבין אה הילוא גיטאין. ואחר-כך ספר המעשה של יום הרביעי, ותכף כשגמרה תכף ומיד נסתלק מהשלחן בזריזות. ומחמת שהייתי טרוד בדעתי מאד לחזר השתי מעשיות הנוראות מיום השלישי ויום הרביעי, ותכף חזרתי אותם עם אנשים שהיה שם לבל נשכח דבור מהם, ומחמת זה נשכח ממני כל השיחה הקדושה הנ"ל שדבר מקדם; "חבל על דאבדין" - שבח ותהלה לאל חי על-הנשאר לנו, שזכינו לזכור ולרשם המעשיות האלו, אשר אפלו לפי מעט התנוצצות שבבלי אין לי כלי הדבור והפתיכה לדבר מנוראות נשגבות מעלתם.

אחר-כך ביום שלישי היה סמוך לפסח, ויצא מביתו מחמת שהיו מטיחים הבית בטיט לצרף פסח, ונכנס לבית הרב. ושם עמדנו לפניו,

מקורות והערות

ב. בסיפור מהשבעה בעטלירם ביום שלישי, מסופר על לב העולם "ויש הר ועל ההר עומד אבן ומן האבן יוצא מעין וכל דבר יש לו לב וגם העולם בכללו יש לו לב וזה הלב של העולם הוא קומה שלמה עם פנים וידיים ורגלים וכו' וזה הלב הנ"ל עומד כנגד המעין הנ"ל וכוסף ומשתוקק תמיד מאד מאד לבוא אל אותו המעין וכו' וזה הלב יש לו שתי חלישות אחת - כי החמה רודפת אותו וחלישות השניה - יש לו להלב מגודל ההשתוקקות ונענועים שהוא מתגעגע וכוסף תמיד ומשתוקק מאד" וכו'. ג. הם עשו שמחה גדולה. ד. סנהדרין דף ק"א עמוד א': "חבל על דאבדין ולא משתכחין", ביטוי הבא לבטא צער על אובדן דבר שאין לו תמורה וכבר לא ימצא. ה. הכוונה לרבי אהרן רב העיר ברסלב (המוכר לעיל בסימנים קמ"א, קמ"ב), מחשובי תלמידי רבינו.

קנח שיחות קנא הר"ן

וְאִינִי זֹכֵר אֵיזָה עֲנִין סִפְרוּ לְפָנָיו שְׁהִיָּה לוֹ אֵיזָה שְׂיִכּוֹת מְעַט לְאֵיזָה עֲנִין שֶׁל הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹם שְׁשִׁי, וְעַל-יְדֵי-זֶה סִפְרָ כָּל הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹם שְׁשִׁי. וְאַחַר-כֵּן סִפְרָ לְפָנָיו אֶחָד וְכוּ' כַּנִּלְי; וְהִנֵּה אִזְ הִיָּה סְמוּךְ לְפִסְחַ כַּנִּל, וְלִדְעָתִי מִרְמָז שֶׁם סוּד קָרִיעַת יַם-סוּף בְּעֲנִין הָעֶשֶׂר חוּמוֹת שֶׁל מַיִם, וְעֵין בְּלִקּוּטֵי הַלְכוֹת בְּיֹרְה־דְעָה הַלְכוֹת תּוֹלְעִים הַלְכָה ד', שֶׁם מְבֹאֵר הָעֲנִין מֵה שְׁהֵאִיר ה' עֵינֵי בְּזֶה.

הַכֵּל, שְׁבָכַל מַעֲשֶׂה שְׁסִפְרָ נִתְגַּלְגַּל הַסִּפּוּר עַל-יְדֵי אֵיזָה שְׂיִחָה שְׁהִיָּה מְשִׁיחַ וּמְדַבֵּר עִמּוֹ מִסִּפּוּרֵי הָעוֹלָם, וּבִתְוֹךְ-כֵּן הִתְחִיל לְסִפְרָ מַעֲשֶׂה, עַל-יְדֵי שְׁנַמְצָא בְּהַסִּפּוּר אֵיזָה דְבוּרִים שְׁהִיָּה לָהֶם אֵיזָה שְׂיִכּוֹת לְהַמַּעֲשֶׂה שְׁהִיָּה בְּלָבוֹ, וְזֶה הִיָּה בְּחִינַת אֲתַעְרוּתָא דְלִתְתָּא לְהַמְשִׁיךְ הַשְּׂגוֹת אֱלֻקוֹת שְׁהַלְבִּישׁ בְּתוֹךְ אוֹתָהּ הַמַּעֲשֶׂה. וְכֵן הִיָּה אֶצֶל כָּל-מַעֲשֶׂה וּמַעֲשֶׂה,

וְכֵן אֶצֶל כַּמָּה תּוֹרוֹת שְׁגִלָּה שְׁלֵא בְּעַת הַקְּבוּעַ לְקַבּוּץ¹, וּבְכָל זֶה רְאִינוּ תְּמִיד נוֹרְאוֹת ה' וְגִדְלַת מַעֲלַת הַצְּדִיק, שְׁכָּל הַדְּבוּרִים שְׁבָעוֹלָם הֵם אֶצֶל תּוֹרָה וְהַתְּגַלּוֹת אֱלֻקוֹת.

אִךְ בְּיוֹתֵר וְיוֹתֵר רְאִינוּ זֹאת אֶצֶל סִפּוּר הַמַּעֲשֶׂה הַנוֹרְאָה הַזֹּאת שֶׁל הַשְּׁבָעָה בְּעֵט־לִירָס², שְׁהִיא חֲדוּשִׁים נִפְלְאִים וְנוֹרְאִים, נִשְׁגָּבִים עַד-אֵין קֵץ, כְּאֲשֶׁר יִבִּין הַמְּבִין מְעַט בְּעֶצְמוֹ אִם יִשִּׁים לְבוֹ אֵלֵיהֶם בְּעֵין הָאֱמֶת לְהַבִּין וְלְהַשְׁפִּיל נוֹרְאוֹת קִדְשַׁת הַהִתְפָּאָרוֹת שֶׁל כָּל-אֶחָד וְאֶחָד הַנּוֹזְפִירִים שֶׁם בְּכָל-יוֹם וְיוֹם, וּבְכַפְרֵט גִּדְלַת קִדְשַׁת הַהִתְפָּאָרוֹת הַשְּׁבָעָה בְּעֵט־לִירָס בְּעֶצְמָם שְׁמַתְפָּאֵרִין בְּכָל-יוֹם וְיוֹם, שְׁהַעוֹר הַתְּפָּאֵר שְׁאִין לוֹ שׁוֹם

מקורות והערות

1. שיחה קמ"ט בסופה. 2. הפירוש המילולי הוא התעוררות מלמטה, והכוונה היא שבמעשים שנעשים למטה בזה העולם בענינים שבקדושה נעשית התעוררות למעלה הגורמת לשפע האלוקי לזרז למטה. ח. הקיבוץ הוא התכנסות החסידים אצל רבינו - זמני הקיבוץ כשהיה רבינו בברסלב הם: ראש השנה, שבת חנוכה ושבעות. ובשבת שירה (פרשת בשלח), שבת נחמו ועוד שבת אחת בכל שנה היה נוסע רבינו למקומות מגורי חסידיו. 3. מעשה י"ג בסיפורי מעשיות.

שיחות קנב הר"ן קנמ

הסתכלות בזה העולם כלל ועל-פן הוא עור ממש מזה העולם, וכן החרש שאין שמע שום קול מזה העולם וכו' ועל-פן הוא חרש וכו' וכן כל דבור ודבור של זאת המעשה, שהם כלם חדושים נפלאים גם לפי פחיתות דעתנו, אף-על-פי שאין אנו מבינים אותם כלל. וכל ההתגלות הזאת הכל היה על-ידי ספורי דברים מעסקי העולם, על-ידם נתגלגל שחמל עלינו בחמלה גדולה ויתרה כזאת, וגלה לנו כל-זה למען ייטב לנו ולבנינו לעולם.

אמר לענין הספורי-מעשיות שספר, שטוב יותר היה לבלי לגלות בהם שום רמז להיכן הם מרמזין, כי כשהדבר נסתר יכולין לפעול בו יותר מה שצריכים; אף הוא מכרח לפעמים לגלות איזה רמז בעלמא, למען ידעו שיש בהם דברים נסתרים.

קנב

שמעתי בשמו שאמר לאחד, שמי שהיה בעל-מחלקת בגלגול העבר, אזי כשנתגלגל נעשה אטר-יד. ורמז לדבר: מה דאיתא בזהר הקדוש על קרח שהוא בעל-מחלקת, "דבעי לאחלפא ימינא בשמאלא"; ובשביל זה ענשו כשנתגלגל נעשה אטר-יד, שנחלף אצלו שמאל בימין. ובספר האלף-בית אות א, 'אמת', כתב בענין אחר: מי שהיה שקרן בגלגול העבר וכו'.

עוד שמעתי מרבי שמואל מטעפליק, בעת שנסע עמו לנאורויטש וכו' שאמר לו פעם אחת: איך ישנתי אני ואיך ישנת אתה, אני - ישנתי בענין אטר-יד; כלומר שבשעת שנה שלו היה עוסק בענין אטר-יד.

מקורות והערות

י. רמז כל שהוא. ב. זהר בראשית (פרשת קרח דף קע"ו עמוד א'): "אהרן ימינא ליואי שמאלא, קרח בעי למועבר חילופא דימינא לשמאלא", כלומר שבכך שרצה קרח שהיה לוי, להחליף את מקומו של אהרן בכהונה, רצה להחליף את השמאל - לוי, בימין - אהרן. ל. שרצה להחליף ימין בשמאל. מ. הכוונה לספר המידות ערך אמת חלק א' אות מ"ח. נ. וזה לשונו שם "מי שהיה שקרן מנגלגול העבר על ידי זה כשנתגלגל נעשה אטר יד".

קס שיחות קנג הר"ן

והזכיר אז מענין שבט בנימין, שנאמר בהם שהיה בהם "שבע מאות איש אטר יד-ימינו"^ס.

קנג

בלקוטי תנינא סימן ע"ח, "בענין הנהגת הפשיטות וכו', כי לפעמים הצדיק איש פשוט לגמרי" שקורין פראסטיק" וכו',^פ עין שם. יש בזה הרבה לספר איך ובאיזה ענין נאמרה זאת התורה, אך אי אפשר לצייר בכתב כל מה שעבר בענין זה; אך אף-על-פי-כן ארשם מה שאפשר:

דע, כי זאת התורה נאמרה בשבת-נחמו באומאן סמוך להסתלקותו; ומעשה שהיה כף היה: באותה העת בסמוך נכנס לדירה אחרת שנסתלק שם,^ג ואותה הדירה הייתה טובה לפניו מאד לישיב בה, כי היה לו שם רחבת-ידיים ואויר יפה, כי היה שם גן לפני החלונות, אך הדירה הייתה של אחד מהפרקי-על המפורסמים, והבעל-הבית של אותה הדירה יושב בפטרבורג זה כמה שנים; אך בני-ביתו נתנו לו הדירה בכבוד גדול. וסמוך לשבת-נחמו נכנס לשם, ועל-אותו השבת נתקבצו כמה אנשים חדשים גם-ישנים שבאו אליו על-שבת-קדש, והיה קבוץ גדול.

ובליל שבת-קדש נכנס מחדרו לבית שהיה העולם מקבצים שם, והיה חלוש מאד מאד, כמעט לא היה לו כח לדבר, ותכף קדש על-הכוס; ואחר הקדוש ישב אצל השלחן, ולא חזר לחדרו תכף פדרכו תמיד בעת הקבוץ, וישב בחלישות גדול, והתחיל לשיח ולדבר מעט בחלישות ובעיפות גדול. ענה ואמר: מה אתם נסעים אצלי, הלא אני

מקורות והערות

ס. שופטים פרק כ' פסוק ט"ז. ע. היינו שגם הצדיק יכול בנסיבות מסוימות להגיע לדרגה של אדם פשוט ביותר.
פ. וזה לשונו שם: "כי לפעמים הצדיק האמת הוא איש פשוט ממש (שקורין פראסטיק) שמתנהג עצמו בדרכי הפשיטות ואינו מגלה שום תורה ועוסק בשיחת חולין וכיוצא והוא אז בבחינת איש פשוט ממש". ג. היינו הדירה שבה נפטר רבינו שהיתה של הלוקמשר שהיה רשע מפורסם ומאחר ששהה או בפטרבורג נתנו בני ביתו לרבינו להתגורר שם. (ימי מוהר"ת סימן נ"א).

שיחות קנג הר"ן קסא

איני יודע עתה כלל; כשאני אמר תורה - יש לכם על-מה לנסע ולבוא אלי, אבל עתה על-מה באתם, הלא אני איני יודע עתה כלל, כי אני עתה רק פראסטיק לגמרי; והאריף בשיחה זאת, וכפל ושלש כמה פעמים שאינו יודע כלל ושהוא רק איש פשוט לגמרי, ושהוא פראסטיק, ואז אמר שהוא מחיה את-עצמו עתה רק במה שהיה בארץ-ישראל. והאריף בשיחה זאת, שבאמת לאמתו אינו יודע כלל וכלל לא, ושהוא רק פראסטיק לגמרי, רק שהוא מחיה את-עצמו במה שהיה בארץ-ישראל.

ומתוך שיחה זאת התחיל לדבר ולבאר כל ענין הנורא ההוא, איך מחיה את-עצמו בעת הפשיטות מהדרך של ארץ-ישראל, ושבה מחיין את-כל-הפשוטים שבעולם (שקורין פראסטאקיס), הן לומדים ובעל-תורה בעת שבטלים מן התורה, הן אנשים פשוטים שהם פראסטאקיס גמורים, אפלו אמות-העולם צריכים לקבל חיות וכו' וכו', כמבאר כל-זה בסימן הנ"ל, עין שם היטב.

ובתוך זה נכלל מה שנכנס לדירה הנ"ל; כי מבאר שם: "וגם עכשו, כאן בחוץ-לארץ, באין ישראל לפעמים במקומות שהיו רחוקים מאד מאד מקדשת ישראל, כי מתחלה היה של עכו"ם, וגם עכשו הוא ברשות מי שהוא רחוק מאד מקדשת ישראל, וישראל באים לשם וכבשין המקום, ומקדשין אותו שיהיה מקום ישראלי, שזהו גם-כן בחינת ארץ-ישראל; והיו יכולים לומר: גזלנים אתם וכו', אך על-ידי

מקורות והערות

ק. כלומר שלפי השגותיו העליונות אינו מסוגל לתת להם מאומה בשעה זו כי אינו מרגיש שיש לו ידיעה כל שהיא. וכתוב בשבחי הר"ן אות ל"ג: "ואמר בפירוש על עצמו שהתורה שלו הוא חידוש גדול מאד, אבל "האינו יודע" שלו הוא חידוש גדול ביותר... כי בכל פעם היה דרכו לומר שעכשו אינו יודע כלל" וכו'. ר. בליקומי מוהר"ן סימן ע"ח: "אך דע כי הצדיק האמת מחיה את עצמו באותו הזמן שהוא איש פשוט מהדרך של נסיעת ארץ ישראל... והצדיק בשעה שפורש מן התורה והוא בחינת איש פשוט הוא מקבל חיות מבחינה זו של קודם מתן תורה והוא בחינת הדרך של ארץ ישראל" וכו'. ש. רש"י בראשית פרק א' פסוק א': "מה טעם פתח בבראשית (ולא מהמצוה הראשונה בתורה) משום "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים" (תהלים פרק קי"א פסוק ו') שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים (שודדים) אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם (ישראל) אומרים להם: הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו" וכו'. ובהמשך בליקומי מוהר"ן שם: "...גם כאן בחוץ לארץ נמצא בחינה זו,

קסב שיחות קנג הר"ן

'פַּח מַעֲשֵׂיוֹ', עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לָנוּ פֶּחַ לְכַבֵּשׁ כָּל הָעוֹלָם וּלְקַדְּשׁוֹ בְּקִדְשֵׁי יִשְׂרָאֵל, כִּי הוּא יִתְבָּרֵךְ בְּרָאָה, וּבְרִצוֹנוֹ נִתְּנָה לָהֶם, וּבְרִצוֹנוֹ נִטְלָה מֵהֶם וְנִתְּנָה לָנוּ" וְכוּ', כַּמְבָאָר שֶׁם זֶה הֵיטֵב.

וְגַמְר כָּל עֲנִיֵן הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְאַחֲר־כֵּן בָּא בְּשִׁמְחָה גְדוֹלָה, וְצִוָּה לְזַמֵּר "אֲזַמֵּר בְּשִׁבְחֵיךָ" תַּכְּף, קֹדֶם נְטִילַת יָדַיִם לְסַעוּדָה (מֵה שְׁדַרְכּוֹ הִיָּה תְּמִיד לְזַמֵּר אַחֲרֵי בְרִכַּת הַמּוֹצֵיא), וְגַם בְּעֵתַיִם הַלְלוּ שֶׁהִיָּה חֲלוּשׁ מְאֹד עַל־פִּי רַב לֹא הָיוּ מְזַמְרִים כָּלֵל, אֵךְ עֲכָשׁוּ מִגְדֹּל הַשִּׁמְחָה צִוָּה לְזַמֵּר תַּכְּף, וְגַם הוּא בְּעֲצָמוֹ הִיָּה מְזַמֵּר עִמָּנוּ יַחַד.

וְאַחֲר־כֵּן הִיָּה מְדַבֵּר וּמְשִׁיחַ עִמָּנוּ הַרְבֵּה בְּשִׁמְחָה גְדוֹלָה וּבְחֵן אֲמַתִּי נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד מְאֹד, וַיֵּשֶׁב כָּל הַסַּעוּדָה בְּשִׁמְחָה רַבָּה, וְדַבֵּר וְהִשִּׁיחַ הַרְבֵּה עִמָּנוּ, וְחִזַּק אוֹתָנוּ מְאֹד מְאֹד בְּכַמָּה וְכַמָּה לְשׁוֹנוֹת, וּקְצַת מִזֶּה נִדְפַס. וְאֵז צַעַק מֵעֵמֶק הַיָּבֵ: גִּיּוּוֹאֵלָד, זֵיִט אֵיִיף נִיט מִיֵּאֲשִׁי, וְאָמַר בְּזֶה הַלְשׁוֹן: קִיִּין יֵאוּשׁ אִיז גָּאָר נִיט פֶּאָר הַאֲנֵדִיִן; וְאִי אֶפְשֵׁר לְצִיֵּר הַרְמִזִּים שְׁרַמְזוּ לָנוּ בְּתַנּוּעוֹתָיו הַקְּדוּשִׁים אֵיִף לְהַתְחַזֵּק עַד־אֵיִן קֵץ וְתַכְלִית. וְהַתְּפָאָר בְּעֲצָמוֹ שֶׁהוּא עֵתָה בְּשִׁמְחָה גְדוֹלָה, וְאָמַר שֶׁהוּא בְּיִרְאָה וּבְשִׁמְחָה; וְאָמַר בְּלְשׁוֹן אֲשַׁכְּנֵז: אֵיִף בֵּינָן הֵיִנְט פְּרוּם פְּרִיִלְיָהּ. וְלְצִיֵּר וּלְבָאָר הַחֵן הָאֲמַת וְהִפִּי וְהַפֶּאָר וְהַקְּדֻשָּׁה וְהִרְאָה וְהַשִּׁמְחָה שֶׁל אוֹתוֹ הַשֶּׁבֶת - לֹא יִסְפִּיק כָּל עוֹרוֹת אֵילֵי נְבִיּוֹת לְבָאָר.

וְאֵז רָאִינוּ יְשׁוּעַת ה' וְנִפְלְאוֹתָיו וְנוֹרָאוֹתָיו הָעֲצוּמִים, שֶׁהוּא חוֹמֵל עַל־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עֵת, שְׁמַתוֹף הַעֲלָמָה וְהַסְתָּרָה כְּזֹאת - נִתְּהַפֵּךְ

מקורות והערות

כי ישראל עם קדוש באים לפעמים במקומות שהיו רחוקים מאד מאד מקדושת ישראל וגם עכשיו הוא ברשות מי שהוא רחוק מאוד מקדושת ישראל, וישראל באים לשם וכובשים המקום ומקדשין אותו ויהיה מקום ישראלי שזה הוא גם כן בחינת ארץ ישראל" וכו'. ת. תהלים פרק קי"א פסוק ו'. א. זמר לשבת שחובר על ידי האר"י הקדוש ונהגים לזמרו בליל שבת בסעודה ראשונה. ב. "אהה! אל תיאשו את עצמכם!". ג. "אין יאוש בעולם כלל". ובחיי מוהר"ן סימן מ"ט מובא שקודם אמר: "מען מאר זוך נישט מייאש זיין" (אסור ליאש את עצמו). ד. אני עתה ירא שמח. ה. אילים משוכחים ממקום שקרוי נביות (מצודת ציון ישעיהו פרק ס' פסוק ז'), כלומר לא יספיקו כל העורות של האילים המשוכחים הללו להיות קלף להיות לכתוב את גודל מעלת הדברים.

שיחות קנג הר"ן קסג

לרצון פֿזֶה, שְׁפִתְחֻלָּה לֹא הָיָה יוֹדֵעַ כָּלֵל בְּאַמֶּת, וּמִתּוֹךְ 'אֵינוֹ יוֹדֵעַ' פֿזֶה - בָּא לִידֵי הַתְּגִלוֹת פֿזֶה. וְאִם בְּאַמֶּת אֵין אָנוּ יוֹדְעִין כָּלֵל בְּעֵינֵינוּ הַקְּדוֹשׁ, בְּפֶרֶט בְּעֵינֵי ה'אֵינוֹ יוֹדֵעַ' שְׁלוֹ, שֶׁהוּא עֲנִין עֲמֵק עֲמֵק וְנִסְתָּר מְאֹד, וְאָמַר בְּעֵצְמוֹ ש'הֵאֵינוֹ יוֹדֵעַ' שְׁלוֹ הוּא חֲדוּשׁ יוֹתֵר מִיִּדְעָה שְׁלוֹ כְּמִבְאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, אֲךָ אֶף-עַל-פִּי-כֵן בְּמָה שְׁמִתְנוּצִץ בְּדַעְתָּנוּ רָאִינוּ אֲזֵי נִפְלְאוֹת וְנוֹרָאוֹת אֲשֶׁר אֵי אֶפְשָׁר לְבָאֵר וּלְסַפֵּר.

וְהַעֲקָר מֵה שְׁרָאִינוּ יְשׁוּעַת ה', מֵה שְׁחָמַל עֲלֵינוּ בְּרַחֲמֵי הַפְּשׁוּטִים וּגְלָה לָנוּ דְבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁהֵיוּ מְחִיין אוֹתָנוּ וּמְחַזְקִין אוֹתָנוּ מְאֹד מְאֹד בְּלִי שְׁעוֹר וְעֶרְךָ, אֶת-כָּל-אֶחָד וְאֶחָד מֵהַיּוֹשְׁבִים שָׁם, וְכָל-אֶחָד נִדְמָה לוֹ שֶׁעֲמָו לְבַד הוּא מְדַבֵּר, וְשָׂאֵלֵיו לְבַד מְגִיעִים כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. וְגַם בְּחִסְדּוֹ הַגְּדוֹל כָּבֵר זְכִינוּ לְהַחֲיוֹת עִם-רַב עִם הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וְעִדִּין דְּבָרֵינוּ חַיִּים וְקִיָּמִים וְנֶאֱמָנִים וְנִחְמָדִים לְעַד, וּמְחִיין נְפֻשׁוֹת הַרְּבִיָּה; מֵה אֲדַבֵּר, חִסְדּוֹ גָּבֵר עֲלֵינוּ, וְאַמֶּת ה' לְעוֹלָם.

אַחֲרֵי-כֵן בְּיוֹם רֵאשׁוֹן שְׁפִתְכָתִי זֹאת הַתּוֹרָה, וְאַחֲרֵי-כֵן הִבֵּאתִי הַפֶּתַח לְפָנָיו, וְתַפְס בְּיָדוֹ בְּרִפְיוֹן-יָדַיִם, וּמְחַמֶּת-זֶה נִפְל מִיָּדוֹ לְחוּץ, עַל-הָאָרֶץ לְפָנָי הַחֲלוּן שֶׁהָיָה עוֹמֵד לְפָנָיו אֲזֵי, וְהִסְתַּכַּל בּוֹ לְחוּץ לְתוֹךְ הַגֶּן; וְהִגְבַּהֲתִי הַפֶּתַח, וְחִזַּרְתִּי וּמְסַרְתִּי לְיָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה, וְהִסְתַּכַּל וְרָאָה בּוֹ כָּל מֵה שְׁכַתּוֹב, עַד הַסּוּף. אַחֲרֵי-כֵן עָנָה וְאָמַר: מֵה זֶה פֶּתַחְךָ? הֲלֹא זֶה שַׁחֲתִי לִי בְּעֵצְמִי (בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְנֹז: וְאִם הָאֲסִטּוֹ דָא אוּף גִישְׁרִיבֵן? דָּאִס הָאֵב אִיךָ מִיר אַזוֹי גִישְׁמוֹסֶט); וְהַדְּבָרִים עֲתִיקִים.¹

אָמַר הַמְעַתִּיק: יְדִידֵי הַקּוֹרָא, עֵינֵי הַיֵּטֵב בְּהַתּוֹרָה הַשִּׁיף לְזֶה הַסְּפּוֹר, בְּלִקּוּטֵי תַנְיִנָא סִימָן ע"ח הַמִּתְחַלֵּת: "וְאַתְחַנֵּן" וְכוּ', וְאֲזֵי תַבִּין הַיֵּטֵב סְפּוֹר הַזֶּה, וְיִנְעֵם לְנַפְשֶׁךָ לְעַד.

מקורות והערות

1. שבחי הר"ן סימן ל"ג. חיי מוהר"ן סימנים רפ"ב, רפ"ג. ז. עפ"י לשון הכתוב בברכת 'אמת ויציב' שבתפילת שחרית. ח. עפ"י לשון הכתוב בתהלים פרק קי"ז פסוק ב'. ט. מונח זה לקוח מלשון הכתוב בדברי הימים א' (פרק ד' פסוק כ"ב).

קנר

שְׁמַעְתִּי בְשִׁמוֹ שְׁאָמַר שְׁעָקַר מֵהַ שְׁהֲגִיעַ לְמִדְרַגְתּוֹ הוּא רַק עַל-יְדֵי עֲנִין
'פְּרָאסְטִיק', שְׁהִיָּה מְדַבֵּר וּמְשִׁיחַ הַרְבֵּה בֵּינוֹ לְבֵין-קוֹנוֹ, וְאָמַר תְּהִלִּים
הַרְבֵּה בְּפִשְׁטוּת, וְעַל-יְדֵי זֶה דִּיקָא הֲגִיעַ לְמָה שְׁהֲגִיעַ.

וְאָמַר: אִם הֵייתִי יוֹדֵעַ שְׁהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ יַעֲשֶׂה מִמְּנִי מָה שְׁאֲנִי עֹתָה, דְּהִינּוּ
חֲדוּשׁ כְּזֶה - הֵייתִי עֹשֶׂה בְיוֹם אֶחָד מֵהַ שְׁעֲשִׂיתִי בְּשָׁנָה כְּלָה (כְּלוֹמַר
שְׁהִיָּה מְזֻדְרָז כְּל־כָּךְ בְּעִבּוּדָתוֹ, עַד שְׁמָה שְׁהִיָּה עֹשֶׂה וְעוֹבֵד הֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ בְּשָׁנָה
כְּלָה - הִיָּה עֹשֶׂה בְיוֹם אֶחָד).

וְהִיָּה מִתְגַּעְגַּע מְאֹד אַחַר מַעֲלַת הָעִבּוּדָה בְּבַחֲיַנַּת פְּרָאסְטִיק בְּאֻמַּת,
וְאָמַר: אִי, אִי, פְּרָאסְטִיק. גַּם אָמַר שְׁדַבֵּר עִם כְּמָה צְדִיקִים גְּדוֹלִים,
וְאָמְרוּ גַם-כֵּן שְׁלֹא הֲגִיעוּ לְמִדְרַגְתָּם כִּי אִם עַל-יְדֵי עֲנִין פְּרָאסְטִיק,
שְׁעִסְקוּ בְּעִבּוּדָתָם בְּפִשְׁטוּת גְּמוּר, בְּהַתְּבַוְּדוּת וְשִׁיחָה בֵּינוֹ לְבֵין-קוֹנוֹ
וְכוּ', וְעַל-יְדֵי-זֶה הֲגִיעוּ לְמָה שְׁהֲגִיעוּ, אֲשֶׁרֵי לָהֶם.

קנה

שִׁיף לְסִימָן י"ז בְּלִקוּטֵי תַנְיִנָא, הַמִּתְחִיל: "צְרִיף לְזָהָר מְאֹד לְהִיּוֹת
בְּשִׁמְחָה בְּשִׁבְתָּ" וְכוּ'. כֹּל זֶה אָמַר בְּלִיל שְׁבַת-קִדְשֵׁי, וּבַתְּחִלָּה שְׁאֵל
אוֹתִי: הַאֲתָה שְׁמַח בְּשִׁבְתָּ? הַשְּׁבַתִּי: אֲנִי לְפַעֲמִים נִתְעוֹרֵר עָלַי אֵיזָה
יְרָאָה בְּשִׁבְתָּ (שְׁקוּרִין 'פְּרוּם'); וְאָמַרְתִּי לוֹ בְּזֶה הַלְּשׁוֹן: אֵיף בֵּין אֲמָאֵל
פְּרוּם². וְהַשִּׁיב: לֹא כֶּךָ הוּא, הָעֵקֶר הוּא שְׁמַחָה; וְאִזּוֹ הוֹכִיחַ אוֹתִי הַרְבֵּה
לְהִיּוֹת בְּשִׁמְחָה דִּיקָא בְּשִׁבְתָּ, וְאִזּוֹ אָמַר כְּל־הָעֲנִין הַנְּדַפֵּס בְּלִקוּטֵי תַנְיִנָא

1. כמו שכתוב בשבחי הר"ן אות י"ג: "והיה עושה כל מיני עבודות פשוטות של עבודת ה' בלי שום חכמות... כי זה עיקר החכמה הגדולה מן הכל שלא להיות שום חכם בעבודת ה' רק בתמימות ובפשוטות בלי שום חכמות כלל". ב. שיחה זו נאמרה בסוף שנת תקס"ח כשחזר מלבוב (היי מוהר"ן סימן נ"ט). ל. ירא שמים. מ. לפעמים אני ירא - יראה במובן של יראת שמים שאינה מאפשרת לשמות.

שיחות קנה הר"ן קסה

סימן י"ז הנ"ל מענין מעלת השמחה בשבת, ונכלל שם שגם היראה עקר עלייתה על-ידי השמחה של שבת דיקא, הינו שעקר הוא רק השמחה בשבת, ואז דיקא עולה היראה שהוא בחינת מה שקורין 'פרוס'. והאריך הרבה בשיחה הקדושה הזאת, והוכיח אותנו, ואותי ביותר, להתגבר להיות שמח וטוב לב בשבת ולהרבות בתענוגי שבת וכו', כנודפס שם. ואמר: הלא כל הוצאותיו של אדם קצובין - חוץ מהוצאות שבתות וימים טובים וכו'. ואמר: הלא גם בעל-הבית פשוט, הוא שמח בשבת בהדגים והזופיצא^א שלו.

ואחר-כך אמר לי: עתה יהא לך ממה להיות במרה-שחורה; פונתו, כי מאחר שהוכיח אותי הרבה להיות בשמחה בשבת - יכול להיות שאהיה חס ושלום במרה-שחורה ביותר מזה בעצמו, מחמת שצריכין להיות בשמחה בשבת - ואיני זוכה לזה (ובקמת פון מאד למחשבתי בזה, כי תכף בעת אמירתו כל הנ"ל התחיל לעלות על-מחשבתי דאגות, איך זוכין לשמחה בשבת), ובזה שאמר דבוריו הקדושים האלו, "עתה יהיה לך" וכו', בזה נחם וחיזק אותי הרבה שעל-כל-פנים לא יהיה לי מרה-שחורה מזה בעצמו שאני מחייב לשמח בשבת וכנ"ל.

גם בעת שהיה מרבה להוכיח אותי על-זה, להיות שמח בשבת, אז עניתי ואמרתי: אני חפץ ורוצה מאד להיות בשמחה בשבת (וכונתי היה, אם איני זוכה לשמחה בשבת - על-כל-פנים אני רוצה מאד להיות בשמחה; וכבר שמעתי הרבה ממנו מגדל מעלת הרצון והכסופין וכו'). ענה ואמר להעולם^ב: השמעתם מה שהוא אומר? היטיב אשר דבר.

מקורות והערות

ג. ביצה דף ט"ז עמוד א': "כל מוונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים חוץ מהוצאת שבתות וימים טובים וכו' שאם פחת - פוחתין לו, ואם הוסיף - מוסיפין לו". ופירש רש"י שם: "כל מוונותיו של אדם" - "כל מה שעתיד להשתכר בשנה - שיהא ניוון משם קצוב לו, כך וכך ישתכר בשנה זו..." חוץ מהוצאת שבתות" אותה לא פסקו לו מה ישתכר לצרכה ומהיכן תבואוהו אלא לפי מה שרגיל ממציאם לו" וכו'. ב. זופיצא - מרק, וגם זופיצא מעיל (של שבת). ע. ראה ליקוטי מוהר"ן סימן ל"א ולעיל סימנים י"ב, י"ד, ג"א, ולקמן סימן ר"ם. פ. לציבור שהיו לפניו.

קסו שיחות קנו הר"ן

גם הוכיח אותנו אז לזמר זמירות בשבת הרבה, ולבלי להסתפל על-שום מונע מאיזה בני-אדם היושבים על-השלחן שנדמה לו שאין רצונם בזה, רק להתחזק לזמר זמירות בשמחה ולהנהיג השלחן וכל יום השבת בשמחה גדולה; כי עקר הוא השמחה בשבת.

קנו

כשהיה באומאן שמע בביתו קול של הצעקים על הבית-עלמין על-קברי אבותם, שדרךכם לצעק ולהתפלל שם בקול מר כנהוג. ופעם אחת שמע אשה אחת שהיתה צעקת שם על-קבר אביה: אבי, אבי - בקול מר מאד. ובתו תחיה היתה עמדת אצלו אז, ענה ואמר לה: האשה הזאת צעקת בכונה היטב: אבי, אבי; אבל אביה אינו בכאן כלל. ואמר אז שטוב כשבאים על-קברי אבות לומר להמתים השכנים סביב סביב לקבר אביהם ואמם וכיוצא שבאים אליו, לבקש מהם שיודיעו לו שבא בנם או בתם אליו; כי בודאי לא כל-המתים נסתלקים ממקום קבורתם למקום שנטרדים, כי הרבה שרויים על-קברם, על-פן טוב להודיעם, כדי שהם יודיעו לאביהם וכו'.

ואמר אז: אבל אצל הצדיק - אין צריכים לחשש על-זה, שמא אינו שם, כי מיתת הצדיק הוא רק כמו מי שיוצא מחדר לחדר אחר. והמשיל אז לבתו על-עצמו: כמו שאני עתה בחדר זה, ואחר-כך אני יוצא מחדר זה ונכנס לחדר השני וסוגר הדלת אחרי; אם אתה תבוא אצל הדלת ותצעק: אבי, אבי וכו' - לא אשמע דברך?

פדברים האלה נשמע מפיו הקדוש כמה פעמים, שרמז לכל-אחד ואחד כמה גדלה המעלה של מי שיזכה לבוא על-קברו הקדוש

מקורות והערות

צ. חיי מוהר"ן סימן תק"כ: "כל ימיו היה מומר זמירות הרבה בכל שבת ושבת ובמוצאי שבת, ומי שלא שמע אותו כשהיה מומר בשבת "אומר בשבחין" כליל שבת וכו' לא שמע טוב מעולם" וכו'. ק. כי ביתו היה סמוך לשם כמו שמתואר בחיי מוהר"ן סימן ר"ו. ר. ראה בשבחי הבעש"ט (הוצאת מינין דף קס"א) שהבעש"ט אמר שפמירתו היא כמו שיוצא מפתח אחד ונכנס בפתח אחר.

שיחות קנו - קנח הר"ן קסו

וְהַנּוֹרָא, כִּי בּוֹדְאֵי יִשְׁמַע דְּבָרָיו וַיַּעֲזֹר וַיּוֹשִׁיעַ לוֹ בְּכָל מָה דְאֶפְשָׁר, וַיִּכְבֵּר נִרְשָׁמוּ אֵיזָה שִׁיחֹת לְעִיל. כִּי כֵן הָיָה דִרְכּוֹ בְּקִדְשׁ, לְשׁוּחַ וּלְדַבֵּר בְּחֻכְמָתוֹ הַנִּפְלְאָה, וּבִשְׁעַת הַשִּׁיחָה לֹא הִבִּינוּ פְּוִנְתּוֹ, וְאַחֲר־כֵּן הִבִּינוּ לְמַפְרַע כְּוִנְתּוֹ הַקְּדוּשָׁה; בְּפֶרֶט בְּעֵנִין זֶה, לְבּוֹא עַל-קִבְרוֹ, שְׁדַבֵּר הַרְבֵּה מְזָה בְּפִרוּשׁ וּבְרִמְזוֹ כַּמָּה פְּעָמִים, וַיִּכְבֵּר מְבֹאֵר מָה שִׁיחַד שְׁנֵי עֲדִים וְכַנ"ל".

קנו

שְׁמַעְתִּי בְשִׁמּוֹ שְׁאָמַר שְׁכָבֵר אָמַר כַּמָּה תּוֹרוֹת עַל-חֹלְאֵת שְׁלוֹי; כִּי אַחַר שָׁבָא מִלְּמַבְרַגְּ הַזְּכִיר כַּמְעַט בְּכָל-תּוֹרָה מְעַנִּין הַרְאָה, שְׁנָה הָיָה הַחֹלְאֵת שְׁלוֹ, כִּי הָיָה לוֹ חָלִי הַהוֹסֵט "רַחֲמָנָא לְצִלָּן, שֶׁהוּא חָלִי הַרְאָה. וְאָמַר שְׁכָפֵי רַבּוּי הַתּוֹרוֹת שְׁאָמַר עַל-זֶה - כָּבֵר הָיָה רֵאוּי לְהַתְרַפָּא; אָף הַחֲסָרוֹן הוּא מַחֲמַת חֲסָרוֹן אֲמוּנָה שֶׁל הַשְּׁמַעִים, שְׁאִין אֲמוּנָתְם חֲזָקָה כָּל-כָּף.

יְגִיעַתּוֹ וְטִרְחַתּוֹ בְּעִבּוּדַת ה'

קנח

סִפֵּר שְׁפַעַם אַחַת בִּימֵי נַעֲוָרָיו הָיָה אֵצֶל הָרַב וְכוּי, וְאָמַר שְׁאֵז עֲדִין לֹא הָיָה אַחֲז בְּמַדְרָגָה זֹו שֶׁל עֲכָשׁוּ, שְׁיֻכַּל לְדַבֵּר עַם-הָעוֹלָם - וְאַף-עַל-פִּי-כֵן יִהְיֶה דְבוּק בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה מִמֶּשׁ; כִּי אַתָּה סְבוּר שְׁבַפְעַם אַחַת בָּאִין לְכָל הַמַּעֲלוֹת? כִּי לֹא כֵן הוּא, רַק צְרִיכִין לְהַתְיַגֵּעַ וּלְטַרַח בְּעִבּוּדַתּוֹ מְאֹד (שְׁקוֹרִין הָאֲרִיבּוּיִין) קִדְּם שְׁבָאִין לְאֵיזָה מַעֲלָה טוֹבָה. וְאֵז הָיָה קָשָׁה לִי לְהִיּוֹת בְּיַחַד עַם-הָעוֹלָם, מַחֲמַת שְׁהָיָה רוֹצֵה לְעַסֵּק בְּעִבּוּדַת ה'.

מקורות והערות

ש. בענין אמירת התיקון הכללי על קברו, לעיל בסימן קמ"א. ת. ליקוטי מהור"ן תנינא סימנים ב' ה' ז' ו' ח' / א. שיעול, מחלת השחפת. ב. עבודה, עמל.

קסח שיחות קנט - קס הר"ן

וְכֵן כַּמָּה פְּעָמִים בְּעַת שְׁסָפֵר מֵעֵינָיו הַפְּלֶגֶת מַעֲלָתוֹ וְכוּ' הָיָה רְגִיל לֹמֵר: אֵיךְ הָאֵב אָבְעֵר זַיִעֵר גִּיהָאֲרוּיט אֵיךְ הָאֵב אָסֵאךְ גִּיפֵאָסֵט וְכוּ' ג.

קנט

פַּעַם אַחַת אַחַר שְׁבוּעוֹת בְּקִהְלַת זְאֵסְלָאבִי אָמַר לְפָנַי בְּדֶרֶךְ קַבְלָנָא: אֵיךְ זֹכֵין לְהֵיוֹת יְהוּדִי? וְהֵייתִי מְשִׁתוּמָם מְאֹד לְפָנָיו עַל-זֶה, כִּפִּי מֵה שְׁהֵייתִי יוֹדֵעַ מְגִדְלָתוֹ וְעִבּוּדָתוֹ מִכְּבָר אֲשֶׁר אֵי אֶפְשָׁר לְשַׁעַר בְּמַחַ כְּלָל - וְעַדִּין נִדְמָה בְּעֵינָיו שֶׁלֹּא הִתְחִיל כְּלָל. עָנָה וְאָמַר: הֲלֹא בְּעַת שְׁהֵייתִי יָגַע בְּשִׁבִיל עִבּוּדַת ה' לֹא עָלָה עַל-דַּעְתִּי שְׂאֲזַכֶּה לָזֶה, וְלֹא הֵייתִי יוֹדֵעַ כְּלָל מִמָּה שְׂאֲנִי יוֹדֵעַ עַכְשָׁו, וְכִי עָלָה עַל-דַּעְתִּי לְכֹסֶף וְלִהְתַּגַּעֵגַע לְיֹדֵעַ מֵה שְׂאֲנִי יוֹדֵעַ עַכְשָׁו? כִּי לֹא הֵייתִי יוֹדֵעַ כְּלָל שׁוֹם מְצִיאוֹת וְיֹדֵיעָה מִהֶשְׁגָּה זֹו לְכֹסֶף וְלִהְתַּגַּעֵגַע אֵלָיָה; אִם-כֵּן גַּם עַכְשָׁו, מִי יוֹדֵעַ מֵה שְׂאֵיִשׁ עוֹד לְהִשְׁיֵג, וּמֵה שְׂאֵוֹכֵל לְזִכּוֹת עוֹד; וְהֵבֵן. אַחֲר־כֵּן אָמַר: אֵיךְ זֹאת נִחְמָתִי, שְׁכָל הַיּוֹם כְּלוֹ אֲנִי מְבַלָּה רַק עַל תּוֹרָה וְתַפְלָה.

קס

שְׁמַעְתִּי מִפִּי הָאִישׁ שְׁשִׁמַּשׁ אוֹתוֹ בִּימֵי יְלָדוּתוֹ, בְּעַת שְׁעֵסֵק בְּתַעֲנִיתִים (כְּמִבְאָר בְּהַשִּׁיחוֹת שְׁמַקְדָם), וְסָפֵר לְפָנַי הָאִישׁ הַנַּ"ל שְׁפַעַם אַחַת הִתְעַנָּה רַבְּנוּ זְכוֹרָנוֹ לְבִרְכָה מְשִׁבַת לְשִׁבְתָּהּ, וּבְאֲמָצַע הַשְּׁבוּעָה בְּיוֹם רְבִיעִי יֵצֵא מִמְּנוֹ דָם מִחֻטְמוֹ וּמִשְׁתֵּי עֵינָיו וּמִשְׁתֵּי אָזְנוֹ וּמִפִּיו. וְצָעַק הָאִישׁ הַנַּ"ל לְפָנָיו, וְאָמַר שְׁיַעֲשֵׂה רַעַשׁ בְּכִיתוֹ עַל-שְׁנַחֲלֵשׁ כְּל-כֵּן. וּפִיֵס אוֹתוֹ בְּחֻכְמָתוֹ, וְאָמַר לוֹ: כֵּן הִדְרָךְ, שְׁמִכְבִּידִין הִתְעַנִּית בְּאֲמָצַע הַשְּׁבוּעָה,

מקורות והערות

ג. "אבל מאד התנינתי הרבה" וכו'. וראה לקמן בסימן קס"ה: "ועיקר סיפורו בפנינו דברים כאלו היה בשביל קנאת סופרים, כדי שנהיה מקנאים עצמנו במעלתו הגדולה כדי שגם אנחנו נעשה כמותו, ונלך בדרכיו להתנינע ולטרוח וכו' ולעבוד את ה' כמותו" וכו', עיין שם. ד. שם נפמרה אשתו בליל שבועות והדיבורים הללו היו אחרי קבורתה (ימי מוהרנ"ת סימן כ"ג). ה. עיין גם בשבחי הר"ן סימן ט'.

שיחות קסא - קסב הר"ן קסמ

הלא תראה, ביום מחר יקל עלי; עד שהכרח האיש לשתק, כי השביע אותו תחלה שלא יגלה לשום אדם התעניתים שלו.

פעם אחד התענה משבת לשבת, ובאמצע השבוע הכרח לשכב על-מטתו ורגלו תלה למעלה, וסמכם על-המוט וכיוצא מעצם חלישותו.

קסא

פעם אחת היה מספן מאד מאד בליל שבת אחר התענית משבת לשבת; כי לא היה מכין לעצמו שום דבר אחר התענית משבת לשבת, כדרך העולם שמכינין לעצמן חלב ומשקאות חמין וכיוצא, והוא לא הכין לעצמו כלל, וגם שום איש לא ידע מזה, ואכל המאכלים שאכלים שאר בני-אדם, והיה פעם אחת מספן מאד פנ"ל, והיה רעש גדול. ואף-על-פי-כן אחר התענית משבת לשבת ביום ששי היה הולך למרחץ, ושם היה המקנה קר מאד מאד, והלך לטבל, ועמד בתוך המקנה זמן רב מאד מאד, בערך שתי שעות רצופים, אשר אפלו אדם בריא לא היה יכול לסבל זאת.

קסב

בקהלת זלאטיפאלי התענה פעם אחת משבת לשבת, וביום ששי הכרח לנסע להמרחץ, כי לא היה יכול לילך; ואמר שזה היה מחמת שנודע הדבר לרבים שהוא מתענה, מחמת זה נחלש כל-כף.

מקורות והערות

1. שולחן ערוך אורח חיים בהלכות תענית סימן תקס"ו סעיף ו': "המתענה ומפרסם עצמו לאחרים להשתבח שהוא מתענה הוא נענש על כך". וכתבו המגן אברהם והטורי זהב שם (הוכחו דבריהם במשנה ברורה סעיף קטן י"ד): "מכל מקום נכון הוא שבכל גווני (בכל מקרה אפילו אם שואלים אותו אם הוא צם) יאמר שאינו מתענה כדי שלא להחזיק מיבותא לנפשיה (להרגיש שהוא חשוב)". 2. היא העיר שהגיע לדור בה באלול תק"ם ובאלול תקס"ב עבר משם לברסלב - (חיי מוהר"ן סימנים קי"ד - קמ"ו).

רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה, אֶף-עַל-פִּי שְׁהִיָּה לוֹ חֹדֵר מֵיַחַד בְּהַכְּפָר שְׁיִשָּׁב בּוֹ לְבָדוֹ, אֶף-עַל-פִּי-כֵן הָיָה הוֹלֵךְ עַל-פִּי הָרַב עַל-פְּנֵי הַשְּׂדֵה בְּתוֹךְ אֵיזָה יַעַר וְכִיּוֹצֵא, וְהָיָה מִתְּבוּדָד שֵׁם הָרַבָּה. וּפְעַם אַחַת הִלְכְּתִי עִמּוֹ בְּקִהְלֵת מְעַדְוֵעֵדִיּוֹקָע^ח שְׁהִיָּה דָר שֵׁם בְּתַחֲלָה כַּמְבֹאָר לְעֵיל, וְהִלְכְּתִי עִמּוֹ אָנָּה וְאָנָּה אֶצֶל הַשְּׂדוֹת וְהַהָרִים, וְנָטָה יָדוֹ עַל-פְּנֵי הַשְּׂדוֹת וְהַהָרִים, וְאָמַר לִי: עַל כָּל אֵלֹה הַשְּׂדוֹת וְהַהָרִים שְׂאֵתָה רֵאָה סָבִיב הָעִיר, וְעַל כָּל הַמְּקוֹמוֹת הַסְּמוּכִים לְהָעִיר סָבִיב, בְּכֻלָּם הִלְכְּתִי וְסָבַבְתִּי כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים; הֵינּוּ שְׁהִיָּה הוֹלֵךְ וּמִתְּבוּדָד שֵׁם בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת הַנִּזְכָּרִים. וְסָפַר לִי שְׁשָׁם עַל-רֵאשׁ הַהָר יֵשׁ מְקוֹם גְּבֵה מְאֹד, וְשֵׁם בְּרֵאשׁ גְּבֵהוֹ, שֵׁם יֵשׁ בְּתוֹכּוֹ כְּמוֹ בְּקָעָה, וְהָיָה עוֹלָה עַל-רֵאשׁ גְּבֵה הַהָר וְנִכְנַס לְתוֹךְ הַבְּקָעָה שְׁבַתוֹכוֹ, וְשֵׁם הָיָה אֵהָב לְהַתְּבוּדָד כַּמָּה פְּעָמִים, וְלִפְעָמִים הָיָה הוֹלֵךְ בְּמְקוֹמוֹת אַחֵרִים כְּנִזְכָּר.

וְכָל זֶה הָיָה בְּקִהְלֵת-קִדְשׁ מְעַדְוֵעֵדִיּוֹקָע, שְׁפָכָר הָיָה צְדִיק מְפָרְסָם^ט בְּעַת שְׁדָר שֵׁם, חוּץ מֵה שְׁהִיָּה מְרַבָּה בְּהַתְּבוּדָדוֹת מְאֹד בְּעַת שְׁיִשָּׁב בְּהַכְּפָר וְכַנִּזְכָּר. וְכֵן בְּתַחֲלָה כְּשִׁישָׁב בְּמַעַז'בוּז', וְגַם אַחֲרֵי-כֵן בְּעַת שְׁיִשָּׁב בְּזֵלְאֵטִיפָאֵלִי, וּפָה קִהְלֵת-קִדְשׁ בְּרֵאסְלָב, בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיָה מִתְּבוּדָד הָרַבָּה; וְכַמָּה פְּעָמִים שְׁהִיָּה מִתְּבוּדָד כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ.

קסג

סָפַר לִי אִישׁ אֶחָד מִזֵּלְאֵטִיפָאֵלִי, שְׁבִהִיּוֹתוֹ יוֹשֵׁב רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה בְּזֵלְאֵטִיפָאֵלִי, פְּעַם אַחַת בְּקִיץ הַתְּפִלָּל רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה בְּבִקְרַת הַשָּׁפָם, וְאַחֲרֵי-כֵן שָׁלַח אֶת-בְּתוֹ הַיְלִידָה שָׂרָה תַחֲיָה וְקָרְאָה אוֹתוֹ, וּבָא לְרַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה, וְאָמַר לוֹ רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה: לֵךְ עִמִּי לְטִיֵּל;

מקורות והערות

ח. שם גר משנת תק"ג ועד שנת תק"ס. ט. כשהגיע לשם היה בגיל שמונה עשרה שנה ונתקבצו אליו חסידים והיה למורה דרכם (חיי מוהר"ן סימנים ק"ח - ק"ב).

שיחות קסג הר"ן קעא

וְהֵלֶךְ עִמּוֹ חוּץ לְעִיר, וְהֵלֶךְ בֵּין הָעֵשָׂבִים. עָנָה רַבְּנּוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה וְאָמַר: אִם הָיִיתָ זֹכֶה לְשִׁמְעַתְּ אֶת-קוֹל הַשִּׁירֹת וְהַתְּשַׁבְּחוֹת שֶׁל הָעֵשָׂבִים, אֵיךְ כָּל-עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב אָמַר שִׁירָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּלִי פְּנִיָּה וּבְלִי שׁוֹם מִחֲשַׁבּוֹת-זְרוֹת, וְאֵינָם מְצַפִּים לְשׁוֹם תְּשָׁלוּם גָּמוּל - כַּמָּה יָפָה וְנָאָה כְּשִׁשְׁמָעִין הַשִּׁירָה שְׁלָהֶם, וְטוֹב מְאֹד בִּינִיָּהֶם לְעַבְדְּ אֶת ה' בִּירְאָה (וְאָמַר בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֶנּוּ: עַם אִיזוּ זֵייעַר גּוֹט פְּרוּם צוּ זֵיין צװוישִׁין זֵייא)².

אֶחָד-כֶּף הֵלְכוּ יוֹתֵר, וּבָאוּ סְמוּךְ לְהַר אֶחָד (שְׁקוֹרִין 'מֵאגְּלִילָא') שֶׁהָיָה שָׁם סְמוּךְ לְעִיר, וְשָׂאֵל אוֹתוֹ מֵה זֹאת, וְהָשִׁיב לוֹ וְסִפֵּר לוֹ עֲנִין אוֹתוֹ הַמֵּאגְּלִילָא; וְאָמַר לוֹ שִׁילְךָ עִמּוֹ לְשָׁם, וְנִכְנָסוּ לְשָׁם, וְכִשְׁנִכְנָסוּ לְשָׁם לֹא נִרְאוּ לַחוּץ כָּלֵל, כִּי הָהָר הַנַּ"ל הָיָה חָלוּל בְּתוֹכוֹ וְעַמֵּק קָצֵת בְּתוֹכוֹ. וְנִכְנָס לְשָׁם רַבְּנּוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה עִם הָאִישׁ הַנַּ"ל, וַיֵּשֶׁב רַבְּנּוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה שָׁם עַל-הָאָרֶץ, וְלָקַח מִבֵּית-יָדָי שְׁלוֹ סֵפֶר 'שְׁעָרֵי-צִיּוֹן'³, וְהִתְחִיל לֹמַר, וּבְכָה מְאֹד מְאֹד, וְהָיָה אָמַר לְהֵלֵךְ מִדָּף לְדָף, וּבְכָה הֶרְבֵּה מְאֹד מְאֹד בְּלִי הַפֶּסֶק. וְהָאִישׁ עָמַד אֶצְלוֹ וְהַחֲזִיק הַצּוֹבֵיף שְׁלוֹ, וְעָמַד מִשְׁתוֹמֵם, וְרָאָה בְּכִיתוֹ הַגְּדוּלָּה מְאֹד; וְשָׁהָה זְמַן הֶרְבֵּה בְּזָה. וְכֹאשֶׁר פֶּסֶק לְבָכוֹת צָוָה עַל-הָאִישׁ הַנַּ"ל שִׁילְךָ וְיִסְתַּפֵּל בַּחוּץ הֵיכָן הַיּוֹם עוֹמֵד, וַיֵּצֵא וְרָאָה שֶׁכָּבַר פְּנֵה הַיּוֹם וְהִשְׁמַשׁ נוֹטָה לְשִׁקְעַע; וְכַל-כֶּף הַתְּמָהֵמָה בְּכִיתוֹ קָרוֹב לַיּוֹם שֶׁלָּם בְּקִיץ בְּלִי הַפֶּסֶק. אֶחָד-כֶּף צָוָה לוֹ לְהוֹצִיא אֵשׁ, וְעָשָׂן הַלּוֹלְקָע⁴ וַיֵּשֶׁב מְעֻט, וַיֵּצֵאוּ לַחוּץ. וְאָמַר לוֹ שִׁיְהִיָּה זְמַן שִׁיְהִיָּה קָשָׁה מְאֹד לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו; אֵף אֲנִי עֲכָשׁוּ בִּידְכֶם, וְאַתֶּם וְרַבֵּי יַעֲקֹב יוֹסֵף⁵, אִם תִּרְצוּ - אֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מִכֶּם צְדִיקִים כְּמוֹנֵי בְּעֵצְמִי.

מקורות והערות

י. וכמו שכתוב בלקוטי מוהר"ן תנינא סימן ס"ג: "כי כל עשב ועשב יש לו שירה שאומר, שזה בחינת פרק שירה".
ב. ועיין בלקוטי מוהר"ן תנינא סימנים א', ו"א שהעשבים מסייעים לאדם המתפלל ביניהם. ל. שרוול הבגד. מ. ספר תפילות שליקט המקובל רבי נתן נטע הנובר, נדפס בפראג בשנת תכ"ב. נ. בית הקבול של המקמרת. ס. מקמרת. ע. מחותנו של רבינו, אבי ר' אהרן שנשא את חיה בת רבנו לאחר פטירת רבנו (ימי מוהר"ת סימן פ"ד).

קסד

גם כְּשִׁי צָא לְקַהֲלַת אוֹמָאן^פ, שְׁהִיָּה סְמוּךְ מְאֹד לְהַסְתַּלְקוּתוֹ, כְּמוֹ חֲצִי שָׁנָה, וּכְבָר זָכָה לְמַעֲלָה עֲלִיוֹנָה שְׁלֹא זָכָה בָּהּ אָדָם מֵעוֹלָם כְּמִבְאָר כְּבָר^ג, גַּם שֶׁם הָיָה לוֹ הַתְּבוּדָדוּת הַרְבֵּה מְאֹד. וּפְעַם אַחַת נִכְנַס בַּעֲלֵה־הַבֵּית שְׂדֵר רַבְּנוֹ זְכוּרֵנוֹ לְבִרְכָּה אֲצֵלוֹ בְּשִׁכְנוּת שֶׁם בְּאוֹמָאן, וְשֶׁם הָיָה לְרַבְּנוֹ זְכוּרֵנוֹ לְבִרְכָּה חֶדֶר מֵיחַד שְׁהִיָּה לְהַבְעֵל־הַבֵּית תְּפִיסַת־יָד בּוֹ, וְנִכְנַס הַבְעֵל־הַבֵּית פְּתָאֵם לְאוֹתוֹ הַחֶדֶר, וּמָצָא אֶת רַבְּנוֹ זְכוּרֵנוֹ לְבִרְכָּה שְׁהִיָּה שֹׁכֵב בְּפִשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלָיִם עַל־הָאָרֶץ; אַף־עַל־פִּי שְׁהִיָּה אַז חָלוּשׁ מְאֹד מְאֹד בְּלִי שְׁעוֹר, אֲשֶׁר חִיּוּתוֹ הָיָה בְּנֵס, וְכִמְעַט שָׁנְגוּעַ בְּכָל־עֵת, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא עָזַב דְּרָכּוֹ הַטּוֹב עַל־פִּי פְּשִׁיטוּת עַד הַשְּׁעָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁנִּסְתַּלַּק לְמַעֲלָה לְמַעֲלָה בְּשָׁלוֹם, אֲשֶׁרִי לוֹ.

קסה

בְּכָל־פְּעַם שְׁהִיָּה מְסַפֵּר מַעֲצָם הַפְּלִגַּת מַעֲלָתוֹ וּמְדַרְגָתוֹ הַגְּבֵהָ מְאֹד מְאֹד, הָיָה אֵימֵר בְּכָל־פְּעַם: אֲבָל מְאֹד יִגְעַתִּי עַל־זֶה, אֵיךְ הָאֵב זִייעֵר גִּיְהָאֲרִיוּיט, אֵיךְ הָאֵב זִייעֵר פִּיל גִּיפֶאָסְטֵט.

וְעַקֵּר סְפּוּרוֹ בְּפִנְיֵנוּ דְּבָרִים כְּאֵלוֹ הָיָה בְּשִׁבִיל 'קְנֵאת־סוֹפְרִים'^ה, כְּדִי שְׁנַהֲיָה מְקַנְאִים עֲצָמְנוֹ בְּמַעֲלָתוֹ הַגְּדוּלָּה, כְּדִי שְׁגַם אֲנַחְנוּ נַעֲשֶׂה כְּמוֹתוֹ וְנִלְךְ בְּדַרְכּוֹ, לְהַתִּיגַע וְלִטְרַח וְכוּ' וְלַעֲבֹד אֶת ה' כְּמוֹתוֹ.

וּפְעַם אַחַת סִפֵּר עִם־אַחַד מְעַנִּינִים אֵלוֹ, וְהַתְּפָאֵר לְפָנָיו מַעֲצָם גְּדֻלַּת מַעֲלָתוֹ וְהַשְּׁגָתוֹ הַגְּבוּהָה הָעֲצוּמָה וְכוּ', כְּמִי שֶׁמְתַפָּאֵר וּמְתַגְּרָה עִם־

מקורות והערות

פ. רבינו הגיע לאומן ביום ה' באייר תק"ע, חמישה חדשים לפני הסתלקותו (ימי מוהר"ג'ת סימן נ'). צ. בחיי מוהר"ן סוף סימן רמ"ג. ק. "עברתי רבות וצמתי הרבה מאד", וכן הוסיף להלן בסימן קנ"ח: "...כי אתה סבור שבפעם אחת באין לכל המעלות? ! כי לא כן הוא רק צריכין להתניגע ולטרוח בעבודתו מאד". ר. בבא בתרא דף כ"א עמוד א'. וכתב רבינו יונה בפירושו למסכת אבות (פרק ד' משנה כ"א): "ויש דרך טובה בקנאה ואין אחרת טובה ממנה מה שאמרו חז"ל: קנאת סופרים תרבה חכמה כי על ידי שרואה חבריו קדושים וחכמים גם הוא חפץ להיות כמותם ומפני הקנאה מרבה על חכמתו וטורח ומוסיף לעשות טובה וללכת בדרך ישרה".

שיחות קסו - קסז הר"ן קעג

חברו בגדולות פדי שיתקנא בו חברו. וזה האיש אמר לו: מי יוכל לבוא לזה, לזכות למדרגתכם, כי יש לכם נשמה גבהה מאד בודאי. והקפיד רבנו זכרונו לברכה מאד על-זה, ואמר: זהו החסרון שלכם, שנדמה לכם שעקר גדלת והשגת הצדיקים הגבהים הוא רק מצד הנשמה הגבהה שיש להם; כי באמת לא כן הדבר, רק פלא-אחד ואחד יוכל לזכות לבוא למדרגתי, להיות כמוני ממש, כי העקר תלוי רק ביגיעות ועבודות באמת. וכן שמעתי גם-כן פדברים האלה מפיו הקדוש כמה פעמים, שהעקר תלוי רק ביגיעות ועבודות וכו'.

קסו

שמעתי בשמו שאמר: העולם סוברים שמחמת שאני נכד הבעל-שם-טוב זכרונו לברכה, מחמת זה זכיתי למדרגתי; לא כן הוא, רק עם דבר אחד הצלחתי, ועל-ידי-זה זכיתי לעלות למה שזכיתי. ואמר בלשון אשכנז בזה הלשון: מיט איין זאך איז מיר גיראטיין.

קסז

לענין מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: "אנחה שוברת גופו של אדם", ספר שאצלו היה כף ממש; כי בימי נעוריו, בעת שיגע בעבודת ה', היה לפעמים עשה איזה אנחה, ואחר-כך היה מנסה עצמו אם יוכל

מקורות והערות

ש. וכן מובא בחיי מוהר"ן סימן תס"ח: "בודאי אי אפשר שיהיה פתאום נעשה צדיק גדול בלי יגיעות וטרחות ועבודות", ועיין עוד בלקוטי מוהר"ן סימנים כ"א, נ"א שלעתיד ישיג כל אחד לפי יגיעתו וטרחתו שיגע וטרח בזה העולם בשביל ה' יתברך. ת. בשבחי הר"ן סימן כ"ה: "ואמר שאפילו לא היה מורע האלקי הבעל שם טוב, וזכר צדיק וקדוש לברכה, רק אפילו אם היה ממשפחה היורדה שבישראל, היה זוכה גם כן למה שזוכה על ידי עוצם עבודתו ויגיעתו שיגע וטרח מאוד מאוד בעבודתו יתברך". א. כתובות דף ס"ב עמוד א': "אמר רב: אנחה שוברת חצי גופו של אדם שנאמר: (יהוקאל פרק כ"א פסוק י"א) "ואתה בן אדם האנח בשברון מתנים ובמרידות תאנח" (ופירש רש"י "מתנים" - באמצע הגוף) ורבי יוחנן אמר: אף כל גופו של אדם, שנאמר: (יהוקאל פרק כ"א פסוק י"ב) "והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת אל שמועה כי באה ונגמס כל לב ורפו כל ידים וכהתה כל רוח וכל ברכים תלכנה מים" (היינו כל הגוף).

קעד שיחות קסח - קסט הר"ן

להגביה ידיו, ולא היה יכול אז להגביה ידיו, כי גופו היה משתבר באמת ממש מחמת אנתוזי.

קסח

גם ספר מגדל הבושה שהיה לו, שהיה מתביש מהשם יתברך והיה מרגיש ממש הבושה על-פניו, והיה מרגיש כמו מי שמתביש מחברו מאד, כי היה מרגיש שמתחילין מראה פניו להשתנות לכמה גונין כדרך המתבישין ממש בלי שום שנוי; וכבר נתבאר מגדל הבושה והיראה שהיתה מנחת על-פניו תמיד, אשר לא נראה כזאת.

והרב הקדוש מורנו ורבינו רבי נחום זכרוננו לברכה מטשארנאבילי ראה אותו בימי נעוריו בקהלת מעדוועדיווקע, ונתבהל מעצם היראה שהיה על-פניו אז, ואמר שמה שנאמר: "למען תהיה יראתו על-פניכם לבלתי תחטאו" - זה רואין בחוש אצלו:

קסט

ועיניו היו מאירות כשמש וכירח ממש; בפרט בשבת-קדש היו עיניו מאירות מאד מאד, ופניו היו מאירות ומאדימות מאד בשבת-קדש. ומי שלא ראה עצם קדשתו ורשפי שלהבת דבקותו בשבת-קדש, וסדר הקדוש שלו בליל שבת עם סדר השלחן, והנגון שהיה מזמר "אתקינו סעודתא - אזמר בשבחין", ואיך שהיה מזמר שאר הזמירות: "כל-מקדש" ו"מנוחה ושמחה", ו"אשת חיל" ו"מעין עולם-הבא", ומי שלא ראה זאת - לא ראה טוב מעולם, וכל מי שעמד אז באותו מעמד

מקורות והערות

ב. עיין עוד בהרחבה בביאור ענין האנחה בליקוטי מוהר"ן סימן ח' אות א' ובתורה ק"ט ובחיי מוהר"ן סימן ל"ו.
ג. עיין בנספח אות יג. ד. שמות פרק כ' פסוק ט"ז "ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו".

שיחות קע - קעא הר"ן קעה

הִיָּה מְעִיד שְׁלֹא יִהְיֶה נִרְאָה כְּזֹאת עַד שְׁיָבֹא מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ. וְאֵלּוּ כָּל הַיָּמִים דְּיִו וְכוּ' - אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר אֶפְסֵי קִצָּה וְעֶצֶם הַיָּפִי וְהַקְדָּשָׁה הַנּוֹרְאָה וְהַיִּרְאָה הָעֲצוּמָה וְעַרִיבֶת נְעִימַת דְּבִקּוֹת הַנִּפְלָא שְׁהִיָּה אֶז בְּעֲנֵנָה בְּאַמְתָּ, אֲשֶׁר לֹא נִרְאָה כְּזֹאת בְּעוֹלָם; וְכֹל זֶה לְפִי תְּפִיסַת דְּעֵתָנוּ, מְלַבֵּד סִתְרֵי נִסְתָּרוֹת שְׁהִיָּה לוֹ בְּזֵה.

קִדְּם הַקְדוּשָׁה הִיָּה נוֹטֵל הַכּוֹס בְּיָדוֹ, וְהִיָּה עוֹמֵד זְמַן רַב עִם הַכּוֹס בְּיָדוֹ לְפָנָי הַשְּׁלֵחָן בְּשִׁתְּיָקָה, וְלֹא הָיָה שׁוֹמֵעִין מִמֶּנּוּ כִּי אִם קִצָּת קוֹל הַשְּׁתוֹקְקוֹת; וְעֵלָה אֶז לְמָקוֹם שְׁעֵלָה. אַחֲר־כֵּן, אַחֲר־שְׁעֵלָה הַרְבֵּה מְאֹד, אַחֲר־כֵּן פִּתַּח פִּיּו בְּנְעִימוֹת נִפְלָא: יוֹם הַשְּׁשִׁי כו' (וְאָמַר שְׁבִתְבָה רֵאשׁוֹנָה וְכוּ', עֵינִי לְקַמֵּן).¹

קע

פְּעַם אַחַת שְׁאַלְתִּי אוֹתוֹ: מֵדוּעַ כְּמָה יִרְאִים הַתִּיגְעוּ בְּעַבּוּדַת ה' הַרְבֵּה מְאֹד (שְׁקוֹרִין הָאֲרִיּוֹן) - וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן לֹא הִגִּיעוּ לְמִדְרַגַּת הַצְּדִיקִים הַגְּדוֹלִים. הַשִּׁיב בְּפִשְׁטוֹת: מִסְתַּמָּא לֹא הַתִּיגְעוּ כָּל-כֵּן, וְאָמַר בְּזֵה הַלְשׁוֹן: מִן הַסֵּתֶם הָאֵפֶן זַיִיא נִיט גִּיהָאֲרִיּוּעֻט; כִּי הַכָּל שְׁעָקָר הוּא הַיִּגְיָעָה, וְהַכָּל לְפִי רַב הַמַּעֲשָׂה.²

קעא

שְׁמַעְתִּי מִרְבִּי יוֹדֵל זֵכֶר צְדִיק לְבִרְכָה, שְׁאָמַר שְׁשִׁמַּע מִרְבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה שְׁהַתְּפָאֵר שְׁהוּא חֲדוּשׁ גְּדוֹל בְּעֲנִין שְׁבִירַת תְּאוּוֹת; שְׁאִישׁ

מקורות והערות

ה. והו פתגם ידוע המכבא את גדולת הנושא המדובר בו, שמרוב גדולתו וחשיבותו - בלתי אפשרי לבארו בכתב. וכן מצינו באבות דרבי נתן (פרק כ"ה משנה ד') שאמר רבי אליעזר: "שאם יהיו כל הימים דיו וכל קנים קולמוסים וכל בני אדם לבלדין אינן יכולין לכתוב כל מה שקריתי ושניתי ומה ששמשתי להכמים בשיבה" וכו'. ו. סימן ר"י: "...וסיפר שקודם הקידוש כשרוצה להתחיל תיבה הראשונה של הקידוש, נדמה לו שתצא נפשו ממש" וכו'. ז. כנראה שהם לא התיגעו. ח. מסכת אבות פרק ג' משנה ט"ו: "הכל צפוי והרשות נתונה ובטוב העולם נדון והכל לפי רוב המעשה" פירש רבינו עובדיה מברטנורא: "והכל לפי רוב המעשה - לפי מה שאדם כופל ומתמיד בעשיית הטוב כך שכרו מרובה".

קעו שיחות קעב הר"ן

רַךְ-בְּשָׁנִים כְּמוֹתוֹ יִשְׁבֵּר לְגַמְרֵי כָּל-כֶּף כָּל הַתְּאוּוֹת - זֶה הַדְּבָר לֹא נִמְצָא כָּלֵל. פִּי נִמְצְאִים כַּמָּה צְדִיקִים שִׁיבְּאוּ מִן הַתְּאוּוֹת, אָבֵל לֹא יֵצְאוּ לְגַמְרֵי עַד-עַת זְקֻנָתָם, וְתַפְס לְדַגְמָא כַּמָּה צְדִיקִים גְּדוֹלִים, וְאָמַר שִׁיּוּדַע שְׁלֹא יֵצְאוּ מִן הַתְּאוּוֹת עַד אֲשֶׁר בָּאוּ בְּשָׁנִים; אָבֵל אִישׁ רַךְ-בְּשָׁנִים כְּמוֹנֵי בִימֵי הַנְּעוּרִים וְהַיְלָדוֹת מִמֶּשׁ יִשְׁבֵּר כָּל הַתְּאוּוֹת כָּל-כֶּף כְּמוֹנֵי - זֶה אֵין נִמְצָא כָּלֵל. וְעַיִן לְעֵילִם שְׂבִימֵי יְלָדוֹתוֹ מִמֶּשׁ, קָדָם שְׁהִיָּה בֵּין עֲשָׂרִים שָׁנָה, כְּבָר שְׂבֵר וּבִטֵּל לְגַמְרֵי כָּל הַתְּאוּוֹת בְּתַכְלִית הַבְּטוּל.

וְהַתְּחִיל לְסַפֵּר אָז אֵיךְ הוּא רְחוּק מִכָּל הַתְּאוּוֹת, וְאָמַר שְׁלֹא כָּל נִמְצָא אֲצִלוֹ לְגַמְרֵי, וּכְשֶׁבָא לוֹ עַת הָאֲכִילָה קָשָׁה וְכָבֵד עָלָיו מְאֹד, וּכְשֶׁנִּזְכָּר מֵהַ שְׁנַעֲשֵׂה מִן הָאֲכִילָה נִמְצָא עָלָיו מְאֹד מְאֹד לְאָכֵל, וְהוּא מְכָרַח בְּעַת הָאֲכִילָה לְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ; וְעַל-כֵּן הוּא מְדַבֵּר לְפַעְמִים בְּשַׁעַת אֲכִילָה, כְּדִי שְׂיִוְכַל בְּהַסְחַח-הַדַּעַת לְחַטֵּף אִיזָה מְעַט אֲכִילָה לְתוֹךְ גּוּפוֹ בְּשֶׁבִיל קִיוּם הַגּוּף, פִּי קָשָׁה וְנִמְצָא מְאֹד עָלָיו הָאֲכִילָה. וּבְעַנְיַן תְּאוּוֹת מְשֻׁגָּל - בְּזֶה אֲנִי חַדוּשׁ נִפְלָא; וְכָבֵר מְבָאָר מְזֵה בְּמָקוֹם אַחֲרָי.

קעב

שְׂמַעְתִּי בְּשִׁמוֹ שֶׁפַּעַם אַחַת נָתַן הַטְּלִית הַיֵּשֶׁן שְׁלוֹ בְּמַתְנָה לְאַחַד מִחֲשׁוּבָיו; עָנָה וְאָמַר רַבְּנֵנוּ זְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה לְהָאִישׁ הַזֶּה שֶׁנָּתַן לוֹ הַטְּלִית שְׁלוֹ: הַזֶּה מְאֹד לְכַבֵּד הַטְּלִית הַזֶּה, פִּי כְּמוֹ מִסְפָּר שְׁעָרוֹתֵי שֵׁשׁ בְּהַטְּלִית - כָּל-כֶּף דְּמַעוֹת שְׂפָכְתִּי עַד שִׁדְעָתִי מֵהוּ טְלִית.

מקורות והערות

מ. שבחי הר"ן סימן ט"ז ובסדר נסיעתו לארץ ישראל סימן ל"ג. חיי מוהר"ן סימן רל"ד. י. שבחי הר"ן סימן כ"א: "...וכפי הנראה מדבריו היה שאחר כך היה לו כח לאכול בקדושה בלי תאוה כלל אפילו אם היה אוכל הרבה" וכו'. ב. שבחי הר"ן סימנים ט"ז, י"ז, י"ח, חיי מוהר"ן סימן רל"ד. ל. הוא תלמידו, הצדיק רבי יודל מראשיב (שיח שרפי קודש). מ. בצמר של בד הטלית.

גדלות נוראות השגתו

קעגן

שמעתי מאנשי שלומנו שאמר לרבי שמעון בעת שבא מעבר לגרעניץ^ס; שנתרחק לשם איזה שנים ולא ראה את רבנו זכרוננו לברכה ערך שלש שנים ויותר, מחמת המעשה שהיה במעדוועדיווקע שהקפיד עליו רבנו זכרוננו לברכה וכו', ואיני בקי במעשה הזאת היטב, ומחמת זה אמר רבנו זכרוננו לברכה פעם אחת: אני רוצה לשלחך (שקורין פאר שיקען) מעבר לנהר דאן; וסבב השם יתברך סבות שבסמוך מאד נתגלגל הדבר שנסע רבי שמעון לשם, לסביבות נהר דאן הנ"ל, שהוא רחוק בערך מאה פרסאות ויותר ממעדוועדיווקע, כי שם עקר מדינת רוסיא פידוע, ויהודים אינם נמצאים שם כי אם אחד מאלף, ובפרט לפני כמה שנים, ונסע רבי שמעון לשם לפי שעה, והשם יתברך סבב שנתקיים דברי רבנו זכרוננו לברכה והכרח רבי שמעון להתעכב כמה שנים. ומה שעבר על רבי שמעון באותן השנים - יקצרו המון יריעות, כי היה דר בין הגוים כמה שנים וכו'; והיה לרבי שמעון שם כמה נסיונות. ובתוף-כף באותן השנים שהיה רבי שמעון שם, בתוף-כף יצא רבנו זכרוננו לברכה מזלאטיפאלי וקבע דירתו פה ברסלב, וישב פאן לערך שתיים או שלש שנים, ואחר-כך בא רבי שמעון לכאן. ואמר לו רבנו זכרוננו לברכה: דע, שכמו שהיה חלוק אצלי מיום לדתי עד היום שיצאת ממני - כמו כן יש חלוק עכשו בין היום שיצאת ממני לבין היום הזה; כלומר כל-כך עלה ממדרגה למדרגה, ומשם להלן יותר גבה מעל גבה

מקורות והערות

נ. רבי שמעון בן רבי בער, תלמידו הראשון, שהכירו עוד מימי ילדותו (חיי מוהר"ן סימן ק"ה). ס. גרעניץ - גבול.
ע. אזור זה היה תחום סגור בפני היהודים וגם לאחר שנפתח האזור מעטים היהודים שהתגוררו שם, ובשנת תקס"ד גרשו משם ואז חזר ר' שמעון מגלותו.

קעח שיחות קעד הר"ן

למעלה, עד שנעתק באלו השנים מדרגות רבות כל-כף, עד שיש חלוק אצלו בין אותו הזמן לבין עכשו - כמו החלוק שהיה בין יום לדתו לאותו הזמן.

ומי שיש לו מח בקדקדו יוכל להבין מעט מגדלת רבנו זכרוננו לברכה מענין זה, כי בעת שיצא רבי שמעון ממנו כבר היה רבנו זכרוננו לברכה בארץ-ישראל, וכל מה שעבר על רבנו זכרוננו לברכה קדם זה, וכל-הגדולות והנוראות והנפלאות פלאי פלאות, שזכה להשיג השגות עצומות ונוראות שלא נשמעו ולא נראו בעולם קדם שהיה בארץ-ישראל וכו', ואחר-כך כל-הצרות וההרפתקאות וכו' שעבר עליו קדם שהיה בארץ-ישראל, עד שזכה לבוא לשם ולחזר משם בשלום וכו', והשיג שם מה שהשיג וכו', ואמר שכל מה שידע קדם ארץ-ישראל הוא כלא ממש, והיה מתבייש מאד מאד עם דרכי תורתו והשגתו שידע קדם ארץ-ישראל וכו', ואחר-כך הלך מעלה מעלה בכל-יום ובכל-שעה וכו', ובעת שנסע רבי שמעון ממנו כבר היה איזה שנים אחר ביאתו מארץ-ישראל, ראה והבין והבט באיזה מעלה ומדרגה עמד אז; ואחר כל-אלה, כשנתרחק רבי שמעון ממנו שלש שנים או יותר קצת - אמר שיש חלוק בין השגתו בעת שיצא ממנו ובין עכשו כמו החלוק שיש בין יום לדתו ליום שיצא רבי שמעון ממנו.

קעד

שמעתי מרבי שמעון הנ"ל, שאמר לו רבנו זכרוננו לברכה פה ברסלב סוף ימיו: כמו שאתה ראה אותי, כל מה שייגעתי וטרחתי ופעלתי על-ידי עבודתי מעודי עד היום הזה - עתה אני יכול לפעל כל-זה ביום אחד; ואחר-כך בזמן אחר אמר לו שעתה יכול לפעל כל-זה בשעה אחת, ואחר-כך אמר שעתה יכול לפעל כל-זה ברגע אחת.

והבן היטב עד היכן הדברים מגיעים, כי בעת שאמר זאת לרבי שמעון כבר השיג מה שהשיג, וכבר אמר עד אותה העת כמה פעמים שכל

שיחות קעה הר"ן קעט

העבודה והשגה שמקדם אינה נחשבת לכולם נגד מה שהשיג עכשו, אף-על-פי שגם מקדם היתה השגתו עצומה ונשגבה מאד מאד, וכן היה כמה וכמה פעמים עד אותה העת, כי גם קדם ארץ-ישראל היתה השגתו גבהה מאד מאד בלי שעור, ואחר-כך כשבא מארץ-ישראל היתה בעיניו כל ההשגה של קדם ארץ-ישראל נחשבת כלא ממש, והיה מתבייש ממנה, וגם אחר-כך עלה בכל-פעם למעלה למעלה בלי שעור וערך, מה שאין הפה יכול לדבר והלב לחשב וכו' וכו' כמוכך מעט בספורים שמכבר; ואחר-כך אמר כנ"ל. ראה והבט והבן בספורים שמכבר, ואז תבין מעט מעצם גדלת דברים האלה.

גם שמעתי בשמו שאמר: כשזוכין לדעת שלם, אזי יכולין לעשות ולעבד השם יתברך ברבע שעה - מה שאדם אחר צריך לעבד ולהתיגע על-זה שבעים שנה.

קעה

קדם ארץ-ישראל אמר: איני יודע איך הצדיקים עשים פדיון, כי צריכים לידע כל העשרים וארבעה בתי-דינים; כי כשמביאים הפדיון צריך לידע באיזה בית-דין דנים אותו, כי אולי הוא עשה פדיון והמתקה השיף לבית-דין זה - ובאמת הוא נדון בבית-דין אחר, ועל-כן צריך לידע באיזה בית-דין הוא נדון, ולידע הפדיון וההמתקה של אותו הבית-דין.

אני יודע כל העשרים וארבעה בתי-דינים, ואני יכול לעשות אפילו אציעי מבית-דין לבית-דין עד כל העשרים וארבעה בתי-דינים, דהינו שאני יכול לומר שאינו נראה לי המשפט של בית-דין זה ואני

מקורות והערות

פ. ראה ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן ס"א. צ. פדיון הוא הכסף שנותנים החסידים לרבי כשמגיעים אליו כדי שיתפלל עבורם וימתיק הדינים שנמתחו עליהם (שיחפכו כל הגזרות הרעות לטובה). ק. כ"ד בתי דינים הם כנגד ספרי תורה נביאים וכתובים, כמו שכתוב בזהר דברים (פרישת האוינו דף רצ"ג עמוד ב') באדרא זוטא. ר. לערער ולהעביר הדין.

קפ שיחות קעו - קעו הר"ן

רוצה לדון בבית-דין אחר, וכן מבית-דין לבית-דין, עד כלם; ומסתמא מועיל בודאי, כי על-פל-פנים בין כף ובין כף נמשך ונדחה המשפט, וכשנמשך - כבר קל יותר הדבר, כי בתוך-כף עשה אותו האדם איזה מצוה וכיוצא. ואפלו אם אינו מועיל - אני יכול לעשות אנדענסעניא", דהינו לשלוח הדבר להקיסר בעצמו; וזהו מלאכה גדולה וחקמה גדולה, זה אינו יודע שום אחד בדור וגם לא ידע עדין מזה שום אדם, כי הוא מלאכה גדולה להכניס כל-הבקשה בתוך איזה תבות במספר וגם לתן הכבוד להקיסר פראוי, כי בודאי אי אפשר לשלוח הרבה דברים להקיסר. וזהו מה שאתם ראים שלפעמים אני כתב איזה דבר ושורף, אני שולח הדבר על-ידי העשן"; ורבי שמעון בן-יוחאי רמז קצת מזה בזהר וכו'.

גם אמר: איני יודע איך יכולים לעשות פדיון; כי אי אפשר לעשות פדיון כי אם כשיודעין איך היה נהג הפהן-גדול עם השעיר המשתלח", ואיך היה נהג הפהן-גדול כשהיה נכנס לפני ולפנים.

קעו

לקם ארץ-ישראל אמר: איני יכול לישון, מחמת שקדם השנה באים ועומדים לפני כל הששים רבוא אותיות של התורה.

קעו

חזק את-אחד להיות בשמחה, ואמר לו שראוי לו לשמח בהשם יתברך; ואף-על-פי שאין אתם יודעים מגדלת השם יתברך - ראוי לכם

מקורות והערות

ש. בקשת חנינה מהמלך בעצמו. ת. חיי מוהר"ן סימן רמ"ב. א. ראה מעין זה בספר המידות, המתקת דין חלק ראשון אות צ"ד: "המתקת הדינים הוא על ידי הגורל כמו לעזאזל" וכתב שם מוהר"ג ת"ת "...שיקח שני מטבעות ויפיל עליהם גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, והמטבע שעלה עליה הגורל לה' יתן אותה לצדקה, והשניה שעלה עליה הגורל לעזאזל ישליך אותה לאיבוד ועל ידי זה נמתק הדינים". ב. ראה לעיל בסימן צ"א: "...וכל אחד מישראל יש לו אות בתורה כי ששים רבוא אותיות התורה כנגד ששים רבוא נשמות ישראל", וכן בסימן צ': "דע שכל אדם קודם השינה הוא רואה כל הנשמות של המתים של קרובים שלו או אותן שהם משרשו".

שיחות קעה - קעט הר"ן קפא

לְסַמֵּךְ עָלַי, כִּי אֲנִי יוֹדֵעַ מַגְדִּילְתוֹ יִתְבַּרֵךְ; וְהַזְכִּיר אֶז הַפְּסוּקִי: "כִּי אֲנִי יוֹדֵעְתִי כִּי-גָדוֹל ה' וְכוּ'. גַּם רָאוּי לָכֶם לְשַׁמַּח בִּי, מֵה שְׂזַכִּיתֶם שְׂיִהְיֶה לָכֶם רִבִּי בְּזֶה. גַּם חִזַּק אוֹתוֹ שְׂיִשְׁמַח אֶת-עַצְמוֹ אֶפְלוּ בְּעַסְקֵי חַל, וְאָמַר לוֹ: בְּיָדַי כֵּן הוּא, שְׂבִתְחַלֶּה צְרִיכִין לְשַׁמַּח עַצְמוֹ בְּמִלֵּי דְעִלְמָא בְּכָל מַה שְׂיִכּוּלִין, וְאַחַר-כֵּן בְּאִין לְשַׁמְחָה אֲמַתִּית.

קעה

פַּעַם אַחַת עֲמַדְתִּי לְפָנָיו לְעַת עָרַב סְמוּךְ לְתַפְלַת הַמִּנְחָה, וְהָיָה מְסַתְּפֵל בְּחִלּוֹן בְּדֶרֶךְ הַשְׂתוֹקְקוֹת נִמְרָץ וְכִלְיוֹן עֵינָיִם, וְדַבֵּר עָמִי מֵעֵינֵי הַיּוֹם שְׂחוּלְף וְעֵבֵר מִהֲרָה. עָנָה וְאָמַר: מַה שְׂיִשַׁח לִי לַעֲשׂוֹת בְּזֶה הָעוֹלָם (וְאָמַר זֹאת בְּדֶרֶךְ הַפְּלָגָה, כְּלוּמַר שְׂיִשַׁח לוֹ הַרְּבֵה מְאֹד לַעֲשׂוֹת בְּזֶה הָעוֹלָם שְׂאִי אֶפְשֵׁר לְשַׁעַר, וְהִנֵּה הַיּוֹם חוּלְף וְעֵבֵר מִהֲרָה; וְאָמַר בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְנֶז בְּזֶה הַלְּשׁוֹן: וְאִס אֵיף הָאֵב צו טָאן אִין דְּעַם עוֹלָם.

קעט

קִדְם הַסְתַּלְקוֹתוֹ אָמַר שְׂכַבֵּר הוּא עוֹמֵד עַכְשָׁו עַל-מִדְרָגָה כְּזוֹ, שְׂאִי אֶפְשֵׁר לְהַשִּׁיג יוֹתֵר בְּשׁוּם אֶפֶן כָּל-זְמַן שְׂמִלְבָּשִׁין בְּהַגּוּף; וְאָמַר שְׂמַתְגַּעְגַּע מְאֹד לְהַפְּשִׁיט גּוּפוֹ, כִּי אִי אֶפְשֵׁר לוֹ לְעַמֵּד עַל-מִדְרָגָה אַחַת בְּשׁוּם אֶפֶן. כִּי כָל-יְמֵי חַיָּו מֵעוֹלָם לֹא עָמַד עַל-מִדְרָגָה אַחַת, אֶפְלוּ כְּשֶׁהִגִּיעַ לְאִיזָה מִדְרָגָה עֲלִיוֹנָה שְׂיִהְיֶה, אֶפְלוּ לְתַכְלִית הַמַּעֲלָה, אַף-עַל-פִּי-כֵן הָיָה מַחְפֵּשׁ יוֹתֵר, עַד שֶׁהִגִּיעַ לְמִדְרָגָה גְּבוּהָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְכֵן הָיָה תְּמִיד כָּל יְמֵי חַיָּו כְּמַבְאָר בְּמָקוֹם אַחֵר; וְלְבַסּוֹף הִגִּיעַ לְמִדְרָגָה גְּבוּהָה

מקורות והערות

ג. תהלים פרק קל"ה פסוק ה', וראה לעיל שיחה א'. ד. מה שיש לי עוד לעשות בזה העולם. ה. עיין ב'אור המאיר' (פרשת נשא) שביאר זאת על מאמר חז"ל "כל ימי גדלותי בין החכמים", 'שגדל כל ימיו ולא עמד על מדריגה אחת, כי אם כל יום הלך והוסיף בעבודתו'. וכן ב'פרי צדיק' (קדושת שבת מאמר ז') שביאר על הפסוק "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה" (זכריה פרק ג' פסוק ז'), 'דהמלאכים עומדים על מדריגה אחת כל אחד כמו שנברא, ואין יכול להשיג יותר מהניתן לו ביצירתו. אבל האדם גם בהיות נשמתו בשמי מרום בין העומדים, הוא מהלך מחיל אל חיל ובכל שעה משיג יותר.

קפב שיחות קפ הר"ן

כְּזוֹ שְׂאֵי אֶפְשָׁר בְּתוֹךְ הַגּוֹף לְהַשִּׁיג יוֹתֵר בְּשׂוּם אֶפֶן, וְעַל-כֵּן הָיָה מְכָרַח לְהַסְתַּלֵּק. וְאָמַר בְּזֶה הַלְשׁוֹן: אֵיךְ וְוַאֲלֵט שׁוֹיִן גִּיגְעָרִיִן דָּאִס הָעַמְדִיל אוֹיִס גִּיטָאָן, וְוַאֲרִיִן אֵיךְ קָאָן אוֹיִף אֵיִיִן מְדַרְגָּה נִיט שְׂטִיִיִן.

קפ

פַּעַם אַחַת אָמַר לִי רַבְּנֵנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה שְׁהִיּוּם נִרְאָה לּוֹ מִלְאָךְ חֲדָשׁ, וְיִודַע שְׂמוֹ, וְיֵשׁ תַּחְתָּיו מְמֻנִים, וְיֵשׁ לָהֶם שׁוֹפְרוֹת בִּידָם, וְהֵם תּוֹקְעִין תְּקִיעָה וְאַחֲר־כֵּךְ תְּרוּעָה וְאַחֲר־כֵּךְ חוֹזְרִים וְתוֹקְעִים תְּקִיעָה, וְהֵם כָּלֵם חוֹפְרִים וּמְבַקְשִׁים אַחַר אַבְדּוֹת, כִּי יֵשׁ דְּבָרִים אַבְדּוֹת הַרְבֵּה; וְזֶה בְּחִינַת: "תְּאֵאוֹת ר'שָׁעִים ת'אבְדוּ" - רָאשֵׁי-תַבּוֹת 'תְּר'ת'"; "יִחְפְּרוּ וְיֵאבְדוּ"^א.

וְלַפְעָמִים הַצְדִּיק בְּעֶצְמוֹ שְׂמַחֲפֵשׂ אַחַר אַבְדּוֹת, הוּא בְּעֶצְמוֹ אֵבֶד לַפְעָמִים; וְזֶה בְּחִינַת: "יֵשׁ צְדִיק אֵבֶד בְּצַדִּיקוֹ". וְאֵזִי הַצְדִּיק עֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל-אוֹתוֹ הַחֲטָא שְׁעַל-יָדוֹ בְּאֵין אַבְדּוֹת; וּבְנֹדָאֵי אֵיִן לְהַצְדִּיק אוֹתוֹ הַחֲטָא מִמֶּשׁ, רַק אֵיזָה פְּגָם דֵּק מִן-הַדֵּק מְאוֹתוֹ הַחֲטָא. וְאֵזִי, כְּשֶׁעֹשֶׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה עַל-אוֹתוֹ הַפְּגָם הַדֵּק שְׁיֵשׁ לּוֹ מְאוֹתוֹ הַחֲטָא, אֵזִי אַחֲר־כֵּךְ חוֹזֵר וּמוֹצֵא אַבְדּוֹת נִרְאָאוֹת; וּכְשֶׁמוֹצֵא נַעֲשֶׂה שְׂמַחָה וְרַעַשׂ גָּדוֹל.

וְאָמַר אֵז שְׂקָשָׁה מְאֹד מְאֹד לְהִיּוֹת מְקַבֵּל^ב; וּכְפִי הַנִּרְאָה הוּא שְׂמַקְבֵּל מִזִּיק וּפּוֹגֵם בְּעֵנֵין הָאֲבְדּוֹת, שְׁעַל-יָדֵי זֶה בְּאֵין אַבְדּוֹת, כֵּךְ נִרְאָה לִי מְדַבְּרִיו, וְהַדְּבָרִים סְתוּמִים וְנִפְלְאִים וְנִרְאִים מְאֹד. וְעֵיִן מְזָה בְּסִפְר לְקוּטֵי תְּנִינָא בְּסִימָן פ"ז - פ"ח מְעַנִּין הַפְּנוּנוֹת-אֵלוֹל שְׂמַסְגָּל לְפָגָם

מקורות והערות

א. "כבר רציתי לפשוט כותנתי מפני שאיני יכול לעמוד על מדרגה אחת". ז. תהלים פרק ק"ב פסוק י'. ח. וזהו הסימן של תקיעות השופר: 'תקיעה תרועה תקיעה'. ט. תהלים פרק פ"ג פסוק י"ח. פירוש הפשוט של הפסוק הוא, שהרשעים יתבישו ויאבדו מהעולם, אך כאן מתפרשים המילים מלשון 'חפירה' בכרי למצוא 'אבדות'. י. מגילת קהלת פרק ז' פסוק ט"ו. ב. שתלוי בפרנסתו באחרים.

שיחות קפא - קפב הר"ן קפג

הברית ומענין הפרות שלא נתבשלו, כי הכל אחד עם הנ"ל, פן שמעתי בפרוש מפיו הקדוש; ואין אתנו יודע עד-מה.

קפא

שמעתי בשמו שאמר בזה הלשון: אני יודע חכמות, שאם הייתי מתחיל לגלות מעט מהחכמות שאני יודע - היו יכולים לחיות על-ידי התענוג של השגת החכמות האלו לבד, בלי שום אכילה ושתייה, והיה כל העולם בטלים בכלות הנפש לשמע חכמתי, והיו בני-אדם יוצאים מחיותם מעצם הפלגת מתיקת נעימת עריבת החכמות שהייתי מגלה. אך אני יכול לגלותם לבני-אדם, כי תמיד פשאני מתחיל לדבר עם-אחד - אני חפץ לשמע ולקבל ממנו דברים עליונים; ומחמת זה הוא אינו יכול לגלות חכמתו הגדולה והמפלגת מאד. ועוד ספר בענין זה הרבה, בענין עצם חכמתו, אך לא זכיתי לשמע זאת מפיו הקדוש בעצמו, כי אם מפני אחרים (ועין לעיל בסוף ספורי-מעשיות, מבאר שם מה שמעתי בעצמי, שאמר שיש חכמות בזה העולם שיכולין לחיות בהם בלי שום אכילה ושתייה, עין שם) ^ב.

קפב

פעם אחת ענה ואמר: עלי אין חולקים כלל, רק הם חולקים על-מי שעשה פן, כמו שבודים החולקים עליו; ועל-איש כזה - בודאי ראוי לחלק. פלומר כי החולקים בודים עליו כזבים ושקרים אשר לא עלו על-לבו, שעשה פן וכף, מה שהכל שקר וכזב, ועל-איש כזה שעשה

מקורות והערות

ל. שלא נתבשלו - שלא הבשילו כל צרכם והם עדיין בוסר "צריך להזהר מאד שלא לאכול פרי שלא נתבשלה כל צרכה וכמו שאסור לקוין (לקצוין) אילן בלא זמנו... כי יוכל לאבד נפשו על ידי זה וכו' ועם כל זה אם מוכר הברכה של הפרי בכוונה וביראת שמים אוי יוכל להנצל מזה, וגם אם הוא חזק ביותר בעבודת ה' יוכל גם להוציא עוד חיות מהפרי ולמצוא שם אבירות" וכו'. מ. בסוף ספר סיפורי מעשיות, שיחה ב'. וראה בחיי מוהר"ן סימן רל"ח.

קפד שיחות קפג - קפד הר"ן

כָּף, כְּמוֹ שְׂאֲמָרִים הֵם - בְּוֹדָאֵי רְאוּי לְחֵלֶק; נִמְצָא שְׁעָלְיוֹ אֵינָם חוֹלְקִים כָּלֵל, כִּי אִם הָיוּ יוֹדְעִין גְּדוֹל צְדָקָתוֹ וְקִדְשָׁתוֹ וּמַעֲלָתוֹ וְכוּ' בְּוֹדָאֵי לֹא הָיוּ חוֹלְקִים עָלָיו, רַק אֲדַרְבָּא, הָיוּ רְצִים אַחֲרָיו בְּהַתְּלֵהְבוֹת נִפְלָא כְּרָאוּי, רַק הֵם חוֹלְקִים עַל־מִי שֶׁעָשָׂה מַעֲשִׂים כְּאֵלֶּה כְּמוֹ שֶׁהֵם אֲמָרִים, וְעַל־אִישׁ כְּזֶה בְּוֹדָאֵי רְאוּי לְחֵלֶק.

וְאָמַר שֶׁהֵם חֲתוּכֵי וְצִירוֹ לְעַצְמָם אָדָם - וְחוֹלְקִים עָלָיו: זֵיִיא הָאֲבִין זִיךְ אוֹיִם גִּישְׁנִיצְט אַ מְעַנְט־שׁ - אֵין קְרִיגֵן אוֹיף אִיהֶם^פ (הֵינּוּ כְּנ"ל, שְׂאֵינָם חוֹלְקִים עָלָיו, רַק עַל־זֶה הָאִישׁ שֶׁצִּירוֹ לְעַצְמָן בְּשֶׁקֶר שֶׁעָשָׂה כָּף וְכוּ' וְכנ"ל).

קפג

פַּעַם אַחַת בָּא מִן־הַחוּץ וְחָשׁ בְּמַעְיוֹ, וְאָמַר שֶׁהִרְגִישׁ בְּזֶה שֶׁיְּבוֹא לוֹ מַעוֹת; וְהִרְמַז: "וְצֹאצְאֵי מַעֲיָד כְּמַעֲתִיו". וְכֵן הָיָה, שֶׁבָּא מַעוֹת עַל הַבֵּי־דָאָר^פ.

קפד

שְׂמַעְתִּי בְּשִׁמוֹ שֶׁאָמַר שֶׁתְּכַף כְּשֶׁאֲחִיד בָּא אֵלָיו, וְהוּא נִתֵּן לוֹ שְׁלוֹם וּפּוֹשֵׁט יָדוֹ לְיָדוֹ (כְּמִנְהַג הָעוֹלָם בְּשַׁעַת נְתִינַת שְׁלוֹם) - אִז תְּכַף הוּא יוֹדֵעַ אֶת־כָּל־מָה שֶׁעָבַר אוֹתוֹ הָאִישׁ. וְאָמַר רְמַז עַל־זֶה: "יָד לְיָד לֹא־יִנְקָה עַ", שֶׁתְּכַף כְּשֶׁפּוֹשֵׁט "יָד לְיָד", דֵּהֵינּוּ נְתִינַת שְׁלוֹם - שׁוֹב "לֹא־יִנְקָה עַ", כִּי תְּכַף נִתְּגַלֶּה לוֹ הַכֹּל.

גַּם כְּבָר שְׂמַעְתִּי קִצַּת מְזָה; וְעָשָׂה זֹאת כְּלֹאֲחֵר יָד, וְהָיָה נִחָשׁב אֲצִלוֹ לְדָבָר פְּשוֹט וְקָל, מַה שִׁיּוֹדֵעַ אֶת־כָּל־אֲחִיד וְאֲחִיד כְּפִי מַה שֶׁהוּא מִתְּחִלָּה

מקורות והערות

ג. כלומר יצרו בדמיונם איזו צורה של אדם. ס. הם יצרו לעצמם צורת אדם, ועליו הם חולקים. ע. ישעיהו פרק מ"ח פסוק ו"מ. הפירוש הפשוט של הפסוק על פי דברי רש"י הוא: ילדיך ירבו כמו המעיים של הים, שהם הדגים. פ. בית הדואר. צ. משלי פרק י"א פסוק כ"א. הפירוש הפשוט של הפסוק הוא: שברו יבוא מידו של הקב"ה לידו, אך עם זאת לא ינקה מהרע שעשה, ויענש עליו.

שיחות קפה הר"ן קפה

ועד-סוף, כל מה שעשה ועבר וכו'. ואמר שבלתי ידיעה בדרך השגחה יכולים גם-כן להבין ולידע - על-פי חכמה, כי יכולים להבין מדבריו של האיש; גם יש כמה סימנים, ואמר כי בהחטם יכולים להפיר הנאף, גם אמר שבהחגורה יכולין להפיר אמונתו, אם אמונתו שלמה, וכן יש שאר סימנים. וכמה אנשים שבאו לפניו והוא הגיד להם מה שעשו.

קפה

ואמר רבנו זכרוננו לברכה שהוא יודע כל שרשי נשמות ישראל. ומתחלה אמר שיודע אותם מתורה שבכתב, ועדין אינו יודע אותם מתורה שבעל-פה; אחר איזה זמן אמר שכבר זכה לידע את-שרשי הנשמות-ישראל גם מתורה שבעל-פה.

והיה יודע לתת תקונים לכל-אחד ואחד כפי שרש נשמתו. וכל-הדברים שצוה לא היה עניני סודות, לכון פגנות ויחודים, רק כל-ההנהגות שצוה למקרביו היו עניני עבודת²: לאחד צוה בתחלה להתענות איזה הפסקות, והזהיר על-מקרביו שלא יתענו מעצמן כלל, רק בימים שצוה עליהם³; ולפעמים צוה לאחד להתענות משבת לשבת. וצוה לכמה אנשים שיהיו נעורים לילה אחת בשבוע, ושלא יאכלו מעת-לעת אחד בשבוע דבר מן החי. לכמה אנשים צוה להתענות ערב ראש-חדש. וכן צוה על-רב אנשים שיזהרו לילף למקוה לטבל בימים שאין אמרים בהם תחנון⁴, וזה צוה לכמה אנשים. לכמה

מקורות והערות

ק. כלומר שניתן לדעת זאת לא רק בדרך השגחה עליונה, אלא אפילו ע"י חכמה ושכל. ר. על פי הפסוק בישעיהו (פרק י"א פסוק ה'): "והיה צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו", וכן ביארו זאת בוהר במדבר (פרשת בלק דף קצ"ח עמוד ב'). ש. מעשים - היינו מצוות ומעשים טובים. ת. מבואר בספר שער רוח הקודש להאר"י (דף ט"ו עמוד א'): "הפסקות - רצונו לומר תעניות רצופים של שני ימים ולילותיהם, שהם חשובים כמו שבעה ועשרים תעניות בלתי רצופים". א. חיי מוהר"ן סימן תצ"א: "בין כסה לעשור יצא רבנו ז"ל מהמקוה ואמר שנתגלה לו בעת הזאת מן השמים איך יתנהגו אנשי שלומנו בעניני תעניות כל ימי חייהם וכו' ואחר הימים טובים נכנסנו אליו כל אחד ואחד ביחוד ומסר לכל אחד ואחד פתק מתי יתענה" וכו', ועיין שם עוד בענין זה. ב. תחנון - תפילה לאחד שמונה עשרה שבה נופלין על פניהם בתחינה (דרך הכנעה לקב"ה) ובימי שמחה כמו חגים וימים טובים, אין אומרים תחנון.

קפו שיחות קפה הר"ן

אנשים צוה לומר ח"י פְּרָקִים מְשֻׁנִּיּוֹת בְּכָל-יּוֹם; וְכֵן כְּמָה וְכָמָה הַנְּהִיגוֹת שְׂצוּהָ בְּעֵינֵי הַלְמוּד, שְׁלֹזָה צוּהָ לְלַמֵּד זֹאת וְלִזְהָ צוּהָ לְלַמֵּד זֹאת.

וזאת היתה הנהגה הפללית שצוה והזהיר את-כלם, דהינו ללמד פוסקי בְּכָל-יּוֹם, אִפְלוּ בְיוֹם שְׂאִין לוֹ פְּנָאֵי - יִלְמַד עַל-כָּל-פְּנִימִים אֵיזָה סְעִיף שְׁלַחַן-עֲרוּף בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא; וְאָמַר שֶׁהוּא חַיּוֹב גְּדוּל עַל-כָּל-אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל.

גם זאת היתה הנהגה פללית שהזהיר את-כל-אחד ואחד, דהינו להתבודד בְּכָל-יּוֹם וְיוֹם, וּפְרָשׁ שִׁיחָתוֹ לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים לְזָכוֹת לְהִתְקַרֵּב לְעִבּוּדָתוֹ יִתְבָּרַךְ; וְשִׁיחָה זֹאת הָיָה בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכְנֹז שְׁמֵדְבָרִים בּוֹי וְכוּ', וְכַמְבָּאָר מִזֶּה בְּסִפְרֵי הַקְּדוּשִׁים, וְכָבֵר נְדָפְסִי.

וכיוצא בזה שאר עניני הנהגות שצוה על-כל-אחד ואחד בפרט, פי לְכָל-אֶחָד וְאֶחָד צוּהָ הַנְּהִיגוֹת אַחֲרוֹת; וְגַם בְּאֶדָם אֶחָד הָיָה שְׁנוֵי בְּעֵינֵי הַנְּהִיגוֹת, שְׁפִתְחֻלָּה צוּהָ עַל-אֶחָד לְנַהֵג הַנְּהִיגוֹת אֵלָיו, כְּגוֹן לֹמַר ח"י פְּרָקִים מְשֻׁנִּיּוֹת וְכוּצָא, וְאַחֲרֵי-כֵן בְּמִשְׁפָּחָה אֵיזָה זְמַן פְּטָרוֹ מִהַנְּהִיגָה זֹאת וְצוּהָ עָלָיו הַנְּהִיגוֹת אַחֲרוֹת, וְאַחֲרֵי-כֵן עוֹד בְּמִשְׁפָּחָה אֵיזָה זְמַן צוּהָ עָלָיו הַנְּהִיגוֹת אַחֲרוֹת, וְכֵן הַתְּנַהֵג עִם מְקַרְבָּיו תָּמִיד, לְאֶחָד צוּהָ לֹמַר פְּסוּק

מקורות והערות

ג. שמונה עשר. ד. הנהגה זו מאפשרת לסיים בכל חודש את כל ששה סדרי משנה. ה. לימוד הלכה. ו. כן כתב לעיל בסימן כ"ט: "ואמר שכל איש ישראלי מחוייב ללמוד בכל יום ויום פוסקים ולא יעבור... כי צריך ללמוד איזה דין ב'שלחן ערוך' בכל יום ויום כל ימי חייו", ומהר"ג אמר שדווקא סעיף כזה שהוא פסק הלכה (ראה ספר כוכבי אור - חלק אנשי מוהר"ן אות י"א). ז. הכוונה היתה שלשון הפניה אל ה' תהיה בלשון השגורה בפי המתפלל תהיה איזה שפה שתהיה, שאז יכול לפרש את שיחתו יותר בקלות ובאופן קל יותר. ובזמן רבינו הלשון המדוברת במזרח ארופה היתה בלשון אשכנזי (אידיש). וראה בליקוטי מוהר"ן תנינא סימן ק"כ. ח. בליקוטי מוהר"ן תנינא סימן כ"ה: "ההתבודדות הוא מעלה עליונה וגדולה מן הכל, דהיינו לקבוע לו על כל פנים שעה או יותר להתבודד לבדו באיזה חדר או בשדה, ולפרש שיחתו בינו לבין קונו וכו' ותפלה ושיחה זו יהיה בלשון שמדברים בו, דהיינו בלשון אשכנזי (במדינתנו). כי בלשון הקודש קשה לו לפרש כל שיחתו, וגם אין הלב נמשך אחרי הדבורים, מחמת שאינו מורגל כל כך בהלשון, כי אין דרכו לדבר בלשון הקודש", וכן הוא לעיל בסימן ס"ח.

שיחות קפה הר"ן קפו

מיחד בכל-יום, ולאחד צנה לומר איזה משנה מיחדת בכל-יום וכיוצא בזה.

והכלל, שלכל-אחד ואחד צנה הנהגות מיחדות כפי מה שהיה צריך לתקן מה שפגם וכפי שרש נשמתו; ויש הנהגות פלליות שצנה לכל המקרבים שלו כנ"ל, ויש הנהגות שהיה פלליות לכמה וכמה אנשים, ויש הנהגות שהיו מיחדות לכל-אחד ואחד ביחוד. וכן בענין הזמן, יש הנהגות שצנה לנהג אותם כל-ימי חייו, כגון למוד הפוסקים, שעל-זה הזהיר בפרוש לנהג זאת כל-אחד ואחד כל-ימי חייו, ויש הנהגות שהיו תלויים בזמן, שבזמן זה צנה לנהג הנהגה זו ובזמן אחר צנה הנהגות אחרות וכנ"ל.

וכל הנהגות שצנה, אפלו הנהגות שהיו נראים כדברים פשוטים, לא היתה שום הנהגה על-פי פשוט, כי היה לו זכרונו לברכה בזה כמה וכמה סודות נסתרות ונוראות מאד; אבל לנו לא גלה שום דבר, רק צנה לעשות הדבר בפשיטות - והוא עשה בזה מה שעשה.

ואמר בפרוש בזה הלשון: כל הנהגה והנהגה שאני מצוה לעשות - הוא סגלה, ותקון, ומועיל על-מה שעבר, ועל-העתיד, ולאחר ההסתלקות של האדם, ולימות המשיח, ולתחית המתים, ולעתידי לבוא.

וכל מה שצנה לעשות, אפלו היה נראה דבר קל ופשוט מאד - היה כבד מאד על-האדם לעשותו, והיה מנח עליו כל מיני כבודות, והיה עליו כמה וכמה מניעות; אף-על-פי שהדבר היה דבר פשוט, ואלו לא היה מצוה רבנו זכרונו לברכה לעשות אותו הדבר, רק האדם היה רוצה לעשות זאת מעצמו, היה קל עליו מאד לעשותו, אבל כשצנה רבנו זכרונו לברכה לעשותו - היה כבד מאד. אבל אף-על-פי-כן היו

קפח שיחות קפו הר"ן

אנשים שלו מקימים את דבריו תמיד, פי ידעו מזה, שדבריו שהוא מצוה כבוד מאד לעשותן, והיו מכריחים עצמם מאד מאד לקיים דבריו דיקא, והיו מתחננים ומבקשים מאד מהשם יתברך על-זה, שיעזר אותם לקיים דברי הנהגותיו הקדושים; והשם יתברך עזרם על-זה. ושמעתי מפיו הקדוש בפרוש שאמר: כל מה שאני מצוה לעשות הוא כבוד מאד לעשות וכו'; ומי שזכה להתקרב אליו היה ראה קצת מעין זה.

ולא היה לרבנו זכרונו לברכה שום מנוחה כל-ימיו אפלו רגע אחת, כי היה לחם מלחמות ה' בכל-עת ובכל-רגע, ואי אפשר להאריך ולספר בזה מפמה טעמים, וזה היה ענין המחלקת הגדולה שהיה עליו וכו'; אבל אף-על-פי-כן השם יתברך היה בעזרו תמיד, וזכה לעלות על-ידי-זה בכל-יום ובכל-עת למעלות והשגות גבוהות מאד אשר לא נשמעו ולא נראו וכו'.

וגם עכשו עדין מנח כל-מיני כבודות ללמד ספריו הקדושים, ויש עליהם כמה מניעות; אפלו מי שזוכה לידע מרבנו זכרונו לברכה ורוצה ללמד אותם, יש לו כבודות גדול ומניעות רבות מאד כידוע בחוש לנו; וגם עדין האור נעלם ונסתר.

קפו

כמה וכמה דברים ראינו בעינינו, שהודיע לנו רבנו זכרונו לברכה קדם שהיה שיהיה פן, וכן היה. פעם אחת בפעשרת ימי תשובה אמר שבשנה זו יהיו חלשות רחמנא לצלן (הינו בשנת תקס"ז), וכשיצא מהמרחץ בערב יום-כפור אמר שהוא ממשש בראשו של-עצמו אם הוא חי (הינו מחמת הפחד, שראה חלשות גדולות רחמנא לצלן); וכן הוה, שבאותה השנה היו חלשות גדולות רחמנא לצלן.

מקורות והערות

י. ראה גם מה שכתב מוהרנ"ת שעל ידי לימוד תורתו של רבינו יכולין לידע ממנה עתידות (חיי מוהר"ן סימן מ"ה).
ב. דבר זה נזכר גם בימי מוהרנ"ת (חלק א' סימן ט"ז) ומוסיף שם שגם מוהרנ"ת ובני ביתו חלו או.

שיחות קפו הר"ן קפט

כְּשֶׁהִיא יְקָרוֹת בְּעוֹלָם בְּשָׁנָה אַחַת, וְאַחֲר־כֵּן בִּימֵי הַקִּיץ בְּעֵת גְּדוּל
הַתְּבוּאָה הִיא נִרְאָה לְהַעוֹלָם שִׁיְהִיָּה זוֹל, וְאָמַר הוּא שְׁלֹא יִהְיֶה זוֹל
בְּאוֹתוֹ הַשָּׁנָה, כִּי הַיְקָרוֹת הִרְחִיבוּ זְמַנּוֹ עַל-שְׁתֵּי שָׁנִים; וְכֵן הָיָה, שְׁגַם
שָׁנָה שְׁנִיָּה הִיא יְקָרוֹת, וְאַחֲר־כֵּן אַחַר כָּלוֹת הַשְּׁתֵּי שָׁנִים נַעֲשֶׂה זוֹל.
וְכֵן הִיא בְּכַמָּה וְכַמָּה דְּבָרִים.

אִךְ כְּבָר אֲמַרְנוּ שְׁאִין זֶה רְצוֹנְנוּ, לְסַפֵּר מוֹפְתִים מְרַבְּנוּ זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָּה,
כִּי לֹא בְּאֵלָה תִּהְלֶתוּ; גַּם כִּי הִיא אֶסוּר בְּמוֹפְתִים^ל, כְּאֲשֶׁר הִיא מוּבָן
מִדְּבָרָיו שְׁלֹא הִתֵּר לוֹ לְגִלוֹת מוֹפְתִים, וְעַל-כֵּן לֹא נִרְאוּ מִמֶּנּוּ כִּי אִם
קִצַּת מוֹפְתִים וְעֵתִידוֹת, אֶף-עַל-פִּי שְׁבָאֲמַת הִיא יוֹדֵעַ בְּבִרוֹר כָּל
הָעֵתִידוֹת, אֲפֹלוּ מֵה שִׁיְהִיָּה לְזִמְן רְחוֹק וְכוּ', כְּאֲשֶׁר הִיא נִרְאָה לְעֵין כָּל
מִי שֶׁהִסְתַּכֵּל הֵיטֵב עַל-דְּבָרָיו, אֶף-עַל-פִּי-כֵן הִכֵּל הִיא בְּהַצְנַע וּבְהַעֲלֵם
גְּדוּל, וְאִין אָנוּ עוֹסְקִין לְסַפֵּר מִזֶּה כַּנִּל.

קפו

פַּעַם אַחַת בָּא לְפָנָיו אִישׁ אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו שֶׁהִיא לוֹ חֲלִי וְכָאֵב גְּדוּל בִּידוֹ
עַד שְׁלֹא הִיא יְכוּל לְהַזִּיז בִּידוֹ כְּלָל, וְהִיתָה יָדוֹ תְלוּיָה בְּצִנְאוֹרוֹ פְּדָרָךְ
הַחוּלָיִם בִּיּוֹדָהֶם, וְלֹא הִיא יְכוּל בְּשׁוּם אֶפֶן לְהוֹרִידָהּ, כִּי הִיא חָלִיו
וְכָאֵבוֹ גְּדוּל מְאֹד. וְהָיוּ מְדַבְּרִים לְפָנָיו רַבְּנוּ זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָּה שֶׁהוּא צָרִיךְ
לְשִׁתוֹת סַאֲלִיָּם וְלִקְבֵּל רְפוּאוֹת; וְהָאִישׁ הַהוּא הִיא עֲנִי גְדוּל וְלֹא הִיא
לוֹ דָּבָר עַל-הוֹצָאוֹת וּרְפוּאוֹת.

בַּיּוֹם הַשְּׁבִת, בְּשַׁעֲה שֶׁהִיא יוֹשֵׁב עַל-הַשְּׁלֶחֶן בְּסַעֲדַת שְׁחֵרִית, עֲנָה רַבְּנוּ
זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָּה וְאָמַר לְאוֹתָן הַיּוֹשְׁבִין סְבִיבוּ, שְׁזֶה הָאִישׁ בּוֹדָאִי יֵשׁ לוֹ
אָמוּנָה; וְהַשִּׁיבוּ: הֵן. וְכַפֵּל הַדְּבָרִים, וְדַבֵּר מִזֶּה קִצַּת, אִם יֵשׁ לוֹ

מקורות והערות

ל. שאמרו עליו משמים להתעסק במופתים. וראה ענין זה באריכות בספר כוכבי אור (אנשי מוה"ר ב"ראשית דבר"
אחרי אות ל"ב) שמבאר שם שאם בנוסף לדברי רבינו שהיה מעורר ומחזק בהם את הנפשות הנפולות, היה מותר
לו להתעסק במופתים - היתה הבחירה מתבטלת לגמרי. מ. מי מלא.

קצ שיחות קפח הר"ן

אָמוּנָה; וְהַשִּׁיבוּ: הֵן. אַחֲר־כֵּן צִוְּהוּ רַבְּנֵינוּ זְכוֹרֵנוּ לְבָרְכָה פְּתָאם לְהָאִישׁ הַנִּי"ל שְׂוִירִיד יְדוּ. וְנִבְהַל מְאֹד, וְכָל הָעַם נִבְהָלוּ וְנִשְׁתַּוְּמוּ, כִּי הָיָה דְבַר תְּמוּנָה מְאֹד מְאֹד, כִּי זֶה הָאִישׁ הָיָה חוֹלָה בְּיָדוֹ זְמַן רַב שְׁאִינוּ יָכוֹל לְהוֹרִיד יְדוּ, וְעַכְשָׁו יוֹרִידָנָה פְּתָאם; אָבָל תַּכְף שְׁצִוְּהוּ רַבְּנֵינוּ זְכוֹרֵנוּ לְבָרְכָה גְזַר אוֹמֵר וַיִּקָּם, וְתַכְף לְקַחוּ מִמֶּנּוּ הַמְטַפַּחַת שְׁהִיתָה יְדוּ תְלוּיָה עָלֶיהָ בְּצִוְּאָרוֹ, וְהוֹרִיד יְדוּ תַכְף, וְהָיָה נִס מִפְּרָסָם לְעֵין כָּל שְׁנַתְּרַפָּא יְדוּ תַכְף בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה, וְתַכְף חֲזָרָה יְדוּ לְבְרִיאוֹתָהּ וְאִיתְּנָה כְּשָׂאָר כָּל-אָדָם, עַד הַיּוֹם הַזֶּה.

כְּאֵלָה וְכְאֵלָה נִרְאוּ מִמֶּנּוּ כַּמָּה מוֹפְתִים נוֹרָאִים לְפָרְקִים; אַךְ בְּעַת שְׁהִיָּה עֲנִין הַנִּי"ל שֶׁל הָאִישׁ הַנִּי"ל, אַחֲר־כֵּן בְּאִתִּי אֵלָיו וְסִפֵּר עִמִּי קִצַּת מְזָה, וְהָיָה לְרַבְּנֵינוּ זְכוֹרֵנוּ לְבָרְכָה אֲזַ אֵיזָה מַחוּשׁ וְחוֹלָאֲתָ, וְאָמַר אֲזַ שְׁבַכְל־עַת שְׁהוּא עֲשֵׂה אֵיזָה דְבַר-מוֹפֵת - יֵשׁ לוֹ יְסוּרִים אַחֲר־כֵּן תְּמִיד. וְאָמַר שְׁבַכְל־פַּעַם שְׁהוּא עֲשֵׂה אֵיזָה דְבַר, הוּא מְבַקֵּשׁ אַחֲר־כֵּן מֵהַשָּׁם יִתְבָּרַךְ שִׁשְׁתַּכַּח הַדְּבַר.

קפח

אָמַר שְׁפִלְיָאָה בְּעֵינַי אִם מְבִיאִין פְּדִיוֹן לְאַחַד וּמְסַפְרִין לוֹ צַעֲרוֹ, כְּגוֹן מַחוּלָה וְכִיּוּצָא, כְּשְׁאִינוּי מְרַגֵּישׁ הַצַּעַר וְהִיסוּרִין כְּמוֹ הַחוּלָה בְּעַצְמוֹ וְכוּ'. וְהִיּוּצָא מְדַבְּרִיו הוּא, שְׁהוּא מְרַגֵּישׁ הַצַּעַר וְהִיסוּרִין כְּשְׁבִיאִין לְפָנָיו שְׁיִתְפַּלֵּל עַל-הַחוּלָה וְכִיּוּצָא כְּמוֹ הַחוּלָה בְּעַצְמוֹ מִמֶּשׁ; וְכֵן נִשְׁמַע מִפִּי כַּמָּה פְּעָמִים.

וְאָמַר: בַּתְּחִלָּה הָיִיתִי מְבַקֵּשׁ מֵאֲתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁאֵהִיָּה מְרַגֵּישׁ צַעֲרִי וְיִסוּרִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי לְפַעְמִים הָיָה אֶחָד בָּא וְסִפֵּר לִי צַעֲרוֹ וְלֹא הָיִיתִי מְרַגֵּישׁ הַצַּעַר, וְהָיִיתִי מִתְפַּלֵּל שְׁאֲרַגֵּישׁ צַעֲרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. עַכְשָׁו כְּשֶׁאֶחָד מְסַפֵּר

שיחות קפמ הר"ן קצא

לי צערו אני מרגיש בעצמי הצער יותר ממנו, וממש נוטפין ממני הדמים מגדל הצער שאני מרגיש הרבה יותר ממנו; פי הוא יכול לחשב מחשבות אחרות ולשפח הצער, אבל אני מרגיש מאד כנ"ל.

ואמר לאחד מאנשיו שבקש אותו שלא ישפח אותו, ענה ואמר: איך אפשר לשפח אחד מכם, הלא כל-אחד ואחד יש לו אצלי מקום בלבי.

קפמ

פעם אחת היה נכדו^ס זכרונו לברכה מטל על-ערש מחלי הפאקין^ר רחמנא לצלן, והיה קובל לפני מאד שיש לו צער גדול מזה מאד; וספר לי אז ואמר שיש דרכי ה' שאי אפשר להבינם^פ. פי איתא שאצל האר"י זכרונו לברכה נסתלק^ב בן אחד, ואמר שנסתלק בשביל הסוד שגלה לתלמידו רבי חיים ויטאל זכרונו לברכה. והלא באמת האר"י היה מכרח לגלות לו, פי רבי חיים ויטאל הפציר בו מאד, וכשהפציר בו היה מכרח לגלות לו, פי אמר שלא בא לעולם פי אם לתקן נשמתו של רבי חיים ויטאל זכרונו לברכה; נמצא שהיה מכרח מן-השמים לגלות לו הסוד - ואף-על-פי-כן נענש על-ידי-זה כנ"ל, וזהו דרכי ה' שאי אפשר להבין בשכל בשום אופן.

והמוכן מדבריו לענין עצמו, שכל צערו ויסוריו וצער בניו שיחיו, הכל הוא רק מחמת שעוסק עמנו לקרבנו להשם יתברך; ואף-על-פי שהוא מכרח לזה, פי בודאי השם יתברך רוצה בזה, פי הוא יתברך חשב מחשבות לבל ידח ממנו נדח, ואף-על-פי-כן היה לו יסורים קשים גדולים מאד על-ידי-זה, פי הוא דרכי ה' כנ"ל. והיה הולך ומספר לפני צערו הגדול שיש לו מזה שנכדו חולה כנ"ל, ואמר שהוא רוצה שהוא

מקורות והערות

ס. כל ענין זה, מובא גם בימי מוהר"ת (חלק א' סימן ט') ושם כותב שהיתה זאת נכדתו של רבינו. ע. אבעבועות (שחורות). פ. עיין באריכות בחיי מוהר"ן סימן כ"ד. וראה עוד לעיל בסימן ק"ח. צ. נפטר. רבי חיים ויטאל (תלמידו המובהק של האר"י ז"ל) מביא מעשה זה בשער הכוונות (דרושי הפסח דרוש י"ב), עיין שם.

קצב שיחות קצ - קצא הר"ן

בְּעֶצְמוֹ יְהִיָּה חוֹלָה בְּעַד הַתִּינוּק הַנִּלְ, וְאָמַר שֶׁהוּא מְרַגֵּישׁ כָּל גְּנִיחוֹת הַתִּינוּק (שְׁקוֹרִין קָרְעֵכְצִין) בְּלִבּוֹ וְכוּ'.

אֲחֵר-כֵּן אָמַר: אִךְ זֹאת יִחָשֵׁב לִי לְטוֹבָה, שֶׁגַּם כְּשֶׁאֲדַם אַחֵר יֵשׁ לוֹ חוֹלָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וּמֵבִיא לִי פְדִיוֹן אוֹ מִבְּקָשׁ לְהִתְפַּלֵּל עָלָיו - יֵשׁ לִי גַם-כֵּן צַעַר כְּזֶה מִמֶּשׁ כָּל הַנִּלְ; גַּם כְּשֶׁאֲחַד מֵאֲנָשֵׁינוּ שֶׁהִיָּה מִקְרָב מִתְרַחֵק עֲצָמוֹ חֵס וְשָׁלוֹם - יֵשׁ לִי צַעַר כְּזֶה מִמֶּשׁ בְּלִבִּי כָּל הַנִּלְ. וְסִפֵּר אֲזַי מֵאֲחַד שֶׁנִּתְרַחֵק בְּאוֹתָן הַיָּמִים, וְאָמַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִמֶּנּוּ כָּל צַעַר הַנִּלְ.

שׁוֹב שִׁמְעָתִי מֵאִישׁ אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁשָּׁמַע גַּם-כֵּן מִרְבֵּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה עֲנִין זֶה בְּעֵת שֶׁנִּסְתַּלַּק אֲצִלּוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן שְׁלֵמָה אֶפְרַיִם זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה, שֶׁאָמַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ יְסוּרִים בְּשִׁבְלֵנוּ; הֲלֹא הָאֵר"י זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה לֹא גָּלָה כִּי אִם סוּד אֶחָד - הִיָּה לוֹ עֲנֵשׁ, מִכָּל-שַׁכְּן שֶׁאֲנִי גְּלִיתִי לָכֶם כָּל-כֵּן סוּדוֹת רַבּוֹת כְּאֵלֶּה.

קצ

אָמַר שְׁכַמָּה פְּעָמִים צִיר לְעֶצְמוֹ עֲנִינֵי מִיתָה, כְּאֵלּוֹ הוּא מֵת מִמֶּשׁ, עַד שֶׁהִרְגִישׁ טַעַם מִיתָה מִמֶּשׁ. גַּם אֲנִי שִׁמְעָתִי שֶׁאָמַר שְׁבִימֵי נַעֲוָרָיו הִיָּה מְצִיר לְעֶצְמוֹ מִיתָתוֹ, וְאִיךְ יִכְפוּ עָלָיו וְכוּ', וְצִיר לְעֶצְמוֹ הֵיטֵב כָּל עֲנִינֵי מִיתָה. וְאָמַר שֶׁהוּא מְלַאכָה לְצִיר לְעֶצְמוֹ זֹאת הֵיטֵב.

קצא

פַּעַם אַחַת נִכְנַס לְבֵית, וְעָנָה וְאָמַר: מַה לַּעֲשׂוֹת כְּשֶׁעוֹמֵד לְפָנֵי הָאָדָם הַר גְּדוֹל שֶׁל אֵשׁ, וּמַעֲבָר הַשָּׁנִי שֶׁל הָהָר מִנְּחָ אוֹצֵר טוֹב וְיִקָּר וְנִחְמָד

מקורות והערות

ק. הפמירה היתה אחרי שבועות תקס"ה ואז דיבר רבינו על השדה שגדלים בו הנשמות (ראה ליקוטי מוהר"ן סימן ס"ה), שם מדבר מכך שבעל השדה צריך להקריב את חייו, או שיעברו עליו יסורים קשים כדי שיוכל לגמור את תיקון כל הנשמות. באותה שנה ביום ה' אב, יום פטירת האר"י ז"ל, דיבר שוב מענין זה, עיין בימי מוהרנ"ת חלק א' סימן י"א.

שיחות קצב - קצב הר"ן קצב

מאד מאד, אבל אי אפשר לבוא אל האוצר כי אם פשעוברין דרף ההר של האש; וההכרח לבוא לאותו האוצר הנחמד והיקר וכו'. אחר איזה ימים שוב דבר מזה, ושחק ואמר: כבר נודע לי הדבר הזה, מה לעשות לזה.

קצב

פעם אחת דברתי עמו זכרונו לברכה מענין זה, שאין העולם רוצים להאמין שיהיו נמצאים עכשו צדיקים גדולים במעלה מאד כמו בדורות הראשונים. ענה ואמר: אם מאמינים בהשם יתברך - צריכים להאמין שיש צדיקים גם-כן, כי כמו שהשם יתברך נמצא בודאי - כמו כן נמצאים צדיקים בודאי בכל-דור ודור; והבן מאד.

קצב

אמר: לענין ממון צריך האדם שיהיו לו כל הפחות שיש בענין אכילה. כי יש כמה פחות באדם לענין אכילה, כי יש פח המקבל, וכח המעכב - שלא יצא לחוץ המאכל תכף, וכח המעפל, וכח המחלק המאכל לכל אברי הגוף: להמח - המבחר, וכן ללב, וכן לכל שאר האברים לכל-אחד פראוי לו, וכח הדוחה הפסלת לחוץ, כמבאר פל-זה לחכמי הרופאים; כמו כן כל אלו הפחות צריכין לענין ממון.

כי צריך שיהיה לו פח המעכב - שלא יפזר מעותיו מיד (כדרך שיש בני-אדם שבתחלה מתאווים מאד לממון ומבלים ימיהם על-זה, ותכף פשמשגין הממון - מפזרין אותו מיד)^ש.

מקורות והערות

ר. יומא דף ל"ח עמוד ב': "אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו, שנאמר (קהלת פרק א' פסוק ה') 'זרח השמש ובא השמש', עד שלא כבתה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל הרמתי, ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: ראה הקדוש ברוך הוא שצדיקים מועטין, עמד ושתלן בכל דור ודור, שנאמר (שמואל א' פרק ב' פסוק ח') 'כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל' ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: אפילו בשביל צדיק אחד העולם מתקיים, שנאמר (משלי פרק י' פסוק כ"ה) 'וצדיק יסוד עולם'. ש. לקמן בסימן רפ"א כתוב: "...כי ממון כשר של איש הישראלי צריך שמורה כמו עין שבראש".

קצד שיחות קצד הר"ר

וכן כח המחלק - שיתחלק מעותיו למקומות הצריכין, לכל-אחד כראוי כנ"ל לענין האכילה, דהינו שהמבחר יגיע לצדקה, וכיוצא בזה בשאר המעות, כל-אחד למקומו הראוי לו, כנ"ל לענין האכילה. וכמו שמספרין מהבעל-שם-טוב זכרונו לברכה שאמר לענין מה שמקבל מעות מרשעים, ואמר שהמעות כשפא לידו אזי הוא מתחלק, ומעות שקבל מאנשים הגונים - אלו המעות יוצאים על-הוצאות הכנסת ארחים צדיקים שבאים אצלו, וכיוצא בשאר המעות, ומעות שבא ממי שאינו הגון - זה המעות יוצא על-הוצאות הסוסים שלו והערל העבד שלו; דהינו שממילא מתחלק המעות אצלו כן, אף-על-פי שבאמת היה כל המעות מערב אצלו, אך ממילא היה נעשה כן אצל הבעל-שם-טוב זכרונו לברכה. וזה בחינת כח המחלק הנ"ל וכח הדוחה הפסלת לחוץ, הינו כנ"ל, כי יש מעות שצריך לצאת לחוץ, בשביל ערלים וסוסים וכיוצא.

ואמר: עקר תאות ממון - מי שאין לו כלי לקבל; כמו לענין תאות אכילה, פי בודאי מי שיכול לאכל וכו', ועקר התאוה ביותר מהשעור, כמו כן לענין ממון. אני יש לי כלי וכו'.

קצד

אמר: אחר כל-היסורים, אף-על-פי-כן השם יתברך מטיב עמנו, רק שאין אנו רוצים להקטין את היסורים, וגם באמת בודאי אינם יסורים קטנים, אבל נגד דבקות אחד להשם יתברך, מה שזוכין לאיזה בחינה של דבקות במחשבה או בבחינה אחרת - כל-היסורים אינם כלום נגד זה, ועל-ידם בעצמם מתקרבים ומתדבקים אליו יתברך; פי נוטלין

מקורות והערות

ת. למעט את כובד היסורים, מפאת הטוב הנצחי שזוכים לו על ידם, וכמו שמבואר בליקו"מ סימן ק"ע: "על ידי היסורין נכנע גופו, כי כל היסורין נקראים צרות, על שם שהם מצרין ומעיקין להגוף, וכשנכתת הגוף על ידי הצרות, על ידי זה מאירה ונתגלה הנפש, כי בהיכנע החומר תגדל הצורה".

שיחות קצה קצה הר"ן קצה

ממני הבריאות גופי - מי נוטל ממני הבריאות? השם יתברך, אם-כן אני נדבק בו יתברך; וכן כשלקח חס ושלום איזה בן - מי לוקח? השם יתברך, אם-כן אדרבא, עתה הוא סמוך יותר אליו יתברך, כי בעולם-הבא סמוכין יותר להשם יתברך.

קצה

שנת תק"ע פרשת נח, נכנסנו אליו בלילה כדרךנו תמיד. ענה ואמר: מה שאני עשה עמכם - הוא דבר קטן לפני, זה אתם צריכים לעשות (פונתו: הינו מה שהוא עוסק עמנו להכניסנו ולקרבונו לעבודתו יתברך, אפלו זאת הוא דבר קטן לפני; וזה הדבר אנחנו צריכים לעשות, לקרב בני-אדם לעבודת השם יתברך, אבל הוא בעצמו - יש לו עבודה גבהה מזה). והייתי עומד ומשתומם כמתמיה, כי כפי הנראה לדעתנו אין עבודה גבהה מזו, לקרב בני-אדם להשם יתברך. ענה ואמר: יש נשמות ערטלאין שאין יכולין לכנס בגוף כלל, וגדל הרחמנות שעליהם גדול ועצום מאד מאד, יותר מעל החיים, כי הם כבר נכנסו בגוף ויש להם בנים ויש להם מצות, אבל הרחמנות שעל-אלו הנשמות הערמות הוא גדול מאד מאד, כי אינם יכולים לעלות למעלה, וגם למטה אינם יכולים להתלבש בגוף כנ"ל. ויש גלגולים בעולם שעדין לא נתגלו כלל בעולם (הפונה, כי יש גלגולים שדברו מהם בספרים שנתגלו על-ידי הקדמונים, אבל יש עוד גלגולים שעדין לא נתגלו כלל בעולם). גם מדה זו הוא מצד הגלגול: שהגלגול מחייב שיהיה לו מדה זו שיתאנה תמיד לנסע לדרכים, ויהיה מוכן לנסע - ואחר-כך אינו עולה בידו, ונמנע מלנסע.

קצו שיחות קצו הר"ן

קצו

שיחתו הקדושה של רבנו זכרוננו לברכה אור ליום שני פרשת נח תק"ע:

התורה שלי גדולה מאד, והיא פלה רוח-הקדש, ויכולין לידע ממנה עתידות, שמי שיטה עצמו ויאזין ויקשיב התורה שלי - יכול לידע עתידות שיהיה; ואין צריך לומר אחר-כך, כשנעשין הדברים בעולם, שאז יכולין בודאי למצא הכל בתוך התורה שלי, ולראות ולהבין שהכל מבאר בתוך התורה שנאמרה כבר.

כל זה שמעתי אחר שבת-בראשית תק"ע, בעת שהראיתי לו התורה "בראשית - לעיני כל-ישראל" בכתב, הנדפסת בלקוטי תניינא סימן ס"ז. ובאותו השבוע ראינו בחוש כל הנ"ל, איך בהתורה הקדושה שלו הוא מגלה נעלמות ועתידות.

כי מעשה שהיה כך היה: כי בשבוע הקודם ביום חמישי, שהוא כ"ה תשרי שנה הנ"ל, נסתלק פבוד הרב הגאון, בוצינא קדישא, החסיד המפרסם מורנו הרב רבי לוי יצחקי זכר צדיק לברכה, אב-בית-דין דקהלת-קדש ברדיטשוב. ובשבת שאחר יום חמישי הנ"ל, שהוא שבת-בראשית, אז נאמרה התורה הנ"ל מפני רבנו זכרוננו לברכה המתחלת: "בראשית - לעיני כל ישראל", המדברת מהעלמת הפאר של ישראל, דהינו העלמת והסתלקות הצדיק שהוא הפאר של ישראל. ובעת ששמענו זאת התורה מפיו הקדוש של רבנו זכרוננו לברכה לא היינו מבינים כלל להיכן מגיע כונתו, כי אז באותו השבת עדין לא נודע כלל מפטירת הצדיק הנ"ל עד יום שני אחר שבת.

מקורות והערות

ב. רבי לוי יצחק מברדיטשוב, מגדולי תלמידי המגיד ממזריטש ומגדולי הדור ההוא, מחבר ספר "קדושת לוי". נפטר ביום כ"ה תשרי בשנת תק"ע.

שיחות קצו הר"ן קצו

ואחר-כך בשבוע שאחר שבת-בראשית נודע לנו מצרתן של ישראל, שנסתלק הצדיק הגדול הנ"ל; אז היינו מבינים למפרע שרבנו זכרנו לברכה גלה זאת בהתורה הנ"ל, כי זאת התורה מדברת מהעלמת הפאר וכו', והצדיק הנ"ל היה נקרא בפי רבנו זכרנו לברכה 'פאר של ישראל', בחינת תפלין, כמבאר במקום אחר, וכן באותה השנה הנ"ל לא היו אתרוגים מצויים ואחר-כך באו אתרוגים על-פי נס, ואמר רבנו זכרנו לברכה שהיה בטוח על צדיקי הדור, ובפרט על הצדיק הנ"ל שהוא 'פאר הקהלה שלנו', שיהיו אתרוגים וכו'; על-כן ראינו בברור שרבנו גלה ברוח-קדשו בהתורה הנ"ל הסתלקות הצדיק הנ"ל, כמבאר עתה להמעין שממש כל התורה הנ"ל מדברת מענין זה, דוק ותשפח.

גם אלה דברי רבנו זכרנו לברכה בעת שראה התורה הנ"ל בכתב: המוסר של התורה שלי נפלא ועצום מאד; אלו היו אמרים זאת התורה בלשון אחר, בלשון מוסר, היה מעורר ומשבר את-הלב מאד, כי פלה מוסר השפל, מוסר גדול ונורא מאד. על-כן צריך לזהר לקיים מה שזהרתי אתכם, לעשות מן-התורה תפלה; כי תכף כשמתחילין להכניס זאת התורה בתוך דברי התעוררות ושיחה של תפלה - בודאי תעורר ותשבר את-לבו מאד כנ"ל.

קצו

בענין הצדיק הנ"ל שנפטר, אמר שאפלו איש פשוט מחיב להרגיש החסרון. כי בודאי כל-אחד מרגיש מה שנחסר דבר מן-העולם, אף

מקורות והערות

ג. חיי מוהר"ן סימן ע"ר. ד. ועיין ימי מוהרנ"ת חלק א' סימן ל"ה. ה. עיין חיי מוהר"ן סימן מ"ה שמביא גילוי עתידות נוספים, שגילה רבינו בתורה זאת, וכן בימי מוהרנ"ת סימן ל"מ. ו. ולקמן בסימן קכ"ד כתב בשם רבינו: "...ואמר שאינו יכול לומר דברי מוסר, כי כל דיבור מוסר שלו הוא מוטבל ומורחץ בדמעות". ושיחה זו פמוכה לסיפור על הבאת האתרוגים או בשנת תק"ע - (ראה שם בסימן קכ"ה). ז. ראה להלן בסימן קמ"ה: "...גם אמר שכשעושין מהתורות תפילות נעשים מזה שעשועים גדולים למעלה שלא עלו לפניו יתברך שעשועים גדולים כאלה מימות עולם" וכו', וראה עוד בליקוטי מוהר"ן תנינא כ"ה.

קצח שיחות קצח הר"ן

כל־אחד מרגיש החסרון באיזה מרה־שחורה, כי זה מרגיש בהפרנסה, שאין הפרנסה כסדר, וזה מרגיש בעצמיו, שאין העצמות מישבים בו עתה כסדר וכיוצא בזה (וחשב לדוגמא כמה דברים כאלו, מה שכל־אחד מרגיש החסרון באיזה ענין משנה), אבל מי שיש לו עינים פקוחות - הוא ראה ממש שנכבה נר מן־העולם ונעשה חשך. והלא מצינו כמה שנויים שנעשו בעולם בעת הסתלקות הצדיקים, כמו שמצינו בגמרא מועד־קטן¹: "כד שכיב וכו' שפעו מרזבי דמא" וכו', ואם־כן במקומות כאלו נעשו שנויים מחמת הסתלקות הצדיקים.

ומה שמספרין שראו אש² - אף שהוא רחוק קצת בעיני מחמת שעכשו אין הדור ראוי לכה, לראות דברים כאלו, אבל מצד הצדיק שנסתלק - בודאי יכול להיות שיהיה עמודא דנורא בעת הסתלקותו, כי נסתלק ראש כזה, ראש באמת, בפרט ראש של־ישראל; כי אפלו כשמת ראש ושר של אמות־העולם נעשין גם־כן שנויים בשמים בין הפוככים, מפל־שכן וכל־שכן ראש של־ישראל.

קצח

שנת תק"ע בחרף אחר חנכה, בעת שבאתי מברדיטשוב, אמר לי שיש לו מעשה לספר. ואמר שהמעשה הזאת שרוצה לספר לא ספרו אותה כי אם פעם אחד, לפני בית־ראשון, וגם הנביאים לא ידעו הסוד שלה, כי אם הנביא שספר אותה ומי שספר אותה לפניו. והוא חדוש גדול,

מקורות והערות

ח. מועד קטן דף כ"ה עמוד ב': "כי נח נפשיה (כשנפטר) דרבי אבהו אחיתו עמודי דקסרי מיא (הורידו עמודי בית המדרש דמעו), דרבי יוסי (כשנפטר ר' יוסי) שפעו מרובי דציפורי דמא (שפעו המרובים דם), דרבי יעקב (כשנפטר רבי יעקב) אתחמיאו כוכבי ביממא (נראו הכוכבים בשעות היום, ופירש רש"י - שנשתנה העולם מרוב צער)". זו רבינו מתכונן שבמותו של רבי לוי יצחק מברדיטשוב היו שסיפרו שראו עמוד אש על המיטה, כמו שמסופר במסכת כתובות (דף י"ז עמוד א'): "...כי נח נפשיה (כשנפטר רב שמואל בר רב יצחק) איפסיק עמודא דנורא בין ידיה לכולי עלמא (הפסיק עמוד אש בין מיטתו לבין המלוים) וגמירי דלא איפסיק עמודא דנורא אלא אי אחד ברדא אי לתרי ברדא (מסורת בידנו שלא מפסיק עמוד אש בין המלוים לבין המת אלא אחד או לשניים ברדו)", וכן מסופר על עוד צדיקים בפטירתם.

שיחות קצט - ר הר"ן קצט

והגם שפכר ספרו אותה כנ"ל, אף-על-פי-כן הוא חדוש גמור, הינו דבר חדש לגמרי; פי בודאי מאז עד-עתה נעשה מה שנעשה, ואז ספרו אותה כמו שהיה ראוי אז, ועתה צריכין לספרה כמו שראוי עתה (ולא זכינו לשמעה). ועל-ידי המעשה שוב אינו קשה לי כלל בעניינינו; פי מתחלה היה קשה לי קצת מפני-מה יהיה כן, דהינו שאין לנו שום חשיבות בעולם וכו', אבל עכשו, על-פי המעשה הנ"ל, שוב אינו קשה לי כלל. וכבר היה מוכן לספר מעשה זה, אך אף-על-פי-כן נתגלגל הדבר ולא זכינו לשמעה.

אחר-כך בסמוך ספר המעשה של הבעל-תפלה הנדפס ב'ספורי-מעשיות'; ואמר שאין זאת המעשה הנ"ל, ואמר שהמעשה הנ"ל שרצה לספר הוא יפה עוד יותר ממעשה זאת של הבעל-תפלה הנפלאה והנוראה מאד. אשרי מי שיזכה לשמעה לעתיד.

קצט

אמר: אין מי שיוכל להבין בהספר (הינו בספר לקוטי מוהר"ן), פי אם מי שיוכל לומר כל-תורה ותורה פנים ואחור.

ר

אמר: כל התורה שלי היא כלה הקדמות.

מקורות והערות

י. מעשה י"ב. ב. וכן כתב מוהר"ת בהקדמתו לליקוטי הלכות: "וכאשר שמעתי מפיו הקדוש ז"ל שאמר על החידושים שלו שאין מי שיכנס היטב מחמת שצריכין לזכור היטב מאד את דברי תורתו הקדושה ולהיות בקי היטב בכל חדריו ופרטיו ודקדוקיו" וכו', וראה בהקדמתו לליקוטי מוהר"ן בדיבור המתחיל: "גם תבין ותראה". וראה את שיחת רבינו בעצמו בפעם האחרונה שאמר תורה בימי מוהר"ת סימן נ"ה, ובביאור הליקוטים ביאר דבר זה כך: "כי כשחזור הקורא לאחוריו, מסוף המאמר לתחילתו, מבין יותר כוונת רבינו ז"ל". ל. הקדמה היא עקרון מחודש שעל פיו ניתן להבין דברים רבים בתורה, ובהקדמה לליקוטי הלכות כתב מוהר"ת "כי דע שכל הדברים שגילה רבינו ז"ל הם הקדמות חדשות לגמרי" וכו'.

רא

אמר: כל תורה ומאמר שאמר, יכולין לילף ולעבר בו כל תורה נביאים וכתובים ותורה שבכל-פה.^מ

רב

שמעתי בשמו זכרונו לברכה, שאמר שיש חלוק בין החדושי תורה שמגלין הצדיקים, כעין שאמרו רבותינו זכרונו לברכה: שיש חלוק בין נביא באספקלריא שאינה מאירה לנבואת משה רבנו עליו השלום שהיה באספקלריא המאירה, ועל-פן שאר הנביאים התנבאו ב"כה אמר ה'" שהוא בחינת אספקלריא שאינה מאירה, אבל משה אמר: "זה הדבר", שהוא דבר ברור, בחינת אספקלריא המאירה, כמובא בפרוש רש"י פ' שנת מטות; ואמר הוא זכרונו לברכה שפמו כן יש בחינת חלוק הזה בין החדושי-תורה של הצדיקים. כי יש צדיקים שאמרים חדושי-תורה אמתיים ומכניסים אותם באיזה פסוק או מאמר רבותינו זכרונו לברכה, אבל אין מכוונים ונכנסים היטב בתוך דברי המקרא וכו', רק באיזה רמז וסמיכות בעלמא; וזה בחינת נביא באספקלריא שאינה מאירה, שאינו מתנבא רק בבחינת "כה אמר ה'" וכו'. אבל יש צדיקים נוֹרָאִים שהם בבחינת משה, שחדושי-תורתם הם ברורים וזכים כשמש ומבארים ומפרשים היטב בהפסוק או מאמר רבותינו זכרונו לברכה שהם מכניסים אותם בהם; וזה בחינת

מקורות והערות

מ. היינו שתוך כדי עיון בדברי רבינו במאמר מסויים ניתן לראות איך הוא כולל בתורתו בדרך מופלא את כל חלקי התורה, כלומר, ניתן לבאר כל חלק מהתורה נביאים וכו' עפ"י כל תורה ומאמר שאמר רבינו. נ. יבמות דף מ"ט עמוד ב'. ס. במדבר פרק ל' פסוק ב', וזה לשון רש"י שם: "משה נתנבא ב'כה אמר ה' כחצות הלילה" (שמות י"א ד') והנביאים נתנבאו ב'כה אמר ה'", מוסף עליהם (יתר עליהם) משה שנתנבא בלשון 'זה הדבר', וכתב שם בשפתי חכמים: "וזה מעלה יתירה - ד'זה הדבר' משמע, הדבר עצמו ברור, ששמע מהקב"ה ונקרא אספקלריא המאירה, מה שאין כן בשאר נביאים דלא היה מדבר להם אלא בחירות וכו' שזה נקרא אספקלריא שאינה מאירה".

שיחות רג - רד הר"ן רא

אֲסִפְקֻלְרִיא הַמְאִירָה, בְּחִינַת "זֶה הַדְּבָר", פִּי דְבָרֵיהֶם מְבֹאֲרִים וּמְפָרְשִׁים הֵיטֵב בְּהַמְקָרָא וְכוּ' שֶׁהֵם מְפָרְשִׁים כְּפִי דְרָכָם, שְׁזָהוּ בְּחִינַת "זֶה הַדְּבָר".

רג

אָמַר: הַתּוֹרָה שְׁלִי גְבוּהַ מְאֹד; וּבְכָל מְקוֹם שֶׁאֲנִי מְשַׁתְּמֵשׁ עִם צְרוּפֵי אוֹתִיּוֹת (דְּהִינּוּ הָרְאשֵׁי-תְבוֹת וְסוֹפֵי-תְבוֹת וְצְרוּפִים נוֹרְאִים שֶׁמְגַלֶּה בְּסִפְרֵיו הַקְּדוּשִׁים) - הִיא גְדוּלָה בְּיִתְרָא.^א

וְאָמַר: הֵייתִי רוֹצֵה לִילֹךְ לְהֵלֵךְ מִן צְרוּפֵי אוֹתִיּוֹת, אֲבָל אֶף-עַל-פִּי-כֵן עֲדִין אֲנִי מֵתַעֲכֵב בְּבַחֲינָה זֹאת; וְגַם יֵשׁ לִי נַחַת מִזֶּה, פִּי לְפַעְמִים יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵם סְתוּמִים וְנִעְלָמִים מְאֹד, שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְמַצָּאם כִּי אִם עַל-יְדֵי בְּחִינַת צְרוּפֵי אוֹתִיּוֹת, דְּהִינּוּ בְּרֵאשֵׁי-תְבוֹת אוֹ סוֹפֵי-תְבוֹת וְכִיּוֹצֵא.

רד

אָמַר שְׂמִי שְׂבָקִי הֵיטֵב בְּתוֹרְתוֹ וּבְשִׁיחוֹתָיו הַקְּדוּשׁוֹת, דְּהִינּוּ בְּסִפְרֵיו הַקְּדוּשִׁים, רְאוּי לֹא לְמַצָּא כָּל שִׁיחוֹת הָעוֹלָם בְּתוֹךְ תּוֹרְתוֹ הַקְּדוּשָׁה; וְאִין שׁוּם שִׁיחָה וְעִנְיָן בְּעוֹלָם שֶׁלֹּא יוּכַל הַשָּׁלֵם לְמַצָּא בְּתוֹךְ תּוֹרְתוֹ (פְּרוּשׁ: כִּי בְּיָדָי בְּאֵמַת כָּל הַדְּבוּרִים וְשִׁיחוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, בְּיָדָי יֵשׁ בָּהֶם תּוֹרָה בְּהַעֲלָם, אֲבָל אִין מִי שֶׁיִּזְכֶּה לְגִלּוֹת זֹאת, לִידַע הַנְּסֻתוֹת שֶׁנֶּעְלָם בְּשִׁיחוֹת בְּנֵי-אָדָם, כִּי אִם אֲנָשִׁים גְּדוּלִים בְּמַעֲלָה מְאֹד מְאֹד; אֲבָל עַל-יְדֵי הַתְּגַלּוֹת תּוֹרְתוֹ הַקְּדוּשָׁה וְהַנּוֹרָאָה שֶׁל רַבְּנֵנוּ זְכוֹרָנוּ לְבָרְכָה, מִי שְׂבָקִי בְּסִפְרֵיו הֵיטֵב וְיֵשׁ לוֹ שְׂכָל קֶצֶת יוּכַל לְמַצָּא כָּל שִׁיחוֹת הָעוֹלָם רְמִזִּים בְּהַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה - אֶפְלוּ אִם לֹא יִהְיֶה גְדוּל בְּמַעֲלָה בְּיִתְרָא).

מקורות והערות

ע. עין בספר זמרת הארץ להרב ממשערין (סימן ה') שמוסיף לבאר עניינו של 'זה הדבר', ומבאר גם בדרך צחות מדוע כתב רש"י את דבריו דוקא בפסוק זה. פ. וכן הוא לעיל בסימן מ"ד. צ. לעבור לענינים ותיקונים אחרים. ק. הכוונה לאדם השלם.

רה

פעם אחת נכנסו אנשים אליו, והוציא חתיכת ניר בידו, והיה כתוב עליו בכתיבת ידו הקדושה, ואחזו בידו וענה ואמר: כמה תורות כתובות על-חתיכת ניר הזה; ואמר שיש כמה וכמה עולמות שהם נזונים ויש להם חיות מהעשן של התורה שלו, ונטל הניר ושרפו אצל הנר. ואמר שיש כמה וכמה תורות שעדין לא באו אפלו לתוך תמונת אותיותי, ועל-כן הוא חדוש נפלא פשוטין להוריד אלו התורות, להכניסם על-כל-פנים לתוך תמונות אותיות (פלומר: אבל עדין אין העולם פדאי שיכנסו לתוך העולם, רק שזהו גם-כן חדוש גדול, כשבאו על-כל-פנים לתוך תמונות אותיות כנ"ל).⁷

רו

אמר: אפלו מי שאינו שמע דבורי התורה שאמר, רק הקול לבד - הוא גם-כן טוב מאד; וזה בחינת: "לשמע בקול דברו", 'בקול' דיקא. ואפלו מי שהוא רק עומד בפית אצל התורה שאמרה - טוב מאד מאד בלי שעור.

רי

אמר: לפעמים אני מדבר איזה דבור לאיזה אדם, ואין הדבור עשה פעלתו עד לזמן רחוק. כמו שיש פשנתנין איזה סמים לרפואה, לפעמים הסם עשה פעלתו ומועיל מיד, ולפעמים צריך הסם לשהות בתוך האדם איזה זמן ואחר-כך הוא עשה פעלתו, כמו כן יש דברים

מקורות והערות

7. שלא לא נכתבו מעולם, ויתכן שאפילו לא נאמרו מעולם ונשארו בגדר השגה אצל רבינו. ש. בליקווי מוהר"ן תנינא סימן ל"ב כתוב: "...וגם אצלו יש לפעמים שידע תורה שיש לה פנים דהיינו פנים בתורה והוא צריך להעלימה ואינו אומרה ולפעמים אינו כותבה כלל ולפעמים כותבה ואחר כך שרפה" וכו'. ת. ואפילו שאינו שומע.

שיחות רח - רט הר"ן רג

שהוא מדבר שהם מנחים אצל האדם ואינם מעוררים אותו עד לזמן רחוק; אבל סוף כל-סוף יעשה הדבור פעלתו ויעיל בודאי.

רח

אמר: יש כמה דברים שאני אמר לאיזה אדם ועדין אין עשים פעלתם, רק שמתגלגלים הדברים מאדם זה לאדם אחר, ומחברו לחברו וכו'; עד שיתגלגלו הדברים ויבאו לאיזה אדם, ויכנסו הדברים ללבם בעמק גדול, ושם יעשו פעלתם בשלמות ויעוררו אותו וכו'.

רט

אמר שכל-התורות והשיחות שלו אינם בשבילנו לחוד, כי אם "את-אשר ישנו פה ואשר איננו פה"^א (ועין בפרוש רש"י, שפרש: "ואת אשר איננו פה - ואף עם דורות העתידים לבוא", והבן). וכמה פעמים דברנו עמו מענין זה, ורמז לנו בדבריו להודיע לדורות הבאים את כל-מעשי ה' הגדול שעשה עמנו. ופעם אחת אמר בפרוש: גם לבניכם תודיעו את-כל-התורות והשיחות הנפלאות והנוראות והמעשיות וכיוצא בהם אשר גלה לנו; ואמר אז זה הפסוק בהתלהבות גדול כגחלי-אש: "והודעתם לבניך ולבני בניך"^ב (ואמר בזה הלשון: אייערע קינדער זאלט איר מודיע זיין וואס דא האט זיך גיטאן^ג), ואמר בררת וזיע בהתלהבות נורא: "והודעתם לבניך ולבני בניך".

ואמר: דע והאמן, אם אפשר להוציא אחד מן-הרפש, גם מי שיתאחז בו - יוציאו אותו גם-כן^ה.

מקורות והערות

א. וכעין זה כתב בספר 'שם משמואל' לרבי שמואל מסוכמשוב (פרשת כי תבוא, תרע"ו): "וכענין שהגיד ב"ק זקיני האדמו"ר הגדול זצלה"ה מקאצק בפסוק והיו הדברים האלה וגו' על לבבך, ולא נאמר בלבבך, היינו אף שהלב סתום יהיו הדברים מונחים כאבן על הלב מוכנים שכאשר יפתח הלב לעתים מיוחדות יפלו לתוך הלב". ב. דברים פרק כ"ט פסוק ו"ד: "ולא אתכם לבדכם אנכי כרת את הברית הזאת ואת האלה הזאת, כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלקינו ואת אשר איננו פה עמנו היום". ג. דברים פרק ד' פסוק ט'. ד. הודיעו לבניכם מה שנעשה כאן. ה. למרות שלא התכוונו אליו ממש.

אמר: כל מה שהוא צריך לעשות בפרטים קשה לו מאד מאד, וצריך שיהיה לו מסירת-נפש ממש על-זה. וספר שקדם הקדוש, כשרוצה להתחיל תבה הראשונה של הקדוש נדמה לו שתצא נפשו ממש, וכן קדם אמירת התורה, כשרוצה להתחיל לומר תורה, אזי נדמה לו שבתבה הראשונה שיאמר תצא נפשו ממש (וויא איך וויל ארויס לאזין דאס ערשטע ווארט - דאכט זיך מיר האט גייא איך אויס).¹ ולא היה מתפלל לפני העמוד בשום פעם, ולא עשה שום דבר פיוצא בזה, כגון קריאת המגלה וקריאת התורה, ואפלו לקרות לפני התקע ושאר דברים כאלה, רק קדוש וזמירות על-שלחנו בשבת-קדש, ואמירת התורה; וגם זה היה כבוד עליו מאד פני"ל. ואפלו כשהיה צריך לומר קדיש על-אמו ביום היארצייט, היה קשה וכבד עליו מאד.

היה מתלוצץ מאד מהחולקים עליו ואמרים שתורתו קבל מזקנו רבי נחמן הארידענקיר זכרונו לברכה, ואמר בדרך צחות:¹ כמה היטיב עמי זקני שהשאיר לי תורות פאלו, מכון ממש לכל-ענין וענין שיהיה מענינא דיומא וכפי מה שצריכין האנשים השמעים, כגון על שבת-חנכה מחנכה ועל שבת-נחמו פיוצא בו וכו' - וכל האנשים עם כל הצטרכותיהם בגשמיות וברוחניות יהיו נכללים בזאת התורה באותו העת, וכל מה שעבר בעולם אז וכו'. פלומר: הלא בתורתו היה כלול כל מה שהיה צריך כל-אחד ואחד מהשמעים, כאשר ראינו

מקורות והערות

1. איך שרוצה אני להוציא את התיבה הראשונה - נדמה לי שהנה - אני מסתלק. ז. כלומר: בדרך חידוד ושנינות, ולעתים הכוונה בדרך הלצה.

שיחות ריא הר"ן רה

בעינינו בפשיטות כמה וכמה מעשיות נוראות בענין זה, איך מה שהיה צריך כל-אחד ואחד בגשמיות ורוחניות וכל מה שעבר בעולם אז, הכל נכלל בתורתו - וגם התורה דברה מענינא דיומא; מלבד שאר ענינים וחדושים נפלאים שראינו בשעת אמירת תורתו הנוראה, שכל מי שהיה לו מח בקדקדו ראה שהם דברי אלקים חיים שנתגלו לו עתה מן-השמים, ממקור עליון קדוש ונורא ונשגב מאד מאד, פי היו חדושים חדשים שלא נשמעו בעולם. ואיך יעלה על-הדעת שטות כזה, שזקנו רבי נחמן זכרנו לברכה השאיר לו כל-כף תורות וכל-כף מעשיות וכל-כף שיחות נפלאות, וכל-כף שיחות ועצות נפלאות שדבר עמנו וכו', והכל הגיע לרבנו זכרנו לברכה דיקא, ומקדם לא נשמע לשום אדם שבעולם דבר אחד מאלו התורות והחדושים שגלה זקנו; מי פתי ושוטה שישמע לדברי הכל וכזב ושטות כזה.

גם אמר שמי שהיה יודע ומכיר את-זקנו הקדוש מורנו הרב רבי נחמן הארידענקיר זכר צדיק לברכה, יודע שלא היה בעל-תורה כזה; פי אף-על-פי שהיה צדיק קדוש ונורא מאד מאד, אבל לא היה בעל-תורה כל-כף, מכל-שפן וכל-שפן חדושים כאלה וכו'.

ופעם אחת היה פה איש אחד זקן מסלאפקיוויץ שהיה יודע את-זקנו הרב הקדוש מורנו הרב רבי נחמן הארידענקיר זכרנו לברכה, והיה עומד לפני רבנו זכרנו לברכה. ענה ואמר: הם אמרים שתורתך היא מזקני רבי נחמן זכרנו לברכה; אם היה זקני רבי נחמן בעצמו שמע תורתך - היה אצלו גם-כן חדוש. ואחר-כך אמר: ואם היה הבעל-שם-טוב שומע תורתך - היה אצלו גם-כן חדוש, ואם היה רבי שמעון בן-יוחאי שמע תורתך - היה גם-כן חדוש גם אז.

לענין המחלקת שעליו

ריב

פעם אחת אמר: "הלכה כרב נחמן בדיני"; הינו לענין המתנגדים שחלקו עליו בודאי הלכה כמותו, כי "הלכה כרב נחמן בדיני", כי 'דיני' הוא לשון מחלקת, ששני בני-אדם דנין ומחלקין לפני הבית-דין על איזה דבר (זה שמעתי בשמו). ועין בגטין פרק השולח, שאמרו שם שלש פעמים: הלכה כרב נחמן, והלכה כרב נחמן, והלכה כרב נחמן.

ריג

שמעתי בשמו שדבר לענין מחלקת, ואמר שלכאורה מאי אכפת שזה מדבר על-זה; אך באמת על-ידי מחלקת שחולקים על-אחד יכולין חס ושלום להפיל אותו ממדרגתו חס ושלום, וכעין שאמרו רבותינו זכרונם לברכה שרצו למנות גם את שלמה המלך עליו השלום וכו', עד שבא דוד ונשתטח לפניו וכו', כי היה להם כח לדחותו חס ושלום על-ידי דבוריהם.

ואמר שזה שאמר דוד המלך עליו השלום: "שרים רדפוני חנם", הינו אף שגדולים ושרים רדפוני, אני יודע שהוא בחנם, שאינם פעלים כלל

מקורות והערות

ז. כתובות דף י"ג עמוד א'. הלכה כרב נחמן בסוגיות דיני ממונות. י. גיטין דף ל"ד עמוד א' "והלכתא כנחמן והלכתא כנחמן והלכתא כנחמני". ב. כעין זה נכתב בליקוטי מוהר"ן סימן רנ"ח "כשיש מחלוקת על האדם, יכולים להטות אותו מדרך השם ויתברך ולהפילו ממדרגתו חס ושלום. וזה שהתפאר דוד המלך עליו השלום (תהלים קי"ט): "רבים רודפי וצרי, מעדותיך לא נתייתי", שאף שהיה עליו מחלקת רבים, עם כל זה לא נטה מדרך השם ויתברך". ל. תלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין (פרק י' דף כ"ט) "רבי חנניה ורבי יהושע בן לוי בשעה שנמנו ואמרו שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להן חלק לעולם הבא יצתה בת קול ואמרה: 'המעמך ישלמנה כי מאסת אלא כי אתה תבחר ולא אני ומה ידעת דבר' (איוב פרק ל"ד פסוק ל"ג). ביקשו לצרף את שלמה עמהן (הכוונה שלא יהיה לו חלק לעולם הבא) בא דוד ונשתטח לפניו" וכו'. מ. ספר תהלים פרק קי"ט פסוק קס"א.

שיחות ריד - רטו הר"ן רו

במחלקתם עלי; והסימן: כי "ומדברך פחד לבי", שאני מפחד מדברך, דהינו שיש לי יראת-שמים ואיני נופל ממדרגתי חס ושלום, וזה סימן שהרדיפה שלהם חנם, בחינת: "שרים רדפוני חנם".

גדל יקרת הראש-השנה שלו

ריד

שמעתי בשמו שאמר: כשאדם שאל להצדיק אם לעשות דבר שיש בו מסירות-נפש בשביל השם יתברך, הוא ראוי לו להשיב ולצוות עליו שלא לעשות; ואף-על-פי-כן השאל אין צריך לקיים דבריו, כן שמעתי בשמו.

עוד שמעתי בענין אחר: כל מה שהצדיק מצוה לעשות - צריך לקיים; רק כשמצוה שלא לסע על ראש-השנה אצלו - זה אין צריך לקיים.

ערב ראש-השנה ראוי לתן על-פדיון.

רטו

אמר: אצלי העקר הוא ראש-השנה, ותכף כשחולף ועבר ראש-השנה אני מטה אזני ושמע אם מפין בפתל לעורר לסליחות לשנה הבאה; כי אין שום זמן כלל, כי כל-השנה חולף ועבר כהרף עין.

מקורות והערות

ג. כונתו היא, כיצד יודע אני כי חולקים עלי בחנם - ללא סיבה, מכך שאינם פועלים עלי במחלוקתם, להפיל אותי ממדרגתי. ס. מעות עבור פדיון.

להתרחק מחקירות ולהתחזק באמונה

רמז

עין אלשיך^ע על משלי, ובפרט בקפיטל^ב ז' בדרך שלישי^ג, שם מרחיב הדבור והאזהרה להתרחק מהם. ועין שם, כי מדבר שם בדרך צחות ונפלא ומסביר הדבר איך הם מטעים את העולם, שבתחלה אינם מגלים האפיקורסות והכפירות שלהם, רק מראים המתיקות המדמה הנראה בתחלה בדרךיהם הרעים, עין שם; וזהו: "כי נפת תטפנה שפתי זרה וגו'^ד" ופרש רש"י: אפיקורסות, "ואחריתה מרה פלענה וכו'^ה", עין שם.

והכלל, שכל האזהרות של משלי להתרחק מאשה זרה, פונתו על-חכמות החיצוניות שנקראת 'אשה זרה' כנגד חכמת התורה שנקראת 'אשת חיל'^ו, ומי שבקי בהם ובדרכיהם, ואיך הם מטעין את העולם, בפרט בני-הנעורים שהם מחנכין אותם בחנוף הרע והמר שלהם, הם ממש ממש כמו אשה המנאפת, המקשטת עצמה ומדברת דברי-חז, ובתחלה אינה מגלה זדון לבה ומראית עצמה ככשרה, עד אשר היא מטעית את כל מי שנסת אחריה, כמו כן ממש ממש הם דרכיהם הרעים, למי שיודע מעט מדרכיהם. ועל-קטב^ז משל זה סובב רב ספר משלי, וכל מקום שקורא: 'כסיל' ו'פתי', "המהפכים ארחות ישר" וכיוצא בזה, כל-פונתו על-אלו החכמים להרע, שנקראים כסילים ופתאים, כמו שכתוב: "ראית איש חכם בעיניו - תקוה לכסיל מפנו"^ח, וכתיב: "הוי חכמים בעיניהם" וכו'.

מקורות והערות

ע. רבי משה אלשיך מחכמי צפת בתקופת האר"י. היה תלמידו של רבי יוסף קארו, חיבר פירושים על תורה נביאים וכתובים וכן ספר שאלות ותשובות, האר"י הקדוש אמר עליו כי כוון אל האמת בדרשותיו. פ. קפיטל - פרק. צ. הביאור השלישי למשמעות הביטוי "אשה זרה" המוזכר בפסוק ה' בפרק הנ"ל. ק. משלי פרק ה' פסוק ג' ופירש רש"י שם "כי נפת תטפנה" - לשון מתוק, "שפתי זרה" - אפיקורסות. ר. משלי פרק ה' פסוק ד'. ש. משלי פרק ל"א פסוק י'. ת. נקודה, רעיון. א. משלי פרק כ"ו פסוק י"ב. ב. ישעיהו פרק ה' פסוק י"א.

שיחות ר"ז הר"ן רמ

ואי אפשר להאריך בזה, פי הם אמרים בהפך ממש ומביאים ראיה ממשלי דיקא ומשאר כתבי-קדש לדרכיהם הרעים, כי תורתנו הקדושה יש בה סם חיים למי שזוכה, ולא זכה - נעשית לו סם מות, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה על-פסוק: "אשר-שם משה"^ג, וכתיב: "פיי-שרים דרכי ה', צדיקים ילכו בם ופושעים יפלו בם". על-פן להמתקן לילך בדרכיהם הרעים - לא יועילו רב הדברים, ולהחפץ באמת - יספיקו דברינו אלה לחזק נפשו ודעתו לעמד פעמוד ברזל נגדם ולשבר מתלעות עול; והשם יתברך יגלה האמת במהרה, אמן כן יהי רצון.

ר"ז

אמר שאיתא בספר אחד^ד, שמה שמוכא בספרי המחקרים ראיה שצריכין לחקר מפסוק^ה "וידעת היום והשבת אל-לבבך" וכו', שצריכין לדעת אותו יתברך על-פי חקירות - זה הפרוש הוא מכת הקראים^ו, שהם מפרשים פסוק זה כך, שצריכין לדעת אותו יתברך על-פי חקירות. אבל האמת לא כן הוא, כי באמת העקר לדעת אותו יתברך הוא רק על-ידי אמונה שלמה, שעל-ידי זה דיקא זוכין אחר-כך לדעת והשגה גדולה בידיעת רוממותו יתברך שמו, וכמו שכתוב: "וארשתיך לי באמונה - וידעת את ה'". ועין בלקוטי הלכות ב"ר^ז דעה הלכות גלו^ח, שם מבאר היטב שעקר הידיעה הוא על-ידי אמונה, עין שם.

מקורות והערות

ג. מסכת יומא דף ע"ב עמוד ב': "...מאי דכתיב 'וזאת התורה אשר שם משה' (בשן שמאלית) - זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם מיתה" וכו'. ד. דברים פרק ד' פסוק מ"ד. ה. הושע פרק י"ד פסוק י'. ו. עפ"י לשון הכתוב באיוב פרק כ"ט פסוק י"ז, ופירושו - לשבר שיני עושה העוול. ז. עין בכוזרי מאמר חמישי בתחילת חתימת הספר אות כ"א. ח. דברים פרק ד' פסוק ל"ט. ט. כת שפרשה מן היהדות, מכיון שאינם מכירים בתורה שבעל פה שבלעדיה אין ביאור למצוות התורה, ומכונים קראים כי מאמינים רק במקרא. י. הושע פרק ב' פסוק כ"ב. כ. הלכה ג' אותיות ה', י' - י"ב.

ובאמת עקר הפרוש הפשוט של פסוקים אלו המזהירים לדעת אותו יתברך, כגון "וידעת היום והשבת" וכו', וכן "דע את-אלקי אביך ועבדו", וכן "דעו כי ה' הוא אלקים" וכו', עקר האזהרה זו הוא בפשיטות, לדעת ולזכור אותו יתברך תמיד בכל-עת, ואל ישכח אותו יתברך חס ושלום בשום עת. כמו למשל שדרך המלכים והאדונים שמזהירין את-עבדיהם שידעו שיש עליהם מושל, ובפרט אנשי-חיל של המלכים, שמלמדין אותם שידעו מי המלך והקיסר שלהם למען תהיה יראתו על-פניהם ויעבדו עבודתם בשלמות, וכן הרגילות לומר להעבד: דע שיש עליך אדון ומושל - שהפונה שיקח זאת בדעתו בכל-עת ואל ישכח, לבל יעשה שום דבר נגד רצונו; כמו כן להבדיל במלכותא דשמיא, שמזהיר אותנו: "דע את-אלקי אביך" וכו', הינו ידע תדע ואל תשכח בשום עת, וכן "וידעת היום והשבת אל-לכךך כי ה' הוא האלקים" וכו', וכן "דעו כי ה' הוא אלקים".

כי בודאי צריכין כמה וכמה אזהרות גדולות ורבות על-זה בכמה וכמה לשונות, כי אף-על-פי שכל-אחד יודע בכלל כי ה' הוא האלקים, אף-על-פי-כן מחמת טרדות עולם-הזה ותאוותיו והבליו נמצאים הרבה שברב העתים שוכחים אותו יתברך. ועל-זה מזהירים הפסוקים: "דעו כי ה' הוא האלקים" וכו', וכן "דע את-אלקי אביך" וכו', כלומר קחו זאת בדעתכם היטב, עד שיהיה קשור וחזק בדעתכם ולבבכם בכל-עת.

וזה: "וידעת היום והשבת אל-לכךך" וכו', כי זה עקר שלמות הידיעה, כשמקשרין הדעת אל-הלב, כמבאר בדבריו בכמה מקומות. דהינו כשממשיכין הדעת אל-הלב לידע בלבבו היטב כי ה' הוא אלקים

 מקורות והערות

ל. דברי הימים א' פרק כ"ח פסוק ט'. מ. תהלים פרק ק' פסוק ג'. נ. בספר החינוך מצוה כ"ג כתב על מצות האמונה: "ונהגת בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות. והעובר עליה אין לו חלק וזכות עם ישראל וכו'. וזאת מן המצוות שאין להם זמן ידוע, שכל ימי האדם חייב להיות במחשבה זו", והיא משש המצוות התמידיות. ס. עפ"י לשון הכתוב בשמות פרק כ' פסוק י"ד. ע. עיין ליקוטי מוהר"ן סימנים ט"ו, ל"ג. ליקוטי הלכות (תפילין הלכה ו' אות י"ד).

שיחות ריה הר"ן ריא

וכו', כי בכל-עת שמשימין זאת אל-לבבו היטב, פי ה' הוא האלקים, בודאי נפל פחדו ואימתו ויראתו עליו לבלתי יחטא. ואי אפשר לדבר בזה יותר, כי ידיעת אלקותו יתברך הוא לכל חד כפום מה דמשער בלבה^פ כידוע^פ, וכל חד כפום מה דמשער בלבה יבין היטב דברינו אלה.

אבל חלילה לומר שפונת הפסוקים לדעת אותו יתברך על-פי חקירות אנושיות הבנויים על-שכל המטעה, כי עקר הידיעה ממנו יתברך כבר הודיעו לנו אבותינו הקדושים שיגעו וטרחו כל-ימיהם ופשטו את עצמם מגשמיות לגמרי, פי שברו כל-התאוות והמדות בתכלית, ובפרט הרע-הכולל שהוא תאות המשגל, ועל-ידי-זה היה דעתם בשלמות וזכו להפיר את-בוראם בתכלית השלמות, והניחו לנו ירשה טובה כזאת, ואנחנו מחיבים לקבל הירשה הטובה הזאת בשמחה גדולה, כמו שאמרים: "אשרינו, מה-טוב חלקנו, ומה נעים גורלנו, ומה יפה ירשתנו" וכו';^פ רק הפסוקים מזהירים אותנו לקח הידיעה הקדושה הזאת במחנו ולהמשיכה ולקשרה בלבנו היטב תמיד בכל-עת, למען תהיה יראתו על-פנינו לבלתי נחטא וכו'.

ריח

והתלוצץ מאד מהמחקרים שאמרים שיש בהלבנה ישוב כמו על-הארץ הזאת, על-שרואין שם בתוכה כמו אילנות ושאר ברואים שבזו הארץ, והיה מתלוצץ מזה, ואמר שהוא שטות גדול, כי הלבנה הוא כמו אספקלריא, שכל-דבר שעומד כנגדו נראה בתוכו, ועל-פן נראה בתוך הלבנה דברים שבזאת הארץ; אבל באמת אין שם דבר מאלו הברואים, והכל יפצה פיהם של המחקרים.

מקורות והערות

פ. כפי מה שמשער בליבו. כלומר שרדיעת השם תלויה בגודל השער שפותח האדם בלבו לדעת. ועיין בשיחה א' ובהערות. צ. זהר בראשית (פרשת וירא דף ק"ג עמוד ב'). ק. תפילת השחר, ומקורו בתנא דבי אליהו רבה פרק כ"א.

ריב שיחות ריט הר"ן

ריט

אחר שפא מלמברג, שחי אחר-כך שתי שנים, היה מדבר בכל-פעם הרבה מאמונה; והבנו מדבריו שכל דבוריו שמדבר, כל פונתו היה הכל בשביל להכניס אמונתנו האמתית בלב כל-אחד ואחד מישראל. והיה רגיל להזכיר כמה פעמים גדל עצם נפלאות הטובה שעשה לנו משה רבנו עליו השלום, שנתן לנו את-התורה ופתח בה: "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", וגלה לנו האמונה הקדושה בלי שום חכמות וחקירות". וגנה הרבה את-ספרי המחקרים והפילוסופים, והתלוצץ מהם בכמה מיני ליצנות, וברר לעינינו שאינם יודעים כלום.

והארץ בשיחות פאלו הרבה מאד בכמה וכמה מיני לשונות של חכמה אמתית נפלאה ונוראה, אשר כל-דבור ודבור היה מתוך מדבש ונפת צופים ונכנס בעמק הלב לכל-אחד ואחד, וכבר כתבנו מהם הרבה, כאשר כבר נדפסו קצתם, אבל עדין לא נכתב חלק אלה מהם; וגם אי אפשר לבאר תמונת הדבור הקדוש והנורא, הנעים והמתוק בתכלית הנעימות, שיצא מפיו הקדוש בקדושה ובטהרה, באימה וביראה, ברתת וזיע, שהיה לו כל מיני חן שבעולם, כאשר יעידון ויגידון כל מי שזכה לדבר עמו אפלו במלי דעלמא.

וכפי המוכן מדבריו בסוף, בשתי השנים הנ"ל שחי אחר שפא מלמברג, שכל דבוריו, הן במלי דעלמא, הן בדברי-תורה - הכל כאשר לכל היה כדי להכניס אמונה בעולם, שהוא יסוד כל התורה והמצוות, כמו שכתוב: "כל-מצותיך אמונה".

מקורות והערות

ר. בראשית פרק א' פסוק א' וכתב בענין זה ממש גם לעיל בסימן ה'. ש. כמו שכתב ברמב"ן שם: "להגיד כח מעשיו לבשר ודם אי אפשר, לפיכך סתם לך הכתוב: בראשית ברא אלהים", כלומר תלה הכל באמונה. ת. תהלים פרק קי"ט פסוק פ"ו.

פעם אחת אמר לאחד: אגלה לך סוד: שיהיה אפיקורסות גדול בעולם, כי מלמעלה יבוא אפיקורסות בעולם בשביל נסיון; ואני יודע שאנשים שלי גם בלא זה יתחזקו באמונה באמת וישארו קימים באמונתם, אך אני מגלה לך זאת כדי שיתחזקו יותר כשיראו שדברו מזה מקדם. וכדברים האלה נשמע מפיו הקדוש כמה פעמים, והיה מתאנח מאד על-זה, ואמר: אוי, איך יוכלו לעמד אנשים מעטים נגד כל העולם.

והנה סמוך מאד אחר הסתלקותו זכרוננו לברכה ראינו בעינינו זאת, שתכף התחיל להתפשט אפיקורסות גדול בעולם, מה שלא היה כזאת מימי קדם; כי אף-על-פי שכבר התחיל לצמח נגע המספחת הזאת במדינות רחוקות על-ידי האפיקורסים המפרסמים דשם כמפרסם, וחברו חבורים רעים, בפרט ספרי 'המאסף' וכו', אבל עדין לא נתפשטה הנגע במדינתנו, עד-אשר בימינו, אחר הסתלקותו זכרוננו לברכה והסתלקות עוד גדולי הצדיקים הקדושים זכרונם לברכה, פשתה נגע המספחת הרעה הזאת גם במדינתנו.

וכבר צווחו ככרוכי הצדיקים והכשרים שבדורותינו אלה, ואין שמע להם, כי ידם תקפה בעונותינו הרבים, אוי לנו מה שהגיע לנו בדורותינו אלה. ועל-ידי זה נצמחה הגזרה הרעה בימינו שנמשכה על-ידם, שהפצירו את הקיר"ה על-זה פידוע, אוי מה היה לנו, ונתקיים

מקורות והערות

א. המכוון על תנועת ההשכלה שענינה היה לקעקע את יסודות האמונה היהודית ח"ו. ובסימן ל"ה: "ואמר שהולך אפיקורסות גדול על העולם וכו'...ובאמת אף על פי כן אף על פי שהודיעו זאת מקודם אף על פי כן יהיה נסיון גדול ורבים ירשעו" וכו', ובשיחה קכ"ו: "...ואמר כתוב זאת זכרון בספר למען ידעו בימים הבאים שכבר היה מי שידע זאת מקודם וידעו להתחזק באמונה בו יתברך ובצדיקיו האמיתיים". ב. 'המאסף' - כתב העת של אנשי תנועת ההשכלה היהודית בו פורסמו מאמרי מחקר כפריים בנושאים יהודיים שונים. יצא לאור על ידי יצחק איכל וחבר מעוין בין השנים תקמ"ד - תקמ"ו. ג. תנועת ההשכלה התחילה במערב אירופה בגרמניה ורק יותר מאוחר עברה למזרח. ד. עיין בנספח אות ו. ה. ראשי תיבות - הקיסר ירום הדון.

ריד שיחות רכא הר"ן

בְּעֹנֹתֵינוּ הַרְבִּים כָּאֲשֶׁר הוֹדִיעַ אֲדוֹנֵנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָּה הַנּוֹרָא מִקֶּדֶם בְּרוּחַ קְדָשׁוֹ; וְעַדִּין הֵם הַלְכִים וּמִתְפַּשְׁטִים בְּכָל-עֵת, אוֹי, מִי יוֹדֵעַ מָה יִהְיֶה בְּיָמֵים הַבָּאִים.

וּכְבָר כְּתִבְנוּ מָה שָׁאֵמַר הוּא זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָּה, שְׁעַל-זֶה הַתְּנַבְּאוֹ כֹּל נְבִיאֵינוּ, בְּפֶרֶט דְּנִיָּאל שָׁאֵמַר¹: "יִתְבַּרְרוּ וַיִּתְלַבְּנוּ וַיִּצְרְפוּ רַבִּים" וְכוּ', שְׁכָל כְּוִנָּתָם הָיָה שְׁבִאֲחֵרִית הַיָּמִים הָאֵלֶּה יִתְנַסּוּ וַיִּצְטַרְפוּ יִשְׂרָאֵל בְּאֲמוּנָה, שְׁיַעֲמְדוּ וַיִּקְוִמוּ רַבִּים שְׁיִרְצוּ לְהִטְעוֹת אוֹתָם מִהָאֲמוּנָה הַקְּדוּשָׁה, שְׁהֵם הָאֲפִיקוֹרְסִים וְהַמַּחֲקָרִים שְׁבִימֵינוּ.

וּמֵאַחַר שְׁכָבַר הוֹדִיעַ זֹאת מִקֶּדֶם, שְׁזֶה יִהְיֶה הַנְּסִיּוֹן, הָיָה רְאוּי לְעַמֵּד בְּנְסִיּוֹן בְּוִדְאִי; אֶף-עַל-פִּי-כֵן יִהְיֶה נְסִיּוֹן גָּדוֹל, עַד-אֲשֶׁר רַבִּים יִהְיוּ נִכְשָׁלִים מְאֹד. אֶף אֶף-עַל-פִּי-כֵן אָנוּ כְּתִבִים כָּל-זֹאת לְמַעַן יִדְעוּ הַחֲפָצִים בְּאֲמַת וּבְאֲמוּנָה הַקְּדוּשָׁה שְׁכָבַר הוֹדִיעַ הוּא זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָּה לְנוֹ אֶת-כָּל-זֹאת מִקֶּדֶם, לְמַעַן יִהְיֶה לָהֶם לְמִשִּׁיב נֶפֶשׁ, וְלַחֲזִק לְבָם בְּהַ' וּבְתוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה כָּאֲשֶׁר קִבְּלָנוּ מִרְבוֹתֵינוּ זְכוֹרָנָם לְבִרְכָּה בְּגִמְרָא וּפּוֹסְקִים.

רכא

הָיָה מִתְלַוֵּץ מְאֹד מִהַלּוּחֹת שְׁלָנוּ אוֹ שְׁלָהֶם לְהַבְדִּיל שְׁכוֹתֵבִים הַמְּאֲרָעוֹת וְהַשְּׁנוּיִים, כְּגוֹן קָר וְחַם וְכוּ'², וְעַל-פִּי הָרַב אֵינָם מְכֻוֹנִים דְּבִרְיָהֶם כָּלָל. עֲנָה וְאָמַר: אִם-כֵּן, שְׁיִוְדְעִין, יֵאמְרוּ נָא הַשְּׁנוּיִים שְׁיִשׁ בְּעוֹלָם בְּכָל-יוֹם וְיוֹם בְּעֶצְמוֹ; כִּי כְּמַעַט בְּכָל-יוֹם וְיוֹם מְשַׁתַּנֵּים בְּעוֹלָם שְׁנוּיִים הַרְבֵּה מְאֹד בְּיוֹם אֶחָד, כִּי יֵשׁ קָר וְחַם וְגִשְׁם וְשֶׁלֶג וְרוּחַ וְאוּרִי נָח, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה שְׁנוּיִים רַבִּים אֵין מְסַפֵּר שְׁנַעֲשִׂין בְּיוֹם אֶחָד עַל-פִּי הָרַב, וְמִי יוֹכֵל לְכוּן וְלִידַע זֹאת? מִהַרְבּוֹ מַעֲשֵׂי ה', מְאֹד עֲמָקוּ

מקורות והערות

1. חיי מוהר"ן סימנים: א' ו' קט"ו. 2. לעיל בסימן ל"ה. 3. דניאל פרק י"ב פסוק י'. 4. כמו תחזית מוג האויר, שבזמנם היו נעשות ללא כל בסיס מדעי תצפיות ומדידות.

שיחות רכב - רכב - הר"ן רמו

מחשבותיו, איש-בער לא ידע וכסיל לא-יבין את-זאת על-פי חכמות חיצוניות שלהם, כל השנויים הנעשים ביום אחד (וגם בספרי התכונה בעצמם מבאר שענין זה של הליחות הנ"ל אינו ברור כלל, כמו שכתוב בסוף ספר נחמד ונעים², עין שם).

רכב

שמעתי בשמו שדבר עם-איש אחד שהיה לו בלבולי אמונה, וחזק אותו רבנו זכרוננו לברכה, ואמר לו שאיתא שכל התהוות מעשה בראשית היה רק בשביל מה שצפה השם יתברך שיהיו אנשים שיהיה להם יסורים בענין האמונה הקדושה מחמת הבלבולים והכפירות העולים על-מחשבתם רחמנא לצלן, והם יתגברו כנגד אלו המחשבות ויתחזקו באמונה - ורק בשביל זה ברא השם יתברך את-כל-מעשה בראשית; ועל-ידי דבורים אלו נתחזק זה האיש מאד תמיד בכל-עת שבאו עליו בלבולים הנ"ל. וכן מבאר בדברי רבנו זכרוננו לברכה כמה פעמים שעקר הבריאה היה בזכות האמונה, כמו שכתוב: "וכל-מעשהו באמונה".

רכב

בענין שהיו מספרים לפני רבנו זכרוננו לברכה והיו משבחים מאד את-פרוש רש"י, ושאין צריכין ללמד פרוש אחר על-המקרא על-פי פשוט, כי שאר הפשטנים רבם הלכים על-פי דרכי החקירות וכו'¹ (פונת הדבר: כי יש כמה פשטנים שהם כנגד דברי רבותינו זכרונם לברכה, והם הלכים על-פי דרכי החקירה קצת בכמה מקומות, כי היו מחקרים, ואין צריך

מקורות והערות

1. עפ"י לשון הכתוב בתהלים פרק צ"ב פסוקים ו' ו-ז'. ב. נחמד ונעים - ספר תכונה (אסטרונומיה). שנכתב ע"י הצדיק רבי ברוך קוסובר בעל ספר "עמוד העבודה" (נפטר בשנת תקמ"ב). ל. תהלים פרק ל"ג פסוק ד'. מ. ראה באריכות בחיי מוהר"ן סימן ת"י.

רמז שיחות רכד - רכה הר"ן

לפרטם, ואלו הפשטנים אין צריכין ללמד אותם, כי אם רק פרוש רש"י זכרונו לברכה). ענה ואמר רבנו זכרונו לברכה: זה אינה יודע, שרש"י זכרונו לברכה הוא כמו אחיה של התורה הקדושה; כי כל תינוקות של בית-רבן וכל ישראל כלם לומדים את התורה שבכתב ושבעל-פה עם פרוש רש"י, ומזה מוכן עצם גדלת רש"י זכרונו לברכה.

רכד

בענין מה שאמרו רבותינו זכרונום לברכה: שאסור להסתפל¹ "מה למעלה מה למטה, מה לפניו מה לאחור" - אמר רבנו זכרונו לברכה שכל-אדם ואדם יש לו בחינת "מה למעלה מה למטה" וכו' לפי מדרגתו, שאסור לו להסתפל בהם. כי אצל קצת מסתים שכלו אצל הגלגלים ורקיעים, ואסור לו להסתפל להלן יותר; וגם כל-הפילוסופים והמחקרים כל-שכלם וחקירתם הוא רק עד הגלגלים, ולמעלה מזה אין יודעים כלום, וגם במה שתחת הגלגלים טעו הרבה בכמה דברים, עד שנפל ביניהם מחלקות גדולות בכל-דבר; וכבר מבאר שאסור להסתפל בהם כלל. והפלא, שכל אדם במקום שמסתים שכלו - אסור לו להסתפל להלן יותר, כי זהו אצלו בחינת "מה למעלה מה למטה"; רק לסמוך על-אמונה לבד.

רכה

רבנו זכרונו לברכה פשהיה באומאן, שאל אותו אחד אם אפשר לידע חכמת הקבלה בלי תעניתים ומקנאות; כי אחד אמר שאי אפשר לידע הקבלה כי אם וכו'. השיב: אפשר לידע החכמה בלא הנ"ל, כי הוא חכמה וכו'. ואמר אז שמה שקשה להבין ספר ה'עץ חיים'² וכו' הוא

מקורות והערות

נ. משנה חגיגה פרק ב' משנה א'. ס. הכוונה לשאול ולחקור. ע. ספר היסוד בעניני הקבלה שחובר ע"י רבי מאיר פאפאריש על פי תורת האר"י ז"ל מכתבי תלמידו רבי חיים ויטאל זצוק"ל.

מחמת שלא נכתב בסדר. ואמר שבמקום שחכמת הפילוסופיא מסתימת - שם מתחיל (חכמת האמת, שהוא) חכמת הקבלה (פרוש: פי הפילוסופים לא חקרו כי אם עד הגלגלים, ומשם ולמעלה אין יודעים מאומה, וגם בהחכמות שמהגלגלים ולמטה גם-כן הם נבכים מאד ברבם ככלם פידוע להם בעצמם; וחכמת הקבלה מתחלת במקום שמסתימת חכמתם, דהינו מהגלגלים ולמעלה, פי כל עולם העשייה עם הגלגלים בכלל כוללת חכמת הקבלה בתבה אחת, שהוא: 'עולם העשייה', וכל-חכמת הקבלה הוא מעשייה ולמעלה, שהוא יצירה ובריאה ואצילות למעלה למעלה וכו'. וגם בעשייה בעצמה, בפנימיות העשייה, דהינו רוחניות העשייה, אין להפילוסופים שום ידיעה כלל, אבל חכמת הקבלה מדברת רק משרש העשייה ברוחניות, ומשם ולמעלה. נמצא שבמקום שמסתימת חכמתם של המחקרים - משם מתחלת חכמת הקבלה).

גם אנכי שמעתי מפיו הקדוש לענין השגותיו הנוראות, שדבר כפה פעמים מזה ואמר: הלא אצל המחקרים מסתימת ידיעתם בגלגלים^פ, ונדמה להם שמשם ולמעלה הוא רק עצם האלקות יתברך - ובאמת כל למוד הקבלה הוא בעולמות ומדרגות שמשם ולמעלה; כמו כן אפלו מי שהשיג חכמת הקבלה היטב, שהוא חכמת האמת, אף-על-פי-כן אין חקר לתבונתו, כי עדין יש גבה מעל גבה וכו'. וכן פעם אחת ראה ספר אחד שמלקט מכתבי האר"י זכרוננו לברכה שאינם מצויים, שמדבר מהשתלשלות והמדרגות שקדם האצילות שהוא עולם המלבוש וכו' כמו שכתוב בספר 'ויקהל משה' וכו', ודבר עמי מזה. ונפלאתי מאד על-זה, מה שיש למוד בקבלה גם למעלה מאצילות, ונדמה לי שאין גבה יותר. ושחק, ואמר אז גם-כן: הלא אצל המחקרים נדמה שמסתיים הידיעה בגלגלים וכו' כנ"ל; וכונתו היה

מקורות והערות

פ. ברגמי השמים - מערכות הכוכבים. צ. ספר קבלה שנכתב בידי ר' משה בן מנחם תלמיד ר' דוד אופנהיימר מפראג (תכ"ד - תצ"ו).

ריח שיחות רבו - רבח הר"ן

כמו כן, אפלו בדיעת האמת למעלה למעלה יש עוד גבה מעל גבה בלי שעור וערך וכו' וכו', פי לגדלתו אין חקר; וענין זה אי אפשר לבאר בכתב.

רבו

פעם אחת שחק ואמר: אם היו מניחין לכנס מת אחד בין המחקרים כשיושבין וחוקרין בחכמתם² - היו מתבטלים כל החכמות שלהם.

מדבר ממעלת ההתבודדות

רבו

מצאתי כתב-יד החברים, שאמר שטוב יותר שהתבודדות יהיה מחוץ לעיר, במקום עשבים, כי העשבים גורמים שיתעורר הלב³.

רבח

שמעתי בשמו שאמר: בודאי נמצאים פשרים אף-על-פי שאין להם התבודדות, אבל אני קורא אותם 'פליטיס', מבהלים ומבלבלים, ופתאום פשיבוא משיח ויקראו אותם - יהיו מערפכים ומבלבלים; אבל אנחנו נהיה דומים כמו האדם אחר השנה, שדעתו נחה ומישבת היטב - פן תהיה דעתנו נחה ומישבת עלינו, בלי מהומה ובלבול.

מקורות והערות

ק. שיקום המת לתחיה ויהלך ביניהם. ר. מתלמודי רבינו שהיו כותבים את מאמרי רבינו לפני התקרבות מוהר"ת. ש. כמו שכתוב לעיל סימן צ"ח: "ודיבר אז שבחורף כל העשבים וכל הצמחים כולם מתים...וכשבא הקיץ כולם נתעוררים וחיים, ואז טוב ויפה מאד כשיוצאים לשוח בשדה 'שיחה זו תפילה'...ואז כל שיה ושיח השדה...כולם נכספים ונכללים בתוך שיחתו ותפלתו" וכו', ועיין עוד לעיל בסימנים קמ"ד וקס"ג.

רכט

שְׁמַעְתִּי בְשֵׁמוֹ שֶׁהִיא מְדַבֵּר עִם אֶחָד מִבְּנֵי-הַנְּעוּרִים, וְהִיא מְחַזֵּק אוֹתוֹ מְאֹד מְאֹד בְּהַתְּבוּדוֹת וְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין-קוֹנוֹ בְּלִשׁוֹן שְׁמַדְבָּרִים בּוֹ, כְּדַרְכּוֹ זְכוּרָנוֹ לְבִרְכָּהּ. וְאָמַר לוֹ שֶׁבְּתַחֲלָה זֶה הָיָה עֶקֶר הַתְּפִלָּה, מֵה שֶׁהִיא כָּל-אֶחָד מְדַבֵּר מֵה שֶׁלְּבוֹ לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּלִשׁוֹן שֶׁהִיוּ מְדַבָּרִים בּוֹ, כַּמְבָאָר בְּרַמְבַּ"ם בְּתַחֲלַת הַלְכוֹת תְּפִלָּה, עֵינֵי שֵׁם שְׁמַבְאָר שֵׁם זֹאת הֵיטֵב, שֶׁבְּתַחֲלָה הָיָה זֶה עֶקֶר הַתְּפִלָּה וְכוּ', אִךְ אַחֲר־כֵּן רָאוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה וְכוּ' וְתַקְּנוּ סֵדֵר הַתְּפִלָּה, עֵינֵי שֵׁם; אֲבָל עַל-כֵּן-פְּנִים מְדִינָא זֶהוּ עֶקֶר הַתְּפִלָּה. עַל-כֵּן גַּם עֲכָשׁוּ, שֶׁמִּתְּפִלִּין סֵדֵר הַתְּפִלָּה שֶׁתַּקְּנוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה, טוֹב מְאֹד לְהֵאָדָם לְהִיּוֹת רְגִיל לְהַתְּפִלֵּל לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ תְּפִלוֹת וְתַחֲנוּנוֹת וּבִקְשׁוֹת מְלָבוֹ בְּלִשׁוֹן שְׁמַבִּין, שֶׁיִּזְכְּהוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְעַבּוּדוֹתוֹ בְּאַמֶּת; כִּי זֶה עֶקֶר הַתְּפִלָּה כַּנ"ל. וְעֵינֵי בְּמָקוֹם אַחֵר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּדַבְּרֵינוּ כַּמָּה הֵאָדָם צָרִיף לְהַרְגִיל עֲצָמוֹ וּלְחַזֵּק עֲצָמוֹ בְּהַנְהִיגָה זֹה, שֶׁעַל-יְדֵי זֶה דִּיקָא בָּאוּ כָּל-הַצְּדִיקִים לְמַדְרַגְתָּם, עֵינֵי שֵׁם הֵיטֵב.

רל

שְׁמַעְתִּי מִרְבֵּי נִפְתְּלֵי גֵרוֹ יְאִיר שֶׁשָּׁמַע מִרַבְּנוֹ זְכוּרָנוֹ לְבִרְכָּהּ, שֶׁטוֹב כְּשֶׁהֵלֵב שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי נִמְשָׁךְ כָּל-כֶּף לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁכָּל-עֵת וְעֵת שֶׁיִּדְפְּקוּ עַל-הֵלֵב - יִתְחִיל תַּכְף לְהַתְּלַהֵב וּלְהַשְׁתַּוְּקֵק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ כְּרָאוּי; וְעָשָׂה אֲזִי תְּנוּעוֹת בִּידָיו עַל-עֲנִינֵי זֶה, וְאָמַר שֶׁאֵפְלוּ כְּשִׁיּוֹשְׁבֵין בֵּין אַנְשֵׁים - יִשָּׂא יְדָיו וְלָבוֹ לְה' וַיִּצְעַק אֵלָיו בְּכָלוֹת

ת. פרק א' הלכה א' - ד': "מצות עשה להתפלל בכל יום וכו'. אלא חיוב מצוה זו כך הוא שהיא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום וכו'. אם היה רגיל מרבה בתחינה ובקשה ואם היה ערל שפתים מדבר כפי יכולתו ובכל עת שירצה" וכו'. א. ראה בספר השתפכות הנפש ליקוט כל המקורות. ב. והצעקה אינה דווקא בקול רם, כמו שכתב לעיל בסיומן ט"ז: "דע שיכולין לצעוק בקול דממה רקע בצעקה גדולה מאד ולא ישמע שום אדם כלל" וכו'.

רכ שיחות רלא - רלב הר"ן

הנפֿש. והרים אָז יָדיו בְּהִתְעוֹרְרוֹת נִפְלָא, וְאָמַר הַפְּסוּק: "אֶל־תִּעְזְבֵנִי ה' אֱלֹהֵי" - בְּקוֹל נְעִים שֶׁל תְּחִנָּה וְגַעְגּוּעִים נִפְלָאִים לְהִשָּׁם יִתְבַּרֵךְ; וְתַפְס זֹאת לְדַגְמָא, שֶׁכֶּף רְאוּי לְאִישׁ יִשְׂרָאֵלִי, שֶׁאֶפְלוּ כִּשְׁהוּא בֵּין אַנְשִׁים - יִתְעוֹרֵר בְּכָל־פַּעַם לְהִשָּׁם יִתְבַּרֵךְ בְּהִתְעוֹרְרוֹת נִמְרָץ כִּנ"ל.

רלא

סֵפֶר לִי אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ, שֶׁפָּעַם אֶחַת שָׁאֵל אֶת־רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה מֵהוּ הַחֲלוּק שְׁבִין לִב־נִשְׁבְּרֵי לְמֶרֶה־שְׁחוּרָה. הַשִּׁיב לוֹ: לִב־נִשְׁבֵּר הוּא כֶּף, שֶׁאֶפְלוּ כִּשְׁעוּמַד בֵּין הָעוֹלָם - יִחְזִיר פָּנָיו וַיֹּאמֶר: רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם וְכוּ'; וּבִאוּתָּהּ שָׁעָה בְּעֶצְמָהּ וּבִתְוֹךְ־כֶּף אָמַר רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה בְּעֶצְמוֹ: רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם - בְּהִתְעוֹרְרוֹת נִפְלָא וּבִנְשִׂיאת יָדִים בְּהִשְׁתַּקְּקוֹת נִמְרָץ כְּדַרְכּוֹ.

רלב

עוֹד שְׁמַעְתִּי מִפִּי הַנ"ל, שֶׁכֶּמָּה פְּעָמִים נִכְנַס אֵלָיו וְרָצָה לְדַבֵּר עִמוֹ, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְפַתַּח פִּיו לְדַבֵּר לְפָנָיו מֵה שֶׁבִּלְבוֹ. וּפְעַם אֶחַת הָיָה עוֹמֵד וּמְשַׁמְשׁוֹ, וְהָיָה בְּדַעְתּוֹ לְדַבֵּר עִמוֹ מִיָּד, אָבָל לֹא הָיָה יָכוֹל לְפַתַּח פִּיו כָּל־ל. וְאַחֲר־כֶּף צָוָה רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה שְׁיוֹשִׁיט לוֹ מִנְעֻלָּיו לְנַעֲלָם לְכַבוֹד שִׁבְתּוֹ, כִּי הָיָה אֲזַי אַחַר יְצִיאָהּ מֵהַמְּרָחֵץ בְּעָרֵב שִׁבְתּוֹ; וְאֲזַי בְּעַת שֶׁהוֹשִׁיט לוֹ מִנְעֻלָּיו, עָנָה רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה מֵעֶצְמוֹ וְאָמַר לוֹ: תִּרְגְּלִי עֶצְמְךָ לְדַבֵּר לְפָנָי הַשֵּׁם יִתְבַּרֵךְ, וְאֲזַי תּוּכַל אַחֲר־כֶּף לְדַבֵּר עִמִּי גַם־כֶּן.

אַחֲר־כֶּף, בְּעַת שֶׁזָּכָה לְדַבֵּר עִמוֹ, אֲזַי כִּשְׁנִכְנַס אֵלָיו וְרָצָה גַם־כֶּן לְדַבֵּר וְהָיָה קָשָׁה עָלָיו מְאֹד לְדַבֵּר, עָנָה רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה וְאָמַר: גְּבוֹר אֶחָד

מקורות והערות

ג. תהלים פרק ל"ח פסוק כ"ב. ד. ראה לעיל בסימן מ"א: "לב נשבר ועצבות אינו ענין אחד כלל, כיל לב נשבר הוא בלב, אבל עצבות וכו' היא סטרא אחרא והקדוש ברוך הוא שונא אותה. אבל לב נשבר היא חביב לפני השם יתברך" וכו'. ובסימן מ"ה: "אחר לב נשבר בא שמחה וזה סימן אם היה לו לב נשבר, כשבא אחר כך לשמחה".

שיחות רלג הר"ן רכא

חָגַר מִתְנַיֵּו לְכַבֵּשׁ חוֹמָה חֲזָקָה, וְאַחֲרֵי־כֵן כָּשָׁבָא אֶל־הַשַּׁעַר הִיָּה אַרְוּג עַל הַשַּׁעַר מִטּוֹה מְקוּרֵי עַכְבִּישׁ שְׁסַתֵּם הַשַּׁעַר; וְכִי יֵשׁ שְׁטוֹת גְּדוֹל מְזֵה שְׂיֵהִיָּה חוֹזֵר מִמְּלַחְמָתוֹ מִחֲמַת הַסְּתִימָה שֶׁל הַקּוּרֵי עַכְבִּישׁ? (וְהַנִּמְשָׁל מוֹבֵן). וְאַחֲרֵי־כֵן אָמַר לוֹ: הֲעֵקֵר הוּא הַדְּבֹר, שְׁעַל־יְדֵי הַדְּבֹר יִכּוֹלִין לְכַבֵּשׁ הַכֹּל וְלִנְצַח כָּל־הַמְּלַחְמוֹת; וְאָמַר: אֶף־עַל־פִּי שְׂיִכּוֹלִין לְהַתְּבוּד בְּמַחְשָׁבָה, אֲבָל הֲעֵקֵר הוּא הַדְּבֹר.

וּמִבָּאָר הַנִּמְשָׁל מִמִּילָא לְעַנְיָן מַה שְּׁקָשָׁה עַל־הָאָדָם לְדַבֵּר לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אוֹ לְפָנֵי הַצְּדִיקִים הָאֲמִתִּיִּים מַה שְּׁבִלְבוֹ, וְכֹל זֶה מִחֲמַת בּוֹשָׁה וְכַבְדוֹת שְׁלוֹ, שְׂאִין לוֹ עֲזוֹת דְּקִדְשָׁה; בְּוֹדָאֵי הוּא שְׁטוֹת גְּדוֹל, כִּי הֵלֵא הוּא רוֹצֵה לְכַבֵּשׁ בְּדְבֹרוֹ מְלַחְמָה חֲזָקָה, שֶׁהוּא מְלַחְמַת הַיִּצָּר, וְעַכְשָׁו כְּשֶׁהוּא סָמוּךְ לְדַבֵּר וְלְכַבֵּשׁ וְלִשְׁבֵּר חוֹמוֹת וְלִפְתַּח שְׁעָרִים עַל־יְדֵי הַדְּבֹר, וּבְשִׁבִיל מְנִיעָה קִלְהָ מַחְלִישׁוֹת־דַּעְתוֹ וְכִיּוֹצֵא יִמְנַע חֵס וְשְׁלוֹם מִלְּדַבֵּר? כִּי הֵלֵא הַמְּנִיעָה הַזֹּאת נַחֲשָׁבֶת לְסְתִימָה שֶׁל קוּרֵי עַכְבִּישׁ כְּנֻגַד הַחוֹמוֹת שְׂרוֹצָה לְשִׁבֵּר בְּדְבֹרוֹ.

גַּם סִפֵּר לִי הָאִישׁ הַנַּ"ל שְׂרַבְנוּ ז"ל צָוָה לוֹ שְׂיֵהִיָּה לוֹ הַתְּבוּדוֹת שְׂתִי שְׁעוֹת בַּיּוֹם: שְׁעָה אַחַת שְׂיִלְךָ וְיִשְׁתַּוְּקַק וְיִכִּין עֲצָמוֹ לְדַבֵּר וְיַעֲרֹךְ לְבוֹ לְכָף, וְאַחֲרֵי־כֵן יְדַבֵּר שְׁעָה אַחַת.

רלג

שְׁמַעְתִּי מֵאִישׁ אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוֹ שְׁפַעַם אַחַת דְּבַר רַבְּנוּ זְכוֹרֵנוּ לְבִרְכָה עָמוּ מַעֲנִין בְּגָדִים, וְאָמַר לוֹ שְׁעַל־כָּל־דְּבַר צְרִיכִין לְהַתְּפַלֵּל, הִינּוּ אִם בְּגָדוֹ קָרוֹעַ וְצָרִיךְ לְבָגֵד - יִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שְׂיִתֵּן לוֹ בְּגָד לְלִבְשׁוֹ, וְכֵן בְּכֹל כִּיּוֹצֵא בְּזֵה, דְּבַר גְּדוֹל וְדְבַר קָטָן, עַל הַכֹּל יִרְגִּיל עֲצָמוֹ לְהַתְּפַלֵּל תָּמִיד לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל־כָּל־מַה שְּׂיִחְסֹר לוֹ; אֶף־עַל־פִּי

מקורות והערות

ה. וכמו שמצינו אצל יעקב אבינו שהתפלל לה' "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש" (בראשית פרק כ"ח פסוק כ').

רכב שיחות רלד הר"ן

שְׁהַעֲקֹר לְהַתְּפַלֵּל עַל-הָעֵקֶר, דְּהִינּוּ עַל עֲבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, לְזַפּוֹת לְהַתְּקַרֵּב אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, אֶף-עַל-פִּי-כֵן גַּם עַל-זֶה צְרִיכִין לְהַתְּפַלֵּל. וְאָמַר שְׁמִי שְׂאִינּוּ מִתְּנַהֵג כֶּךָ, אֲזִי אֶף-עַל-פִּי שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ נִתֵּן לוֹ בְּגִדִים וּפְרָנְסָה וְהַצְטָרְכוֹת חֵיּוֹתוֹ, אֲבָל כָּל חֵיּוֹתוֹ הוּא כְּמוֹ בְּהֵמָה, שְׂגָם-כֵּן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ נִתֵּן לָהּ לְחֵמָה וְכוּ' - כֵּן הוּא חֵיּוֹתוֹ שֶׁנִּתֵּן לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּי מֵאַחַר שְׂאִינּוּ מִמְּשִׁיף כָּל חֵיּוֹתוֹ עַל-יְדֵי תְּפִלָּה מִהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, עַל-כֵּן כָּל חֵיּוֹתוֹ הוּא כְּמוֹ חֵיּוֹת בְּהֵמָה מִמֶּשׁ, כִּי הָאָדָם צְרִיף לְהַמְשִׁיף כָּל חֵיּוֹתוֹ וְהַצְטָרְכוֹתוֹ מִהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל-יְדֵי תְּפִלָּה וְתַחֲנוּנִים דְּוָקָא.

וְכֵן שְׁמַעְתִּי אֲנֹכִי גַם-כֵּן מִפִּי הַקְּדוֹשׁ עַל-דְּבַר קִטְן וּפְחוּת מְאֹד שֶׁהִיא קִצַּת מְכַרְח לִי, וְאָמַר: תְּתַפַּלֵּל עַל-זֶה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ; וְעַמְדַתִּי מִשְׁתּוֹמֵם, כִּי הִיא לִי לְדַבֵּר-פֶּלֶא בְּעֵינֵי לְהַתְּפַלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל-דְּבַר פְּחוּת כְּזֶה, וְגַם כִּי לֹא הִיא מְכַרְח בְּיֹתֵר. עֲנֵה וְאָמַר (בְּלִשׁוֹן תַּמָּה): אִין זֶה כְּבוֹדֵךְ שֶׁתְּתַפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל-דְּבַר קִטְן כְּזֶה? וְאַחַר-כֵּן סִפֵּר לִי מַעֲשֵׂה קִטְנָה מְעַנֵּין בְּטַחֲוֹן אֶפְלוּ עַל-דְּבָרִים קִטְנִים מֵאִישׁ אֶחָד מִמֶּזְ'בוּז'. וְהַפֶּלֶל, שְׁעַל-כָּל-הַדְּבָרִים שְׁבַעוּלָם - צְרִיכִין לְהַתְּפַלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ; וְכֵן מְבָאָר בְּאֶלֶף-בֵּית, עֵינֵן שָׁם:

רלד

שְׁמַעְתִּי בְּשִׁמוֹ לְעַנֵּין הַתְּחִזְקוֹת בְּהַתְּבוֹדְדוֹת וְשִׁיחָה בֵּינּוּ לְבִין-קוֹנּוֹ, אָמַר שְׂאֶפְלוּ אִם עֲבָרִים יָמִים וְשָׁנִים הִרְבֵּה וְנִדְמָה לוֹ שְׁלֹא פָּעַל עֲדִין בְּשִׁיחָתוֹ וְדַבּוּרָיו כְּלוּם, אֶף-עַל-פִּי-כֵן אֵל יִפַּל מְזֶה כְּלָל, כִּי בְּאֵמַת בּוֹדָאֵי עֲשִׂים הַדְּבָרִים רָשָׁם. וְהֵבִיא מְשָׁל: כְּמוֹ מִים הַיּוֹרְדִים עַל-הָאָבֶן, אֶף-עַל-פִּי שְׁנִדְמָה לָנוּ שְׂאִין לְהַמִּים כַּח כְּנָגֵד הָאָבֶן הַקָּשָׁה, וְאִין נִפְר

מקורות והערות

1. ככתוב בבראשית פרק ב' פסוק ה': "וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלוקים על הארץ ואדם אין לעבוד את האדמה", ופירש שם רש"י בשם חז"ל: "...וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים", היינו שללא תפילת האדם אין שפע בעולם. 2. ספר המידות ערך תפילה אות ל"ז: "על כל הדברים - הן על דבר גדול הן על דבר קטן - תתפלל".

שיחות רלה הר"ן רנ

רשם המים באבן, אף-על-פי-כן פשהמים יורדים על-האבן כמה וכמה זמנים רצופים הם עשים נקב בהאבן פנראה בחוש"; כמו כן אפלו אם לבו לב האבן ואין נפר בו רשם דבוריו ותפלתו, אף-על-פי-כן ברבות הימים והשנים ינקב לבו האבן על-ידי שיחתו, כמו "אבנים שחקו מים" פנ"ל. וכבר מבאר הרבה מענין התחזקות בהתבודדות, שהוא שיחה בינו לבין-קונו, בספרים הנדפסים שפמכר, עין שם היטב; והעקר שתקים הדברים ככל-הפתוב שם וכאן, למען ייטב לך לעד.

שיחות מוהר"ן

רלה

כבר מבאר בלקוטי תנינא סימן מ"ד שרבונו זכרונו לברכה הזהיר מאד לבלי להחמיר חמרות יתרות בשום דבר, כי "אין הקדוש-ברוך-הוא בא בטרוניא עם בריותיו", ו"לא נתנה התורה למלאכי-השרת" וכו'. ואמר אז שאיתא שראוי לכל-אדם שיבחר לעצמו מצוה אחת שפאותה המצוה ידקדק הרבה, ויקים אותה המצוה עם-כל-החמרות והדקדוקים, וכעין שמצינו בגמרא: "אבוה במאי זהיר טפי וכו'".

מקורות והערות

ח. אבות דרבי נתן (פרק ו' ברייתא ב'): "פעם אחת היה עומד על שפת פי הבאר אמר: מי חקק האבן הזאת, אמרו לו: המים שתדיר נופלים עליה בכל יום, אמרו לו: עקיבא אי אתה קורא 'אבנים שחקו מים' (איוב פרק י"ד פסוק י"ט), מיד היה רבי עקיבא דן קל וחומר בעצמו - מה רך פסל את הקשה (המים שהם רכים חקקו נקב באבן), דברי תורה שקשין כבדול על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם". ט. איוב פרק י"ד פסוק י"ט. י. ראה בספר השתפכות הנפש ליקוט כל המקורות. כ. בכתב היד של השיחות וכפי שכבר נדפס בספר חיי מוהר"ן נקרא פרק זה בשם "עבודת השם". ל. עבודה זרה דף ג' עמוד א' ופירש רש"י "בטרוניא - בעלילה". מ. ברכות דף כ"ה עמוד ב'. משמעות הדברים שם שהתורה ניתנה לאדם על פי מגבלותיו. נ. וממשיך שם: "ועל אלו המדקדקים ומחמירים בחומרות יתרות, עליהם נאמר (ויקרא פרק י"ח פסוק ה'): 'רחי בהם', 'ולא שימות בהם' (יומא פה:). כי אין להם שום חיות כלל, ותמיד הם במרה שחרה, מחמת שנדמה להם שאינם יוצאים ידי חובתם בהמצוות שעושין, ואין להם שום חיות משום מצוה מחמת הדקדוקים והמרה שחורות שלהם". ס. כך איתא בירושלמי קידושין פרק א' הלכה ט' כאשר דנה הנמרא על מי נאמר "כל היושב ולא עבר עבירה נתנין לו שכר כעושה מצוה" אמר רבי יוסי בר רבי בון שמדובר במי שיחד לו מצוה ולא עבר עליה מימיו, וכן כתב בספר חסידים סימן תקכ"ט. ע. שבת דף ק"ח עמוד ב'. ששאלו: "במה (באיזו מצוה) היה זהיר אביך במיוחד".

רכר שיחות רלה הר"ן

ואף-על-פי-כן גם באותה המצוה אל יכנס בחמרות של שגגות ושטות ומרה-שחורות, רק ידקדק בה בלי שגגות בכל-החמרות; אבל בשאר כל-המצות אין צריכין להחמיר כלל. והלואי שגגות לקיים את-כל-מצות התורה כפשוטן ממש, בלי שום חמרות.

וגם בענין החמרות-יתרות בפסח, לא היה מספיק כלל על המרבים לדקדק יותר מדאי ונכנסים במרה-שחורות גדולות; והאריך בשיחה זו אז, כי איש אחד מאנשי שלומנו שאל לו זכרונו לברכה שאלה אחת בענין איזה חמרה בפסח איה להתנהג, ואז התלוצץ ממנו מאד והרבה לדבר מענין זה, שאין צריכין לחפש אחר חמרות יתרות ושגגות ובלבולים. ואמר שהוא בעצמו גם-כן כבר היה שקוע בענין זה מאד, שהיו עולים על-דעתו חמרות יתרות מאד מאד, ופעם אחד היה חשב מחשבות בענין המים על-פסח, שחשש שמה יש איזה משהו במים שאינן; ואם יכין לו מים על-כל-ימי הפסח כמו שנהגין קצת - גם זה לא הוטב בעיניו, כי קשה לשמר היטב המים מערב פסח על-כל-ימי הפסח. ולא הוטב בעיניו שום מים, רק מי מעין הנכעים ויוצאים והלכים ובאים מים חדשים בכל-עת; אבל במקום שהוא זכרונו לברכה היה יושב לא היה שום מעין כזה, והיה בדעתו לנסע על-פסח למקום שיש שם מי מעין כזה, כל-כך נכנס בחמרות ומרה-שחורות ודקדוקים יתרים; אבל עכשו הוא מתלוצץ מזה, כי אין צריכין לחפש אחר חמרות יתרות אפלו בפסח.^פ

והאריך בשיחה זו הרבה אז, כי עקר העבודה באמת הוא תמימות ופשיטות, להרבות בתורה ותפלה ומעשים טובים בלי לחפש לחדש

מקורות והערות

פ. בספר אמרי פנחס להרה"צ רבי פנחס מקוריין זצוק"ל (שער ז' סימן ק"י) נכתב: "הקפיד שלא להחמיר חומרות יתרות, כי בזה ממשך על עצמו הגלות ח"ו, כי החומרות הם מסיטרא דדינא, והראיה - שהספרים האחרונים מחמירים יותר מהראשונים, וכל מה שניתוסף ספר חדש יש בו חומרות חדשים, והוא מפני תוקף הגלות שבכל פעם הוא כבד יותר בעוונותינו הרבים, לכן אין לאדם להחמיר יותר מה'שולחן ערוך' אף אם יש איזה דעה בה'שולחן ערוך' - אם אין המסקנא כך אין להחמיר, רק בפסח יש לתפוס כל החומרות הנזכרים ב'שולחן ערוך', אבל חומרא שלא נזכר כלל ב'שולחן ערוך' לא רצה להחמיר אף בפסח".

שיחות רלו הר"ן רכה

דוקא חמרות יתרות, רק לילך בדרך אבותינו הקדמונים, ולא נתנה התורה למלאכי-השרת.

ואמר אז שבשביל זה עזבו העולם חכמת הדקדוק ואינם עוסקים בו כלל, פי 'דקדוק' - אין צריכין כלל, פי אין צריכין לדקדק על-עצמו יותר מדאי לבקש חמרות יתרות.

והאריך בזה עוד; ואמר אז שאין שום דבר שיהיה חיוב בדוקא - ואם לאו וכו', רק אם יוכל - יוכל, ואם לאו - "אנס רחמנא פטרה"; וכבר מבאר זאת במקום אחר.

רלו

אמר לאחד שהיה חולה גדול מאד ויסוריו היו קשים מאד מאד, פי היה חולה מטל על-ערש דני, והיה לו כאב השנים כמה וכמה זמנים בכאב מפלג ועצום מאד מאד בלי שעור, עד שכל-פניו נעשה נפוחות (שקורין גישוואלין) והכרחו בתחבולות גדולות של דאקטורים מפלגים להוציא את-שניו, וגם באברים הפנימיים היה חולה גדול עד למיתה ויסוריו היו בלי שעור; ואמר רבנו זכרוננו לברכה אליו שכל היסורים הקשים והמרים שסבל כמה שנים, כלם הם טובים יותר מפויה אחת בגיהנם, פויה אחת בגיהנם גרוע מזהי (סע איז אלץ בעסיר איידיר איין בריא אין גיהנם, איין בריא אין גיהנם איז ארגיר דער פון).

מקורות והערות

צ. הכוונה לציבור שומרי מצוות. ק. אונס רחמנא פטרה - על אונס (כשהאדם אונס בדבר כל שהוא) אין הקדוש ברוך הוא בא עמו בדין. כמו שכתוב לעיל בסמ"ח: "כי צריך לבל יהיה מבוהל לחטוף הכל בבת אחת וכו' רק צריך לנהוג בהדרגה בנחת מעט מעט, ואם לפעמים אין האדם יכול לעשות כלל בעבודת ה', מה לעשות, אונס רחמנא פטריה" וכו'. ר. כתב הרמב"ן בהקדמה לספר איוב: "...ולכן הצדיק הגמור שיארע לו החטא הקל ועבר בודון על מצות בוראו יתברך, על כל פנים ראוי ליענש עליו, והנה אם יאבד האל בגופו בעולם הזה כל הטובה אשר נהיה בעולם ויהיה נדון ביסוריו של איוב כל ימיו, טוב לו משיענש בנפשו להיות נדון בעולם הנשמות בייסורי גיהנם" וכו'.

רלו

אמר שצריך לזהר מאוד לבלי להוציא מפיו דבור של רשעות חס ושלום אפלו בדרך ליצנות, דהינו שלא לומר חס ושלום על-עצמו שיהיה רשע חס ושלום או שיעשה עברה חס ושלום; אף שאמר זאת בדרך ליצנות ואין בלבו כלל לעשות זאת, אף-על-פי-כן זה הדבור מזיק לו מאוד ויכול להכריחו חס ושלום אחר-כך לעשות זאת שהוציא מפיו, אף-על-פי שלא אמרה מלבו רק בדרך ליצנות. ועל-ידי זה נכשל יהוא המלך, על-ידי שהוציא מפיו ואמר: "יהוא יעבדנו הרבה", אף-על-פי שבלבו היה לבלי לעבדו, רק אמר זאת בדרך ליצנות כדי להטעות את-עבדי הבעל כמבאר שם במקרא, אף-על-פי-כן נכשל אחר-כך על-ידי-זה עד שעבד בעצמו עבודה-זרה כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה. על-כן צריכין לזהר מזה מאוד, פי ברית כרותה לשפתים" וכו' כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה.

רלח

היה מדבר עם אחד; בתוך-כך שמע אחד שהיה מתפלל תפלת ערבית ואמר: "ותקננו בעצה טובה מלפניך", ואמר אותו האיש במהירות אלו התבות "ותקננו בעצה טובה" וכו'. נענה רבנו זכרוננו לברכה ואמר לזה שעמד אצלו: הראית שזה חוטף במהירות אלו התבות, "ותקננו בעצה טובה" וכו', הלא אלו התבות צריכין להתפלל בהתעוררות גדול ובכונה גדולה מעמקא דלבא מאוד מאוד, פי זאת היא

מקורות והערות

ש. בדומה לזה, מובא בליקוטי מוהר"ן סימן ק"ג בשם הבעש"ט לענין זהירות מלפסוק דין על חבירו בפיו, כי יתכן שעל ידי כך דנים אותו על פי הפסק שלו, על מעשיו שלו. ת. וכעין זה אמרו במסכת ברכות דף י"ט עמוד א': "לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן". א. מלכים ב' פרק י' פסוק י"ח: "ויקבץ יהוא את כל העם ויאמר אליהם, אחאב עבד את הבעל מעט יהוא יעבדנו הרבה", ויהוא עשה זאת בכדי להטעות את נביאי הבעל ולהביאם אליו כדי להורגם כמו שמבואר שם בכל הפרק. ב. סנהדרין דף ק"ב עמוד א'. ג. סנהדרין דף ק"ב עמוד א'. מועד קמן דף י"ח עמוד א'. ד. הכוונה לברכה השניה אחרי קריאת שמע של ערבית המתחילה "השכיבנו" ומבקשים שם "ותקננו בעצה טובה מלפניך".

שיחות ר'לט הר"ן רבו

תפלה יקרה מאד מאד, כי מאד צריכין לבקש רחמים מהשם יתברך שנוזקה שיתן לנו השם יתברך עצה טובה, שנוזקה לידע איך להתנהג וכו'; ודבר זה מובן מאד לכל מי שרוצה לכנס בעבודת השם, שצריכין לבקש מאד מהשם יתברך על-זה שנוזקה לעצה טובה מלפניו יתברך.

ואמר על-עצמו: כשמגיע היום, אני מוסר כל התנועות שלי של כל היום אליו יתברך, שיהיו כל התנועות שלי ושל בני ושל כל התלויים בי, שיהיה הפל כרצונו יתברך וכו', וכן כשמגיע שבת או יום-טוב וכיוצא אני מוסר היום להשם יתברך, שיהיה כל הנהגת אותו השבת כרצונו יתברך; ואחר-כך, כמו שמתנהג אצלו ביום או באותו השבת וכיוצא - שוב אינו מבלבל דעתו אחר-כך כלל אם היה הנהגת של אותו היום כראוי, והבין!

ר'לט

אמר: "שלא כמדת הקדוש-ברוך-הוא מדת בשר ודם", כי האדם כשעשה לעצמו מלבוש, אזי בתחלה כשהוא חדש - חשוב אצלו ביותר, ואחר-כך כל מה שמזקין אצלו המלבוש - נתקלקל בכל-פעם יותר, ונתמעט חשיבותו בכל-פעם כשמזקין; אבל הקדוש-ברוך-הוא ברא את-העולם, ובתחלה היה העולם מקלקל, ואחר-כך בכל-פעם נתתקן העולם ונחשב העולם אצלו יותר, כי אחר-כך בא אברהם יצחק ויעקב, ואחר-כך משה רבנו עליו השלום וכו', וכן בכל-פעם

מקורות והערות

ה. וכן מובא בלקוטי הלכות (הלכות שחיטה הלכה ה' אות ג') "וכמו שאמר אדוננו מורנו ורבנו ז"ל, שבקשת ותקנו בעצה טובה וכו', צריכין לבקשה ולהפציר ה' יתברך הרבה מאוד על זה". ו. וכמו שמוכא לעיל בסיומן ב'. ז. הקשר בין שני החלקים שבסיומן זה, הוא שהיות והאדם זקוק לעצה טובה בכדי לעבוד את ה' כראוי, ולא כל אחד זוכה לכך בכל עת, על כן טוב שימסור כל תנועות היום אליו יתברך, ושוב לא יבלבל דעתו וכו'. ח. על פי לשון הגמרא בברכות דף ה' עמוד א' ועוד. ט. ברכות דף ז' עמוד ב': "מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא ארון עד שבא אברהם" וכו'.

רכח שיחות רמ הר"ן

בָּאִים צְדִיקִים וּמְתַקְנִים בְּכָל-פַּעַם אֶת-הָעוֹלָם יוֹתֵר וַיּוֹתֵר, וְנִחְשָׁב
בְּכָל-פַּעַם אֲצִלוֹ יִתְבָּרַךְ הָעוֹלָם בְּיוֹתֵר; וְאַחַר-כֵּן בְּסוֹף יָבֹוא מְשִׁיחַ
בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְאָז יִהְיֶה גָמַר תִּקּוּן הָעוֹלָם.

רמ

שְׁמַעְתִּי מִר"א מִטַּעֲפְלִיק' שְׁאָמַר לוֹ לְעֵנִין מַה שְׁרָצוֹן רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ
לְבִרְכָה לֹא הָיָה שְׁיִהְיֶה מִלְּמַד כַּנ"ל, וְהוּא הוֹכִיחַ לוֹ שְׁטוֹב יוֹתֵר לְהִיּוֹת
מִלְּמַד, וְסִפֵּר לוֹ בְּשֵׁם הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה שְׁמִסְפָּרִים בְּשִׁמוֹ
שְׁטוֹב לְהִיּוֹת מִלְּמַד, עָנָה וְאָמַר רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה: אֵינִי יוֹדֵעַ אִם
הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה אָמַר כֵּן; וְאֶפְלוּ אִם אָמַר כֵּן - כָּל צְדִיק
הַדוֹר יֵשׁ לוֹ כַּח לַעֲשׂוֹת גְּדוּרִים וְלִהְיֵהיג אֶת-הָעוֹלָם כְּפִי אוֹתָן הַדוֹרוֹת,
וְאֵינִי אֹמֵר עֲתָה שְׁטוֹב לְעַבֹּדֶת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שֶׁלֹּא לְהִיּוֹת מִלְּמַד.²
וְסִפֵּר לִי הַנ"ל בְּשִׁנּוּי לְשׁוֹן מְזָה, אִךְ זֶהוּ הַיּוֹצֵא מִדְּבָרָיו.

וּפַעַם אַחַת דִּבֶּר עִם-אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו שְׁהָיָה מִלְּמַד, וְשָׂאֵל אוֹתוֹ: כִּמָּה יֵשׁ
לְךָ שְׂכָר-לְמוֹד לְזָמֵן? הַשֵּׁיב לוֹ: כֵּן וְכֵן, וְחָשַׁב עִמּוֹ כִּמָּה עוֹלָה
עַל-יּוֹם, בּוֹדָאֵי עוֹלָה סֶף מַעֲט מְאֹד, וְאָמַר לוֹ: אִם-כֵּן תַּחֲשַׁב עוֹד, כִּמָּה
עוֹלָה עַל-שְׁעָה אַחַת שְׂכָר-לְמוֹד, בּוֹדָאֵי לֹא יַעֲלֶה כִּי אִם דְּבַר-שְׁבוּשׁ.³
אִם-כֵּן כְּשֶׁאֲתָה מְבַטֵּל שְׁעָה אַחַת מִלְּמוֹדֶךָ - אֲתָה אֵבֶד עוֹלָם-הַבָּא
בְּשִׁבִיל דְּבַר-שְׁבוּשׁ, בְּשִׁבִיל גְּדוּלַּי אֶחָד אוֹ שְׁנָיִם; אֲבָל כְּשֶׁתַּעֲשֶׂה
מְשָׂא-וּמְתָן וְתַגְזֹל חֲלִילָה אֶת-חֲבִירְךָ בְּהַמְשָׂא-וּמְתָן אֵיזָה דְּבַר-שְׁבוּשׁ,
גְּדוּל אֶחָד אוֹ שְׁנָיִם, עַל-יְדֵי אֵיזָה אֲנָס, מִחֲמַת שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְזַהֵר

מקורות והערות

י. אולי כוונתו לרבי אליעזר מטעפליק, המוזכר ב'עלים לתרופה' (מכתבים שם"ג, שם"ז). כ. וראה גם בחיי מוהר"ן סימן תס"ה, שאמר על ענין זה, שגם הרווח הכספי של המלמד בכפרים קטן ביותר לעומת מה שירוויח בעיר הגדולה. ל. "זמן" - הוא כינוי למשך הזמן שאליו שכרו את מלמד התינוקות, ובדרך כלל היו שני זמנים, זמן החורף מאחרי החגים ועד חודש ניסן וזמן הקיץ מאחרי הפסח ועד ראש השנה. המלמדים היו נעדרים מבתיהם חדשים ארוכים והיו גרים לבדם בכפרים, שלשם נסעו להיות מלמדים לילדי יושבי הכפרים, כמו שמוכח בשיחה הבאה כאן. מ. כלומר סכום מועט וחסר ערך. נ. שם ממבט שהיה נפוץ בימיהם.

שיחות רמא - רמב הר"ן רכמ

וּלְדַקְדַּק עַד פְּרוּטָה אַחַת - בְּנֻדָּאֵי יִמְחַל לָךְ; אֲבָל הַשְּׁעָה שְׁאַתָּה מְבַטֵּל מִלְמוּדָךְ - בְּנֻדָּאֵי אֵין הַבְּעַל-הַפִּיִת מוֹחֵל לָךְ בְּשׁוּם אַפֵּן.

רמא

שְׁמַעְתִּי בְשִׁמּוֹ שֶׁהִקְפִּיד מְאֹד עַל-הַמְלַמְדִים שְׁלוֹמֵדִים בְּעִיר אַחֶרֶת חוּץ לְבֵיתָם, וְקָרָא אוֹתָם בְּלִשׁוֹן גְּנָאֵי גְדוֹל; וְאָמַר שֶׁהַמְלַמֵּד שְׁלוֹמֵד חוּץ לְבֵיתוֹ דּוֹמָה אֶצְלוֹ כְּמוֹ שֶׁפָּחָה פְּנֵעֵנִית.^ס

רמב

אָמַר: עֲנִין עֵינַי-הָרַע הוּא כִּי יֵשׁ כַּח מְמַשׁ בְּהִרְאָיָה, כִּי כַח הָרְאוֹת הוֹלֵךְ לַחֲבָרוֹ וּמְזִיקוֹ כְּשֶׁעִינוֹ רָעָה; כִּי הָרְאָיָה הוּא כַח מְמַשׁ, שֶׁהוֹלֵךְ כַּח הָרְאוֹת וּפּוֹגֵעַ בְּהַדְבָּר הַנִּרְאָה,^פ וְכִשְׁעִינוֹ רָעָה - מְזִיק בְּרְאֵיתוֹ מְמַשׁ כַּנ"ל. וְעַל-כֵּן נִדְּהָ, כְּשֶׁתִּסְתַּכֵּל בַּמְרָאָה - יִמָּצֵא שֵׁם רִשְׁם דָּם כְּמוֹכָא.^צ

וְדַע, שֶׁסְּגָלָה לְעֵינַי-הָרַע^ק - סְנַפִּיר שֶׁל דָּג לְעֵשֶׂן בּוֹ^ר; וְסִימָן: 'סְנַפִּיר' בְּגִימַטְרִיא 'רַע-עֵינַי'. וּבִיּוֹתֵר מְסַגֵּל סְנַפִּיר שֶׁל מִין דְּגָיִם שְׁקוֹרֵין אוֹתוֹ 'שְׁלַעֲיִין', לִשׁוֹן נֶפֶל עַל-לִשׁוֹן: 'שֶׁל עֵינַי'. עוֹד שְׁמַעְתִּי בְשִׁמּוֹ זְכוּרוֹנוֹ לְבָרְכָה גַּסַּח אַחֵר: לְתַלּוֹת הַסְנַפִּיר הַנ"ל עַל-הָאָדָם אוֹ תִינוֹק שֶׁמְרַגֵּל שְׂיֵהֶיָה לוֹ לְפַעֲמִים עֵינַי-הָרַע, יִתְלוּ עָלָיו סְנַפִּיר הַנ"ל - וְיִנָּצַל כַּנ"ל.

מקורות והערות

ס. שבה נאמר (שמות פרק כ"א פסוק ד'): "האשה וילדיה תהיה לאדוניה והוא יצא בנפו". אולי עיקר קפידת רבינו היתה על שהמלמד שוהה לבדו ללא אשתו וילדיו, דבר שיכול להביא לנסיונות ומכשולים רבים. ע. בבא בתרא דף ב' עמוד ב' "אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה (כשהתבואה בשלה)", ופירש רש"י שם: "שלא יזיקנו בעין רעה", וכן הוא בעוד מקומות בתלמוד בבלי. פ. הרמב"ן בפירושו על התורה (ויקרא פרק י"ח פסוק י"ט) כתב: "ועוד הגידו בו נסיון אמיתי והוא מנפלאות תמים דעים בתולדה. כי הנדה בתחילת זובה אם תביט במראה של ברזל הבהיר ותאריך לראות בה, יראו במראה טיפות אדומות כטיפות דם" וכו'. צ. להינצל מפגיעת עין הרע. ק. יתכן שהכוונה לעשותו מעושה, ויתכן שהכוונה שישאף את העשן העולה משריפת סנפיר הדג. אך ברור שאין הכוונה לאכלו, כמובא בספר בעל שם טוב על התורה פרשת שמיני אות ט', שיש קבלה מהבעל שם טוב הקדוש ז"ע במין דגים הנקראים שליוען, או ציגינר פיש, שלא לאוכלם, שיש עליהם חשש משום שרץ השורץ על הארץ. (מובא גם בדרכי תשובה ס' פ"ג סק"ז בשם אמרי שפר).

רל שיחות רמג - רמד הר"ן

וְסִפְרוּ לִי עוֹד שְׂאֵז אָמַר שְׁעֵינְ-הָרַע נִמְשָׁף מֵהָאַרְבַּע-מְאוֹת אִישׁ שֶׁהִלְכוּ עִם עֲשׂוֹ לְהִלָּחֵם עִם יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְאַרְבַּע-מְאוֹת אִישׁ עִמּוֹ", וְאִתָּא שֶׁהִלְכוּ לְהִטִּיל עֵינַי רָעָה חֵס וְשְׁלוֹם בְּמַחְנֶה שֶׁל יַעֲקֹב; וְסִנְפִיר הוּא מְסַפֵּר אַרְבַּע-מְאוֹת, שֶׁהוּא מְסַפֵּר 'רַע-עֵינַי' בְּמַכּוֹן כַּנ"ל, וְכָל זֶה הוּא כְּנֶגֶד הָאַרְבַּע-מְאוֹת אִישׁ שֶׁל עֲשׂוֹ הַנ"ל שֶׁמֶהֱם נִמְשָׁף הָרַע-עֵינַי כַּנ"ל, וְעַל-כֵּן סִנְפִיר מְצִיל מִזֶּה כַּנ"ל. וְעוֹד חָשַׁב אֵז כְּמָה דְבָרִים שְׁעוֹלִים אַרְבַּע-מְאוֹת שֶׁהֵם שְׂיָכִים לְעִנְיָן זֶה.

רמג

צָנָה לְאַחַד שֶׁהָיָה אֶצְלוֹ חוֹלָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁיִּקּוּם קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם וְיֹאמַר שִׁיר-הַשִּׁירִים כְּלוּ, וְאָמַר שֶׁכָּל הָרְפוּאוֹת שֶׁבַּעוֹלָם כָּלָם כְּלוּלִים בְּשִׁיר-הַשִּׁירִים; וְכֵן הָיָה, שֶׁתְּכַף הָיָה שְׁנוּי לְהַחֲלוֹהָ, וְחָזַר לְאִתְּנּוּ.

רמד

שְׁמַעְתִּי מֵאַחַד מִחֲשׁוּבֵי אַנְשֵׁי שְׁלוֹמְנוֹ, אִישׁ כְּשֶׁר וְיִרְאֵ-שָׁמַיִם וְעַבְדֵי אֲתֵ-הַשָּׁם בְּאֵמֶת, שֶׁאָמַר לוֹ רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה שֵׁישׁ בְּנֵי-אָדָם עַל-בְּדֵי ה' שֶׁאֵינן הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ מְרָאָה לָהֶם מֵה שֶׁפָּעְלוּ כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם, רַק אַחַר מוֹתָם, בְּעוֹלָם-הַבָּא, אֵז יִרְאוּ מֵה שֶׁפָּעְלוּ; וְהַבְּנֵי שֶׁרַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה אָמַר לוֹ דְּבָר זֶה לְעִנְיָן הַתְּחִזְקוֹת, לְבַל יִפְּל בְּדַעְתּוֹ מֵה שֶׁכָּבַר עָסַק בְּעַבּוֹדַת הַשָּׁם וְעַדִּין אֵינוֹ רֹאֶה בְּעַצְמוֹ שׁוֹם פְּעֻלָּה, כִּי יֵשׁ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְרְאוֹת כָּל יְמֵי חַיָּיו מֵה שֶׁפָּעַל, כִּי אִם לְאַחֲרֵי-כֵן כַּנ"ל.

מקורות והערות

ר. בראשית פרק ל"ב פסוק ז'. ש. ספר מגיד מישורים (לרבי יוסף קארו בעל השולחן ערוך שמוזכרים שם חידושים מפי "מגיד" - המלאך שלמד אתו) פרישת וישלח ברבור המתחול: "וישלח יעקב מלאכים לפניו" מגיד. ועיין גם בספר כלי יקר על התורה בראשית פרק כ"ג פסוק ט"ז ששם הביא את כל דבריו.

רמה

ספר עמי לענין חדושי-תורה, מי שזוכה לחדש איזה דבר בתורה; אמר בלשון תמה וחדוש: מהיכן לקחין החדוש? פי באמת ענין חדושי, מי שזוכה לחדש, הוא דבר נפלא ונעלם מאד מאד, פי מהיכן לקחין זאת? והמוכן מדבריו היה שפנה שזוכין לחדש, בזה רואין התגלות אלקותו יתברך, שהוא יתברך ממציא מאין לישי; פי בתחלה לא היה יודע כלל זאת החדוש, רק עכשו הוא לקח ושאב ממקור החכמה שהוא בחינת אין, הינו מאין-סוף, ובזה אנו רואין בעיני השכל התגלות הבורא יתברך. ואחר-כך דברתי עמו ואמרתי: הלא רואין זאת, פי לפעמים אני מתיגע קדם שאני מוצא דבור אחד בדחק גדול (ולפעמים נפתח הלב ונבעין חדושים רבים); השיב: גם-זה פלא וחדוש גדול, הינו כשאפלו אין מוצאין אלא דבור אחד בדחק גדול - גם-זה פלאות הבורא יתברך, פי מהיכן לקחין אפלו זה הדבור?

ובאמת מי שיש לו לב להבין וחפץ באמת יוכל לראות מזה אמתת מציאותו יתברך עין בעין; לא מבעיא מי שזוכה לחדש בעצמו, הוא בודאי ראה ומבין בדעתו התגלות אלקותו יתברך וכנ"ל, אך אפלו מי שאינו ברה"כ לחדש בעצמו, גם הוא יכול לראות אמתתו ונגדלתו יתברך על-ידי חדושי-תורה הנפלאים שראה בספרים קדושים. ועל-פן התורה הקדושה היא עדות נאמנה עליו יתברך, כמו שכתוב: "עדות ה' נאמנה"; ועין מזה בספר לקוטי הלכות בהלכות עדות הלכה ה' ובהלכות פסחי הלכה ט'.

מקורות והערות

ת. הבריאה היא יש מאין, כלומר גדלותו של הבורא היא היצירה של יש מאין, ובכל דבר שהוא מעין יש מאין יש גילוי אלוקותו יתברך. א. עיין באיוב (פרק כ"ח פסוק י"ב): "והחכמה מאין תמצא", ועיין זהר בראשית (פרשת ויצא דף קנ"ו עמוד ב). ב. תהלים פרק י"ט פסוק ח'. ג. חושן משפט (הלכות עדות הלכה ה' אות י'): "עדות ה' נאמנה מחכימת פתי - היינו מי שמשום לב שעדות ה' שהיא התורה נאמנה בודאי שכל דבריה נאמנים על ידי זה מחכימת פתי" וכו', עיין שם. ד. הלכה ט' אות י': "...וקורא התורה בשם עדות...כי בודאי התורה הקדושה היא עדות גדולה על אלוקותו יתברך...וכן כל החידושים הנפלאים והנוראים שגילו גדולי הצדיקים בני עליה כולם יעידון ויגידון ומגלין אלוקותו יתברך לכל החפץ באמת".

רמו

הייתי מסתפל על-אכילתו, והיה מתכונן שלא להכניס הדבר שאכל לתוך הפה והחף, רק היה מכניסו בין שניו והיה לו עסו שם לבד בלי סיוע החף. ומי שאכל כך - כמעט שאינו מרגיש שום טעם באכילתו, ואי אפשר לציר ענין זה בכתיב, אף המעין יבין זאת מעצמו; ומי שרוצה לשבר תאות-אכילה בתכלית, שלא יקבל שום תענוג מאכילתו, על-ידי עצה זאת בקל יזכה לזה.

רמו

אמר: כל מי שיש לו כבוד ועשירות יותר - הפכו רחוק ממנו ביותר; כי כשאחד יש לו מעט מעות - הוא יכול להחזיק המעות אצלו, סמוך לבשרו, אבל כשיש לו הרבה מעות - המעות שלו מנח בתבה, נמצא שהכבוד שהוא העשירות רחוק ממנו ביותר, וכן כשיש לו עוד יותר עשירות - אזי מעותיו וסחורותיו מנחים בחנות וכיוצא, ורחוק ממנו עוד יותר, וכשיש לו עוד יותר ויותר עשירות - אזי הונו ועשירות שלו מנח במקומות וערים אחרים, רחוק עוד יותר ויותר ממנו, וכן כל מה שיש לו כבוד ועשירות יותר - אזי הפכו רחוק ממנו ביותר. והקיסרים והמלכים, שכבודם מרבה מאד, פכו רחוק מהם עוד יותר; כי המלך או הקיסר יושב בביתו - וכאן מזמרין ומשוררין הקאפעלעו בשבילו לעת ערב פנהוג. כי בעסקי עולם-הזה, כל מה שיש לאדם כבוד ביותר - הפכו רחוק ממנו ביותר; אבל תורה ומעשים-טובים, כל מה שיש לו יותר - הם סמוכים אליו ביותר.

מקורות והערות

ה. ובשבחי הר"ן סימן א' כתב: "...בהיותו בימי קטנותו... ישב עצמו שיהיה בולע כל מה שאכל דהיינו שלא יהיה לו עס מה שאכל רק יבלע כמות שהוא כדי שלא ירגיש שום טעם באכילתו" וכו'. ו. תומורת, מקהלה. ז. ראה מעין זה בליקומי מוהר"ן סימן ו'.

רמח

אמר: טוב היה להאדם שיבחר לו איזה מקום, וישב שם יומם וליילה ויעסק שם בתורה ותפלה ועבודת ה'; וכשצריך לאכל - ירוץ לתוך איזה בית ויקח שם בחפזון איזה חתיכת לחם וכיוצא להעביר רעבונו, ואחר-כך יחזור לעבודתו.

רמט

אחד עמד לפניו בכפר ושמו וכו', והיה מקבל גדול ולמדן, אבל דרכו היה שהיה בכעס תמיד, והיה רע לבריות מאד, והיה כעס תמיד על-פעליו ומשרתיו וכיוצא, והפה אותם וכיוצא בזה. ענה רבנו זכרוננו לברכה ואמר: מפני-מה כתיב: "ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'", מדוע כתיב 'רע' ולא 'רשע' (ועין בזה הקדוש^ט שמדקדק גם-כן דקדוק זה); אף מי שעובר עברה זו של ער חס ושלום - הוא רע תמיד (שקורין בלשון אשכנז 'בייז'), דהינו שהוא איש רע ובכעס תמיד; ולא אמר רבנו זכרוננו לברכה יותר.

ותכף כששמע האיש הנ"ל דבורים אלו נזדעזע לאחוריו, ונפל עליו רתת וזיע ופחד ואימה גדולה ונוראה מאד מאד בלי שעור וערה, וכפף קומתו ולא היה יכול להגביה ראשו, ולא היה יכול עוד לעמוד כלל לפני הדרת קדשת רבנו זכרוננו לברכה, ונשמת מן-הבית אל-החוצ, והתחיל לבכות, ובכה הרבה הרבה מאד בדמעות שלישי, ובקש מאד מאד מהמלמד שלו, שהיה המלמד שלו מאנשי רבנו זכרוננו לברכה, שיקרב אותו לרבנו זכרוננו לברכה.

ואחר-כך ראה רבנו זכרוננו לברכה שמנח אצלו על-הקורה ספר, ושאל איזה ספר הוא, ונודע לו שהוא ספר קבלה; ואמר לו רבנו זכרוננו

רלד שיחות רמט הר"ן

לְבָרְכָה שְׂאִין רְאוּי לֹו לְלַמֵּד קְבָלָה, וְאָמַר לֹו שְׁקַבְּלָהּ בְּגִימְטְרִיא 'נוֹאֲף' וְכוּ' כַּנ"ל.

אַחַר-כֵּן נִסַּע אַחֲרֵי רַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה, וּכְשֶׁשָּׁב לְבֵיתוֹ חָזַר בְּתִשְׁבּוּבָה גְדוּלָה, וּבָחַר לֹו חֶדֶר מִיְחָד וַיֵּשֶׁב שָׁם וַעֲסַק בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה בְּהִתְעוֹרְרוֹת גְּדוּל כַּמָּה שְׁבוּעוֹת. אִךְ אַחֲר־כֵּן חָזַר לְכַעֲסוֹ; אִךְ אַף-עַל-פִּי-כֵן הָיָה כְּרוֹף תָּמִיד אַחַר רַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה. וְאָמַר רַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה לְהַמְלִיֵּד הַנ"ל שְׂיֵשֶׁב אֲצִלּוֹ עוֹד, פִּי כְּשֶׁתְּהִיָּה אֲצִלּוֹ - טוֹב שְׂיִהְיֶה אִישׁ כָּשֶׁר עַל-יָדֶךָ לְפַעְמִים שְׁעָה אַחַת בַּיּוֹם.

אַחֲר־כֵּן, כְּשֶׁחָזַר לְרַע כַּעֲסוֹ כַּנ"ל, הָיָה לֹו קִטְטָה עִם מְשָׁרְתוֹ וְלֹא רָצָה לְשַׁלֵּם לֹו, וַעֲמַד הַמְּשָׁרֵת וְהִלֵּךְ רִגְלֵי מִן-הַכֶּפֶר אֶל-הָעִיר לְמָקוֹם רַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה בְּקַבְּלָנָא רַבָּה עָלָיו. וְהִקְפִּיד רַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה עָלָיו מְאֹד מְאֹד; אַחֲר־כֵּן הִתְחִיל רַבֵּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת לְפָנֵי הַמְּשָׁרֵת, וְאָמַר לֹו: מַה לֹו לַעֲשׂוֹת, הֲלֹא הוּא עָנִי, וְאִין לֹו לְשַׁלֵּם לָךְ. וְהִשִּׁיב: הֲלֹא יֵשׁ לֹו שְׁנֵי סוּסִים, וּבִקְשָׁתִי אוֹתוֹ שְׂיִתֵּן לִי סוּס אֶחָד, וְלֹא רָצָה; הִשִּׁיב רַבֵּנוּ ז"ל: אִם-כֵּן לֹא יִהְיֶה לֹו רַק סוּס אֶחָד. חָזַר הַמְּשָׁרֵת וְאָמַר לֹו: הֲלֹא יֵשׁ לֹו פָּרָה וּוּלְדָהּ, וּבִקְשָׁתִי אוֹתוֹ שְׂיִתֵּן לִי עַל-כָּל-פָּנִים הָעֹגֵל שֶׁל הַפָּרָה, וְלֹא רָצָה גַם-כֵּן; הִשִּׁיב רַבֵּנוּ ז"ל: אִם-כֵּן לֹא יִהְיֶה לֹו הָעֹגֵל.

אַחֲר־כֵּן חָזַר הַמְּשָׁרֵת אֶל-הַכֶּפֶר וּנְכַנֵּס לְבֵית הַמְּלַמֵּד, וְסִפֵּר לֹו שְׁהָיָה אֲצִל רַבֵּנוּ ז"ל. וְקָבַל הַמְּשָׁרֵת לְפָנֵי הַמְּלַמֵּד גַּם-כֵּן עַל שְׂאִינוֹ רוֹצֶה לְתַן לֹו אֲפִילוֹ סוּס אֶחָד. עָנָה הַמְּלַמֵּד וְאָמַר: הֲלֹא סוּס אֶחָד מֵת אֲצִלּוֹ בְּסָמוּךְ; וְנִזְדַּעַזַּע הַמְּשָׁרֵת וְאָמַר: הֲלֹא כֵּן שְׂמַעְתִּי מֵרַבֵּנוּ ז"ל. חָזַר הַמְּשָׁרֵת וְקָבַל לְפָנֵי הַמְּלַמֵּד עַל שְׂאִינוֹ נִתֵּן לֹו אֲפִילוֹ הָעֹגֵל הַגְּדוּל שֶׁל הַפָּרָה. עָנָה הַמְּלַמֵּד וְאָמַר: הֲלֹא הָעֹגֵל נָפַל בְּסָמוּךְ לְבוֹר, וְלֹא הָיָה אֲפָשֶׁר לְהַעֲלוֹתוֹ מִשָּׁם. וְנִזְדַּעַזַּע הַמְּשָׁרֵת עוֹד הַפַּעַם וְאָמַר: הֲלֹא כֵּן שְׂמַעְתִּי מֵרַבֵּנוּ ז"ל; וְדַבֵּר אֶלְקִינוּ יְקוּם לְעוֹלָם.

שיחות רנ - רנא הר"ן רלה

ובאמת אם נרצה לספר מעשיות שעברו אצל רבנו זכרוננו לברכה עם אנשיו, אפלו מה שעבר עם הקטן שבקטנים, יכלו המון יריעות ולא תמלא האזן משמע; וכבר אמר רבנו זכרוננו לברכה שיהיה כמה מעשיות מאנשיו, שמכל-אחד ואחד יספרו הרבה מעשיות. ומי שהיה רגיל לפני קדשתו הנוראה היה יכול לראות מופתים גדולים ונוראים בכל-עת ובכל-רגע; ועקר החדושים והמופתים הנוראים שראינו ממנו זכרוננו לברכה הוא רק בענין התקרבות ישראל לאביהם שבשמים, שתכף כשנכנס אחד אצלו ורצה להתקרב להשם יתברך, תכף נתהפך מיד לאיש אחר ממש. ועצם היראה וההתעוררות וההתלהבות וההרהורי-תשובה באמת לאמתו שהכניס בכל-אחד ואחד שזכה לעמוד לפניו - אי אפשר לבאר ולספר אלו כל-הימים דיו וכו', כי לא נראה כזאת ולא נשמע בעולם משום צדיק וגדול-הדור שיעורר להשם יתברך כל-כך בהתעוררות כזה לכל-אדם שבעולם, מגדול ועד-קטן, אפלו הפחות שבפחותים. אשרי אנשיו ואשרי עבדיו שזכו לעמוד לפניו, לראות אור כזה ולשמע דבוריו והבל פיו הקדוש, מי שמע כזאת, מי ראה כאלה.

רנ

שמעתי בשמו שאמר: מה לדאג על-פרנסה? הלא אין דאגה וחשש כי אם שמא ימות ברעב אם לא יהיה לו פרנסה; ומה בכך אם ימות, כי גם בלא זה צריכין למות².

רנא

בימי אלול ועשרת-ימי-תשובה ימים-נוראים עד הושענא-רבא¹, צוה לכמה אנשים לומר אז כל-ספרי תנ"ך מתחלתם ועד-סופם. וגם הוא

מקורות והערות

כ. ראה עוד בענין זה, לקמן סימן ש"ח. ל. היום השביעי של חג הסוכות, שנוהגים בו לחבוט ערבה, ומאריכין בפיוטי הושע נא.

רלו שיחות רנב - רנג הר"ן

בְּעֶצְמוֹ נִהַג כֶּךָ כַּמָּה פְּעָמִים; גַּם הָיָה גּוֹמֵר כַּמָּה סְפָרִים בַּיָּמִים הַלָּלוּ,
וְאֵינִי זוֹכֵר לְבֹאֲרָם הַיָּטִב.^מ

רנב

שָׁמַעְתִּי בְשֵׁמוֹ שְׁאָמַר: כְּשֶׁמְקַרְבִּים לְצַדִּיק הָאֵמֶת טוֹעֵמִים טַעַם גֵּן-עֵדֶן;
כִּי אֵיחָא בְזַהַר הַקְּדוּשָׁי שֶׁהַצַּדִּיק הוּא גִּנְנָא דְגִינְתָא.

רנג

אִישׁ אֶחָד מִחֲשׂוּכֵי-בָנִים, וְהָיָה מֵאֲנָשֵׁי רַבְּנֵי זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה, וּפְעַם אַחַת
הָיָה רַבְּנֵי זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה בְּדַרְךְ, וְהָיָה יוֹם אֶחָד שֶׁנִּכְנְסוּ אֶצְלוֹ כַּמָּה
חֲשׂוּכֵי-בָנִים וְשִׁחְרוּ אוֹתוֹ שְׂיַעְזוֹר לָהֶם; וְנִכְנְסָה הָאִישׁ הַנִּי"ל מֵאֲנָשָׁיו
גַּם-כֵּן, וּבִקֵּשׁ אוֹתוֹ גַּם-כֵּן עֲבוּר בָּנִים. הִשִּׁיב לוֹ: מַה הָרַעַשׁ הַזֶּה, הֲלֹא
"עֵקֶר תּוֹלְדוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים - מַעֲשִׂים-טוֹבִים", וְזֶהוּ הָעֵקֶר, עַל-כֵּן
הָעֵקֶר לְבִקֵּשׁ עַל-יְהוּדוֹת, שֶׁתִּזְכָּה לִילָף בְּדַרְךְ הַיָּשָׁר וְכוּ'; וּבְיָדָאֵי אִם
אֶפְשָׁר לְזַכּוֹת לְבָנִים בְּגִשְׁמִיּוֹת - בְּיָדָאֵי מַה-טוֹב, אֲבָל הָעֵקֶר הוּא לְשׁוֹם
לֵב לְהִתְקַרֵּב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי זֶה עֵקֶר הַתּוֹלְדוֹת וְכוּ' כַּנִּי"ל. וּמֵאֵז פֶּסֶק
אוֹתוֹ הָאִישׁ הַנִּי"ל לְהַפְצִיר אוֹתוֹ עֲבוּר בָּנִים, וְהִלָּף וְעָסַק רַק בְּעִבּוּדַת
ה', כְּדַרְךְ אֲנָשֵׁי רַבְּנֵי זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה.

אֲחֵר-כֵּן שׁוּב פְּעַם אַחַת הָיָה רַבְּנֵי זַ"ל שָׁם, וְנִכְנְסוּ גַם-כֵּן חֲשׂוּכֵי-בָנִים
אֶצְלוֹ וּבִקֵּשׁוּ אוֹתוֹ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה עֲבוּר בָּנִים; וְזֶה הָאִישׁ הַנִּי"ל שׁוּב לֹא
פָּתַח פִּיו לְבִקֵּשׁ אוֹתוֹ עַל-זֶה. וְהִתְחִיל רַבְּנֵי זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה בְּעֶצְמוֹ וְאָמַר
לוֹ: אַף-עַל-פִּי-כֵן טוֹב שֶׁיְהִי לָךְ בָּנִים; וְאָמַר לוֹ: לָךְ וְהִבֵּא לִי מֵאָה

מקורות והערות

מ. וראה בספר כוכבי אור (בסוף חלק אנשי מוהר"ן אות כ"ו) שמוהר"ן אמר שאמירת ספרי רבינו מסוגלת להנשמה (כמו אמירת ספרי הזור והתיקונים) ובימי אלול מצוה לאומרים. נ. זהר שמות (פרשת בא דף ל"ה עמוד א'): "זרע ליה זרועא בחד צדיק דאיהו גננא דגנתא" וכו' (הקב"ה זרע את האור הגנון בצדיק שהוא הגנון של הגן). ס. מדרש רבה בראשית (פרשה ל' סימן ו').

שיחות רנד - רנה הר"ן רלו

רוכל סוג'. והלך מהרה והביא לו, ובאותו הלילה היה ליל-טבילה ונפקדה אשתו, ותהר ותלד בן, יהי רצון שיזכו לגדלו לתורה ולחפה ולמעשים טובים, אמן.

רנד

לענין קדשת שבת, אמר ששבת דומה כמו שיש חתונה גדולה^פ מאד, ושמיחים ומרקדים שם הרבה מאד מאד בשמחה וחדוה גדולה, ועומד אחד ומלביש עצמו בבגדיו היקרים ורץ מהרה, ורוצה לכנס ולשמח שם; אבל צריכים זכיה גדולה שיוכל לראות מן-החרפים מתוך סדק קטן^צ (שקורין 'שפארינע').

רנה

קל יותר לתן יעצה לאחר מלעצמו^פ; כי כשהאדם בעצמו צריך לעצה קשה לו מאד, כי בתחלה חשב מחשבות ויש לו כמה סברות והוכחות שצריך לעשות ולהתנהג כן, ואחר-כך כשנגמר בדעתו דרך זה, בתוך-כך חוזר ועולה במחשבתו סברא אחרת, ובזה חוזר וסותר כל דרך העצה וההנהגה ראשונה שהיה בדעתו, ויש לו הוכחות וסברות רבות להפך ממש. אשרי הזוכה לעצה שלמה ונכונה מהשם יתברך באופן שלא יאבד עולמו בחנם חס ושלום.

מקורות והערות

ע. מטבע כסף בו מעורבים גם סיני מתכת אחרים, בניגוד לרובל כסף נקי. מוזכר בפוסקים לגבי ענינים רבים בדיני ממונות וראה חכמת אדם כלל קל"א, שו"ת צמח צדק חושן משפט ל"ב, א'. פ. כניסת השבת מתוארת כחתונה במדרש רבה בראשית פרשה י' פסקא ט': גניבא אמר: משל למלך שעשה לו חופה וציירה וכיירה, ומה היתה חסרה - כלה שתכנס לתוכה, כך מה היה העולם חסר - שבת". צ. ראה כעין זה בספר חסידים סימן אלף ק"ל לענין העולם הבא. ק. ניתן להסמך דברי רבינו על דרך שאמרו חז"ל במסכת ברכות דף ה' עמוד ב' "אין חבוש (אסיר) מתיר עצמו מבית האסורים". ד. כמו שאנו מבקשים בתפילת ערבית בברכת השכיבונו: "ותקננו בעצה טובה מלפניך", כדברי רבינו לעיל בסימן רל"ח.

רנו

שִׁבַּח אֶת 'אַקְדָמוֹת' מְאֹד מְאֹד, וְאָמַר שִׁישְׁרָאֵל, מִחֲמַת שָׁהֶם מְשַׁקְעִים וְרַגְלִים כָּל־כֶּף בְּטוֹב, עַל־כֵּן אֵין מְרַגִּישִׁין כָּל־כֶּף אֶת־שִׁבַּח מַעֲלַת גְּדֻלַּת הַשִּׁבַּח הַקְדוּשׁ הַזֶּה שֶׁל 'אַקְדָמוֹת' שְׁאֵמְרִים בְּשָׁבוּעוֹת. וְאָמַר: מִי שִׁיּוֹדֵעַ מַעֲלַת הַשִּׁיר שֶׁל 'אַקְדָמוֹת' עִם הַנְּגוּן שְׁלוֹ, כִּמוֹ שֶׁרַגְלִין הָעוֹלָם לְזַמֵּר אוֹתוֹ בְּנְגוּן הַיְדוּעַ, הוּא דָּבָר נִפְלָא וְחִדּוּשׁ גְּדוֹל מְאֹד. וְהִתְחִיל לִזְמֵר קֶצֶת אֵיזָה תְּבוֹת מֵ'אַקְדָמוֹת' עִם הַנְּגוּן; וְאָמַר שֶׁ'אַקְדָמוֹת' הוּא שִׁיר שֶׁל־חֲשָׁקִי (עֵין בְּהַמְעָשָׂה שֶׁל הַפְּעָרְגִיר בְּהַסְפּוּרֵי־מַעֲשִׂיּוֹת, שֶׁם מְדַבֵּר מִשִּׁיר שֶׁל־חֲשָׁק). כָּל זֶה סֵפֶר בְּשָׁבוּעוֹת אַחַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית בְּבִקְרֵי הַשָּׁפָס כַּנְּהוּג בְּשָׁבוּעוֹת, וְהָיָה יוֹשֵׁב אֶצֶל הַסְּעוּדָה שֶׁל מֵאֲכָלֵי חֶלֶב, וְכִבֵּר הַתְּפִלָּה בְּבֵית־הַכְּנֶסֶת פַּעַם שְׁנִי וְזַמֵּר הַחֲזוֹן 'אַקְדָמוֹת' כַּנְּהוּג; וְאָז דָּבָר עֲמָנוּ מִמַּעֲלַת הַשִּׁיר הַקְדוּשׁ הַזֶּה, וְהִפְלִיג בְּמַעֲלָתוֹ מְאֹד.

רנו

אָמַר שִׁיּוֹדֵעַ כָּל מַה שֶׁחֲטָא הָאָדָם; וְאָמַר: "עֵינֵי ה' אֶל־צְדִיקִים" - הֵינּוּ שֶׁהַצְּדִיקִים יֵשׁ לָהֶם עֵינֵי ה', וְזֶהוּ: "עֵינֵי ה' אֶל־צְדִיקִים", שֶׁעֵינֵי ה' אֶצֶל הַצְּדִיקִים, וְעַל־כֵּן בְּוַדָּאֵי הֵם יְכוּלִים לְהַסְתַּפֵּל בְּעֵינֵי ה' וְלִדְעַת כָּל מַה שֶׁעָבַר הָאָדָם. וְלִכְמָה בְּנִי־אָדָם גְּלָה וְאָמַר לָהֶם כָּל מַה שֶׁעָבְרוּ.¹

מקורות והערות

ש. פיוט הנאמר בחג השבועות לפני קריאת התורה המתאר את השתלשלות הדברים מהבריאה ועד לנתינת התורה לעם ישראל. נכתב על ידי רבי מאיר בן רבי יצחק שליח ציבור, שחי בוורמזא בתקופתו של רש"י. הפיוט נכתב בארמית כדי שמלאכי השרת שאינם מבינים לשון זו לא יתקנאו בבני ישראל שקבלו את התורה. ת. של כנסת ישראל להקב"ה, כהכנה למתן תורה המשולה לחתונה - "ביום חתונתו וביום שמחת לבו" (שיר השירים פרק ג' פסוק י"א). ואכן יש עדות בישראל שנוהגים גם לקרוא נוסח הדומה לנוסח של כתובה, בין הקב"ה לכנסת ישראל. א. הכוונה שלאחר שרבינו ואנשיו סיימו התפילה, התחילו באותו בית הכנסת להתפלל מנין שני שהגיעו כבר לאקדמות הנאמרות לפני קריאת התורה. רבינו ואנשיו שסיימו כבר את התפילה סעדו לבם במאכלי חלב כנהוג בחג השבועות, כמו שכתוב בשולחן ערוך אורח חיים (סימן תצ"ד הלכה ב' ברמ"א). ב. תהלים פרק ל"ד פסוק מ"ז. ג. כמו שכתוב לעיל בסימן קפ"ד: "...שאמר שתכף כשאחד בא אליו והוא נותן לו שלום ופושט ידו לידו, אז תיכף הוא יודע כל מה שעבר אותו האיש" וכו'.

שיחות רנח - רנט הר"ן רלמ

רנח

הוכיח אותנו מאד לעשות מצות הרבה; והנראה מפונתו היה שרצונו שנהיה עוסקים במצות גם-כן, דהינו לקבץ נדבות ולעסק בגמילות-חסדים וכיוצא בזה. ואמר לנו בזה הלשון: עפ"י טוט איר גאר קיין מצות ניט? וכוונתו היה פנ"ל.

רנט

פעם אחד אמר: צמאון הוא תאוה גדולה. ולפי הבנתי פונתו היתה לרמז לנו מענין השתוקקות וכסופין וצמאון להשם יתברך, שהוא דבר נפלא מאד; כמו הצמא מאד פשהוא בא אל-המים, שיש לו תענוג גדול משתייתו לגדל צמאונו, נמצא שעקר תענוג הגדול הוא על-ידי הצמאון, כמו כן הוא כל-עניני כסופין וגעגועים דקדשה להשם יתברך ולעבודתו באמת.

וזהו עקר תענוג עולם-הבא שאז יזכו לרצון ולכסופין, בחינת רעוא דרעוין' שהוא בחינת הסתלקות משה, והוא בחינת: "ארבע מאות עלמין דכסופין דירתין צדיקיא לעלמא דאתי, הדא הוא דכתיב: 'ארבע מאות שקל כסף'". וכו' כמבאר בזהר הקדוש, "דכסופין" דיקא, כי אז יזכו לצמאון ולכסופין אמתיים להשם יתברך, שזהו עקר התענוג של עולם-הבא, שיזכו בכל-פעם לרוות צמאונם.

מקורות והערות

ד. מצוות שיש בהם שיתוף וזכוי אחרים כגון קיבוץ נדבות שמזכים את הנותן וגמילות חסדים שהיא גם בנופו וגם בממונו. וראה במסכת עבודה זרה דף י"ז עמוד ב': "דאמר רב הונא כל העוסק בתורה בלבד דומה כמו שאין לו אלוה" וכו', עיין שם ובתוספות ד"ה כל העוסק. ה. "כלום אינכם עושים מצוות כלל?" ו. רעוא דרעוין - רצון הרצונות. ז. בזהר שמות נאמר ששעת מנחה של שבת היא 'רעוא דרעוין' (פרשת יתרו דף פ"ח עמוד ב') כלומר עת רצון עליון מאד, ובאותה שעה הסתלק משה רבינו (שם פרשת תרומה דף קנ"ו עמוד א'). עיין בזהר אורח חיים סימן רצ"ב, ובב"ח וכו' ואלהו רבא שם. ועיין ליקוטי מוהר"ן סימן ד'. ח. בראשית פרק כ"ג פסוק מ"ז. ט. מלשון כסופים - השתקקות. י. זהר דברים (אדרא וזמא פרשת האוינו דף רפ"ח עמוד א').

רם

פעם אחת דבר עמי והפליג במעלת ההשתוקקות והכסופין והגעגועים לדברים שבקדשה, אף-על-פי שאינו זוכה לעשותם, אף-על-פי-כן ההשתוקקות והגעגועים בעצמן טובים מאד וכו' וכמבאר בדברינו כמה פעמים. ואז הביא ראיה לזה מהדין המבאר בשלחן-ערוך ארח-חיים סימן ס"ב, שמי שהוא במקום שאינו נקי ואינו יכול לקרות קריאת-שמע - "יהרהר בלבו"; ופרשו שם המגן-אברהם והאליהו רבא שהפירוש הוא שיהרהר בלבו שהוא צריך לקרות קריאת-שמע ואינו יכול, ויצטער על-זה, והוא מקבל שכר על-זה, עין שם. נמצא שההשתוקקות והגעגועים, שמצטערים לעשות המצוה אף-על-פי שאינם יכולים לגמרה, הם גם-כן יקרים מאד, ומקבלים שכר עליהם.

רסא

מה שמצאתי מכתבי-יד אנשי שלומנו, ולא נכתב כסדר וכתקונו, ומה שהוצאתי משם העתקתי, וזהו:

"וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ פנען, אלה תולדות יעקב יוסף".
כתיב: "רגלי עמדה במישור, במקהלים אברך ה'". 'רגל' הוא בחינת אמונה, שעליה עמדים כל-המדות וכל התורה כלה כמו שכתוב

מקורות והערות

ב. ולעיל בסימן י"ב מוסיף על זה: "...אלו הרוצים להיות אנשים כשרים ולכנוס בעבודת ה'... וכל מה שרוצים לעשות בעבודת ה' קשה להם לעשות כראוי, דע שזה בעצמו שהם מתנגעים ולהוטים לעשות איזה עבודה או לקדש עצמו... זה הוא בחינת קרבנות" וכו', וכן לגבי מי שנאנס ולא עשה המצוה שרצה לעשות, אומר רבינו בשיחה י"ד: "רק שכיסופו (השתוקקותו) חזק ורצונו תקיף מאד לזכות לעשות עבודת ה' בפועל, וזה הרצון בעצמו טוב מאד" וכו'. ל. אורח חיים סימן ס"ב סעיף ד': "אם מחמת חולי או אונס אחר קרא קריאת שמע בלבו יצא" ואומר הרמ"א: "ואף לכתחילה יעשה כן אם הוא במקום שאינו נקי לגמרי ואינו יכול לנקותו משום אונס ירהר בלבו" וכו'. ועיין עוד באריכות בטור בדרישה סימן פ"ה אות א'. מ. סעיף קטן ב'. נ. בשם השל"ה. ס. בראשית פרק ל"ז פסוקים א' - ב'. ע. תהלים פרק כ"ו פסוק י"ב.

שיחות רסא הר"ן רמא

במקום אחר^פ, וכמו שאמרו^ז: "בא חבקוק והעמידן על-אחת: וצדיק באמונתו יחיה"^ח, פי האמונה היא יסוד ושרש כל-התורה והעבודה.

וצריך שיהיה האמונה ברורה וזכה, בלי שום ערפוב, שלא תהיה בבחינת 'ערב'. ואמונה היא צנור כל-השפעות וכל-הברכות, כמו שכתובי: "איש אמונות רב-ברכות"^ט, ועל-ידי הכפירות, אזי הקלפות הם נוטלין חס ושלום השפעות והברכות; פי "סביב רשעים יתהלכון"^י שהם הכפירות שמסבבין את-הקדשה, דהינו האמונה, ועל-כן פשמניחין חס ושלום הכפירות לכנס במח אזי נפגם האמונה חס ושלום, ואזי הם נוטלין השפעות והברכות חס ושלום.

ועקר הכפירות שבאין להאדם ומבלבלין את-האמונה, הם באים מגדלות^{יא}. פי מי שיש בו גסות, הקדוש-ברוך-הוא אמר: "אין אני והוא יכולין לדור"^{יב}, נמצא שעל-ידי גדלות נסתלק הקדוש-ברוך-הוא ממנו; ואזי באין כפירות, שזהו בחינת הסתלקות השם יתברך והסתרת פניו ממנו.

וצריך כל-אדם להשגיח בעינא פקייחא^{יג}, לראות שפלותו ורוממות השם יתברך - ובודאי לא יבוא לגדלות וכפירות. וזהו על-ידי שבת,

מקורות והערות

פ. ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן פ'. על מה שנאמר במשנה יומא (פרק ב' משנה ב'): "מעשה שהיו שניהם שוין ורצין ועולין כבבש ודחף אחד מהן את חברו ונפל ונשברה רגלו" וכו', וכתב רבינו "נשברה רגלו - היינו כפירה כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (מסכת מכות דף כ"ד עמוד א') בא חבקוק והעמידן על אחת - וצדיק באמונתו יחיה". וראה בקדושת לוי פרשת ויחי ד"ה גתלי אילה שלוחה שכן איתא מהאר"י שרגליים בחינת אמונה. וכן איתא בספר מאור עינים סוף ספר ויקרא. צ. מכות דף כ"ג עמוד ב': "דרש רבי שמלאי שש מאות ושלש עשרה מצוות נאמרו לו למשה וכו' בא דוד והעמידן על אחת עשרה (ופירש רש"י "...אבל דורות אחרונים לא היו צדיקים כל כך ...ובא דוד והעמידן על אחת עשרה כדי שיזכו אם יקיימו י"א מצוות הללו, וכן כל שעה דורות של מטה הולכים וממעטין אותי") ...עד שבא חבקוק והעמידן אל אחת שנאמר "וצדיק באמונתו יחיה" (חבקוק פרק ב' פסוק ד'). ק. כי האמונה בחינת בוקר, כמו שכתוב: "חדשים לבקרים רבה אמונתך" (איכה פרק ג' פסוק כ"ג), ולעיל בסימן ק"ו אמר רבינו שאמונה בחינת אור. ר. משלי פרק כ"ח פסוק כ'. ש. תהלים פרק י"ב פסוק ט', וראה בספר פרדם רימונים שער כ"ג פרק כ"א, ועין חיים שער הכללים פרק ז'. ת. גאות. א. סוטה דף ה' עמוד א': "אמר רב חסדא ואיתימא מר עוקבא כל אדם שיש בו גסות רוח אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם" וכו'. ב. בעין פקוחה.

רמב"ם שיערות רסא הר"ן

על ידי שמקבלין שבת בכבוד גדול ובקדשה כראוי; כי שבת הוא בחינת עין, שעל-ידי-זה זוכין לראות שפלותו ורוממות השם יתברך, כי 'שין' של שבת הוא תלת גוּנִין דְעִינָא, ו'בת' הוא בחינת "פת-עין", ועל-ידי-זה זוכין לראות שפלותו. עין במקום אחר, שם מבאר יותר מזה, בסימן ע"ט בלקוטי מוהר"ן חלק א'.

נמצא שעל-ידי שמירת שבת נצולין מגדלות, ואזי זוכין לאמונה פנ"ל; וזהו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: "כל השומר שבת פהלקתו, אפלו עבד עבודה-זרה פדור אנוש - מוחלין לו", כי על-ידי שבת משברין ומבטלין הפירות, שהם עבודה-זרה, וזוכין לאמונה פנ"ל.

ועל-ידי פגם אמונה, דהינו פפירות, עבודה-זרה, על-ידי-זה דינא שריאי חס ושלום, כי "כל זמן שיש עבודה-זרה בעולם - חרוץ-אף בעולם"; וזה בחינת 'אלקים', פגימת הלבנה, כי 'אלקים' בחינת לבנה, כמו שכתוב: "שמש ומגן ה' אלקים".

והנה אמרו רבותינו זכרונם לברכה: "בעולם-הזה לא פשאני נכתב אני נקרא, כי נכתב ביו"ד ק"א ונקרא באל"ף דל"ת, ולעולם-הבא נכתב ונקרא ביו"ד ק"א", וזהו מחמת פגימת הלבנה שנמשך על-ידי פגם האמונה פנ"ל, על-כן אי אפשר שיהיה הקריאה והפתיכה אחת,

מקורות והערות

ג. שלשת "רגלי" השין של המלה שבת הם כנגד שלשת גווני העין, ו"בת" כנגד בת עין - האישון. ענין זה נמצא בספר תיקוני זהר (דף קכ"ו עמוד ב'). ד. שם כתוב כך: "ועל כן בשבת יכול לראות שפלותו...ואימתי יכול לראות שפלותו בשבת, כשעושה תשובה שלמה שהיא שבת, כמו שכתוב (ספר דברים פרק ל' פסוק ב') 'ושבת עד ה' אלוקך ושמעת בקלו וגו'" אתוון דדין כאתוון דדין". ה. שבת דף ק"ח עמוד ב': "...שנאמר (ישעיהו פרק נ"ו פסוק ב') 'אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו וגו' - אל תקרי מחללו אלא מחול לו" וכו'. ו. שורה דין בעולם, ח"ו. ז. בספרי דברים פסקה צ"ו וברש"י בדברים פרק י"ג פסוק י"ח. ח. כידוע שהשם 'אלוקים' מורה על מידת הדין. ט. תהלים פרק פ"ד פסוק י"ב, והפסוק מתפרש כך: "שמש ומגן" - השמש והלבנה, "ה' אלוקים" - השם הוי' מתיחס לשמש והשם אלוקים מתיחס ללבנה. י. פסחים דף ג' עמוד א': "אמר רב נחמן בר יצחק לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הזה נכתב ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף דל"ת, אבל לעולם הבא כולו אחד נקרא ביו"ד ה"י ונכתב ביו"ד ה"י", כלומר, בימינו גם כאשר כותבים את שם הוי' קוראים אותו כאילו נכתב שם אדני, ואילו בעולם הבא - יקרא שם הוי' ככתיבתו.

שיחות רסא הר"ן רמוג

כי "מעולם לא ראתה חמה פגימתה של-לבנה" (פרוש: כי הקריאה והפתיחה הם בחינת תורה שבכתב ותורה שבעל-פה, שהוא בחינת ה' אלקים, בחינת חמה ולבנה, בחינת "שמש ומגן ה' אלקים", ומחמת שהלבנה נפגמת כעת על-ידי פגם האמונה שהוא בחינת לבנה פנ"ל, על-פן אי אפשר שתהיה הקריאה והפתיחה כאחד, כדי שלא תראה חמה פגימתה של-לבנה; אבל לעתיד יתמלא פגימת הלבנה, ואז יהיה ה' אחד ושמו אחד, ויהיה הקריאה והפתיחה אחד, בשם יו"ד ק"א פנ"ל).

נמצא שכל מה שהאדם זוכה לאמונה יתרה, נתקרב ונתיחד יחד יותר בחינת הו"ה לשם אלקים, ונכללים יחד כמו שיהיה לעתיד; ויעקב הוא בחינת שמש^ה שהוא בחינת הו"ה, ויצחק הוא בחינת אלקים, בחינת לבנה; וזהו: "וישב יעקב בארץ מגורי אביו", דהינו שנתישב ונתיחד בחינת יעקב בבחינת יצחק, בחינת "ה' הוא האלקים", שנתיחד ה' עם אלקים, חמה ולבנה (וזהו: "בארץ פנעז", לשון הכנעה ושפלות; כי זה זוכין על-ידי שפלות שעל-ידי-זה זוכין לאמונה וכו' פנ"ל. נראה לוי).

וזהו: "אלה תולדות יעקב יוסף", יוסף זה בחינת תוספת-שבת, כי על-ידי שבת זוכין לשפלות, ועל-ידי-זה זוכין לאמונה שלמה, שעל-ידי-זה נתמלא פגימת הלבנה ונתיחד הו"ה עם אלקים, בחינת יעקב ויצחק פנ"ל.

מקורות והערות

ב. ראש השנה דף כ"ג עמוד ב'. שם מדובר לגבי מצות קידוש החודש שהיתה נעשית על ידי עדים המעידים שראו את הלבנה בחודשה, ואם יבוא עד ויאמר שראה את הלבנה, ופגימתה – הצד בו הלבנה חסירה [שעל ידו איננה בצורת עיגול מושלם] נוטה כלפי השמש – אין מקבלים עדותו, היות ו"מעולם לא ראתה חמה פגימתה של לבנה" (עין פירוש רע"ב במסכת ראש השנה פרק ב' משנה ו' ד"ה לפני). ל. זכריה פרק י"ד פסוק ט'. מ. ליקוטי מוהר"ן סימן א' שיעקב בחינת שמש, וכן א במדרש בראשית רבה פרשת ס"ח פסקא י': "שמע קולן של מלאכי השרת אומרים בא השמש בא השמש, אתא שימשא אתא שימשא. בשעה שאמר יוסף 'הנה השמש והירח' אמר יעקב מי גלה לו ששמי שמש". וראה בליקוטי מוהר"ן סימן ע"ד כל הענין המובא כאן על יצחק ויעקב שמש ולבנה. נ. עין גם בליקוטי מוהר"ן סימן ע"ד. ס. דברים פרק ד' פסוק ל"ה.

רמד שיחות רסב הר"ן

וזהו: "רגלי עמדה במישור", כשזוכין לאמונה ישרה בשלמות, בלי שום ערפוב, גם "במקהלים אברך ה'", כי אז אוכל לברך ולהזכיר שם הוי"ה, כי אז יתמלא פגימת הלבנה ויהיה ה' אחד ושמו אחד, ויהיה הכתיבה והקריאה אחת, ונזכה לברכו במקהלים בשם הוי"ה ברוך-הוא, בחינת "במקהלים אברך ה'" כנ"ל; ועל-ידי-זה נמשך שפע טובה וברכה כנ"ל.

וזהו בחינת נר חנכה, כי שמן הוא בחינת חכמה, בחינת עינים, כמו שכתוב: "ותפקנה עיני שניהם" ופרש רש"י: "על-שם החכמה נאמר", ועל-ידי עיני החכמה זוכין לראות שפלותו, ועל-ידי-זה זוכין לאמונה שלמה כנ"ל. וזהו ששעור נר חנכה "עד שתכלה רגל מן-השוק", רגל זה בחינת אמונה כנ"ל, וצריך להשיג בעיני שכלו עד שיברר האמונה - שהוא בחינת רגל, מן השוק - שהוא מקומות החיצונים, בחינת כפירות; כי על-ידי בחינת שמן של נר חנכה, בחינת שכל, זוכה לראות שפלותו, ועל-ידי-זה זוכין לאמונה שלמה כנ"ל.

רסב

עוד מצאתי מכתב-יד החברים: דע שיש חן, שמי שיכול להשתמש בזה החן - הוא יכול לעשות שאלת חלום ולידע עתידות על-ידי החלמות. פי בכל החלמות בודאי יש בהם עתידות, רק שיש בהם כמה פסלת ותכן, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: "כשם שאי אפשר לבר בלא תכן כך אין חלום" וכו', וגם יש חלמות ברוכים, כמו

מקורות והערות

ע. תהלים פרק כ"ו פסוק י"ב. פ. בהתקלות הרבים. צ. ברכות דף נ"ז עמוד א': "הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה שנאמר 'ויקחו אלהיך שמן זית זך' (שמות פרק כ"ו פסוק כ)". וכן כתב בליקוטי מוהר"ן קע"ו: "בחינת שלמות המוחין שהם בחינת שמן משחת קדש" וכו'. ק. בראשית פרק ג' פסוק ז'. ר. מסכת שבת דף כ"א עמוד ב'. ש. ברכות דף נ"ה עמוד א': "כשם שאי אפשר לבר בלא תכן כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים", כלומר כמו שבכל אדם של תבואה נקה, תמיד תימצא איזו שהיא כמות קטנה של תבן, כך בחלום תמיד נמצא איזה פרט שאינו נכון גם אם החלום כולו נכון.

שיחות רסג - רסד הר"ן רמה

שְׁפָתוֹבֵי: "בְּחֵלֹם אֲדַבֵּר-בּוֹ"; וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ זֶה הַחֵן הַנִּי"ל חֲלַמְתִּיו צוֹדְקִים בְּוֵדָאִי, אֲלֵא שְׁאֶפְלוּ כְּשִׁשְׁמַע חֵלֹם מֵאַחַר שֶׁמִּסְפָּר לוֹ אֲזִי נִפְל הַתְּבִן וְהַפְּסִלַת מִן-הַחֵלֹם, וְעַל-יְדֵי-זֶה שִׁמַּע רַק הַחֵלֹם הַמְּבֹרָה, וְעַל-יְדֵי-זֶה יְכוֹל לִפְתֹּר הַחֵלֹם וְלִידַע הָעֲתִידוֹת מֵהֶם.

וְיוֹסֵף הָיָה לוֹ זֶה הַחֵן, בְּחִינַת: "בֵּן פֶּרֶת יוֹסֵף, בֵּן פֶּרֶת עַל־עֵינַי" - לְשׁוֹן חֵן כְּמוֹ שֶׁפִּרְשׁ רַש"י, עַל-יְדֵי-זֶה הָיָה חֲלַמְתִּיו צוֹדְקִים, כִּי הִשְׁתַּמֵּשׁ תָּמִיד בְּחֵלְמוֹת וּפְתָר אוֹתָם, מִחֲמַת שֶׁהָיוּ חֲלַמְתִּיו צוֹדְקִים וְנִכְתְּבוּ בַּתּוֹרָה; גַּם עַל-יְדֵי-זֶה הָיָה יְכוֹל לִפְתֹּר חֵלְמוֹת כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה.

רסג

סֵפֶר לִי אֶחָד שֶׁהָיָה מְשִׁיחַ עִמּוֹ זְכוֹרֵנוּ לְבָרְכָה מֵעֵינַי בְּנֵי-הַנְּעוּרִים,^א שֶׁשָּׂכַיח מְאֹד שֶׁנַּעֲשֶׂה קְלָקוּל בֵּינֵיהֶם וּבֵין נְשׁוֹתֵיהֶם וְנִפְרָדִים זֶה מִזֶּה אֵיזָה זְמַן, וְלִפְעָמִים נַעֲשֶׂה מִזֶּה פְּרוּד לְגַמְרֵי חֵס וְשָׁלוֹם. אָמַר שֶׁזֶה מַעֲשֶׂה בְּעַל-דְּבָרֵי שֶׁמִּנִּיחַ אֶת-עַצְמוֹ עַל-זֶה מְאֹד, לְקַלְקַל הַשָּׁלוֹם שֶׁל בְּנֵי-הַנְּעוּרִים, כְּדֵי שֶׁיִּתְפָּסוּ בְּמִצּוֹדְתוֹ חֵס וְשָׁלוֹם עַל-יְדֵי-זֶה, כִּי הוּא אֲרַב עַל-זֶה מְאֹד, לְתַפְסֵם בְּנְעוּרֵיהֶם עַל-יְדֵי קְלָקוּל הַשָּׁלוֹם-בֵּית חֵס וְשָׁלוֹם, שֶׁגוֹרֵם בְּעַרְמוּמִיּוֹתוֹ לְקַלְקַל הַשָּׁלוֹם שֶׁבֵּינֵיהֶם; וְהָאֵרִיךְ בְּשִׂיחָה זֹאת.

רסד

הַזְהִיר לְכַבֵּד וּלְיַקְרֵי אֶת-אִשְׁתּוֹ, כִּי אָמַר: הֲלֹא הַנָּשִׁים הֵם סוֹבְלִים צַעַר וְיִסּוּרִים גְּדוֹלִים מְאֹד מְאֹד מִלְּדֵיהֶם, צַעַר הָעֵבֹר וְהַלְדָּה וְהַגְּדוּל, כְּאֲשֶׁר יָדוּעַ לְכָל עֵצָם מְכֹאֹבָם וְצַעֲרָם וְיִסּוּרֵיהֶם בְּכַמָּה אֲפָנִים הַקָּשִׁים

מקורות והערות

ת. במדבר פרק י"ב פסוק ו', והפירוש שם הוא שאחת מדרכי הנבואה הוא החלום. א. בראשית פרק מ"ט פסוק כ"ב, ופירש רש"י שם "בן פרת" - "בן חן... חנו נמוי על העין הרואה אותו". ב. כוונתו לצעירים נשואים. (בזמן רבינו היו מתחתנים בגיל הנעורים). ג. כינוי ליצר הרע. ד. ליקר - לכבד ולהחשיב ("יקר" פירושו כבוד וחשיבות).

רמו שיחות רסה - רמו הר"ן

וּכְבָדִים מְאֹד מְאֹד, עַל-כֵּן רְאוּי לְרַחֵם עֲלֵיהֶם וּלְיַקְרָם וּלְכַבְּדָם; וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְבִרְכָה: "אוֹקִירוּ לְנַשְׁיֶכּוּ פִי הֵיכִי דְתַתְּעִתְרוּ"ה, וְכֵן אָמְרוּ: "דֵּינּוּ שְׁמַגְדֵּלוֹת אֶת-בְּנֵינוּ" וכו'.

רסה

הַזְהִיר מְאֹד לְבָלִי לְאָכַל בְּצָלִים חַיִּים כָּלֵל, אֲפֵלוּ עִם שֶׁמֶן אוֹ שׁוּמָן, וְאֲפֵלוּ עַל-יְדֵי תַעְרוּבוֹת כְּגוֹן עִם בֵּיזִים וְכִיּוֹצָא, וְאֲפֵלוּ בְשֶׁבֶת; וְהִלְעִיג עַל-הָאֲמָרִים שֶׁבְשֶׁבֶת מְצוּהָ לְאָכַל דְּבַר הַמִּזִּיק, שֶׁהֵם בְּצָלִים חַיִּים. וְאָמַר שֶׁהֵם מְזִיקִים מְאֹד לְכֶמֶה דְּבָרִים, וְחָשַׁב אִזּוֹ כֶּמֶה עֲנִינֵי חוֹלָאֵת וּמְכַאוּבִים וְחִלְיֹשׁוֹת שְׁגוּרָמִים, אִךְ שְׂכַחְתִּים בְּפִרְטִיּוֹת; אִךְ הַכָּלֵל שֶׁהִחְמִיר מְאֹד וְהַזְהִיר מְאֹד לְבָלִי לְאָכְלֵם חַיִּים כָּלֵל, אֲפֵלוּ עַל-יְדֵי תַעְרוּבוֹת וְאֲפֵלוּ בְשֶׁבֶת, רַק מִבְּשָׂלִים מִתָּר לְאָכֵל. וּבִתְחִלָּה שָׂאֲלָנוּ אוֹתוֹ עַל-זֶה" מַחְמַת שֶׁשְׂמַעְנוּ בְּשֵׁם הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב ז"ל שֶׁהַזְהִיר מְאֹד לְבָלִי לְאָכַל בְּצָלִים חַיִּים, וְאָמַר שֶׁבּוֹדָאֵי כֵּן הוּא, וְהִתְחִיל לְחַשֵּׁב לְכֶמֶה דְּבָרִים הֵם מְזִיקִים וְכוּ' כִּנ"ל; וְאִזּוֹ שְׂמַעְנוּ כָּל הַנ"ל.

רמו

אָמַר שֵׁשׁ צְדִיקִים שֶׁהֵם גְּדוֹלִים בְּתוֹרָה וּבְקִיאִים בְּסִפְרִים הַרְבֵּה וּבְדַבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְבִרְכָה, וּמַחְמַת זֶה דִּיקָא אֵינָם יְכוֹלִים לְחַדֵּשׁ

מקורות והערות

ה. כבדו את נשותיכם כדי שתתעשרו (בבא מציעא דף נ"ט עמוד א'), ועוד נאמר שם: "לעולם יהא אדם והיר כבדו אשתו שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו" וכו'. ז. יבמות דף ס"ג עמוד א', היינו שיש להעריך את הנשים על שנושאות על כתפיהן את עול חינוך הבנים. ז. עירובין דף כ"ט עמוד א': "דתניא אכל בצל והשכים ומת, אין אומרים ממה מת... לא שנו אלא בעלים" וכו', שהיה מקובל בידם שיש רעל בבצל במקום שבו מתחבר הגבעול הירוק לגוף הבצל, וכמו שכתבו שם התוספות (בעמוד ב') בדבור המתחיל "מפני נחש". ורבינו חננאל פירש העמוד שבתוכו (כלומר שהמרכו של הבצל ארסי). ובמסכת תענית (דף ל' עמוד א') כתבו התוספות על הבצל החי, בדבור המתחיל "ערב" וכו': " ...אכל בצל והשכים ומת וכו' - שקשין לכל גופו של אדם כחרבות". ח. מובא בשיח שרפי קודש (חלק ב' אות ק"א) שמוהר"ת אכל בצל ורבי נפתלי העיר לו על כך, ושאלו את רבינו זמורה נשתלשלה אמירת שיחה זו. וראה בשיח שרפי קודש (חלק ד' אות רט"ז) שאנ"ש היו אוכלים בסעודת שחרית של שבת בצל מטוגן עם ביצה כמנהג ישראל. וראה עוד בענין חשיבות הוראות רבינו גם אלו הנראות פשוטות - כגון איסור אכילת בצל חי (בחלק ו' אות ש"ג).

שיחות רסו - רסח הר"ן רמו

בתורה, מחמת שהם בקיאים מאד; כי כשמתחיל לומר תורה ורוצה לחדש איזה דבר מבלבל אותם בקיאותם הגדולה, ומתחילים לומר מיד הקדמות הרבה ודברים הרבה מה שיודעים מספרים, ומחמת-זה נתבלבל דבריהם ואינם יכולים להוציא לאור איזה חדוש נאה. ותפס אז לדגמא גדול אחד בדורו שלא היה יכול לומר תורה מחמת זה.

והמוכן מדבריו היה, כי כשרוצין לחדש חדושין צריכין לצמצם את-מחוץ, לבלי לרוץ מיד לבלבל דעתו ברבוי הקדמות שאינם מכרחים לחדושיו, ויעשה עצמו פאינו יודע; ואז יכול להוציא לאור, לחדש חדושים הרבה בהדרגה ובמדה כסדר. ועוד דבר מזה; אף אי אפשר לבאר דבר פזה בכתב, והחכם יבין מדעתו.

רסו

אמר: מי שרוצה לחדש בתורה מתר לו לחדש ולדרש כל מה שירצה, כל מה שיזכה לחדש בשכלו - ובלבד שלא יוציא איזה דין חדש על-פי דרושיו שדרש בדרך דרוש וסוד. והמוכן מדבריו היה שאפלו בכונות האר"י זכרוננו לברכה ודרכי הקבלה מתר לחדש בהם כפאשר ישיג שכלו, ובלבד שלא יוציא מהם שום דין חס ושלום.

רסח

"איכה נחרב האולם וכו', עד-אן יצעק בשבי" וכו', "עד-אן וכו' בן-אמתך" וכו' - ורמז עלי, כמה אני צריך לצעק זאת לפניו יתברך; ותפס לדגמא אף הם מעוררים הלב, ואמר אותם בנגון חצות בקול

מקורות והערות

פ. לרכו את מוחו בנקודה אותה הוא רוצה לחדש. י. לביאור העניין עיין בליקוטי הלכות (יורה דעה כבור בהמה טהורה הלכה ג' אות ח' - ט'). וכן מובא בשיח שרפי קודש חלק ב' אות קל"א שאמר רבינו לאחד: "יכול הנך לקמט את ספרי כפי רצונך (לומר בו פרושים כלבבך) אולם אל תפגע בסעיף קמן שבשולחן ערוך". ב. מתוך תיקון חצות, בקינות מאת רבי חיים כהן מארם צובא, תלמיד רבי חיים ויטאל.

רמח שיחות רסט - ער הר"ן

נעים עמק מאד. גם מהחרוז "דודי ירד לגנו" ספר ושבו מאד, כי הוא מדבר מופת של פנסת-ישראל עם השם תברך, ומעורר הלב מאד.

רסט

לענין הבלבולים שמבלבלים את-האדם בעבודתו, שלפעמים נדמה שפך הוא צריך לעשות ולהתנהג, ואחר-כך נדמה לו שלא כן היה צריך להתנהג, רק בדרך אחר וכו', ולפעמים יש להאדם בלבולים גדולים מזה - ענה ואמר: מה צריכין להתבלבל, איך שעושין - עושין, ובלבד שלא לעשות רע חס ושלו; וויא מען טיט - טיט מען, אביא מע טיט ניט קיין שלעכץ חס ושלו.

ער

אמר: ב'הודו' שאמרים בערב שבת במנחה, יכולין לשבר לבו מאד ולפרש כל שיחתו שם; כי שם מדבר מענין צרות הנפש מאד ומענין צעקה על-כל-דבר, והוא מוכן לכל.

כשאמרים: "וכלהון מתעטרין בנשמתי חדתין" - ראוי להתעורר מאד בשמחה גדולה והתלהבות גדול.

"ומחלאים רעים ורבים ונאמנים דליתנו" - ראוי לומר בכונה גדולה, כי חס ושלו וכו' אותנו הצלתנו.

מקורות והערות

ל. תהלים פרק ק"ז שנוהגים לאומרו בערב שבת לפני מנחה, והוא מנהג מהבעש"ט ומובא בספר מאור עיניים וכן בבעש"ט על התורה (פרשת יתרו, אות כ"ו). מ. וכולם מתעטרים בנשמות חדשות, במאמר המתחיל "כנוונא" הנאמר לפני "ברכו" בערבית של ערב שבת. מקורו בזהר שמות (פרשת תרומה דף קל"ה עמוד א'). נ. מתפלת 'נשמת' הנאמרת בשבת בבוקר לפני 'שתבח'.

רעא

אמר: הלא החנוני דרכו להקיף בהקפה, שיתנו לו לאחר זמן; ומדוע לא יאמר האדם איזה קפיטליך תהלים⁵, או ללמד, או לעשות שאר מצות - ויהיה מנח ומוכן אצלו לעת הצורך, כי יהיה זמן שיצטרך לזה שגיבה שכרו ופעלתו, לא יהא שנתן החנוני סחורה בהקפה וכו'.⁶ ולא שמעתי שיחה זו בעצמי מפיו הקדוש, רק מפי אחר; וכפי הנראה שהיה בזה שיחה נאה, ולא זכיתי לשמעה.

ערב

איש אחד מהקלי-עולם נכנס אצלו בעיר אחת והתפאר לפניו על-אשר הוא מלמד מאד בלשונות הגוים, כי היה עתה בבית-ערבאות שלהם, ולא ידעו הסופרים שלהם תבה אחת לקרותה היטב, והוא פרשה להם; והיה לזה האיש הנ"ל גדלות גדול⁷ מאד על-שהוא מלמד כל-כף בלשונותיהם. ואחר-כך יצא האיש הנ"ל, והיה רבנו זכרונו לברכה מתלוצץ ממנו על-שיש לו גדלות כל-כף משטותים פאלה, על-שהוא מלמד בלשונותם.

וישב שם איש אחד מאנשי שלומנו שהיה למדן מפלג וירא ה', וענה ואמר לרבנו זכרונו לברכה: אפשר טוב יותר מה שיש לו גדלות מדברי שטות, ממני שיש לו גדלות חס ושלום מדברי-תורה. ושתק רבנו זכרונו לברכה איזה שעה קלה, ואחר-כך ענה ואמר: אדרבא, נהפוך הוא, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה רבי לענין רבי עקיבא

מקורות והערות

5. קפיטליך - פרקים. ע. כלומר שיתן להקב"ה את ה"סחורה" (פרקי התהלים) גם ללא בקשת תמורה מיידית, ותעמוד לו לזכות בומנים שיודקק לה. 6. ומדוע לא יהא כהחנוני שנותן סחורה בהקפה וכו'. ז. קלי הדעת שאינם עוסקים בתורה ויראת שמים. ק. גאווה גדולה. ר. ברכות דף ס"א עמוד ב' שם מסופר על יהודי בשם פפוס שהזהיר את רבי עקיבא שהיה דורש ברבים מפני השלמונות הרומאים. אחר כך אסרו את רבי עקיבא על שלימד תורה ברבים וגם את פפוס. או אמר פפוס לרבי עקיבא: אשריך שאתה יושב בבית הסוהר על שלימדת תורה, אבל אני יושב בגלל דברים בטלים.

רנ שיחות רעג הר"ן

שְׁנַת־פֶּסַח בְּתַפְיֶסָה, שְׁאָמַר לוֹ פֶּפּוּס: "אֲשַׁרְיָךְ רַבִּי עֲקִיבָא שְׁנַת־פֶּסַח
עַל־דְּבָרֵי תוֹרָה, וְאוֹי לוֹ לְפֶפּוּס שְׁנַת־פֶּסַח עַל־דְּבָרִים בְּטָלִים; כִּי עֲנֵשׁ
הַגְּדֹלוֹת הוּא תַפְיֶסָה וְכִמּוֹ שְׁמַבְאָר בְּהַתּוֹרָה "חֻתָּם בְּתוֹךְ־חֻתָּם"
בְּלִקוּטֵי מוהר"ן חֶלֶק רֵאשׁוֹן סִימָן כ"ב", וְעַיִן בְּלִקוּטֵי תַנְיִנָא סִימָן ס'
בְּהַתּוֹרָה הַמַּתְחֵלֶת "כְּשֵׁישׁ מְלַחְמוֹת" וְכוּ', כִּי שָׁם מוּבָא מֵעַנִּין
הַתַּפְיֶסָה שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, עַיִן שָׁם; נִמְצָא שֶׁהַגְּדֹלוֹת, שְׁעֲנִישׁוּ תַפְיֶסָה,
כְּשֶׁהוּא עַל־דְּבָרֵי תוֹרָה - טוֹב יוֹתֵר מֵהַגְּדֹלוֹת עַל־דְּבָרִים בְּטָלִים.

רעג

אָמַר: טוֹב לְהֵאָדָם לְהִרְגִיל אֶת־עַצְמוֹ שְׂיֻכַּל לְהַחֲיוֹת אֶת־עַצְמוֹ עִם
אֵיזָה נִגּוּן, כִּי נִגּוּן הוּא דָבָר גָּדוֹל וְגִבָּה מְאֹד מְאֹד, וְיֵשׁ לוֹ כַּח גְּדוֹל
לְעוֹרָר וְלְהַמְשִׁיךְ אֶת־לֵב הָאָדָם לְהֵשֵׁם יִתְבָּרֵךְ; וְאֶפְלוּ מִי שְׂאִינוּ יָכוֹל
לְנַגֵּן, אֶף־עַל־פִּי־כֵן בְּבֵיתוֹ וּבֵינוּ לְבֵין־עַצְמוֹ יוֹכַל לְהַחֲיוֹת אֶת־עַצְמוֹ
בְּאֵיזָה נִגּוּן כְּפִי מֵהַ שְׂיֻכַּל לְזַמֵּר אוֹתוֹ, כִּי מַעֲלַת הַנִּגּוּן אֵין לְשַׁעַר.
וְכִבֵּר מְבֹאָר בְּדְבָרֵי רַבְּנֵי זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה כְּמָה תּוֹרוֹת גְּבוּהוֹת מֵעַנִּין נִגּוּן.

וְעַיִן בְּסוּף הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל הַשְּׂבָעָה בְּעֵטְלִירֶס, שָׁם מְרַמֵּז קֶצֶת מַעֲלַת
הַנִּגּוּן, כִּי מְבֹאָר שָׁם שְׁעָקָר רְפוּאָת הַבַּת־מְלָכָה שְׁנַפְלָה חֲלָשׁוֹת הוּא
עַל־יְדֵי נִגּוּן, הֵינּוּ עַל־יְדֵי עֲשָׂרָה מִיְּנֵי נִגְיָנָה כְּמוֹ שְׁמַבְאָר שָׁם, עַיִן שָׁם;
וְהֵבֵן מְאֹד עַד־הֵיכָן הַדְּבָרִים מַגִּיעִים, כִּי גַם הַנְּשָׂמָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁל
כָּל־אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הִיא נִקְרָאת 'בַּת־מְלָךְ' כִּידוּעַ, וְהִיא מִנְחַת
בְּמִקּוֹם שְׂמִנְחַת אֶצֶל כָּל־אֶחָד וְאֶחָד, עַיִפָּה וַיִּגְעָה וַחֲלוּשָׁה בְּעוֹנוֹתֶיהָ
שֶׁהֵם הָעֲשָׂרָה מִיְּנֵי חֲצִים שְׁזָרְק וַיִּרָה בָּהֶם הַמְּלָךְ שְׁתַּפְּסָה כְּמוֹ שְׁמַבְאָר

מקורות והערות

ש. אות י"א. ת. וכך כתב בספר חסידים (סימן קנ"ח): "חקור לך אחר ניגונים, וכשתתפלל אמור אותן באותו ניגון
שנעים ומתוק בעיניך, באותו ניגון אמור תפלתך ותתפלל תפלתך בכוונה, וימשוך לך אחר מוצא פך. לדבר בקשה
ושאלה - ניגון שמכין את הלב. לדברי שבח - ניגון המשמח את הלב, למען ימלא פיך אהבה ושמחה למו שרואה
לבבך, ותברכהו בחיבה רחבה וגילה". א. לשיר. ב. בליקוטי מוהר"ן סימנים: ג, ח' אות ט', ל"ח אות ד, מ"ב,
מ"ט אות ז, נ"ד אות ו, רכ"ו, רל"ז, רפ"ב, תניינא ח' אות א', ל"א, ס"ג, צ"ב ועוד.

שיחות ערד - ערה הר"ן רנא

שם, וצריכין צדיק בעל-כח גדול שיוכל לכנס לתוך פל-המקומות שנפלה לשם ולהוציא ממנה פל-העשרה מיני חצים, ולידע על פל-העשרה מיני דפיקין פדי שידע איך צריכין לרפאותה, ולנגן פל-העשרה מיני נגינה, כי עקר רפואתה על-ידי נגון ושמחה. והבן שם עוד דברים מתוך-דבר; והעקר להוציא משם עצות טובות לשוב להשם יתברך באמת, כי "לא המדרש הוא העקר, אלא המעשה".

ערד

טוב מאד להאדם שיהיה לו חדר מיוחד לו לבדו לעסק שם בעבודת ה', בתורה ותפלה; ובפרט התבודדות ושיחה בינו לבין-קונו, שלזה צריכין בודאי חדר מיוחד.

ערה

ואמר רבנו זכרוננו לברכה שאפלו הישיבה בעצמה שיושבין בחדר מיוחד לבדו, גם-זה טוב מאד; ואף-על-פי-כן אפלו אם אין זוכין שיהיה לו חדר מיוחד, אף-על-פי-כן יכולין להתבודד ולדבר בינו לבין-קונו. ואמר רבנו זכרוננו לברכה שתחת הטלית הוא גם-כן חדר מיוחד, כי כשמשלשלין הטלית על-עיניו יכולין לדבר בינו לבין-קונו מה שרוצין. גם יכולין להתבודד ולפרש שיחתו כששכב על-מטתו ומכסה עצמו בהסדין, כמבאר במקום אחר שפך נהג דוד המלך עליו השלום, שזהו בחינת: "אשחה בכל-לילה מטתי" וכו'. גם יכולין לישב על-הספרי, ויסברו אחרים שהוא לומד, והוא יכול אז לדבר בינו

מקורות והערות

ג. עיין זהר במדבר פרשת פנחס דף ר"ט עמוד א'. ובתיקוני זהר (תקונא שתין ותשע דף ק"ה עמוד א') "...לקבל עשרה דפקין דאסתכל אסיא בדפיקו (כנגד עשר דפקים שמתבונן בהם הרופא ומבין בהם כל מיני המחלות), עבד דוד עשרה מיני נגונים בתהלים (כנגדם עשה דוד עשרה מיני ניגונים בתהלים שעל ידם תיקן את עשרת הספירות של המלכות וכו')". ד. מסכת אבות פרק א' משנה י"ו. ה. לעיל סימן ס"ה. ו. תהלים פרק ו' פסוק ז'. ז. לשבת ליד הספר, כאילו הוא לומד בו.

רנב שיחות רעו - רעו הר"ן

לְבִין־קוֹנוֹ. וְעוֹד יֵשׁ לָזֶה כַּמָּה תַּחֲבוּלוֹת לְמִי שֶׁחָפֵץ בְּאַמֶּת לְנַהֵג הַנְּהִיגָה זוֹ שֶׁל הַתְּבוּדוֹת הַעוֹלָה עַל־הַכֹּל, שֶׁהוּא יִסוּד וְשֵׁרשׁ הַקְּדוּשָׁה וְהַטְּהָרָה וְהַתְּשׁוּבָה וְכוּ' כַּמְבָאָר כְּבָר כַּמָּה פְּעָמִים; אָבֵל טוֹב יוֹתֵר לְהַשְׁתַּדֵּל שְׂיִהְיֶה לוֹ חֵדֶר מִיָּחָד.

רעו

סִפְרוּ לִי שְׁפַעַם אֶחָד הָיָה מְדַבֵּר עִם־אֲנָשָׁיו, וְהָיָה מוֹכִיחַ וּמְיַסֵּר אוֹתָם הַרְבֵּה בְּדִבְרִים עַל־שְׂעֵדִין אֵינָם עֹבְדִים הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּרִצּוֹנוֹ, פְּדָרְפוֹ הַטוֹב תָּמִיד לְדַבֵּר רַק מְזֵה. אַחֲר־כֵּן, אַחֲרֵי שֶׁהוֹכִיחַ אוֹתָם הַרְבֵּה, אַחֲר־כֵּן נִתְרַצֶּה" לָהֶם קִצֵּת וְהִתְחִיל לְקַרְבָּם וּלְדַבֵּר עִמָּהֶם רַכּוֹת, וְאָמַר: מָה אֲנִי רוֹצֶה מֵהֶם, הֲלֹא אֶף־עַל־פִּי־כֵן הֵם אֲנָשִׁים כְּשָׂרִים; וְהִתְחִיל לְדַבֵּר עַל־לִבָּם וְכוּ'. אַחֲר־כֵּן עָנָה וְאָמַר: בּוֹדָאִי אֶתֶם אֲנָשִׁים כְּשָׂרִים; אֶף אֵלֹו הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ קָטָן כְּמוֹ אֲנָכִי - בּוֹדָאִי הָיָה דִּי מְאֹד הָעֵבֹודָה שְׁלָכֶם, אָבֵל בְּאַמֶּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ גְּדוֹל מְאֹד מְאֹד, עַל־כֵּן בּוֹדָאִי צְרִיכִין לְחִזְק בְּכָל־פַּעַם בְּרִצּוֹן חֲזֵק לְעַבְדוֹ כְּרָאוּי, לְעַבְדוֹ אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר לְגַדְלָתוֹ אֵין חֶקֶר. וְהָרִים אֹז אֶת־עַצְמוֹ, וְהַגְּבִיחַ יָדָיו לְמַעְלָה וְאָמַר: אָבֵל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ גְּדוֹל כָּל־כֵּן וְכוּ' כִּנְ"ל, וְנִשְׂאָ יָדָיו לְמַעְלָה בְּתַנוּעָה נִפְלְאָה לְרַמֵּז עַל־הַפְּלָגַת גְּדֻלָּתוֹ יִתְבָּרַךְ.

רעו

אָמַר שְׁמַעוֹלָם לֹא שָׁתָה אֶפְלוֹ מִיָּם קָדָם הַתְּפִלָּה; וְהַקְּפִיד מְאֹד עַל־אֵלֹו הַשׁוֹתִין קְאוּעֵ" וְכִיּוֹצֵא בְּזֵה קָדָם הַתְּפִלָּה.

מקורות והערות

ח. התפיים. ז. קפה. י. שולחן ערוך אורח חיים סימן פ"ט סעיף ג': "אסור לו להתעסק בצרכיו... עד שתפיל תפילת שמונה עשרה... ולא לאכול ולא לשתות אבל מים מותר" וכו' ונאמרו בזה שתי סיבות האחת - "ואותי השלכת אחרי גווד" (מלכים א פרק י"ד פסוק ט') - קודם התעסקת בעניני גופך ורק אחר כך נתפנית אלי לתפילה, והשני - "לא תאכלו על הרם" (ויקרא פרק י"ט פסוק כ"ו) - אל תאכלו לפני שהתפללתם על עצמכם, ורבינו החמיר אפילו על מים שהותרו לפני התפילה. ועיין שיח שרפי קודש חלק ב' אות נ"ו (בשם הבעש"ט), ובחלק ד' אות תק"ד.

רעה

אמר שנמצאים כמה מאמרים בזהר הקדוש שגלה רבי שמעון בר-יוחאי לתלמידיו אחר הסתלקותו; וזה ענין "ובחבורא קדמאה" שכתוב בזהר הקדוש בפרשת פינחס ובשאר מקומות, כי העולם אינם מבינים מהו ענין "ובחבורא קדמאה", אף האמת שהוא גלה להם כמה תורות אחר פטירתו, ומה שגלה להם קדם - קרא "חבורא קדמאה". ובזה מישב היטב מה שנמצאים בספרי הזהר הקדוש ובתקונים פרוש על מילות האמוראים שהיו אחר רבי שמעון בר-יוחאי זמן מרבה, אף באמת אלו המאמרים גלה רבי שמעון בר-יוחאי אחר פטירתו, ואז כבר היו אלו האמוראים בעולם; אחר-כך מצאתי ענין זה באיזה ספר.

רעמ

פעם אחת אמר לי בזה הלשון: אין אז סע איז שוין גאר שלעכט, איז מען זיך גאר מבטל^ב; ושאלתי אותו: איך מבטלין עצמו? השיב: מע פאר מאכט דאס מויל און דיא אויגן - איז בטול. מזה מובן עצה, שפשהבעל-דבר^ב מתגבר מאד מאד על-האדם ומבלבל דעתו מאד בכמה מיני הרהורים רעים ובלבולים הרבה שקשה לו מאד לנצחם, אזי יבטל האדם עצמו לגמרי; כי כל-האדם יכול לבטל עצמו לגמרי לפעמים, דהינו לסתם פיו ועיניו ולסלק דעתו לגמרי, כאלו אין לו שום דעת ומחשבה כלל, רק יבטל עצמו להשם יתברך לגמרי.

ב. דף ר"ז עמוד א', ר"ט עמוד ב' ובמקומות רבים נוספים שם. ל. ספר כסא מלך על תיקוני זהר דף ב' עמוד ב' ד"ה ועל קן דציפורה דא וכו' ועיין בעמק המלך בהקדמה שהכוונה ב'חיבורא קדמאה' היא לספר הזוהר שקדם לרעיא מהימנא. מ. "וכשכבר רע מאד, אזי מתבטלים לגמרי". נ. "סוגרין הפה והעינים והרי זה ביטול". ס. בעל דבר - כינוי ליצר הרע.

רפ

שְׁמַעְתִּי בְשִׁמּוֹ שְׁאָמַר לְעֵנִין מַה שֶּׁהִצְדִּיקִים הֵם נְעִים וְנָדִים בְּדַרְךְ, אָמַר שִׁישׁ נִשְׁמוֹת נִדְחוֹת שְׁאִינָם יְכוּלִים לְהִתְעַלּוֹת כִּי אִם עַל־יְדֵי מַה שֶּׁהִצְדִּיק נֶעַ וְנָד. וַיֵּשׁ צְדִיק שְׁאִינוֹ רוֹצֵה לְהִיּוֹת נֶעַ וְנָד בְּדַרְךְ; אָבֵל אֶף־עַל־פִּי־כֵן הוּא נֶעַ וְנָד בְּבֵיתוֹ, הֵינּוּ מַה שֶּׁהוּא הוֹלֵךְ הַנָּה וְהַנָּה בְּבֵיתוֹ זֶהוּ גַם־כֵּן בְּחֵינֵת נֶעַ וְנָד.

רפא

הִיָּה מְזַהֵר מְאֹד שִׁישְׁמַר הָאָדָם אֶת־מְמוֹנוֹ בְּשִׁמְרָה גְדוּלָּה וּמְעַלָּה מְאֹד, וְהִיָּה מְקַפֵּיד מְאֹד עַל־זֶה, וְהִיָּה מְתַלּוֹצֵץ וּמְקַפֵּיד עַל־אֵלוֹ הָאֲנָשִׁים הַמְתַּעַצְלִים שְׁקוֹרִין בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֹז 'שְׁלִים־מְזַלְנִיק', כִּי כַּמָּה זְמַנִּים וְעֵתִים בְּטַל עֲצָמוֹ מִתּוֹרָה וּתְפִלָּה וְטָרַח וַיִּגַּע בִּיגִיעוֹת גְּדוּלוֹת בְּשִׁבִיל לְהַרְוִיחַ מָמוֹן כְּדֵי לְפָרְנֵס בֵּיתוֹ, וְאַחֲר־כֵּן, כְּשֶׁהִגִּיעַ לוֹ הַמָּמוֹן - הוּא נֶעֱשֶׂה שְׁלִים־מְזַלְנִיק, וְאִינוֹ מְשַׁגֵּיחַ עָלָיו כָּלֵל; כִּי מָמוֹן כָּשֶׁר שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי צָרִיךְ שִׁמְרָה כְּמוֹ עֵינַי שֶׁבְּרֵאשִׁי. וּבְכָל־עֵת שֶׁנִּזְדַּמְּן שְׁאָחַד מְאֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵנוּ נֶאֱבָד אֶצְלוֹ אֵיזָה סֶף מָמוֹן בְּדַרְךְ, וְהָיָה בָּאִים בְּקַבְלָנָא לְפָנָיו, הִיָּה מְבַזֵּה וּמוֹכִיחַ אוֹתוֹ מְאֹד עַל־זֶה, עַל שֶׁלֹּא נִזְהָרוּ בְּשִׁמְרָתוֹ יָפָה.

רפב

אָמַר לְאָחַד: כְּשֶׁנִּפְרְדִּין חֵס וְשְׁלוֹם מֵהִצְדִּיקִים - כְּאֵלוֹ עֲבָדִין עֲבוּדָה־זָרָה; כִּי אֵיזָה בְּזֵהר הַקְּדוּשָׁה שֶׁהִצְדִּיק הוּא קוֹצֵא דְאוֹת ד', וּכְשֶׁנִּפְרְדִּין מִמֶּנּוּ חֵס וְשְׁלוֹם אֲזִי מִפְּרִידִין קוֹצֵא דְאוֹת ד' דְּאָחַד³, וְנֶעֱשֶׂה חֵס

מקורות והערות

ע. ובחיי מוהר"ן סימן תקמ"ז כתוב: "...ואמר על עצמו שכשהוא מוליך ממון אצלו בדרך, הוא מודקק הרבה מאד לנגנו יפה בבגד שלו בתוך בית יד כנגד לבו" וכו', עיין שם. פ. תיקוני זור (רף ק"א עמוד ב'). צ. דברים פרק ו' פסוק ד': "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד וגו'".

שיחות רפג - רפד הר"ן רנה

ושלום 'אחר', שהוא "אל אחר"^פ, כפירותי. פי עקר אמונת היחוד הוא על-ידי הצדיקים האמתיים, שהם קוצא דאות ד' ד'אחד' וכנ"ל; וכן מבאר ענין זה בכמה מקומות בדברי רפנו זכרוננו לברכה^ש, שעקר האמונה תולה בהתקרבות לצדיקים האמתיים.

רפג

שמעתי בשמו שאמר לענין בני-הנעורים^י, שעל-פי הרב מבלבל אותם בתפלתם מחמת שלא זכו להתקדש כראוי בקדשת הזווג, ועל-פן כשעמדין אחר-כך להתפלל קשה עליהם מאד להתפלל; והוא זכרוננו לברכה הזהיר על-זה כמה פעמים לבלי לפל בדעתו מזה כלל, ומה דהוה הוה, ובשעת התפלה צריכין לשכח הכל לגמרי ולהתגבר להתפלל בשמחה כראוי תמיד, איך שהוא. ואמר שעל-זה הצטער אבא בנימין "על-תפילתי שתהא סמוכה למטתי"^ג, 'מטה' הוא לשון זווג^ג, וזהו: "על-תפילתי שתהא סמוכה למטתי"^ג, שאוכל להתפלל אחר-כך בסמוך מיד ולא יבלבל הענין הזה את-תפילתי כלל.

רפד

אמר לענין בני-הנעורים הכשרים המתפללים בכונה ובהתלהבות ויש בני-אדם המבלבלים אותם ועשים להם יסורים, וכשאלו המתפללים מתחילים להקפיד ולהתקוטט עמם, עם-אלו המצערים אותם ומבלבלים אותם, אזי אמרים המבלבלים: אם אתם מתפללים בכונה גדולה באמת לאמתו, ואתם טרודים וקשורים בתפלתכם בכונה באמת

מקורות והערות

ק. שמות פרק ל"ד פסוק י"ד. ר. כלומר שאם ניטל הקוץ של אות ד' הופכת לאות ר', ו"אחד" נהיה "אחר", ח"ו. וראה בעל הטורים דברים ו' ד'. ש. עיין בליקוטי מוהר"ן סימן ו' אות ה' ובליקוטי מוהר"ן תנינא סימן ח' אות ח'. ת. הצעירים הנשואים. א. ברכות דף ה' עמוד ב'. ב. כעין מה שאמרו במסכת כתובות דף ו' עמוד ב': "פוריא, שפרים ורבים עליה", כלומר חז"ל הסבירו מדוע קוראים למוטה בארמית "פוריא", ועונים משום שפרים ורבים עליה. ג. עיין בליקוטי מוהר"ן סימן מ"ו. ד. ראה לעיל בסימן ק"ט.

- מדוע אתם שמעים הבלבולים? כי מחמת גדל פונת התפלה ראוי לכם לבלי לשמע שום בלבול כלל; אמר רבנו זכרוננו לברכה שהאמת אינו פן, כי באמת אפלו צדיק גדול אמתי מגדולי המפרסמים באמת המתפלל בכח ובדבקות גדול, אף-על-פי-כן אם יבוא אדם וישחק ממנו ויבלבל אותו, אף-על-פי שהוא דבוק מאד בתפלתו בהתלהבות גדול באמת, אף-על-פי-כן יבלבל אותו מאד, ויהיה לו צער ובלבול גדול מזה אף-על-פי שהוא מתפלל בכונה באמת.

רפד - ב

שמעתי מאחד ששמע מפי רבנו זכרוננו לברכה, שלפעמים נוהגין לאחד עשירות גדול, וכל-העולם מתקנאין בו ורודפין אחר הממון והעשירות, ומבלים ימים ושנים על-זה, והכל מחמת קנאה והסתכלות שמסתכלין על זה שנתעשר כל-כף; ואחר-כך אין עולה בידם כלום. וכל זה מעשי הבעל-דבר שהשתדל בזה, להזמין עשירות גדול לאחד, כדי שהרבה הרבה יבלו ימיהם ושנותיהם חס ושלום על-ידי-זה פנ"ל. רחמנא לצלן מהאי דעתא שבשפתאי.

רפה

שמעתי מפיו הקדוש פעם אחד שדבר בהפלת גדלת סודות נוראות תורתנו הקדושה; אמר: הלא כל ספר 'תקונים' הוא על-תבת "בראשית" לבד, ועל-ספר התקונים לבד לא יספיקו אלפים ספרים לבאר עצם רבוי הסודות שיש שם אשר לא יכילם רעיון, פידוע לכל גדלת קדשת התקונים ועמקות סודותיו עד-אין-סוף ואין תכלית וכו', ובפרט כפי שידע הוא ז"ל עדה-היכן מגיעים סודות דברי התקונים

מקורות והערות

ה. בעל דבר - כינוי ליצר הרע. ו. ה' יצילנו מהרעה המשובשת הזו. קמע זה קשור לקודמו, בכך שבשניהם מדובר על בלבולי אנשים מחמת זולתם. ז. ספר תקוני זהר - שבעים ביאורים על המלה בראשית עפ"י דרך הסוד.

הקדוש, אשר כל-עורות אילי נביות לא יספיקו לבאר סודותיו ורמיזותיו וכו'; וכל ספר התקונים עם כל מה שנכלל בו פנ"ל, הפל הוא רק פרוש על-תבת "בראשית" לבד, וכן על-תבת "ברא" יכולין גם-כן לעשות ספר תקונים עם רבוי סודות וכו' פנ"ל. ומזה יכולין להבין ולשער קצת גבהות עמקות תורתנו הקדושה, כי-כן על-כל-תבה ותבה של התורה יש סודות רבות כמו אלו הסודות הפלולים בספר התקונים שהוא על-תבת "בראשית" לבד; ועתה פלליות התורה הקדושה, שיש בה הרבה תבות פאלו - מה-גדלו סודותיה, אשר אי אפשר לבאר ולדבר מזה כלל.

רפו

פעם אחת אמר לי בזה הלשון: די שמוסט זיך יא מיט מענטשין, קערסטו זייא צו פרעגן: וואס? ואמר תבה זאת, 'וואס' - בהמשכה ובקול גדול מעמק הלב; פלומר שראוי לשאל לבני-אדם שאין חושבין על-אחריתם: מה? פלומר: לאחר כל הסכסוכים והבלבולים והמניעות והטענות ואמתלאות של-שטות והכל שיש לרב בני-אדם תרועים של-שקר על-שרחוקים מהשם יתברך, אף-על-פי-כן סוף כל-סוף מה יהיה ממך, ומה תעשה באחריתך ומה תשיב שלחך דבר; ומה אתה חשב, וכי אין אתה יודע שאתה גר בארץ הזאת, וכל ימי שנותינו הכל וריק, כצל עובר וכענן פלה וכו',¹ וכל זה כל-אדם יודע היטב, ואם-כן מה אתה חשב? שים לבך לדברים האלה היטב והכניסם היטב בעמק לבך, ואל תשליכם אחרי גוף, הפך בהם והפך בהם למען תהיה לך נפשך לשלל:

מקורות והערות

ח. "אתה הלא מדבר עם אנשים, יש לך לשאול אותם - מה?" ז. מתפילות הימים הנוראים. י. על פי משקל המשנה במסכת אבות פרק ה' משנה כ"ב, וירמיהו פרק ל"א פסוק ו"ח.

רפז

אמר: מה יש להאדם לעשות בזה העולם, אין צריך כי אם להתפלל וללמד ולהתפלל; מע באדארף מער ניט, נאר דאווינין אין לערנין אין דאווינין. עוד שמעתי כמה דברים ושכחתי.

רפח

שמעתי שפעם אחת אמר לאיש אחד בזה הלשון: "שוב יום אחד לפני מיתתך", ודחק ומשך תבת 'יום אחד'. וכונתו היה לענין מה שמפיל את-האדם מה שקדם לו ומה שלאחריו, דהינו מה שראה שלפעמים מתעורר קצת להשם יתברך, אבל קדם ואחר-כך היה מה שהיה, כפי מה שעבר על-כל-אחד לפי בחינתו, ומחמת זה נפלים רבים מעבודתם כידוע, ועל-זה אמר רבנו זכרוננו לברכה להאיש הנ"ל, וגער עליו ואמר לו: שוב יום אחד לפני מיתתך, כלומר שאפלו אם לא תזכה כל-ימי חיך קדם שתמות כי אם לשוב להשם יתברך יום אחד בלבד - גם זה טוב מאד ויקר מעל כל-הון, כי מה-יתרון לאדם מכל-עמלו, ולא ישאר לו מכל-יגיעתו כל-ימי חייו כי אם זה היום ששכח לה; וזהו "שוב יום אחד לפני מיתתך" כנ"ל, והבן.

רפט

אמר לאחד, שמי שאינו להוט ונבקהל להוץ ואינו נשא ונתן יותר מכפי ממונו שיש לו, רק עשה משא-ומתן באמונה בממונו לבד, ואינו לזה

מקורות והערות

ב. אין צריכים יותר, רק להתפלל וללמוד ולהתפלל. ל. מסכת אבות (פרק ב' משנה י') ובתלמוד בבלי מסכת שבת (דף קנ"ג עמוד א') ביארו משנה זו: "שאלו תלמידיו את ר' אליעזר וכי אדם יודע איהו יום ימות? אמר להן: וכל שכן ישוב היום, שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה". מ. עוד בענין זה מובא בליקוטי מוהר"ן סימן רע"ב: "זה כלל גדול בעבודת ה', שלא ישים לנגד עיניו כי אם אותו היום... וכן בעבודתו יתברך לא ישים לנגד עיניו כי אם אותו היום ואותו השעה" וכו' עיין שם. נ. להן - לממון.

שיחות רצ - רצב הר"ן רנט

מאחרים לעשות משא-ומתן גדול - זהו מקיים "ובכל-מאדך"ס. גם אמר לאחד שכשנתנין חמש" לצדקה מממונו הוא מקיים "ובכל מאדך".

רצ

שמעתי בשמו שהצדיק הגדול, בהדבור שהוא מדבר - נכללין בו כל-הדבורים הצריכין אל-כל-ישראל וכל-הדברים שצריך כל-אחד מישראל; וזהו: "אלה הדברים אשר דבר משה - אל-כל-ישראל", שהדבורים שדבר משה נעשה ממנו דברים אל-כל-ישראל, כי כל-אחד מישראל מצא בו מה שצריך כנ"ל.

רצא

מצאתי בספר לקוטי מוהר"ן הנכתב ענין אחד שלא נדפס עדין, וזהו: דע, שבכל-דור ודור נתחדשין בו חלאים חדשים רחמנא לצלן, בבחינת "יוסיף דעת יוסיף מכאוב"; הינו מחמת שבכל דור שבא מאחר נתוסף הדעת של הפילוסופים, כי בכל דור באים על-חכמות חדשות, ועל-ידי-זה "יוסיף מכאוב", שנתחדשו חלאים חדשים רחמנא לצלן, ה' יצילנו.

רצב

ספרו לי שיחתו הקדושה שחסיד אחד בא לפניו שהיה איש חשוב קצת, וכבר היה בא בימים קצת והיה לו ידיעה בכתבי האר"י זכרונו לברכה, ורצה להתקרב לרפנו זכרונו לברכה; והתחיל לדבר עם-רפנו

מקורות והערות

ס. דברים פרק ו' פסוק ה': "ואהבת את ה' אלוךך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך", ופירש רש"י "ובכל מאורך" - בכל ממונך". ע. המצוה היא לתת מעשר (עשירית הרווח הנקי לצדקה) מממונו והמהדרים נותנים "חומש" (חמישית מהרווח הנקי). שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ"ט סעיף א'. פ. דברים פרק א' פסוק א'. צ. מגילת קהלת פרק א' פסוק י"ה. ק. עיין מזה בהרחבה בכוכבי אור אנשי מוהר"ן אות כ"ג.

רם שיחות רצג - רצה הר"ן

זכרונו לברכה פָּדָרְךָ הַחֲסִידִים הַחֲשׁוּבִים, וְאָמַר לְרַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה: יוֹרְנוּ רַבְּנוּ דָרְךָ לְעִבּוּדַת הַבוּרָא יִתְבָּרַךְ. עֲנֵה וְאָמַר רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה בְּלִשׁוֹן תְּמִיּהָה: "לְדַעַת בְּאַרְצֵן דְּרַפְּךָ" ? י הִינוּ מִי שֶׁהוּא עֲדִין מְשַׁקֵּעַ בְּאַרְצִיּוֹת גָּמוּר, הוּא רוֹצֵה לְדַעַת דָּרְךָ לְהִתְקַרֵּב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ ? וְכִפִּי הַמוּבָן מֵהַסְפּוּר שֶׁקִּפִּידְתוּ ז"ל הִיָּה מֵה שֶׁמְדַבֵּר עִמּוֹ בְּלִשׁוֹן גְּדֻלוֹת, שְׂרוּצָה לִידַע דָּרְךָ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּאֵלּוּ לֹא חָסַר לוֹ כִּי אִם לִידַע דְּרָכִים; כִּי רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה רָצָה שְׂיִדְבֵּר עִמּוֹ בְּאַמְתָּ.

רצג

שְׁמַעְתִּי בְּשִׁמּוֹ מֵאִישׁ אֶחָד שֶׁדִּבֶּר עִמּוֹ וְהִזְהִירוֹ לְהִתְפַּלֵּל בְּכוּנָה, וְאָמַר לוֹ שְׂכֵמוֹ שֶׁהַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכוּנָה^א - כֵּן לְהַפְּךָ, הַכוּנָה מְעוֹרֵר אֶת-הַקּוֹל, שֶׁשְׂמַתְפַּלֵּל בְּכוּנָה וְנִזְהָר לְהִכְנִיס כָּל-לְבוֹ וּמַחֲשִׁבָתוֹ בְּתוֹךְ דְּבוּרֵי הַתְּפִלָּה, אֲזִי מִמִּילָא יִתְעוֹרֵר קוֹלוֹ לְהִתְפַּלֵּל בְּקוֹל כְּרֵאוּי; וְכֵן נִרְאָה בְּחוּשׁ כְּמֵה פְּעָמִים.

רצד

שְׁמַעְתִּי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ, שְׂבִימִי אֵלּוּל שְׁנוּהֵגִין יִשְׂרָאֵל לוֹמַר תְּקוּנִים וּתְפִלוֹת וּבִקְשׁוֹת אַחַר הַתְּפִלָּה וְכוּ' וּמִתְאַחֲרִין יוֹתֵר בְּבֵית-הַכְּנֶסֶת וּבְבֵית-הַמִּדְרָשׁ, אָמַר שְׂמֵהֲנִגּוֹן שֶׁל הַתְּקוּנִים, וּמֵה שֶׁהֵלֵב כּוֹאֵב וְחָלֵשׁ מַחֲמַת שְׂמִתְאַחֲרִין בְּבֵית-הַמִּדְרָשׁ - מְכַל זֶה נַעֲשִׂין דְּבָרִים גְּבִהִים וְגִדּוּלִים לְמַעְלָה^ב.

רצה

שְׁמַעְתִּי בְּשִׁמּוֹ לְעֲנִין הַתְּחִזְקוֹת בְּתְפִלָּה, שֶׁאֶפְלוּ אִם הָאָדָם כְּמוֹ שֶׁהוּא^ג, אֶפְלֵ-פִי-כֵן יִחֲזַק וַיֵּאמֶץ אֶת-לְבָבוֹ לְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְאָמַר

מקורות והערות

ה. תהלים פרק ס"ז פסוק ג'. ש. טור אורח חיים סימן ס"א. ת. לכאורה נכפלה שיחה זו לעיל באות קכ"ז.
א. בדרגה נמוכה לפי הבנתו.

שיחות רצו - רצו הר"ן רסא

שִׁיחֵשֶׁב בְּלִבּוֹ: הֲלֵא אִם אֲנִי רְחוּק בְּעֵינֵי מֵהֵשֶׁם יִתְבָּרַךְ כָּל־כָּף מִחַמַּת רְבוּי עֲוֹנוֹתַי - אִם־כֵּן אֲדַרְבָּא, עֵקֶר שְׁלֵמוֹת הַתְּפִלָּה עַל־יְדֵי דִיקָא; כִּי הֲלֵא אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה²: "כָּל תְּפִלָּה שְׂאִין בָּהּ מִתְּפִלַּת פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל - אֵינָה תְּפִלָּה", וְיִלְפִינָן מִקְטָרֶת שֶׁהִיא בָּהֶם חֲלֻבָּנָה, וְאִם־כֵּן אִם אֲנִי בְּעֵינֵי כְּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל חֵס וְשְׁלוֹם - אִם־כֵּן אֲדַרְבָּא, כָּל שְׁלֵמוֹת הַתְּפִלָּה עַל־יְדֵי דִיקָא וְכַנ"ל, וּבְיָדָי אֲנִי צְרִיף לְהִתְחַזֵּק בְּיוֹתֵר לְהִתְפַּלֵּל לְהֵשֶׁם יִתְבָּרַךְ וְלִבְטַח בְּחִסְדֵי ה' שִׁישְׁמַע וְיִקְבַּל גַּם אֶת־תְּפִלָּתִי, כִּי אֲדַרְבָּא, דִּיקָא עַל־יְדֵי עֵקֶר שְׁלֵמוֹת הַתְּפִלָּה, כִּי אֵי אֶפְשָׁר לְהִקְטִיר קְטָרֶת בְּלֹא חֲלֻבָּנָה, נִמְצָא שְׁגָם חֲלֻבָּנָה הִיא שְׁלֵמוֹת הַקְטָרֶת, וְכִמוֹ כֵּן הוּא לְעִנְיַן תְּפִלָּה וְכַנ"ל, שֶׁבְּלֹא תְּפִלָּתִי הַגְּרוּעָה הַמְצֻטְרָפֶת לְתַפְלַת יִשְׂרָאֵל לֹא הִיא שְׁלֵמוֹת לְהִתְפַּלָּה, כְּמוֹ קְטָרֶת בְּלֹא חֲלֻבָּנָה וְכַנ"ל.

רצו

בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה צְרִיכִין לְקַשֵּׁר עֲצָמוֹ לְהַצְדִּיקִים שְׁבָדוֹר, כְּמוֹכָא בְּסִימָן ב"ג וּבְסִימָן ט"ו בְּלִקוּטֵי מוֹהֲר"ן חֶלֶק רֵאשׁוֹן, וּבְשֵׁאֵר מְקוֹמוֹת; עַל־כֵּן הַזְהִיר לְאֲנָשָׁיו שִׁיאֲמְרוּ קִדְּם הַתְּפִלָּה: הֲרִינִי מִקַּשֵּׁר עֲצָמֵי לְכָל הַצְדִּיקִים שְׁבָדוֹרנִי³.

רצו

דְּבַר עֲמָנוּ כְּמָה פְּעָמִים שְׁרָצוֹנוֹ חֲזַק מְאֹד שְׁנִלְךָ עִם־הַתּוֹרוֹת שְׁגָלָה, דְּהִינוּ לִילְךָ תַּחֲלָה אֵיזָה זְמַן עִם־תּוֹרָה פְּלוֹנִיָּת, בְּעֶרְףְּ שְׁנִים אוֹ שְׁלֹשָׁה

מקורות והערות

ב. חלבנה הוא אחד מסממני הקטורת שהיו מקטירים בבית המקדש, אבל ריחו בפני עצמו היה רע, אך בשילוב שאר הסממנים נוצר ריח הניחוח של הקטורת, על פי תלמוד בבלי מסכת כריתות דף ו' עמוד ב': "כל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינה תענית שהרי חלבנה (אחד ממרכיבי הקטורת) ריחה רע ומנאה הכתוב עם סממני קטורת".
ג. אות ו'. ד. אות ד', שם כתב: "וצריך כל אדם לקשר את תפלתו לצדיק הדור, והצדיק יודע לכוון השערים ולהעלות כל תפילה ותפילה לשער השיד".
ה. הנוסח המקובל לאומרו כיום הוא: "הריני מקשר עצמי לכל הצדיקים האמתיים שבדורנו ולכל הצדיקים האמתיים שוכני עפר קדושים אשר בארץ המה, ובפרט לרבינו הקדוש צדיק יסוד עולם נחל נובע מקור חכמה, רבינו נחמן בן פיינא זכר צדיק וקדוש לברכה, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן".
ו. ראה חיי מוהר"ן סימן שפ"ח.

רסב שיחות רחצ - רצמ הר"ן

חדשים, דהינו שיהיה כל עבודתו והלוכו ביראת ה' על-פי הנאמר באותה התורה, וכל-תפלתו ושיחתו יהיה לזכות להגיע למה שנאמר באותה התורה, וכן יתנהג איזה זמן, ואחר-כך ילך איזה זמן עם-תורה אחרת, וכן אחר-כך, עד שיגמר לילך עם כל התורות; ודבר כמה פעמים מזה, אשרי מי שיאחז בזה.

רחצ

פעם אחת בא לפניו בערב יום-הכפורים איש אחד מאנשי שלומנו שנחלש באותן הימים, וספר לפניו צערו וחלשתו; ועמד שם עוד אחד מאותו העיר של זה האיש הנ"ל שהיה אהבו, ואמר לפני רבנו זכרונו לברכה שחולאתו הכבידה עליו בשביל שהלך היום למקוה לטבל. ענה רבנו זכרונו לברכה ואמר: למה אתם תלים הכבדת החולאת במצות, טוב וראוי יותר שתתלו בעברות. וזה היה בערב יום-כפור האחרון של קדם הסתלקותו הקדוש באומאן.

רצמ

אחר שמחת-תורה הייתי רגיל לבוא אליו זכרונו לברכה; ובכל-שנה כשבאתי אליו אחר שמחת-תורה שאל אותי אם הייתי שמח בשמחת-תורה, וספר לי כמה פעמים איך היו העולם שמחים בביתו, והיה לו נחת גדול מזה. וכן עוד פעם אחת באמצע השנה דבר עמי מענין שמחת-תורה, אם אני מרגיש שמחה בלבי אז, או על-כל-פנים פעם אחר בשנה אם אני מרגיש שמחה בלבי (וברוך ה' שעזרני בחסדו הגדול לשמח בכל-לב כמה פעמים בשנה, והרגשתי השמחה בלבי, מה שאי אפשר לספר לחברו כלל; כי שמחת יהדותנו, מה שזכינו להיות מזרע ישראל ולהאמין בו יתברך, הוא לכל חד כפום מה דמשער בלבה' ואי אפשר לחברו כלל

שיחות ש - שב הר"ן רסג

כמו שמבאר אצלנו כמה פעמים¹, בפרט בחינת הדבקות שמרגישיין בשעת השמחה אפלו הפחות שבישראל, זה אי אפשר לספר כלל; כי חפצו ורצונו היה מאד שנהיה שמחים בכל השנה כלה, בפרט בשמחת-תורה ופורים ושבת ויום-טוב. וספר לי שפעם אחת בשמחת-תורה רקד בעצמו לבדו בחדרו, בלי סיוע אנשים אחרים.²

ז

פעם אחת אמר לי: כל מה שאתה ראה בעולם, כל מה שנמצא בעולם, הכל הוא רק בשביל הבחירה והנסיון.³

שא

שמעתי בשמו שאמר שעקר עבודת איש הישראלי הוא: בחורף - לזהר ולקום בחצות-לילה⁴, ובקיץ, בעת שהלילה קצרה מאד (שאז אין עומדין בחצות⁵ במבאר במקום אחר) - אז יזהר לעמד בבקר השכם פעלות השחר.

שב

פעם אחת עמדתי לפניו, והוא זכרונו לברכה היה מנח על-מטתו, ונזרקו דבורים אלו מתוך פיו הקדוש, ואמר בזה הלשון: דער עקר איז⁶: "מבטן שאול שועתי"⁷.

מקורות והערות

ח. ליקוטי מוהר"ן סימן ל' אות ח', סימן ע"ב, לעיל סימנים א', רי"ז. ט. ונכתב בחיי מוהר"ן סימן רס"ג: "ואו רקד רבינו זכרונו לברכה בעצמו הרבה מאוד, מן איזה זמן קודם הלילה עד איזה שעות בתוך הלילה של שמחת תורה, וכבר ידוע גודל נפלאות עריבות נעימות קדושת הריקוד שלו, כי מי שלא ראה זאת לא ראה טוב מימיו". י. ראה גם לעיל (סימן רכ"ב) שזאת הסיבה בעבורה ברא ה' יתברך את העולם. כ. שהוא זמן מסוגל לתורה ותפילה ועת רצון כמבואר בגמרא (מסכת יבמות דף ע"ב עמוד א') ובוהר (ויחי דף רמ"ג עמוד א' ועוד) ובשולחן ערוך אורח חיים סימן א' ובמגן אברהם שם סעיף ד'. ובליקוטי מוהר"ן קמ"ט כתב: "חצות לילה הוא מסוגל כמו פדיון". ל. רבינו אוחז כדעת המגן אברהם שזמן חצות הוא כשש שעות אחר צאת הכוכבים, בחו"ל ישנם מקומות (ביניהם אוקראינה) שבקיץ, שש שעות אחר השקיעה הוא כבר אחרי זמן עלות השחר שהוא תחילת היום. מ. העיקר הוא. נ. יונה פרק ב' פסוק ג': "...מבטן שאול שועתי קולי", כלומר גם במצב הקשה ביותר - אם אצטק תשמע קולי.

שג

פעם אחת דבר עמנו מענין מאוס תאנה הידוע, ואמר אז: מי שמהרהר בהרהורי נאוף הוא שוטה, כי הלא אפלו איש פשוט שקורין 'בעל-הבית', הוא גם-כן אינו חפץ שיהיה נתפס חס ושלום בענין זה, אפלו אם אינו ירא-חטא כלל, על-כל-פנים בודאי אינו רוצה שיהיה לו בזיון כזה, שיתפסו אותו עם אשה אחרת; ואם-כן למה לו להרהר ולצער נפשו בחנם? וכבר מבאר שהמחשבה ביד האדם להטותה פראונו וכו'; עין בספרים הנדפסים בכמה מקומות מזה^ה, ויערב לך לעד אם תרצה לקבלם באמת.

דש

פעם אחת התלוצץ מענין זה, ואמר שעל-זה מבקשים בכל-יום: "ואל תביאני לידי נסיון ולא לידי בזיון"^ב, ואמר בזה הלשון: אדער אה נסיון - אדער אה בזיון^ב; הינו כי אם לא יעמד בנסיון - יהיה לו בזיון.

וכבר מבאר קצת שספר הרבה מענין מאוס תאנה זאת, ואמר שאינה תאנה כלל וכו'; אחר-כך אמר שנמצאים הרבה שמעצם גשמיותם ורגילותם בענין זה אין מועיל להם כלל מה שממאסין להם ענין זה, אדרבא, באיזה לשון שידברו עמהם מזה - יתגברו עליהם ההרהורים יותר, על-כן טוב לרב בני-אדם לבלי להתחיל לחשב בזה כלל, וכמבאר מזה בספר האלף-בית: "אל תכנס עם-פתוייה בטוען ונטען" וכו'^פ.

מקורות והערות

ס. ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן נ': "המחשבה ביד האדם להטותה כרצונו למקום שהוא רוצה", וכן בחיי מוהר"ן סימן מ"ד: "...אבל באמת בידו להטות המחשבה ממחשבה למחשבה אחרת כרצונו לתפסה ולהוציאה ממחשבות רעות למחשבות טובות" וכו'. ע. בברכות השחר ברכת "המעביר שינה מעיני". פ. "או נסיון - או בזיון". צ. שבחי הר"ן אות מ"ז (הראשון): "...וקודש עצמו מאוד בפרישות תאוה זו... עד אשר זכה לשבר תאוה זו לגמרי" וכו', וכתב לעיל בסימן נ"א: "בכח חכמתו לבר יכול גם כן לעמוד כנגד התאוות ואפילו מי שכבר נמשך אחר תאוות עולם הזה ועבר מה שעבר וכו' אף על פי כן במעט מעט שכל הנשאר יכול גם כן לעמוד" וכו'. ק. ספר המידות ערך

שה

שיף להשיחות ששמעתי ממנו זכרוננו לברכה כמה פעמים, שאמר בזה הלשון: מע האט גאר ניט צו טאהן (וכבר נדפסו כמה שיחות נפלאות^ט); וכן מבאר בדברי רבותינו זכרונם לברכה במנחות דף צ"ט עמוד ב': "תנא דבי רבי ישמעאל: דברי-תורה לא יהיו עליך חובה - ואי אתה רשאי לפטר עצמך מהן"; והוא עצה נפלאה למי שמבינה מעט.

שו"ה

שיף להאליף-בית החדש אות ד', 'דעת' סימן א', המתחיל: "דע, פי לכל-העולמות ולכל-נברא יש קומה מיחדת וכו', למשל מין האריה וכו', וההבדלים פלם הם רמוזים בתמונת האותיות ובצרופיהם, והזוכה להבין את-התורה וכו'; נראה לי שזהו ענין השיחה ששמעתי מפיו הקדוש קדם שבת-חנפה תקס"ה מענין הבריות של העולם, שכל התמונות והצורות של כל בני-אדם פלם נכללים בתבת 'אדם' הנאמר בתורה: "נעשה אדם", פי בזה התבה 'אדם' שאמר השם יתברך: "נעשה אדם", בתבה זו בעצמה נכללים כל-מיני התמונות של כל בני-אדם שפעולם, וכן בתבת 'בהמה' או 'חיה' וכו' הנאמר במעשה בראשית, בזה התבה גם-כן נכלל כל-התמונות של כל-מיני בהמה וחיה, וכן כל שאר הנבראים, והאריך בשיחה זו. ואמר אז שיש חכמות

מקורות והערות

"ניאוף" חלק ראשון אות י': "לא תכנס עם פתויך במוען ונטען, כי ארכת הרגשת החושב אפילו לבחינת השולל, תפעל הנברת החפץ ותתהפך הרצון אליו". ר. אין כלל מה לעשות. ש. עיין לעיל בסימנים ע"ו (בסופו), רפ"ז, ובליקוטי מוהר"ן (סימן נ"ד אות ג) שכתב: "וגם בלימוד התורה בעצמה יש בחינת הסתפקות כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (אבות פרק ב' משנה ט"ו) 'לא עליך המלאכה לגמור'. ת. שיחה זו מופיעה כמתכונתה, גם בחיי מוהר"ן (סימן ע"ה). א. ספר המידות ערך "דעת" חלק ב' אות א'. ב. לכאורה כוונתו להבדלים שבין כל אחד מהבריות שהם מאותו המין, וכמו שנכתב ב'שיחות שאחר סיפורי מעשיות' (ד"ה גדולים מעשי ה') כאשר מוכיר את האמור בסימן זה: "גדולים מעשי ה'. אין אדם דומה לחברו, וכל הצורות היו באדם הראשון - היינו בתבת אדם לבד, היו נכללים כל הצורות הללו. וכן בשאר דברים - כל המאורות היו נכללים בתבת "אור" לבד וכן כולם, היינו כל מעשה בראשית. ואפלו העלין של האילן אין אחד דומה לחברו" וכו'. ג. בראשית פרק א' פסוק כ"ו.

אָפּלוּ בְּזָה הָעוֹלָם שְׂיִכּוּלִין לַחַיּוֹת בָּהֶם לְבַד, בְּלִי שׁוּם אֲכִילָה וּשְׂתִיָּה; כִּי יֵשׁ דְּבָרִים נִפְלְאִים וְחֻכְמוֹת עֲלִיוֹנוֹת וְנוֹרָאוֹת אֲפֹלוּ בְּזָה הָעוֹלָם, שְׂיִכּוּלִין לַחַיּוֹת בָּהֶם לְבַד, בְּלִי שׁוּם אֲכִילָה וּשְׂתִיָּה. וְהֶאָרִיךְ בְּשִׂיחָה זו הַרְבֵּה, וְלֹא זָכִינוּ לְכַתְּבָהּ.

שז

שיחתו הנאָה הנפְלָאָה והנוֹרָאָה:

לְעִנְיַן מַה שְׂדַרְךָ הָעוֹלָם לוֹמַר בְּכָל-שָׁנָה וּבְכָל-עֵת שֶׁעֲכָשׁוּ אֵינָם עֲתִים טוֹבוֹת וּבְשָׁנִים הַקּוֹדְמִים הָיָה טוֹב יוֹתֵר וְכוּ', כִּידוּעַ שִׂיחוֹת כְּאֵלוֹ בֵּין רַב הָעוֹלָם; דְּבַרְנוּ עִמּוֹ מִזֶּה הַרְבֵּה, וְרַב הַשִּׂיחָה הָיָה שֶׁסָּפְרוּ לְפָנָיו הַרְבֵּה שְׂבִימִים הָרֵאשׁוֹנִים הַטּוֹבִים הָיָה הַפֶּל בְּזוֹל גְּדוֹל, הַרְבֵּה יוֹתֵר מְשָׁל עֲכָשׁוּ, כִּי לֹא הָיָה אִזּוֹ נִגְיָדִים וְעֲשִׂירִים גְּדוֹלִים כְּמוֹ עֲכָשׁוּ, וּמַה שְׂמוֹצִיא עֲכָשׁוּ בַּעַל-הַבַּיִת פְּשוּט, וְאֲפֹלוּ מְקַבְּלֵי חָשׁוּב - הוּא יוֹתֵר מִהַהוֹצָאוֹת שֶׁל הַנִּגְיָדִים שְׂבִימִים הַקּוֹדְמִים, כִּידוּעַ וּמְפָרְסֵם כָּל-זֶה. עֲנָה וְאָמַר: הֲלֹא אֲדַרְבָּא, הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְנַהֵיג עֲתָה הָעוֹלָם יָפֵה יוֹתֵר מִקֶּדֶם; וְאָמַר בְּזֶה הַלְשׁוֹן: אֲדַרְבָּא, דְּעַר אֵיבְעַרְשִׁטְעַר פִּירֵט הַיִּינֵט שְׂעֵנִיר דִּיא וְוַעֲלֵטִי.

שח

וַיֵּשׁ לָנוּ בְּזֶה שִׂיחוֹת הַרְבֵּה, שְׁכָל דְּבוּרִים וְשִׂיחוֹת כְּאֵלוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַפֶּל הֵם מִן הַיִּצְרֵ-הָרַע שְׂמֵרְבָה שִׂיחוֹת כְּאֵלֶּה לְהַכְּבִיד הַצַּעַר וּלְהַגְדִּיל דְּאֶגַת הַפְּרִנְסָה, כְּאֵלוֹ עֲכָשׁוּ חַס וְשָׁלוֹם אָפֵס תְּקֻנָּה; וּבְאֶמֶת הוּא שְׂקָר וְכֹזֵב, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ זָן וּמְפָרְנֵס וּמְכַלְכֵּל הָעוֹלָם תָּמִיד, וּבְכָל-דּוֹר

מקורות והערות

ד. לעיל בסמ"ק קפ"א: "...אני יודע חכמות שאם הייתי מתחיל לנלות מעט מהחכמות שאני יודע היו יכולים לחיות על ידי התענוג של השגת החכמות האלו לבד בלי שום אכילה ושתייה" וכו', וראה בהערה שם. ה. מקבץ נדבות. ו. ה' יתברך מנהיג היום את העולם, יפה יותר. ז. בענין קושי הפרנסה.

שיחות שח הר"ן רסו

ובכל-שנה נמצאים עולים ויורדים^ח, ואם נסתכל היטב בכל-שנה ובכל-עת בודאי נמצא תמיד אנשים רבים שהיו עניים או משרתים וכיוצא בשנים הקודמים, ועכשו נתעשרו - וגם הם רבם אמרים שהשנים אינם מתקנות עתה כמקדם, מחמת שרוצים בכל-פעם עשירות יותר, ומנהיגים בביתם בגדולות יותר עד שהוצאתם מרבה, ואמרים שעתה אינם שנים טובות כמקדם אף-על-פי שאנו זוכרים שזה סמוך לפני איזה שנים היו עניים או משרתים וכיוצא בהם^ט.

ויהיה אף שיהיה, מאי נפקא מנה מה שצויעקים בכל-פעם שהימים הראשונים היו טובים מאלה, וכבר צוח שלמה על-זה וסתר דבריהם ואמר: "אל-תאמר מה היה שהימים הראשנים היו טובים מאלה, כי לא מחכמה שאלת על-זה"; ואף-על-פי שרש"י פירש שם שהכל הוא לפי זכות הדורות, אף-על-פי-כן, הרבה פנים לתורה^י, ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, כי שלמה המלך עליו השלום שהיה חכם גדול מפל-האדם אמר בחכמתו ורוח-קדשו שזה שטות גדול, מה שאמרים שהימים הראשונים היו טובים מאלה, כי בכל-פעם אמרים כך - ובאמת אנו ראים שבכל-פעם העולם נתעשר יותר, ומתנהג העולם בגדולות ובהוצאה מרבה יותר מהשנים הקודמים.

ובאמת מאי נפקא מנה בזה, אדרבא, אם עכשו העולם בדחקות יותר - צריכים לברח אל-השם יתברך ולעסוק בתורה ועבודה; כי אין מקום לברח מצרות ויסורי עולם-הזה רק אל-השם יתברך ואל-התורה, כי "אדם לעמל יולד"^י, וכמו שכתוב במדרש^{יא}: "אדם לעמל יולד; אשרי

מקורות והערות

ח. אנשים שהתעשרו, ואנשים שירדו מנכסיהם. ט. למרות שמי שהיה עני והתעשר אין לו סיבה להתלונן, אנו רואים שלאחר שהתעשר יש לו טענות שהיה יותר טוב בעבר. י. מגילת קהלת פרק ז' פסוק י'. ב. כלומר ניתן לפרש את דברי התורה בשבעים פנים כמובא במדרש רבה במדבר פרשה י"ג סימן ט"ו. ל. למרות שאפשר לבאר את התורה על דרך הרמז הדרש והסוד אין לעקור את הפשט (הביאור) הפשוט של כל פסוק. מובא הרבה בדברי חז"ל, ראה שבת דף ס"ג עמוד א'. נ. ספר איוב פרק ה' פסוק ז'. נ. בראשית רבה פרשה י"ג סימן ז': "לא נברא אדם אלא לעמל, אם זכה הוא עמל בתורה, ואם לא זכה הוא עמל בארץ, אשריו לאדם שהוא עמל בתורה".

מי שעמלו בתורה, פרוש: מאחר שאיך שיהיה, אם יהיה עשיר או עני וכו' אף-על-פי-כן בודאי יהיה לו עמל וכעס כל-ימיו, פי צרות ויסורי כל-אדם רבים מאד, וכמו שכתוב: "גם כל-ימיו כעס ומכאבות" וכו' וכמוכא בפ"ה בלשון חרוז: "אין רגע בלא פגע, אין שעה וכו', אין יום" וכו', על-פני בודאי אשרי מי שברח מזה העמל של פגעי העולם-הזה אל-עמל התורה, ואז בודאי אשרי וטוב לו בעולם-הזה ובעולם-הבא; אבל בזה שאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה ומגדיל דאגתו וטרדתו ויצערו על-הפרנסה וממון בכל-פעם יותר ויותר, בזה לא יפעל כלום, רק מבלי ימיו בצער ודאגה וכעס ומכאבות ומבטל עצמו מתורה ותפלה וכו' מחמת דאגת שיחות ושטותים פאלו, ולכסוף "מאומה לא-ישא בעמלו"^א, "פי-בהבל בא ובחשף ילף" וכו'.^ב

פי באמת מי שיש לו עינים לראות ולב להבין האמת לאמתו, יבין בשכל ויראה שגם בימים הראשונים היה העולם מלא דאגות וטרדות הפרנסה, וכמו שאנו ראים בכל הספרים שנתחברו לפני מאות שנים, שרפם ככלם כתבים בהקדמותיהם שהיה להם צרות רבות בימיהם וחסרון-כיס ודחקות הפרנסה הקשה מכלם, ואף-על-פי-כן חברו ספרים קדושים הרבה, פי "מה-שהיה הוא שיהיה" וכו'.^א והכלל, שגם בימים הראשונים היו העולם מלאים דאגות הפרנסה, כמו שכתב שלמה המלך עליו השלום: "גם כל-ימיו כעס ומכאבות" וכו', וכתב: "אדם לעמל יולד", "קצר ימים ושבע-רגז וכו' ש" וכיוצא באלה פסוקים הרבה; וגם אז נדמה לכל-אחד שבצוק העתים כאלה צריכים לדאג רק על-הפרנסה, ועל-ידי-זה אבדו ימיהם והלכו מן-העולם בלא חמדה.

מקורות והערות

ס. מגילת קהלת פרק ב' פסוק כ"ג "כי כל ימיו מכאובים וכעס עניינו". ע. על מסכת יומא בחלק דרך חיים תוכחות מוסר אות ה'. פ. מגילת קהלת פרק ה' פסוק י"ד. צ. מגילת קהלת פרק ו' פסוק ד'. ק. מגילת קהלת פרק א' פסוק ט'. ר. מגילת קהלת פרק ב' פסוק כ"ג. ש. איוב פרק י"ד פסוק א'.

שיחות שח הר"ן רסמ

ואף-על-פי-כן נמצא בכל-דור צדיקים ויראים וכשרים שלא השגִּיחו על-זה וברחו מן-העמל של העולם-הזה לעמל התורה ועבודה, וזכו להם ולדורותיהם וכו', אשרי להם.

וכן עכשו בודאי הבחירה חפשית, ובודאי יש כח עתה גם-עתה לכל-אחד ואחד לברח מדאגות ושיחות של צער פאלה, לברח מהם ולבטח בה', ולקבל על-עצמו עמל התורה תחת עמל המר של דאגות העולם הזה; ובודאי יפּרנסו השם יתברך, כי השם יתברך מפרנס העולם תמיד, פאז פן-עתה, אדרבא, השם יתברך מנהיג העולם בכל-פעם יפה יותר.

הכלל, שהעולם-הזה מלא דאגות ויגונות וצער ויסורים תמיד, כמו אז כמו עתה, וכמו שנגזר מחטא אדם הראשון: "בעצבון תאכלנה", "בזעת אפיק תאכל לחם"; ואין מקום לברח מהעצבון והדאגות האלו המקצרים ומכלים ימי האדם, אין מקום לברח מהם כי אם אל-השם יתברך ואל-התורה וכנ"ל.

וכבר דברנו שזהו מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה במשנה: "כף הוא דרכה של-תורה: פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל-הארץ תישן, וחי צער תחיה, ובתורה אתה עמל; אם אתה עשה כן - 'אשריך וטוב לך', אשריך בעולם-הזה וטוב לך לעולם-הבא", ומקשין ההמון-עם: איך שיק "אשריך בעולם-הזה" מאחר שצריך לסבל עמל כזה, לאכל פת במלח וכו'? וכבר מבאר באיזה ספרים איזה תרוצים דחוקים בדרך דרש. אבל באמת מי שיש לו עינים ולב להסתכל בעניני העולם-הזה באמת, מי שזכה לינק באמת מתורתיו ושיחותיו ומעשיותיו הנוראים של-רבנו הקדוש והנורא זכר צדיק

מקורות והערות

ת. בראשית פרק ג' פסוק י"ו. א. בראשית פרק ג' פסוק י"ט. ב. מסכת אבות פרק ו' משנה ד'. ג. תהלים פרק קכ"ח פסוק ב'.

וְקָדוֹשׁ לְבָרָכָה, אֶצְלוֹ מְבֹאֵר הַמְשָׁנָה בְּפִשְׁטוֹת גָּמוּר; וַיְכוּלֵּינ לְהַסְבִּיר
הַדְּבָר לְכָל בְּרִשְׁכָּל אֲמַתֵּי הַבְּקִי קִצְת בְּטִיב הַנְּהַגַת הָעוֹלָם.

כִּי כָל הָעֲשִׂירִים וְהַגְּבִירִים הַגְּדוֹלִים מוֹדִים שֶׁהָעוֹלָם-הַזֶּה מְלֵא יְגוֹנוֹת
וְיִסּוּרִים, כִּי דְאֵגוֹתֵיהֶם וְיִסּוּרֵיהֶם רַבּוֹת מְאֹד מְאֹד בְּכָל-פַּעַם וּבְכָל-יּוֹם
וּבְכָל-שָׁעָה, וְכִמּוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנָם לְבָרָכָה: "מְרַבָּה נְכֻסִים -
מְרַבָּה דְאָגָה", וְאֵף-עַל-פִּי שֶׁהַמּוֹן-עִם הָעֲנִיִּים אֵינָם מְבִינִים זֹאת,
וְנִדְמָה לָהֶם שֶׁאֵם הִיָּה לָהֶם עֲשִׂירוֹת לֹא הִיָּה לָהֶם דְאָגוֹת, אֲבָל בְּאֵמַת
הֵם טוֹעִים הַרְבֵּה בְּזֶה וְכִנְרָאָה בְּחוּשׁ, וְכִמּוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנָם
לְבָרָכָה וְכִנְ"ל; וְהָעֲנִיִּים וְהַבְּעָלִי-בְתִים יֵשׁ לָהֶם גַּם-כֵּן בּוֹדָאֵי דְאָגוֹת
הַרְבֵּה וְכִנְ"ל. עַל-כֵּן אֵינן מְקוּם לְבָרַח מִיִּסּוּרֵי הָעוֹלָם-הַזֶּה הַמְּלֵא
יִסּוּרִים וּמְכַאֲבוֹת, יִסּוּרִים מִיִּסּוּרִים שׁוֹנִים, הֵן בְּעֲנִין פְּרִנְסָה, הֵן בְּעֲנִין
צַעַר וְיִסּוּרִים מֵאֲשֵׁתוֹ וּבְנִיּוֹ, וְלִהְנֹשִׁים נִדְמָה שֶׁיֵּשׁ לָהֶם צַעַר מִבְּעָלֵיהֶם,
וְהֵן בְּעֲנִין יִסּוּרִים וּמְכַאֲבִים מִמָּשׁ, שְׁנַמְצָאִים הַרְבֵּה סוּבְלֵי חֲלָאִים
וּמְכוֹת מְפִלְאוֹת רַחֲמָנָא לְצִלָּן בְּעוֹלָם; הֵן עַל-כָּל-אֵלָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶם,
אֵינן מְקוּם לְבָרַח מִכָּל-זֶה כִּי אִם אֶל-הַתּוֹרָה.

כִּי כָל מִי שֶׁרוֹצֵה שְׂיִהְיָה לוֹ טוֹב בְּעוֹלָם-הַזֶּה, שְׂיִחְיָה בְּנַחַת בְּלֵי צַעַר
- הוּא מְלֵא צָרוֹת תָּמִיד, כִּי כָל מִי שֶׁמְקַוֶּה לְטוֹב - בָּא לְהַפְּךָ; וְאֶפְלוּ
אִם יִהְיָה לוֹ לְפַעֲמִים אֵיזָה טוֹב מְדַמָּה הוּא בּוֹדָאֵי מְעַרְב בִּיגוֹנוֹת תָּמִיד,
כִּי דוּעַ בְּחוּשׁ לְמִסְתַּכֵּל עַל-הָאֵמַת. עַל-כֵּן בְּעוֹלָם-הַזֶּה אֵינן חֲכָמָה וְאֵינן
תְּבוּנָה וְאֵינן עֲצָה לְחִיּוֹת בְּנַחַת כִּי אִם כְּשֶׁמְתַרְצָה בְּאֵמַת לְהַסְתַּפֵּק
בְּתַכְלִית הַמַּעֲוֹט וְלְחִיּוֹת חַיֵּי צַעַר, כִּמּוֹ שֶׁאָמְרוּ שֵׁם בְּמִשְׁנֵה הַנִּ"ל: "פַּת
בְּמִלַּח תֹּאכַל" וְכוּ', שֶׁאֵז דִּיקָא, כְּשֶׁמְקַבֵּל עַל-עַצְמוֹ כָּל-הַדְּחֻקוֹת וְחַיֵּי
צַעַר וְלִסְבַּל הַכָּל - וְלַעֲסֹק בְּתוֹרָה, כִּמּוֹ שֶׁכָּתוּב שֵׁם: "וּבַתּוֹרָה אֲתָה
עֹמֵל", אֵז דִּיקָא יֵשׁ לוֹ חִיּוֹת גַּם בְּעוֹלָם-הַזֶּה, וְאֲשַׁרֵּי לוֹ גַּם בְּעוֹלָם-הַזֶּה,
כִּמּוֹ שֶׁכָּתוּב שֵׁם: "אִם אֲתָה עֹשֶׂה כֵן - אֲשַׁרִּיךְ בְּעוֹלָם-הַזֶּה", אֲשַׁרִּיךְ

שיחות שח הר"ן רעא

בעולם-הזה ודאי, כי לא יהיה לו שום יסורים מפגעי העולם-הזה המרבים אצל כל-אדם מאד מאד, מאחר שמקבל על-עצמו הכל בשביל התורה, וכל-חיותו וטובו הוא התורה שהוא טוב אמתי, ואז בודאי חיו חיים אמתיים ואשרי לו גם בעולם הזה.

אבל הרוצה תענוגי עולם-הזה ולחיות בנחת בעולם-הזה - בודאי חיו מרים ומרורים מאד, כי אפלו רוח קימעה עוכרתו, כי תכה פשבא עליו דבר נגד רצונו יש לו צער ויסורים; וזה אי אפשר, שיתנהג הכל כרצונו, אפלו אם יהיה גביר ואדון ומושל, כי העולם-הזה מלא יסורים פנ"ל. על-פן אין מקום לברח מעמל העולם-הזה ויסוריו כי אם אל-עמל התורה, לקבל על-עצמו לילך בדרך של-תורה, לאכל פת במלח וכו'; ואז אשרי וטוב לו, אשרי בעולם-הזה ודאי. והדברים מובנים היטב לבקי קצת ביסורי עולם-הזה ודאגותיו הרבים, ומסתכל על-האמת. ועין מזה בשיחותיו של רבנו זכרנו לברכה הנדפסים אצל הספורי-מעשיות לעיל; ועין בהמצעה של החכם והתם וכו'.

ואפלו חכמי המקרים של אמות-העולם מודים לכל-זה, שהעולם-הזה מלא יסורים תמיד, וכמבאר בספריהם הרבה מזה; ואמרו שאין טוב בעולם-הזה - כי אם הסבל, דהינו שצריכין בעולם-הזה לקבל על-עצמו לסבל כל מה שיעבר עליו וכו'.

אבל כל דבריהם אינם מועילים להעולם בלא התורה הקדושה שזכינו אנחנו, בני ישראל; כי אין אדם זוכה לזה, שיקבל על-עצמו הסבל בעולם-הזה ושלא יטרידוהו צרות העולם-הזה, כי אם על-ידי התורה הקדושה.

כי כשמישב האדם עצמו היטב האמת לאמתו, שהעולם-הזה אינו שום תכלית כלל, כי אפלו אם היה העולם-הזה מלא טובות ועשירות בלי

מקורות והערות

ו. סוטה דף ה' עמוד א': "כל אדם שיש בו גמות אפילו רוח קימעה עוכרתו" וכו', ופירש רש"י שם "רוח קימעה עוכרתו - פורענות קלה טורפתו ומאבדתו".

שום יסורים וצער ודאגות כלל, אף-על-פי-כן הוא הבל וריק, כי הזמן חולף ועובר כהרף-עין, וימינו כצל עובר; "לא כצלו של-דקל" וכו', וכמו שכתוב: "ימי-שנותינו בהם שבעים שנה וכו' ורהבם עמל ואון כי-גז חיש ונעפה"; מפל-שפן שגם כל-ימי העולם-הזה מלא צער ויגונות ויסורים ודאגות וטרדות בלי שעור מגדול ועד-קטן, מן-גדולי גדולי העשירים המפלגים עד תכלית העני שבעניים כלם מלאים דאגות וטרדות הוצאות פרנסתם ושאר יסורים מיסורים שונים וצרות והרפתקאות פידוע לכל, ואפלו קיסרים ומלכים ושרים גדולים מלאים דאגות ויסורים ופחדים רבים בלי שעור, פידוע למי שבקי בהם ובדרכיהם, וכל זה ידוע ומבאר אפלו לחכמי האמות העולם. ואף-על-פי-כן אין מי שיברח מזה, כי אם כשבחר חלקו בתורה ומצות הקדושים ומרצה להסתפק בתכלית המעוט מזה העולם כדי לעסק בתורה ולבלות ימיו על-התורה ועל-העבודה, אז דיקא יכול לברח מן-עמל העולם-הזה, לפטר מעליו עמל ויגיעות וטרדות ומרירות-נפש של דאגות העולם-הזה, ולחיות חיים אמתיים בתורה ועבודת ה', אשר הוא עקר החיים האמתיים בעולם-הזה ובעולם-הבא.

ובודאי צדקו ונאמנו דברי המשנה הקדושה אפלו על-פי פשוטה, שמי שבחר לסבל בעולם-הזה, לאכל פת במלח, ומים במשורה ישתה, ועל-הארץ יישן, וחי צער יחיה - כי אפלו פת במלח ומים במשורה לאו כל-אדם זוכה בהרחבה, ועל-כן הוא צריך עם-כל-זה להיות מרצה לחיות חי צער; אבל כל זה הוא מקבל על-עצמו כדי לעסק בתורה, כמו שכתוב שם: "ובתורה אתה עמל", אז, אם עשה כן - בודאי "אשריך וטוב לך, אשריך בעולם-הזה" ודאי, כי בודאי יש לו חיות אמתי, מאחר שמקבל על-עצמו לסבל כל-יסורי עולם-הזה, וזכה

1. תהלים פרק קמ"ד פסוק ד', וראה רש"י שם המביא ממדרש רבה קהלת (פרשה ו' פסקא נ'). ח. תהלים פרק צ' פסוק י'.

שיחות שח הר"ן רעג

להשיג האמת, שהעולם הזה לא נברא בשביל נחת, להתענג בו, אדרבא, מי שרוצה להתענג בזה העולם הוא מלא יסורים וכעס ומכאבות וכנ"ל, רק הוא ברח מעמל העולם הזה לעמל התורה אשר הוא חיינו וארץ ימינו, אז לא די שיזכה לעולם הבא שהוא עולם הנצחי, שכל העולם הזה אינו עולה כנגדו אפלו כהרף-עין, אף גם בעולם הזה אשרי לו ואשרי חלקו; כי בעולם הזה אין טוב כי אם הסכל - אבל אי אפשר לקבל הסכל של יסורי העולם הזה כי אם כשברח אל-עמל התורה והמצות הקדושים וכנ"ל.

והדברים מבארים ומובנים מאד למי שחפץ באמת ואינו רוצה להטעות את-עצמו; כי מי שמתלוצץ מדברים כאלו - הוא מתלוצץ רק מעצמו, דהינו שאינו רוצה לקבל עצותינו האמתיות ופונה ערפו אליהם, כי הוא רוצה רק לטבע ביון מצולת העולם הזה, ומי ימחה בידו, יאחז כל-אחד דרכו ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר^ט, וכמו שאמר רבנו זכרוננו לברכה על-אחד שדבר עמו הרבה, וכונת רבנו זכרוננו לברכה היה להוציאו ממקומות שנטבע בהם במים שאין להם סוף, אבל אותו האיש נתן כתר סדרת וחזק את-לבו, ולא קבל דברי רבנו זכרוננו לברכה בלב, אף-על-פי שגם הוא הבין שדברי רבנו זכרוננו לברכה אמתיים ונפלאים, אבל לא רצה לקבלם; ענה ואמר רבנו זכרוננו לברכה: זה האיש דומה כמו מי שנטבע במים והולך לאבוד, וכא אחד ופושט ידו ורוצה להוציאו משם, והוא נתן כתר סדרת ופונה ערפו בעזות, ואינו רוצה להניח את-עצמו לתפס בו להוציאו, וברח מן הבא להצילו. ולהשמע ינעם בעולם הזה ובעולם הבא.

תם ונשלם ספר שיחות הר"ן בעזרת השם יתברך.

תם ונשלם, שבח לאל בורא עולם.

נספח

א. ר' אלעזר הקליר - גדול מחברי הפיוטים הקדומים, ויש אומרים שהיה התנא רבי אלעזר בן רבי שמעון (תוספות מסכת חגיגה דף י"ג עמוד א' ד"ה: ורגלי, וגליון הש"ס שם. רא"ש מסכת ברכות פרק ה' סימן כ"א). (עמוד כא הערה ח)

ב. השולחן ערוך הוא ספר ההלכות שכתב רבי יוסף קארו ויש בו הגהות מרבי משה איסרליש. הספר כולל ארבעה חלקים: "אורח חיים" - הלכות סדר היום מקימה בבוקר ועד הערב, הלכות ברכות הנהנין על המזון, הלכות שבת וכל המועדים; החלק השני הוא "יורה דעה" - ההלכות הקשורות לדיני איסור והיתר כגון: שחיטה, בשר וחלב, נדרים, צדקה אבילות; החלק השלישי הוא "אבן העזר" - על עניני אישות, קידושין, גיטין, כתובות וכיוצא בזה; והחלק הרביעי הוא "חשן משפט" - שעיקרו הוא בדיני ממונות. (עמוד כו הערה א)

ג. הרי"ף - רבינו יצחק אלפסי (ד' אלפים תשע"ג-תתס"ג). היה תלמידם של רבינו חננאל, רב ניסים בן יעקב גאון, ורבי דוד אבן הג'ר. בו למעשה מתחילה תקופת הראשונים (מפרשי התלמוד שפעלו אחרי תקופת הגאונים שהסתיימה עם ירידתו של המרכז התורני בבל). נולד באלג'יר משם עבר למרוקו לעיר פאס ובגיל 75 לערך עבר לספרד והשתקע בעיר אלזינא שם הקים ישיבה גדולה. היה הראשון שסדר את מסקנות ההלכה של התלמוד בבלי ללא המשא ומתן של הסוגיות, וסדרם כפסקים. ספרו נדפס בכל מהדורות התלמוד בסוף המסכתות ולימודו היה נפוץ מאד, ומן הלימודים היסודיים והעיקריים של כל לומד תורה. (עמוד סו הערה ה)

ד. הרא"ש - רבינו אשר (חי בין השנים ה' אלפים י' - פ"ז). היה תלמיד מהר"ם מרוטנבורג באשכנז. בשנת ה' אלפים ס"ג לערך עבר לספרד, ונתמנה לראש בית הדין בטולידו. הלך בעקבות הרי"ף וחבר ביאור הלכות על התלמוד הבבלי כאשר פסקיו נשענים ברובם על שיטות ההלכה של 'בעלי התוספות' מאשכנז. ספרו נדפס בכל מהדורות התלמוד בסוף המסכתות ולימודו היה נפוץ מאד, ומן הלימודים היסודיים והעיקריים של כל לומד תורה. (עמוד סו הערה ו)

ה. הטורים הם ארבעה ספרים: אורח חיים, יורה דעה, חושן משפט ואבן העזר שכוללים פסקי הלכות מכל התלמודים והפוסקים הראשונים. נכתבו על ידי רבינו יעקב בנו של הרא"ש, והיוו את הבסיס לשולחן ערוך שכתב רבינו יוסף קארו. (עמוד סו הערה ז)

ו. הן גזרות ה'פונקטין' שבין השאר גזרו ליקח את בחורי ישראל לצבא הצאר. 'פונקטין' באידיש - נקודות. כלומר, סעיפים שונים של גזירות המאוגדות יחד תחת שם כולל - "חוקת היהודים". "חוקת היהודים" ברוסיה כללה גזירות רבות הנוגעות לאורח החיים ולחינוך היהודי. ההכנות לביצועה החלו בשנת תקס"ג - תקס"ד (1802) ובכסלו תקס"ה (דצמבר 1804) נחתמה ע"י הצאר אלכסנדר הראשון. הסעיף הקשה ביותר היה חיוב גיוס ילדי ישראל לצבא הצאר. רבינו פעל והתפלל לביטולה של גזירה זו ואמר (חיי מוהר"ן סימן א'): "דחיתי זאת לעשרים וכמה שנים". למרות שגזירת הגיוס הופיעה ב"חוקה", היה

שיחות נספח הר"ן ערה

ניתן לשלם דמי פדיון ולפטור את הילדים מלקיחתם לארץ גזירה. אולם בשנת תקפ"ז (1827) ביטל הצאר ניקולאי את אפשרות הפדיון וילדי ישראל נחטפו בהמוניהם לצבא ונותקו ממשפחותיהם ומן היהדות (גזירה זו נודעה בדברי ימי ישראל ומכונה בשם "גזירת הקנטוניסטים"). עיין בחיי מוהר"ן סימנים א', ו', קט"ז, רע"ו, רע"ז ו-שצ"ח. כוכבי אור (אנשי מוהר"ן סימן ו' השני). (עמוד עב הערה מ)

ז. רש"י - רבינו שלמה יצחקי. גדול מפרשי התורה והתלמוד [נד' ת"ת (1040) - כ"ט בתמוז ד' תתס"ה (1105)] נולד בעיר טרוויש בצרפת, למד בישיבת "חכמי לותר" שבראשה עמד רבי יעקב בר יקר, שהיה רבו המובהק. למד גם אצל רבי יצחק בר יהודה, רבי יצחק הלוי בוירמייזא ואצל חכמי לותר האחרים. בהיותו כבן כ"ה הקים ישיבה בעיר מולדתו, ומכל ערי אשכנז וצרפת הריצו אליו גדולי הדור שאלות רבות בתלמוד. שלושת חתניו ונכדיו היו מגדולי בעלי התוספות, וביניהם רבינו תם ורשב"ם. פירושו לתורה לנביאים ולכתובים הוא הפירוש החשוב ביותר, ונכתבו עליו חיבורים רבים של ביאורים ופירושים. עיין עוד בשיחות הר"ן סימן רכ"ג. (עמוד עט הערה ש)

ח. תוספות - כינוי לספרי הפירוש הנדפסים ביחד עם פירוש רש"י על דפי התלמוד הבבלי. חוברו על ידי "בעלי התוספות" - גדולי מפרשי התלמוד באשכנז (בעיקר בצרפת וגרמניה) וביניהם חתניו וצאצאיו של רש"י שפעלו במשך יותר ממאתים שנה, מזמן תלמידי רש"י ועד זמנם של מהר"ם מרוטנבורג ותלמידו הרא"ש (רבינו אשר). ספרים אלו נקראים בשם "תוספות" מפני שהם מוסיפים ביאורים ופרושים חדשים בדברי התלמוד ודברי ביקורת וקושיות על פירוש רש"י. (עמוד עט הערה ת)

מ. טורי זהב - חובר על ידי רבי דוד הלוי (חתנו של הב"ח רבי יואל סירקיש). נולד בשנת שמ"ו בלודמיר (פולין). נפטר בלבוב בשנת תכ"ז. ספר הט"ז (טורי זהב) על שולחן ערוך אורח חיים ויורה דעה הפך במהרה לאחד מן הפוסקים העיקריים הנדפסים סביב השולחן ערוך שכתב רבי יוסף קארו. (עמוד פ אות ג)

י. מגן אברהם - חובר על ידי רבי אברהם אבלי הלוי גומבינר זצ"ל. נולד בערך בשנת שצ"ז בגומבינ שבוולגיה ונפטר בעיר קאליש בשנת תמ"ג. המגן אברהם הינו החיבור ההלכתי החשוב ביותר על שולחן ערוך אורח חיים, עליו נכתבו כמה ספרי ביאור הלכתיים, החשובים שבהם: מחצית השקל לר' שמואל קעלן זצ"ל ופרי מגדים לר' יוסף תאומים זצ"ל. (עמוד פ אות ד)

יא. פרי חדש - חובר ע"י רבי חזקיה די סילוא זצ"ל, נולד בשנת תי"ט, נתמנה רבה של ירושלים משנת תנ"ד ועד פטירתו בשנת תנ"ח. (עמוד פ אות ו)

יב. עטרת זקנים - פירוש על שולחן ערוך אורח חיים חובר על ידי רבי מנחם מנדל אורבך מקרטשין זצ"ל (נפטר בשנת תמ"ט). (עמוד פ אות ז)

יג. רבי מנחם נחום מטשרנוביל, ראש שושלת טשרנוביל ממנה הסתעפו חסידויות רבות כגון: טאלנא, טריסק, סקווירא, רחמסטריווקא ועוד. בצעירותו התקרב לבעש"ט, ולאחר פטירתו היה מחשובי תלמידי המגיד ממעזריטש. מחבר ספר "מאור עינים". (עמוד קעד הערה ג)

מבוא למפתחות

לפניכם מפתחות מפורטים לספר 'שיחות הר"ן' שנערכו לראשונה במיוחד למהדורתנו.

באופן עריכת המפתחות השתדלנו לסייע לשני סוגים של מחפשי ערכים בספר. יש מי שמחפש רעיון או מושג מסוים בספר ואינו יודע אם הוא נזכר בספר. ויש מי שלמד בספר ומחפש מאמר או ענין שנשכח ממנו מקומו, וע"י המפתח יוכל לאתר אותו בקלות.

במקרים רבים נוספו לערכים ערכי משנה כדי להקל על המחפש שלא יצטרך לעיין בכל המקומות בהם נזכר הערך הראשי.

ערכים ומושגים המופיעים בספר בשפות אחרות מופיעים במפתח פעמיים. פעם אחת בלשון המקורית כאשר התרגום ללשון הקודש מופיע בסוגריים מרובעות, ופעם שניה בלשון הקודש כאשר הלשון המקורית מצויינת בסוגריים עגולות.

אנחנו מקוים שהמחפשים והמעיינים ייעזרו במפתחות אלה שהושקעה בהם עבודה רבה. נשמח לקבל הערות, תיקונים והוספות כדי שנוכל לשפר אותם במהדורות הבאות.

מפתח ערכים

אימות העולם - נא, עז, צה, קטז, קנג, קצז, שח.

אונס - יד, רמ.

אונס רחמנא פמריה - יד, כו, רלה.

אוצר טוב ויקר ונחמד - קצא.

אוצרות - קל, קלד.

אור - צג, קו, קלו, קפה, רמט.

אור החמה - ו.

אור היום - רמג.

אור המאיר באלף עולמות - צג.

אור הפנים - למ.

אור השמש - קלו.

אור השם יתברך בעצמו - נב.

אור ישר אור חוזר - צט.

אור של הצדיק - צו.

אורות הצנחחות - כד.

אורך ימים - ד.

אותיות - צו, רה, שו.

אות בתורה - צא.

אותיות החקוקים על הדרידל - מ.

אותיות התורה - קעו, צא.

אותיות התפילה - עה.

אותיות מנצפ"ך - עג.

אותיות של שמו - מד.

אזהרה - רטז, ריז.

אזהרת רבינו לבלי לאכול בצלים חיים - רסה.

אזהרת רבינו להיות בשמחה - יט.

אזהרת רבינו להתבודד בכל יום - קפה.

אזהרת רבינו להתפלל בכונה - עה, רצג.

אזהרת רבינו להתפלל בכח גדול - סו, עה.

אזהרת רבינו להתרחק מדוקטורים - נ.

אזהרת רבינו לומר "הריני מקשר" - רצו.

אזהרת רבינו לכבד את הטלית - קעב.

אזהרת רבינו לכבד את נשותינו - רסד.

א

אבידה

אבידות - קפ.

אבידת ימיהם - שח.

אבידת ממונ - רפא.

אבידת עולם הבא - צו, רמ, רנה.

אין שום תנועה נאכרת - יא.

הליכה לאיבוד - שח.

חבל על ראבדון - קנא.

אבן - קד, רלד.

אבן שתיה - ס.

אבנים - צו.

אבנים טובות - קמז.

אָדום - פט.

אדון - עח, ריו, שח.

אדון עולם - עה.

אדם - מ, קטז, שו.

אדם בריא - קסא.

אדם גדול - כא, צ.

אדם ישר (ארינמל'ך) - קמז.

אדם כשר - קו.

אדם פשוט - צג.

אדם ר"ת - ד'ר'ך מ'צותיך א'ריון - קמז.

אהבה - ה, נב, עב, פו, צו, קיט, קלו.

אהבה בשלמות - צא.

אהבה ויראה - ה, קמג.

אהבת ה' ללא עולם הבא - מח.

אהבת התורה - יז, צא.

אויבים שאינם רעים - פב.

אויב

אויב יפה - קנג.

אויב נוה - רכא.

אזהרת רבינו ללמוד פוסק בכל יום - קפה.
 אזהרת רבינו לענין בלבושים בתפילה - רפג.
 אזהרת רבינו לענין לב נשבר - מא.
 אזהרת רבינו לענין לימוד התורה - עו.
 אזהרת רבינו לעשות מתורות תפילות - קצו.
 אזהרת רבינו לשמור את הממוץ - רפא.
 אזהרת רבינו על שיחה בינו לבין קונו - סח.
 אזהרת רבינו שלא להתענות - קפה.
 אזהרות של משלי - רטו.
 אומר בשבחין - קנג, קסטו.
 אחד מאלף - קעג.
 אחד מהניבורים - קמת.
 אחד מפורקי העול - קנג.
 אחיה של התורה - רכג.
 אחיזה בהצדיק - כב.
 אחר הסתלקות רבינו - קמא, רכ.
 אחר הסתלקות רשב"י - רעה.
 אחר השינה - רכה.
 אחר שמחת תורה - רצט.
 אחרית הימים - רכ.
 איברים - יד, קצג.
 איברים פנימיים - רלו.
 איחוד בנית הכנסת - רצד.
 אימר יד - קגב.
 איכה נחרב האולם - רסח.
 אילן - ס.
 אילנות - ריה.
 אימה גדולה - רמט.
 אימה ויראה - קנא, ריט.
 אין יאוש בעולם - ג, קנג.
 אין יודעים - יח, קכה, קמו, רכד, רכה.
 אין יודעים כלל - ג, ג, קנג.
 אין מה לעשות - שה.
 אין מקום לברוח - שה.
 אין סוף - רמה, שת.
 אין רגע בלא פגע - שה.
 אין שום תנועה נאבדת - יא.

אינו זוכר כלום - קמט.
 איני יודע - נא, קמה, קעה, רמו.
 איני יודע כלל - קנג.
 איש
 איש אחד - קטו, קלה, קלו, קמו, קמט, קסג, קפו, קפט, ריא,
 רכב, רלג, רלה, רנג, רעב, רפח, רצג, רצח.
 איש אמונות - קב, רסא.
 איש חיל - נה, עה.
 איש חכם - רטו.
 איש ישראל - כד, כט, פה, צא, קמו, רל, רפא, שא.
 איש בשר - ד, ה, יד, מוח, נא, עו, צ, קב, קיט, רמד, רמט.
 איש בשר פשוט - לו.
 איש נוסע וממולטל - קכב.
 איש פשוט - מח, קצו, שג.
 איש פשוט לגמרי - עו, פה, קיד, קנג.
 איש רך בשנים - קעא.
 אכורים - פט.
 אכילה - ז, כג, ל, פה, קלב, קצג, רמה.
 אכילה בתאוה - קמו.
 אכילה ושתייה - כג, נא, צו, קמא, קפא, שו.
 אכילת בצלים חיים - רסה.
 אכילת דבר מן החי - קפה.
 אכילת הבהמיות - קמג.
 אכילת הצדיק - כד.
 אכילת מאכלי חלב - רנו.
 אכילת משניות - כג.
 אכילת פת במלח - שת.
 אכילת רבינו - קמט, קסא, קעא, רמו.
 אל אחר - רפב.
 אלול - קכו, קכח, קפ, רנא, רצד.
 אלפים ורכבות אדומים מזומנים - ד.
 אלפים ורכבות מדריונות - ה.
 אלפים של עשירות - ה.
 אלף עולמות - צג.
 אלקות - קלט, קנא, ריז, רכה, רמה.
 אמונה - ה, לב, לג, לד, לו, נג, קא, קב, קו, קי, קכו, קמ, קמב,
 קמו, קנו, קפו, קצב, רטו, ריז, ריט, רכ, רכב, רכד, רסא,

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

ה

רפב.

אמונה כאמת - קג, רכ.

אמונה כבעלי שמות - סג.

אמונה בנימטריא בניס - לד.

אמונה בכל דבר - סג.

אמונה בלא אות ומפת - קו.

אמונה בלי חקירה - ה, לב, לג, מ, ריט.

אמונה בעצמו - קמ.

אמונה בפה - קמב.

אמונה בצדיקים - לב, קצב.

אמונה בשמותים ושקרים - קג.

אמונה בשלמות - קו.

אמונה שלמה - קפד, ריז.

אמונת היחוד - רפב.

אמירה

אמירה לבד בלימוד - עו.

אמירת העשרה מזמורים בכוונה - קמא.

אמירת הפיט בראש השנה - כא.

אמירת הריני מקשר - רצו.

אמירת ח"י פרקים משניות - קפה.

אמירת כל תורה פנים ואחור - קצט.

אמירת ספרי התנ"ך - רנא.

אמירת שיר השירים - רמג.

אמירת תהלים - כג, עה, עז, צח, קנד, רעא.

אמירת תורה - קלב, קגו, קי, ריא, רסו.

אמירת תיקוני זוהר - קבו, רצד.

אמת - סג, עה, פא, פג, קב, קג, רטז, רכ, רצב.

אמת בתפילה - עה.

אמת לאמיתו - ג, עב, פא, קנג, רמט, רפד,

שה.

אמתלאות של שמות והכל - רפו.

אנדענסעניא [בקשת חנינה מהמלך] - קעה.

אנוס - יד, כט, קמא.

אנחה - קלה, קסו.

אנחת רבינו - קסו, רכ.

אנקיד [עונן] - קבא.

אנשים

אנשי הספינה - קבא.

אנשי חיל - ריז.

אנשי כנסת הגדולה - רכט.

אנשי רבינו - עו, קלו, קלט, קמו, קמט, קפה, קפו, קפת,

קפט, רכ, רלא, רלג, רלה, רמט, רנג, רעב,

רעו, רפא, רצו, רצח.

אנשים גדולים במעלה - רד.

אנשים חנונים - קצג.

אנשים הנדמין כבשרים - פא.

אנשים הנלחמים זה עם זה - י.

אנשים הרהוקים מן הקדושה - יט.

אנשים כשרים - ד, יב, יג, לב, רעו.

אנשים כשרים פשוטים - קלד.

אנשים מועטים - רכ.

אנשים פשוטים - קנג.

אסור במופתים - קפו.

אספקלריא - ריח.

אספקלריא המאירה - רב.

אספקלריא שאינה מאירה - רב.

אפילציע [ערעור] - קעה.

אפיקורסות - לה, לו, לח, רטז, רכ.

אפיקורסים - לו, רכ.

אצילות - רכה.

אקדמות עם הניגון - רנו.

ארבע מאות איש - רמב.

ארבעה שולחן ערוך - כט, סב, עו.

אריה - שו.

ארינמליך [אדם ישר] - קמז.

ארציות גמור - רצב.

אריץ ישראל - יא, קיו, קנג, קעג, קעד, קעה, קעו.

אש - סב, עט, קכד, קסג, קצא, קצז.

אש ומים - קמג.

אשה - פו, פז, קנו, שנ.

אשה זרה - רטז.

אשת חיל - קי, קסט, רטז.

אשה כשרה - קיג.

אשה נאה - פו.

אשפה - סו.

אשרי אנשיו ואשרי עבדיו - רמט.

אשרינו - ה, יא, ריו.

אתערותא דלתתא - קנא.

אתקיננו סעודתא - קסט.

אתרוג

אתרוג מהודר מאוד - קכה.

אתרוג נאה - פו, קכה.

אתרוגים על פי נם - קצו.

ב

באימה וביראה - קנא ריש.

באר - ס.

באר הגולה - עו.

בבוקר השכם - לא, קסג, רנו, שא.

בגד - ק.

בגד ללבוש - ק, רלג.

בגד מתיס - פו.

בגד קרוע - רלג.

בגדים - רלג.

בגדים יקרים - רנד.

בדיית כזבים - קפב.

בהלה - כו, פג, קמט, קנא, קסה, קפו, רכה, רפט.

בהמה - מו, מ, קמוג, רלג, שו.

בושה - לב, לח, קסה, רלב.

בזיון - שג, שד.

בזיונות - מז.

בזיוי בכמה לשונות - קיט.

בחירה - מ, קכד, ש.

בחירה חופשית - שח.

בחירת מקום לעבודת ה' - רמח.

בעל בחירה - פג.

במחזן - צח, קכב, רלג.

בי דואר - קפג.

ביאת משיח - לה, עו, קכו, קסט, רכה, רלט.

ביטול

ביטול בכלות הנפש - קפא.

ביטול הכפירות - רסא.

ביטול המחלוקת - עו.

ביטול המידות - קלו.

ביטול התאוות - קלו, קעא.

ביטול ושינוי המבע - קמא.

ביטול כל החכמות - רכו.

ביטול לדעת הגדול - סו.

ביטול מהלימוד - רמ.

ביטול עצמו - רעט.

ביטול תאוה גדולה - נו.

ביטול תורה ותפילה - ל, רפא, שח.

בילוי זמן על נקיות - ל.

בילוי ימי האדם - נא, מז. בילוי ימיו כמזב - נג.

בילוי ימיו בצער ודאגה - שח.

בילוי ימיו בתורה - כו.

בילוי ימיו בתורה ותפילה - קנט.

ביצים - רסה.

ביראה ובשמחה - קנג.

בירור - ג, ריש.

בירור האמונה - לה, רכ, רסא.

בירור המזב מן הרע - כט, עט.

בירור הניצוצות - קמג.

בירור ניצוצי קרי - פו.

בישול מים - עט.

בית - ו, ג, כו, ס, עז, פד, פה, פו, צו, קכב, קמא, קמט, קנא, קנג,

קס, קפט, קצא, רו, רמא, רמוג, רמוז, רמוח, רמט, רסא, רעג,

רפ, רפא, רצט, שח.

בית גדול - קלו, קמא.

בית דין - קעה, ריב.

בית חורי רבינו - קלח.

בית הכנסת - קד, רנו, רצד.

בית הכסא - ל.

בית המדרש - קד, קכו, רצד.

בית המקדש - ה, מ, קצח.

בית הספר - עה.

בית הצדיק - עו.

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

ז

בנים - ב, לד, נא, נט, סה, קכב, קל, קלב, קלג, קנא, קפט, קצה, רט, רלח, רסד, רנג, שח.
בנים בנשמיות - רנג.
בנים להשם יתברך - ז.
בנינים חדשים - ס. בעל בחירה - פג.
בעל דבר - י, לב, ק, קד, רסג, רעט, רפד.
בעל הבית - קנג, קסד, רמ, שג.
בעל הבית פשוט - קנה, שו.
בעל הכפר - עח.
בעל השגה - עו.
בעל חוב - קיב, קכב.
בעל חוב לעצמו - קכב.
בעל כח - רעג.
בעל מחלוקת - קנב.
בעל נפש - ק.
בעל עבירה - פט.
בעל שם - סג.
בעל תורה - ריא.
בעל תפילה - קמח, קצח.
בעלי בתים - קכב, שח.
בעלי דין - צו.
בעלי הזכרון - קמט.
בעלי מדפיסים - יח.
בעלי מופת - קל.
בעלי ראתן - קו.
בעלי שכל - סו.
בעלי שמות של שקר - סג.
בעלי תאוות - מג.
בעלי תורה - קנג.
בעלים חיים - רסה.
בקאות - פא, קעג, רסו.
בקאות בהנהגת העולם - שח.
בקאות במחקרים ובדרכיהם - קב, רטז.
בקאות בתורתו - רד.
בקאות הנשמות בתורה - כו.
בקאים בספרים - רסו.
בקיעת הירדן - קמא.

בית עלמין - קנו.
בית רבינו - קמט, רנג.
בתי ערבאות - רעב.
כבוד - רמט.
כביה - ז.
כביה בדמעות שלישי - רמט.
כביה בראש השנה - כא.
כביית רבינו - קסג.
כלבולים - ז, יא, יב, יג, כו, כז, נא, סב, עה, עמ, פא, פג, ק, קי, קכט, רכח, רלח, רסט, רפו.
כלבול בלימוד - כו, עו, רסו.
כלבול הדוקטורים - ג.
כלבול הדעת - ה, יג, כו, לב, עד, עו, רכח, רלח, רעט.
כלבול הלימוד - עו.
כלבול התפילה - רפג.
כלבולי אמונה - לב, לה, קי, רכב, רסא.
כלבולים בתפילה - יב, כו, עב, עה, רפג, רפד.
בן - ז, רנג.
בן אדם - יד.
בן המתחמא לפני אביו - ז, מב.
בן חורין - עו.
בן להשם יתברך - כד, בן מלך - קמט.
בן שנסתלק - קפט.
בן שנתרחק מאביו - כד.
גירוש מבחינת בן - ז.
לקיחת איזה בן - קצד.
בני אדם - ה, ו, י, טז, כג, כז, לב, מ, מג, מו, ג, נא, נה, נו, ס, סב, עו, עה, פ, פא, פג, צ, קכו, קמא, קנה, קסא, קפא, קצג, קצה, רד, ריב, רמד, רנו, רפד, רפו, שד, שו.
בני אדם ערומים - כג.
בני אדם ערומים בדעת - טו.
בני הבית - ג, עו, קכב.
בני הנעורים - קיט, קלו, רטז, רכט, רסג, רפג, רפד.
בני העולם - קיח.
בני ישראל - שח.
בני עלייה - קלא.
בניית בתים - צו.

בקעה - קסב.

בקשה - פט, קיב, קלא, קמ, קעה, קפה, קפו, קפה, קפט, רמט, שד.

בקשה להתקרב לעבודת ה' - סח, ע, קפה.

בקשה להתקרב לצדיק - נא.

בקשה למות על קידוש השם - נו.

בקשה מהמים - קנו.

בקשה עבור בנים - רנג.

בקשה על יהדות - רנג.

בקשות - סח, עה, עו, רכט, רצד.

בקשת גדולות - נא.

בקשת האבידות - קפ.

בקשת עצה מובה - רלח.

בקשת פרנסה - קמור.

בקשת רחמים - פט, רלח.

בר דעת - צד.

בראשית - ה, ריט, רפה.

בראשית-לעיני כל ישראל - קמו, קצו.

בריא - קכה, קסא.

בריאה - מ, רכב, רכה.

בריאת העולם - קמא, רלט.

בריאת קליפות - קמא.

בריאות הנוף - ל, קצד.

בריה ואיש חיל - נח.

בריה שפלה - מ.

ברית - צג.

ברית כרותה לשפתיים - רלו.

ברית ברתי לעיני - קו.

ברית מילה - צח.

ברכות - רסא.

ברכה על האכילה - פה.

ברכת המוציא - ז, קנג.

ברכת המזון - מו, קנא.

ברכת התורה - קלב.

ברוך ה' - רצט.

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד - צג.

בשורות טובות - צז.

בת מלך - צג, רעג.

בת עין - רסא.

ג

גאולה - מ.

גאר שלעכט [רע מאר] - רעט.

גבוה מעל גבוה - א, קעג, רכה.

גבורות - פט.

גבורות דקדושה - קמב.

גבורות דקליפה - קמב.

גבורות נפולין - קמב.

גְּדוּלָה - קלו, סג, סד.

גדולים בתורה - רסו.

גדולת הבורא יתברך - א, ג, כה, נא, צה, קמ, קעג, רמוה,

רעג.

גדולת והשגת הצדיקים - קסה.

גדולת כח התורה - יט.

גדולת מעלת הבא על קברו - קנו.

גדולת מעלת הצדיק - צו, קנא.

גדולת נוראות התורה - רפה.

גדולת קדושת התקוני זוהר - קכה, רפה.

גדולת רבינו - קנט, קסה, קעג, קפב.

גדולת רש"י הקדוש - רכג.

גודל מעלת אמירת תהלים - צח.

גודל מעלת התפילה - לא.

גודל מעלת התשובה - ג.

גדילת פירות - ס.

גדלות - רסא, רעב, רצב.

גוף נקי - ל.

גזילה - קטו, קלג, רמ.

גזירה - סד, ע, שח.

גזירה רעה - רכ.

גזירות - ע, קלא.

גזירת המלך - קטו.

גזירת הצדיק - קפו.

גזלן - עה, גיבור - קמו, רלב.

גידול האמונה - קמו.
 גידים - ס.
 גיהנום - מח, רלו.
 גיוואלד [הצילון] - קנג.
 גילוי
 גילוי העשרה מזמורים - קמא.
 גילוי סוד - קפט, רכ.
 גילוי עיקר החכמה - ס.
 גילוי עתידות - קפו, קצו.
 גירוש מבחינת בן - ז.
 גלגולים - נד, קצה.
 גלגול העבר - קנב.
 גלגלים - מ, צו, רכד, רכה.
 גלגל החזור - מ.
 גלות מצרים - פו, פח.
 גלמי בלים - סב.
 גמילות חסדים - רנח.
 גמר המעשה - קמט, קנא.
 גמר כל הפוסקים בשנה אחת - סב.
 גמרא - ה, עו, קלו, קמ, רכ.
 גן לפני החלונות - קנג.
 גנויא דמלכא - קלד.
 גניחות התינוק - קפט.
 גסות - רסא.
 גענועים
 גענועי הבן לאביו - כד.
 גענועים לדבר שבקדושה - רס.
 גענועים להפשיט הגוף - קעט.
 גענועים להשם יתברך - כו, מח, צח, קנט, רל, רנט.
 גר בארץ - רפו.
 גרענין [גבול] - קעג.
 גשמיות - לב, עט, קלו, קמא, קמו, ריא, ריו, רנג, שד.
 גשם - רכא.
 דאגות - מו, קב, קמט, קנה, שח.
 דאגת הפרנסה - רג, שח.
 דביקות - נא, קנח, קסט, קצד, רפד.
 דביקות בכר דעת - צד.
 דביקות במחשבה - סב, קצד.
 דביקות בשעת שמחה - רצט.
 דבר אחד - נד, סב, סד, עו, קסו, ריא.
 דבר אחר משנייה כשהוא זקן - נא.
 דבר גדול - כו, ל, לג, מו, מו, קיט, קלו, רלג, רעג.
 דבר גשמי - קלו.
 דבר המזיק - רסה.
 דבר הפורה במחשבה - נח.
 דבר חדש לנמרי - קמא, קצח.
 דבר חיוני - מו.
 דבר חשוב - סג.
 דבר מן החי - קפה.
 דבר מתוך דבר - לב, רעג.
 דבר נפלא - קמא, קמה, רנו, רנט.
 דבר נפלא ונעלם - רמה.
 דבר פלא - כה, רלג.
 דבר פשוט - קיט, קפה.
 דבר פשוט וקל - קפד.
 דבר קטן - לג, קצה, רלג.
 דבר קל - קיד, קבד, קמא, קפה.
 דבר רוחני - קלו.
 דבר שבקדושה - יב, עד, עה, פא, פה, רס.
 דבר שיבוש - רמ.
 דבר שמתאוה - פג.
 דבר שמתירא ומתפחד - פג.
 דבר תורה - נח.
 דברי
 דברי אלוקים חיים - סב, ריא.
 דברי התעוררות - קצו.
 דברי חכמים אמתיים - סו.
 דברי חן - רטו.
 דברי מוסר - קבד.
 דברי שמות - רעב.
 דברי תורה - סב, קלא, ריט, רעב, שה.
 דברים
 דברים אבודים - קפ.
 דברים בנו - פג, קלד.

גידול האמונה - קמו.
 גידים - ס.
 גיהנום - מח, רלו.
 גיוואלד [הצילון] - קנג.
 גילוי
 גילוי העשרה מזמורים - קמא.
 גילוי סוד - קפט, רכ.
 גילוי עיקר החכמה - ס.
 גילוי עתידות - קפו, קצו.
 גירוש מבחינת בן - ז.
 גלגולים - נד, קצה.
 גלגול העבר - קנב.
 גלגלים - מ, צו, רכד, רכה.
 גלגל החזור - מ.
 גלות מצרים - פו, פח.
 גלמי בלים - סב.
 גמילות חסדים - רנח.
 גמר המעשה - קמט, קנא.
 גמר כל הפוסקים בשנה אחת - סב.
 גמרא - ה, עו, קלו, קמ, רכ.
 גן לפני החלונות - קנג.
 גנויא דמלכא - קלד.
 גניחות התינוק - קפט.
 גסות - רסא.
 גענועים
 גענועי הבן לאביו - כד.
 גענועים לדבר שבקדושה - רס.
 גענועים להפשיט הגוף - קעט.
 גענועים להשם יתברך - כו, מח, צח, קנט, רל, רנט.
 גר בארץ - רפו.
 גרענין [גבול] - קעג.
 גשמיות - לב, עט, קלו, קמא, קמו, ריא, ריו, רנג, שד.
 גשם - רכא.
 דאגות - מו, קב, קמט, קנה, שח.
 דאגת הפרנסה - רג, שח.
 דביקות - נא, קנח, קסט, קצד, רפד.
 דביקות בכר דעת - צד.

דברים בטלים - רעב.
 דברים גבוהים - קמה, רצד.
 דברים גשמיים - כה.
 דברים הנכתבים בלשון תרגום - קט.
 דברים זרים - ל.
 דברים חזקים והרפים - ג.
 דברים כנחלי אש - קבר.
 דברים מעניני העולם - קמט, קנא.
 דברים מתוקים ורעים - ג.
 דברים נוראים - ג.
 דברים נסתרים - ג, קנא.
 דברים נפלאים - שו.
 דברים סתומים ונגלמים - רג.
 דברים סתומים ונפלאים - קפ.
 דברים עליונים - יא, צב, קבו, קפא.
 דנים - קנה, רמב.
 דודי ירד לגנו - רסח.
 דוחק - יג, קב, רמה.
 דוקטורים - ג.
 דוקטורים מופלגים - ג, רלו.
דורות
 דורות האחרונים - ס.
 דורות הללו - יז, יח, ל, רכ.
 דורות העתידים לבוא - רט.
 דורות הקודמים - ס.
 דורות הראשונים - ס, קצב.
 דורות שלפנינו - יז, מט.
 דחיית המשפט - קעה.
 דחיקת השעה - קב.
 דחקות הפרנסה - שה.
 דיבור - טז, יז, כא, לה, מו, סו, עה, פח, קה, קמב, קנה, ריג,
 רלב, רמה, שד.
 דיבור בגלות - פח.
 דיבור ביראת שמים - צט.
 דיבור בנחת - קמב.
 דיבור בעת האכילה - קעא.
 דיבור לפני רבינו - קפו, רלב.

דיבור מאמונה - לג, ריט.
 דיבור ממשיח - קבו.
 דיבור משידוך - קלט.
 דיבור סרה על הצדיקים - לח, צו.
 דיבור נגד השם יתברך - לח.
 דיבור על ישראל - צא.
 דיבור עם העולם - קנה.
 דיבור עם השם יתברך - סח, ע, קמה, קנד, רכט, רלב,
 רעה.
 דיבור עם רבינו - קטז, קמא, קמט, קסה, קפו, קצב, רט,
 ריט, רכה, רלא, רלב, רמ, רמה, רצב,
 רצג, שז, שח.
 דיבור רבינו - יט, ל, לז, מו, ג, נה, סח, עו, פה, צח, קבר,
 קבו, קלא, קלה, קלה, קמא, קמה, קמו,
 קמט, קנא, קנג, קנד, קנה, קנו, קסה, קעד,
 קעה, קפ, קפא, קצא, קצח, רו, ריא, ריג,
 רכב, רכה, רכט, רלג, רלה, רמ, רמב,
 רמד, רמה, רמט, רס, רסו, רעו, רעט, רפה,
 רפו, רפח, רצו, רצט, ש, שג.
 דיבור שאינו מוכרח - כא.
 דיבור של המעשיות - קמה, קנא.
 דיבור של הצדיק - קה, רצ.
 דיבור של רשעות - רלו.
 דיבורים - עה, צט, ריג, רצ.
 דיבורי התורה - רו.
 דיבורי התפילה - סו, עה, רלד, רצג.
 דיבורי רבינו - קבר, קלא, קנא, קנה, ריט,
 רכב, רמט, שב.
 דיבורים המשיבים את הנפש - קב.
 דיבורים יקרים - יג.
 דיבורים קדושים - סו.
 דיבורים של גוים - צב.
 דיבורים של העולם - קנא, רד, שה.
 דיבורים שמדברים ברבים - צב.
 דיין - כט, ל, עו, פט, צו, קעה, רס, רסו.
 דינים - פט, ל, צו, קלא.
 דירה - קב.

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

יא

דרך המלכים והאדונים - ריו, שח.
דרך המתבשילין - קסח.
דרך העולם - קסא, שז.
דרך הפלגה - קעה.
דרך הצדיקים - סג.
דרך הקדושה - ה.
דרך הקשים - ה.
דרך השנה - קפר.
דרך השרים - כח.
דרך ליצנות - רלו.
דרך לעבודת הבורא - כו, רצב.
דרך נם - קכה.
דרך ספרי המחקרים - מ, רטז.
דרך עצה טובה - כו, עו.
דרך צחות - מג, ג, ריא, רטז.
דרך קובלנא - קנט.
דרך רבינו - ב, כו, קסה.
דרך של ארץ ישראל - קנג.
דרכה של תורה - שח.
דרכי אמת - פא.
דרכי ה' - ה, מח, סד, קיה, קפט, רטז.
דרכי החקירות - רכג.
דרכי הקבלה - רסז.
דרכי השמות - סז.
דרכי ענוה באמת - קמ.
דרכים - קצה.
דרכים טובים - קלא.
דרכים נפלאים - קמה.
דרשת החתן - פו.
דרשה נישאנק [דורון דרשה] - פו, קמט.

ה

הארה

הארה והתנוצצות - ה.
הארה משרשי המוחין - פז.
הארת האתרוג - פז.

דירה רחבת ידיים - קנג.
דלים ואביונים מאד - פט.
דם - קס, רמב.
דמעות - ז, קכה, קעב, רמט.
דעק טוך [הינומה] - פו.
דעת - טו, לב, למ, מז, פג, פז, צד, קו, קמג, ריו, רעט.
בר דעת - צד.
דעת בשלימות - ריו.
דעת מקולקל ופגום - קו.
דעת נוחה ומיושבת - רכה.
דעת שלם - קיה, קעד.
בלבול הדעת - ה, יג, כו, לב, עד, עו, רכה, רלה, רסז, רעט.
הפחת דעת - כו, קעא.
חלישות דעת - קיט, רלב.
ישוב הדעת - כד, מז, סח, עו, פג, רכה.
דפיקה על הלב - רל.
דקדוק - רלה, עו.
דקדוק הרבה במצוה אחת - רלה.
דקדוק לשון הנמרא - קמ.
דקדוק על פרושה אחת - רמ.
דקדוקים הרבה - ג, עו.
דקדוק וברכשות - יד.
דריידל [מביבון] - מ.
דרך - ג, קטז, קמא, קמז, רנה, רסמ, רפ, רפא.
דרך אבותינו הקדמונים - רלה.
דרך אנשי רבינו - רנג.
דרך ארץ - קטז, קמא.
דרך דרוש וסוד - רסז.
דרך דרש - שח.
דרך האמת - פא.
דרך החולים - קפו.
דרך החיים - פא.
דרך החסידים והחשובים - רצב.
דרך המבע - ג.
דרך הישר - קלו, רנג.
דרך המוכיחים - קכה.

הוצאת דיבור בדוחק גדול - רמה.
 הוצאת העשרה מיני חיצים - רעג.
 הוצאת הרפש עם המח - עטו.
 הוצאת מחשבה - כה.
 הוצאת עצות מוכות - רעג.
 הוצאת עשן הלולקע - קסג.
 הוצאת שינים - רלו.
הוצאות - כה, קפו, שז, שח.
 הוצאות הכנסת אורחים צדיקים - קצג.
 הוצאות הסוסים והערל - קצג.
 הוצאות שבת ויום טוב - קנה.
 הוצאות של הנגידים - שו.
 הושמת מנעלים - רלב.
 הושענא רבא - רנא.
 הותרה הרצועה - לה.
 הודככות המח - נא.
 הוזכרת האדם מה שלמד - כו, כת.
 החזקת מעות - רמו.
 החלשת דעת - קיט.
 המזב הוא מעט - סג.
 המיית אוזן - סו, עה, רטו.
 המעיית העולם - ו, נא, קכו, רטו.
 היולי - מ.
 היום חולף ועובר - מז, קעה.
 היוזק ילדה אחת - ס.
 היכל המלך - צו, קה.
 היכל ניממריא ארנ"י - צו, קה.
הכאות - מט.
 הכאה - צטו.
 הכאה בכותל - צט, רטו.
 הכאת הפועלים - רמט.
 הכאת הראש בקירות הלב - לט.
 הכאת הראש בתיבה - נו.
 הכבדת החולאת - רצח.
 הכבדת הצער - שח.
 הכל לטובה - נג, קב.
 הכל לפי רוב המעשה - קע.
 הכללת התירוץ עם הקושיא - לב.

הבאת הבן אל אביו - כד.
הבאת הדעת אל הלב - למ, ריו.
הבמה על השמים - מו.
הבל - ה, פג, קלה, ריא, ריה, רפו, שח.
 הבל ורעות רוח - מ, מז.
הבל פה - קו.
 הבל פיו של רבינו - רמט.
הבנה - כו, כז, לב, מז, סא, צג, קלא, קנא, קפד, קצו, רמה, שח.
 הבנה בספר ליקומי מוהר"ן - קצט.
 הבנה מדברי רבינו - מר, נו, קלא, קמה, קנא, קנו, קצו, ריט, רמד, רנט, שח.
 הבנת גדולת רבינו - קעג.
 הבנת דבר מתוך דבר - לב, רעג.
 הבנת דרכי ה' - סד, קיה, קפט.
 הבנת הלימוד - עו.
 הבנת מאמר הוזהר - עא, רעה.
 הבנת ספר עין חיים - רכה.
 הבנת תורת הצדיק - כו.
הנבחה הים - צט.
הנבחה הכתב - קנג.
הנבחה הראש - רמט.
 הנבחה ידי רבינו - קכט, קיו, קסו, רל, רעו.
 הנדולים שלפנינו - יז.
 הדפסת ספרים - יח.
 הדרי בי - סא.
 הדרך של ארץ ישראל - קנג.
 הודו של ערב שבת - רע.
 הוכחות - רנה.
 הולדת בנים - נא.
 הולדה בנשמות ובמוג רע - לב, מ.
 הולדה בקדושה - לב, מ, קלב.
הוצאה
 הוצאה לאור - רסו.
 הוצאה מכח אל הפועל - יד, נא.
 הוצאה מן העבירות - יט.
 הוצאת אחד מן המים - שח.
 הוצאת אחד מן הרפש - רט.

הכנסה

הכנסת אוכל לפה ולחיוך - רמו.

הכנסת אורחים צדיקים - קצנ.

הכנסת האמונה בלב - ריש.

הכנסת כל כוחו בתפילה - סו, קבא.

הכנת מאכל לאחר התענית - קסא.

הברחת עצמו לתפילה - כ, סו, עה, קבא.

הכרה

הכרת האמונה - קפד.

הכרת הנורא יתברך - ריו.

הכרת הנואף - קפד.

הכרת כל אחד במידותיו - עו.

הלבשת הקימל להחתן - פו.

הלואה - קכב, רפט.

הליכה עם תורה איזה זמן - רצו.

הליכה רגלי - רמט.

הלכות אבילות - ח.

המון עם - לב, לג, שח.

המחאת כף - קלא.

המעשיות

המעשה של בן המלך שהיה מאכנים טובות - קמו.

המעשה של הבעל תפילה - קמח, קצח.

המעשה של הבערניר - רנו.

המעשה של הז' בעמלירם - קמט, קג, קנא, רעג.

המעשה של החכם והתם - שח.

המעשה של יום הראשון - קמט.

המעשה של יום השני - קמט.

המעשה של יום השלישי - קמט, קנא.

המעשה של יום הרביעי - קמט, קנא.

המעשה של יום החמישי - קמט.

המעשה של יום השישי - קמט, קג, קנא, רעג.

המעשה של יום השביעי - קמט.

המעשה של שם מ"ב - קמו.

המשכה

אמירת תיבת 'וואס' בהמשכה - רפו.

המשכת ההולדה - קלב.

המשכת הכוחות לתוך דיבורי התפילה - סו.

המשכת הלב להשם יתברך - קכה, רעג.

המשכת העולם אל עשיה - יש.

המשכת הפנים - למ.

המשכת השנות אלקות - קנא.

המשכת כל חיותו והצטרבותו - רלג.

המשכת שרשי הרעת - פו.

המתנה לישועת ה' - קכב.

המתקה

המתקת הנבורות - קמב.

המתקת הדינים - קלא, קעה.

המתקת המים - צב.

הנג"ש

ר"ת ג'אלת ש'בט נ'חלתך ה'ר - מ.

ר"ת ה'יולי נ'בדל ג'לגל ש'פל - מ.

הנהגה - בו, מו, ס, סח, רנה, רסט, רעה.

הנהגה בלא תאוות - צו.

הנהגה בקדושה ומהרה - נא.

הנהגה ונדולה של הצדיקים - סג.

הנהגה כללית - קפה.

הנהגה כסדר - נג.

הנהגה כרצון האדם - קב.

הנהגה כרצון ה' יתברך - סט.

הנהגות בענין הלימוד - כט, קפה.

הנהגות החולה - ג.

הנהגות כלליות - קפה.

הנהגות נימוסיות - קמו.

הנהגות רבינו - ב, ג, קוח, קמח, קפה, רלח.

הנהגות שציוה רבינו - קפה.

הנהגת אמירת תיקונים - קכו, רצד.

הנהגת אמירת תנ"ך - רנא.

הנהגת דוד המלך - רעה.

הנהגת ה' יתברך - שו.

הנהגת הבית - קכב, שח.

הנהגת ההליכה עם התורות - רצו.

הנהגת ההתבודדות - רכט.

הנהגת החומרות בפסח - רלח.

הנהגת החכמות - פא.

הנהגת היום כראוי - ב, רלח.
הנהגת הכהן הגדול - קעה.
הנהגת הנסיעות והמלמולים - קבב.
הנהגת הספינה - קיו.
הנהגת העולם - מו, קיה, רמ, שה.
הנהגת העולם יפה יותר - שז, שה.
הנהגת הפשימות - קנג.
הנהגת השולחן - קנה.
הנהגת השירה לכבוד המלך - רמו.
הנהגת התפילה - רלג.
הנהגת התפילה בהשכמה בשבועות - רנו.
הנהגת התפילה על הקברים - קנו.
הנהגת קרושת היום - ב.
הנחת היסוד - ס.
הסחת דעת - כו, קעא.
הספר - קלב.
הסרת החלאה והפסולת - עט.
הסתכלות - ל, נא, ס, עב, קנג, קסג, רמב, רמו, רפד, שח.
הסתכלות בדברי רבינו - קבד, קלא, קמא, קפו.
הסתכלות בזה העולם - קנא.
הסתכלות בספרי המחקרים - קב, רכד.
הסתכלות בעניני העוה"ו - קב, שה.
הסתכלות הצדיקים - רנו.
הסתכלות למעלה ממדינתו - רכד.
הסתכלות על האמת - שה.
הסתכלות על הבנים - נמ.
הסתכלות על התבלית - קב.
הסתכלות על מניעות - קנה.
הסתכלות על עצמו - פג.
הסתכלות רבינו - קנג, קעה.
הסתלקות
הסתלקות בן הארז"ל - קפמ.
הסתלקות בנו הקמן - קפמ.
הסתלקות האדם - פג, צב, קפה.
הסתלקות העוונות - פמ.
הסתלקות הצדיק - קלב, קצו, קצו.
הסתלקות הצדיקים - קמא, קצו, רכ.

הסתלקות הקושיות - קמו.
הסתלקות הרב מבארדישוב - קצו, קצו.
הסתלקות השם יתברך - נב, רסא.
הסתלקות ממקום הקבורה - קנו.
הסתלקות משה - רנט.
הסתלקות על קידוש השם - נו.
הסתלקות רבינו - קמא, קנג, קסד, קעט, רכ, רצח.
הסתלקות רבינו מהשולחן - קנא.
הסתלקות רשב"י - רעה.
הסתפקות במועט - קכב, שה.
הסתרה - קנג, רסא.
הסתרת והעלמת האור - קלו, קפה.
העולם אומרים - נא, ס, עד, פו, קיג.
העולם הזה ממעה - נא.
העולם השפל - מ.
העולם מספרים - קמט.
העיקר הוא ...
העיקר הוא אמונה בלי חקירות - לב.
העיקר הוא האמת - עה.
העיקר הוא הדיבור - רלב.
העיקר הוא היגיעה - קסה, קע.
העיקר הוא המרגניתא - ס.
העיקר הוא העשיה - כו, קלא, רעג.
העיקר הוא הרצון - יד, נא.
העיקר הוא יראת העונש - ה.
העיקר הוא לא להתיאש מצעקה - ג.
העיקר הוא לבקש על יהדות - רנג.
העיקר הוא לדעת אותו יתברך - ריו.
העיקר הוא להתפלל על העיקר - רלג.
העיקר הוא להתקרב לה' יתברך - רנג.
העיקר הוא מבטן שאול שועתי - שב.
העיקר הוא עבודת ה' יתברך - רלג.
העיקר הוא ראש השנה - רמו.
העיקר הוא שמחה - קנה.
העיקר שהכל תלוי בו - ג.
העלמת הפאר - קצו.

העמדה

העמדת דבר גשמי אצל רוחני - קלו.

העמדת המים אצל האש - עט.

העמדה לנסיון - עה.

העמדה על המחשבה - ו.

העמדת שלוחים - ג.

העמקת המחשבה - ת.

הפחדת האדם מאחריו - פנ.

הפיכת השולחן - פח.

הפלגה - קעה.

הפלגת גדולת השם יתברך - ג, רעו.

הפלגת גדולת מעלת התשובה - ג.

הפלגת גדולת סודות התורה - קבה, רפה.

הפלגת האיסור לעיין בספרי המחקרים - קב.

הפלגת חכמתו - קפא.

הפלגת מעלת האקדמות - רנו.

הפלגת מעלת הכיסופין לדברים שבקדושה - רס.

הפלגת מעלת מצות אתרוג - קבה.

הפלגת מעלתו - קנה, קסה.

הפלת אחד ממדריותו - ריג.

הפסקה

הפסקה מחבל המומאה - קלה.

הפסקת הדרשה - פו.

הפסקת הכוונה בתפילה - עה.

הפסקת הלימוד - עו.

הפסקת המלוכה - סד.

תענית הפסקה - קפה.

הפקירות - נא.

הפקרת הכל בשביל תאוה - נו.

הפקרת עצמו - נו.

הפרדה

הפרדת קוין אות דל"ת דאחד - רפב.

הפרדות הכלכלים מהמח - קו.

הפרדות מהשם יתברך - קד.

הפרדות מהצדיקים - רפב.

הפשמת הגוף - קעט.

הצדיק - כב, כג, לו, צו, קנא, קנג, קנו, קפ, ריד, רנב, רפ, רפב.

הצדיק האמיתי - קיא, כד.

הצדיק הגדול - רצ, צו, קלד, קצו, כד.

הצדיק הגדול ביותר - נא.

הצדיק החולק - צו, קה.

הצלחה - קו, קיב, קמא, רמב, רסא, שח.

הצלחה ממיתת בנים - סה.

הצלחה מפנס הברית - כ, קמא.

הצלחת החולה - ג.

הצלחה - סג.

הצלחה עם דבר אחד - קסו.

הקדמות - ר, רסו, שח.

הקדמת התפילות - קמה.

הקמת היסורים - קצד.

הקמת הלכנה - צב.

הקפה - מ, קבב, רעא.

הקשים מיניה וביה - ה.

הר

הר המאנילא - קסג.

הר סיני - פו.

הר של אש - קצא.

הרבנים הגדולים - יו.

הרגשה - צ, קפג, רנו.

הרגשת נניחות התינוק בליבו - קפט.

הרגשת דביקות בשעת השמחה - רצט.

הרגשת הכושה - קסה.

הרגשת החולאת - קבה.

הרגשת החסרון - קצו.

הרגשת השמחה בלב - רצט.

הרגשת מעם האכילה - רמו.

הרגשת מעם המיתה - קצ.

הרגשת מתיקות התורה - צא.

הרגשת צער החולה - קפח.

הרגשת צער הנשיכה - פד.

הרגשת צער ויסורין של ישראל - קפח.

הרגשת צרת יחיד - לט.

הרהורים - עט, קמא, רעט.

הרהור אחד דרכי ה' - קית.

השלכת השם יתברך כל עסקיו - ע.
 השלכת משאוי - לו.
 השלכת תפילות אחר השם יתברך - נב.
 השמטת קול - טו.
 השפעות - רסא.
 השראת השכינה - מ.
 השתדלות - סח, עה, רעה.
 השתדלות בהצלת החולה - ג.
 השתדלות הבעל דבר - רפד.
 השתדלות רבינו - קמא.
 השתוקקות - כו, לב, מח, סב, קט, קעה, רל, רלא, רלב, רנט, רס.
 קול השתוקקות - קסט.
 השתלשלות ומדריגות שקודם אצילות - רכה.
 השתנות - עו, רכא.
 השתנות הפנים לכמה גוונים - קסח.
 התאחרות התחלת היושר - עח.
 התאחרות בבית המדרש - קכו, רצד.
 התבודדות - ו, כ, מא, מג, סח, ע, קיז, קנד, קפה, רכו, רכת, רכט, רלד, רעד, רעה.
 התבודדות בחדר מיוחד - קסד, רעד, רעה.
 התבודדות כלשון שמדברים בו - סח, קפה, רכט.
 התבודדות במחשבה - רלב.
 התבודדות כל היום - קסב.
 התבודדות על הספר - רעה.
 התבודדות על מיסתו - סח, רעה.
 התבודדות רבינו - קיז, קנד, קסב, קסד.
 התבודדות של דוד המלך - סח, רעה.
 התבודדות שעה ביום - כ, מא, מג, מו, סח, רלב.
 התבודדות שתי שעות - רלב.
 התבודדות תחת המלית - רעה.
 התחזקות בהתבודדות - רכט, רלד.
 התבטלות - קלו, רעט.
 התבטלות בכלות הנפש - קפא.
 התבטלות דעתו - סו.
 התבטלות החכמות - רכו.
 התבטלות הטבע - קמא.

הרהור בלב - רס.
 הרהורי ניאוף - שג, שד.
 הרהורי תשובה - רמט.
 הרווחת ממון - נא, רפא.
 הרחבה - עג, שח.
 הרחקה
 הרחקה מעבודת הבורא ומצדיקים - פ.
 הרחקת ספרי המחקרים - מ.
 הרחקת הרפואות - ג.
 הריגת כל הדוקמורים - ג.
 הריגת נפשות בידים - ג.
 הריני מקשר - רצו.
 הרף עין - רטו, שח.
 השבעה - קס.
 השגה - כו, צג, צה, קנט, קעד, קעט, קפד, ריו, רכה, שח.
 השגה גדולה - ריו.
 השגה למעלה ממדריגתו - סא.
 השגה שקודם ארץ ישראל - קעג, קעד.
 השגות גבוהות - עו, קפה.
 השגות עצומות - קעג.
 השגות רבינו - עו, קנט, קסה, קעג, קעד, קפה, רכה.
 השגת אלוקות - קנא.
 השגת ה' יתברך - קו.
 השגת האמת - שח.
 השגת הנשמות - כו.
 השגת הצדיקים הגבוהים - קסה.
 השגת השכל - רסו.
 השגת מעות - ד, נא, קצג.
 בעל השגה - עו.
 ידיעה בדרך השגה - קפד.
 השם יתברך קראנו בנים - ז.
 השלכה - מו, רפו.
 השלכה על השם יתברך - ב, ג.
 השלכת אופין [חימים] - פו.
 השלכת הנענועים לגמרי - כד.
 השלכת החקירות - לב.
 השלכת המלאכים - מ.

התנגלות הסיפור - קנא.
 התנגלות - קנא, קנג, קפר, קצה.
 התנגלות אלוקות - קנא, רמה.
 התנגלות האמת - סג.
 התנגלות הדרך לעשות מתורות תפילות - קמה.
 התנגלות חכמה - ה, ס, קפא.
 התנגלות כבוד ה' - קלו.
 התנגלות מופתים - קפו.
 התנגלות תורת רבינו - קבר, קמא, קנא, רד, ריא.
 התנגלות תיקון הכללי - קמא.
 התגרות - קסה.
 התגרות בעובדי ה' - קיט.
 התגרות האומות - עו.
 התהוות כל העולמות - צה.
 התהוות מעשה בראשית - רכב.
 התהפכות - לח, רטו, מ.
 התהפכות כחוננה - פו.
 התהפכות הדעות - עו.
 התהפכות המחשבות - כה.
 התהפכות העיונות לזכויות - ג.
 התהפכות לאיש אחר - רמט.
 התחברות הגידין יחד - ס.
 התחברות לחכמים בדעתם - פא.
 התחברות שמונים ובלבולים במח - קי.
 התחדשות - נא.
 התחדשות חלאים - רצא.
 התחזקות - לה, מה, ג, סח, סט, עה, קב, קמה, קנג, רכ, רמד, רעו.
 התחזקות באמונה - לב, לה, קבו, רטו, רכ, רכב.
 התחזקות בהתבודדות - רכט, רלד.
 התחזקות בתפילה - רצה.
 התחזקות להיות בשמחה - ב, קלא, קעו.
 התחזקות לזמר זמירות בשמחה - קנה.
 התחלה - ג, ה, י, כט, עו, עט, קיט, קנט, קפא, רי, רנו, שד.
 התחלה בכל עת מחדש - מה, נא.
 התחלה בעבודת ה' - קיט.
 התחלה כמה פעמים ביום אחד - מה.

התכמלות הכפירות - רסא.
 התכמלות המחלוקת - עו.
 התכמלות המידות - קלו.
 התכמלות העיונות - פט, קמא.
 התכמלות הצל - קלו.
 התכמלות השנעון - סו.
 התכמלות התאוות - קעא.
 התכמלות כח הצמחים - צה.
 התכמלות כל החכמות - רכו.
 התכמלות ממלאכה - עו.
 התכמלות מן התורה - קנג, רמ.
 התכמלות מסך המבדיל - כד.
 התכמלות מתורה ותפילה - ל, רפא, שח.
 התכמלות עונשו של בעל חוב - קיב.
 התכמלות עצמו - רעט.
 התכמלות תאוה גדולה - נו.
 התנברות - מו, עו, רכב.
 התנברות ברשעה - י.
 התנברות האפיקורסות - לה.
 התנברות הבעל דבר - י, רעט.
 התנברות ההרהורים - שד.
 התנברות החולאת - קמד.
 התנברות הרע - י.
 התנברות התאוה הירועה - קכט.
 התנברות חסד ה' - קנג.
 התנברות כנגד חבירו - י.
 התנברות להיות בשמחה - מא, קכט, קנה.
 התנברות להתפלל בשמחה - רפג.
 התנברות עבירה - קיב.
 התנברות על הרע - י.
 התנברות על התאוות - קב.
 דבר שמתנבר על האדם - נו.
 התנגלות - מ, ס, קנא, קעג, קצה.
 התנגלות באשפה - סו.
 התנגלות דברים מאדם לאדם - רח.
 התנגלות המחשבות - כה.
 התנגלות הנשמות - נד, קנב.

התחלה להתפלל - נב, עה, עו, קיט.
 התחלות - מח.
 התחלת אמירת תורה - קמא, רי, רסו.
 התחלת דבר - סג.
 התחלת היושר - עה.
 התחלת המעשה - קמט.
 התחלת התפשטות האפיקורסות - רכ.
 התחלת חכמת הקבלה - רכה.
 התחלת סיפור המעשה - קמט, קנא.
התלבשות - כג.
 התלבשות אור השם יתברך - נב.
 התלבשות בגוף - קצה.
 התלבשות מלאכים בחומר - מ.
התלהבות - קכד, קכב, רל, רמט.
 התלהבות בתפילה - נב, עד, עה, קיט, רע, רפד.
 התלהבות גדול בנחלי אש - רט.
 התלהבות רבינו - קכד, רט.
התלוצצות - סג.
 התלוצצות מעצמו - שח.
 התלוצצות רבינו - ל, עה, קיח, ריא, ריח, ריט, רכא, רלה,
 רעב, רפא, שד.
התמדת הלימוד - יז, צא, קיט.
התמנות - קל.
התמעטות השכל - נא.
התמעטות השיבות המלבוש - רלט.
התנהגות - ג, נג, ס, צו, קב, רלג, רלה, רנה, רסמ, רצו, שח.
 התנהגות ביושר - קמז.
 התנהגות בקדושה וטהרה - נא.
 התנהגות העולם בגדולות - שח.
 התנהגות בראוי - ב, סמ, רלה.
 התנהגות רבינו עם מקורביו - קפה.
התנוצצות - צ, קנא, קנג.
 התנוצצות גדולת השם יתברך - א.
 התנוצצות השכל - ה.
התנשאות וגדולה - סד.
התעוררות - סא, סג, עה, צח, צמ, קח, קמ, קיט, קלא, קלה,
 קצו, רו, רח, רל, רלא, רלח, רמט, רפח.

התעוררות איזה טוב - י.
 התעוררות בין אנשים - רל.
 התעוררות בשמחה - רע.
 התעוררות בתפילה - רע.
 התעוררות הלב - ז, קצו, רכו, רסח, רענ.
 התעוררות המחשבה - כה.
 התעוררות העשבים בקיץ - צח.
 התעוררות השינה - קמא.
 התעוררות י"ג מידות של רחמים - פמ.
 התעוררות יראה - קנה.
 התעוררות לסליחות - רטו.
 התעוררות לריקודים - קלא.
 התעוררות מחבירו - צמ.
 התעוררות רבינו - קלח, רל, רלא.
 דברי התעוררות - קצו.
התעלות - צב.
 התעלות נשמות נדחות - רפ.
התעקשות - גו, פה, קב, רטו.
התפארות - נא, רעב.
 התפארות הו' בעמלרים - קג, קנא.
 התפארות העיור - קמט, קנא.
 התפארות השרים - כח.
 התפארות רבינו - קנג, קסה, קעא.
התפשטות
 התפשטות האפיקורסות - לח, רכ.
 התפשטות הגשמיות - ריז.
 התפשטות המחלמה - עו.
 התפשטות המעות - קמא.
 התפשטות מהגשמיות - קעט.
התקרבות - קלו, רסא, רעו.
 התקרבות הצדיק להשם יתברך - כד.
 התקרבות להשם יתברך - מו, נא, נב, סח, סמ, ע, עו,
 עט, קבג, קפה, קפט, קצד,
 קצה, רלג, רמט, רנג, רצב.
 התקרבות למיתה - עו.
 התקרבות לפי שעה - קבג.
 התקרבות לצדיק אמיתי - כב, כג, קיא.

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

יט

התקרבות לצדיק האמת - עט, רנב, רפכ.

התקרבות לרבינו - קסג, קפה, רמט, רצב.

מחשבה של התקרבות - ז.

התקשרות - קבר, קלו.

התקשרות בעולם הזה - נא.

התקשרות כתיפילה לצדיקים שבדור - רצו.

התקשרות הדעת אל הלב - ריו.

התקשרות המחשבה אל הדיבור - סו, עה.

התקשרות לחבל הקדושה - קלה.

התקשרות לצדיק אמיתי - קיא.

התרבות המדפסים - יח.

התרחקות - ס, קו, קלו.

התרחקות הבן מאביו - כד, מב.

התרחקות מהשם יתברך - יב, מוח, נב, פ, קב, קבג.

התרחקות מחקירות - לב, מ, רטו.

התרחקות מרבינו - קעג, קפט.

התרחקות מרפואות ודוקטורים - נ.

התרעמות על השם יתברך - מב, קלו.

ך

ובכל מאורך - נו, רפנ.

וואס [מה] - רפו.

ויכוח כנסת ישראל עם השם יתברך - רסח.

ובולהון מתעמרין - רע.

ותקננו בעצה מובה - רלח.

ז

זול - קפו, שו.

ז'ופיצא [מרק] - קנה.

זיווג - פו, קו, רפג.

זיווג דקדושה - קו.

זיכוך - עט.

זיכוך המה - נא.

זבאה - נב, קח.

זכה למה שזכה - קיו, קלה.

זכיה - יא, יב, ג, יט, כג, לב, לה, מ, מוג, מר, מוח, נא, סח, עה, עו,

פא, פט, צא, קב, קו, קיט, קכ, קכד, קלא, קלד, קלו, קמא,

קמט, קנא, קסג, קפא, קצד, קצח, רד, רה, ריו, ריט, רלב,

רלה, רלח, רמו, רמט, רנג, רנד, רנה, רנט, רס, רסא, רעא,

רפה, שו, שח.

זכיה לאהבת התורה - צא.

זכיה לאמונה - קמו, רסא.

זכיה לבוא על קברו - קנו.

זכיה לבנים - לד, רנג.

זכיה לגדולה על ידי דבר אחד - סד.

זכיה לדעת שלם - קיח, קעד.

זכיה להחיות עם רב - קנג.

זכיה להיות בארץ ישראל - יא, קעג.

זכיה להיות יהודי - קנט, רצט.

זכיה להתבודדות - סח.

זכיה להתמדת התורה - צא.

זכיה להתפלל - יב, לא, עד, עה, סו.

זכיה להתקרב לצדיק אמיתי - כב, כג.

זכיה להתקרב לרבינו - קעו, קפה.

זכיה לחדר מיוחד - רעה.

זכיה לחדש בתורה - רמה, רסו.

זכיה לילך בדרך הישר - רנג.

זכיה ליראת הרוממות - ה.

זכיה לישב הדעת - מו.

זכיה ללמוד - סב, עו, רטו.

זכיה לנצח המלחמה - י.

זכיה לעבודת ה' - יד, קיט, קכ, קנט, קפה, רכט, רלג,

רלח.

זכיה לעולם הבא - מוח, קב, שח.

זכיה לעמוד בנסיון - לה.

זכיה לענוה - קמ.

זכיה לצאת ממצרים - פח.

זכיה לקבל התורה - לב.

זכיה לקדושת ישראל - יא.

זכיה לקדש עצמו - יב, רפג.

זכיה לשבר המניעות - יא.

זכיה לשמחה - כ, עד, עה, קנה.

זכיה לתת מעות לצדיק - כד.

חדר - קנו.
 חדר מיוחד - קסב, קסד, רמט, רעד, רעה.
 חדר רבינו - קמא, קמט, קנג, קסד, רצט.
 מחדר לחדר - קנו.
 חוש השערה - ג, קז.
 חושם - קס, קפד.
 חול - צב.
 חול המועד - קמא.
 חולאת - ג, קפו, רסה, רצח.
 חולאת ההוסט שנסתלק ממנו - עו, קבה, קמא, קמד, קנו.
 הכבדת החולאת - קנא, רצח.
 חולה - ג, צה, צו, צח, קמא, קפו, קפה, קפט, רלו, רמג.
 חולי
 חולי מורדין [מחורים] - ל.
 חלי ההוסט [שחפת] - קנו.
 חלי הפאקין [אבעבועות] - קפט.
 חלי הקדחת - קמג.
 חלי הריאה - קנו.
 חלי וכאב גדול בידו - קפו.
 חולים - קפו.
 חולף ועובר - כו, מו, קעה, רטו, שח.
 חולקן - צו, קה, קיא.
 חולקים - פב, קפב, ריג.
 חולקים על חבר דעת - צד.
 חולקים על הצדיק - צו, קיא.
 חולקים על רבינו - צג, קמא, קפב, ריא.
 חולשה - קמא, קס, קסב, רצה, רצח.
 חולשות - קפו.
 חום - קמג, רכא.
 חומות - ס, קנא, רלב.
 חומת טבריה - קז.
 חומר גמור - מ.
 חומר זך - מ.
 חומרות יתירות - ל, רלה.
 חומש לצדקה - רפט.

זביית הצדיק - כד.
 זביית רבינו - עו, קז, קלה, קנט, קסד, קסו, קעג, קפה, קסו.
 זכות
 זכויות - ג.
 זכות הדורות - שח.
 זכרון - כו, כח, צו, קכו.
 בעלי הזכרון - קמט.
 זכירת יציאת מצרים - פה.
 זכירת עוונות ראשונים - פט.
 זכירת פחיתות ושפלות ערכו - צו.
 זמירות בשבת - קנג, קנה, קסט, רי.
 זמירות ושירות הקאפעליע [מקהלה] - רמו.
 זמן - ה, ל, לו, מו, ג, ס, קב, קפה, קפו, רו, רטו, רמ, רעא, רצו, שח.
 זקן - נא, ריא.
 זקנים בעלי זכרון - קמט.
 זריוות - קנא.
 זריוות בלימוד - עו.
 זריוות בעבודת ה' - כו, קנד.
 זריוות לתפילה - לא.
 זריו וקדוש מאד - מח.
 זריחה - ג.
 זריחה והתנוצצות - א, צ.
 זרע ישראל - רצט.

ח

חביות נקובים - כו.
 חבילות חבילות של מחשבות - כה.
 חבילות חבילות של עברות - פט.
 חבל - קכא.
 חבל הטומאה - קלה.
 חבל הקדושה - קלה.
 חבל על דאבדון - קנא.
 חגורה - קפד.
 חגורה למשיח - צג.

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

כא

חויזן לאַרזין - קנג.

חויזן לבית - קנג, רמא.

חויזן לעיר - קסג, רכו.

חוק קבוע ללימוד - יט, קלו.

חורבן בית המקדש - ה.

חורף - צח, קמא, קצח, שא.

חושך - קצו.

חושש במעיו - ל.

חורה - בו, ל, מ, מו, נח, עה, צט, קלא, קמא, קמט, קנג, קעג, קפ,

רלא, רלב, רמח, רמט, רנה.

חורה בתשובה - רמט.

חורה להשם יתברך - ג, כד, קב.

חורה על הלימוד - בו, כט, עו.

חורת החולה לאיתנו - קפ, רמג.

חורת המעשיות - קנא.

חמא - עא, קפ, רנו.

חמא אדם הראשון - שח.

חמאים - כט, פט, קמא.

חמיפה

חוטפין ואין בתוך חיד כלום - ו.

חמיפה מה שאין צריכין - כו.

חמיפת אומה לתוך המלחמה - עו.

חמיפת הבן - כד.

חמיפת התיבות - רלח.

חמיפת וקנית ספרים - יח.

חמיפת מעט אכילה - קעא.

חמיפת מצוה - מו.

חי החיים - לב.

חיבוב התורה - כו.

חיבוק יד ימין - פו.

חיבור - צו.

חיבורא קרמאה - רעה.

חיבורים רעים - רכ.

חידוש - קנג, קנד, ריא, רמה.

חידוש גדול - לו, קעא, קצח, רה, רמה, רנו.

חידוש גמור - קצח.

חידוש העולם - מ.

חידוש חומרות יתירות - רלה.

חידוש נאה - רסו.

חידוש נפלא - עו, קמא, קעא, רה.

חידושי תורה - ה, נח, רב, ריא, רמה, רסו, רסו.

חידושים חדשים - ה, ריא.

חידושים נוראים - מ, קנא, רמט.

חידושים נפלאים - קנא, ריא.

חיה - מ, שו.

חיוב - יט, מט, רלה.

חיוב גדול - קפה.

חיוב השכל והיושר - קטו.

חיות - לב, מו, מו, נג, עה, פט, צה, צו, צח, קב, קנג, קסד, רלג,

רעג, שח.

חיות בהמה - רלג.

חיות גדול - קכה.

חיות הצדיקים הקטנים - צג.

חיות מחכמה לבד - קפא, שו.

חיות מעשן תורתו - רה.

חיות מתענוג השנת החכמות - קפא.

חיוזק - מח, סח, סט, עה, קב, קלא, רכ, רכט, רעו, רצה.

חיוזק באמונה - לב, לה, קכו, רטו, רכ, רכו.

חיוזק בשמחה - כ.

חיוזק הלב - ק, רכ, רצה, שח.

חיוזק חבריו - קב.

חיוזקי רבינו - קמו, קנג, קנה, קעו, רכב, רכט, רמד, שח.

חייז - יח.

חיים - מח, נ, נג, צה, צו, קב.

חיים אמיתיים - שח.

חיים חזקים - לב.

חיים טובים - קב.

חיי עולם הבא - מח, קב, קלד.

חיי צער - שח.

חי החיים - לב.

דברי אלוקים חיים - סב, ריא.

דרך החיים - פא.

סם חיים - רטו.

תוספת חיים - קב.

חילוק - עח, צג, קעג, רב.
 חילוק אלפים למאות - צג.
 חילוק בין החידושים - רב.
 חילוק בין לב נשכר לעצבות - רלא.
 חילוק בין עולם הזה ובין הקבר - נא.
 חילוקים - ס, צ.
 חילוקים בין הכלבולים - ג.
 חילוקים ברצון - נא.
 חינוך רע ומר - רטו.
 חיפוש - קמא, קעט.
 חיפוש אבידות - קפ.
 חיפוש בננויא דמלא - קלד.
 חיפוש הצדיק הגדול ביותר - נא.
 חיפוש חומרות - ל, רלה.
 חיפוש נקודה טובה - עה.
 חיצוניות - סב.
 חכמות חיצוניות - רטו, רכא.
 חיצונים - עב.
 מקומות החיצונים - רסא.
 חכם - ה, כא, כו, ס, צב, צג, קל, רטו, רסו, שח.
 חכם בחכמות התורה - קו.
 חכם וכופר בכל - קג.
 חכמים - ה, ס, סג, סז, קו, קבה.
 חכמים אמיתיים - סז.
 חכמים בדעתם - פא.
 חכמים הקדמונים - ה.
 חכמים להרע - רטו.
 חכמי אומות העולם - שח.
 חכמי המחקרים - שח.
 חכמי הרופאים - קצג.
 חכמה - ה, טו, לב, לט, מ, נא, ס, סז, פז, צב, קו, קמג, קפד, ריט,
 רמה, רסא, שח.
 חכמה בכח - נא.
 חכמה גדולה - טו, קעה.
 חכמה דקדושה - לב.
 חיות מחכמה לבר - קפא, שו.
 ידיעה על פי חכמה - קפד.

לשונות של חכמה - ריט.
 מקור החכמה - רמה.
 עיני החכמה - רסא.
 חכמות - ה, יט, לב, לג, נא, ס, פא, קא, קבה, קפא, ריט, רכה,
 רכו, שו.
 חכמות חדשות - רצא.
 חכמות חיצוניות - רטו, רכא.
 חכמות עליונות - שו.
 חכמת האמת - רכה.
 חכמת הדוקטוריא - ג.
 חכמת הדקדוק - רלה.
 חכמת המחקרים - רכה, רכו.
 חכמת הפילוסופיא - ה, פא, רכה.
 חכמת הקבלה - רכה.
 חכמת התורה - קו, רטו.
 חכמת רבינו - קטו, קס, קפא.
 חכמת שלמה - ס, שח.
 ביטול כל החכמות - רכו.
 תענוג השנת החכמות - קפא.
 חלאים - ל, רע, שח.
 חלאים חדישים - רצא.
 חלב - קסא.
 מאכלי חלב - רטו.
 חלבנה - רצה.
 חלום - קמא, רסב.
 חלומות - רסב.
 חלוקי אבנים - צו.
 חלישות - קנג, קס, רסה.
 חלישות הדעת - קיט, רלב.
 חלישות חלב - קבו, רצד.
 חלישות - רענ.
 חלק - ריט, שח.
 חלק בתורה - קלב, שח.
 חלק טוב - ה, ריו.
 חלק יעקב - מ.
 חלק לעולם הבא - קב.
 חלק מהתפילה - עה.

חילוק - עח, צג, קעג, רב.
 חילוק אלפים למאות - צג.
 חילוק בין החידושים - רב.
 חילוק בין לב נשכר לעצבות - רלא.
 חילוק בין עולם הזה ובין הקבר - נא.
 חילוקים - ס, צ.
 חילוקים בין הכלבולים - ג.
 חילוקים ברצון - נא.
 חינוך רע ומר - רטו.
 חיפוש - קמא, קעט.
 חיפוש אבידות - קפ.
 חיפוש בננויא דמלא - קלד.
 חיפוש הצדיק הגדול ביותר - נא.
 חיפוש חומרות - ל, רלה.
 חיפוש נקודה טובה - עה.
 חיצוניות - סב.
 חכמות חיצוניות - רטו, רכא.
 חיצונים - עב.
 מקומות החיצונים - רסא.
 חכם - ה, כא, כו, ס, צב, צג, קל, רטו, רסו, שח.
 חכם בחכמות התורה - קו.
 חכם וכופר בכל - קג.
 חכמים - ה, ס, סג, סז, קו, קבה.
 חכמים אמיתיים - סז.
 חכמים בדעתם - פא.
 חכמים הקדמונים - ה.
 חכמים להרע - רטו.
 חכמי אומות העולם - שח.
 חכמי המחקרים - שח.
 חכמי הרופאים - קצג.
 חכמה - ה, טו, לב, לט, מ, נא, ס, סז, פז, צב, קו, קמג, קפד, ריט,
 רמה, רסא, שח.
 חכמה בכח - נא.
 חכמה גדולה - טו, קעה.
 חכמה דקדושה - לב.
 חיות מחכמה לבר - קפא, שו.
 ידיעה על פי חכמה - קפד.

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

כג

חקירות - ה, לב, לג, מ, קב, רטז, ריו, ריט, רכו.
חקירה בחכמת הדוקטוריא - נ.
חקירה עד הנגלים - רכז, רכת.
דרכי החקירות - רכג.
ידיעה בחקירה ופילוסופיא - פא.
ידיעה על פי חקירה - ריו.
חקרן - לב.
חרמה - מז, פא, קב, קיב.
חרמות - י.
חרם (חספא) - ס.
חרש - קנא.
ח"ש מחשמ"ל - צג.
חשובי בנים - רנג.
חשיבות - רלט, סג, קמ.
חשיבות בעולם - קצח.
חשיבת תורה - נח.
חשק - נב.
חשק לכל הלימודים - קח.
חשקות לעסוק בבנין - ס.
שיר של חשק - רנג.
חשש - ב, קנו, רלה, רג.
חשש במעיו - קפג.
חששות - ל, נ.
חתונה - פו, קלא.
חתונה גדולה - רגד.
חתיכת לחם - רמח.
חתיכת נייר - רה.
חתן - פו.

ט

טאניקי [מבק] - קמט.
טבילה במקוה - קמא, קסא, קפה, רצח.
טביעה - קיו, שח.
טבע - קב, ג, קמא.
טבע האדם - ה.
טבע החולה - נ.

חלקים קטנים - צג.
כח המחלק - קצג.
שלשה חלקי העולם - קמא.
חם - קמו, רכא.
חמדה - קלג, שח.
חמור מכל העבירות שבתורה - קב.
חמימות לתפילה - עד.
חן - קנג, ריט, רסב.
דברי חן - רטז.
תנועות של חן - ז.
חנווני - קכב, רעא.
חנוכה - מ, קלא, קלב, ריא.
נר חנוכה - רסא.
חנוכת הבית המקדש - מ.
חנות - רמו.
חסד - פט.
חסד ה' - קנג, רצה, רצט.
ממה כלפי חסד - צו.
חסדים - פט.
חסדים שבז"ו קצוות - פו.
גמילות חסדים - רנח.
חסיד זקן - נא.
חסידים החשובים - רצב.
חסידים הנפולים - קיט.
חספא [חרם] - ס.
חסרון - כו, צא, קכב, קנו, קסה.
חסרון אמונה - קמ, קנו.
חסרון הבנה - לב.
חסרון ומום - צא.
חסרון בים - שח.
הרגשת החסרון - קצו.
חסרונות - קמט.
חצות לילה - שא.
ניגון חצות - רסח.
חצי פשט - צג.
חצרות ומבואות - צו.

מבצע ומוזג רע - מ.

כיטול ושינוי המבצע - קמא.

מזב - י, לה, נג, נה, סג, עב, עמ, פו, קב, קלד, קסט, רנו, שח.

מזב העולם הבא - נה.

מזב ורע - כמ, סג, עמ.

מזב לב - קנה.

מזבחה - יא, יג, לב, נג, עב, פה, צו, קב, קמ, קמא, קפט, ריט, רסא.

מזבחה לעולם - יג.

מזבתן של ישראל - קיט.

מזרי זהב - עו.

מחול - מא.

מחורים (מורידין) - ל.

מזיחה הבית במימי - קנא.

מזול - קסג.

מזול לרפואה - קמד.

מלית - קעב.

מלית על העינים - רעה.

מעם - ג, צג, קיא, קמה, קפה.

מעם כאכילה - רמו.

מעם גז עדן - רנב.

מעם מיתה - קצ.

מעם מתיקות התורה - צא.

מענות - סח, רפו.

מפשים - כו.

מרדות - פד, שח.

מרדות הפרנסה - פד, שח.

מרדות עולם הזה - ריו.

מרדת בגדים ומלבושים - ק.

מרחא דצבורא - עו.

י

י"ג מדות של רחמים - פמ.

יארצייט - רי.

יגיעה - כו, קמא, רפא, רפת.

יגיעה בעבודת ה' - יב, נא, עה, קנה, קסה, קע, קעד, ריו.

יגיעת רבינו - קנט, קסה, קסו, קעד, רמה.

יגיעות - יב, שח.

יגיעות גדולות - נא, רפא.

יגיעות ועבודות - נא, קסה.

יד - מו, נא, סג, עו, קג, קפ, קפו, רכ.

יד הדוקמור - נ.

יד סגורה - ו.

איטר יד - קנב.

חיבוק יד ימין - פו.

מחשבה ביד האדם - שג.

פשיטת יד - קפר, שח.

ידיים

ידיי הבעל שם טוב - קצג.

ידי רבינו - קיז, קכה, קכמ, קנג, קסב, קסו, קסט, רה, רל,

רלא, רעו.

הריגת נפשות בידיים - ג.

כאב בידיים - קפו.

מארי ידין - עה.

נמילת ידיים - ו, קנג.

פישוט ידיים ורגלים - קסד.

נשיאת ידיים - רל, רלא, רעו.

רחבת ידיים - נא, קנג.

רפיון ידיים - קנג.

תנועות בידיים בשעת התפילה - עה.

ידיעה - א, ג, נא, ס, עו, פב, קב, קמא, קנג, קנט, קצח, ריו, רכ,

רכה.

ידיעה בדרך השגה - קפר.

ידיעה בחקירה ופילוסופיא - ה, פא.

ידיעה בכתבי הארז"ל - רצב.

ידיעה למעלה מידיעה - ג.

ידיעה מגדולת השם יתברך - נא, קעו.

ידיעה מה הוא מת - צג.

ידיעה מה לעשות - ז, לב, נא, קיז, רלח.

ידיעה מהו מלית - קעב.

ידיעה מהי חרטה - י.

ידיעה מהפחד - פג.

ידיעה מהצרה - למ.

ידיעה מהשגה - קנט.

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

כה

ידיעה מרבינו - קפה.

ידיעה משמו - מג.

ידיעה מתעניות רבינו - קסא, קסב.

ידיעה על ידי אמונה - ריו.

ידיעה על פי חכמה - קפו.

ידיעה על פי חקירה - ריו.

ידיעת אלקותו - ריו.

ידיעת האמת למעלה למעלה - רכה.

ידיעת כל הנידים בפרשות - ס.

ידיעת חכמות - קפא.

ידיעת חכמת הקבלה - רכה.

ידיעת כל חב"ד בתי דינים - קעה.

ידיעת כוונות - יז, עו.

ידיעת כל אחד מתחילה ועד סוף - קפר.

ידיעת נסתרות - רד.

ידיעת עתידות - קצו, רסב.

ידיעת רבינו - יא, ל, מד, נו, עו, קפא, רכ.

ידיעת שרשי הנשמות - קפה.

יהדות - רנג.

שמחת יהדותינו - רצט.

יהודים - ז, קעג.

יום - א, ב, עו, עז, קסג, קעה, רלח, שח.

יום אחד - מח, סב, קלד, קמט, קנד, קעד, רכא, רנג, רפח.

יום טוב - ב, רלח, רצט.

אותו היום - א, ב, מח, קמא, רלח.

כל היום בשמחה - כ, מא, מג.

כל היום כולו - מא, קנט, קסב.

כל יום ויום - יט, כט, עו, עז, קלז, קמט, קנא, קסב, קפה,

רכא.

שכר על יום - כו, רמ.

שעה אחת ביום - כ, מא, מג, מז.

יושר - עח, קמז.

יחוד

יחוד הברית - פו.

יחוד הוי"ה אלקי"ם - רסא.

יחוד של בשבמל"ו - צג.

יחוד עדים - קמא, קנו.

יחוד שעה ביום - כ, מא, מג, מז.

יחודים - קפה.

אמונת היחוד - רפב.

ים - צב, קיו.

ים כנרת - קיו.

קריעת ים סוף - קמא, קנא.

שירת הים - מ.

ימים - כו, נא, סח, פג, קב, קצג, רלד, רפד, רפו.

ימים הבאים - קכו, רכ.

ימים הראשונים - שז, שח.

ימים ושנים - נא, סח, רלד, רפד.

ימים מוכים - קלא, קנה.

ימים נוראים - פו, קבה, רגא.

ימים שאין אומרים בהם תחנון - קפה.

אחרית הימים - רכ.

ימי אלול - קכו, קבה, רגא, רצד.

ימי בהרותו - נו.

ימי הנעורים והילדות - קעא.

ימי הפורים - קלא.

ימי הקיץ - קפו.

ימי חיי רבינו - עו, קעט, קפה.

ימי ילדותו - קס, קעא.

ימי ירידה - צב.

ימי נעוריו - עו, קבה, קנה, קסו, קסח, קצ.

ימי עליה - צב.

ימי עמידה - צב.

ימי שמחה - קלא.

כל ימי חייו - כט, מז, מח, קעט, קפה, רמד, רפח.

ימין - עח, פו, קנב.

ימין ושמאל - עח.

יסוד

יסוד ועיקר החכמה - ס.

יסוד ושורש הקדושה - רעה.

יסוד כל התורה - ריט, רסא.

הנחת היסוד - ס.

יסורים - יב, לב, מז, מט, נג, קב, קפח, קצד, רלז, רסד, רפד, שח.

יסורים בענין אמונה - רכב.

יסורים גדולים - מגו.
 יסורים קטנים - קצד.
 יסורי העולם הזה - שח.
 יסורי התשובה - קב.
 יסורי רבינו - קפו, קפה, קפט.
יער - ג, עו, קסב.
יציאה

יציאה מהבח אל הפועל - מ.
 יציאה מהמרחץ - קפו, רלב.
 יציאת גידון לכל הארצות - ס.
 יציאת הדיבור מהגלות - פח.
 יציאת מצרים - פח, פח.

יציאה - רכה.
יצר הרע - ו, פ, קמב, שח.
יקרנות - סב, קפו.
יראת שמים - צמ, קב, ריג, ריו, רמט, רצו.
 יראה כשבת - קנה.
 יראה דקדושה - קמו.
 יראה עילאה - ה.
 יראת העונש - ה, קב.
 יראת הרוממות - ה, קב.
 יראתו של רבינו - מוח, נו, קנג, קסה, קסט, ריט.

ירא ה' - ה, פא, רעב.
ירא חמא - שג.
ירא שמים - רמז.
יראים - לח, קע, שח.
יראות ופחדים - פג, קב.
ירושה טובה - ריו.
ירידה - ג, מו, צב.
ירידה גדולה מאד - ד.

ישוב - עו.
ישוב בלבנה - ריח.
ישוב הדעת - כד, מז, סח, עו, פנ, רכה, שח.
ישועת ה' - צח, קב, קכב, קנג.
ישיבה
 ישיבה בבית - פה.
 ישיבה בבית חמסא - ל.

ישיבה בשלווה - עו.
 ישיבה בחדר מיוחד - קסב, רמח, רמט, רעה.
 ישיבת רבינו - קנא, קנג, קסב, קסג, קעג, רנו.
 ישיבה על הארץ - קסג.
 ישיבה על הספר - רעה.
ישמעאלים - ו.

ישראל - ו, נא, עו, פא, פו, פט, צא, צב, צה, צו, קב, קיט, קכה, קלא, קנג, קפה, קפת, קצו, ריט, רכ, רכג, רמט, רנו, רצ, רצד, רצט.

ישראל עם קדוש - קטו, קכה.
כנסת ישראל - רסח.
נשמות ישראל - צא, קפה, רעג.
פושעי ישראל - רצה.
פחות שבישראל - רצט.
פאר של ישראל - קצו.
קדושת ישראל - יא, פט, קנג.
ראש של ישראל - קצו.
תפילת ישראל - רצה.
ישראלי - כד, כט, סט, פה, צא, קטו, קלט, קנג, רל, רפא, שא.

נ

כאב

כאב בידים - קפו.
כאב הצרה - לט.
כאב השיניים - רלו.
כאילו - ו, מו, ג, נא, ער, עט, פא, צח, קיז, קכא, קמא, קצ, רעט, רפב, רצב, שח.
כ"ב אותיות - פו.
כבוד וקשה - ד, כ, ג, קמא, קעא, קפה, רי, רסד, שח.
כבודות - קפה, רלב.
חולאת כבוד - עו, קנא, רצח.
תשובה כבירה - קב.
כבוד - ד, צח, רלג, רמו.
כבוד גדול - רסא.
כבוד האשה - רסד.

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

כו

כח המקבל - קצג.
כח הניגון - רעג.
כח העשבים - צח.
כח הראות - רמב.
כח התורה - יט.
מוסיף כח - נא.
מכח אל הפועל - יד, מ, נא, סא.
צדיק בעל כח גדול - רעג.
כוחות - צב.
כוחות בענין האכילה - קצג.
שמחה בכל הכוחות - כ.
תפילה בכל הכוחות - יב, סו, עה, קבא.
כי אני ידעתי - א, קעו.
כיבוש
כיבוש העולם - קנג.
כיבוש כל המלחמות - רלב.
כיבוש מדינות - קל.
כיסוי
כיסוי בסדין - סח, רעה.
כיסוי פני הכלה - פו.
כיסופין - יד, כו, נא, סב, קמט, קנה, קנט, רנט, רס.
כל החכמות שבעולם - קבח.
כל היום בשמחה - כ, מא, מג.
כל הרפואות - רמג.
כל חד כפום דמשער בלביה - א.
כל טוב המעוהד - לה.
כל מה שבעולם - ש.
כל מיני חן שבעולם - ריט.
כל מיני כבודות - קפה.
כל מקדש - קסט.
כל שבן - ד.
כלה - פו, צא.
כלות הנפש - קפא, רל.
כלי - עט, קצג.
כלים - ה, סב.
כלי הדיבור - קנא.
כלי הכתיבה - קנא.

כבוד המלית - קעב.
כבוד השם יתברך - נב, צה, קלו.
כבוד להקיסר - קעה.
כבוד רחוק - רמו.
כבוד שבת - רלב, רסא.
כביית נר מהעולם - קצו.
כהן גדול - קעה.
כוונה - פו, קנו, רמו, ריו, רכ, רכג.
כוונה גדולה - קיט, רלה, רפד.
כוונה לשם שמים - צו.
כוונה מעורר הקול - רצג.
כוונת השם יתברך - קב.
כוונת רבינו - א, ג, קיח, קב, קלא, קמז, קמח, קנה, קנו, קצה, קצו, קיט, רכז, רנח, רנט, רפח, שח.
סוד הכוונה של כל דין - עו.
עשרה מזמורים בכוונה - קמא.
פנימיות הכוונה - עב.
תפילה בכוונה - מה, סו, עה, קיט, קבא, רלה, רפד, רצג.
כוונות - יז, עה, פה, פו.
כוונות אלול - קפ.
כוונות האר"י - רסו.
כוונות ויהודים - קפה.
בויה אחת בנהינם - רלו.
כוכב - מ.
כוכבים - צו, קצו.
כוס של קידוש - קנג, קסט.
כזב - קפב, ריא, שח.
כזבים ושקרים - קפב.
כח - כד, מ, פ, פט, צו, קה, קט, קבא, קלא, קנג, ריג, רלד, רמ.
כח בידיו - קג.
כח הבחירה - מ, שח.
כח הדוחה - קצג.
כח החכמה - נא.
כח היולי - מ.
כח המחלק - קצג.
כח המעכב - קצג.
כח המעכל - קצג.

ל

לאחר ההסתלקות - קפה.

לב - ה, לב, למ, מא, סח, עב, עד, עה, עז, קו, קיו, קיט, קבד, קלט, קנא, קעד, קפח, קפט, קצנ, ריו, ריט, רכט, רלב, רלו, רמה, רס, רפו, רצנ, שח.

לב אבן - רלד.

לב בוער לתפילה - עד.

לב חזק בח' - ק.

לב נשבר - לב, מא, מב, מנ, מה, רלא.

לב של ישראלי - קלט, רל.

הרגשת הלב - למ, קפט, רצט.

התעוררות הלב - ז, קלא, קצו, רכו, רסח, רענ.

חיוזק הלב - ק, רכ, רצה, שח.

חלישות הלב - קבו, רצד.

מוזב לב - קנה.

צעקת הלב - קיו, קמו, קנג.

רחמנא ליבא בעי - כו.

שכירת הלב - כ, מא, מנ, רע, קצו.

שפיכת לב - כו.

לא עליך המלאכה לגמור - עו.

לבד - עו, פא, קסב, רעד, רעה, רצט.

לבושין - צה.

לבנה - צב, ריח, רסא.

לגדולתו אין חקר - ג, רכה, רעו.

לדעת בארץ דרכך - רצב.

להודיע לדורות הבאים - רט.

להזט - יב, עד.

להזט ונבהל להזון - רפט.

לוחות - רכא.

שכרי לוחות - פו.

לולב - פו.

לולקע [מקמרת] - קסג.

לומד - יז, קד, רמא, רעה.

לומד ושוכח - כו.

לומדים - קנג, כו.

ליחות ושמנונית הגוף - פו.

כלי המשכן - מ.

כלי זמר - קבה.

כלי מלחמה - ה.

כליון עינים - קעה.

כלל גדול בעבודת ה' - י, מח, עה.

כלליות

כלליות גדול - קלא.

כלליות העולמות - פ.

כלליות התורה הקדושה - רפה.

תשובה בכלליות - קיב.

כלול מכל התורה - קלא.

כמה וכמה עולמות - כד, רה.

כמוני ממש - קסה, קסג.

כסיל ופתי - רטו.

כעס - מב, עד, קב, רמנ, שח.

כעסן - עו.

כף זכות - צו.

כפיפת קומה - רמנ.

כפירה באמת - קג.

כפירות - ה, לב, קב, קו, קמו, רטו, רכב, רסא, רפב.

כפירות של הפילוסופיא - פא.

כפרת עוונות - לב, קב.

כשרים - ד, יב, לב, לג, לה, פא, קיט, קבו, קלד, רכ, רכה, רעו,

רפד, שח.

כת

כת אחת - קלו.

כת הקראים - ריו.

כת לצים - פא.

כת מחבלים ומקמרגים - פט.

כיתות - קמוח.

כיתות דוקמורים - נ.

כתב יד החברים - קמב, קמנ, רכו, רסב.

כתבי האר"י - עה, עז, צט, קבה, רכה, רצב.

כתיבה - קמא, רסא.

כתיבת התפילות - קמה.

כתיבת יד רבינו - קמא, רה.

כתף סוררת - שח.

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

כט

למדן - עו, רמט.
למדן מופלג - רעב.
למודי ה' - קלג.
למעלה למעלה ממוזב - נה.
למעלה מכל העולמות - צה.
למעלה מן הכל - מו.
לסמוך על אמונה לבד - רכד.
לסמוך על השם יתברך - ב, נ.
לעתיד לבוא - כב, צה, קמ, קפה.
לפני בית ראשון - קצה.
לקיחת איזה בן - קצד.
לקיחת האדם מן המעות - נא.
לשוח בשדה - צח, קמד.
לשון - לח, צו.
לשון אשכנז - סח, קפה.
לשון גדלות - רצב.
לשון הנמרא - קמ.
לשון הזוהר - קח.
לשון חרוז - שח.
לשון לעז - קמו.
לשון מוסר - קצו.
לשון נופל על לשון - רמב.
לשון שמדברים בו - סח, קפה, רמט.
לשון תימה - קיח, קכד, רלג, רמה, רצב.
לשון תפילה - קמה.
לשון תרגום - קמ.
לשונות - צו, קח, קיט, קנג, ריו, ריט.
לשונות הגוים - רעב.
לשונות של חכמה - ריט.
לתחית המתים - קפה.

מ

מאה רובל סוג - רנג.
מאורעות ושינויים - רכא.
מאין איש - רמה.

לחלוחית - צב.
לחם - ז, רמח, שח.
לידה - צח, רסד.
לילה - קפה, קצה, רמח, רנג, שא.
ליל מבילה - רנג.
ליל שבת - קמט, קנא, קנג, קנה, קסא, קסט.
לילית - סה.
לימוד - כו, נא, סב, קפה, רעא, רפז.
לימוד בדקדוק גדול - עו.
לימוד במהירות גדול - עו.
לימוד בתוך האדם - קד.
לימוד הנמרא - קלג.
לימוד הזוהר - קח.
לימוד הי"ג מידות של רחמים - פט.
לימוד הספר מראשו לסופו - עו.
לימוד הקדוש ברוך הוא - יז.
לימוד התורה - יז, יח, יט, כו, עה, עו, עה, צא.
לימוד כל הספרים - כת, עו.
לימוד בסדר - עו.
לימוד כתבי האר"י - עה.
לימוד מילי דפורענותא - ח.
לימוד ספרי המחברים - ה, מ.
לימוד ספרי רבינו - קפה.
לימוד עם פירוש רש"י - רכג.
לימוד פוסקים - כמ, סב, עו, קפה.
לימוד קבלה - רכה, רמט.
לימוד שו"ע בסדר - כמ, עו.
התמדת הלימוד - יז, צא, קיט.
חוק קבוע ללימוד - יט, קלו.
חזרה על הלימוד - כמ, עו.
חשק לכל הלימודים - קח.
עצה טובה בענין הלימוד - כו, רלח.
שכר לימוד - רמ.
לימוד זכות - רמט, צו.
לימות המשיח - קפה.
ליצנות - פא, קג, ריט, רלז.
ליקוט מכתבי האר"י - רכה.

מופקר - נא.	מאכל - קמו, קמוג, קמוג.
מופרש מהתאוות - צו.	מאכל אדם - קמוג.
מופת - ה, קו, קפו.	מאכל בהמה - קמוג.
מופתים - ה, יז, סג, קפו, קפו, רמט.	מאכלים - קלב, קמו, קסא.
בעלי מופת - קל.	מאכלי חלב - רנו.
מורחץ בדמעות - קבר.	מאמר - צה, רא, רב.
מוג - נ.	מאמר מהרש"א - ה.
מוג רע - מ.	מאמרי הוזהר הקדוש - רעה.
מוזמנים - ד.	מארי דידין ומארי דרגלין - עה.
מוזנות - פט, קב.	מבוהלים ומבולבלים - רכח.
מזל - מ, קמא.	מבטן שאול שועתי - שב.
מח - טו, כה, למ, נא, עו, עט, פו, קו, קו, קמא, קנט, קעג, קעג, ריא,	מבלבלים - ה, יב, כו, עה, פא, רפר.
רסא, רסו.	מגן אברהם - עו, ל.
מח קמן - צט.	מדבר - נ.
שמרי המח - נא.	מדינות - כח, ס, צו, קל, רכ.
מח שבעצמות - פו.	מדרגה לדרגה - צו, קעג.
מחבלים - פט.	מדינה - מו, ס, סא, עה, קלא, קמו, קנד, קנח, קעג, קעט, קסו,
מחדר לחדר - קנו.	קעט, ריג, רכד.
מחילת פרוטה - רמ.	מדינה עליונה - מ, קעט.
מחלוקת - עו, קמ, ריג, רכד.	מדינת הצדיקים - קנד, קע, רכט.
מחלוקת בבית הצדיק - עו.	מדינתו הגבוה מאד - קסה.
מחלוקת בפרטיות - עו.	מדינות - ה, קעג, רכח.
מחלוקת מצדיקים - פב.	מדרשים - עו.
מחלוקת על הצדיקים - צו, ריג.	מה למעלה ומה למטה - רכד.
מחלוקת על רבינו - קמא, קפה, ריב.	מהומה ובלבול - רכח.
מחלוקת בין הדוקטורים - נ.	מהר"ם שיש - ה.
בעל מחלוקת - קנב.	מהרש"א - ה.
מחנה יעקב - רמב.	מוחזק במלוכה - סד.
מחקרים - ה, לב, קב, ריח, רכ, רכד, רכה, רכו, שח.	מוחין - פו.
ספרי המחקרים - ה, לב, מ, קב, ריז, ריט.	מוחין דגדלות - קיב.
מחשבה - ז, ח, יא, כה, כו, מו, נח, סב, סו, פד, קלג, קנה, רנה,	מוחין דקמנות - קיב, קמ.
רעט, רצג, שג.	מוטל על ערש דוי - קנא, קפט, רלו.
מחשבה ביד האדם - שג.	מוביחים - קבר.
מחשבה בפרטי פרטיות - סב.	מונעים - יא, פ, פא, ק, קנה.
מחשבה למעלה מן הכל - מו.	מוסר - קבר, קלא, קצו.
מחשבה לענין הלימוד - סב.	מוסר גדול כאש בוערת - קבר.
מחשבה של התקרבות - ז.	מוסר השכל - קצו.
	ספרי מוסר - ה.

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

לא

מחשבה של פרנסה - פד.

דביקות במחשבה - סב, קצד.

דבר הפורח במחשבה - נח.

התבודדות במחשבה - רלב.

צעקה במחשבה - טו.

קישור המחשבה אל הדיבור - סו, עה.

מחשבות - ז, יא, כה, לב, סב, פא, קב, קל, קמ, קפח, רכב,

רלה, רנה, רנה.

מחשבות בני אדם - סב.

מחשבות השם יתברך - קפט, רכא.

מחשבות זרות - עב, עה, קסג.

מחשבות טובות - כא.

מטה - צח.

מטה אוזנו - סו, רטו.

מטה כלפי חסד - צו.

מטה עצמו לדרך החיים - פא.

מטווה מקורי עכביש - רלב.

מטפחת - קפו.

מיאוס כל התאוות - צו.

מיאוס אכילה ושתיה - צו, קעא.

מיאוס התאוה הידוע - שג, שד.

מידות - קלו, רסא, קצה.

מידות האומות - עו.

מידות השם יתברך - קלו, רלט.

מידות טובות - ה.

מידת רחמנות - פט.

ביטול המידות - קלו, רוז.

י"ג מידות של רחמים - פט.

מיחוש - קפו.

מימה - רפג.

מילוי חביות - כו.

מילי דעלמא - קעו, ריט.

מילי דפורענותא - ה.

מילתא דבריחותא - פו.

מים - עט, צב, רלד, רנט, רעו.

מים במשורה - שה.

מים על פסח - רלה.

מים צלולים - עט.

מים ראויים לשתות - צב.

מים שאין להם סוף - שה.

מי הים - צב.

מי מעין - רלה.

מיסים וארנוניות - פט.

מיעוט בדיבור בראש השנה - כא.

מיתה - ג, נו, עו, צ, צח, קצ, רלו, רפח.

מיתה בכל יום - עו.

מיתה ברעב - רג.

מיתה על קידוש השם - נו.

מיתת בנים - סה.

מיתת האשה - קיג.

מיתת העשבים והצמחים - צח.

מיתת הצדיק - קנו.

מכאובים - קב, רסד, רסה, רצא, שה.

מכוון - קמח, רב, ריא, רכא.

מכות מופלאות - שה.

מכה אל הפועל - ד, מ, נא, סא.

מכשול - קב.

מלאך - מ, נא, קפ.

מלאך המוות - ג.

מלאך עם אלף ראשים - צו.

מלאכים - ל, מ, פו, רלה.

מלאכה - קצ.

מלאכה גדולה - טו, קעה.

לא עליך המלאכה לגמור - עו.

מלבוש - כג, ק, קכב, רלט.

מלבוש פשוט - קכב.

מלבוש של תורה ומצוות - כג.

עולם המלבוש - רכה.

מלבושים - כג, ק, קכב.

מלבושים חשובים - קכב.

מלומד - רעב.

מלחמה - י, עו, קב, רלב.

מלחמה בגשמיות - קב.

מלחמת היצר - י, רלב.

מעוות - ד, כד, נא, קלו, קפג, קצג, רמו.

מעוות ר"ת - ו'אין ע'בירה מ'כבה ת'זרה - קלו.

מעוות שקורין שבת - פו.

השנת מעוות - ד, נא, קצג.

נתינת מעוות - כד, פו, קלו.

מעט מעט - כו, נא, עט, צו.

מעט אכילה - קעא.

מעט דעת - מו.

מעט עשירות - ד.

מעין - רלה.

מעין עולם הבא - קסט.

מעלה

מעלה גדולה - כו, קט.

מעלה טובה - קנת.

מעלה מעלה - צב, קלו, קעג.

מעלה עליונה - קסד.

מעלת אמירת תהלים - צח.

מעלת ההתבודדות - רכו.

מעלת החכם - קל.

מעלת המעשיות - קנא.

מעלת הנינוח - רעג.

מעלת הפשיטות - קנד.

מעלת הצדיק - קנא.

מעלת הצדקה לצדיקי אמת - כד.

מעלת הרצון והכיסופים - קנה, רס.

מעלת השיר של אקדמות - רנו.

מעלת השכחה - כו, צו.

מעלת השמחה בשבת - קנה.

מעלת התפילה - לא.

מעלת התשובה - ג.

מעלת לימוד הפוסקים - כט.

מעלת מצות אתרוג - קבה.

מעלת ריבוי הלימוד - עו.

הפלגת מעלת רבינו - קנת, קסה.

כל המעלות - קנה.

מעמד הר סיני - פו.

כלי מלחמה - ה.

תכסיפי מלחמה - צב.

מלחמות - לה, עו, קב, רעב.

מלחמות השכמים - עו.

לוחם מלחמות השם - קפה.

מלכות - סד, פו, צב, צו.

מלכות הרשעה - צב.

מלכים - עו, ריו, רמו, שח.

מלכי ישראל - סד.

מלמד - רמ, רמא, רמוט.

מלמד חוץ לביתו - רמא.

מלמד מאנשי רבינו - רמוט.

ממדרינה למדריגה - קעג.

ממון - נו, עח, קג, קצג, רפא, רפד-ב, רפט, שח.

ממון הרבה - קבה.

ממון כשר - רפא.

מניעות מחמת ממון - יא.

תאות ממון - נו, קטו, קצג.

ממונה על האוצרות - קל.

ממוצע - מ, קו.

מנהיגים של שקר - קכו.

מנוחה ושמחה - קסט.

מניעות - יא, יב, פ, פא, ק, קמה, קנה, קפה, רלב, רפו.

מניעות היצר הרע - פ.

מניעות מחמת ממון - יא.

מניעות של בני אדם - פ, פא.

מניעה מלאכול - ו.

מניעה מלנסוע - פה, קצה.

מניעה קלה - רלב.

שכירת המניעות - יא.

מנעלים - רלב.

מסוכן - ג, קסא.

מסירות נפש - יב, נו, רי, ריד.

מסירת התנועות להשי"ת - ב, רלה.

מספחת הרעה - רכ.

מעבר לנהר דאן - קעג.

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

לג

מעשה - ז, ג, ס, עה, קל, קלא, קלו, קמה, קמט, קנא, קנג, קעג, קצו, קצח.

מעשה בעל דבר - רסג, רפד.

מעשה בראשית - רכב, שו.

מעשה זמרי - צו.

מעשה לספר - קצח, רמט.

מעשה מענין במחזון - רלג.

מעשה מרכבה - צג.

מעשה של שם מ"ב - קמו.

מעשה של הבעל תפילה - קמו, קצח.

מעשה של הבעדגיר - רנו.

מעשה של תו' בעמלירם - קמט, קג, קנא, רעג.

מעשה של החכם והתם - שח.

מעשיות מהעולם - קמט.

מעשיות מצדיקים - קלו.

מעשיות נוראות - קמט, ריא.

מעשים

מעשים טובים - רלה, רמו, רנג.

מעשים רעים - לב.

הכל לפי רוב המעשה - קע.

מפורסם - מו, קסב.

נס מפורסם לעין כל - קפו.

צדיק מפורסם - קסב.

מפורסמים - קבו, קל, רפד.

אפיקורסים מפורסמים - רכ.

מצודה רעה - יש.

מצוה - מח, פמ, קח, קלד, קעה, רלה, רס, רסה.

מצות אתרוג - קבה.

מצוות - יש, כג, כד, כו, נא, קמו, קלד, קלו, קצח, רלה, רנח, רעא, רצח.

מצוות דולקים - קלד.

מצוות ומעשים טובים - כג.

מצוות מצד דרך ארץ - קמו.

מציאה - קפ.

מציאת אוצרות נפלאים - קלד.

מציאת חסרון - צא.

מציאת נקודות טובות - עה.

מציאת ספיקות וכפירות - ה.

מקבל - צט, קג, קפ.

מקבל חשוב - קכב, שו.

מקבלים - קכב.

מקובל גדול - רמט.

מקוה - קמא, קפה, רכה, רצח.

מקוה קר - קסא.

מקום - ה, כח, ג, סג, עז, עח, פה, קב, קלג, קלו, קלט, קנג, קנו,

קסט, רכו, רלה, רמה, רס, שח.

מקום בלב רבינו - קפח.

מקום גבוה - קסב.

מקום התחלת ההנהגה - סג.

מקום ישראלי - קנג.

מקום מיוחד - מ.

מקום צד - נא.

מקום רבינו - רמט.

מקומות - עא, קסב, קצג, קצו, רמו, רעג.

מקומות החיצונים - רסא.

מקומות הקדושים של התורה - כח.

מקור החכמה - רמה.

מקור עליון קדוש ונורא - ריא.

מקמרגים - פמ, צו.

מקמרת (לולקע) - קסג.

מקיפים - מ.

מקל - קלו.

מראה - רמב.

מרנגיתא [מרגלית] - ס.

מרה שחורה - ל, מג, קמט, קנה, קצו, רלא, רלה.

מרחץ - קסא, קסב, קפו, רלב.

מדידות גדול - מ.

מרק (ז'פיצא) - קנה.

מרקדים - פה, קלא, רנד.

משא - לו.

משא ומתן - כו, נא, רמ, רפמ.

משא ומתן כפי ממונו - רפמ.

משבר את הלב - קצו.

משוגע - סו, עז.

משוגעים - סו.

נביאים - לה, קצח, רא, רב, רכ.
 נביעת חידושים רבים - רמה.
 נגידים - שו.
 נדה - רמב.
 נהר - קז.
 נהר דאן - קעג.
 נוגה - צג.
 נוקם ונומר - צג.
 נוראות ה' - קנא, קנג.
 נוראות השנות רבינו - קעג.
 נוראות תורתינו הקדושה - רפה.
 נחמה - לב, נג, קנה, קנט.
 נחת - כז, קמב, רג, שח.
 נחת גדול - רצט.
 נחת רוח - מ, מז.
 נמיה - סב, צד, קבו, קסב, קסג.
 נמיה מדרך הישר - קלו.
 נמילת בריאות הגוף - קצד.
 נמילת ההשפעות - רסא.
 נמילת ידים - ז, קנג.
 נמיעת עין פרי - ס.
 נמיפת דמים מנודל הצער - קפח.
 ניגוד הלבנה - צב.
 ניגון - טז, קסט, רעג.
 ניגון חצות - רסח.
 ניגון של אקדמות - רנו.
 ניגון של התיקונים - קבו, רצד.
 ניגון של שמחה - עה.
 ניגונים - צו.
 ניחר גרונם - קבו.
 ניכוי מעוונות - קב.
 נימוסיות - קטו.
 ניסים - קכה.
 ניעור לילה אחת - קפה.
 ניצוץ ונקודה מהאמונה - קמו.
 ניצוצות - קמוג.
 ניצוצי קרי - פו.

משחק בחנוכה בדיידיל [סביבון] - מ.
 משיב נפש - לה, קב, רכ.
 משיבת נפש - צא.
 משיח - לה, עז, צג, צח, קבו, קסט, רכה, רלמ.
 לימות המשיח - קפה.
 משיבת החבל עם האנקיר [עוגן] - קכא.
 מושבן - מ.
 משנה מיוחדת בכל יום - קפה.
 משענת - צח.
 משפט - קעה.
 משקאות חמין - קסא.
 משרת - קמט, רמט.
 משרתים - עז, רמט, שח.
 מת - מג, עז, צג, קצ, רכו.
 מתים - ג, צ, צג, קנו.
 בנד מתים - פו.
 עשבים וצמחים מתים - צח.
 תחיית המתים - צג, קפה.
 מתון - עט.
 מתוק מדבש ונופת צופים - ריט.
 מתוקים מדבש - מ.
 דברים מתוקים - ג.
 מתיקות - קפא.
 מתיקות התורה - צא.
 מתיקות מדומה - רטו.
 מתן תורה - קנג.
 מתנגדים על רבינו - קמא, ריב.
 מתנה - מ, קעב.
 מתנה לדרשה - פו, קמט.
 מתנות - פו.
 מתרעם על השם יתברך - מב, קלו.

נ

נבדלים - מ.
 נבואה - יג.
 נבואת משה רבינו - רב.

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

לה

נכד הבעל שם טוב - קסו.

נכד רבינו - קנא, קפמ.

נס - קבה, קסה, קפו, קצו.

נסיון - לה, עא, עה, צו, קיד, קמו, רכ, ש, שד.

נסיון וצירוף - לה.

נסיונות - קעג.

נסיעה - כד, פה, קעג, רלה.

נסיעה אחר רבינו - רמט.

נסיעה אצלו לראש השנה - ריד.

נסיעה לארץ ישראל - יא, קיו.

נסיעה לדרכים - קצה.

נסיעה למרחץ - קסב.

נסיעה לצדיק - לו.

נסיעה לקמיניץ נאזורימש ושאריגורד - ג, קנב.

נסיעה לרבינו - קמט, קנג.

נסיעה על המדינה - מו, קכב.

נסיעות רבינו - יא, ג, קיו, קמד, קנב, קסב.

נע ונר - רפ.

נעימות - קנג, קפא, שח.

נעימות נפלא - קסט, ריט.

נעים - ה, צו, קיה, ריו, רל, רסח, רפ.

נעלם - קלו, רד, רמה.

נעלם ונסתר - ס, קפה.

נעלם מעין כל חי - ג.

נעלמות - ג, קצו, רג.

נעלמים - ג, ס, רג.

אור הנעלם - קלו, קפה.

נענועים - פו.

נער - פו, צח, קיו.

נער בוכה - פו.

נער ר"ת נ'פלה ע'מרת ר'אשנו - קיו.

נעשים דברים נוראים בעולם - ג.

נפילה - ג, מו, קיט, קכ, קנא, קמו, קנג, רסב, רפח.

נפילה בבור - רמט.

נפילה בחלום - קמא.

נפילה לרפש ומים - קמט.

נפילה לתאות אכילה - מו.

נפילה ממדריגתו - ריו.

נפילת העשירות - ד.

נפילת הבת מלך - רעג.

נפילת לימוד התורה - ז, יח.

נפילות - ג, מו.

נפש - נד.

בעל נפש - ק.

כלות הנפש - קפא, רל.

מסירות נפש - יב, נו, רי, ריד.

מרירות נפש - שח.

משיב נפש - לה, צא, קכ, רכ.

צער הנפש בחינם - שג.

צרות הנפש - רע.

נפשות בסכנה - ס.

הריגת נפשות בידים - ג.

נצח - קלד.

נצח נצחים - קלד.

נצחיות - נא, קכ, שח.

נצחון - סט, רעט.

נצחון המלחמה - י.

נצחון כל המלחמות - רלב.

נצרך לנקביו - ל.

נקודה - סב.

נקודה אחת מן השכל - נא.

נקודה טובה - עה.

ניצוץ ונקודה מהאמונה - קמו.

פנימיות הנקודה שבלב - עב.

נקי - ל, ס.

מקום שאינו נקי - רס.

נקיות - ל.

נקישה ודפיקה על הפתח - נח.

נקמה - צג, צו.

נר - קלד, קצו, רה.

נר חנוכה - רסא.

נשיאת ידים - רל, רלא, רעו.

נשיאת עיניים לשמים - ג.

נשיאת פנים - עה.

נשים - לג, סג, רסד, שה.

נשמה - נד, צב, קפה, רענ.

נשמה גבוהה - קסה.

נשמה של חכם - צב.

נשמה של מלכות - צב.

נשמת הצדיקים - עג.

תיקון נשמת רח"ו - קפט.

נשמות - כג, כו, צ.

נשמות הקרובים - צ.

נשמות ישראל - צא, קפה, רענ.

נשמות כשרות - לב.

נשמות נדחות - רפ.

נשמות ערמילאין [ערומות] - כג, קצה.

נתינה

נתינת הדירה לרבינו - קנג.

נתינת התורה - ה, ל, ריט, רלה.

נתינת חומש לצדקה - רפט.

נתינת חכמה לחכמים - נא.

נתינת כבוד להקיסר - קעה.

נתינת מעות - פו, קבה, קלו, קנ.

נתינת מעות לצדיקי אמת - כד.

נתינת מתנות להתן - פו.

נתינת סחורה בהקפה - רעא.

נתינת סכין במתנה - מ.

נתינת סמים לרפואה - רו.

נתינת עצה - עו, רנה.

נתינת עשירות לאחד - רפד.

נתינת פדיון בערב ר"ה - ריד.

נתינת שלום - קפר.

נתינת שם - צה.

ס

סאלין [מי מלח] - קפו.

סביבון (דריידל) - מ.

סברות - רנה.

סברת העולם - קבה, קסו.

סגולה - קה, קפה.

סגולה לבנים - נמ.

סגולה להתמדה - צא.

סגולה לעין הרע - רמב.

סגולה לתיקון פנים הברית - קפ.

סגולה לרפאות החולה - צח.

סגולת הלבנה - צב.

סגולת לימוד הזוהר - קח.

סגולות גדולות - סב.

סדק קמץ - רנד.

סדר

הליכה בדרכי ה' בסדר - מוח.

סדר היום של הקב"ה - יו.

סדר המחשבות במח - כה.

סדר השולחן של רבינו - קסט.

סדר התפילה - רכמ.

סדר תיקון שבת - קמא.

כתיבת התורה בסדר - קיב, רכה, רסא.

לימוד בסדר - עו.

לימוד שו"ע בסדר - כמ, עו.

פרנסה בסדר - קצו.

קושיות על סדר הבריאה - מ.

תפילה בסדר - עב, עה.

סובלי חלאים - שה.

סוד - קפט, רכ, רסו.

סוד אתרוג ולולב - פו.

סוד הכונה של הדין - עו.

סוד המעשה - קצח.

סוד המעשיות - נ.

סוד הנסיעות - נ.

סוד הנענועים - פו.

סוד קריעת ים סוף - קנא.

סוד השם של מ"ב - קמו.

גילוי סוד - קפט, רכ.

דרך דרוש וסוד - רסו.

סודות - ג, קפה, קפט, רפה.

סודות גדולים ונוראים - צה.

סמיכה

סמיכה על אמונה - רכד.
 סמיכה על הצדיקים - לב.
 סמיכה על הרופאים - נ.
 סמיכה על השם ותברך - ב, נ.
 סמיכה על רבינו - קעו.
 סמפונות דקים - טו.
 סנפיר של דג - רמב.
 סנפיר - מספר ארבע מאות - רמב.
 סנפיר בנימדיא רע עין - רמב.
 סעודה - קמט, קנא, קנג, קפו.
 סעודת מאכלי חלב - רנו.
 נמילת ידים לסעודה - ו, קנג.
 סעיף שולחן ערוך - כט, קפה.
 ספינה - ו, קכא.
 ספינה קמנה - קז.
 ספק - ה, קכו.
 ספיקות באמונה - קמב.
 ספיקות וכפירות - ה.
 מסופק ומבולבל - יא.
 ספר - קכו, קמה, רכה, רעה, רעה.
 ספר האלף בית - קנב, שד.
 ספר הזוהר - עו, קח, קבת, רעה.
 ספר ויקהל משה - רכה.
 ספר יד הקמנה - קמה.
 ספר יצירה - צו.
 ספר ליקומי הלכות - רמה.
 ספר ליקומי מוהר"ן - קפ, קצט, רצא.
 ספר משלי - רטו.
 ספר נחמד ונעים - רכא.
 ספר סיפורי מעשיות - קמא, קמו, קמוח, קמט, קצח.
 ספר עין חיים - קבח, רכה.
 ספר עשרה הלולים - קמא.
 ספר פרי עין חיים - קבח.
 ספר קבלה - רמט.
 ספר שני לוחות הברית - קב.
 ספר שערי ציון - קסג.

סודות התורה - רפה.

סודות נסתרות ונוראות - קפה.

סודי סודות - קלא.

סוכה - פו.

סולם - פו.

סוסים - עח, קצג, רמט.

סופי תיבות - רג.

סחורה - רעא.

סחורות - נא, רמו.

סמרא אחרא - ה, מא, עח, פט, ק.

סמרא דשמאלא - עח.

סיכון החולה בידיים - נ.

סילוק היראות והפחדים - פג.

סימן - כה, מה, ריו, רמב.

סימנים - כה, קפד.

סיני גימטריא סל"ם - פו.

סיפור

סיפור מופתים מרבינו - קפו.

סיפור הנסיעה לארץ ישראל - קזו.

סיפור מהאחרונ - קכה.

סיפור מעשה מוקנו - ז.

סיפורי הגויים - נב.

סיפורי העולם - קנא.

סיפורי מעשיות - קמו, קמוח, קמט, קנא.

סיפורי מעשיות מצדיקים - קלח.

סיפורים יפים - כו.

שיחות וסיפורים - כו, קלא, קמד.

סך מועט מאד - רמ.

סך ממון - רפא.

סכין - ט.

סכנה - ל, ס.

סכנה גדולה - ג, ס, קזו.

מסוכן - ג, קסא.

סכסוכים - יא, רפו.

סם חיים - רטו.

סם מוות - ג, רטו.

סמים לרפואה - רו.

ספר תהלים - סח, צח.

ספר תיקון מועד - קמא.

ספר תיקוני זוהר - עו, קכו, קכח, רעה, רפה.

לימוד הספר מראשו לסופו - עו.

ספרים - יח, כו, עו, קצה, רנא, רפה, שח.

ספרים הרבה - יח, רסו.

ספרים קדושים - ה, יט, כו, כח, מ, קב, קמא, רמו, שח.

ספרי האר"י - מ, עו.

ספרי הזוהר - מ, עו, רעה.

ספרי המאסף - רכ.

ספרי המחקרים - ה, לב, מ, קב, ריו, ריטו.

ספרי הסמוריה (קראיניקים) - קמח.

ספרי התנ"ך - רנא.

ספרי התכונה - רכא.

ספרי חקירות של גדולי ישראל - מ.

ספרי מוסר - ה.

ספרי קבלה - עו.

ספרי רבינו - ג, נא, סו, סח, עא, עה, קיז, קכא, קכד, קלח,

קמא, קפה, רג, רד, רלד, שג.

אמירת ספרי התנ"ך - רנא.

בקאים בספרים - רסו.

לימוד כל הספרים - כח, עו.

תועלת הספרים - יח.

סרים - לב.

סתום וחתום - ג.

דברים שתומים ונעלמים - קפ, רג.

סתימת הפה והעינים - רעט.

סתימת קורי עכביש - רלב.

סתירה - רנה, שח.

סתרי נסתרות - ג, קסט.

ע

עבד - קוב, קצג.

עבדים - קיב, ריו.

עבודת איש הישראלי - שא.

עבודת ה' - ד, ה, ו, ז, יב, כ, כג, כו, כז, כח, נא, נב, נה, סח, סט,

ע, עה, עו, עט, צו, פ, פא, ק, קא, קח, קיא, קיז, קיט,

קב, קכג, קכד, קלא, קלח, קנד, קסג, קסה, קעד,

ריו, רכט, רלג, רלה, רמ, רמח, רנג, רסא, רסט,

רעד, רפת, רצו, שח.

עבודת ה' באמת - נה, רכט, רנט.

עבודת ה' בלא עולם הבא - מח.

עבודת ה' בפועל - ד.

עבודת ה' בשמחה - מח.

עבודת ה' ברצון רבינו - רעו.

עבודה בשלימות - ריו.

עבודה גבוהה - עה, קצה.

עבודה קלה לשם שמים - מז.

בחירת מקום לעבודת ה' - רמח.

דרך לעבודת הבורא - כו, רצב.

זריזות בעבודת ה' - כו, קנד.

יגיעה בעבודת ה' - יב, נא, עה, קנח, קנט, קסה, קסו, קע,

קעד, ריו.

כלל גדול בעבודת ה' - ג, מח, עה.

עיקר העבודה - ה, נו, רלה, שא.

עסק בעבודת ה' - רמד, רנג, רעד, שח.

עקשנות בעבודת ה' - קכ.

קירוב בני אדם לעבודת השי"ת - עו, קצה.

תפילה על עבודת ה' - רלג.

יגיעות ועבודות - נא, קסה.

עובד ה' - קח, רמד.

עובדי מאהבה - ה.

עבודה זרה - ס, קטו, רלו, רסא, רפב.

עובדי הבעל - רלו.

עובדה שבקדושה - יא.

עובדות - כד, קלא, קמ, קפה.

עובדות ועשיות דקדושה - יט.

עבירה - פא, פט, קב, קיב, קיט, קלו, קמא, רלו.

עבירה גוררת עבירה - פט.

עבירה של ער - רמט.

בעל עבירה - פט.

שמור מן העבירה - פה.

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

לט

עבירות - יט, לב, פמ, רצח.

עבירות הראשונים - פט.

חמור מכל העבירות שבתורה - קב.

עגל - קכג.

עגלה - כד, קמד.

עדות - קמא, רמח.

עדים - קנו, קמא.

עונן (אנקיר) - קכא.

עוללות - עח.

עול הפרנסה - פד.

עולם - ג, ה, ו, יט, כו, לה, לח, מ, מז, מט, נ, נא, ס, ע, עד, עו,

עו, צב, צה, צו, רלט, רמ, רמט, רנו, רסא, רעה, רפד, רצט,

ש.

עולם הבא - יז, כג, כו, כח, לב, מח, נא, נח, צו, קב, קלד,

קצד, רמ, רמד, שח.

עולם הבא על הלימוד - יז.

אבירת עולם הבא - צו, רמ, רנה.

זכיה לעולם הבא - מוח, קב.

חיי עולם הבא - מוח, קב, קלד.

חלק לעולם הבא - קב.

מעין עולם הבא - קסט.

תענוג עולם הבא - צו, רנט.

עולם הזה - ה, כג, כו, כח, לב, מ, מז, נא, סח, פד, פו, צו,

קב, קמו, קיו, קעה, קפא, קפא, רפז, שו, שח.

הסתכלות בזה העולם - קנא.

חילוק בין עולם הזה ובין הקבר - נא.

מרדות עולם הזה - ריו.

יסורי העולם הזה - שח.

כשאר כל העולם - ד.

עסקי העולם הזה - נא, רמו.

עשיה בזה העולם - קעה, רפו.

פנעי העולם הזה - שח.

שמות העולם הזה - מז.

תאוות עולם הזה - ו, נא, קב, ריו.

תענוגי עולם הזה - צו.

עולם המלוש - רכה.

עולם העשיה - רכה.

עולם השפל - מ.

עולם מקולקל - רלט.

עולם קמן - עו.

אומות העולם - עו, קמו, קנג.

בריאת העולם - קמא, רלט.

דיבורים של העולם - קנא, רד, שח.

המעיית העולם - ו, נא, קבו, רטו.

הנהגת העולם - מז, קיה, רמ, שו, שח.

חידוש העולם - מ.

מובה לעולם - יג.

כיבוש העולם - קנג.

כל החכמות שבועולם - קכה.

כל מיני חן שבועולם - ריט.

עומד בין העולם - רלא.

עניני העולם - קמט.

קיום העולם - ס.

קלי עולם - ד, קב, רעב.

שלושה חלקי העולם - קמא.

שיחות העולם - רד.

תיקון העולם - רלט.

עולמות - כד, מ, פ, רה, רכה, שו.

אלף עולמות - צג.

התהוות כל העולמות - צה.

כלליות העולמות - פ.

כמה וכמה עולמות - כד, רה.

למעלה מכל העולמות - צה.

ש"י עולמות - צו.

עומק הלב - קנג, רח, ריט, רלח, רפו.

עונש - קב, קיב, קנב.

עונש אבותיו - סד.

עונש הגדלות - רעב.

עונש על גילוי סוד - קפט.

יראת העונש - ה, קב.

עושה שלום - צו.

עושר וכבוד - ד, רמו.

עזות - שח.

עזות דקדושה - רלב.

עיקר האמונה - לב, לג, קו, קמב, רפב.
 עיקר הבריאה - רכב.
 עיקר הנאולה - מ.
 עיקר החידושים והמופתים - רמט.
 עיקר החיים האמיתיים - שח.
 עיקר החכמה - ס.
 עיקר הידיעה - ריז.
 עיקר היופי - פו.
 עיקר הכפירות - רסא.
 עיקר הנסיון - קטו.
 עיקר העבודה - ה, נו, רלה, שא.
 עיקר הפחד - פג.
 עיקר הפנים - לט.
 עיקר הפרנסה והאכילה - פח.
 עיקר התגברות התאוה - קטט.
 עיקר התולדות - רנג.
 עיקר התורה - כו.
 עיקר התכלית - מ.
 עיקר התפילה - עה, רכט, רלג, רצה.
 עיקר התקוה - קב.
 עיקר התשובה - עא.
 עיקר מובתן של ישראל - קיט.
 עיקר כוונת רבינו - קלא.
 עיקר עבודת איש הישראלי - שא.
 עיקר עליית היראה - קנה.
 עיקר קמנות האמונה - קמו.
 עיקר קיום השכל - פו.
 עיקר רפואת הבת מלכה - רעג.
 עיקר שלימות הידיעה - ריז.
 עיקר תאות ממון - קצג.
 עיקר תענוג עולם הבא - רנט.
 עירוב טוב ורע - כט, עט.
 עירות ומדינות - צו.
 עישון סנפיר של דג - רמב.
 עישון הלולקע (מקמרת) - קסג.
 עיתים - ריז, רפא.
 עיתים הללו - ד, לה, קנג, שו.

עמדת זקנים - עו.
 עיבור - צח, רסד.
 עיון - עו, קמוה, רפה.
 עיון בספרי המחקרים - לב, מ.
 עיון בספרי רבינו - קכד.
 עיון הרבה - ת.
 עיור - קמט, קנא.
 עייפות - קמא, קנג, רעג.
 עיכובים - יא.
 עין - רסא, רפא.
 עין הרע - רמב.
 בת עין - רסא.
 הרף עין - רטו, שח.
 רע עין - ז, רמב.
 עינים - כג, פו, צ, קו, קכו, קצו, רסא, רעט, שח.
 עינים מאירות - קסט.
 עינים פקוחות - קצו.
 עיני בני אדם - מז, נ.
 עיני ח' - מא, קכו, קמ, רמט, רנו.
 עיני החכמה - רסא.
 עיני השכל - רמה, רסא.
 עיני רבינו - כו, קס, קסט, קעד.
 מלית על העינים - רעה.
 כליון עינים - קעת.
 מאירים עינים - מ.
 נשיאת עינים לשמים - ג, קיז.
 סתימת הפה והעינים - רעט.
 עינויים - מט.
 עיפוש - קיז.
 עיקר - ג, ה, יט, כו, לב, לח, נא, ס, סו, סח, עה, פח, קיז, קכה,
 קלא, קמו, קנג, קנר, קנה, קסה, קע, קעג, רטו, ריז, רלב,
 רלג, רלד, רנג, רנט, שב.
 עיקר בנין בית המקדש - מ.
 עיקר גדולת הצדיקים - קסה.
 עיקר האהבה והרחמנות - קיט.
 עיקר האור - קלו.
 עיקר הארת האתרוג - פו.

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

מא

עני - קלו, רמט, שח.
עני גדול - קלו, קפו.
עניים - פט, שח.
ענין - כה, כו, ל, מא, מר, נח, עו, פג, צג, קב, קלא, קלה, קמה, קמט, קנג, רד, ריא.
ענין אחר - ב, סב.
ענין אחר לנמרי - א, ג, יד.
ענין הרפסת ספרים - יח.
ענין חזק מאד - לב.
ענינא דיומא - ריא.
מענין לענין - עו.
ענינים - ב, כו, ג, ס, ע, עא, צג, קלא, קמה, ריא.
עניני הנהגות - קפה.
עניני חולאת ומכאובים - רסה.
עניני חידושים - ה.
עניני חכמות - ה.
עניני חקירות ובלבולים - לב, מ.
עניני כיסופים - רנט.
עניני מיתה - קצ.
עניני סודות - קפה.
עניני עבודת ה' - כו.
עניני עולם הזה - קב, קמט, שח.
עניני פרנסה - קב.
עניני שמות - כ.
ענן בלה - רפו.
עסק - יט, כד, סג, קלב, קמא, קפו.
עסק בבנינים וחומות - ס.
עסק בנמילות חסדים - רנח.
עסק בדרך המבוע - נ.
עסק בחכמת הדקדוק - רלה.
עסק במצוות - רנח.
עסק בספרי המחקרים - מ, קב.
עסק בספרי רבינו - קבר.
עסק בעבודת ה' - נא, קיט, קנד, קנת, רמר, רנג, רעד.
עסק ברפואות ודוקטורים - נ.
עסק בתורה - יו, קלו, קנת, רמח, רמט, שח.
עסק החכמה בתכלית - ס.
עסק רבינו - ג, עו, קבח, קנב, קס, קפט, קצה.

עיתים טובות - שו.
עיתים לתורה - קלו.
בצוק העיתים - שח.
עכביש - רלב.
עלא - פו.
עלות השחר - שא.
עליה - מח.
עליה לשמחה וטוב ותענוג - פו.
עליית הים - צב.
עליית היראה - קנה.
עליית הפסולת - עט.
בני עליה - קלא.
ימי עליה - צב.
עליות וירידות של האבן שתיה - ס.
עליונים למטה - מ.
עמודא הנורא - קצו.
עמודי אור - ו.
עמידה
עמידה אצל התורה - רו.
עמידה בבית אצל התורה - רו.
עמידה בהיכל המלך - צו, קה.
עמידה בנסיון - לה, קד, רב, שד.
עמידה כנגד התאוות - נא.
עמידה כעמוד ברזל - רטו.
עמידה לפני רבינו - קבר, קמ, קמא, קמר, קמט, קנא, קנו, קסג, קסט, קעו, קעה, ריא, רלב, רלח, רמט, רצה, שב.
עמידה על מדרינה אחת - קעט.
עמידת רבינו - קנג, קסא, קסט, קעט.
ימי עמידה - צב.
עמל - רפח, שח.
עמל התורה - שח.
עמקות גדול - קלא.
עמקות התורה - רפה.
עמקות ושכל נפלא - ה.
עמקי הקליפות - ד.
ענוה - קד, קמ, קסט.

ערכוב הדעת - בו, רכח.
 ערום ויחף - כג.
 ערומים בדעת - טו.
 נשמות ערמילאין [ערומות] - כג, קצה.
 עריבת השולחן - קמט.
 ערעור (אפילציע) - קעה.
 עשבים - קמד, קסג, רכו.
 עשבים וצמחים מתיים - צח.
 עשיה' - יא, יט, כו, כז, סד, סז, עב, עה, פג, קיג, קסג, קפב, קפה,
 קצא, קצה, ריד, רלו, רנה, רס, רסמ, שה.
 עשיה בעבודת ה' - יב, יד, כג, כז, מז, מוח, קיז, קלא,
 קעד, קנד.
 עשיה ברבים - רי.
 עשיה לעצמו רונז - עד.
 עשיה מאלפים מאות - צג.
 עשיה מתורות תפילות - קמה, קצו.
 עשיה בזה העולם - מז, סח, קעה, רפז.
 עשיות של קדושה - יט.
 עשיית גדרים - רמ.
 עשיית דבר שבקדושה - פה.
 עשיית דברים זרים - ל.
 עשיית התלהבות לעצמו - עד.
 עשיית חסד - פמ.
 עשיית מופתים - יז.
 עשיית מצוה - קעה.
 עשיית מצוה אחר עבירה - פמ.
 עשיית מצוות - כד, כז, נא, קמז, רנה, רס, רעא.
 עשיית משא ומתן - רפמ.
 עשיית ספר תיקונים - רפה.
 עשיית עבירה - פמ, קלו, רלו.
 עשיית עסק בדרך הטבע - נ.
 עשיית עצמו כאילו שמח - עד.
 עשיית עצמו כבהמה - טו.
 עשיית עצמו כבן - ז.
 עשיית עצמו בשוטה - כ.
 עשיית פדיון - קעה.
 עשיית פעולה - רו.

עסקי הבית - כו.
 עסקי העולם הזה - נא, קנא, רמו.
 עסקי השי"ת - יז, כד, ע.
 עסקי חול - קעו.
 עסקי מלכות - צב.
 עצבון ודאגות - שה.
 עצבות - כ, מא, מב, מג, קמט.
 עצבה - יב, עד, קיב, קיז, רמו, רנה, רעט.
 עצבה גדולה - עד.
 עצבה מובה - כו, רלח.
 עצבה מובה בענין הלימוד - עו.
 עצבה נפלאה - שה.
 עצבה שלימה ונכונה - רנה.
 עצת ה' - עב.
 עצות - עו, קלא, שה.
 עצות גדולות ומובות - כו.
 עצות חדשות - קל.
 עצות מובות - קלא, רעג.
 עצות נפלאות ונוראות - עה, קלא.
 עצים - ס.
 עצם האלוקות - רכח.
 עצם מעצמיו - פז.
 עצמות מיושבים - קצו.
 עקיצה - פד.
 עקשן - נו.
 עקשנות - פה, רמו.
 עקשנות בעבודת ה' - קב.
 עקשנות כנגד האם - נו.
 ערב - רסא.
 ערב יום הכפורים - קפו.
 ערב סוכות - קכה.
 ערב פסח - רלה.
 ערב ראש השנה - ריד.
 ערב ראש חדש - קפה.
 ערב שבת - רלב.
 לעת ערב - קעה, רמו.
 לפנות ערב - קמא.

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

מזג

עשיית פעולה בחצי שנים - צה.
עשיית פעולה בשלימות - רח.
עשיית רושם למעלה - מ.
עשיית שאלת חלום - רסב.
עשיית תשובה - קפ.
עולם העשייה - רכה.
עשירות - ד, רמו, רפר, שח.
עשיר - קלו, שח.
עשירים גדולים - קבב, קמט, שז, שח.
עשן של התורה שלו - רה.
עישון סנפיר של דג - רמב.
עישון הלולקע (מקמרת) - קסג.
עשר חומות של מים - קנא.
עשרה מזמורי תהלים - קמא.
עשרה מיני דפיקין - רעג.
עשרה מיני היצים - רעג.
עשרה מיני נגינה - קמא, רעג.
עשרה קבין שינה - קיב.
עשרים וארבעה בתי דינים - קעה.
עשרת ימי תשובה - קפו, רנא.
עת
עת האכילה - קעא.
עת הקיבוץ - קנג.
עת התנלות החכמה - ה.
עת לשאול - קלו.
מעט לעת - קפה.
עתידות - קפו, קצו, רסב.
פאטשט [מרכבת דואר] - עח.
פאקין [אבעבעות] - קפט.
פאר הקהילה שלנו - קצו.
פאר של ישראל - קצו.
פגם - קב, קפה.
פגם בתורה - סא.
פגם דק מן הדק - קפ.
פגם האמונה - לב, רסא.
פגם הברית - כ, עא, קפ.
פגמים - כו, קמא.

פנימת הלכנה - רסא.
דעת מקולקל ופגום - קו.
פניעה - קר.
פניעת כח הראייה - רמב.
פנעי העולם הזה - שח.
פדיון - קעה, קפה, קפט, ריד.
פה - א, לח, צו, קו, קבר, קלא, קמב, קמח, קעד, ריה, רמו, רעט.
פה-סח - פח.
פה של הצדיק - צו.
בעל פה - יט, קמא, קפה, רא, רכג, רסא.
מלכות-פה - צו.
פורים - קלא, רצט.
פושע ישראל - רצה.
פחד - קפו, רמט, ריג.
פחד גדול - נו, פג.
פחד מה' - ריו.
פחד מהמיתה - נו.
פחדים - פג, קב, שח.
פחות שב ישראל - פה, קלא, רצט.
פחיתות - עה, צו, קנא.
פיוס בחכמה - קס.
פיוסים - סח.
פיוזר ממון - קבה, קצג.
פילוסופים - ה, רכד, רכה, רצא.
ספרי הפילוסופים - ה, ריט.
פירוד - קלו, רסג.
פירוד מה' - קבר.
פירוד מהצדיק - רפב.
מפריד אלוף - צג.
פירוש
פירוש בלשון לעז - קמו.
פירוש המילות - עה.
פירוש מכת הקראים - ריו.
פירוש על המקרא - רכג.
פירוש על מימרות האמוראים - רעה.
פירוש על תיבת בראשית - רפה.
פירוש רש"י - ה, סב, עו, קמ, קמט, רב, רכג.

פסוקים - מו, קמא, שח.	בפירוש - ד, קכד, קמא, קמוה, קנו, קפ, קפה, רט.
פעולה - צב, צה, רו, רח, ריג, רמד, רעא.	הפירושים הגדולים - כט, סב.
פעולה ביום אחד - קעד.	פירות - ס.
פעולה לזמן רחוק - רו.	פירות שלא נתבשלו - קפ.
פעולה על ידי המחשבה - סב.	פישומי ידים ורגלים - קסד.
פעולות חדשות - צה.	פלא - כה, רלג.
פעולת הנשמה - צב.	פלא וחידוש גדול - רמה.
פראסמיק - קנג, קנד.	פלאות הבורא - רמה.
פרה וולדה - רממ.	פלאות נשגבות ונעלמות - נ.
פרומה - רמ.	פלאי פלאות - קעג.
פרומה לצדקה - קמא.	פלאים-אותיות אלפים - ה.
פרי חדש - עו.	פליאה - סד, קמד, קפה.
פריחת הציפור - לב.	פלייטם [מבוהלים] - רכה.
פריסטאקים - פו.	פניה - קסג.
פרישת כפיים - סח, סט, פמ.	פניות - עב.
פרישת שיחה - ז, כ, סח, ע, קפה, רע, רעה.	פנים - למ, פח, קסח.
פרנסה - יג, כד, פד, פח, קכב, קצו, רלג, רג, רפא, שח.	פנים ואחור - קצט.
פרנסה כסדר - קצו.	פנים מאירות - קסט.
פרנסת הצדיק - כד.	פנים נפוחות - רלג.
ראגת הפרנסה - רג, שח.	פנים שוחקות - מג.
מרדות הפרנסה - פד, שח.	אור הפנים - למ.
פרעון על היום - כו.	לפנים - קא, רכד.
פרעוש - פד.	החזרת פנים - עב, עה, רלא.
פשט - צג.	המשכת הפנים - למ.
פשט בדברי הזוהר - עא.	הסתרת פנים - רסא.
פשמים וחידושים - ה.	הרבה פנים לתורה - שח.
פשמים - רכג.	נשיאת פנים - עח.
פשימות - יט, לב, לג, נא, עה, עו, קא, קלא, קנג, קנד, קסד, קע,	פנימיות - סב.
קפה, ריא, ריו, רלח, שח.	פנימיות הכוונה - עב.
פשוט בתכלית הפשימות - קא.	פנימיות המחשבה - סב, עב.
פשימת יד - קפד, שח.	פנימיות הנקודה שבלב - עב.
פת במלח - שח.	פנימיות העשייה - רכה.
פתי - קג.	פסול - כט.
פתי ושומה - ריא, רטג.	פסולת - עט, קצג, רסב.
פתיחה - נח.	פסוק - נח, רב.
פתיחת באר באיזה צד - ס.	פסוק מיוחד בכל יום - קפה.
פתיחת היד - ג.	פסוקי דומרה - עה.

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

מה

פתיחת הפה - סח, קנא, קסט, רלב, רנג.
פתיחת שערים - רלב.
פתרון חלומות - רסב.

ע

צדיק - כב, כה, לו, עו, עז, קה, קיא, קיט, קלב, קנא, קנג, קנו, קפ, קצו, קצו, ריד, רנב, רפ, רפב.
צדיק אמיתי - כב, כג, כד, קיא.
צדיק בעל כח גדול - רעג.
צדיק גדול - רפד.
צדיק גמור - עו.
צדיק האמת - כו, עט, רנב.
צדיק הגדול - כד, נא, צו, קלד, קצו, רצ.
צדיק הדור - רמו.
צדיק זקן - נא.
צדיק חולק - צו, קה.
צדיק מפורסם - קסב.
צדיק קדוש ונורא - ריא.
צדקתו קדושתו ומעלתו - קפב.
אור של הצדיק - צו.
אכילת הצדיק - כד.
הסתלקות הצדיק - קלב, קנו, קצו, קצו.
התקרבות לצדיק האמת - כב, כג, עט, קיא, רנב, רפב.
חולקים על הצדיק - צו, קיא.
תורה של צדיק האמת - כו.
צדיקים - ד, ה, לח, סג, עג, צח, קבו, קלח, קמ, קמא, קסג, קעא, קעה, קצב, קצו, קצו, רב, רב, רכט, רלט, רנג, רנו, רסו, רפ, רפב, שח.
צדיקים אמיתיים - לב, קיט, קבו, רלב, רפב.
צדיקים גבוהים - קסה.
צדיקים גדולים - לב, קמא, קנד, קע, קעא, רסו.
צדיקים גדולים במעלה - קצב.
צדיקים חולקים - פב.
צדיקים נוראים - קיט, רב.
צדיקים קטנים - צג.
צדיקים שבדור - רצו.

צדיקי אמת - כד, פ.
צדיקי הדור - קצו.
הכנסת אורחים צדיקים - קצג.
הסתלקות הצדיקים - קמא, קצו, רכ.
סיפורי מעשיות מצדיקים - קלה.
צדקה - לד, קצג.
צדקה לצדיקי אמת - כד, קצג.
חומש לצדקה - רפט.
פרומה לצדקה - קמא.
צוביך [בית קיבול המקטרת] - קסג.
צורות - שו.
צחצחות - כד.
ציור - קבד, קנג, רמו.
ציור אדם - קפב.
ציור בדעת - טו, סב.
ציור המיתה - קצ.
ציור צעקה במחשבה - טו.
ציפור - לב.
ציצית - כד.
ציקי קדירה - צג.
צירוף
צירוף באמונה - לה, רכ.
צירופי אותיות - מד, רג, שו.
צל - קלו.
צל עובר - רפו, שח.
צילוי של דקל - שח.
צמאון - כג, רנב.
צמצום - עג.
צמצום המח - עה, רסו.
צניעות - קו, קפו.
צעקה - כג, לב, פט, קח, קכט, קמו, קס, שח.
צעקה אל ה' - ג, מח, קיז, רל, רסח.
צעקה במח - טו.
צעקה בקול דממה דקה - טו.
צעקה גדולה מאד - טו.
צעקה על אמונה - קבו, קמו.
צעקה על הבית עלמין - קנו.

צעקה על כל דבר - רע.

צעקת הלב - קיז, קמו, קנג.

צעקת כבוד השי"ת - נב.

צער - ז, פד, צג, קב, קנא, קפט, רס, רסד, רפג, רפד, רצח, שח.

צער גדול - קב, קנא, קפט, רפד.

צער גידול בנים - קנא.

צער החולה - קפת.

צער החרמה - קב.

צער הנפש בחינם - שג.

צער העיבוד והלידה - רסד.

צער ויסורים של ישראל - קפת.

הכבדת הצער - שח.

הרגשת צער - פד, קפת.

חיי צער - שח.

צפיה לישועה - קב.

צרה - לב, למ, קב, קפט.

צרת יחיד - למ.

צרת רבים - למ.

צרתן של ישראל - קצו.

צרות - קמא, שח.

צרות הנפש - רע.

צרות והרפתקאות - קעג.

צרכי הבית - קבב.

ק

קאווע - רעו.

קביעת דירה בברסלב - קעג.

קביעת עיתים לתורה - יט, קלו.

קבלה

קבלת דברי רבינו - שג, שח.

קבלת האור - צג, צמ.

קבלת הארה - ה, פו.

קבלת העצות - שח.

קבלת התורה - לב, ריא.

קבלת התעוררות מחבירו - צמ.

קבלת התפילה - עב, רצח.

קבלת חיות - קנג.

קבלת ירושה - ריו.

קבלת ממון - קג, קצג.

קבלת מעות מרשעים - קצג.

קבלת רפואות - קפו.

קבלת שבת - רסא.

קבלת שכר - מו, רס.

קבלת תענוג מאכילתו - רמו.

קבלה - חכמת הקבלה - רכה.

קבלה בנימטריא נוא"ף - רמט.

דרכי הקבלה - רסו.

לימוד קבלה - רכה, רמט.

ספרי קבלה - עו, רמט.

קבר - נא, פד.

קבר רבינו - קמא, קנו.

קברי אבות - קנו.

קדושה - ה, יב, יט, נא, עה, פו, קב, קלב, רסא, רעה.

קדושת הדיבור - קבר, ריט.

קדושת הזיווג - קו, רפג.

קדושת היום - ב.

קדושת התיקוני זהר - קכה, רפה.

קדושת ישראל - יא, פט, קמו, קבה, קנג.

קדושת רבינו - מו, קבד, קסט, קפב, רמט.

קדושת שבת - קנג, רנד.

אהבה ויראה דקדושה - קמג.

גבורות דקדושה - קמב.

דבר שבקדושה - יב, עד, עה, פא, פה, רס.

חבל דקדושה - קלה.

חכמה דקדושה - לב.

הולדה בקדושה - לב, מ, קלב.

כיסופין ונגענועים דקדושה - רמט.

עובדה שבקדושה - יא.

עזות דקדושה - רלב.

קדושים - מט.

קדחת - קמג.

קדיש על אמו - רי.

קובלא - ז, מב, קנט, קפט, רמט, רפא.

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

מז

קודם אמירת התורה - ר.י.
קודם אור היום - ר.מנ.
קודם ארץ ישראל - קעג, קעה, קעו.
קודם המיתה - צ.
קודם השינה - צ, קעו.
קודם הסתלקותו - קעט, רצה.
קודם התפילה - רעו, רצו.
קודם הקידוש - קסט, רי.
קודם נטילת ידים - קנג.
קודם שבא לעשירות - ד.
קודם שיבוא משיח - לה, קבו.
קול - טו, מו, פג, צו, קלו, קמו, קנא, רו, רצו.
קול גדול - קבו, רפו.
קול דממה דקה - טו.
קול הקרנות - קב.
קול השירות והתשבחות - קסג.
קול השתוקקות - קסט.
קול מעורר הבוונה - רצג.
קול מר - כג, קנו.
קול נעים - רל, רסה.
קול צעקה - טו, קנו.
קול תורת רבינו - רו.
קולות - צו.
קוף בפני אדם - קיא.
קופה - כה.
קוצא דאות ד' - רפב.
קור - רבא, קמג.
קורה - רמט.
קורי עכביש - רלב.
קושיא - לב, קיה, שח.
קושיות - לב, מ, קמו.
קושיות גדולות - מ, קיה.
קושיות על השי"ת - קיה.
קושיות על סדר הבריאה - מ.
קשורת - עה, רצה.
קטמטה - רמט.
קמן - קלא, רמט, רעו, שח.

קמן שבקמנים - רמט.
דבר קמן - לג, קמה, קצה, רלג.
קמנים - לב, צג.
קמנות - קמ.
קמנות אמונה - קמ, קמו.
קמרוגים - קמה.
קמרוגים על הצדיק - צו.
קמרוגים על התפילה - עב.
קיבוץ - קבו, קנא, קנג.
קיבוץ גדול - קנג.
קיבוץ דוקטורים גדולים - ג.
קיבוץ נדבות - כג, רנה.
קידוש - רי.
קידוש בליל שבת - קסט, קנג.
קידוש ההתחלה - קלב.
קידוש השם - מט, נו.
קידוש לשון תרגום - קמ.
קיום - נא, סח, רפט.
קיום דברי הצדיק - עה, קלא, קמא, קפה, קצו, ריד.
קיום הגוף - נא, קעא.
קיום הדיבור - יו.
קיום העולם - מ, ס.
קיום השכל - פו.
קיום התורה - לב.
קיום י"ג מידות - פט.
קיום מצוות התורה - קטו, רלה.
קיום עניני עבודה - כו.
קימל - פו.
קימה בחצות - שא.
קיסר - קעה, ריו, רמו.
קיסרים - רמו, שח.
קיץ - צח, קסג, קפו, שא.
קירוב בני אדם לעבודת השי"ת - קצה.
קירוב ברחמים ואהבה - נב.
קירור הדעת - די.
קישור הדעת אל הלב - ריו.
קישור המחשבה אל הדיבור - סו, עה.

קל - מזו, ל, ג, פג, קיד, קב, קעה, רנה.

קל וחומר - ד.

קלי עולם - ד, קב, רעב.

דבר קל - קיד, קבר, קמא, קפר, קפה.

מניעה קלה - רלב.

עבודה קלה לשם שמים - מזו.

שעה קלה - רעב.

תשובה קלה - קב.

קלאמירשט [כאילו] - נא.

קליפה - קו.

קליפה העושקת את הבנים - סה.

קליפה השורה על האילן - ס.

קליפה של תאווה ניאוף - קיד.

קליפות - ד, קמא, רסא.

קלקול - ג, נא, סט.

קלקול המעשים - לב.

קלקול לדורי דורות - נא.

קלקול שלום בית - רסג.

דעת מקולקל ופגום - קו.

עולם מקולקל - רלג.

קנאה - יד, צו, קט, רפה.

קנאת סופרים - קסה.

קנה - מז, קיו.

קנה שריפה - מזו.

קניית ספרים - יח.

קפידה - רפד.

קפידת רבינו - ל, קמא, קסה, קעג, רמא, רמט, רעז, רפא,

רצב.

קפיטל תחלים - כג, עה, קמא, רעא.

קפיצה על המניעות - יא.

קץ וסוף טוב - נא.

קר - קסא.

קר וחם - רכא, קמג.

קראים - ריו.

קראיניקים [ספרי הסמוריה] - קמה.

קרבן - מ.

קרבנות - יב.

קרוכים למיתה יותר מחיים - ג.

קריאה - ז, קמא, קמה, קסג, רטז, רכה, רמא, רסא, רעח.

קריאה לפני התוקע - רי.

קריאת האדם לעבודת ה' - נב.

קריאת המנילה - רי.

קריאת השם יתברך מעסקיו - ע.

קריאת התורה - קמא, רי.

קריאת שם - צה.

קריאת שמע - רס.

קריעת ים סוף - קמא, קנא.

קשה - ד, יב, מז, כ, כג, ג, קיח, קכט, קלב, קמה, קנח, קסג, קעא,

קפ, קצח, רי, רלב, רלה, רנה, רעט, רפג, שח.

קשה להבין - סד, עו, רכה.

קשה להעולם - קל.

קשיא - ר"ת ש'מע י"י ק'ולי א'קרא - קמו.

קשקוש במעות - קלו.

קשרים וסימנים - כה.

ר

ראיה - י, כג, כה, לה, מ, מז, נא, סב, סד, סח, עג, עה, פה, קו,

קיד, קלו, קסב, קסג, קפה, קצו, ריו, רמב, רס, רפח, ש,

שח.

ראיה בהעברה בעלמא - צ.

ראיה בחוש - ג, פט, צ, קסה, קצו, רצג.

ראיה בספרים הקדושים - כו, קמה, רמה.

ראיה בעיני השכל - רמה.

ראיה גמורה - צ.

ראיה ממשלי - רטז.

ראיית אמיתת מציאותו - רמה.

ראיית האמת בסוף - פג.

ראיית הנשמות קודם השינה - צ.

ראיית פעולות בעבודת ה' - רמה.

ראיית רבינו - קיז, קמה, קנג, קסג, קסה, קסמ, קעג, קעד,

קפו, קצו, רכה, רמט.

ראיות חזקות - ג.

ראש - לט, מ, נו, פו, צו, קמה, קפו, קצו, רמט.

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

מט

רוצח - עו.
רוצחים - נ.
רושם - מ, רלח.
רושם דם - רמב.
רוזין - עה, קלא.
רחבים מני ים - קלא.
רחבת ידים - נא, קנג.
רחוק - א, ד, מ, מה, נמ, סג, עה, עה, קמא, קעג, קצו, רמו.
רחוק מה' יתברך - מוג, נא, קב, קלה, רפו, רצה.
רחוק מהיבשה - קיז.
רחוק מחיים - נ.
רחוק מכל התאוות - קעא.
רחוק מקדושת ישראל - קנג.
רחוקים מאיזה תאוות - נו.
רחוקים מחקירות - לב.
רחוקים מן הקדושה - יט.
פעולה לזמן רחוק - רו.
רחמנות - פמ, קיט.
רחמנות גדול - כג, קצה.
רחמנות מהשי"ת - נא, פמ, רלח.
רחמנות על האשה - רסד.
רחמנות על הנשמות - כג, קצה.
רחמנות על עצמו - סח, עא.
רחמנות של עוה"ז - כג.
רחמי השי"ת - לב, נב, נג, סח, סט, עה, קכב, קנג.
רחמים ותחנונים - ז, קפה.
ריאה - טו, קנו.
ריבוי אכילה ושתיה - קמא.
ריבוי כתענוגי שבת - קנה.
ריבוי הדקדוקים - עו.
ריבוי החקירות - נ.
ריבוי הלימוד - יט, עו, רלח.
ריבוי המחלוקת - קמא.
ריבוי הסודות - רפה.
ריבוי הספרים - יח.
ריבוי הקדמות - רסו.
ריבוי התורות - קנו.

ראש החר - קסב.
ראש השנה - כא, ריד, רטו.
ראש ושר של האומות - קצו.
ראש של ישראל - קצו.
ראשי פרקים - עה.
ראשי תיבות - פו, קיג, קמז, רג.
הכאת הראש - למ, נו.
מראש ועד סוף - כט, עו, קמט.
ראשון - ס, עה, פט, קמא, קמב, רי, רנה.
ראשון לראשונים - פמ.
ראשונים - יח, ס, קיד, קיז.
דורות הראשונים - ס, קצב.
ימים הראשונים - שו, שה.
תיבה ראשונה של הקידוש - רי.
רב טוב - קלד.
רבנונו של עולם - רלא.
רבע שעה - קעד.
רגל - מ, מו, קס, רסא.
רגלים אל הדלת - פג.
הליכה רגלי - רמט.
מארי דידין ומארי דרגלין - עה.
פישומי ידים ורגלים - קסד.
רדיפה - ריג.
רדיפה אחר המחשבה - נח.
רדיפה אחר הממון - רפה.
רדיפה אחר עוה"ז - כג, נא.
רדיפת הלב - קנא.
רוב בני אדם - ה, נא, רפו, שד.
רוגז - מב, עד, קמב, שה.
רוח - גר, פו, רכא, שה.
רוח הקודש - צח, קצו, רכ, שה.
רוח סערה - קיז, קמת.
רוח שמות - סו.
הבל ורעות רוח - מ, מו.
נחת רוח - מ, מו.
קוצר רוח - קמ.
רוחניות - מ, קלו, קמא, רכה.

ריבוי עונותיו - רצה.
 ריבוי תפלה ותחנונים - יט.
 ריחוק מאיזה תאוות - נו.
 ריחוק מהבנים - נט.
 ריחוק מהשם יתברך - מג, נא, רפו, רצה.
 ריחוק מתפילה - עה.
 ריצה - ו, רמח, רנד.
 ריצה אחר המחשבה - נח.
 ריצה אחר רבינו בהתלהבות - קפב.
 ריצה לצדיק - כג.
 ריצה לקיום המצוות - קמו.
 ריקודים - פו, קלא, רנד.
 ריקוד רבינו לעצמו - רצט.
 רך בשנים - קיט, קעא.
 רמוז - מ, מוד, נב, סב, פה, פו, פח, קמא, קמז, קנא, קנב, קנו, קפג, קפד, רעג, שו.
 רמו בעלמא - ג, קנא, רב.
 רמוזי השמות - מד.
 רמוזי רבינו - ג, קלב, קמז, קנג, קנו, רט, רנט, רסח, רעו, רפה.
 רמוזים - רד.
 רע - י, כט, נא, נג, סג, עט, קכ, קפד, רטז, רמט, רסט.
 רע הכולל - ריו.
 רע לבריות - רמט.
 רע מאד (נאר שלעכמ) - רעט.
 רע עין - ז, רמב.
 יצר הרע - ו, פ, קמב, שח.
 מזג רע - מ.
 מצודה רעה - יט.
 סר מרע - פא.
 עין הרע - רמב.
 עירוב טוב ורע - כט, סג, עט.
 רעים - פב.
 חיבורים רעים - רכ.
 מעשים רעים - לב.
 רעב - כג, רמח, רנ.
 רעוא דרעוין [רצון שברצונות] - רנט.

רעש - קפ, קסא, קפ, רנג.
 רפואות - ג, קפו, רמג.
 רפואת הבת מלכה - רעג.
 רפואת החולה - צח.
 מיול לרפואה - קמז.
 סמים לרפואה - רז.
 קבלת רפואות - קפו.
 רפיון ידים - קנג.
 רפש - עט, רט.
 רפש וטיט - קכט.
 רצון - יד, לב, נא, עב, קנג.
 רצון האדם - יב, מב, קב, קנה, רסו, רעה, שג, שח.
 רצון השי"ת - ב, מ, סט, קיט, קכד, קנג, ריו, רלח, רעו.
 רצון וכיסופים - יד, נא, קנה, רנט.
 רצון לשמוח בשבת - קנה.
 רצון מופלג - לב.
 רצון רבינו - עו, קמא, רמ, רנד, רצו, רצט.
 רצון שברצונות (רעוא דרעוין) - רנט.
 רקיעים - רכד.
 רשע - קג, רלו, רמט.
 רשעים - ד, י, כב, לה, קפ, קצג, רסא.
 רשעות מהחולדה - ה.
 דיבור של רשעות - רלו.
 מלכות הרשעה - צב.
 רתיחת מים - עט.
 רתת וזיע - רט, ריט, רמט.

ש

שאול - פד, קכ, שב.
 שאול תחתיות - נא, פא.
 שאלה - ו, לב, מג, קלו, קמז, רפו, שח.
 שאלה לצדיק - ריד.
 שאלה לרבינו - פה, קמא, קע, רכה, רלא, רלה, רסה, רעט.
 שאלת חלום - רסב.
 שאלת רבינו - קכד, קמו, קמח, קמט, קנה, קסג, רמ, רמט, רצט.
 ש

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

נא

שבועות - קנט, רנו.
שבת - א, קמו, רסה.
שבת אקדמות - רנו.
שבת העיבוד ה' - קה.
שבת התיקוני זוהר - קבה.
שבת לה' - קנא.
שבת פירוש רש"י - רכג.
שבת רבינו - קבה.
שבת בנימין - קנב.
שבמים - עו.
שבירה - קב.
שבירת הגוף - קסו.
שבירת הזכוכית - לב.
שבירת החקירות - לב.
שבירת הכפירות - קב, רסא.
שבירת הלב - כ, מא, מג, קצו, רע.
שבירת המזג הרע - מ.
שבירת המניעות - יא.
שבירת הקליפה של תאות ניאוף - קד.
שבירת התאווה - ה, נו, עא, פג.
שבירת חומות - רלב.
שבירת כל התאוות - קעא, ריו.
שבירת תאות אכילה - רמו.
שבירי לוחות - פו.
שבע מאות איש - קנב.
שבעה בעטלירם - קמט, קג, קנא, רעג.
שבעים שנה - צב, קעד, שח.
שבעת ימי המשתה - קמט.
שבת - ב, ל, פו, קנה, קסט, רי, רלה, רנד, רסא, רסה, רצט.
שבת אצל רבינו - קמא, קמט, קנא, קנג, קסט, קפו.
שבת בראשית - קצו.
שבת הגדול - פח.
שבת חנוכה - קלב, ריא, שו.
שבת נחמו - קנג, ריא.
שבת ר"ת בית ת'חלק ש'לל - פו.
שבת שקלים - קמא.
שבת תשובה - קבו.

הודו של ערב שבת - רע.
זמירות בשבת - קנה, קסט, רי.
כבוד שבת - רלב, רסא.
שמחה בשבת - קנה.
תוספת שבת - רסא.
תענוגי שבת - קנה.
תענית משבת לשבת - ל, קס, קסא, קסב, קפה.
שנעון - ל, סו, רלה.
שדות והרים - קסב.
שוחר - עח.
שומה - כ, נא, קג, קל, ריא, שג.
שולחן - פח, קלו, קמ, קמט, קנא, קנג, קנה, קסט, קפו, רי.
שולחן ערוך - כט, עו, קפה.
שומן - רסה.
שופרות - קפ.
שורש
שורש הדין בגמפ"ת - עו.
שורש העשיה - רכה.
שורש כל הנבראים - מו.
שורש נשמות ישראל - צא, קפה.
שושבין - פו.
שחפת (הוסט) - קמו, קנו.
שחוק - נא, קיט, רפד.
שחוק רבינו - קצא, רכה, רכו.
שמות - ג, יג, כ, ג, סו, פג, ריא, רלה, רפו.
שמות גדול - מו, ריה, רלב, שח.
שמות העולם הזה - מו.
שמותים - פג, קג, קי, רעב, שח.
שמותים גדולים - לב.
ש"י עולמות - צו.
שירוך - קלט.
שיח השדה - צח.
שיחה - כג, מו, נו, ס, עו, צח, קלא, קמה, קנג, קנה, קנו, רד, רלה, רסג, רע, רצו, שו, שו.
שיחה בינו לבין קונו - ז, כ, סח, ע, קנד, קפה, רכט, רלד, רעד, רעה.
שיחה נאה - רעא.

שיחה נפלאה - צח, קנא, שה.
 שיחה של תפילה - קצו.
 שיחות העולם - רד, שו, שה.
 שיחות וסיפורים - כז, קלא, קמד.
 שיחות רבינו - כז, ס, עו, קיז, קבר, קלא, קמד, קמה קנא, קנג, קנה, קנו, קצו, רד, רט, ריא, ריט, רלה, רסג, רעא, רצב, שה, שה.
 שיחות שאצל המעשיות - שה.
 שיחת חולין - קבר.
 פרישת שיחה - ג, כ, סח, ע, קפה, רע, רעה.
 שילוח - קעג.
 שימוש רבינו - קס, רלב.
 שימת לב לתכלית - עו.
 שינה - צ, ק, קיב, קמא, קנב, רכח, שה.
 שינת רבינו - קמט, קנב, קעו.
 שינויים - ג, קסח, קפה, קצו, רכא.
 שינויים בשמים - קצו.
 שינוי המבע - קמא.
 שינוי להחולה - רמג.
 שיעור בקצת עיון - עו.
 שיר השירים - רמג.
 שיר של חשק - רנו.
 שירות ותשבחות - קסג.
 שירת הים - מ.
 שירת המלאך - צו.
 שירת העשבים - קסג.
 שישים רבוא אורות התורה - צא, קעו.
 שכחה - כז, צו, קפת, ריו, רפג.
 שכחת השם - מג.
 שכחת התורה - יח, כז.
 שכיבה - נא, פו.
 שכיבה כראוי - קמא.
 שכיבה על הארץ - פג, קסד.
 שכיבה על המיטה - סח, קמא, קס, רעה.
 שכירת אנשים - כז.
 שכל - ה, מז, נא, פז, צג, קטו, קוח, קפט, רכד, רסא, רסו.
 שכל בשלימות - פז.

שכל נמור - ה.
 שכל המומעה - ריו.
 שכל קצת - רד.
 בעלי שכל - סו, שה.
 עיני השכל - רמה, רסא.
 שכנים - עו.
 שכר - ה, כז, ג, קיב, רס, רעא.
 שכר לימוד - רמ.
 שלא ברכו בתורה תחילה - קלב.
 שלא על מנת לקבל פרס - מח.
 שלא עשני גוי - מג.
 שלג - רכא.
 שלוחי מלאך המוות - נ.
 שלום - עו, צו, קמא.
 שלום בית - צו, רסג.
 שלום בעיר - צד.
 נתינת שלום - קפר.
 שלימות - יא, צא, צב, צג, קב, קמא, רח, ריו.
 שלימות הידיעה - ריו.
 שלימות התפילה - עה, רצה.
 אמונה בשלימות - קו, רסא.
 שכל בשלימות - פז.
 שלימולניק [שלומיאל] - רפא.
 שלישי למילה - צח.
 שלעיון-של עיון - רמב.
 שלש בחינות - מ.
 שלש פעמים - עו, עה, ריב.
 שלש שנים - ס, קעג. שלש שעות - יז.
 שלשה חלקי העולם - קמא.
 שלשה ימים רצופים - קבה.
 שלשלאות של ברזל - פה.
 שם - נה.
 שם הוי"ה - צה, רסא.
 שם המלאך - קפ.
 שם חדש - צה.
 שם לפי הפעולה - צה.
 שם של אדם - מד, צה.

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

נג

שם של מ"ב - קמו.
בעל שם - סו.
שמאל - עה.
שמור מן העבירה - פה.
שמחה - יט, כ, מא, מג, מה, מח, סה, עה, פו, צג, קלא, קמט, קנא, קפ, רנד, רעג, רפג, רצט.
שמחה אמיתית - קעו.
שמחה בדנים וז'פיצא [מרק] - קנה.
שמחה בהשם יתברך - קעו.
שמחה בלב - עד, רצט.
שמחה בעסקי חול - קעו.
שמחה ברכינו - קעו.
שמחה בראש השנה - כא.
שמחה בשבת - קנה.
שמחה בשמחת תורה - רצט.
שמחה בשעת התפילה - כ, עד.
שמחה גדולה - יא, עד, קבה, קלא, קנג, קנה, ריו, רנד, רע.
שמחה של מצוה - קלא.
שמחה תמיד - יט, כ, כו, מג, קמט.
שמחת השם יתברך - סו.
שמחת יהודינו - רצט.
שמחת רבינו - קבה, קנג.
שמחת תורה - רצט.
כל היום בשמחה - כ, מא, מג.
ניגון של שמחה - עה.
תפילה בשמחה - עד, עה, רפג.
שמיעה - לב, מו, סו, עה, קבו, קמא, קמו, קנא, קצח, רכ, רפד.
שמיעת דיבור מרבינו - קבר, קמט, קפא, רו, ריא.
שמיעה וציות לדברי חכמים - סו.
שמיעת הרחישה של התולעים - פד.
שמיעת חלום - רסב.
שמיעת רבינו - קלג, קנו, קפא, רלח.
שמיעת שירת העשבים - קסג.
שמיעת תורה של הצדיק - כו, קנו.
שמירה
שמירה מלמעלה - קמא.
שמירה מעבירה - פה.

שמירה מפגם הברית - כ.

שמירת המחשבה - מו.

שמירת המים לפסח - רלח.

שמירת המזון - רפא.

שמירת שבת - רסא.

שמון - רסא, רסה.

שמנונית הגוף - פו.

שמעון - מד, פט.

שמרי המה - נא.

שמש - צב, קלו, קסג, קסט, רב, רסא.

שנים - נא, סח, קעג, רלד, רפד, שח.

שנים הקודמים - שו, שח.

חצי שנים - צה.

כמה שנים - צה, קיט, קמו, קעג, רלו.

רך בשנים - קיט, קעא.

ש"ם עם רי"ף ורא"ש - סב, עו.

שעה - מה, קבב, קבג, קבר, קלד, קמא, קעג, קפו, רמ, רעב, שח.

שעה אחת - עו, קג, קעד, רלב, רמ.

שעה אחת ביום - מו, סח, רלב, רמט.

שעה אחרונה - קסד.

שעה ביום לב נשבר - כ, מא, מג.

שעה הראשונה - כו.

שעת הדחק - ל, קבא.

שעת הלמוד - עו.

שעת התפילה - יב, כו, עב, עד, עה, רפג, רצו.

רבע שעה - קעד.

שעיר המשתלח - קעה.

שערות המלית - קעב.

שעשוע עם הכנים - נט.

שעשועים גדולים - צו, קמה.

שפחה כנענית - רמא.

שפיכת לבו לפני השי"ת - כו.

שפיכת שיח לפני השי"ת - ז.

שפלים - מ.

שפלות - צו, רסא.

שפע טובה וברכה - רסא.

שפעת הקלנסים - קב.

שקיעת השמש - קסג.

שקרן - סג, קפב, רפג, שח.

שקרים - קג, קפב.

שקרן - קגב.

מנהיגים של שקר - קכו.

שרוים על קברם - קגו.

שרים - כח, ריג, שח.

שריפה - כו, רה.

קנה שריפה - מו.

שרף - נא.

שרץ במח - קו.

שרשי נשמות ישראל - צא, קפה.

שתי פעמים דבר אחד - נה.

שתיה - כג, נא, צו, קמא, קפא, רנב, שו.

שתיה קודם התפילה - רעו.

שתית תהלים - כג.

שתיקה - קמב, קסמ.

ת

תאווה - ו, נא, נו, עא, פג, צו, קב, קלו, קמוג, קצג, רנט.

תאווה הידוע - לב, קבט, שג, שד.

תאווה להנהיג העולם - מז.

תאווה לנסוע בדרכים - קצה.

תאווה רעה - קיט.

תאווה אכילה - מוח, קמוג, קצג, רמו.

תאווה ממון - נו, קטו, קצג.

תאווה משגל - קבט, קעא, ריו.

תאווה ניאוף - קו, קוד, קטו.

ת'אות ר'שעים ת'אבד ר'ת תר'ת - קפ.

שכירת התאווה - ה, נו, עא, פג, ריו.

תאוות - נא, נו, פג, צו, קעא.

תאוות הבהמיות - צו, קמוג.

תאוות עולם הזה - ו, נא, קב, ריו.

תאוות רעות - ה.

ביטול התאוות - נו, קלו, קעא.

בעלי תאוות - מ.

שכירת כל התאוות - קעא, ריו.

תבואה - קפו.

תבערת הלב - עד.

תבערת קדושת דברי רבינו - קבד.

תהלים - כג, סח, עה, עו, צו, צח, קמא, קנד, רעא.

תוכחה על התמדת הלימוד - זו.

תוכחת רבינו - זו, מו, קבא, קנה, רגז, רעו.

תולעים - פד.

תוספת חיים - קב.

תוספת שבת - רסא.

תועלת - כג, לה, סב, סד, עא, קמא, קעה, קפה, רו, שד, שח.

תועלת הספרים - יח.

תועלת השינה - קי.

תועלת לזיוונים - פו.

תוקף המחשבה - ה, סב.

תוקפא דדינא [תוקף הדין] - פטו.

תורה - נא, רמו, ג, ה, ז, יח, יט, כג, כח, נח, סא, סב, עה, עו, צא,

קו, קח, קב, קיב, קלב, קלו, קנא, קנה, קעו, רד, ריט, רכג,

רלה, רמה, רמו, רסא, רסב, רפה, שו, שח.

תורה בהעלם - רה.

תורה נכוח מאד - רג.

תורה ועבודה - כג, כו, רסא, שח.

תורה ותפילה - כו, ל, מח, קנט, רלה, רמח, רמט, רעד,

רפא, שח.

תורה על הדרך - קמד.

תורה שבכתב - קפה.

תורה שבעל פה - קפה, רא, רכג, רסא.

תורה שכולה הקדמות - ר.

תורה של צדיק האמת - כו.

תורת רבינו - מד, עה, קבד, קנג, קצו, ר, רא, רג, רד, רה,

רו, ריא.

תורות ושיחות שלו - רטו.

תורות רבינו - קלא, קצט, רצו, שח.

אות בתורה - צא.

אותיות התורה - קעו, צא.

אחיה של התורה - רכג.

אמירת תורה - קלב, קלה, קמא, קמד, קנו, רי, ריא, רסו.

שיחות

מפתח ערכים

הר"ן

נה

ביטול תורה ותפילה - ל, רפא, שח.
בעלי תורה - קנג, ריא.
גדולים בתורה - רסו.
דברי תורה - נח, סב, קלא, ריט, רעב, שה.
חידושי תורה - ה, נח, רב, ריא, רמה, רסו, רסו.
חכמת התורה - קו, רמו.
לימוד התורה - יו, יח, יט, כו, עו, עה, צא, קח.
מצוות התורה - קטו, רלה.
נתינת התורה - ה, ל, ריט, רלה.
סודות התורה - רפה.
עמל התורה - שח.
עסק בתורה - יו, קלו, קנח, רמח, שח.
עשיה מתורות תפילות - קמה, קצו.
קביעת עיתים לתורה - יט, קלו.
קריאת התורה - קמא, רי.
שישים רבוא אותיות התורה - צא, קעו.
שכחת התורה - יח, כו.
תחבולות - ה, רעה.
תחבולות גדולות - רלו.
תחבולות להתגבר על הרע - י.
תחיית המתים - צג, קפה.
תחילה - קלב, קנג, קנה, קעו, קפד, רצו.
תחילת ההולדה - קלב.
תחילת ההנהגה - סג.
תחילת היושר - עה.
תחילת הלימוד - עו.
תחילת העבודה - ה.
תחילת חכמת הקבלה - רכה.
תחילת מפלה ניסח - קב.
תחילת נביעת האילן - ס.
תחינה - עה, צח, רל.
תחינות ובקשות - עה, עו, רכט.
תחנון - קפה.
תחנונים - ג, ז, יט, כו, מח, סח, עה, פט, קיב, קפה, רלג.
תחת המלית - רעה.
תחתונים למעלה - מ, פו.
תיבה - רמו.

תיבה ראשונה של הקידוש - רי.
תיבת אדם - שו.
תיבת בראשית - רפה.
תינוק - לב, מב, נו, קמא, קפט, רמב.
תינוק בבית הספר - עה.
תינוקות של רבן - רכג.
תיקון - פה, פט, קמא, קפה.
תיקון גדול - כט, קמא.
תיקון גמור - קמא.
תיקון הכללי - קמא.
תיקון העולם - רלט.
תיקון ויחוד הברית - פו.
תיקון חדש לגמרי - קמא.
תיקון למקרה לילה - קמא.
תיקון נשמת רח"ו - קפט.
תיקון סדר התפילה - רכט.
תיקוני זוהר - עו, קבו, קבח, רעה, רפה, רצד.
תיקונים - קפה.
תיקונים גדולים - קבו.
תירוץ - ה, לב, מ, שח.
תירוצים של שקר - רפו.
תכלית - מ, ס, עו, קא, קיט, קלא, קעט, ריו, ריט.
תכלית הביטול - קעא.
תכלית הידיעה רלא נדע - ג.
תכלית הנצחי - נא, קב.
תכלית הריחוק - ג.
תכסיסי מלחמה - צב.
תלוי בחוט השערה - ג, קיו.
תליית הרגל למעלה - קס.
תלמיד חכם - קלב.
תלמיד חכם שנוקם ונומר - צג.
תמונות - שו.
תמונת האותיות - רה, שו.
תמונת הדיבור הקדוש - ריט.
תמימות - ה, לב, עה, קבד.
תמימות ופשימות - נא, קא, קלא, רלה.
תנ"ך - סב, עו, רא, רנא.

תנועה נפלאה - רעו.

תנועות - ב, יא, סג, רל.

תנועות בשעת התפילה - עה.

תנועות של חן - ז.

תענוג - מז, פו, קב.

תענוג גדול - רנט.

תענוג השנת החכמות - קפא.

תענוג מאכילה - רמו.

תענוג נפלא ועצום - כד.

תענוג עולם הבא - צו, רנט.

תענוגי עולם הזה - צו.

תענוגי שבת - קנה.

תענית הפסקות - קפה.

תענית משבת לשבת - ל, קס, קסא, קסב, קפה.

תענית ערב ראש חודש - קפה.

תעניות - קס, רכה.

תפילה - יב, יט, כו, נא, נב, נו, עד, פה, צח, קד, קיו, קמוה, קנט,

קצו, רכמ, רלג, רלה, רמוח, רנט, רעד, רעו, רפא, רצה,

רצו, שח.

תפילה בבוקר השכם - לא, קסג.

תפילה בבוקר תיבה - ל.

תפילה בהתלהבות - נב, עד, קיט, רפד.

תפילה בהתעוררות - עה, רלה, רנט.

תפילה בכוונה - מוח, סו, עה, קיט, קבא, רפד, רצג.

תפילה בכח - סו, עה, קבא, רפד.

תפילה בלי התעוררות וחיות - עה.

תפילה בפשימות גמור - עה.

תפילה בקול בראוי - רצג.

תפילה בשדה - קמד.

תפילה בשמחה - כ, עד, עה, רפג.

תפילה בתוך האדם - קד.

תפילה גבוה מלימוד - עה.

תפילה ותחנונים - ג, יט, כו, מוח, רלג.

תפילה יקרה מאד מאד - רלה.

תפילה בראוי - יב, עב, עה.

תפילה לימוד ותפילה - רפו.

תפילה לפני העמוד - רי.

תפילה על החולה - קפח.

תפילה על כל דבר - רלג.

תפילה על עבודת ה' - רלג.

תפילה עם כוונות - עה.

תפילה שגורה - נב.

תפילת שחרית - רנו.

תפילת מנחה - קמד, קעה.

תפילת ערבית - רלה.

ביטול תורה ותפילה - ל, רפא, שח.

בלבולים בתפילה - יב, עב, עה, רפג.

בעל תפילה - קמות, קצה.

דיבורי התפילה - סו, עד, עה, רצג.

התלהבות בתפילה - נב, עד, עה, קיט, רפד.

התקשרות בתפילה לצדיקים שבדור - רצו.

חמימות לתפילה - עד.

קודם התפילה - רעו, רצו.

תפילות - רכמ, רצד.

עשיה מתורות תפילות - קמה, קצו.

תפילין - כד, קצו.

תפיסה - ק, קנג, קסט, רסג, רעב, רעג, שג, שח.

תפיסה במח בעל פה - קמא.

תפיסת העולם - נא.

תפיסת הקול אל המחשבה - טו.

תפיסת יד - קסד.

תפיסת עמודי האור - ו.

תקיעה - קפ.

תדרמה - יג.

תרועה - קפ.

תשובה - סא, עא, קיב, רנט, רפח.

תשובה בכח - סא.

תשובה בכלליות - קיב.

תשובה למעלה מן התורה - ג.

תשובה על פגם הברית - עא.

תשובה קלה - קב.

תשובה שלימה - קפ.

תשובת המשקל - קב.

עשרת ימי תשובה - קפו, רנא.

מפתח האישים

י

יהוא המלך - רלו.
 רבי יודל תלמיד רבינו - קעא.
 יוסף הצדיק - פו, קוד, רסא, רסב.
 יעקב אבינו - פה, רלט, רמב, רסא.
 רבי יעקב יוסף מזלאמיפאלי - קסג.
 יצחק אבינו - רלט, רסא.
 רבי יצחק לוריא - האר"י - קפט.
 רבי ישראל בעל שם טוב - ט, לו, מח, קלח, קמו, קסו,
 קצג, רמ, רסה.

ל

רבי לוי יצחק מבארדימשוב - קצו, קצז.

מ

משה רבינו - ה, לב, צה, קמא, רב, ריט, רלט, רנט, רצ.

נ

נכמ - סב.
 נבל - צו.
 רבי נחום ממשארנאביל - קסח.
 רבי נחמן מהורדנקא - ד, ז, ריא.
 רבי נפתלי תלמיד רבינו - קמא, רל.

ע

עזריה - מט.
 רבי עקיבא - רעב.
 עשיו - רמב.

א

ר"א מטעפליק - רמ.
 אבא בנימין - רפג.
 אביגיל - צו.
 אברהם אבינו - רלט.
 אדל בת רבינו - קעא.
 אדם הראשון - פו, שח.
 רבי אהרן הרב דברסלב - קמא.
 רבי אלעזר הקליר - כא.
 אסתר המלכה - קו.

נ

נועז - קוד.

ג

רבי גדליהו מליניץ - קלב.

ד

דוד המלך - א, סח, צו, צח, קמו, ריג, רעה.
 דניאל - לה, רב.

ז

זמרי בן סלוא - צו.

ח

רבי חיים ויטאל - קפט.
 חנניה - מט.

נח

שיחות

מפתח האישים

הר"ן

פ

פינחס בן אלעזר - צו.

פלטי בן ליש - קוד.

פפוס - רעב.

ק

קרח - קנב.

ר

רחל אמנו - פו, קו.

ש

שאול המלך - קו.

הילד שלמה אפרים בן רבינו - צח, קפמ.

שלמה המלך - ס, ריג, שח.

רבי שלמה יצחקי - רבנ.

רבי שמואל מטעפליק - קנב.

שמעון בן יעקב אבינו - פמ.

רבי שמעון בר יוחאי - קט, רעה.

רבי שמעון תלמיד רבינו - מוד, קעג, קעד.

שרה בת רבינו - קסג.

מפתח התורות

ליקוטי מוהר"ן ח"א

תורה ב' - רצו.
 תורה ח' - כט.
 תורה ט' - עה, רצו.
 תורה י' - קלא.
 תורה י"ד - קלב.
 תורה ס"א - קמו.
 תורה ס"ו - יד.
 תורה ס"ט - קלג.
 תורה ע"ט - רסא.
 תורה ק"ט - קלה.
 תורה קי"ב - עה.
 תורה קע"ב - קלו.
 תורה ר"ד - קלו.
 תורה ר"ה - קמא.
 תורה רל"ד - קלח.
 תורה רס"ג - קמג.
 תורה רע"ה - קלד.
 תורה רפ"ב - ער, עה.

ליקוטי מוהר"ן ח"ב

תורה ז' - מ, קיט.
 תורה מ"ו - קמז.
 תורה מ"ז - קמד.
 תורה י"א - קמד.
 תורה י"ב - קמד.
 תורה י"ו - קנה.
 תורה כ"ב - קמ, רעב.

תורה כ"ה - קמה.
 תורה מ"ד - קמב, רלה.
 תורה מ"ו - קמו.
 תורה נ"ב - קיח.
 תורה נ"ו - קלט.
 תורה ס"ג - רעב.
 תורה ס"ז - קמה, קצו.
 תורה ע"ב - קמו.
 תורה ע"ח - קנג.
 תורה פ"ו - קמ.
 תורה פ"ז - קפ.
 תורה פ"ח - קפ.
 תורה צ"ב - קמא.

ספר המידות

אמת - קנב.
 דעת - שו.
 ניאוף - שר.
 תפילה - רלג.

סיפורי מעשיות

מעשה ה - קמו.
 מעשה ז - נ.
 מעשה ט - שח.
 מעשה י - רנו.
 מעשה יב - קמה, קצח.
 מעשה יג - קמט, קנ, קנא, רענ.

מפתח הפסוקים

שמות ימ, ג: ומשה עלה - פו.
 שמות ימ, ב: וירד ה על הר סיני - פו.
 שמות ב, יז: למען תהיה יראתו על פניכם לבלתי
 תחטאו - קפת, ריז.
 שמות כא, ימ: אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו
 ונגקה - צח.
 שמות לג, יג: הודיעני נא את דרכיך - פמ.
 שמות לד, יד: אל אחר - רפב.
 שמות לו, א: כל אשר נתן ה' חכמה בהמה - מו.
 במדבר יב, ו: בחלום אדבר בו - רסב.
 במדבר יד, כא: וכבוד ה' מלא את כל הארץ - לב.
 במדבר מו, למ: ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי
 עיניכם - קו.
 במדבר כג, כא: לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל
 בישראל ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו - קב.
 דברים א, א: אלה הדברים אשר דבר משה אל כל
 ישראל - רג.
 דברים א, יב: משאכם - לו.
 דברים ד, ט: והודעתם לבניך ולבני בניך - רט.
 דברים ד, למ: וידעת היום והשבות אל לבבך - למ, ריז.
 דברים ד, מד: אשר שם משה - רטו.
 דברים ו, ה: ובכל מאריך - נו, רפט.
 דברים ת, ג: כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם - פח.
 דברים י, כא: הוא תהלתך והוא אלוךך - נב.
 דברים יד, א: בנים אתם לה' אלקיכם - ו.
 דברים כ, ג: אל תיראו ואל תערצו - קב.
 דברים כט, יד: אם את אשר ישנו פה ואשר איננו
 פה - רט.
 דברים לג, ד: תורה צוה לנו משה מורשה - צא.
 שמואל-ב ז, יא: ועתה ידעתי כי בית יעשה לך ה' - צו.
 מלכים-א יז ד: ואת העורבים צויתי לכלכלך - ו.
 מלכים-א יח, למ: ה' הוא האלקים - רסא.
 מלכים-ב י, יח: יהוה יעבדנו הרבה - רלו.

בראשית א, א: בראשית ברא אלקים את השמים - ה,
 ריט.
 בראשית א, כו: נעשה אדם - שו.
 בראשית ב, כא: ויקח אחת מצלעותיו - פו.
 בראשית ג, ז: ותפקחנה עיני שניהם - רסא.
 בראשית ג, יז: בעצבון תאכלנה - שח.
 בראשית ג, ימ: בועת אפך תאכל לחם - שח.
 בראשית ד, א: והאדם ידע - קו.
 בראשית מו, ו: והאמין בה' ויחשבה לו צדקה - לד.
 בראשית מו, יב: ותרדמה נפלה על אברם - יג.
 בראשית כב, ז: ואיה השה לעולה - קמד.
 בראשית כב, כה: ויצא הראשון אדמוני - פמ.
 בראשית כג, מז: ארבע מאות שקל כסף - רנט.
 בראשית כד, סג: ויצא יצחק לשוה בשדה - קמד.
 בראשית כה, יא: וישכב במקום ההוא - פו.
 בראשית כח, יב: והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים
 בו - פו.
 בראשית לב, ז: וארבע מאות איש עמו - רמב.
 בראשית לו, א: וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ
 כנען - רסא.
 בראשית לו, ב: אלה תולדות יעקב יוסף - רסא.
 בראשית לח, ז: ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה' -
 רמט.
 בראשית למ, יב: ותתפשהו בכגרו - ק.
 בראשית מו, ד: אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך
 ויוסף ישית ידו על עיניך - פו.
 בראשית מו, ז: אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל - פט.
 בראשית מט, כב: בן פורת יוסף בן פורת עלי עין
 - רסא.
 שמות א, יא: ויבן ערי מסכנות לפרעה - ס.
 שמות ב, ו: והנה נער בוכה ותחמל עליו - פו.
 שמות ו, מ: מקצר רוח ומעבודה קשה - קמ.
 שמות מו, יז: תביאמו ותמעמו בהר נחלתך - מ.

מלכים-ב, י, ל: בני רבעים ישבו לך על כסא ישראל - סד.

ישעיה ד, ג: כל הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו - קכו.

ישעיה ה, כא: הוי חכמים בעיניהם - רטו.

ישעיה ו, ג: מלא כל הארץ כבודו - לב.

ישעיה יא, א: ויצא חמר מגוע ישי - צח.

ישעיה יא, ה: והיה צדק אזור מתניו - צג.

ישעיה יא, ז: לא ירעו ולא ישחיתו - עו.

ישעיה לח, ב: ויסב חזקיהו פניו אל הקיר - לט.

ישעיה מב, ח: אני ה' הוא שמו וכבודי - צה.

ישעיה מח, ימ: וצאצאי מעיך כמעותיו - קפג.

ישעיה נח, יא: והשביע בצחצחות נפשך - כד.

ישעיה סב, ב: וראו כל העמים צדקדקורא לך שם חדש - צה.

יחזקאל א, ד: ונגה לו סביב - צג.

יחזקאל א, ב: אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת שמה ילכו האופנים - פג.

יחזקאל מא, כב: וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' - פח.

יחזקאל מג, ב: והארץ האירה מכבודו - קלו.

הושע ב, כב: וארשתוך לי באמונה וידעת את ה' - ריו.

הושע יא, א: נער ישראל ואהבהו - פג.

הושע יד, י: כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם - רטו.

יונה ב, ג: מכטן שאול שועתי - שב.

חבקוק ב, ד: וצדיק באמונתו יחיה - רסא.

תהלים ב, ט: תרעם בשבט ברזל - קב.

תהלים ו, ז: אשחה בכל לילה מטתי בדמעתי - סח.

תהלים ו, ז: אשחה בכל לילה מטתי - רעה.

תהלים יב, ז: סביב רשעים יתהלכון - רסא.

תהלים יח, ימ: ויהי ה' למושען לי - צח.

תהלים ימ, ח: תורת ה' תמימה - צא.

תהלים ימ, ח: עדות ה' נאמנה - רמה.

תהלים כ, ח: ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר - שה.

תהלים כו, יב: רגלי עמדה במישור במקלהים אברך ה' - רסא.

תהלים כז, ז: שמע יהוה קולי אקרא - קמו.

תהלים לא, כה: חזקו ואמצו כל המיחלים לה' - קכ.

תהלים לג, ד: וכל מעשהו באמונה - רכב.

תהלים לד, מז: עיני ה' אל צדיקים - רנו.

תהלים לו, ז: אדם ובהמה תושיע ה' - טו.

תהלים לח, כב: אל תעזבני ה' אלוקי - רל.

תהלים מא, יב: בזאת ידעתי כי חפצת בי כי לא יריע אויבי עלי - פב.

תהלים מד, כג: כי עליך הורגנו כל היום - יב.

תהלים נא, טו: אלמדה פשעים דרכיך וחמאים אלך ישובו - פט.

תהלים נא, יז: אדני שפתי תפתח - קה.

תהלים נב, כה: השלך על ה' יהבך - נב.

תהלים סו, יב: הרכבת אנוש לראשנו - קמג.

תהלים סז, ב: לדעת בארץ דרכך - רצב.

תהלים סח, יג: מלכי צבאות ידרון ידרון ונות בית תחלק שלל - פג.

תהלים סח, ימ: עלית למרום שבת שבי לקחת מתנות - פו.

תהלים סט, כח: תנה עון על עונם - פט.

תהלים עג, ט: שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ - לה.

תהלים עג, כב: ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך - טו.

תהלים עד, ב: גאלת שבט נחלתך הר ציון - מ.

תהלים עמ, ח: אל תזכר לנו עונות ראשונים מהר יקדמונו רחמך כי דלוננו מאד - פט.

תהלים פג, יח: יחפרו ויאבדו - קפ.

תהלים פד, יב: שמש ומגן ה' אלקים - רסא.

תהלים פט, ב: אודיע אמונתך בפי - קמב.

תהלים פט, ג: ואמונתך בלילות - קו.

תהלים צב, ז: מה רבו מעשי ה' מאד עמקו מחשבותיו איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת - רכא.

תהלים צו, ג: ספרו בגוים כבודו - נב.

תהלים ק, ג: דעו כי ה' הוא אלהים - ריו. תהלים קג, כ: לשמע בקול דברו - רו.

תהלים קיא, ו: כח מעשיו - קנג.

תהלים קיב, י: תאות רשעים תאבד - קפ.
 תהלים קימ, כ: גרסה נפשי לתאבה - עו.
 תהלים קימ, לב: דרך מצוותיך ארוץ - קטו.
 תהלים קימ, פו: כל מצותיך אמונה - ריש.
 תהלים קימ, קסא: שרים רדפוני חנם - ריג.
 תהלים קלה, ה: כי אני ידעתי כי גדול ה' - א, קעו.
 תהלים קלה, ו: כל אשר חפץ ה' עשה - א.
 תהלים קלה, ב: כי הגדלת על כל שמך אמרתך - צה.
 תהלים קלפ, ז: אנה מפניך אברח אם אסק שמים שם
 אתה ואציעה שאול הנך - קב.
 תהלים קמד, ד: ימינו כצל עובר - שח.
 תהלים קמה, יא: וגבורתך ידברו - קמב.
 תהלים קמה, מז: עיני כל אליך ישברו ואתה נותן
 להם את אכלם בעתו - קכב.
 משלי ב, יג: המהפכים ארחות ישר - רטו.
 משלי ג, מז: אורך ימים בימינה - ד.
 משלי ה, ג: כי נפת תטפנה שפתי זרה - רטו.
 משלי ו, כב: בהתהלךך תנחה אותך בשכבך תשמר
 עליך - נא.
 משלי ח, כא: להנחיל אוהבי יש - צו.
 משלי י, כז: יראת ה' תוסיף ימים - קב.
 משלי יא, כא: יד ליד לא ינקח רע - קפד.
 משלי יב, ד: אשת חיל עמרת בעלה - קיג.
 משלי יג, כח: צדיק אוכל לשובע נפשו - כד.
 משלי יז, מז: ושונה דבר מפריד אלוף - צג.
 משלי יט, ג: אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יועף לבו
 - קיא.
 משלי יט, כא: רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא
 תקום - עב.
 משלי כא, ל: אין חכמה ואין תבונה ואין עצה - שח.
 משלי כב, ז: עבד לוזה לאיש מלוה - קיב.
 משלי כג, ו: אל תלחם את לחם רע עין - ז.
 משלי כה, ב: כבוד אלקים הסתר דבר - פו.
 משלי כו, יב: ראת איש חכם בעיניו תקוה לכסיל
 ממנו - רטו.
 משלי כח, ח: איש אמונות רב ברכות - רסא.
 משלי לא, כג: נודע בשערים בעלה - א.

איוב ה, ז: אדם לעמל יולד - שח.
 איוב יד, י: אבנים שחקו מים - רלד.
 איוב כא, כד: ומח עצמותיו ישקה - פו.
 איוב כה, יב: החכמה מאין תמצא - קמג.
 איוב כט, יז: ולשבר מתלעות עול - רטו.
 איוב לא, א: ברית כרתו לעיני - קו.
 איוב לח יג: לאחו בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה
 - כב.
 שיר השירים ג, יא: ביום חתנתו - פו.
 שיר השירים ד, ז: כלך יפה רעיתי ומום אין בך - פו.
 שיר השירים ד, מז: לבכתנו באחת מעיניך - קכג.
 איכה א, מז: ותרד פלאים - ד.
 איכה ד, כ: רוח אפינו משיח ה' - צח.
 איכה ה, מז: נפלה עמרת ראשנו - קיג.
 קהלת א, מז: מה שהיה הוא שיהיה - שח.
 קהלת א, מז: ולבי ראה חכמה - קו.
 קהלת א, יח: יוסיף דעת יוסיף מכאוב - רצא.
 קהלת ב, כג: גם כל ימיו כעם ומכאובות - שח.
 קהלת ג, יא: גם את העולם נתן בלכם מכלי אשר
 לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה אלקים
 מראש ועד סוף - קמט.
 קהלת ג, יט: מותר האדם מן הבהמה אין - קמג.
 קהלת ה, יד: מאומה לא ישא בעמלו - שח.
 קהלת ו, ד: בהכל בא ובחשך ילך - שח.
 קהלת ז, מז: יש צדיק אובר בצדקו - קפ.
 קהלת ז, י: אל תאמר שהימים הראשונים היו טובים
 מאלה כי לא מחכמה שאלת על זה - שח.
 קהלת ח, א: חכמת אדם תאיר פניו - פו.
 קהלת יא, ח: כעצמים בכטן המלאה - ג.
 דניאל א, ד: ואשר כח בהם לעמד בהיכל המלך - צו,
 קדי.
 דניאל יב, י: יתבררו ויתלכנו ויצרפו רבים והרשיעו
 רשעים והמושכילים יבינו - לה, רכ.
 דברי הימים א-ב, מז: דע את אלקי אביך ועבדהו-
 ריז.

מפתח המקומות

מדינת ישמעאל - סג.
 למברג - ג, קמא, קמד, קנו, ריטו.
 מעדודיווקע - קיז, קסב, קסח, קעג.
 מעז'בו' - קלח, קסב, רלג.
 נאוורייטש - ג, קנב.
 נעמרוב - קמא, קמט.
 סלאפקיוויץ - ריא. קמיניץ - ג.
 מדינת רוסיה - קעג.
 שאריגערד - ג.

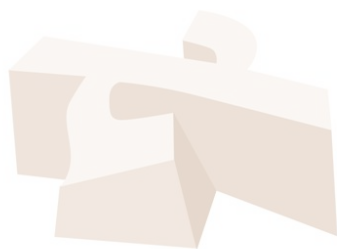
אומאן - קנג, קנו, קסד, רכה, רצח.
 אוסיאטין - קיז.
 מדינת אשכנז - סג.
 בארדיטשוב - קמט, קצו, קצח.
 ברסלב - ס, קבה, קסב, קעג, קעד.
 נהר דאן - קעג.
 ורשא - כח.
 זאסלאב - קנט.
 זלאטיפאלי - קסב, קסג, קעג.
 מבריה - קיז.

מפתח הזמנים

כ"ה תשרי תק"ע - קצו.
 פרשת נח תק"ע - קצח, קצו.
 אחר חנוכה תק"ע - קצח.
 שבת שקלים תק"ע - קמא.
 שבת נחמו תק"ע - קנג.
 ערב יום הכיפורים תקס"ז - קפו.
 ערב יום הכיפורים תקע"א - רצח.
 חול המועד סוכות תקע"א - קמא.

שבת חנוכה תקס"ד - קלב.
 קודם שבת חנוכה תקס"ה - שו.
 אחר שבועות תקס"ו - קנט.
 ראש השנה תקס"ח - קמג.
 מוצאי שבת תשובה תק"ע - קכו.
 סוכות תק"ע - קכה.
 אחר סוכות תק"ע - קכה.
 שבת בראשית תק"ע - קצו.

טבלת תיקונים

להלן טבלת הוספות ותיקונים אשר נוספו במהדורתנו ע"פ השוואה מול כתבי יד ודפוסים ראשונים.

טבלת הוספות

שיחה	דפוסים אחרונים	נוסף במהדורתנו
ה	אי אפשר להם כלל לבוא על החידוש (חסר).	כי לפעמים הוא עומד על דבר אחד ד' ימים ואחר כך פתאום נתגלה לו החידוש.
מ	עליונים למטה ותחתונים למעלה, כי (חסר) השם יתברך השרה שכינתו...	כמו שכתוב במושכן "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" שכביכול השם יתברך השרה שכינתו...
נא	(חסר לפני השיחה)	שיחתו הקדושה של רבינו ז"ל
ס	שכך צריך להיות חס ושלום (חסר).	ההשלמה: לעבוד אותן העבודות זרות חס ושלום.
קלב	על כן קשה אז לומר תורה. (חסר)	ואף על פי כן אמר אז תורה נפלאה.
קלו	עושה צל גדול יותר ויותר. (חסר). והצל הוא	וכן כל מה שגדול הדבר יותר עושה צל גדול יותר ויותר
קלו	זוה "מלא כל הארץ כבודו". (חסר). ועל ידי זה	היינו מן־לא, היינו כשזוכין לבטל הכל כלא ממש על ידי זה מלא כל הארץ כבודו.
קמא	שיתן פרומה לצדקה (חסר)	(נוסף אחר: עבורי)
קמא	להושיעו ולתקנו וכו'. (חסר)	ואמר בזה הלשון: איך וועל...פון דעם שאול תחתית.
קנג	אך הדירה היתה של וכו' (חסר).	אחד מהפורקי עול המפורסמים והבעל הבית של אותה דירה ישב בפמטרבורג זה כמה שנים, אך בני ביתו נתנו לו הדירה בכבוד גדול.
קנג	באין ישראל לפעמים למקום וכו' (חסר).	במקומות שהיו רחוקים מאד מאד מקדושת ישראל. כי מתחילה היה של עכו"ם וגם עכשו הוא ברשות מי שהוא רחוק מאד מקדושת ישראל
קעה	כי בוודאי אי אפשר לשלוח הרבה דברים לקיסר (חסר).	וזהו מה שאתם רואים שלפעמים אני כותב איוה דבר ושורף, אני שולח הדבר על ידי העשן. ורבי שמעון בן יוחאי רמו קצת מזה בוותר וכו'.
קעה	עם השעיר המשתלח (חסר).	ואיך היה נוהג הכהן גדול כשהיה נכנס לפני ולפנים:
ריא	גם כן חרוש וכו' (חסר).	ואחר כך אמר ואם היה הבעל שם טוב שומע תורתי היה אצלו גם כן חידוש, ואם היה רבי שמעון בן יוחאי שומע תורתי היה גם כן חידוש גם אז.
ריז	כשמקשרין (חסר) הדעת אל הלב לידע	הדעת אל הלב כמבואר בדבריו בכמה מקומות, דהיינו כשממשיכין
רב	שנמשכה על ידם (חסר), אוי מה היה	שהפצירו את הקיר"ה על זה כידוע
רבג	דרכי החקירה קצת בכמה מקומות (חסר).	כי היו מחקרים ואין צריך לפרטם.
רמט	שהיה בכעס תמיד (חסר) על פועליו	והיה רע לבריות מאד והיה כועס תמיד
רמט	ולא רשע? (חסר) אך מי שעובר	(ועין בוותר הקדוש שמדקדק גם כן דקדוק זה)

נוסף במהדורתנו	דפוסים אחרונים	שיחה
<p>והשיב: הלא יש לו שני סוסים, ובקשתי אותו שיתן לי סוס אחד, ולא רצה; השיב רבנו ז"ל: אסִיכֵן לא יהיה לו רק סוס אחד. חזר המשרת ואמר לו: הלא יש לו פרה וולדה, ובקשתי אותו שיתן לי על־כל־פנים העגל של הפרה, ולא רצה גסִיכֵן; השיב רבנו ז"ל: אסִיכֵן לא יהיה לו העגל. אחר־כך חזר המשרת אל־הכפר ונכנס לבית המלמד, וספר לו שהיה אצל רבנו ז"ל. וקבל המשרת לפני המלמד גם־כן על שאינו רוצה לתן לו אפילו סוס אחד. ענה המלמד ואמר: הלא סוס אחד מת אצלו בסמוך; ונודעו המשרת ואמר: הלא כך שמעתי מרבנו ז"ל. חזר המשרת וקבל לפני המלמד על שאינו נתן לו אפילו העגל הגדול של הפרה. ענה המלמד ואמר: הלא העגל נפל בסמוך לבור, ולא היה אפשר להעלותו משם. ונודעו המשרת עוד הפעם ואמר: הלא כך שמעתי מרבנו ז"ל; ודבר אלקינו יקום לעולם.</p>	<p>הלא הוא אני ואין לו לשלם לך וכו'</p>	<p>רמט</p>
<p>משום צדיק וגדול הדור</p>	<p>ולא נשמע בעולם (חסר) שיעורר</p>	<p>רמט</p>
<p>אפילו הפחות שבפחותים, אשרי אנשיו ואשרי עבדיו שזכו לעמוד לפניו ולראות אור כזה ולשמוע דיבוריו והבל פיו הקדוש. מי שמע כזאת, מי ראה כאלה</p>	<p>מגדול ועד קטן (חסר).</p>	<p>רמט</p>
<p>"ומחולאים רעים ורבים ונאמנים דיליתנו" ראוי לומר בכוונה גדולה כי הם ושלום וכו' אותנו הצלתנו.</p>	<p>ובהתלהבות גדול (חסר)</p>	<p>עד</p>
<p>על שהוא מלומד בלשונותם.</p>	<p>משמותים כאלה (חסר).</p>	<p>רבע</p>
<p>על כל העשרה מיני דפיקין כדי שידע איך צריכים לרפאותה ולנגן</p>	<p>ולידע (חסר) כל העשרה מיני נגינה</p>	<p>רעג</p>
<p>ועמקות סודותיו עד אין סוף ואין תכלית וכו', ובפרט כפי שידע הוא ז"ל עד היכן מגיעים סודות דברי התיקונים</p>	<p>קדשת התיקונים (חסר) הקדוש</p>	<p>רפה</p>

טבלת תיקונים

שיחה	דפוסים אחרונים	תוקן במהדורתנו
א	גדולתו יתברך	גדולת הבורא יתברך
ג	כי לגדולת הבורא	כי גדולת הבורא
ג	וכמו שאמרו חכמינו	וכמו שאמרו רבותינו
ד	אחרי הירידה חס ושלום	אחרי הירידה הגדולה חס ושלום
ה	שהיו מקודם חקרו גם על זאת	שהיו מקודם חקרו גם כן על זאת
ו	שתופסים וחוטפים	שתופסים ותופסים
ז	פיעשמשין	פעסמין
ז	זקני	זקנו
י	עובדה	עובדא
י	ואין שום מחשבה	ולא שום מחשבה
י	כשווכין לקפוץ	כשווכין לקפוץ ולדלג
יד	רק שכיסופו	רק שכספו
יז	ויכנום	ויכנים
יז	מדוע לא תלמוד?	מדוע לא תלמוד?
יה	שתשכח	שתשכח
יה	תשכח	תשכח
יט	בכל יום	בכל יום ויום
יט	בספרים הקדושים	בספריו הקדושים
כד	ונמצא שהצדיק	נמצא שהצדיק
כו	לא היה אפשר	ולא היה אפשר
כו	ואינו חוזר	ואינו חוזר
כו	וכיוצא בזה הדבר	וכיוצא בזה הרבה
כו	אל תהי נבהל	אל תבהל
כח	אחר כן	אחר כך
כט	כי על ידי חטאים	כי על ידי החטאים
ל	רק כשנצרך	רק כשהוא נצרך
ל	כמו שכתוב	כמו שאמרו
ל	ומרה שחורה	ומרה שחורות
לב	לכנום	ליכנס

שיחה	דפוסים אחרונים	תוקן במהדורתנו
לב	להתביש מאד	להתביש מאד מאד
לב	כמו כן ממש בני אדם	כמו כן ממש יש בני אדם
לה	אשרי מי שיחזיק	אשרי מי שיחזק
לז	כמו שכתב רש"י	כמו שפירש רש"י
לח	הוא נגד השם יתברך	הוא גם נגד השם יתברך
לח	לדבר על העולם	לדבר על כל העולם
לח	לשונם תהלך בארץ	ולשונם תהלך בארץ
למ	עיקר הפנים היא החכמה	עיקר הפנים הוא החכמה
מ	מבואר כבר	כבר מבואר
מ	כי לא באלה חלק יעקב	כי לא כאלה חלק יעקב
מ	יכול להקשות	יוכל להקשות
מ	חנוכה הוא בחינת הבית המקדש	חנוכה הוא בחינת חנוכת הבית המקדש
מ	השרה שכינתו במשכן ובבית המקדש	השרה שכינתו למטה במשכן ובבית המקדש
מ	כולם יוצאים מן כח היולי	כי כולם יוצאים מן כח ההיולי
מא	ועצבות כלל לא	ועצבות כלל כלל לא
מב	בכעס וברוגז כמו	בכעס וברוגז כמי
מד	אמר שצרופי אותיות גדול	ואמר שצרופי אותיות הוא דבר גדול
מד	ואמר שהתורה שלו גדולה	ואמר שהתורה שלו היא גדולה מאד
מו	ובהדרבור יכולין	והדרבור יכול
מו	לשמוע למרחוק	לשמוע מרחוק
מז	לאו כל אחד	לאו כל אדם
מח	ונפל וחזר	וחזר ונפל וחזר
מח	שתמיד ימשך	שתמיד ימשך
מח	בכל כנוכר לעיל	בכל הנוכר לעיל
נ	ומוהיר מאד	והוהיר מאד
נ	שנפל ביד הדוקטור	שנפל ליד הדוקטור
נ	העיד לפניו דוקטור גדול	העיד לפניו דוקטור גדול מאד
נ	כלל וכלל לא	כלל כלל לא
נ	וכת אחרת אומרת	וכת אחרת אומרים
נ	רחמנא לצלן	רחמנא לצלן רחמנא לשובן
נ	שאין מה לעשות	שאין יודעים מה לעשות
נ	מאחר שהם מזיקים	מחמת שהם מזיקים

שיחה	דפוסים אחרונים	תוקן במהדורתנו
נ	והם דוקטורים	והם הדוקטורים
נ	ומחזיק עצמו	ומחזק עצמו
נ%	מי הוא שיוכל	מי הוא זה שיוכל
נ%	זקן אין טוב	זקן אינו טוב
נ%	וכבר מבואר בספרים	וכבר מבואר בספר
נ%	שצריכים להוציאם	שצריכים להוציאה
נ%	יש חילוק בין העולם הזה	יש חילוק גדול בין העולם הזה
ננ	להאדם שיקרב	להאדם שיתקרב
נה	להודיע לבני אדם	להודיע לבני האדם
נו	כגון מתאות ממון	כגון תאות ממון
נו	מחמת התאוה	מחמת אותה התאוה
נה	שפורה במחשבה כמו זריקה	שפורה במחשבה כמו זריחה
נה	ואיש חיל בנוכר לעיל לרדוף	ואיש חיל שיוכל לרדוף
ס	עץ להניח כי	עץ להניח היסוד כי
ס	הוא גם מחמת	הוא גם כן מחמת
ס	מאחר שהם הכינו	מאחר שהם כבר הכינו
סג	מאשר שהוא מצליח	מאחר שהוא מצליח
סז	שומע ומציית	שומע וציית
סה	עקר התבודדות	עקר ההתבודדות
סה	אשרי מי שירגיל	אשרי אשרי מי שירגיל
ע	ולפרוש שיחתו	לפרש שיחתו
עב	כונתו בתפילה הוא באמת	כונתו בתפילה הוא האמת
עד	שיבער ליבו להשם יתברך	ויזכה שיבער ליבו להשם יתברך
עד	אז עצתו	אזי עצתו
עד	אין השמחה באמת בלב	אין השמחה באמת בלבו
עה	והיה מתלוצץ מאד מאד	והיה מתלוצץ מאד
עה	אינו זוכה בכל התפילה	אינו זוכה כל התפילה
עה	בכל עבודת ה'	בכל עבודת ה'
עו	וכן כל מה גמרא	וכן כל מה שלמד גמרא
עו	ומחמת זה יקשה לו הרבה ולא יבין	ומחמת זה יקשה לו הרבה תיכף ולא יבין
עו	שאף על פי כן לא יוכל לעמוד על כונתו	שאף על פי כן לא יוכל לעמוד על כונתם
עו	לגמור והדר לסבל	לגמור והדר לסבר

שיחה	דפוסים אחרונים	תוקן במהדורתנו
עו	נבהל מזה שהזכיר	נבהל מזה שהזכיר
עז	כל העולם מלא מחלוקות	כל העולם מלא מחלוקות
עז	כי היום שהיה לא יהיה עוד	כי היום שהיה לא יהיה עוד
עה	האיש חיל ראשון	האיש חיל הראשון
פא	היה נטמה תמיד	היה נטמה תמיד
פג	האדם הוא מתפחד	האדם הוא הוא מתפחד
פה	אולי יהיה	אולי היה
פו	וזה הדרשה גישאנק	וזה הדרשה
פו	והעליונים ירדו למטה	ועליונים ירדו למטה
פז	וזה בחינת סכה: כי "נער..."	וזה בחינת סכה: בחינת כי "נער..."
פח	אשר לפני ה'" דיקא	אשר לפני ה'" לפני ה' דיקא
פט	שהקדוש ברוך הוא נותן עליו העוונות של ישראל	שהקדוש ברוך הוא נותן העוונות של ישראל עליו
פט	מחזרין על הפתחים	מחזרין על הפתחים
פט	תקפא דרינא ואין מרחמים	תקפא דרינא בחינת ואין מרחמים
פט	ויעורר ברחמיו השלש עשרה מידות	ויעורר ברחמיו מעצמו השלש עשרה מידות
פט	מהר יקדמונו רחמיך' דיקא	מהר יקדמונו רחמיך' רחמיך דיקא
צא	אזי בודאי יאהב	ואזי בודאי יאהב
צב	שבעים שנה או שמונים שנה	שבעים שנה או מאה שנה
צב	ראוין לשתות	ראוין לשתיה
צג	שתלמיד חכם שנוקם	שתלמיד חכם שהוא שנוקם
צג	כך פרש רש"י	כן פרש רש"י
צג	נוקם ונוטר כנחש - חגרהו	נוקם ונוטר - חגרהו
צו	השלום ואהבה	השלום והאהבה
צח	רק מה שנתפס במח קצת נכתב).	רק מה שנתפס במח קצת נכתב ורובו נשכח).
צט	ואז האור חוזר קודם	ואז האור חוזר קודם
צט	אלו הדברים בינו לבין עצמו	אלו הדברים בינו לבין עצמו
צט	חברו והכה בו	חברו והכו בו
צט-ק	סוף סימן צט: "שמעתי בשם רבינו זכרוננו לברכה מכבר"	שיך לתחילת סימן ק.
ק	להניח עצמו לבלבל בזה.	להניח עצמו לבלבל עצמו בזה.
קא	שאין צריכים שום חכמות בעבודת הבורא	שאין צריכים שום חכמות בעבודת הבורא
קב	בוחרים רק בעולם הזה שהוא כולו	בוחרים רק בעולם הזה והעולם הזה הוא כולו

שיחה	דפוסים אחרונים	תוקן במהדורתנו
קב	לידי עברה רחמנא לצלן	לידי עברה רחמנא לצלן רחמנא לשובן
קה	לעמד בהיכל המלך בכח הצדיק	לעמד בהיכל המלך בפה הצדיק
קו	והאדם ידע	וידע האדם
קז	ויצאה ממנה	ויצא ממנה
קח	לשון התרגום	לשון תרגום
קיב	יש עת שנעשו	יש עת שנעשה
קיד	ותקפו של בעז	תקפו של בעז
קמז	שאינו מקיים מצד דרך ארץ	שאינו מקיים מצד דרך ארץ
קיז	אוסיאמין	אָסאמאן
קיז	מעדוודיווקע	מעדוודיווקע
קיז	וכמעט שטבע חס ושלום.	וכמעט שיטבע חס ושלום.
קיח	ומה טוב ונעים להאיש הזה	ומה טוב ומה ונעים להאיש הזה
קיח	קושיות הרבה וגדולות	קושיות גדולות הרבה
קיח	אסור להררה אחרי דרכיו	אסור להררה חס ושלום אחרי דרכיו
קיט	והפליג בתנועתו למעלה גדולה	והפליג בתנועותיו למעלה גדולה
קיט	אפילו אם לא אוכה	אפילו אם חס ושלום חס ושלום לא אוכה
קיט	על כל פנים יהיה	על כל פנים יהיו
קיט	בסימן ז ליקמי תנינא	בליקמי תנינא סימן ז
קיט	כמו שנפל הוא רחמנא לצלן	כמו שנפל הוא חס ושלום רחמנא לצלן
קיט	ולתמיד בלמודו וכו'	ולתמיד בלמוד וכו'
קיט	כל זה מוחמת קנאה	וכל זה מוחמת קנאה
קכ	מתיר את עצמו	מתיר את עצמו מכית האסורים
קכ	וקול הקרנות וכו'	וקול הקרנות והצווחות וכו'
קכ	ולתפלל בכל כוחו	ולתפלל בכל הכוחות
קכב	וצריך לזה להסתפק	וצריך ליותר להסתפק
קכב	ולא להיות בעל חוב.	ולא להיות בעל חוב חס ושלום.
קכב	ימתין עד שיבא עיתו	ימתין עד יבא עיתו
קכד	קצת תמיהה מה שאמר	קצת תמיהה מה שאמר
קכד	וכל דבריו היה כנחלי אש	וכל דבריו היו כנחלי אש
קכד	ודאי יתלהב ליבו מאד	בודאי יתלהב ליבו מאד
קכה	והיה העולם סבורים	והיו העולם סבורים
קכה	בראסלב	ברסלב

שיחה	דפוסים אחרונים	תוקן במהדורתנו
קבו	כי היה מפרסם	כי היו מפורסמים
קבו	איין ראסין דיא קיילי	איין רייסין דיא קיילי
קבו	ואף על פי שיהיה אז	ואף על פי שיהיו אז
קבח	ופרי עין החיים	ופרי עין חיים
קבח	והעקר מהתקונים	והעקר מן התקונים
קבט	וצריכין להתגבר בכל עז	וצריכין להתגבר מאד בכל עז
קבט	צועקין וצועקין וצועקין	צועקין וצועקין וצועקין וצועקין
קבט	בלשון אשכנז בוז הלשון	בלשון אשכנז בזה הלשון
קבט	אין מע שרייט אין מע שרייט	אין מע שרייט אין מע שרייט אין מע שרייט
קבט	והבלבולים שמבלבלין	והבלבולים שמבלבלים
קבט	ולא יבלבל עצמו כלל כלל	ולא יבלבל עצמו כלל וכלל
קל	היו לו שני בנים	היה לו שני בנים
קל	ולחכם לא היה שום התמנות	והחכם לא היה לו שום התמנות
קלא	ויהיו ישראל מרקדים	יהיו ישראל מרקדים
קלא	שם בהתורה הקדושה הנ"ל וכן כל מה	שם בהתורה הקדושה וכן כל מה
קלא	לעובדה	לעובדא
קלא	ואם תשים עינד	ואם תשים עיונד
קלא	בכל דרגה ודרגה	בכל דרגא ודרגא
קלב	ההולדה הנ"ל בתורה.	ההולדה הנ"ל בהתורה.
קלג	שפרש "יוליכנו אחריו	שפירוש "יוליכנו אחריו
קלד	כי אם איזה שעה, מחפש עם	כי אם איזה שעה, והוא מחפש עם
קלה	יש הכל שנעשה	יש הכל אשר נעשה
קלו	מאיש אחד מאנשיו	מאיש אחד מאנשי שלומינו
קלו	ואחר כך מידה אחרת עד שתהיה	ואחר כך מידה אחרת עד שיהיה
קלו	עד שזוכה שיתבטל הצל לגמרי	עד שזוכה שיתבטל הכל לגמרי
קלו	שעשה דבר גרוע יותר, שעבר עבירה ממש	שעשה דבר גרוע יותר, ואחר כך ראה שעבר עבירה ממש
קלו	ואז נתרחק ממנו	ומאז נתרחק ממנו
קלו	ללמוד בכל יום	ללמוד בכל יום ויום
קלו	עברה מכבה מצוות	עברה מכבה מצוה
קלח	ורובם ככולם התאכסנו	ורובם ככולם נתאכסנו
קלט	סיפר לי אחד מאנשיו	סיפר לי אחד מאנשי שלומינו
קלט	אין שייך אצלו מקום	איך שייך אצלו מקום

שיחה	דפוסים אחרונים	תוקן במהדורתנו
קמ	היה בהן בעצמן	היה בהם בעצמן
קמ	ויש לבון גם פרוש רש"י לזה.	ויש לבון פרוש רש"י גם כן לזה.
קמא	בסימן צב ליקומי תנינא	בליקומי תנינא סימן צב
קמא	כי כל עשרה	כי כל עשרה עשרה
קמא	ואמר בוז	ואמר בזה
קמא	שאקח כתב ידו	שאקח כתיבת ידו
קמא	שנת תק"ע לפרט קמן שהוא זכרונו לברכה	שנת תק"ע שהוא זכרונו לברכה
קמא	שיגלה לי עשרה	שיגלה לי העשרה
קמא	או על ידי חלשה ועיפות	או על ידי חלשות ועיפות
קמא	שבמל הטבע	שבמלו הטבע
קמא	רב ההמון רחוקים מאד לקים זאת	רב ההמון רחוקים לקים זאת
קמא	וגם נסה נא	וגם נס נא
קמנ	יותר קצת ווו לשונו	יותר קצת וזה לשונו
קמד	גמלא זומר גנובתה ותורא ארכא גנובתה	גמלי זומרי גנובתה ותורא ארכא גנובתה
קמד	ומרומו במאמרי רבותינו	ומרומו במאמר רבותינו
קמו	מאיש אחד מאנשינו	מאיש אחד מאנשי שלומינו
קמה	הנדפסת בספורי המעשיות	הנדפסת בספר המעשיות
קמה	בהקראויניקים	בהקראיניקים
קמט	הנדפסת בספורי המעשיות	הנדפסת בספר המעשיות
קמט	שלקח מאיש מאנשיו	שלקח מאיש מאנשי שלומינו
קמט	שהיתי או סמוך בשם	שהיתי או סמוך שם
קנא	להמשיך השנת אלקות	להמשיך השנות אלקות
קנא	נוראות קדושות ההתפארות	נוראות קדושת ההתפארות
קננ	וישראל באין לשם	וישראל באים לשם
קננ	וואס האסטי דא...	וואס האסמו דא...
קנד	שהיה מדבר הרבה ומשיח הרבה	שהיה מדבר ומשיח הרבה
קנה	ואמרת לי בוז הלשון	ואמרת לי בזה הלשון
קנה	ולהנהיג השלחן כל יום השבת	ולהנהיג השלחן וכל יום השבת
קנו	כמה גדולה המעלה	כמה גדלה המעלה
קנו	דרכו בקודש לשיח ולדבר	דרכו בקודש לשוח ולדבר
קנט	לכסוף ולהתנגע אליו	לכסוף ולהתנגע אליה
קסג	שהיה שם סמוך להעיר	שהיה שם סמוך לעיר

שיחה	דפוסים אחרונים	תוקן במהדורתנו
קסה	ולעבד ה' כמותו	ולעבד את ה' כמותו
קסה	כמו שמתפאר ומתגרה	כמי שמתפאר ומתגרה
קסה	כל אחד ואחד יכול לזכות	כל אחד ואחד יוכל לזכות
קסט	מנוחה ושמחה	ומנוחה ושמחה
קעג	שמעתי מאנשים	שמעתי מאנשי שלומינו
קעג	אמר רבנו פעם אחת	אמר רבנו ז"ל פעם אחת
קעד	כשוזכין לדעת השלם	כשוזכין לדעת שלם
קעה	כי צריכין לידע כל	כי צריכים לידע כל
קעה	העשרים וארבעה בתי דינין	העשרים וארבעה בתי דינים
קעה	באיזה בית דין דינין	באיזה בית דין דינים
קעה	וכשנמשך קל יותר הדבר	וכשנמשך כבר קל יותר הדבר
קעה	דברים להקיסר וכו'	במקום וכו': וזהו מה שאתם רואים...קצת מזה בוהר וכו'.
קעז	ואמר שראוי לו	ואמר לו שראוי לו
קעז	גם חיזק את אחד שישמח	גם חיזק אותו שישמח
קעה	האב צו טהון אין	האב צו טאן אין
קעט	ואמר שמתגעגע מאד מאד	ואמר שמתגעגע מאד
קעט	ואמר בוז הלשון	ואמר בזה הלשון
קפ	ואז הצדיק עושה תשובה	ואז הצדיק עושה תשובה
קפא	שאמר בוז הלשון	שאמר בזה הלשון
קפא	ועוד ספר בענין עוצם חכמתו	ועוד ספר בענין זה הרבה בענין עוצם חכמתו
קפד	תכף הוא יודע כל מה	תכף הוא יודע את כל מה
קפה	והיו עליו כמה וכמה מניעות	והיה עליו כמה וכמה מניעות
קפה	היה קל עליו מאד לעשות	היה קל עליו מאד לעשותו
קפה	מקומים דבריו תמיד	מקומים את דבריו תמיד
קפו	יהיה חלשות רחמנא לצלן	יהיו חלשות רחמנא לצלן
קפו	וכן היה, שבאותה השנה היה חלשות גדולות	וכן הוה, שבאותה השנה היו חלשות גדולות
קפו	כי היקרות הרחיב זמנו	כי היקרות הרחיבו זמנו
קפו	וכן היה שגם שנה שניה	וכן הוה שגם שנה שניה
קפח	מרגיש יותר ממנו	מרגיש הרבה יותר ממנו
קפט	שכל צערו ויסוריין וצער בניו	שכל צערו ויסוריו וצער בניו
קפט	מאיש אחד מאנשיו ששמע	מאיש אחד מאנשי שלומינו ששמע
קצו	שבת בראשית שנת תק"ע	שבת בראשית תק"ע

שייחה	דפוסים אחרונים	תוקן במהדורתנו
קצו	גלה בהתורה הנ"ל	גלה זאת בהתורה הנ"ל
קצו	באותה השנה לא היו	באותה השנה הנ"ל לא היו
קצו	שכיב וכו' שפעו מרובי	כד שכיב וכו' שפעו מרובי
רנ	הוא גדולה ביותר.	היא גדולה ביותר.
רנ	עדין אני מעכב בכחינה	עדין אני מתעכב בכחינה
רנ	וגם יש לו נחת מזה	וגם יש לי נחת מזה
רן	שומע דבורי התורה שאמר	שומע דבורי התורה שאומר
רמ	ועין ברש"י שפרש ואשר	ועין בפרוש רש"י שפרש ואת אשר
רמ	ואמר בזה הלשון	ואמר בזה הלשון
רי"א	עם כל הצמרכותם	עם כל הצמרכותיהם
רי"א	כי היה חדושים חדשים	כי היו חדושים חדשים
רי"א	לדבר הבל וכוב ושמות	לדברי הבל וכוב ושמות
ריב	בני אדם מחלקין לפני	בני אדם דנין ומחלקין לפני
ריב	הלכתא כרב נחמן והלכתא כרב נחמן, והלכתא כנחמני.	הלכתא כרב נחמן והלכתא כרב נחמן, והלכתא כנחמני.
ריג	שדבר בענין מחלוקת	שדבר לענין מחלוקת
ריג	הינו שגדולים ושרים רדפוני	הינו אף שגדולים ושרים רדפוני
ריד	שיש בו מסירת נפש	שיש בו מסירות נפש
ריד	כן שמעתי בשמו	כך שמעתי בשמו
רמז	שהם מחנכים אותן	שהם מחנכים אותם
רמז	ממש כמו אשה	ממש ממש כמו אשה
רמז	מטעית כל מי שנסת	מטעית את כל מי שנסת
רמז	כמו כן ממש הם	כמו כן ממש ממש הם
רמז	שנקראו כסילים	שנקראים כסילים
רמז	חכמים בעיניהם	ולחכמים בעיניהם וכו'
רמז	דברינו אליו לחוק	דברינו אלה לחוק
ריז	היא בפשיטות לדעת	הוא בפשיטות לדעת
רימ	אמונותינו האמתיות בלב	אמונותינו האמתית בלב
רימ	כל מין חן שבעולם	כל מיני חן שבעולם
רימ	הכל כאשר לכל כדי	הכל כאשר לכל היה כדי
רב	במדניות רחוקות, האפיקורסים המפורסמים	במדניות רחוקות, על ידי האפיקורסים המפורסמים
רב	ועדין הולכים ומתפשטים	ועדין הם הולכים ומתפשטים
רב	לחזק ליבם בה'	ולחזק ליבם בה'

שיחה	דפוסים אחרונים	תוקן במהדורתנו
רבא	ורוח ואויר צח	ורוח ואויר נח
רבד	אסור לו להלך יותר	אסור לו להסתכל להלך יותר
רבה	לענין השגותיו הנוראים	לענין השגותיו הנוראות
רבה	בלי שעור וערך וכו' וכו'	בלי שעור וערך וכו' וכו'
רבח	פליטם	פליטם
רבח	ויקרא אותם	ויקראו אותם
רלא	אחד מאנשיו	אחד מאנשי שלומינו
רלב	וכי יש שמות מזה	וכי יש שמות גדול מזה
רלב	שרבנו צוה לו	שרבנו ז"ל צוה לו
רלג	אחד מאנשיו	אחד מאנשי שלומינו
רלג	שמי שאינו מתנהג כך אף על פי	שמי שאינו מתנהג כך אזי אף על פי
רלג	סיפר מעשה קמנה	סיפר לי מעשה קמנה
רלה	אחד מאנשיו	אחד מאנשי שלומינו
רלה	חכמות הדיקדוק	חכמת הדיקדוק
רלו	להוציא שניו	להוציא את שניו
רלו	עם אזי אלץ	סע אזי אלץ
רלה	ותקננו בעצה וכו'	ותקננו בעצה טובה וכו'
רלה	וענה רבנו	נענה רבינו
רלה	מעמקא דליבא מאד	מעמקא דליבא מאד מאד
רלה	ושל התלום בי שיהיו הכל	ושל כל התלום בי שיהיה הכל
רמב	וספר לי עוד	וספרו לי עוד
רמג	וכן היה שתכף	וכן הוה שתכף
רמד	מחשובי אנשים	מחשובי אנשי שלומינו
רמה	קודם שאני מוציא דיבור אחד	קודם שאני מוציא דיבור אחד
רמה	כשאפילו אין מוציאין אלא	כשאפילו אין מוציאין אלא
רמו	רק היה מבנים בין שניו	רק היה מבניסו בין שניו
רמו	והיה לועסו שם בלי	והיה לועסו שם לבד בלי
רמו	כמעט שאין מרגיש	כמעט שאינו מרגיש
רמו	בנקל יזכה לזה	בקל יזכה לזה
רמח	יעסק בתורה ותפילה	יעסק שם בתורה ותפילה
רמט	מדוע רע ולא רשע?	מדוע כתיב רע ולא רשע?
רמט	ונוראה מאד בלי שעור	ונוראה מאד מאד בלי שעור

שיחה	דפוסים אחרונים	תוקן במהדורתנו
רמז	שאין ראוי לו ללמד קבלה וכו'	במקום וכו': ואמר לו ש"קבלה" בגימטריה "נואף" וכו' כנ"ל
רמז	כשחזר לרע כעם כנ"ל	כשחזר לרע כעסו כנ"ל
רמז	מה לעשות, הלא הוא עני	מה לו לעשות, הלא הוא עני
רמז	ואין לו לשלם לך וכו'	במקום וכו': והשיב: הלא יש לו...ודבר אלקינו יקום לעלם.
רמז	תכף נהפך מיד	תכף נתהפך מיד
רנ	ומה בכך כי ימות?	ומה בכך אם ימות?
רנג	ופעם אחת היה בבית רבנו זכרונו לברכה	ופעם אחת היה רבנו זכרונו לברכה בדרך
רנג	בודאי אם אפשר לזכות	ובודאי אם אפשר לזכות
רנג	היה רבינו שם	היה רבינו ז"ל שם
רנד	צריכים זכיה שיוכל	צריכים זכיה גדולה שיוכל
רנד	שיוכל לראותו מן החרכים	שיוכל לראות מן החרכים
רנו	בהמעשה של הבערגור שם מדבר	בהמעשה של הבערגור בהסיפורי מעשיות שם מדבר
רנו	וזימר החזן אקדמות, ואז	וזימר החזן אקדמות כנהוג, ואז
רנה	ואמר לנו בזה הלשון:	ואמר לנו בזה הלשון:
רסא	מה שמצאתי מכתבי יד איש ולא נכתב כסדר	מה שמצאתי מכתבי יד אנשי שלומינו ולא נכתב כסדר
רסא	כמו שמוכא במקום אחר	כמו שכתוב במקום אחר
רסא	כי האמונה יסוד ושורש	כי האמונה היא יסוד ושורש
רסא	ואמונה הוא צינור	ואמונה היא צינור
רסא	ובית, הוא בחינת	ובת, הוא בחינת
רסא	על פגם אמונה שהוא	על ידי פגם האמונה שהוא
רסא	ויהיה הכתיבה והקריאה אחד	ויהיה הקריאה והכתיבה אחד
רסא	ונתיחד יחד יותר	ונתיחד יחד יותר
רסב	רק שיש בהן כמה	רק שיש בהם כמה
רסה	כגון על ידי ביצים	כגון עם ביצים
רסה	הבעל-שם-טוב זה שהזויר	הבעל-שם-טוב ז"ל שהזויר
רסו	בספרים הרבה וכדרשות רבותינו	בספרים הרבה וכדברי רבותינו
רסו	בהדרגה כסדר	בהדרגה וכמדה כסדר
רסט	אביא מעטיט ניט קיין	אביא מע מיט ניט קיין
ערב	מלמד בלשונות הגויים	מלמד מאד בלשונות הגויים
ערב	היה עתה בבתי ערכאות	היה עתה בבית ערכאות
ערב	אחד מאנשיו	אחד מאנשי שלומינו
ערב	סימן כב לקוטי מוהר"ן חלק ראשון	בלקוטי מוהר"ן חלק ראשון סימן כ"ב

שיחה	דפוסים אחרונים	תוקן במהדורתנו
ערב	בלקוטי תנינא סימן סג	בלקוטי תנינא סימן ס'
רעג	כפי שיוכל לומר	כפי מה שיוכל לומר
רעג	של כל אחד מישראל	של כל אחד ואחד מישראל
ערה	שהוא יסוד שורש הקרושה	שהוא יסוד ושורש הקרושה
רעה	ובחבורא	ובחבורא
רעמ	אמר לי בוז הלשון	אמר לי בזה הלשון
רעמ	איין אז עם איז	איין אז סע איז
רעמ	איז מין זיך	איז מען זיך
רעמ	והשיב מע פאר מאכט	השיב מע פאר מאכט
רפ	שאינו רוצה להיות נע ונר.	שאינו רוצה להיות נע ונר בדרך.
רפא	כי זמנים ועתים	כי כמה זמנים ועתים
רפא	שאחד מאנשי	שאחד מאנשי שלומינו
רפד	הכשרים והמתפללים בכונה	הכשרים המתפללים בכונה
רפד	באמת המתפללים בכח	באמת המתפלל בכח
רפה	בהפלגת גדלות סודות	בהפלגת גדולת סודות
רפה	אשר לא יכילם העיון	אשר לא יכילם רעיון
רפה	כנוכר לעיל הוא רק פרוש	כנוכר לעיל הכל הוא רק פרוש
רפו	אמר לי בוז הלשון	אמר לי בזה הלשון
רפו	קענסטו זיין	קענסטו זיין
רפו	מה תעשה באחריתך	ומה תעשה באחריתך
רפו	וכל זה אדם יודע	וכל זה כל אדם יודע
רפח	וגער עליו ואמר	וגער עליו ואמר לו
רפח	ויקר מכל הון	ויקר מעל כל הון
רפט	ואיננו נושא ונותן	ואינו נושא ונותן
רציא	בספר "לקוטי מוהר"ן" ענין	בספר "לקוטי מוהר"ן" הנכתב ענין
רצב	שהיה חשוב קצת	שהיה איש חשוב קצת
רצב	שקפדתו היה מה	שקפדתו ז"ל היה מה
רצג	הכונה מעורר הקול	הכונה מעורר את הקול
רצד	ומאחרין יותר בית הכנסת	ומתאחרין יותר בית הכנסת
רצה	אם אני בעיני כפושע ישראל	אם אני בעיני כפושעי ישראל
רצז	דהינו שיהיו כל עבודתו	דהינו שיהיה כל עבודתו
רחצ	אחד מאנשי	אחד מאנשי שלומינו

שיחה	דפוסים אחרונים	תוקן במהדורתנו
רצמ	ופורים ובשבת ויום טוב	ופורים ושבת ויום טוב
ש	הכל בשביל הבחירה	הכל הוא רק בשביל הבחירה
שא	בחורף לקום חצות	בחורף לזוהר ולקום חצות
שא	שהלילה קצר מאד	שהלילה קצרה מאד
שב	ואמר בזו הלשון:	ואמר בזה הלשון:
שג	דיבר עימי מענין מאום	דיבר עמנו מענין מאום
שג	שיחיה לו ביוון בזה שיתפסו	שיחיה לו ביוון בזה שיתפסו
שה	לא יהיה עליך חובה	לא יהיו עליך חובה
שו	כי בזה התיבה	כי בזה התיבה
שו	וכן תיבת בהמה וזיה	וכן בתיבת בהמה או היה
שו	בזו התיבה גם כן	בזה התיבה גם כן
שו	של כל בהמה וזיה וכן שאר	של כל מיני בהמה וזיה וכן כל שאר
שה	כי השם יתברך מפרנס	כי השם יתברך זן ומפרנס
שה	שהיו ענים ומשרתים	שהיו ענים או משרתים
שה	ואמר: "אל תאמר שהימים	ואמר: "אל תאמר מה שהיה שהימים
שה	כי הכל לפי זכות הדורות	שהכל הוא לפי זכות הדורות
שה	מכל אדם אמר	מכל האדם אמר
שה	יותר משנים קדמוניות.	יותר משנים הקדומים.
שה	צריכים לברא להשם יתברך	צריכים לברא אל השם יתברך
שה	ובגדל דאגתו וטרתו	ומגדיל דאגתו וטרתו
שה	על פרנסתו וממון	על פרנסה וממון
שה	מחמת דאגת ושיחות ושמותים	מחמת דאגת שיחות ושמותים
שה	היה העולם מלא דאגות פרנסה	היו העולם מלאים דאגות הפרנסה
שה	וכיוצא כאלה פסוקים הרבה	וכיוצא באלה פסוקים הרבה
שה	עולם הזה	העולם הזה
שה	של דאגת העולם הזה	של דאגות העולם הזה
שה	הבקי קצת בטוב הנהגת	הבקי קצת במיב הנהגת
שה	וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה.	וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה וכו'.
שה	המלא מכאבות יסורים מיסורים שונים	המלא יסורים ומכאבות מיסורים שונים
שה	נרמה שיש להם מבעליהם יסורים	נרמה שיש להם צער מבעליהם
שה	אשריך בעולם הזה ודאי.	אשריך בעולם הזה, אשריך בעולם הזה ודאי.
שה	אצל כל אדם מאד מאחר שמקבל	אצל כל אדם מאד מאד מאחר שמקבל

שיתה	דפוסים אחרונים	תוקן במהדורתנו
שח	לילך בדרכה של התורה	לילך בדרכה של תורה
שח	אפילו חכמי המחקרים של	ואפילו חכמי המחקרים של
שח	ולא כצילו של דקל וכו'	לא כצילו של דקל וכו'
שח	שגם כל העולם הזה	שגם כל ימי העולם הזה
שח	עד תכלית עניי שבעניים	עד תכלית העניי שבעניים
שח	אשרי לו אשרי חלקו	אשרי לו ואשרי חלקו
שח	אין טוב כמו הסבל אבל	אין טוב כי אם הסבל אבל
שח	דינו שאינו רוצה לקבל עצותינו	דהינו שאינו רוצה לקבל עצותינו

